

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๑ สุตตันตปิฎกที่ ๑๓ อังคตตรนิกาย จตุกกนิบาต

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๑.ปฐมปณณาสก]

๑. ภัณฑคามวรรค ๑. อนุพุทธสูตร

พระสุตตันตปิฎก

อังคตตรนิกาย จตุกกนิบาต

ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

๑. ปฐมปณณาสก

๑. ภัณฑคามวรรค

หมวดว่าด้วยพุทธกิจในภัณฑคาม

๑. อนุพุทธสูตร

ว่าด้วยการตรัสธรรมเป็นเหตุสิ้นภพ

[๑] ข้าพเจ้า^๑ได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภัณฑคาม แคว้นวัชชี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้น ทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เพราะไม่รู้แจ้งแทงตลอดธรรม ๔ ประการ เราและเธอ ทั้งหลายจึงเที่ยวเร่รอนไป^๒ตลอดกาลยาวนานอย่างนี้

ธรรม ๔ ประการ^๓ อะไรบ้าง คือ

เชิงอรรถ :

^๑ ข้าพเจ้า ในตอนเริ่มต้นของพระสูตรนี้และพระสูตรอื่น ๆ ในเล่มนี้หมายถึง พระอานนท

^๒ เที่ยวเร่รอนไป หมายถึงไปจากภพหนึ่งสู่อีกภพหนึ่ง กลับไปกลับมาครั้งแล้วครั้งเล่า (อง.จตุกก.อ. ๒/๑/๒๗๙)

^๓ ดู ที.ปา. ๑๑/๑๘๖/๑๐๘-๑๐๙

พระสูตรต้นตอปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.ภิกษุคามวรรค ๒.ปปติตสูตร

๑. เพราะไม่รู้แจ้งแทงตลอดอริยศีล เราและเธอทั้งหลายจึงเที่ยว
เร่ร่อนไปตลอดกาลยาวนานอย่างนี้
๒. เพราะไม่รู้แจ้งแทงตลอดอริยสมาธิ เราและเธอทั้งหลายจึงเที่ยว
เร่ร่อนไปตลอดกาลยาวนานอย่างนี้
๓. เพราะไม่รู้แจ้งแทงตลอดอริยปัญญา เราและเธอทั้งหลายจึงเที่ยว
เร่ร่อนไปตลอดกาลยาวนานอย่างนี้
๔. เพราะไม่รู้แจ้งแทงตลอดอริยวิมุตติ เราและเธอทั้งหลายจึงเที่ยว
เร่ร่อนไปตลอดกาลยาวนานอย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย เราได้รู้แจ้งแทงตลอดอริยศีล เราได้รู้แจ้งแทงตลอดอริยสมาธิ
เราได้รู้แจ้งแทงตลอดอริยปัญญา เราได้รู้แจ้งแทงตลอดอริยวิมุตติ เราก่อนภวตัณหา
ได้แล้ว ภวเนตติ^๑สิ้นไปแล้ว บัดนี้ภพใหม่ไม่มีอีก”

พระผู้มีพระภาคผู้สูงสุดศาสดา ได้ตรัสเวทยากรณภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัส
คาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

ธรรมเหล่านี้ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา
และวิมุตติอันยอดเยี่ยมพระโคตมผู้มีมัยศตรัสรู้แล้ว
ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสบอกธรรม
แก่ภิกษุทั้งหลายเพื่อความรู้อยิ่ง
พระศาสดาทรงทำที่สุดแห่งทุกข์
มีจักขุ ปรีนิพพาน^๒แล้ว

อนุพุทธสูตรที่ ๑ จบ

๒. ปปติตสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้ตักจากธรรมวินัย

[๒] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่ประกอบด้วยธรรม ๔
ประการ เราเรียกว่า ‘ผู้ตักไปจากธรรมวินัยนี้’

เชิงอรรถ :

^๑ ภวเนตติ เป็นชื่อของตัณหา หมายถึงเชือกผูกสัตว์ในภพ (ภพขุขุ) (อภ.จดก.อ. ๒/๑/๒๗๙)

^๒ ปรีนิพพาน ในที่นี้หมายถึงดับกิเลสได้สิ้นเชิง (ที.ม.อ. ๑๘๖/๑๖๙, อภ.จดก.อ. ๒/๑/๒๗๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปัณเณสาสก]

๑.ภัณฑคามวรรค ๒.ปปติตสูตร

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. บุคคลผู้ไม่ประกอบด้วยอริยศีล เรียกว่า 'ผู้ตกไปจากธรรมวินัยนี้'
๒. บุคคลผู้ไม่ประกอบด้วยอริยสมาธิ เรียกว่า 'ผู้ตกไปจากธรรมวินัยนี้'
๓. บุคคลผู้ไม่ประกอบด้วยอริยปัญญา เรียกว่า 'ผู้ตกไปจากธรรมวินัยนี้'
๔. บุคคลผู้ไม่ประกอบด้วยอริยวิมุตติ เรียกว่า 'ผู้ตกไปจากธรรมวินัยนี้'

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แล เราเรียกว่า 'ผู้ตกไปจากธรรมวินัยนี้'

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ เราเรียกว่า 'ผู้ไม่ตกไปจากธรรมวินัยนี้'

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. บุคคลผู้ประกอบด้วยอริยศีล เรียกว่า 'ผู้ไม่ตกไปจากธรรมวินัยนี้'
๒. บุคคลผู้ประกอบด้วยอริยสมาธิ เรียกว่า 'ผู้ไม่ตกไปจากธรรมวินัยนี้'
๓. บุคคลผู้ประกอบด้วยอริยปัญญา เรียกว่า 'ผู้ไม่ตกไปจากธรรมวินัยนี้'
๔. บุคคลผู้ประกอบด้วยอริยวิมุตติ เรียกว่า 'ผู้ไม่ตกไปจากธรรมวินัยนี้'

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แล เราเรียกว่า 'ผู้ไม่ตกไปจากธรรมวินัยนี้'

ผู้เคลื่อนจากธรรมวินัย^๒นี้ย่อมตกไป

ผู้ตกไปและกำหนดเพราะราคะต้องกลับมา^๓อีก

เมื่อทำกิจที่ควรทำ ยินดีสิ่งที่ควรยินดี

จะบรรลूसุขด้วยสุข^๔

ปปติตสูตรที่ ๒ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ผู้ไม่ตกไป หมายถึงผู้มั่งคั่งในธรรมวินัย (อภ. จดกก.อ. ๒/๒/๒๗๙)

^๒ เคลื่อนจากธรรมวินัยนี้ ในที่นี้หมายถึงผู้ตกไปจากอริยศีล อริยสมาธิ อริยปัญญา และอริยวิมุตติ (อภ. จดกก.อ. ๒/๒/๒๘๐)

^๓ ต้องกลับมาอีก ในที่นี้หมายถึงกลับมาสู่ชาติ ชรา พยาธิ และมรณะอีก (อภ. จดกก.อ. ๒/๒/๒๘๐)

^๔ บรรลूसุขด้วยสุข หมายถึงบรรลู่ทิพยสุขด้วยสุขอันเป็นของมนุษย์, บรรลู่วิบีสสนาสุขด้วยฌานสุข, บรรลู่มัคคสุขด้วยวิบีสสนาสุข, บรรลู่ผลสุขด้วยมัคคสุข, บรรลู่निพพานสุขด้วยผลสุข (อภ. จดกก.อ. ๒/๒/๒๘๐)

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.ภังขคามวรรค ๓. ปฐมขตสูตร

๓. ปฐมขตสูตร

ว่าด้วยเหตุให้ตนถูกกำจัด สูตรที่ ๑

[๓] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย คนพาลผู้ไม่เจียมแหลม เป็น
อสังตบุรุษ ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ ย่อมบริหารตนให้ถูกกำจัด ถูกทำลาย
มีความเสียหาย ถูกผู้รู้ดีเตียน และประสพ^๑สิ่งที่มีโทษเป็นอันมาก

ธรรม ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง กล่าวสรรเสริญผู้ควรดีเตียน
๒. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง กล่าวดีเตียนผู้ควรสรรเสริญ
๓. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง แสดงความเลื่อมใสในฐานะที่ไม่ควรเลื่อมใส
๔. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง แสดงความไม่เลื่อมใสในฐานะที่ควรเลื่อมใส

ภิกษุทั้งหลาย คนพาลผู้ไม่เจียมแหลม เป็นอสังตบุรุษ ประกอบด้วยธรรม ๔
ประการนี้แล ย่อมบริหารตนให้ถูกกำจัด ถูกทำลาย มีความเสียหาย ถูกผู้รู้ดีเตียน
และประสพสิ่งที่มีโทษเป็นอันมาก

ภิกษุทั้งหลาย บัณฑิตผู้เจียมแหลม เป็นสังตบุรุษ ประกอบด้วยธรรม ๔
ประการ ย่อมบริหารตนไม่ให้ถูกกำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย ไม่มีความเสียหาย ไม่ถูก
ผู้รู้ดีเตียน และประสพบุญเป็นอันมาก

ธรรม ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว กล่าวดีเตียนผู้ควรดีเตียน
๒. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว กล่าวสรรเสริญผู้ควรสรรเสริญ
๓. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว แสดงความไม่เลื่อมใสในฐานะที่ไม่ควรเลื่อมใส
๔. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว แสดงความเลื่อมใสในฐานะที่ควรเลื่อมใส

ภิกษุทั้งหลาย บัณฑิตผู้เจียมแหลม เป็นสังตบุรุษ ประกอบด้วยธรรม ๔
ประการนี้แล ย่อมบริหารตนไม่ให้ถูกกำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย ไม่มีความเสียหาย
ไม่ถูกผู้รู้ดีเตียน และประสพบุญเป็นอันมาก

เชิงอรรถ :

^๑ ประสพ (ปสวติ) (ส. = ปสว, ป. = ปสว) หมายถึงได้รับผลตอบแทน (ปฏิลภติ) (อง.ติก.อ. ๒/๔๖/๑๕๔,
อง.จตก.อ. ๒/๔/๒๘๑)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.ภันทคามวรรค ๔.หุติยขตสูตร

ผู้ใดกล่าวสรรเสริญผู้ควรติเตียน
หรือกล่าวติเตียนผู้ควรสรรเสริญ
ผู้นั้นชื่อว่าสังสมความผิดไว้ด้วยปาก
ย่อมไม่ประสบความสุขเพราะความผิดนั้น
การปราศด้วยทรัพย์ในการเล่นการพนัน
จนหมดตัวนี้ เป็นความผิดเพียงเล็กน้อย
แต่การที่บุคคลมีใจประทุษร้ายในบุคคล
ที่ดำเนินไปได้แล้วนี้เท่านั้น เป็นความผิดมากกว่า
บุคคลผู้ตั้งวาจาและใจอันชั่วติเตียนพระอริยะ
ย่อมเข้าถึงนรกสิ้น ๑๓๖,๐๐๐ นิรพพุทท์^๑
กับอีก ๕ อัพพุทท์

ปฐมขตสูตรที่ ๓ จบ

๔. หุติยขตสูตร

ว่าด้วยเหตุให้ตนถูกกำจัด สูตรที่ ๒

[๔] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย คนพาลผู้ไม่เจียมแหลม เป็น
อสังฆบุรุษ ปฏิบัติผิดในบุคคล ๔ จำพวก ย่อมบริหารตนให้ถูกกำจัด ถูกทำลาย
มีความเสียหาย ถูกผู้รู้ติเตียน และประสบสิ่งที่มีโทษเป็นอันมาก

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. คนพาลผู้ไม่เจียมแหลม เป็นอสังฆบุรุษ ปฏิบัติผิดในมารดา ย่อม
บริหารตนให้ถูกกำจัด ถูกทำลาย มีความเสียหาย ถูกผู้รู้ติเตียน
และประสบสิ่งที่มีโทษเป็นอันมาก
๒. คนพาลผู้ไม่เจียมแหลม เป็นอสังฆบุรุษ ปฏิบัติผิดในบิดา ฯลฯ
๓. คนพาลผู้ไม่เจียมแหลม เป็นอสังฆบุรุษ ปฏิบัติผิดในตถาคต ฯลฯ

เชิงอรรถ :

- ^๑ นิรพพุทท์ เป็นจำนวนกัปที่ใช้สังขยา (การกำหนดนับ) จำนวนสูง (อง.ทสก.อ. ๓/๘๙/๓๖๖) พจนานุกรม
ฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายว่า เท่ากับ ๑ มี ๐ ตามหลัง ๖๓ ตัว บ้างว่า ๑๐๐ ล้าน

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๕ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปัณณาสก]

๑.ภิกษุคามวรรค ๔.ทุติยขตสูตร

๔. คนพาลผู้ไม่เจียบแหลม เป็นอสังตบุรุษ ปฏิบัติผิดในสาวกของตถาคต
 ย่อมบริหารตนให้ถูกกำจัด ถูกทำลาย มีความเสียหาย ถูกผู้รู้
 ตีเตียน และประสพสิ่งที่มีโทษเป็นอันมาก

ภิกษุทั้งหลาย คนพาลผู้ไม่เจียบแหลม เป็นอสังตบุรุษ ปฏิบัติผิดในบุคคล ๔
 จำพวกนี้แล ย่อมบริหารตนให้ถูกกำจัด ถูกทำลาย มีความเสียหาย ถูกผู้รู้ตีเตียน
 และประสพสิ่งที่มีโทษเป็นอันมาก

ภิกษุทั้งหลาย บัณฑิตผู้เจียบแหลม เป็นสังตบุรุษ ปฏิบัติชอบในบุคคล ๔
 จำพวก ย่อมบริหารตนไม่ให้ถูกกำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย ไม่มีความเสียหาย ไม่ถูก
 ผู้รู้ตีเตียน และประสพบุญเป็นอันมาก

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บัณฑิตผู้เจียบแหลม เป็นสังตบุรุษ ปฏิบัติชอบในมารดา ย่อม
 บริหารตนไม่ให้ถูกกำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย ไม่มีความเสียหาย ไม่
 ถูกผู้รู้ตีเตียน และประสพบุญเป็นอันมาก

๒. บัณฑิตผู้เจียบแหลม เป็นสังตบุรุษ ปฏิบัติชอบในบิดา ฯลฯ

๓. บัณฑิตผู้เจียบแหลม เป็นสังตบุรุษ ปฏิบัติชอบในตถาคต ฯลฯ

๔. บัณฑิตผู้เจียบแหลม เป็นสังตบุรุษ ปฏิบัติชอบในสาวกของตถาคต
 ย่อมบริหารตนไม่ให้ถูกกำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย ไม่มีความเสียหาย
 ไม่ถูกผู้รู้ตีเตียน และประสพบุญเป็นอันมาก

ภิกษุทั้งหลาย บัณฑิตผู้เจียบแหลม เป็นสังตบุรุษ ปฏิบัติชอบในบุคคล ๔
 จำพวกนี้แล ย่อมบริหารตนไม่ให้ถูกกำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย ไม่มีความเสียหาย
 ไม่ถูกผู้รู้ตีเตียน และประสพบุญเป็นอันมาก

นรชนผู้ปฏิบัติผิดในมารดาบิดา

ตถาคตสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือสาวกของตถาคตนั้น
 ย่อมประสพสิ่งที่มีโทษเป็นอันมาก

เพราะการไม่ประพฤติธรรมในมารดาบิดานั้น

บัณฑิตทั้งหลายจึงตีเตียนนรชนนั้นในโลกนี้แล

เขาจากโลกนี้ไปแล้วจึงไปสู่อบาย

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.ภิกขุคามวรรค ๕.อนุโสตสูต

ส่วนนรชนผู้ปฏิบัติชอบในมารดาบิดา
ตถาคตสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือสาวกของตถาคตนั้น
ย่อมประสบบุญเป็นอันมาก

เพราะการประพฤติธรรมในมารดาบิดานั้น
บังเกิดทั้งหลายจึงสรรเสริญนรชนนั้นในโลกนี้แล
เขาจากโลกนี้ไปแล้วจึงบันเทิงในสวรรค์

หุติยชตสูตที่ ๔ จบ

๕. อนุโสตสูต

ว่าด้วยบุคคลผู้ไปตามกระแส

[๕] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏ
อยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวก^๑ในนบ้าง คือ

๑. บุคคลผู้ไปตามกระแส	๒. บุคคลผู้ไปทวนกระแส
๓. บุคคลผู้มีภาวะตั้งมั่น	๔. บุคคลผู้ลอยบาปข้าม ^๒ ถึงฝั่ง
ดำรงอยู่บนบก ^๓

บุคคลผู้ไปตามกระแส เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เสพกาม^๔และทำบาปกรรม^๕นี้เรียกว่าบุคคลผู้ไป
ตามกระแส

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๘๘/๒๑๖

^๒ หมายถึงข้ามพ้นโอชะได้ (อภ.จดก.อ. ๒/๕/๒๘๑)

^๓ บนบก ในที่นี้หมายถึงพระนิพพาน (อภ.จดก.อ. ๒/๕/๒๘๑)

^๔ เสพกาม ในที่นี้หมายถึงเสพวัตถุกาม (อภ.จดก.อ. ๒/๕/๒๘๑)

^๕ บาปกรรม ในที่นี้หมายถึงการฆ่าสัตว์เป็นต้น (อภ.จดก.อ. ๒/๕/๒๘๑)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.ภิกษุคามวรรค ๕.อนุโสดสูตร

บุคคลผู้ไปทวนกระแส เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่เสพงามและไม่ทำบาปกรรม แม้มิทุกข์ทางกาย และทุกข์ทางใจ ร้องไห้หน้าตานองหน้า ก็ยังประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ได้ นี้เรียกว่าบุคคลผู้ไปทวนกระแส

บุคคลผู้มีภาวะตั้งมั่น เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะโอรัมภาคียสังโยชน์ (สังโยชน์เบื้องต่ำ) ๕ ประการสิ้นไป เป็นโอบปาติกะ^๑ปรินิพพานในภพนั้น ไม่หวนกลับจากโลกนั้นอีก นี้เรียกว่าบุคคลผู้มีภาวะตั้งมั่น

บุคคลผู้ลอยบาปข้ามถึงฝั่งดำรงอยู่บนบก เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน นี้เรียกว่าบุคคลผู้ลอยบาปข้ามถึงฝั่งดำรงอยู่บนบก

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

ในโลกนี้ชนผู้ไม่สำรวมในกามทั้งหลาย

ยังไม่ปราศจากราคะ บริโภคกามตามปกติ

ถูกตัณหาครอบงำ เข้าถึงชาติและชราเสมอ

ชื่อว่าผู้ไปตามกระแส

เพราะเหตุนั้นแล บุคคลผู้เป็นนักปราชญ์

มีสติตั้งมั่นในโลกนี้ ไม่เสพงามและไม่ทำบาปกรรม

แม้มิทุกข์ก็ยังไม่ละกามได้

บัณฑิตทั้งหลายเรียกบุคคลผู้เป็นนักปราชญ์นั้นว่า

ผู้ไปทวนกระแส

เชิงอรรถ :

^๑ โอบปาติกะ หมายถึงสัตว์ที่เกิดและเติบโตเต็มที่ทันที และเมื่อจติ (ตาย) ก็หายวับไป ไม่ทิ้งซากศพไว้ เช่น เทวดาและสัตว์นรก (ที.สี.อ. ๑๗๑/๑๔๙)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๘ }

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.ภิกขคามวรรค ๖.อัปปีสสุตสูตร

นรชนผู้ละกิเลส ๕ ประการได้
มีสิกขาบริบูรณ์ เป็นผู้ไม่เสื่อมแน่นอน
ถึงความเชี่ยวชาญในจิต^๑ มีอินทรีย์ตั้งมั่น
บัณฑิตทั้งหลายเรียกว่า ผู้มีภาวะตั้งมั่น
บุคคลผู้ประกอบด้วยญาณกำจัดธรรมทั้งหลาย
ทั้งที่เป็นกุศลและอกุศลให้สิ้นไปไม่เหลืออยู่
เป็นผู้ถึงเวท อยู่จบพรหมจรรย์
ถึงที่สุดแห่งโลก บัณฑิตเรียกว่าผู้ถึงฝั่ง^๒

อนุสุตสูตรที่ ๕ จบ

๖. อัปปีสสุตสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้มีสตะน้อย

[๖] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏ
อยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวก^๓ในนบัง คือ

๑. บุคคลผู้มีสตะน้อยทั้งไม่เข้าถึงสตะ
๒. บุคคลผู้มีสตะน้อย แต่เข้าถึงสตะ
๓. บุคคลผู้มีสตะมาก แต่ไม่เข้าถึงสตะ
๔. บุคคลผู้มีสตะมากทั้งเข้าถึงสตะ

บุคคลผู้มีสตะน้อยทั้งไม่เข้าถึงสตะ เป็นอย่างไร

เชิงอรรถ :

^๑ ถึงความเชี่ยวชาญในจิต คือ ถึงความมีวิเสแห่งจิต ในที่นี้หมายถึงพระอนาคามี (อง.จดก.อ.

๒/๕/๒๘๑)

^๒ ผู้ถึงฝั่ง ในที่นี้หมายถึงพระชินาสพเท้านั้น (อง.จดก.อ. ๒/๕/๒๘๑)

^๓ ดู อภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๘๙/๒๑๖-๒๑๗

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.ภิกขุคามวรรค ๖.อัปปัสสูตสูต

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้มีสุตตะ คือ สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คากา อุทาน
อิติวุตตะกะ ชาตกะ อัพภูตธรรม เวทัลละ^๑น้อย ทั้งเขาก็หารู้^๒อรรถ^๓แห่งสุตตะ
น้อยนั้นแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมไม่ บุคคลผู้มีสุตตะน้อยทั้งไม่เข้าถึงสุตตะ
เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้มีสุตตะน้อย แต่เข้าถึงสุตตะ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้มีสุตตะ คือ สุตตะ เคยยะ ฯลฯ เวทัลละน้อย แต่
เขารู้^๒อรรถ^๓แห่งสุตตะน้อยนั้นแล้ว ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม บุคคลผู้มีสุตตะ
น้อย แต่เข้าถึงสุตตะ เป็นอย่างไรแล

บุคคลผู้มีสุตตะมาก แต่ไม่เข้าถึงสุตตะ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้มีสุตตะ คือ สุตตะ เคยยะ ฯลฯ เวทัลละมาก
แต่เขารู้^๒อรรถ^๓แห่งสุตตะมากนั้น แล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมไม่ บุคคล
ผู้มีสุตตะมาก แต่ไม่เข้าถึงสุตตะ เป็นอย่างไรแล

เชิงอรรถ :

^๑ **นวัริงคัสตฤสาสน์** คำสอนของพระศาสดามีองค์ ๙ คือ (๑) **สุตตะ** ได้แก่ อุภโตวิภังค์ นิทเทส ชันธกะ
ปริวาร พระสูตรในสุตตันนิบาต และพุทธวจนะอื่น ๆ ที่มีชื่อว่าสุตตะ หรือสุตตันตะ (๒) **เคยยะ** ได้แก่
ความที่มีรอยแก้วและรอยกรองผสมกัน หมายถึงพระสูตรที่มีคากาทั้งหมด โดยเฉพาะสคาถวรรคใน
สังยุตตนิกาย (๓) **เวยยาकरणะ** ได้แก่ ความร้อยแก้วล้วน หมายถึงเอาภิกขุธรรมปิฎกทั้งหมด พระสูตร
ที่ไม่มีคากา และพุทธพจน์อื่นใดที่ไม่จัดเข้าในองค์ ๘ ข้อที่เหลือ (๔) **คากา** ได้แก่ ความร้อยกรองล้วน
หมายถึงเอาธรรมบท เถรคากา เถรีคากา และคากาล้วนในสุตตันนิบาตที่ไม่มีชื่อว่าเป็นสูตร (๕) **อุทาน**
ได้แก่ พระคากาที่ทรงเปล่งด้วยพระหัตถ์อันสพรคด้วยโสมนัส สัมปยุตด้วยญาณ พร้อมทั้งข้อความ
อันประกอบอยู่ด้วย รวมเป็นพระสูตร ๘๒ สูตร (๖) **อิติวุตตะกะ** ได้แก่ พระสูตร ๑๑๐ สูตรที่ตรัสโดย
นัยว่า "วุตตฺ เหด ภควตา" (๗) **ชาตกะ** ได้แก่ ชาตก ๕๕๐ เรื่อง มีอภินเนกชาตก เป็นต้น
(๘) **อัพภูตธรรม** ได้แก่ พระสูตรที่ว่าด้วยเหตุอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏทุกสูตร เช่น ที่ตรัสว่า "ภิกษุ
ทั้งหลาย ความเป็นอัจฉริยะไม่เคยปรากฏ ๔ ประการนี้มีอยู่ในอานนท" ดังนี้ เป็นต้น (๙) **เวทัลละ** ได้แก่
พระสูตรแบบถามตอบซึ่งผู้ถามได้ทั้งความรู้และความพอใจ ถามต่อ ๆ ไป เช่น จุฬเวทัลลสูตร มหา-
เวทัลลสูตร สัมมาทิฏฐิสูตร สักกปัญหาสูตร สังขารภาขนิยสูตร และมหาปิณณมสูตร (อง.จดก.อ.
๒/๖/๒๘๒, วิ.อ. ๑/๒๖)

^๒ **อรรถ** ในที่นี้หมายถึงอรรถกถา (อง.จดก.อ. ๒/๖/๒๘๒)

^๓ **ธรรม** ในที่นี้หมายถึงบาลี (อง.จดก.อ. ๒/๖/๒๘๒)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.ภิกษุคามวรรค ๖.อัปปีสสุตสูตร

บุคคลผู้มีสตะมากทั้งเข้าถึงสตะ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้มีสตะ คือ สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาถา อุทาน
อิติวุตตกะ ชาตกะ อัฏฐกธรรม เวทลละมาก ทั้งเขารู้ธรรณธรรมแห่งสตะมากนั้น
แล้ว ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม บุคคลผู้มีสตะมากทั้งเข้าถึงสตะ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

ถ้าบุคคลมีสตะน้อย ทั้งไม่ตั้งมั่นในศีล

บัณฑิตทั้งหลายย่อมติเตียนเขา

ทั้งในด้านศีลและสตะ

ถ้าบุคคลแม้มีสตะน้อย แต่ตั้งมั่นดีในศีล

บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญเขาในด้านศีล

แต่สตะของเขาไม่สมบูรณ์

ถ้าบุคคลแม้มีสตะมาก แต่ไม่ตั้งมั่นในศีล

บัณฑิตทั้งหลายย่อมติเตียนเขาในด้านศีล

แต่สตะของเขาสมบูรณ์

ถ้าบุคคลมีสตะมาก ทั้งตั้งมั่นดีในศีล

บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญเขา

ทั้งในด้านศีลและสตะ

ใครเล่าจะสามารถติเตียนเขาผู้มีสตะมาก

ทรงธรรม มีปัญญา เป็นพุทธสาวก

ผู้เป็นเหมือนแห่งทองชมพูท^๑

แม้เทวดาและมนุษย์ก็สรรเสริญเขา

ถึงพรหมก็สรรเสริญเขา

อัปปีสสุตสูตรที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ทองชมพูท หมายถึงทองคำบริสุทธิ์ (อง.จดก.อ. ๒/๖/๒๘๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๑๑ }

พระสวดต้นตปิฎก อังคตตริกกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑. กัณฑ์ทศพร ๗. โสภณสูตร

๗. โสภณสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้ทำหมู่ให้งาม

[๗] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้ ผู้เฉียบแหลม ได้รับคำแนะนำดี แก่ลัวกล้า เป็นพหูสูต ทรงธรรม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ย่อมทำหมู่ให้งาม

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

ในธรรมวินัยนี้

๑. ภิกษุผู้เฉียบแหลม ได้รับคำแนะนำดี แก่ลัวกล้า เป็นพหูสูต ทรงธรรม

ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ย่อมทำหมู่ให้งาม

๒. ภิกษุณี ฯลฯ

๓. อุบาสก ฯลฯ

๔. อุบาสิกาผู้เฉียบแหลม ได้รับคำแนะนำดี แก่ลัวกล้า เป็นพหูสูต

ทรงธรรม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ย่อมทำหมู่ให้งาม

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลผู้เฉียบแหลม ได้รับคำแนะนำดี แก่ลัวกล้า เป็นพหูสูต ทรงธรรม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ย่อมทำหมู่ให้งาม

บุคคลผู้เฉียบแหลม แก่ลัวกล้า เป็นพหูสูต

ทรงธรรม และปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม

เรียกว่าผู้ทำหมู่ให้งาม

ภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยศีล ภิกษุณีผู้เป็นพหูสูต

อุบาสกผู้มีศรัทธา และอุบาสิกาผู้มีศรัทธา^๑

ชนเหล่านี้แลย่อมทำหมู่ให้งาม

ชนเหล่านี้แลชื่อว่าสังฆโสภณ

โสภณสูตรที่ ๗ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ในพระคานานี้ แต่ละบริษัทต่างก็มีคุณคนละอย่าง ซึ่งความจริงแล้ว บริษัททุกจำพวกย่อมมีคุณครบทุก
อย่าง (อ.จ.จตุกก.อ. ๒/๗/๒๘๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๑๒ }

พระสดตันตปิฎก อังคตตริกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.ภิกขุคามวรรค ๘.เวสาร์ชชสูตร

๘. เวสาร์ชชสูตร

ว่าด้วยญาณเป็นเหตุให้แก้แล้วกลัว

[๘] ภิกษุทั้งหลาย เวสาร์ชชญาณ (ญาณเป็นเหตุให้แก้แล้วกลัว) ๔ ประการนี้ ที่ตถาคตมีแล้วเป็นเหตุให้ปฏิญาณ(ยืนยัน)ฐานะที่องอาจ^๑ บันลือสีหนาท^๒ ประกาศพรหมจักร^๓ในบริษัท^๔

เวสาร์ชชญาณของตถาคต ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เราไม่เห็นนิมิตนี้ว่า "สมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใคร ๆ ในโลกจักหักท้วงเราด้วยคำพูดที่มีเหตุผลในธรรมนั้นว่า 'ท่านปฏิญาณว่าเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ธรรมเหล่านี้ท่านก็ยังไม่รู้' เราเมื่อไม่เห็นนิมิตแม้นี้จึงถึงความเกษม ไม่มี ความกลัว แก้แล้วกลัวอยู่
๒. เราไม่เห็นนิมิตนี้ว่า "สมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใคร ๆ ในโลกจักหักท้วงเราด้วยคำพูดที่มีเหตุผลในธรรมนั้นว่า 'ท่านปฏิญาณว่าเป็นพระชินาสพ อาสวะเหล่านี้ของท่านก็ยังไม่สิ้นไป' เราเมื่อไม่เห็นนิมิตแม้นี้จึงถึงความเกษม ไม่มี ความกลัว แก้แล้วกลัวอยู่

เชิงอรรถ :

- ^๑ **ฐานะที่องอาจ** หมายถึงฐานะประเสริฐที่สุด ที่สูงสุด หรือฐานะของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุดในกาลก่อนหนึ่ง คำว่า อาสภะ มาจากคำว่า อสภะ เป็นชื่อโคจำฝูงของโคจำนวนมากตั้ง ๑๐๐ ตัว ๑,๐๐๐ ตัว ๑๐๐ คอก ๑,๐๐๐ คอก มีสีขาว นาดู มีกำลัง สามารถนำภาระหนักยิ่งไปได้ ยืนหยัดด้วยเท้าทั้ง ๔ ไม่หวั่นไหวต่อเสียงฟ้าร้องดัง ๑๐๐ ครั้ง ตถาคตเปรียบเหมือนโคอสุภะ ประทับยืนขมบริษัททั้ง ๘ ได้อย่างมั่นคงด้วยพระบาท (ฐานะ) คือ เวสาร์ชชญาณ ๔ ประการ ไม่มีบีบจามิตรใดในโลกและเทวโลกที่สามารถทำให้พระองค์หวั่นไหวได้ (อง.จดก.อ. ๒/๘/๒๘๓, อง.ทสก.อ. ๓/๒๑/๓๒๖)
- ^๒ **บันลือสีหนาท** หมายถึงตรัสพระวาจาด้วยท่าที่องอาจดังพญาราชสีห์ ไม่ทรงหวั่นเกรงผู้ใด เพราะทรงมั่นพระทัยในศีล สมานธิ ปัญญาของพระองค์ (ที.สี.ฎีกา ๔๐๓/๔๓๒)
- ^๓ **พรหมจักร** หมายถึงธรรมจักรอันประเสริฐ ยอดเยี่ยม บริสุทธิ มี ๒ อย่าง คือ (๑) **ปฏิบัติญาณ** ได้แก่ ญาณที่แสดงถึงพระปัญญาคุณของพระพุทธเจ้า (๒)**เทศนาญาณ** ได้แก่ ญาณที่แสดงถึงพระมหากรุณาคุณของพระพุทธเจ้า ญาณทั้ง ๒ นี้ชื่อว่า **โอรสญาณ** (ญาณส่วนพระองค์) มีเฉพาะพระพุทธเจ้าทั้งหลายเท่านั้น ไม่มีแก่คนทั่วไป (อง.จดก.อ. ๒/๘/๒๘๔-๒๘๕, อง.ทสก.อ. ๓/๒๑/๓๒๗)
- ^๔ **บริษัท** คือ หมู่, คณะ, ที่ประชุม ในที่นี้หมายถึงบริษัททั้ง ๘ คือ (๑) ชัตติยบริษัท (๒) พรหมณบริษัท (๓) คหบดีบริษัท (๔) สมณบริษัท (๕) จาคุมหาราชบริษัท (๖) ดาวดึงส์บริษัท(สวรรค์ชั้นที่ ๒ แห่งสวรรค์ ๖ ชั้น) (๗) มารบริษัท (๘) พรหมบริษัท (อง.ทสก.อ. ๓/๒๑/๓๒๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๑๓ }

พระสูตรต้นตอปฏิภัก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.ภิกษุคามวรรค ๘.เวสาร์ชชสูตร

๓. เราไม่เห็นนิมิตนี้ว่า "สมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใคร ๆ ในโลกจักหักท้วงเราด้วยคำพูดที่มีเหตุผลในธรรมนั้นว่า 'อันตรายิก-ธรรม^๑ที่ท่านกล่าวไว้ไม่อาจก่ออันตรายแก่ผู้เสพได้จริง" เราเมื่อไม่เห็นนิมิตแม้นี้จึงถึงความเกษม ไม่มี ความกลัว แก้วกล้าอยู่

๔. เราไม่เห็นนิมิตนี้ว่า "สมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใคร ๆ ในโลกจักหักท้วงเราด้วยคำพูดที่มีเหตุผลในธรรมนั้นว่า 'ท่านแสดงธรรมเพื่อประโยชน์อย่างใด ประโยชน์อย่างนั้นไม่สำเร็จเพื่อความสิ้นทุกข์ โดยชอบแก่ผู้ทำตามได้จริง" เราเมื่อไม่เห็นนิมิตแม้นี้จึงถึงความเกษม ไม่มี ความกลัว แก้วกล้าอยู่

ภิกษุทั้งหลาย เวสาร์ชชญาณ ๔ ประการนี้แลที่ตถาคตมีแล้วเป็นเหตุให้ ปฏิญญาฐานะที่องอาจ บันลือสีหนาท ประกาศพรหมจักรในบริษัท

วาทะเหล่าใดที่สมณะหรือพราหมณ์

ตระเตรียมไว้แพร่หลาย

วาทะเหล่านั้นมาถึงตถาคตผู้แก้วกล้า

ผู้ล่วงวาทะได้ย่อมไม่มีผล^๒

สัตว์ทั้งหลายย่อมนมัสการตถาคต

ผู้เพียบพร้อมด้วยโลกุตตรธรรมทั้งหมด

ผู้ประกาศธรรมจักรครอบคลุมทั้งหมด

ผู้อนุเคราะห์สัตว์ทุกจำพวก

ผู้ประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์

ผู้ถึงฝั่งแห่งภพเช่นนั้น

เวสาร์ชชสูตรที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ **อันตรายิกธรรม** หมายถึงธรรมที่เป็นอันตรายต่อการบรรลุผล ได้แก่ อาบัติ ๗ กอง ซึ่งเป็นโทษ สำหรับปรับภิกษุผู้ล่วงละเมิดโดยที่สดแม้ทุกกฎหรือทุกภาสิต ในที่นี้หมายถึงเอาเมถุนธรรม (อง.จดกก.อ. ๒/๘/๒๘๖)

^๒ **ยอมไม่มีผล** ในที่นี้หมายถึงความแตกหัก พินาศไป (อง.จดกก.อ. ๒/๘/๒๘๖)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.ภิกขคามวรรค ๙.ตณฺหุปปาทสูตร

๙. ตณฺหุปปาทสูตร

ว่าด้วยเหตุเกิดแห่งตณฺหา

[๙] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย มีเหตุเกิดแห่งตณฺหา ๔ ประการ
นี้ ที่ตณฺหาเมื่อจะเกิดแก่ภิกษุ ย่อมเกิดขึ้นได้

มีเหตุเกิดแห่งตณฺหา ๔ ประการ^๑ ะไรบ้าง คือ

๑. ตณฺหาเมื่อจะเกิดแก่ภิกษุ ย่อมเกิดเพราะจิวรเป็นเหตุ

๒. ตณฺหาเมื่อจะเกิดแก่ภิกษุ ย่อมเกิดเพราะบิณฑบาตเป็นเหตุ

๓. ตณฺหาเมื่อจะเกิดแก่ภิกษุ ย่อมเกิดเพราะเสนาสนะเป็นเหตุ

๔. ตณฺหาเมื่อจะเกิดแก่ภิกษุ ย่อมเกิดเพราะปัจจัยที่ดีและดีกว่า^๒

ภิกษุทั้งหลาย มีเหตุเกิดแห่งตณฺหา ๔ ประการนี้แลที่ตณฺหาเมื่อจะเกิดแก่
ภิกษุ ย่อมเกิดขึ้นได้

บุคคลมีตณฺหาเป็นเพื่อน

เที่ยวไปตลอดกาลยาวนาน

ย่อมไม่ล่วงพ้นสังสารวัฏ

ที่มีสภาวะอย่างนี้และสภาวะอย่างอื่น^๓

ภิกษุรุโฆษนี้ รู้ตณฺหาเป็นเหตุให้เกิดทุกข์

พึงเป็นผู้ไม่มีตณฺหา ไม่มีความถือมั่น

มีสติสัมปชัญญะอยู่

ตณฺหุปปาทสูตรที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๑๑/๒๐๔

^๒ ปัจจัยที่ดีและดีกว่า ในที่นี้หมายถึงเนยใสและเนยข้นเป็นต้น (อง.จดก.อ. ๒/๙/๒๘๗)

^๓ สภาวะอย่างนี้ หมายถึงอภัพนี้ สภาวะอย่างอื่น หมายถึงอภัพต่อไป (อง.จดก.อ. ๒/๙/๒๘๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.ภัณฑคามวรรค ๑๐.โยคสูตร

๑๐. โยคสูตร

ว่าด้วยโยคะ

[๑๐] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย โยคะ (กิเลสที่ผูกมัดสัตว์ไว้ในภพ)
๔ ประการนี้

โยคะ ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. กามโยคะ	๒. ภวโยคะ
๓. ทิฏฐิโยคะ	๔. อวิชาโยคะ

กามโยคะ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ย่อมไม่รู้ชัดซึ่งความเกิด ความดับ คุณ โทษ^๒ และ
เครื่องสลัดกามทั้งหลายออกไปตามความเป็นจริง เมื่อเขาไม่รู้ชัดซึ่งความเกิด ความดับ
คุณ โทษ และเครื่องสลัดกามทั้งหลายออกไปตามความเป็นจริง ความกำหนัด
เพราะกาม ความเปล็ดเพล็นเพราะกาม ความเยื่อใยเพราะกาม ความหมกมุ่น
เพราะกาม ความกระหายเพราะกาม ความเร่าร้อนเพราะกาม ความติดเพราะกาม
ความอยากเพราะกามย่อมเกิดขึ้นในกามทั้งหลาย^๑ นี้เรียกว่า กามโยคะ

กามโยคะ เป็นอย่างไร

ภวโยคะ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ย่อมไม่รู้ชัดซึ่งความเกิด ความดับ คุณ โทษ และ
เครื่องสลัดภพทั้งหลายออกไปตามความเป็นจริง เมื่อเขาไม่รู้ชัดซึ่งความเกิด ความดับ
คุณ โทษ และเครื่องสลัดภพทั้งหลายออกไปตามความเป็นจริง ความกำหนัดเพราะ
ภพ ความเปล็ดเพล็นเพราะภพ ความเยื่อใยเพราะภพ ความหมกมุ่นเพราะภพ
ความกระหายเพราะภพ ความเร่าร้อนเพราะภพ ความติด เพราะภพ ความอยาก
เพราะภพย่อมเกิดขึ้นในภพทั้งหลาย นี้เรียกว่า ภวโยคะ

กามโยคะและภวโยคะ เป็นอย่างไร

เชิงอรรถ :

^๑ **คุณ** (อัสสาท) หมายถึงสภาวะที่อโรย หรือสภาวะที่สุขกายและสุขใจที่เกี่ยวข้องกามคุณ (อง.จดก.อ.

๒/๑๐/๒๔๘, อง.จดก.ฎีกา ๒/๑๐/๒๔๘)

^๒ **โทษ** (อาทิว) หมายถึงสภาวะที่ไม่อโรย มีทุกข์กายและทุกข์ใจ ซึ่งมีกามเป็นเหตุ (อง.จดก.อ.

๒/๑๐/๒๔๘, อง.จดก.ฎีกา ๒/๑๐/๒๔๘)

^๓ **กาม** ในที่นี้หมายถึงวัตถุกาม (อง.จดก.อ. ๒/๑๐/๒๔๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑. กัณฑ์คามวรรค ๑๐. โยคสูตร

ทิวฏฐิโยคะ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมไม่รู้ชัดซึ่งความเกิด ความดับ คุณ โทษ และเครื่องสลัดทิวฏฐิทั้งหลายออกไปตามความเป็นจริง เมื่อเขาไม่รู้ชัดซึ่งความเกิด ความดับ คุณ โทษ และเครื่องสลัดทิวฏฐิทั้งหลายออกไปตามความเป็นจริง ความกำหนดเพราะทิวฏฐิ ความเพลิดเพลินเพราะทิวฏฐิ ความเยื่อใยเพราะทิวฏฐิ ความหมกมุ่นเพราะทิวฏฐิ ความกระหายเพราะทิวฏฐิ ความเร่าร้อนเพราะทิวฏฐิ ความติดเพราะทิวฏฐิ ความอยากเพราะทิวฏฐิ ย่อมเกิดขึ้นในทิวฏฐิทั้งหลาย นี้เรียกว่า ทิวฏฐิโยคะ

กามโยคะ ภวโยคะ และทิวฏฐิโยคะ เป็นอย่างนี้

อวิชชาโยคะ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมไม่รู้ชัดซึ่งความเกิด ความดับ คุณ โทษ และเครื่องสลัดผัสสาชยตนะ ๖ ประการออกไปตามความเป็นจริง เมื่อเขาไม่รู้ชัดซึ่งความเกิด ความดับ คุณ โทษ และเครื่องสลัดผัสสาชยตนะ ๖ ประการออกไปตามความเป็นจริง ความไม่รู้ ความไม่หยั่งรู้ ย่อมเกิดขึ้นในผัสสาชยตนะ ๖ ประการ นี้เรียกว่า อวิชชาโยคะ

กามโยคะ ภวโยคะ ทิวฏฐิโยคะ และอวิชชาโยคะ เป็นอย่างนี้

บุคคลผู้ประกอบด้วยบาปอกุศลธรรมที่กำจัดให้เศร้าหมอง ทำให้เกิดในภพใหม่ มีความกระวนกระวาย มีทุกข์เป็นผล มีชาติ ชรา และมรณะต่อไปอีก เพราะเหตุนั้น จึงเรียกว่า ผู้ไม่มีความเกษม(ปลอด)จากโยคะ^๑

ภิกษุทั้งหลาย โยคะ ๔ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ความพรากจากโยคะ ๔ ประการนี้

ความพรากจากโยคะ ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ความพรากจากกามโยคะ	๒. ความพรากจากภวโยคะ
๓. ความพรากจากทิวฏฐิโยคะ	๔. ความพรากจากอวิชชาโยคะ

ความพรากจากกามโยคะ เป็นอย่างไร

เชิงอรรถ :

^๑ ผู้ไม่มีความเกษมจากโยคะ ในที่นี้หมายถึงผู้ยังละโยคะไม่ได้ เพราะยังไม่ได้บรรลุนิพพานจากโยคะ ๔ ประการ (คือ (๑) กามโยคะ โยคะคือกาม (๒) ภวโยคะ โยคะคือภพ (๓) ทิวฏฐิโยคะ โยคะคือทิวฏฐิ (๔) อวิชชาโยคะ โยคะคืออวิชชา) (อง. จดก. อ. ๒/๑๐/๒๘๘-๒๘๙)

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.ภัตตคามวรรค ๑๐.โยคสูตร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ย่อมรู้ชัดซึ่งความเกิด ความดับ คุณ โทษ และ
เครื่องสลัดกามทั้งหลายออกไปตามความเป็นจริง เมื่อเขารู้ชัดซึ่งความเกิด ความดับ
คุณ โทษ และเครื่องสลัดกามทั้งหลายออกไปตามความเป็นจริง ความกำหนดเพราะ
กาม ความเปล็ดเพลินเพราะกาม ความเยื่อใยเพราะกาม ความหมกมุ่นเพราะกาม
ความกระหายเพราะกาม ความเร่าร้อนเพราะกาม ความติดเพราะกาม ความอยาก
เพราะกามย่อมไม่เกิดขึ้นในกามทั้งหลาย นี้เรียกว่า ความปราศจากกามโยคะ

ความปราศจากกามโยคะ เป็นอย่างไร

ความปราศจากภวโยคะ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ย่อมรู้ชัดซึ่งความเกิด ความดับ คุณ โทษ และ
เครื่องสลัดภพทั้งหลายออกไปตามความเป็นจริง เมื่อเขารู้ชัดซึ่งความเกิด ความดับ
คุณ โทษ และเครื่องสลัดภพทั้งหลายออกไปตามความเป็นจริง ความกำหนดเพราะ
ภพ ความเปล็ดเพลินเพราะภพ ความเยื่อใยเพราะภพ ความหมกมุ่นเพราะภพ
ความกระหายเพราะภพ ความเร่าร้อนเพราะภพ ความติดเพราะภพ ความอยาก
เพราะภพย่อมไม่เกิดขึ้นในภพทั้งหลาย นี้เรียกว่า ความปราศจากภวโยคะ

ความปราศจากกามโยคะและความปราศจากภวโยคะ เป็นอย่างไร

ความปราศจากทวิญญูโยคะ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ย่อมรู้ชัดซึ่งความเกิด ความดับ คุณ โทษ และ
เครื่องสลัดทวิญญูทั้งหลายออกไปตามความเป็นจริง เมื่อเขารู้ชัดซึ่งความเกิด ความดับ
คุณ โทษ และเครื่องสลัดทวิญญูทั้งหลายออกไปตามความเป็นจริง ความกำหนดเพราะ
ทวิญญู ความเปล็ดเพลินเพราะทวิญญู ความเยื่อใยเพราะทวิญญู ความหมกมุ่นเพราะทวิญญู
ความกระหายเพราะทวิญญู ความเร่าร้อนเพราะทวิญญู ความติดเพราะทวิญญู ความอยาก
เพราะทวิญญูย่อมไม่เกิดขึ้นในทวิญญูทั้งหลาย นี้เรียกว่า ความปราศจากทวิญญูโยคะ

ความปราศจากกามโยคะ ความปราศจากภวโยคะ และความปราศจากทวิญญูโยคะ
เป็นอย่างไร

ความปราศจากอริชชาโยคะ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ย่อมรู้ชัดซึ่งความเกิด ความดับ คุณ โทษ และ
เครื่องสลัดผัสสาชยตนะ ๖ ประการออกไปตามความเป็นจริง เมื่อเขารู้ชัดซึ่งความเกิด

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑. ภัณฑคามวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ความดับ คุณ โทษ และเครื่องสลัดผัสสายตนะ ๖ ประการออกไปตามความเป็นจริง
ความไม่รู้ ความไม่หยั่งรุ่มยอมไม่เกิดขึ้นในผัสสายตนะ ๖ ประการ นี้เรียกว่า
ความปราศจากอวิชชาโยคะ

ความปราศจากกามโยคะ ความปราศจากภวโยคะ ความปราศจากทิวฐิโยคะ
และความปราศจากอวิชชาโยคะ เป็นอย่างนี้

บุคคลผู้ปราศจากบาปอกุศลธรรมที่ทำให้จิตให้เศร้าหมอง ทำให้เกิดในภพใหม่
มีความกระวนกระวาย มีทุกข์เป็นผล มีชาติ ชรา และมรณะต่อไปอีก เพราะเหตุ
นั้น จึงเรียกว่า ผู้มีความเกษมจากโยคะ

ภิกษุทั้งหลาย ความปราศจากโยคะ ๔ ประการนี้แล

สัตว์ทั้งหลายผู้ประกอบด้วยกามโยคะ

ภวโยคะ ทิวฐิโยคะ และอวิชชาโยคะ

ถึงชาติและมรณะอยู่เป็นประจำ ย่อมไปสู่สังสารวัฏ

ส่วนสัตว์เหล่าใดกำหนดรู้กามโยคะ

และภวโยคะโดยประการทั้งปวง

ถอนทิวฐิโยคะและคลายอวิชชาออกได้

สัตว์เหล่านั้นแลย่อมปราศจากโยคะทั้งปวง

ล่วงพ้นโยคะ เป็นมุนี^๑

โยคสูตรที่ ๑๐ จบ

ภัณฑคามวรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อนุปุทธสูตร

๓. ปฐมขตสูตร

๕. อนุโสตสูตร

๗. โสภณสูตร

๙. ตัณหุปปาทสูตร

๒. ปปตติสูตร

๔. ทุติยขตสูตร

๖. อัปปัสสสูตร

๘. เวสาร์ชชสูตร

๑๐. โยคสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ มุนี ในที่นี้หมายถึงพระชินาสพ (อง.จดก.อ. ๒/๑๐/๒๘๙)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๑๙ }

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปัณณาสก]

๒.จรรวรรค ๑.จรัสสูตร

๒. จรรวรรค

หมวดว่าด้วยอิริยาบถเดิน

๑. จรัสสูตร

ว่าด้วยอิริยาบถเดิน

[๑๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ถ้ากามวิตก (ความตริกลงในทางกาม) พยาบาทวิตก (ความตริกลงในทางพยาบาท) หรือวิหิงสาวิตก (ความตริกลงในทางเบียดเบียน) เกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้กำลังเดิน และภิกษุขิณดีวิตกนั้น ไม่ละ ไม่บรรเทา ไม่ทำให้หมดสิ้นไป ไม่ทำให้ถึงความไม่มี ภิกษุแม้กำลังเดิน ผู้เป็นอย่างนี้^๑ไม่มีความเพียร ไม่มีโอดตปปะ เราเรียกว่า ‘ผู้เกียจคร้าน มีความเพียรย่อหย่อนต่อเนื่องตลอดไป’

ถ้ากามวิตก พยาบาทวิตก หรือวิหิงสาวิตกเกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้กำลังยืน และภิกษุขิณดีวิตกนั้น ไม่ละ ไม่บรรเทา ไม่ทำให้หมดสิ้นไป ไม่ทำให้ถึงความไม่มี ภิกษุแม้กำลังยืน ผู้เป็นอย่างนี้ไม่มีความเพียร ไม่มีโอดตปปะ เราก้เรียกว่า ‘ผู้เกียจคร้าน มีความเพียรย่อหย่อนต่อเนื่องตลอดไป’

ถ้ากามวิตก พยาบาทวิตก หรือวิหิงสาวิตกเกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้กำลังนั่ง และภิกษุขิณดีวิตกนั้น ไม่ละ ไม่บรรเทา ไม่ทำให้หมดสิ้นไป ไม่ทำให้ถึงความไม่มี ภิกษุแม้กำลังนั่ง ผู้เป็นอย่างนี้ไม่มีความเพียร ไม่มีโอดตปปะ เราก้เรียกว่า ‘ผู้เกียจคร้าน มีความเพียรย่อหย่อนต่อเนื่องตลอดไป’

ถ้ากามวิตก พยาบาทวิตก หรือวิหิงสาวิตกเกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้กำลังนอน ตื่นอยู่ และภิกษุขิณดีวิตกนั้น ไม่ละ ไม่บรรเทา ไม่ทำให้หมดสิ้นไป ไม่ทำให้ถึงความไม่มี ภิกษุแม้กำลังนอน ตื่นอยู่ ผู้เป็นอย่างนี้ไม่มีความเพียร ไม่มีโอดตปปะ เราก้เรียกว่า ‘ผู้เกียจคร้าน มีความเพียรย่อหย่อนต่อเนื่องตลอดไป’

ถ้ากามวิตก พยาบาทวิตก หรือวิหิงสาวิตกเกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้กำลังเดิน และภิกษุขิณดีวิตกนั้น ละ บรรเทา ทำให้หมดสิ้นไป ทำให้ถึงความไม่มี ภิกษุแม้

เชิงอรรถ :

^๑ ผู้เป็นอย่างนี้ ในที่นี้หมายถึงผู้มีอกุศลวิตก เช่น กามวิตก (อง.จดกก.ฎีกา ๒/๑๑/๒๙๐)

พระสูตรต้นตปีฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.จรรวรรค ๑.จรสูตร

กำลังเดิน ผู้เป็นอย่างนี้^๑ มีความเพียร มีโอดตปปะ เราเรียกว่า 'ผู้ปรารถนาความเพียร อุทิศกายและใจต่อเนื่องตลอดไป'

ถ้ากามวิตก พยาบาทวิตก หรือวิหิงสาวิตกเกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้กำลังยืน และ ภิกษุไม่ยินดีวิตกนั้น ละ บรรเทา ทำให้หมดสิ้นไป ทำให้ถึงความไม่มี ภิกษุแม้ กำลังยืน ผู้เป็นอย่างนี้มีความเพียร มีโอดตปปะ เราก้เรียกว่า 'ผู้ปรารถนาความเพียร อุทิศกายและใจต่อเนื่องตลอดไป'

ถ้ากามวิตก พยาบาทวิตก หรือวิหิงสาวิตกเกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้กำลังนั่ง และ ภิกษุไม่ยินดีวิตกนั้น ละ บรรเทา ทำให้หมดสิ้นไป ทำให้ถึงความไม่มี ภิกษุแม้ กำลังนั่ง ผู้เป็นอย่างนี้มีความเพียร มีโอดตปปะ เราก้เรียกว่า 'ผู้ปรารถนาความเพียร อุทิศกายและใจต่อเนื่องตลอดไป'

ภิกษุทั้งหลาย ถ้ากามวิตก พยาบาทวิตก หรือวิหิงสาวิตกเกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้ กำลังนอน ตื่นอยู่ และภิกษุไม่ยินดีวิตกนั้น ละ บรรเทา ทำให้หมดสิ้นไป ทำให้ถึงความไม่มี ภิกษุแม้กำลังนอน ตื่นอยู่ ผู้เป็นอย่างนี้มีความเพียร มีโอดตปปะ เราก้เรียกว่า 'ผู้ปรารถนาความเพียร อุทิศกายและใจต่อเนื่องตลอดไป'

ถ้าภิกษุใดผู้กำลังเดิน ยืน

นั่ง หรือนอนนึกถึงอกุศลวิตก

ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการครองเรือน

ภิกษุนั้นชื่อว่าเดินทางผิด

หมกมุ่นอยู่ในอารมณ์เป็นเหตุแห่งความหลง

ภิกษุเช่นนี้ไม่สามารถบรรลุสัมโพธิญาณ^๒อันสูงสุดได้

ภิกษุใดผู้กำลังเดิน ยืน

นั่ง หรือนอนให้วิตกสงบ

ยินดีในธรรมเป็นที่ระงับวิตก

ภิกษุเช่นนั้นสามารถบรรลุสัมโพธิญาณอันสูงสุดได้

จรสูตรที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ผู้เป็นอย่างนี้ ในที่นี้หมายถึงปราศจากอกุศลวิตก เช่น กามวิตก (อง.จดก.ฎีกา ๒/๑๑/๒๙๑)

^๒ สัมโพธิญาณ ในที่นี้หมายถึงญาณอันสูงสุด คือ อรหัตตผล (อง.จดก.อ. ๒/๑๑/๒๙๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปัณเณสาสก]

๒.จรรวรรค ๒. สीलสูตร

๒. สीलสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้มีศีล

[๑๒] ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงมีศีลสมบูรณ์ มีปาติโมกข์สมบูรณ์ สำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์^๑ เพียบพร้อมด้วยอาจารย์^๒และโคจร^๓ มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายเกิด เมื่อเธอทั้งหลาย มีศีลสมบูรณ์ มีปาติโมกข์สมบูรณ์ สำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย จะมีกิจอะไรที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปอีกเล่า

ถ้าภิกษุผู้กำลังเดินอยู่ ปราศจากอภิขณา (เพ่งเล็งอยากได้ของเขา) พยาบาท (ความคิดร้าย) ละถีนมิทตะ (ความหดหู่และเขื่องข้ม) อุทัจจกุกกัจจะ (ความฟุ้งข่านและร้อนใจ) วิจิกจณา (ความลังเลสงสัย) ได้ ปราศจากความเพียร ไม่ย่อหย่อน มีสติตั้งมั่น ไม่หลงลืม มีกายสงบ ไม่กระสับกระส่าย มีจิตแน่วแน่ เป็นสมาธิ ภิกษุแม้กำลังเดินอยู่ ผู้เป็นอย่างนี้มีความเพียร มีโอดตปปะ เราเรียกว่า 'ผู้ปราศจากความเพียร อุทิศกายและใจต่อเนื่องตลอดไป'

เชิงอรรถ :

- ^๑ **สังวรในปาติโมกข์** มีอรรถาธิบายแต่ละคำ ดังนี้ **สังวร** หมายถึงการไม่ละเมิดทางกาย ทางวาจา **ปาติโมกข์** หมายถึงศีลสิกขาบทที่เป็นเหตุให้ผู้รักษาหลุดพ้นจากทุกข์ (ปาติ = สิกขา + โมกขะ = ความหลุดพ้น) (วิสุทธิ. ๑/๑๔/๑๗)
- ^๒ **อาจารย์** หมายถึงการไม่ล่วงละเมิดทางกาย การไม่ล่วงละเมิดทางวาจา การไม่ล่วงละเมิดทางกายและทางวาจา หรือความสำรวมศีลทั้งหมด คือการไม่เลี้ยงชีพด้วยอาชีพที่ผิดที่พระพุทธเจ้ารังเกียจ เช่น ไม่เลี้ยงชีพ ด้วยการให้ไม้ไผ่ ให้ใบไม้ ดอกไม้ ผลไม้ เครื่องสาน ไม้สีฟัน ไม่เลี้ยงชีพด้วยการทำตนต่ำกว่าคฤหัสถ์ด้วยการพูดเล่นเป็นแก๊งค์ (จริงบ้าง ไม่จริงบ้าง) ไม่เลี้ยงชีพด้วยการเลี้ยงเด็ก และการรับส่งข่าว (วิสุทธิ. ๑/๑๔/๑๘)
- ^๓ **โคจร** หมายถึงสถานที่ที่เกี่ยวไปของภิกษุซึ่งไม่มีหญิงแพศยา (โสเภณี) ไม่มีหญิงหม้าย ไม่มีสาวเทื่อ (สาวแก่) ไม่มีบัณฑิตเทาก์ ไม่มีภิกษุณี ไม่มีร้านสุรา ไม่เป็นสถานที่ต้องคลุกคลีกับพระราชามหาอำมาตย์ และพวกเดียรัถย์ ตรงกันข้าม ต้องเป็นสถานที่ของตระกูลที่มีศรัทธาเลื่อมใส เป็นดุษฎีบูชา รุ่งเรืองด้วยผ้ากาสาวะ อบอวลด้วยกลิ่นธูป มิ่งหวังความผาสุกแก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เป็นสถานที่ที่ภิกษุสำรวมอินทรีย์ ๖ จตเวเนการชวนช่วยในการดูการละเล่นที่เป็นข้าศึกแก่กุศล เช่น การฟ้อน ขับร้อง ประโคมดนตรี หรือหมายถึงสติปัญญา ๔ (ข.ม. (แปล) ๒๙/๑๙๖/๕๗๓-๕๗๔, วิสุทธิ. ๑/๑๔/๑๗-๑๘)

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.จรรวรรค ๓.ปธานสูตร

ถ้าภิกษุผู้กำลังยืน ฯลฯ

ถ้าภิกษุผู้กำลังนั่ง ...

ถ้าภิกษุผู้กำลังนอน ตื่นอยู่ ปราศจากอภิขณา พยายามท ละถีนมิทชะ
อุททัจจกุกุจจะ วิจิกิจฉาได้ ปรารภความเพียร ไม่ย่อหย่อน มีสติตั้งมั่น ไม่หลงลืม
มีกายสงบ ไม่กระสับกระส่าย มีจิตแน่วแน่ เป็นสมาธิ ภิกษุแม้กำลังนอน ตื่นอยู่
ผู้เป็นอย่างนี้มีความเพียร มีโอตตปปะ เราก้เรียกว่า 'ผู้ปรารภความเพียร อุทิส
กายและใจต่อเนื่องตลอดไป

ภิกษุควรเดินสำรวม ยืนสำรวม

นั่งสำรวม นอนสำรวม

คู่เข้าสำรวม เหยียดออกสำรวม

พิจารณาความเกิดและความดับแห่งธรรมชั้น^๑

ท้าวภูมิเป็นที่อยู่ของสัตว์ทั้งชั้นบน ชั้นกลาง และชั้นต่ำ

นักปราชญ์ทั้งหลายเรียกภิกษุเช่นนั้น

ผู้ศึกษาข้อปฏิบัติที่สมควรแก่ความสงบใจ

มีสติอยู่ทุกเมื่อว่า 'ผู้อุทิสกายและใจต่อเนื่อง'

ศีลสูตรที่ ๒ จบ

๓. ปธานสูตร

ว่าด้วยสัมมปปธาน

[๑๓] ภิกษุทั้งหลาย สัมมปปธาน (ความเพียรชอบ) ๔ ประการนี้

สัมมปปธาน ๔ ประการ^๒ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. สร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อ
ป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรมชั้น ในที่นี้หมายถึงชั้น ๕ (คือรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ) (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๒/๒๙๑)

^๒ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๐๖/๑๙๘

พระสูตรต้นตปีฎก อังกฤษคตตริกกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.จรรวรรค ๔.สังวรสูตร

๒. สร้างฉันทะ พยายาม ปราศจากความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อ
ละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว
๓. สร้างฉันทะ พยายาม ปราศจากความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อ
ทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น
๔. สร้างฉันทะ พยายาม ปราศจากความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อ
ความดำรงอยู่ไม่เลือนหาย ภิญโญภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มทีแห่ง
กุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย สัมมัตถปธาน ๔ ประการนี้แล

พระชินาสพเหล่านั้นมีสัมมัตถปธาน

ครอบงำบ่วงมาร^๑ได้ อันกิเลสไม่อาศัย

ถึงฝั่งแห่งชาติและมรณะ

ท่านเหล่านั้นชนะมารพร้อมทั้งเสนามาร

เป็นผู้ยินดี ไม่มีความหวั่นไหว

และล่วงพ้นซึ่งกองพลมารทั้งหมด ถึงสุข^๒แล้ว

ปธานสูตรที่ ๓ จบ

๔. สังวรสูตร

ว่าด้วยสังวรปธาน

[๑๔] ภิกษุทั้งหลาย ปธาน (ความเพียร) ๔ ประการนี้

ปธาน ๔ ประการ^๓ อะไรบ้าง คือ

๑. สังวรปธาน (เพียรระวัง)	๒. ปธานปธาน (เพียรละ)
๓. ภาวนาปธาน (เพียรเจริญ)	๔. อนุรักษนาปธาน (เพียรรักษา)

เชิงอรรถ :

^๑ บ่วงมาร ในที่นี้หมายถึงวัฏฏะ ๓ คือ (๑) กิเลสวัฏฏะ (๒) กัมมวัฏฏะ (๓) วิปากวัฏฏะ ที่เรียกว่าบ่วงมาร เพราะเป็นเหตุให้เกิดกิเลสมาร (อภ.จดก.อ. ๒/๑๓/๒๙๑, อภ.จดก.ฎีกา ๒/๑๓/๒๙๘)

^๒ สุข ในที่นี้หมายถึงโลกุตตรสุข (อภ.จดก.อ. ๒/๑๓/๒๙๒)

^๓ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๑๐/๓๐๑-๓๐๒

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.จรรวรรค ๔.สังวรสูตร

สังวรปธาน เป็นอย่างไร

คือ ภิคุในธรรมวินัยนี้เห็นรูปทางตาแล้วไม่รวบถือ^๑ ไม่แยกถือ^๒ ย่อมปฏิบัติเพื่อความสำรวมจักขุนทรีย์ซึ่งเมื่อไม่สำรวมแล้วก็เป็นเหตุให้ถูกบาปอกุศลธรรมคือ อภิขณา (เฟื่องเล็งอยากได้ของเขา) และโทมนัส (ความทุกข์ใจ) ครอบงำได้ จึงรักษาจักขุนทรีย์ ถึงความสำรวมในจักขุนทรีย์ ฟังเสียงทางหู ... ดมกลิ่นทางจมูก ... ลิ้มรสทางลิ้น ... ถูกต้องโผฏฐัพพะทางกาย ... รู้ธรรมารมณทางใจแล้ว ไม่รวบถือ ไม่แยกถือ ย่อมปฏิบัติเพื่อความสำรวมมโนทริยซึ่งเมื่อไม่สำรวมแล้วก็เป็นเหตุให้ถูกบาปอกุศลธรรมคืออภิขณาและโทมนัสครอบงำได้ จึงรักษามโนทริย ถึงความสำรวมในมโนทริย นี้เรียกว่า สังวรปธาน

ปหานปธาน เป็นอย่างไร

คือ ภิคุในธรรมวินัยนี้ไม่ยินดีกามวิตกที่เกิดขึ้น ละ บรรเทา ทำให้หมดสิ้นไป ทำให้ถึงความไม่มี ไม่ยินดีพยาบาทวิตกที่เกิดขึ้น ฯลฯ ไม่ยินดีวิหิงสชาติวิตกที่เกิดขึ้น ฯลฯ ไม่ยินดีบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเกิดขึ้นอีก ละ บรรเทา ทำให้หมดสิ้นไป ทำให้ถึงความไม่มี นี้เรียกว่า ปหานปธาน

ภาวนาปธาน เป็นอย่างไร

คือ ภิคุในธรรมวินัยนี้เจริญสติสัมโพชฌงค์ (ธรรมเป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือ ความระลึกได้) ที่อาศัยวิเวก^๓ อาศัยวิราคะ^๓ อาศัยนิโรธ^๓ น้อมไปในโอสสัคคะ เจริญธัมมวิจยสัมโพชฌงค์ (ธรรมเป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือความเพียรธรรม) ... เจริญวิริย-สัมโพชฌงค์ (ธรรมเป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือความเพียร) ... เจริญปีติสัมโพชฌงค์ (ธรรม

เชิงอรรถ :

^๑ **รวบถือ** (นิมิตตคคาหิ มงกภาพด้านเดียว) คือ มงกภาพรวม โดยเห็นเป็นหญิงหรือเป็นชาย เห็นว่ารูปสวย เสี่ยงไพเราะ กลิ่นหอม รสอร่อย สัมผัสที่อ่อนนุ่ม เป็นอารมณ์ที่นำปรารถนาด้วยอำนาจจันทราคะ (อภิ.สง.อ. ๑๓๕๒/๔๕๖-๗)

^๒ **แยกถือ** (อนุพยุณชนคคาหิ มงกภาพ ๒ ด้าน) คือ มงกแยกแยะเป็นส่วน ๆ ไป ด้วยอำนาจกิเลส เช่น เห็นมือ เท้า ว่าสวยหรือไม่สวย เห็นอาการยิ้มแย้ม หัวเราะ การพูด การเหลียวซ้ายแลขวา ว่าน่ารักหรือไม่น่ารัก ถ้าเห็นว่าสวยน่ารักก็เกิดอภิวรรณ ถ้าเห็นว่าไม่สวยไม่น่ารักก็เกิดอนิวัณณ

^๓ **วิเวก** (ความสงบ), **วิราคะ** (ความคลายกำหนัด), **นิโรธ** (ความดับ) ทั้ง ๓ คำนี้เป็นชื่อเรียกนิพพาน (ฉง. จดก.อ. ๒/๑๔/๒๙๒)

พระสูตรต้นตอปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.จรรวรรค ๕. ปัญญาตติสูตร

เป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือความอึดใจ) ... เจริญปีสัสทธิสัมโพชฌงค์ (ธรรมเป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือความสงบกายสงบใจ) ... เจริญสมาธิสัมโพชฌงค์ (ธรรมเป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือความตั้งจิตมั่น) ... เจริญอุเบกขาสัมโพชฌงค์ (ธรรมเป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือความวางใจเป็นกลาง) ที่อาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในโอสลัคคะ นี้เรียกว่า ภาวนาปธาน

อนุรักษนาปธาน เป็นอย่างไร

คือ ภิคุในธรรมวินัยนี้ตามรักษาสมานินิมิตที่ขัดดีซึ่งเกิดขึ้นแล้ว คือ อัญญิก-สัญญา (กำหนดหมายซากศพที่ยังเหลืออยู่แต่ร่างกระดูกหรือกระดูกท่อน) ปุฬุก-สัญญา (กำหนดหมายซากศพที่มีหนอนคลาคล่ำเต็มไปหมด) วินิลกสัญญา (กำหนดหมายซากศพที่มีสีเขียวคล้ำคละด้วยสีต่าง ๆ) วิบุพพกสัญญา (กำหนดหมายซากศพที่มีน้ำเหลืองไหลเยิ้มอยู่ตามที่ที่แตกปรือออก) วิจนิทกสัญญา (กำหนดหมายซากศพที่ขาดจากกันเป็น ๒ ท่อน) อุทตุมตกสัญญา (กำหนดหมายซากศพที่เน่าพองขึ้นอืด) นี้เรียกว่า อนุรักษนาปธาน

ภิคุทั้งหลาย ปธาน ๔ ประการนี้แล

ปธาน ๔ ประการนี้ คือ

สังวรปธาน ปธานปธาน

ภาวนาปธาน และอนุรักษนาปธาน

พระพุทธเจ้าผู้เป็นเผ่าพันธุ์พระอาทิตย์ทรงแสงไว้แล้ว

ที่เป็นเหตุให้ภิคุในธรรมวินัยนี้

ผู้มีความเพียร ถึงความสิ้นทุกข์

สังวรสูตรที่ ๔ จบ

๕. ปัญญาตติสูตร

ว่าด้วยการบัญญัติสิ่งที่เลิศ

[๑๕] ภิคุทั้งหลาย บัญญัติสิ่งที่เลิศ ๔ ประการนี้

บัญญัติสิ่งที่เลิศ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปัณณาสก]

๒.จรรวรรค ๖.โสขมมสูตร

๑. บรรดาสัตว์ผู้มีอัตภาพใหญ่ ราชูเป็นผู้เป็นจอมอสูรเป็นเลิศ
๒. บรรดากามโภคีบุคคล^๑ พระเจ้ามันธาตุเป็นเลิศ
๓. บรรดาบุคคลผู้ยิ่งใหญ่ มารผู้มีบาปเป็นเลิศ
๔. พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ชาวโลกกล่าวว่า เป็นเลิศในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา และมนุษย์

ภิกษุทั้งหลาย บัญญัติสิ่งที่เลิศ ๔ ประการนี้แล

บรรดาสัตว์ผู้มีอัตภาพใหญ่

ราชูเป็นผู้เป็นจอมอสูรเป็นเลิศ

บรรดากามโภคีบุคคล พระเจ้ามันธาตุเป็นเลิศ

บรรดาบุคคลผู้ยิ่งใหญ่ มารเป็นเลิศ

พระพุทธเจ้าผู้รุ่งเรืองด้วยฤทธิ์ ด้วยยศ

ชาวโลกกล่าวว่า เป็นเลิศในโลก พร้อมทั้งเทวโลก

ทั่วภูมิเป็นที่อยู่ของสัตว์ทั้งชั้นบน ชั้นกลาง และชั้นต่ำ

บัญญัติตสุตรที่ ๕ จบ

๖. โสขมมสูตร

ว่าด้วยโสขมมญาณ

[๑๖] ภิกษุทั้งหลาย โสขมมญาณ^๒ (ญาณเป็นเครื่องกำหนดรู้ลักษณะละเอียด)

๔ ประการนี้

โสขมมญาณ ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

เชิงอรรถ :

^๑ กามโภคีบุคคล หมายถึงคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน ในที่นี้หมายถึงพระเจ้ามันธาตุผู้บริโภคมกคุณ ๕ ทั้งที่เป็นทิพย์และเป็นของมนุษย์ (อง.จดกก.อ. ๒/๑๕/๒๙๓)

^๒ โสขมมญาณ หมายถึงญาณที่เป็นเครื่องกำหนดรู้ลักษณะละเอียด เช่น ลักษณะที่ไม่เที่ยง (อง.จดกก.อ. ๒/๑๖/๒๙๔, อง.จดกก.ฎีกา ๒/๑๖/๓๐๑)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.จรรวรรค ๖.โสขุมมสูตร

๑. เป็นผู้ประกอบด้วยรูปโสขุมมญาณ^๑ ไม่เห็นรูปโสขุมมญาณอื่นที่ยิ่งกว่าหรือประณีตกว่ารูปโสขุมมญาณนั้น และไม่ปรารถนา รูปโสขุมมญาณอย่างอื่นที่ยิ่งกว่าหรือประณีตกว่ารูปโสขุมมญาณนั้น
๒. เป็นผู้ประกอบด้วยเวทนาโสขุมมญาณ ไม่เห็นญาณอื่นที่ยิ่งกว่าหรือประณีตกว่าเวทนาโสขุมมญาณนั้น และไม่ปรารถนาเวทนาโสขุมมญาณอย่างอื่นที่ยิ่งกว่าหรือประณีตกว่าเวทนาโสขุมมญาณนั้น
๓. เป็นผู้ประกอบด้วยสัญญาโสขุมมญาณ ไม่เห็นญาณอื่นที่ยิ่งกว่าหรือประณีตกว่าสัญญาโสขุมมญาณนั้น และไม่ปรารถนาสัญญาโสขุมมญาณอย่างอื่นที่ยิ่งกว่าหรือประณีตกว่าสัญญาโสขุมมญาณนั้น
๔. เป็นผู้ประกอบด้วยสังขารโสขุมมญาณ ไม่เห็นสังขารโสขุมมญาณอื่นที่ยิ่งกว่าหรือประณีตกว่าสังขารโสขุมมญาณนั้น และไม่ปรารถนาสังขารโสขุมมญาณอย่างอื่นที่ยิ่งกว่าหรือประณีตกว่าสังขารโสขุมมญาณนั้น

ภิกษุทั้งหลาย โสขุมมญาณ ๔ ประการนี้แล

ภิกษุใดรู้ความละเอียดแห่งรูปชั้นฐ

รู้แดนเกิดแห่งเวทนาชั้นฐ

รู้เหตุเกิดและที่ดับแห่งสัญญาชั้นฐ

รู้สังขารชั้นฐโดยความเป็นของไม่เที่ยง^๒

เป็นทุกข และเป็นอนัตตา

ภิกษุนั้นแลเห็นชอบ สงบ

ยินดีในสันติบท^๓ ชะมารพร้อมทั้งเสนามาร

ธำรงร่างกายชาติสุดท้ายไว้

โสขุมมสูตรที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ รูปโสขุมมญาณ ในที่นี้หมายถึงญาณที่กำหนดลักษณะอันละเอียดอ่อนในรูป (อง.จดกก.อ. ๒/๑๖/๒๙๔)

^๒ รู้สังขารชั้นฐโดยความเป็นของไม่เที่ยง ในที่นี้หมายถึงอนิจจานุปัสสนา (อง.จดกก.อ. ๒/๗๖/๒๙๔)

^๓ สันติบท หมายถึงนิพพาน (อง.จดกก.อ. ๒/๑๖/๒๙๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปณณาสก]

๒.จรรวรรค ๘.หุติยอคตีสสูตร

๗. ปฐมอคตีสสูตร

ว่าด้วยอคตีสสูตรที่ ๑

[๑๗] ภิกษุทั้งหลาย การถึงอคตีส^๑ (ความลำเอียง) ๔ ประการนี้
การถึงอคตีส ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

บุคคลย่อมถึง

๑. ฉันทาคตีส (ลำเอียงเพราะชอบ)
๒. โทสาคตีส (ลำเอียงเพราะชัง)
๓. โมหาคตีส (ลำเอียงเพราะหลง)
๔. ภยาคตีส (ลำเอียงเพราะกลัว)

ภิกษุทั้งหลาย การถึงอคตีส ๔ ประการนี้แล

บุคคลใดละเมิดความชอบธรรม

เพราะฉันทาคตีส โทสาคตีส โมหาคตีส ภยาคตีส

ยศของบุคคลนั้นย่อมเสื่อม

ดุจดวงจันทร์ข้างแรมฉะนั้น

ปฐมอคตีสสูตรที่ ๗ จบ

๘. หุติยอคตีสสูตร

ว่าด้วยอคตีสสูตรที่ ๒

[๑๘] ภิกษุทั้งหลาย การไม่ถึงอคตีส ๔ ประการนี้
การไม่ถึงอคตีส ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

บุคคลย่อมไม่ถึง

๑. ฉันทาคตีส
๒. โทสาคตีส
๓. โมหาคตีส
๔. ภยาคตีส

ภิกษุทั้งหลาย การไม่ถึงอคตีส ๔ ประการนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๑๑/๒๐๓

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๒๙ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปัณเณสาสก]

๒.จรรวรรค ๙. ตติยอคตีสสูตร

บุคคลใดไม่ละเมิดความชอบธรรม
เพราะฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยาคติ
ยศของบุคคลนั้นย่อมบริบูรณ์
ดุจดวงจันทร์ข้างขึ้นฉะนั้น

หุติยอคตีสสูตรที่ ๘ จบ

๙. ตติยอคตีสสูตร

ว่าด้วยอคตีสสูตรที่ ๓

[๑๙] ภิกษุทั้งหลาย การถึงอคตีส ๔ ประการนี้
การถึงอคตีส ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ
บุคคลย่อมถึง

๑. ฉันทาคติ	๒. โทสาคติ
๓. โมหาคติ	๔. ภยาคติ

ภิกษุทั้งหลาย การถึงอคตีส ๔ ประการนี้แล
ภิกษุทั้งหลาย การไม่ถึงอคตีส ๔ ประการนี้
การไม่ถึงอคตีส ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ
บุคคลย่อมไม่ถึง

๑. ฉันทาคติ	๒. โทสาคติ
๓. โมหาคติ	๔. ภยาคติ

ภิกษุทั้งหลาย การไม่ถึงอคตีส ๔ ประการนี้แล

บุคคลใดละเมิดความชอบธรรม
เพราะฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยาคติ
ยศของบุคคลนั้นย่อมเสื่อม
ดุจดวงจันทร์ข้างแรมฉะนั้น

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.จรรวรรค ๑๐.ภัตตทเทสกสูตร

ส่วนบุคคลใดไม่ละเมิดความชอบธรรม
เพราะฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยาคติ
ยศของบุคคลนั้นย่อมบริบูรณ์
ดวงจันทรข้างขึ้นฉะนั้น

ตติยออกติสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ภัตตทเทสกสูตร^๑

ว่าด้วยพระภัตตทเทสกะเลวและดี

[๒๐] ภิกษุทั้งหลาย พระภัตตทเทสกะ^๒ผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ
ย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

พระภัตตทเทสกะยอมถึง

๑. ฉันทาคติ

๒. โทสาคติ

๓. โมหาคติ

๔. ภยาคติ

ภิกษุทั้งหลาย พระภัตตทเทสกะผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลยอม
ดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย พระภัตตทเทสกะผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการยอมดำรง
อยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

พระภัตตทเทสกะยอมไม่ถึง

๑. ฉันทาคติ

๒. โทสาคติ

๓. โมหาคติ

๔. ภยาคติ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบ อัง.ปณจก. (แปล) ๒๒/๒๗๒/๓๙๙-๔๐๐

^๒ หมายถึงพระภิกษุผู้ทำหน้าที่แจกสลากภัตเป็นต้น (หรือผู้ทำหน้าที่นิมนต์พระ) (อัง.จดกก.อ. ๒/๒๐/๒๙๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.จรรวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ภิกษุทั้งหลาย พระกัตตทเทศกะผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อม
ดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ชนเหล่าใดเหล่าหนึ่งผู้ไม่สำรวมในกามทั้งหลาย

ไม่ประกอบด้วยธรรม ไม่เคารพธรรม ถึงอคติ

เพราะฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยาคติ

บุคคลเช่นนี้ เราเรียกว่าผู้เป็นขยะในบริษัท

สมณะผู้รู้กล่าวไว้แล้วอย่างนี้แล

เพราะเหตุนั้นแล บุคคลผู้ดำรงอยู่ในธรรม

ไม่ทำบาป ไม่ถึงอคติ

เพราะฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยาคติ

เป็นสัตบุรุษที่นาสรรเสริญ

บุคคลเช่นนี้ เราเรียกว่าผู้ผดผ่องในบริษัท

สมณะผู้รู้กล่าวไว้แล้วอย่างนี้แล

กัตตทเทศกสูตรที่ ๑๐ จบ

จรรวรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. จรสสูตร

๓. ปธานสูตร

๕. ปัญญัตติสูตร

๗. ปฐมอคติสูตร

๙. ตติยอคติสูตร

๒. สีสสูตร

๔. สังวรสูตร

๖. โสขุมมสูตร

๘. ทุตติยอคติสูตร

๑๐. กัตตทเทศกสูตร

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓.อุรุเวลวรรค ๑.ปฐมอุรุเวลสูตร

๓. อุรุเวลวรรค

หมวดว่าด้วยพุททธิกิจในตำบลอุรุเวลา

๑. ปฐมอุรุเวลสูตร

ว่าด้วยพุททธิกิจในตำบลอุรุเวลา สูตรที่ ๑

[๒๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

ในสมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตะวัน อารามของอนาถ-
บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลาย
มาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาค
จึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อแรกตรัสรู้ เราอยู่ที่ต้นขอชปาโลนิโครธ ใกล้ฝั่งแม่น้ำ
เนรัญชรา ตำบลอุรุเวลา เรานั้นหลีกเร้นอยู่ในที่สงัด ได้เกิดความรำพึงขึ้นมา
อย่างนี้ว่า ‘บุคคลผู้ไม่เคารพ ไม่ยำเกรงยอมอยู่เป็นทุกข์ เราพึงสักการะ เคารพ
อาศัยสมณะหรือพราหมณ์คนไหนหนอแลอยู่’ ดังนี้

เรานั้นได้มีความดำริว่า ‘เราพึงสักการะ เคารพ อาศัยสมณะหรือพราหมณ์อื่น
อยู่เพื่อความบริบูรณ์แห่งศีลชั้นที่ยังไม่บริบูรณ์ แต่เราไม่เห็นสมณะหรือพราหมณ์
อื่นในโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้ง สมณพราหมณ์
เทวดา และมนุษย์ที่มีศีลสมบูรณ์กว่าเรา ที่เราจะพึงสักการะ เคารพ อาศัยอยู่

เราพึงสักการะ เคารพ อาศัยสมณะหรือพราหมณ์อื่นอยู่ เพื่อความบริบูรณ์
แห่งสมาธิชั้นที่ยังไม่บริบูรณ์ ฯลฯ

เราพึงสักการะ เคารพ อาศัยสมณะหรือพราหมณ์อื่นอยู่ เพื่อความบริบูรณ์
แห่งปัญญาชั้นที่ยังไม่บริบูรณ์ ฯลฯ

เราพึงสักการะ เคารพ อาศัยสมณะหรือพราหมณ์อื่นอยู่ เพื่อความบริบูรณ์
แห่งวิมุตติชั้นที่ยังไม่บริบูรณ์ แต่เราไม่เห็นสมณะหรือพราหมณ์อื่นในโลกพร้อมทั้ง
เทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา และ
มนุษย์ที่มีวิมุตติสมบูรณ์กว่าเรา ที่เราจะพึงสักการะ เคารพ อาศัยอยู่’

พระสูตรต้นตปีฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓.อุรวเวลวรรค ๑.ปฐมอุรวเวลสูตร

เรานั้นได้มีความดำริว่า ‘ทางที่ดี เราควรจะสักการะ เคารพ อาศัยธรรมที่เรา
ตรัสรู้แล้วนั้นแลอยู่’

ครั้งนั้นแล ท้าวสหัมบดีพรหมกำหนดรู้ความรำพึงด้วยใจ หายตัวจากพรหม-
โลกมาปรากฏต่อหน้าเราเปรียบเหมือนบุรุษมีกำลังเหยียดแขนออกหรือคู้แขนเข้าจะนั้น
ครั้นแล้วท้าวเธอห่มผ้าเจริยงบาข้างหนึ่ง คูกเขาด้านขวา ลงบนแผ่นดิน ประนมมือ
มาทางเรา ได้กล่าวกับเราดังนี้ว่า ‘ข้าแต่พระผู้มีพระภาค เรื่องนี้เป็นอย่างนี้ ข้าแต่
พระสุคต เรื่องนี้เป็นอย่างนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมา-
สัมพุทธเจ้าในอดีตทรงสักการะ เคารพ อาศัยธรรมอยู่ พระผู้มีพระภาคอรหันต-
สัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคตจักสักการะ เคารพ อาศัยธรรมอยู่ แม้พระผู้มีพระภาค
อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าในปัจจุบันก็ขอจงสักการะ เคารพ อาศัยธรรมอยู่เถิด’

ท้าวสหัมบดีพรหมได้กล่าวคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

‘พระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอดีต

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคต

และพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในปัจจุบัน

ผู้ขจัดความโศกของสัตว์เป็นจำนวนมากให้พินาศไป

ทุกพระองค์ล้วนเคารพพระสัทธรรมอยู่

นี้เป็นธรรมดาของพระพุทธรเจ้าทั้งหลาย

เพราะเหตุนั้นแล กุลบุตรผู้ใฝ่ประโยชน์

มุ่งหวังความเป็นใหญ่

ระลึกถึงคำสอนของพระพุทธรเจ้าทั้งหลาย

พึงเคารพพระสัทธรรม’

ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสหัมบดีพรหมครั้งกล่าวคาถาประพันธ์นี้แล้วจึงไหว้เรา ทำ
ประทักษิณแล้วหายไปในที่นั้นเอง ภิกษุทั้งหลาย การที่เราทราบการเชื่อเชิญของพรหม
และสักการะ เคารพ อาศัยธรรมที่เราตรัสรู้แล้วนั้นแลอยู่ เป็นการสมควรแก่เรา
แต่เมื่อใดสงฆ์ประกอบด้วยความเป็นใหญ่^๑ เมื่อนั้นเราก็มีความเคารพในสงฆ์”

ปฐมอุรวเวลสูตรที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ความเป็นใหญ่ มี ๔ ประการ คือ (๑) ใหญ่ด้วยภิกษุผู้รัตติยญ (๒) ใหญ่ด้วยความไพบุลย์

(๓) ใหญ่ด้วยพรหมจรรย์ (๔) ใหญ่ด้วยความเลิศด้วยลาภ (อง.จดก.อ. ๒/๒๑/๒๙๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๓๔ }

พระสูตรต้นตปีฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณฑนาสก]

๓.อุรุเวลวรรค ๒.ทุดิยอุรุเวลสูตร

๒. ทุดิยอุรุเวลสูตร

ว่าด้วยพุทธกิจในตำบลอุรุเวลา สูตรที่ ๒

[๒๒] “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อแรกตรัสรู้ เราอาศัยอยู่ที่ต้นอชปาลนิโครธ ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ตำบลอุรุเวลา ครั้งนั้นแล พราหมณ์จำนวนมากเป็นผู้แก่ ผู้เฒ่า ผู้ใหญ่ ผู้ล่วงกาลผ่านวัย เข้ามาหาเราถึงที่อยู่ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั้น ณ ที่สมควร^๑ ได้กล่าวกับเราดังนี้ว่า ‘ท่านพระโคตม พวกข้าพเจ้าได้ทราบมาว่า พระสมณโคตมไม่อภิวัต ไม่ลูกรับพวกพราหมณ์ผู้แก่ ผู้เฒ่า ผู้ใหญ่ ผู้ล่วงกาลผ่านวัย หรือไม่เชื่อเชิญให้หนึ่ง ท่านพระโคตม เรื่องที่พวกข้าพเจ้าได้ทราบมานั้นจริงทีเดียว เพราะท่านพระโคตมไม่อภิวัต ไม่ลูกรับพวกพราหมณ์ผู้แก่ ผู้เฒ่า ผู้ใหญ่ ผู้ล่วงกาลผ่านวัย หรือไม่เชื่อเชิญให้หนึ่ง การที่ท่านพระโคตมทำเช่นนั้นไม่สมควรเลย’

เรานั้นได้มีความดำริว่า ‘ท่านเหล่านี้ไม่รู้จักเถระหรือธรรมที่ทำให้เป็นเถระ’ ถึงแม้นับแต่เกิดมา บุคคลจะเป็นคนแก่มีอายุ ๘๐ ปี ๙๐ ปี หรือ ๑๐๐ ปี แต่เขาพูดไม่ถูกเวลา พูดคำไม่จริง พูดไม่อิงประโยชน์ พูดไม่อิงธรรม พูดไม่อิงวินัย พูดคำไม่มีหลักฐาน ไม่มีที่อ้างอิง ไม่มีที่กำหนด ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่เหมาะแก่เวลา เขาย่อมถึงการนับว่า ‘เป็นเถระผู้โง่เขลา’ โดยแท้

ถึงแม้ว่าจะจะเป็นเด็ก ยังเป็นหนุ่มรุ่นเยาว์ มีผมดำสนิท ประกอบด้วยความเป็นหนุ่มแน่นอยู่ในปฐมวัย แต่เขาพูดถูกเวลา พูดคำจริง พูดอิงประโยชน์ พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย พูดคำมีหลักฐาน มีที่อ้างอิง มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์เหมาะแก่เวลา เขาย่อมถึงการนับว่า ‘เป็นเถระ^๒ผู้ฉลาด’ โดยแท้

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมที่ทำให้เป็นเถระ ๔ ประการนี้

ธรรมที่ทำให้เป็นเถระ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

เชิงอรรถ :

^๑ ที่สมควร(เอกมนต) ในที่นี้หมายถึงที่เหมาะสม เว้นโทษการนั่ง ๖ ประการ คือ (๑)ไกลเกินไป (๒)ใกล้เกินไป (๓) อยู่เหนือลม (๔) สูงเกินไป (๕) อยู่ตรงหน้าเกินไป (๖) อยู่ข้างหลังเกินไป (อง.ทุก.อ. ๒/๑๖/๑๕)

^๒ เป็นเถระ หมายถึงผู้มีใจมั่นคง หนักแน่น (อง.จดก.อ. ๒/๒๒/๒๙๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปัณณาสก]

๓.อุรวลวรรค ๒.หุติยอุรวลสูตร

๑. เป็นผู้มึศีล สำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วย
อาจารย์และโคจรอยู่ มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทาน
ศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย
๒. เป็นพหูสูตร ทรงสตะ สั่งสมสตะ เป็นผู้ได้ฟังมากซึ่งธรรมทั้งหลายที่มี
ความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด
ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิบริบูรณ์
ครบถ้วน ทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ชื่นใจ แหงตลอดดีด้วยทิวฐิ^๑
๓. เป็นผู้ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง^๒ ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน
ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ได้โดยไม่ลำบาก
๔. ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะเพราะอาสวะสิ้นไป
ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน
ภิกษุทั้งหลาย ธรรมที่ทำให้เป็นเถระ ๔ ประการนี้แล”

บุคคลผู้มีจิตฟังชาน

มีความดำริไม่มั่นคงเหมือนมฤค

ยินดีในอสังฆธรรม กล่าวคำไร้สาระเป็นอันมาก

มีความเห็นต่ำทราม ไม่มีความเชื่อเพื่อ

ย่อมห่างไกลจากความเป็นผู้มีมั่นคง

ส่วนบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยศีล

มีสตะ มีปฏิภาณ ประกอบอยู่ในธรรมที่มั่นคง

ย่อมเห็นแจ้งอรรถแห่งอริยสัจด้วยมรรคปัญญา

ถึงฝั่งแห่งธรรมทั้งปวง^๓ ไม่มีกิเลสเกาะยึดไว้

มีปฏิภาณ ละความเกิดและความตายได้แล้ว

เพียบพร้อมด้วยพรหมจรรย์

เชิงอรรถ :

^๑ แหงตลอดดีด้วยทิวฐิ หมายถึงรู้แจ้งธรรมโดยผลและเหตุด้วยปัญญา (อง.จดกก.อ. ๒/๒๒/๓๐๐)

^๒ จิตยิ่ง (อาภิเจตสิก) หมายถึงจิตที่บริสุทธิ์ดียิ่ง (อง.จดกก.อ. ๒/๒๑/๓๐๐)

^๓ ถึงฝั่งแห่งธรรมทั้งปวง หมายถึงที่สุดคือฝั่ง ๖ ประการ คือ (๑) ฝั่งอภิญา (๒) ฝั่งปริญา (๓) ฝั่งปหานะ (๔) ฝั่งภาวนา (๕) ฝั่งสังจิกิริยา (๖) ฝั่งสมาบัติ (อง.จดกก.อ. ๒/๒๒/๓๐๑)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปัณเณสาสก]

๓.อุรวลวรรค ๓.โลกสูตร

เราเรียกภิกษุผู้ไม่มีอาสวะว่า 'เถระ'

เราเรียกภิกษุนั้นว่า 'เถระ' เพราะสิ้นอาสวะทั้งหลาย

หุติยอุรวลสูตรที่ ๒ จบ

๓. โลกสูตร

ว่าด้วยโลก

[๒๓] ภิกษุทั้งหลาย โลก^๑ตถาคตตรัสรู้^๒แล้ว ตถาคตพราจจากโลก ตถาคตตรัสรู้เหตุเกิดแห่งโลก ตถาคตละเหตุเกิดแห่งโลกแล้ว ตถาคตตรัสรู้ความดับแห่งโลก ตถาคตทำให้ประจักษ์ซึ่งความดับแห่งโลก ตถาคตตรัสรู้ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งโลก ตถาคตบำเพ็ญข้อปฏิบัติที่ให้ถึงความดับแห่งโลกแล้ว

เพราะตถาคตตรัสรูรูปร่างที่^๓ได้เห็น^๔ เสียงที่^๕ได้ฟัง^๖ อารมณ์ที่^๗ได้ทราบ^๘ ธรรมารมณ์ที่^๙รู้แจ้ง^{๑๐}ที่ชาวโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา และมนุษย์ถึง แสวงหา ครอบงำด้วยใจทั้งหมด ฉะนั้น ชาวโลกจึงเรียกว่า 'ตถาคต'

เพราะตถาคตตรัสรู้ในราตรีใด ปรินิพพานในราตรีใด ในระหว่างนี้ย่อมภาสิตกล่าว แสดงออกซึ่งคำใด คำนั้นทั้งหมดเป็นจริงอย่างนั้นแล ไม่เป็นอย่างอื่น ฉะนั้น ชาวโลกจึงเรียกว่า 'ตถาคต'

เพราะตถาคตกล่าวอย่างใด ก็ทำอย่างนั้น ทำอย่างใด ก็กล่าวอย่างนั้น ฉะนั้น ชาวโลกจึงเรียกว่า 'ตถาคต'

เชิงอรรถ :

^๑ โลก หมายถึงทุกขอริยสังข (อภ.จดกก.อ. ๒/๒๓/๓๐๑)

^๒ ตรัสรู้ หมายถึงทำให้ประจักษ์ด้วยอรหัตตมัคคญาณ (อภ.จดกก.อ. ๒/๒๓/๓๐๑)

^๓ รูปร่างที่^๓ได้เห็น ในที่นี้หมายถึงรูปร่างตน (อายุตนะคือรูป) (อภ.จดกก.อ. ๒/๒๓/๓๐๑)

^๔ เสียงที่^๕ได้ฟัง ในที่นี้หมายถึงสัททนต์ (อายุตนะคือเสียง) (อภ.จดกก.อ. ๒/๒๓/๓๐๑)

^๕ อารมณ์ที่^๗ได้ทราบในที่นี้หมายถึงคันธอายตนะ (อายุตนะคือกลิ่น) รสอายตนะ (อายุตนะคือรส) โผฏฐัพพะอายตนะ (อายุตนะคือโผฏฐัพพะ) เพราะเป็นสภาวะที่บุคคลถึงแล้วจึงกำหนดได้ (อภ.จดกก.อ. ๒/๒๓/๓๐๑)

^๖ ธรรมารมณ์ที่^๙รู้แจ้ง ในที่นี้หมายถึงธรรมารมณ์มีสุขและทุกข์เป็นต้น (อภ.จดกก.อ. ๒/๒๓/๓๐๑)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓.อุรวลวรรค ๓.โลกสูตร

เพราะตถาคตเป็นผู้ยิ่งใหญ่ ไม่มีใครข่มเหงได้ เห็นถ่องแท้ แผ่อำนาจไปใน
โลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์
เทวดาและมนุษย์ ฉะนั้น ชาวโลกจึงเรียกว่า 'ตถาคต'^๑

บุคคลใคร่แจ้งโลกทั้งปวง

ตามความเป็นจริงทั้งหมด

พราจจากโลกทั้งปวง

ไม่มีกิเลสสิ่งสมอยู่ในโลกทั้งปวง

บุคคลนั้นแลครอบงำอารมณ์ได้ทั้งหมด

เป็นนักปราชญ์ ปลดเปลื้องกิเลสที่ร้อยรัดได้ทั้งหมด

บรรลุนิพพานที่มีความสงบอย่างยิ่ง

ไม่มีภัยแต่ที่ไหน

บุคคลนี้สิ้นอาสวะ เป็นพุทธะ^๒

ไม่มีทุกข์ ตัดความสงสัยได้

บรรลุความสิ้นกรรมทั้งปวง

หลุดพ้นเพราะสิ้นอุปธิกิเลส

บุคคลนั้นเป็นผู้มีโชค ตรัสรู้

เปรียบเหมือนราชสีห์ที่ยอดเยี่ยม

ประกาศพรหมจักรแก่โลกพร้อมทั้งเทวโลก

เพราะเหตุนั้น เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

ที่ถึงพระพุทธเจ้าว่าเป็นสรณะ^๓ มาประชุมกัน

นมัสการพระองค์ผู้ยิ่งใหญ่ ทรงแก้วกล้า

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา. ๑๑/๑๘๘/๑๑๗

^๒ พุทธะ หมายถึงตรัสรู้หรือริยสัจ ๔ (อภ.จดก.อ. ๒/๔๙/๓๔๗)

^๓ สรณะ หมายถึงสิ่งที่ทำลาย ขจัด บัดเป่า บรรเทาทุกข์ภัยและกิเลส การยึดถือพระรัตนตรัยว่าเป็นสรณะ ก็เพื่อเป็นเครื่องช่วยทำลาย ขจัด บัดเป่าทุกข์ภัย และกิเลสต่าง ๆ ในจิตใจให้หมดสิ้น (ข.ข.อ.หน้า ๖-๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓.อุรวลวรรค ๔.ภาพการามสูตร

เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายนมัสการพระพุทธเจ้านั้น
ผู้ยิ่งใหญ่ ทรงแก้วกล้าด้วยการสรรเสริญว่า
เป็นผู้ฝึกตนที่ประเสริฐสุดในหมู่ผู้ฝึกตนทั้งหลาย
เป็นฤๅษีผู้สงบกว่าผู้สงบทั้งหลาย
เป็นผู้หลุดพ้นที่ยอดเยียมกว่าผู้หลุดพ้นทั้งหลาย
เป็นผู้ข้ามพ้นที่ประเสริฐกว่าผู้ข้ามพ้นทั้งหลาย
ในโลกพร้อมทั้งเทวโลก
ไม่มีบุคคลที่เปรียบเทียบกับพระองค์ได้

โลกสูตรที่ ๓ จบ

๔. ภาพการามสูตร

ว่าด้วยพุทธกิจในภาพการาม

[๒๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภาพการาม เขตเมืองสาเกต
ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย รูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง
ที่ชาวโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์
เทวดา และมนุษย์ถึง แสวงหา ตรองตามด้วยใจนั้นเรารู้

รูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้งที่ชาวโลก
พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์
เทวดาและมนุษย์ถึง แสวงหา ตรองตามด้วยใจนั้นเรารู้แล้ว ตถาคตรู้แจ้งรูปที่ได้
เห็นเป็นต้นนั้น อารมณ์^๑นั้นไม่ปรากฏในตถาคต

รูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ที่ชาว
โลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์
เทวดาและมนุษย์ถึง แสวงหา ตรองตามด้วยใจนั้นเรากล่าวว่า "ไม่รู้" คำนั้นของ
เราพึงเป็นคำเท็จ

เชิงอรรถ :

^๑ อารมณ์ หมายถึงอารมณ์ที่เป็นไปทางทวาร ๖ ไม่ปรากฏในตถาคตด้วยตณหาและทิฐฐิ (อง.จดก.อ.
๒/๒๔/๓๐๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๓๙ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓.อุรุเวลวรรค ๔. กภาพการามสูตร

รูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ฯลฯ นั้น
เราฟังกล่าวว่า 'ทั้งรู้และไม่รู้' แม้คำนั้นฟังเป็นคำเท็จเช่นเดียวกัน

รูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง ฯลฯ นั้น
เราฟังกล่าวว่า 'รู้ก็มีใช่ ไม่รู้ก็มีใช่' คำนั้นฟังเป็นโทษแก่เรา

ตถาคตเห็นรูปที่ควรเห็นแล้ว แต่ไม่สำคัญว่าได้เห็น ไม่สำคัญว่าไม่ได้เห็น ไม่
สำคัญว่าต้องได้เห็น ไม่สำคัญว่าเป็นผู้เห็น ฟังเสียงที่ควรฟังแล้ว แต่ไม่สำคัญว่า
ได้ฟัง ไม่สำคัญว่าไม่ได้ฟัง ไม่สำคัญว่าต้องได้ฟัง ไม่สำคัญว่าเป็นผู้ฟัง ทราบอารมณ์
ที่ควรทราบแล้ว แต่ไม่สำคัญว่าได้ทราบ ไม่สำคัญว่าไม่ได้ทราบ ไม่สำคัญว่าต้อง
ได้ทราบ ไม่สำคัญว่าเป็นผู้ทราบ รู้แจ้งธรรมารมณ์ที่ควรรู้แจ้งแล้ว แต่ไม่สำคัญว่า
ได้รู้แจ้ง ไม่สำคัญว่าไม่ได้รู้แจ้ง ไม่สำคัญว่าต้องได้รู้แจ้ง ไม่สำคัญว่าเป็นผู้รู้แจ้ง

ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเป็นผู้คงที่เช่นนั้นแลในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง
อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมารมณ์ที่รู้แจ้ง เรากล่าวว่า 'บุคคลอื่นผู้คงที่^๑ยิ่งกว่าหรือ
ประณีตกว่าตถาคตผู้คงที่นั้น 'ไม่มี'

รูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ

ที่คนเหล่าอื่นหมกมุ่นแล้ว สำคัญกันว่าจริง

ตถาคตเป็นผู้คงที่ในรูปเป็นต้นเหล่านั้น

ที่สำรวมระวังดีแล้วด้วยพระองค์เอง

ไม่ปักใจเชื่อว่าจริงหรือเท็จ

เราเห็นลูกศรคือทิวณินีก่อนแล้ว

จึงรู้เห็นลูกศรคือทิวณินั้น

ที่หมุ่สัตว์หมกมุ่นแล้ว ช้องอยู่อย่างนั้น

แต่ตถาคตทั้งหลายไม่มีความหมกมุ่น

กภาพการามสูตรที่ ๔ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ คงที่ ในที่นี้หมายถึงไม่หวั่นไหวเพราะโลกธรรม ๘ ประการ คือ (๑) ได้ลาภ (๒) เสื่อมลาภ (๓) ได้ยศ
(๔) เสื่อมยศ (๕) นินทา (๖) สรรเสริญ (๗) สุข (๘) ทุกข์ (อง.จดก.อ. ๒/๒๔/๓๐๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๔๐ }

พระสูตรต้นตปีฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]
๓.อุรุเวลวรรค ๖.กุหสูตร

๕. พรหมจริยสูตร

ว่าด้วยการประพฤติพรหมจรรย์

[๒๕] ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตประพฤติพรหมจรรย์นี้มิใช่เพื่อจะลงคน มิใช่เพื่อเกลี้ยกล่อมคน มิใช่เพื่ออานิสงส์คือลาภสักการะและชื่อเสียง มิใช่เพื่ออานิสงส์คือการอวดอ้างวาทะ มิใช่เพื่อให้คนรู้ว่า 'คนจงรู้จักเราด้วยอาการอย่างนี้' แท้จริง ตถาคตประพฤติพรหมจรรย์นี้เพื่อสำรวมระวัง เพื่อละ เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับทุกข์

พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น

ได้ทรงแสดงพรหมจรรย์

ปราศจากความยึดมั่นถือมั่นแต่โบราณ

ทำให้สัตว์ถึงพระนิพพานเพื่อสำรวมระวัง เพื่อละ

หนทางนี้ท่านผู้ใหญ่

ผู้แสวงหาคุณยิ่งใหญ่ดำเนินไปตามแล้ว

อนึ่ง เหล่าชนผู้ปฏิบัติตามแนวทาง

ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแล้ว

ชื่อว่าทำตามคำสั่งสอนของพระศาสดา

จักทำที่สุดแห่งทุกข์ได้

พรหมจริยสูตรที่ ๕ จบ

๖. กุหสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้หลงลง

[๒๖] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่าใดหลงลง กระจ่าง ประจบ ชอบวางทำอวดดี มีจิตไม่ตั้งมั่น ภิกษุเหล่านั้นชื่อว่าไม่ใช่ผู้นับถือเรา ห่างไกลจากธรรมวินัยนี้ และยอมไม่ถึงความเจริญออกงามไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ ส่วนภิกษุเหล่าใดไม่หลงลง ไม่ประจบ เป็นนักปราชญ์ ไม่กระจ่าง มีจิตตั้งมั่น ภิกษุเหล่านั้นแลชื่อว่าผู้นับถือเรา ไม่ห่างไกลจากธรรมวินัยนี้ และถึงความเจริญออกงามไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓.อุรวลวรรค ๗. สันตภูลีสสูตร

พวกภิกษุผู้หลอกลวง กระจ่าง
 ประจบ ขอบวางท่า อวดดี
 และมีจิตไม่ตั้งมั่น ย่อมไม่ม่งอกงามในธรรม
 ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้แล้ว
 ส่วนภิกษุที่ไม่หลอกลวง ไม่ประจบ
 เป็นนักปราชญ์ ไม่กระจ่าง
 และมีจิตตั้งมั่นดี ย่อมม่งอกงามในธรรม
 ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้แล้ว

กุหสูตรที่ ๖ จบ

๗. สันตภูลีสสูตร

ว่าด้วยความสันโดษด้วยปัจจัย ๔

[๒๗] ภิกษุทั้งหลาย ปัจจัย ๔ อย่างนี้มีค่าน้อย หาได้ง่าย และไม่มีโทษ
 ปัจจัย ๔ อย่าง อะไรบ้าง คือ

๑. บรรดาจีวร บังสกุลจีวร(ผ้าที่ได้มาจากกองฝุ่น) มีค่าน้อย หาได้ง่าย
 และไม่มีโทษ
๒. บรรดาโภชนะ ปิณฑิยาโลปโภชนะ (โภชนะคือค่าข้าวที่ได้มาด้วย
 กำลังปลีแข็ง) มีค่าน้อย หาได้ง่าย และไม่มีโทษ
๓. บรรดาเสนาสนะ รุกขมูลเสนาสนะ (อยู่อาศัยโคนไม้) มีค่าน้อย
 หาได้ง่าย และไม่มีโทษ
๔. บรรดาการรักษาโรค ปุติมุตตเภสัช (ยาดองน้ำมูตรเน่า) มีค่าน้อย
 หาได้ง่าย และไม่มีโทษ

ปัจจัย ๔ อย่างนี้แลมีค่าน้อย หาได้ง่าย และไม่มีโทษ

ภิกษุทั้งหลาย เพราะภิกษุเป็นผู้สันโดษด้วยปัจจัยที่มีค่าน้อยและหาได้ง่าย นี้
 เราจึงกล่าวว่า 'เป็นองค์ประกอบแห่งความเป็นสมณะอย่างหนึ่ง' ของภิกษุนั้น

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิ่นณาสก]

๓.อุรุเวลวรรค ๘.อริยวังสสูตร

จิตของภิกษุผู้สันโดษด้วยปัจจัย
ที่มีค่าน้อย หาได้ง่าย และไม่มีโทษ
ย่อมไม่มีความคับแค้น ไม่ติดขัดทั่วทิศ
เพราะปรารถจิวร โภชนะ เสนาสนะ และยารักษาโรค
และธรรมที่เหมาะสมแก่ความเป็นสมณะ
ที่ภิกษุนั้นกล่าวไว้แล้ว
อันภิกษุผู้สันโดษ ไม่ประมาท บรรลุแล้ว

สันตฤทธิสูตรที่ ๗ จบ

๘. อริยวังสสูตร

ว่าด้วยอริยวงศ์

[๒๘] ภิกษุทั้งหลาย อริยวงศ์^๑ ๔ ประการนี้รู้กันว่าล้าเลิศ รู้กันมานาน รู้กัน
ว่าเป็นอริยวงศ์ เป็นของเก่า ไม่ถูกลบล้างแล้ว ไม่เคยถูกลบล้าง ไม่ถูกลบล้าง จักไม่ถูกลบล้าง
ไม่ถูกสมณพราหมณ์ผู้รู้คิดค้าน

อริยวงศ์ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. สันโดษ^๒ ด้วยจิวรตามแต่จะได้อันกล่าวสรรเสริญความสันโดษด้วยจิวร
ตามแต่จะได้อันไม่แสวงหาอันไม่สมควรเพราะจิวรเป็นเหตุ ไม่ได้จิวร
ก็ไม่กระวนกระวาย ครั้นได้แล้วก็ไม่ติดใจ ไม่หมกมุ่น ไม่ลุ่มหลง
มองเห็นโทษ^๓ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก ใช้อยู่และไม่เคยกต
ข่มผู้อื่นเพราะความสันโดษด้วยจิวรตามแต่จะได้นั้น ภิกษุใดขยัน

เชิงอรรถ :

^๑ อริยวงศ์ หมายถึงวงศ์ของพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และสาวกของพระพุทธเจ้า (อภ.จดก.อ.
๒/๒๘/๓๑๑)

^๒ สันโดษ หมายถึงสันโดษด้วยจิวร, มินทพาด, เสนาสนะ, และการมีภานาเป็นที่รื่นรมย์ (อภ.จดก.อ.
๒/๒๘/๓๑๓-๓๒๐)

^๓ โทษ ในที่นี้หมายถึงการต้องอาบัติเพราะการแสวงหาไม่สมควร และการบริโภคลาภที่ติดใจ (อภ.จดก.อ.
๒/๒๘/๓๑๗)

พระสูตรต้นตปีฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓.อุรวลวรรค ๘.อริยวงศ์

ไม่เกียจคร้าน มีสัมปชัญญะ มีสติมั่นคงในความสันโดษด้วยจีวรตามแต่จะได่ ภิกษุนี้เราเรียกว่า ผู้ตั้งอยู่ในอริยวงศ์ ที่รู้จักว่าล้าเลิศ เป็นของเก่า

๒. สันโดษด้วยบิณฑบาตตามแต่จะได่ กล่าวสรรเสริญความสันโดษด้วยบิณฑบาตตามแต่จะได่ ไม่แสวงหาอันไม่สมควรเพราะบิณฑบาตเป็นเหตุ ไม่ได้บิณฑบาตก็ไม่กระวนกระวาย ครั้นได้แล้วก็ไม่ติดใจ ไม่หมกมุ่น ไม่ลุ่มหลง มองเห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออกจันอยู่ และไม่ยกตนข่มผู้อื่นเพราะความสันโดษด้วยบิณฑบาตตามแต่จะได้นั้น ภิกษุใดขยัน ไม่เกียจคร้าน มีสัมปชัญญะ มีสติมั่นคงในความสันโดษด้วยบิณฑบาตตามแต่จะได่ ภิกษุนี้เราเรียกว่า ผู้ตั้งอยู่ในอริยวงศ์ที่รู้จักว่าล้าเลิศ เป็นของเก่า

๓. สันโดษด้วยเสนาสนะตามแต่จะได่ กล่าวสรรเสริญความสันโดษด้วยเสนาสนะตามแต่จะได่ ไม่แสวงหาอันไม่สมควรเพราะเสนาสนะเป็นเหตุ ไม่ได้เสนาสนะก็ไม่กระวนกระวาย ครั้นได้แล้วก็ไม่ติดใจ ไม่หมกมุ่น ไม่ลุ่มหลง มองเห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออกใช้สอยอยู่ และไม่ยกตนข่มผู้อื่นเพราะความสันโดษด้วยเสนาสนะตามแต่จะได้นั้น ภิกษุใดขยัน ไม่เกียจคร้าน มีสัมปชัญญะ มีสติมั่นคงในความสันโดษด้วยเสนาสนะตามแต่จะได่ ภิกษุนี้เราเรียกว่า ผู้ตั้งอยู่ในอริยวงศ์ที่รู้จักว่าล้าเลิศ เป็นของเก่า

๔. มีภาวนาเป็นที่รื่นรมย์ ยินดีในภาวนา มีปหานะ (การละ) เป็นที่รื่นรมย์ ยินดีในปหานะ และไม่ยกตนข่มผู้อื่นเพราะความเป็นผู้มีภาวนาเป็นที่รื่นรมย์ ยินดีในภาวนา เพราะความเป็นผู้มีปหานะ เป็นที่รื่นรมย์ ยินดีในปหานะนั้น ภิกษุใดขยัน ไม่เกียจคร้าน มีสัมปชัญญะ มีสติมั่นคงในภาวนาและปหานะ ภิกษุนี้เราเรียกว่า ผู้ตั้งอยู่ในอริยวงศ์ที่รู้จักว่าล้าเลิศ เป็นของเก่า

ภิกษุทั้งหลาย อริยวงศ์ ๔ ประการนี้แลรู้จักว่าล้าเลิศ รู้กัน

มานาน รู้กันว่าเป็นอริยวงศ์ เป็นของเก่า ไม่ถูกลบล้างแล้ว ไม่เคยถูกลบล้าง

ไม่ถูกลบล้าง จักไม่ถูกลบล้าง ไม่ถูกสมณพราหมณ์ผู้รู้คัดค้าน

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปัณณาสก]

๓.อุรุเวลวรรค ๙.ธัมมปทสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยอริยวงศ์ ๔ ประการนี้ แม้จะอยู่ในทิศ
ตะวันออก ก็ครอบงำความไม่ยินดีได้ ความไม่ยินดีครอบงำเธอไม่ได้ แม้จะอยู่ใน
ทิศตะวันตก ... แม้จะอยู่ในทิศเหนือ ... แม้จะอยู่ในทิศใต้ ก็ครอบงำความไม่ยินดีได้
ความไม่ยินดีครอบงำเธอไม่ได้ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเธอเป็นนักปราชญ์ ชื่อว่า
เป็นผู้ครอบงำความไม่ยินดีและความยินดีได้

ความไม่ยินดีครอบงำนักปราชญ์^๑ ไม่ได้

ความไม่ยินดีครอบงำนักปราชญ์ไม่ได้

แต่นักปราชญ์ครอบงำความไม่ยินดีได้

เพราะนักปราชญ์ชื่อว่าผู้ครอบงำความไม่ยินดี

ราคาหรือโทษอะไร

จะปิดกั้นบุคคลผู้บรรเทาภิเลสแล้ว

ผู้ละกรรมทุกอย่างได้เด็ดขาด

ใครเล่าจะสามารถติเตียนเขา

ผู้เป็นเหมือนแท่งทองขมพูนทุก

แม้เทวดาและมนุษย์ก็สรรเสริญเขา

ถึงพรหมก็สรรเสริญเขา

อริยวังสสูตรที่ ๘ จบ

๙. ธัมมปทสูตร

ว่าด้วยธรรมบท

[๒๙] ภิกษุทั้งหลาย ธรรมบท^๒ ๔ ประการนี้ที่รู้จักว่าล้ำเลิศ รู้กันมานาน
รู้จักว่าเป็นอริยวงศ์ เป็นของเก่า ไม่ถูกลบล้างแล้ว ไม่เคยถูกลบล้าง ไม่ถูกลบล้าง
จักไม่ถูกลบล้าง ไม่ถูกสมณพราหมณ์ผู้รู้คัดค้าน

ธรรมบท ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

เชิงอรรถ :

^๑ นักปราชญ์ ในที่นี้หมายถึงผู้มีความเพียร (อภ.จดกก.อ. ๒/๒๘/๓๒๔)

^๒ ธรรมบท หมายถึงส่วนแห่งธรรม (อภ.จดกก.อ. ๒/๒๙/๓๒๕, ที.ปา. ๑๑/๓๑๑/๒๐๔)

พระสูตรต้นตปีฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓.อุรุเวลวรรค ๑๐.ปริพพาชกสูตร

๑. อนภิขณา (ความไม่เฟื่องเลี้ยงอยากได้ของเขา) เป็นธรรมบทที่รู้จักกันว่า
ล้าเลิศ รู้กันมานาน รู้กันว่าเป็นอริยวงศ์ เป็นของเก่า ไม่ถูกลบ
ล้างแล้ว ไม่เคยถูกลบล้าง ไม่ถูกลบล้าง จักไม่ถูกลบล้าง ไม่ถูก
สมณพราหมณ์ผู้รู้คัดค้าน
๒. อพยาบาท (ความไม่คิดร้าย) เป็นธรรมบท ...
๓. สัมมาสดี (ความระลึกชอบ) เป็นธรรมบท ...
๔. สัมมาสมาธิ (ความตั้งใจมั่นชอบ) เป็นธรรมบทที่รู้จักกันว่าล้าเลิศ รู้กัน
มานาน รู้กันว่าเป็นอริยวงศ์ เป็นของเก่า ไม่ถูกลบล้างแล้ว ไม่เคย
ถูกลบล้าง ไม่ถูกลบล้าง จักไม่ถูกลบล้าง ไม่ถูกสมณพราหมณ์ผู้
รู้คัดค้าน

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมบท ๔ ประการนี้แลที่รู้จักกันว่าล้าเลิศ รู้กันมานาน รู้กัน
ว่าเป็นอริยวงศ์ เป็นของเก่า ไม่ถูกลบล้างแล้ว ไม่เคยถูกลบล้าง ไม่ถูกลบล้าง
จักไม่ถูกลบล้าง ไม่ถูกสมณพราหมณ์ผู้รู้คัดค้าน

บุคคลพึงเป็นผู้ไม่มีอภิขณาอยู่

มีจิตไม่พยาบาท มีสดี

มีจิตแน่วแน่ ตั้งมั่นดีอยู่ภายใน

อัมมปทสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ปริพพาชกสูตร

ว่าด้วยปริพพาชก

[๓๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ เขตกรุง
ราชคฤห์ สมัยนั้นแล ปริพพาชกหลายท่านที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกัน อาศัยอยู่ใน
ปริพพาชการาม ริมฝั่งแม่น้ำสิปปินี คือ อันนการปริพพาชก วรรพริพพาชก สกฤทหายี-
ปริพพาชก และปริพพาชกท่านอื่น ๆ ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกัน ครั้นในเวลาเย็น
พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่หสิกรเณ^๑ เข้าไปยังปริพพาชการาม ริมฝั่งแม่น้ำสิปปินี
ประทับนั่งบนพทุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้แล้ว ได้ตรัสกับปริพพาชกเหล่านั้นดังนี้ว่า

เชิงอรรถ :

^๑ ออกจากที่หสิกรเณ หมายถึงออกจากผลสมาบัติ (อง.จดก.อ. ๒/๓๐/๓๒๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๔๖ }

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓.อุรุเวลวรรค ๑๐.ปริพพาชกสูตร

“ปริพพาชกทั้งหลาย ธรรมบท ๔ ประการนี้ที่รู้จักว่าล้าเลิศ รู้กันมานาน รู้กัน
ว่าเป็นอริยวงศ์ เป็นของเก่า ไม่ถูกลบล้างแล้ว ไม่เคยถูกลบล้าง ไม่ถูกลบล้าง
จักไม่ถูกลบล้าง ไม่ถูกสมณพราหมณ์ผู้รู้คัดค้าน

ธรรมบท ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อนภิขฌาเป็นธรรมบทที่รู้จักว่าล้าเลิศ รู้กันมานาน รู้กันว่าเป็น
อริยวงศ์ เป็นของเก่า ไม่ถูกลบล้างแล้ว ไม่เคยถูกลบล้าง ไม่ถูก
ลบล้าง จักไม่ถูกลบล้าง ไม่ถูกสมณพราหมณ์ผู้รู้คัดค้าน
๒. อพยาบาทเป็นธรรมบท ฯลฯ
๓. สัมมาสติเป็นธรรมบท ฯลฯ
๔. สัมมาสมาธิเป็นธรรมบทที่รู้จักว่าล้าเลิศ รู้กันมานาน รู้กันว่าเป็น
อริยวงศ์ เป็นของเก่า ไม่ถูกลบล้างแล้ว ไม่เคยถูกลบล้าง ไม่ถูก
ลบล้าง จักไม่ถูกลบล้าง ไม่ถูกสมณพราหมณ์ผู้รู้คัดค้าน

ปริพพาชกทั้งหลาย ธรรมบท ๔ ประการนี้แลที่รู้จักว่าล้าเลิศ รู้กันมานาน
รู้จักว่าเป็นอริยวงศ์ เป็นของเก่า ไม่ถูกลบล้างแล้ว ไม่เคยถูกลบล้าง ไม่ถูกลบล้าง
จักไม่ถูกลบล้าง ไม่ถูกสมณพราหมณ์ผู้รู้คัดค้าน

บุคคลใดพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ‘เรจักบอกคิน^๑อนภิขฌาที่เป็นธรรมบทนั้นแล้ว
บัญญัติบุคคลผู้มีอภิขฌา มีราคาแรงกล้าในกามทั้งหลายว่าเป็นสมณะหรือพราหมณ์’
ในเรื่องนั้นเราพึงกล่าวกับบุคคลนั้นอย่างนี้ว่า ‘ผู้ที่ถูกบัญญัติว่าเป็นสมณะหรือ
พราหมณ์นั้นจงมา จงกล่าว จงพูด เรจักดูอานูภาพของเขา’ เป็นไปไม่ได้เลยที่
บุคคลนั้นจักบอกคินอนภิขฌาที่เป็นธรรมบทแล้ว บัญญัติบุคคลผู้มีอภิขฌา มีราคา
แรงกล้าในกามทั้งหลายว่าเป็นสมณะหรือพราหมณ์

บุคคลใดพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ‘เรจักบอกคินอพยาบาทที่เป็นธรรมบทนั้นแล้ว
บัญญัติบุคคลผู้มีจิตพยาบาท มีความดำริแห่งจิตชั่วร้ายว่าเป็นสมณะหรือพราหมณ์’
ในเรื่องนั้นเราพึงกล่าวกับบุคคลนั้นอย่างนี้ว่า ‘ผู้ที่ถูกบัญญัติว่าเป็นสมณะหรือ

เชิงอรรถ :

^๑ **บอกคิน** ในที่นี้หมายถึงปฏิเสธ คัดค้าน ‘ไม่ยกย่องนับถือ (อง.จดก.อ. ๒/๓๐/๓๒๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๔๗ }

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓.อุรุเวลวรรค ๑๐.ปริพพาชกสูตร

พราหมณ์นั้นจึงมา จงกล่าว จงพูด เราจักดูอานุภาพของเขา' เป็นไปไม่ได้เลยที่บุคคลนั้นจักบอกคินอพยาบาทที่เป็นธรรมบทแล้ว บัญญัติบุคคลผู้มีจิตพยาบาท มีความดำริแห่งจิตชั่วร้ายว่าเป็นสมณะหรือพราหมณ์

บุคคลใดพึงกล่าวอย่างนี้ว่า 'เราจักบอกคินสัมมาสติที่เป็นธรรมบทนั้นแล้ว บัญญัติบุคคลผู้หลงลืมสติ ไม่มีสัมปชัญญะว่าเป็นสมณะหรือพราหมณ์' ในเรื่องนั้นเราพึงกล่าวกับบุคคลนั้นอย่างนี้ว่า 'ผู้ที่ถูกบัญญัติว่าเป็นสมณะหรือพราหมณ์นั้น จงมา จงกล่าว จงพูด เราจักดูอานุภาพของเขา' เป็นไปไม่ได้เลยที่บุคคลนั้นจักบอกคินสัมมาสติที่เป็นธรรมบทแล้ว บัญญัติบุคคลผู้มีสติหลงลืม ไม่มีสัมปชัญญะว่าเป็นสมณะหรือพราหมณ์

บุคคลใดพึงกล่าวอย่างนี้ว่า 'เราจักบอกคินสัมมาสมาธิที่เป็นธรรมบทนั้นแล้ว บัญญัติบุคคลผู้มีจิตไม่ตั้งมั่น มีจิตกวัดแกว่งว่าเป็นสมณะหรือพราหมณ์' ในเรื่องนั้นเราพึงกล่าวกับบุคคลนั้นอย่างนี้ว่า 'ผู้ที่ถูกบัญญัติว่าเป็นสมณะหรือพราหมณ์นั้น จงมา จงกล่าว จงพูด เราจักดูอานุภาพของเขา' เป็นไปไม่ได้เลยที่บุคคลนั้นจักบอกคินสัมมาสมาธิที่จัดเป็นธรรมบทแล้ว บัญญัติบุคคลผู้มีจิตไม่ตั้งมั่น มีจิตกวัดแกว่งว่าเป็นสมณะหรือพราหมณ์

บุคคลใดสำคัญธรรมบท ๔ ประการนี้ว่าควรตีเตียน ควรคัดค้าน บุคคลนั้นย่อมได้รับฐานะ^๑ ๔ ประการ พร้อมทั้งเหตุคล้ายตามวาทะไม่ชอบธรรม ที่น่าตีเตียนในปัจจุบัน

ฐานะ ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ถ้าตีเตียน คัดค้านอนภิขณาที่จัดเป็นธรรมบท ก็ชื่อว่าเป็นผู้ขาสรรเสริญสมณะหรือพราหมณ์ผู้มีอภิขณา มีระคะแรงกล้าในกามทั้งหลาย
๒. ถ้าตีเตียน คัดค้านอพยาบาทที่จัดเป็นธรรมบท ก็ชื่อว่าเป็นผู้ขาสรรเสริญสมณะหรือพราหมณ์ผู้มีจิตพยาบาท มีความดำริแห่งจิตชั่วร้าย

เชิงอรรถ :

^๑ ฐานะ ในที่นี้หมายถึงปัจจัย (อง.จดก.อ. ๒/๓๐/๓๒๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓.อุรุเวลวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๓. ถ้าติเตียน คัดค้านสัมมาสติที่จัดเป็นธรรมบท ก็ชื่อว่าเป็นผู้บูชา
สรรเสริญสมณะหรือพราหมณ์ผู้มีสติหลงลืม ไม่มีสัมปชัญญะ
๔. ถ้าติเตียน คัดค้านสัมมาสมาธิที่จัดเป็นธรรมบท ก็ชื่อว่าเป็นผู้
บูชาสรรเสริญสมณะหรือพราหมณ์ผู้มีจิตไม่ตั้งมั่น มีจิตกวัดแกว่ง
บุคคลใดสำคัญธรรมบท ๔ ประการนี้ว่าควรติเตียน ควรคัดค้าน บุคคลนั้น
ย่อมได้รับฐานะ ๔ ประการพร้อมทั้งเหตุคล้ายตามวาทะไม่ชอบธรรม ที่นำติเตียน
ในปัจจุบัน ปริพาชกชื่อวัสสะและภัญญะ ผู้อยู่ในอุกกลชนบท เป็นอเหตุกวาทะ^๑
อภริยวาทะ^๒ นัตถิกวาทะ^๓ สำคัญธรรมบท ๔ ประการนี้ว่าไม่ควรติเตียน ไม่ควร
คัดค้าน ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะกลัวการนินทา การกระทบกระทั่ง และการ
กล่าวให้ร้าย”

บุคคลผู้ไม่พยายาม

มีสติทุกเมื่อ มีจิตตั้งมั่นดีภายใน

ผู้ศึกษาในธรรมเป็นเครื่องกำจัดอภิชฌา

เราเรียกว่า ผู้ไม่ประมาท

ปริพาชกสูตรที่ ๑๐ จบ

อุรุเวลวรรคที่ ๓ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปฐมอุรุเวลสูตร	๒. ทุตติยอุรุเวลสูตร
๓. โลกสูตร	๔. กาศีการามสูตร
๕. พรหมจริยสูตร	๖. กุหสูตร
๗. สันตญฺฐิสสูตร	๘. อริยวังสสูตร
๙. ธรรมปทสูตร	๑๐. ปริพาชกสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ อเหตุกวาทะ หมายถึงลัทธิที่ถือว่าไม่มีเหตุปัจจัย เพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย (อง.จดก.อ. ๒/๓๐/๓๒๖)

^๒ อภริยวาทะ หมายถึงลัทธิที่ถือว่าการกระทำไม่ว่าจะดีหรือช่วยยอมไม่มีผล (อง.จดก.อ. ๒/๓๐/๓๒๖)

^๓ นัตถิกวาทะ หมายถึงลัทธิที่ถือว่าทานที่บุคคลให้แล้ว ไม่มีผล (อง.จดก.อ. ๒/๓๐/๓๒๖)

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔. จักกวรรค ๒. สังคหสูตร

๔. จักกวรรค

หมวดว่าด้วยจักร

๑. จักกสูตร

ว่าด้วยจักร ๔ ประการ

[๓๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย จักก^๑ ๔ ประการนี้เป็นเหตุให้
เทวดาและมนุษย์ผู้ประกอบแล้วเป็นไป^๒ได้ และถึงความเป็นใหญ่ ความไพบุลย์ใน
โลกะทั้งหลายต่อกาลไม่นานนัก

จักร ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ปฏิรูปเทสวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี)
๒. สัมปปริสุปัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ)
๓. อัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ)
๔. ปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว)

จักร ๔ ประการนี้แลเป็นเหตุให้เทวดาและมนุษย์ผู้ประกอบแล้วเป็นไป^๒ได้ และ
ถึงความเป็นใหญ่ ความไพบุลย์ในโลกะทั้งหลายต่อกาลไม่นานนัก

ข้าวเปลือก ทรัพย์ ยศ ชื่อเสียง

และความสุขย่อมหลังไหลมาสู่รชน

ผู้อยู่ในถิ่นที่ดี ผูกไม่ตรีกับอริยชน

สมบูรณ์ด้วยการตั้งตนไว้ชอบ ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว

จักกสูตรที่ ๑ จบ

๒. สังคหสูตร

ว่าด้วยสังคหวัตถุ

[๓๒] ภิกษุทั้งหลาย สังคหวัตถุ (ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว) ๔ ประการนี้
สังคหวัตถุ ๔ ประการ^๒ ะไรบ้าง คือ

เชิงอรรถ :

^๑ จักก ในที่นี้หมายถึงสมบัติ (อจ. จดก. ก. อ. ๒/๓๑/๓๒๗)

^๒ ดู ที. ป. ๑๑/๓๑๓/๒๐๖

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๕๐ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปัณเณาสก]

๔. จักกวรรค ๓. สีหสูตร

๑. ทาน (การให้)
๒. เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก)
๓. อัถถจริยา (การประพฤติประโยชน์)
๔. สมานัตตดา (การวางตนสม่ำเสมอ)

ภิกษุทั้งหลาย สังคหัตถุ ๔ ประการนี้แล

ทาน เปยยวัชชะ อัถถจริยาในโลกนี้
และสมานัตตดาในธรรมนั้น ๆ ตามสมควร
สังคหธรรมเหล่านี้แลช่วยอุ้มชูโลก
เหมือนลีมสลักที่ยึดคุมรถซึ่งแล่นไปไว้ได้จะนั้น
ถ้าไม่พืงมีธรรมเหล่านี้ มารดาหรือบิดา
ก็ไม่พืงได้การนับถือหรือการบูชาเพราะบุตรเป็นเหตุ
แต่เพราะบัณฑิตเล็งเห็นความสำคัญของสังคหธรรมเหล่านี้
จะนั้น บัณฑิตเหล่านั้นจึงถึงความใหญ่
และเป็นผู้นำสรรเสริญ

สังคหสูตรที่ ๒ จบ

๓. สีหสูตร

ว่าด้วยพญาราชสีห์

[๓๓] ภิกษุทั้งหลาย ในเวลาเย็น พญาราชสีห์ออกจากที่อาศัย บิดกาย
ขำเลื่องดูรอบ ๆ ทั้ง ๔ ทิศ บันลือสีหนาท ๓ ครั้งแล้วหลีกไปหาเหยื่อ โดยมาก
สัตว์ดิรัจฉานที่ได้พืงพญาราชสีห์บันลือสีหนาทยอมถึงความกลัว หวาดหวั่น และ
สะดุ้ง สัตว์พวกที่อาศัยอยู่ในโพรงก็หลบเข้าโพรง พวกที่อยู่ในน้ำก็ดำลงในน้ำ พวกที่
อยู่ในป่าก็หนีเข้าป่า พวกสัตว์ปีกก็บินขึ้นสู่อากาศ พญาข่างที่ถูกล่ามไว้ด้วยเครื่อง
ผูกคือเชือกหนังที่มั่นคงแข็งแรง ในหมู่บ้าน ตำบล และเมืองหลวง ก็ตัดทำลาย
เครื่องผูกเหล่านั้น ดกใจกลัว ถ่ายบุตรและกรีส^๑ หนีไปทางใดทางหนึ่ง บรรดา
สัตว์ดิรัจฉานทั้งหลาย พญาราชสีห์เป็นสัตว์มีฤทธิ์มากอย่างนี้ มีศักดิ์มากอย่างนี้
มีอำนาจมากอย่างนี้

เชิงอรรถ :

^๑ มุตร หมายถึง ปัสสาวะ กรีส หมายถึง อุจจาระ

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๕๑ }

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔.จักกวรรค ๓.สี่หสูตร

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อใดตถาคต^๑อุบัติในโลก เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยตนเอง โดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ ไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารถิฝีก ผู้ที่ควร ฝีกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค^๒ แสดงธรรมว่า 'สัkkายะ'^๓เป็นอย่างไร สัkkายสมุทัย (เหตุเกิด สัkkายะ) เป็นอย่างไร สัkkายนิโรธ (ความดับสัkkายะ) เป็นอย่างไร สัkkายนิโรธ-คามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับสัkkายะ) เป็นอย่างไร' เมื่อนั้นเทวดาพวกที่มี อายุยืน มีวรรณะ มีสุขมาก สถิตอยู่ในวิมานสูงเป็นเวลานาน ฟังธรรมเทศนา ของตถาคตแล้ว โดยมากย่อมถึงความกลัว หวาดหวั่น สะดุ้งว่า "ผู้เจริญทั้งหลาย ทราบมาว่า พวกเราเป็นผู้ไม่เที่ยง แต่ได้สำคัญตนว่า 'เที่ยง' เป็นผู้ไม่ยั่งยืน แต่ได้ สำคัญตนว่า 'ยั่งยืน' เป็นผู้ไม่คงที่ แต่ได้สำคัญตนว่า 'คงที่' ท่านผู้เจริญทั้งหลาย พวกเราเป็นผู้ไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ไม่คงที่ เกี้ยวเนื่องอยู่ในสัkkายะ" ดังนี้ บรรดา ชาวโลกพร้อมทั้งเทวโลก ตถาคตเป็นผู้มีฤทธิ์มากอย่างนี้ มีศักดิ์มากอย่างนี้ มี อานุภาพมากอย่างนี้ อย่างนั้นเหมือนกัน

เมื่อใดพระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดา

หาบุคคลเปรียบเทียบมิได้^๔ ตรัสรู้ยิ่งแล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า **ตถาคต** นี้ ท่านกล่าวอธิบายไว้โดยเหตุ ๘ อย่าง คือ (๑) เรียกว่าตถาคต เพราะเสด็จมาแล้ว อย่างนั้น (๒) เรียกว่าตถาคต เพราะเสด็จไปแล้วอย่างนั้น (๓) เรียกว่าตถาคต เพราะเสด็จมาสู่ลักษณะ อันแท้ (๔) เรียกว่าตถาคต เพราะตรัสรู้พร้อมเฉพาะซึ่งธรรมอันแท้ตามความเป็นจริง (๕) เรียกว่า ตถาคต เพราะทรงเห็นแท้จริง (๖) เรียกว่าตถาคต เพราะตรัสวาจาจริง (๗) เรียกว่าตถาคต เพราะ ทรงทำจริง (๘) เรียกว่าตถาคต เพราะอรรถว่าครอบงำ (อง.จดก.ฎีกา ๒/๓๓/๓๕๔)

^๒ ชื่อว่าเป็น**พระผู้มีพระภาค** เพราะ (๑) ทรงมีโชค (๒) ทรงทำลายข้าศึกคือกิเลส (๓) ทรงประกอบด้วย ภคธรรม ๖ ประการ (คือ ความเป็นใหญ่เหนือจิตของตน, โลกุตตรธรรม, ยศ, สิริ, ความสำเร็จประโยชน์ ตามต้องการ และความเพียร) (๔) ทรงจำแนกแจกแจงธรรม (๕) ทรงเสพอริยธรรม (๖) ทรงคลาย ตัณหาในภพทั้ง ๓ (๗) ทรงเป็นที่เคารพของชาวโลก (๘) ทรงอบรมพระองค์ดีแล้ว (๙) ทรงมีส่วนแห่ง บัณฑิต ๔ เป็นต้น (วิ.อ. ๑/๑/๑๑๕-๑๑๘)

อนึ่ง พุทธคุณทั้ง ๙ บทนี้ ดู อง.ติก. (แปล) ๒๐/๖๔/๒๔๗ (เชิงอรรถที่ ๑)

^๓ **สัkkายะ** หมายถึงอุปาทานขันธ ๕ (อง.จดก.อ. ๒/๓๓/๓๓๓)

^๔ **หาบุคคลเปรียบเทียบมิได้** หมายถึงไม่มีคู่แข่ง คือไม่มีใครอื่นที่จะกล่าวปฏิญญาว่า 'เราเป็นพระพุทธเจ้า' ได้เหมือนพระตถาคต (อง.เอกก.อ. ๑/๑๗๔/๑๐๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปัลลนาสก]

๔. จักกวรรค ๔. อัคคัปปสาทสูตร

ประกาศธรรมจักร คือ

สักกายะ เหตุเกิดสักกายะ ความดับสักกายะ

และอริยมรรคมีองค์ ๘ ที่ให้ถึงความดับทุกข์

แก่โลกพร้อมทั้งเทวโลก

เมื่อนั้นเทวดาที่มีอายุยืน มีวรรณะ มียศ

หวาดหวั่น ฟังคำของตถาคต

ผู้เป็นอรหันต์ หลุดพ้นแล้ว ผู้คงที่

ได้ถึงความสะดุ้งดุจเนื้ออกลั้วราชสีห์

ด้วยคิดว่า 'ท่านผู้เจริญ ทราบว่า

พวกเราเป็นผู้ไม่เที่ยง ยังไม่ก้าวล่วงสักกายะ'

สี่สูตรที่ ๓ จบ

๔. อัคคัปปสาทสูตร

ว่าด้วยความเลื่อมใสในสิ่งที่เลิศ

[๓๔] ภิกษุทั้งหลาย ความเลื่อมใสในสิ่งที่เลิศ ๔ ประการนี้

ความเลื่อมใสในสิ่งที่เลิศ ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สัตว์ทั้งหลายที่ไม่มีเท้า มีสองเท้า มีสี่เท้า หรือมีเท้ามากก็ตาม มีรูปหรือไม่มีรูปก็ตาม มีสัญญา ไม่มีสัญญา หรือมีสัญญาก็ไม่ใช่ ไม่มีสัญญาก็ไม่ใช่ก็ตาม มีประมาณเท่าใด ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเรากล่าวว่เลิศกว่าสัตว์มีประมาณเท่านั้น บุคคลผู้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้าชื่อว่าเลื่อมใสในสิ่งที่เลิศ และวิบากที่เลิศย่อมมีแก่บุคคลผู้เลื่อมใสในสิ่งที่เลิศ
๒. ธรรมที่ถูกปัจฉัยปรุงแต่งมีประมาณเท่าใด อริยมรรคมีองค์ ๘ เรากล่าวว่เลิศกว่าธรรมเหล่านั้น บุคคลผู้เลื่อมใสในอริยมรรคมีองค์ ๘ ชื่อว่าเลื่อมใสในสิ่งที่เลิศ และวิบากที่เลิศย่อมมีแก่บุคคลผู้เลื่อมใสในสิ่งที่เลิศ

พระสูตรต้นตปีฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔. จักกวรรค ๔. อัคคัปปสาทสูตร

๓. ธรรมที่ถูกปัจจัยปรุงแต่งหรือธรรมที่ไม่ถูกปัจจัยปรุงแต่งมีประมาณเท่าใด วิราคะ (ความคลายกำหนัด) คือ ความสร้าง ความเมา ความดับ ความกระหาย ความถอนอาลัย ความตัดวิญญะ ความสิ้นตัณหา ความคลายกำหนัด ความดับทุกข์ นิพพาน^๑เรากล่าวว่าเลิศกว่าธรรมเหล่านั้น บุคคลผู้เลื่อมใสในวิราคธรรม ชื่อว่าเลื่อมใสในสิ่งที่เลิศ และวิบากที่เลิศย่อมมีแก่บุคคลผู้เลื่อมใสในสิ่งที่เลิศ

๔. หมุกัถิ คณะกัถิ มีประมาณเท่าใด พระสงฆ์สาวกของตถาคต ได้แก่ พระอริยบุคคล ๔ คู่ คือ ๘ บุคคล^๒ พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคนี้เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก เรากล่าวว่าเลิศกว่าหมู่หรือคณะเหล่านั้น บุคคลผู้เลื่อมใสในสงฆ์ ชื่อว่าเลื่อมใสในสิ่งที่เลิศ และวิบากที่เลิศย่อมมีแก่บุคคลผู้เลื่อมใสในสิ่งที่เลิศ

ภิกษุทั้งหลาย ความเลื่อมใสในสิ่งที่เลิศ ๔ ประการนี้แล

บุญที่เลิศ คือ อายุ วรรณะ

ยศ เกียรติ สุข และพละ

ย่อมเจริญแก่บุคคลผู้เลื่อมใส

ผู้รู้ธรรมที่เลิศโดยความเป็นธรรมที่เลิศ

ผู้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้าผู้เลิศ

ซึ่งเป็นทักษิไณยบุคคลชั้นเยี่ยม

เชิงอรรถ :

^๑ ดู วิ.มหา. (แปล) ๑/๓๙/๒๗

^๒ ได้แก่ (๑) พระผู้บรรลุโสดาปัตติผล (๒) พระผู้ดำรงอยู่ในโสดาปัตติมรรค (๓) พระผู้บรรลุสกทาคามีผล (๔) พระผู้ดำรงอยู่ในสกทาคามีมรรค (๕) พระผู้บรรลุอนาคามีผล (๖) พระผู้ดำรงอยู่ในอนาคามีมรรค (๗) พระผู้บรรลุอรหัตตผล (๘) พระผู้ดำรงอยู่ในอรหัตตมรรค (อภิ.ป. (แปล) ๓๖/๒๐๗/๒๒๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔.จักกวรรค ๕.วัสสการสูตร

ผู้เลื่อมใสในพระธรรมที่เลิศ

อันเป็นที่คลายความกำหนัด

เป็นที่สงบระงับ นำสุขมาให้

ผู้เลื่อมใสในพระสงฆ์ผู้เลิศ

ซึ่งเป็นนาบุญอันยอดเยี่ยม

ให้ทานในท่านผู้เลิศ

นักปราชญ์ผู้ตั้งมั่นในธรรมที่เลิศ

ให้ทานแก่ท่านผู้เลิศ

เกิดเป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็ตาม

ย่อมถึงความเป็นผู้เลิศ^๑ บันเทิงอยู่

อัครคัมภีร์ปสาทสูตรที่ ๔ จบ

๕. วัสสการสูตร

ว่าด้วยวัสสการพราหมณ์

[๓๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อ
กระแต เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น วัสสการพราหมณ์ผู้เป็นมหาอำมาตย์แห่งแคว้น
มคธเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ
พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั้น ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่ท่านพระโคตม พวกข้าพเจ้าบัญญัติบุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ
ว่าเป็นมหาบุรุษผู้มีปัญญามาก

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

บุคคลในโลกนี้

๑. เป็นพหูสูตแห่งเรื่องที่ฟังนั้น ๆ รู้เนื้อความแห่งภาษิตนั้น ๆ ว่า ‘นี่
เป็นเนื้อความแห่งภาษิตนี้ นี่เป็นเนื้อความแห่งภาษิตนี้’

เชิงอรรถ :

^๑ **ความเป็นผู้เลิศ** หมายถึงเกิดในหมู่สัตว์ใด ๆ ก็ถึงความเป็นผู้เลิศ ความเป็นผู้ประเสริฐในหมู่มสัตว์นั้น ๆ
หรือได้บรรลุผลอันเป็นโลกุตตระ (อภ.จดก.ฎีกา ๒/๓๔/๓๖๔)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๕๕ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔.จักกวรรค ๕.วัสสการสูตร

๒. มีสติ ระลึกถึงสิ่งที่ทำและคำที่พูดแม่นยำได้

๓. เป็นคนขยัน ไม่เกียจคร้านในการงานที่จะต้องช่วยกันทำของคฤหัสถ์

๔. ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณา อันเป็นอุบายในการงานที่
จะต้องช่วยกันทำนั้น ๆ สามารถทำได้ สามารถจัดได้

ข้าแต่ท่านพระโคตม พวกข้าพเจ้าบัญญัติบุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ
นี้แล้วเป็นมหารุชผู้มีปัญญามาก ข้าแต่ท่านพระโคตม ถ้าข้าพเจ้าพึงยินดี ขอ
ท่านพระโคตมทรงยินดีตามข้าพเจ้า ถ้าข้าพเจ้าพึงคัดค้าน ขอท่านพระโคตมทรง
คัดค้านตามข้าพเจ้าด้วยเถิด”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พราหมณ์ เราไม่ยินดีตาม แต่ไม่คัดค้านท่าน เรา
บัญญัติบุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการว่าเป็นมหารุชผู้มีปัญญามาก

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

บุคคลในโลกนี้

๑. ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก ให้คนหมู่มาก
ตั้งอยู่ในอริยธรรมที่ควรรู้ คือ ความเป็นผู้มีกัลยาณธรรม
ความเป็นผู้มีกุศลธรรม

๒. ประรณานาจะตริกตรองเรื่องใด ก็ตริกตรองเรื่องนั้น ไม่ประรณานาจะ
ตริกตรองเรื่องใด ก็ไม่ตริกตรองเรื่องนั้น ประรณานาจะตริเรื่องใด
ก็ตริเรื่องนั้น ไม่ประรณานาจะตริเรื่องใด ก็ไม่ตริเรื่องนั้น ถึงความ
เชี่ยวชาญในจิตในแนวทางแห่งการตริกตรองทั้งหลาย

๓. เป็นผู้ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน
ตามความปรารภนา ใต้โดยไม่ยาก ใต้โดยไม่ลำบาก

๔. ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะเพราะอาสวะสิ้น
ไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

พราหมณ์ เราไม่ยินดีตาม แต่ไม่คัดค้านท่านเลย เราบัญญัติบุคคลผู้
ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แล้วเป็นมหารุชผู้มีปัญญามาก”

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔.จักกวรรค ๕.วัสสการสูตร

วัสสการพราหมณ์กราบทูลว่า “ข้าแต่ท่านพระโคตม นำอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ ท่านพระโคตมตรัสเรื่องนี้ไว้ดียิ่งนัก พวกข้าพเจ้าจะทรงจำท่านพระโคตมไว้ว่า เป็นผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้ว่า แท้ที่จริง ท่านพระโคตมทรงปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก ให้คนหมู่มากตั้งอยู่ในอริยธรรมที่ควรรู้ คือ ความเป็นผู้มีกัลยาณธรรม ความเป็นผู้มีกุศลธรรม ท่านพระโคตมทรงปรารถนาจะตรีกตรองเรื่องใด ก็ตรีกตรองเรื่องนั้น ไม่ทรงปรารถนาจะตรีกตรองเรื่องใด ก็ไม่ทรงตรีกตรองเรื่องนั้น ทรงปรารถนาจะดำริเรื่องใด ก็ดำริเรื่องนั้น ไม่ทรงปรารถนาจะดำริเรื่องใด ก็ไม่ดำริเรื่องนั้น ทรงถึงความเชี่ยวชาญในจิตในแนวทางแห่งการตรีกตรองทั้งหลาย ทรงได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก ทรงทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะเพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พราหมณ์ ท่านกล่าววาจาแสดงความเห็นด้วยในเรื่องนี้ และเราจักเฉลยแก่ท่านว่า แท้ที่จริง เราปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก ให้คนหมู่มากตั้งอยู่ในอริยธรรมที่ควรรู้ คือ ความเป็นผู้มีกัลยาณธรรม ความเป็นผู้มีกุศลธรรม ก็เราปรารถนาจะตรีกตรองเรื่องใด ก็ตรีกตรองเรื่องนั้น ไม่ปรารถนาจะตรีกตรองเรื่องใด ก็ไม่ตรีกตรองเรื่องนั้น ปรารถนาจะดำริเรื่องใด ก็ดำริเรื่องนั้น ไม่ปรารถนาจะดำริเรื่องใด ก็ไม่ดำริเรื่องนั้น ถึงความเชี่ยวชาญในจิตในแนวทางแห่งการตรีกตรองทั้งหลาย เราได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันตามความปรารถนาได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะเพราะอาสวะสิ้นไปด้วย ปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน”

บุคคลผู้รู้แจ้งทางปลดเปลื้องสรรพสัตว์

จากบ่วงแห่งมัจจุราช ประกาศธรรมที่ควรรู้

ที่เกื้อกูลแก่เทวดาและมนุษย์

อนึ่ง ขนจำนวนมากเลื่อมใส

เพราะเห็นหรือได้ฟังข่าวของคุณใด

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔. จักกวรรค ๖. โทณสูตร

เราเรียกบุคคลนั้น
ผู้ฉลาดในธรรมที่เป็นทางและมีใช่ทาง
ผู้ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว
ไม่มีอาสวะ เป็นพุทธะ^๑
ธำรงชาติสุดท้ายว่า เป็นมหาบุรุษ

วัสสการสูตรที่ ๕ จบ

๖. โทณสูตร

ว่าด้วยโทณพราหมณ์

[๓๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จทางไกลระหว่างเมืองอุกกัฏฐะ^๒กับเมืองเสตัพพะ โทณพราหมณ์ก็ได้เดินทางไกลระหว่างเมืองอุกกัฏฐะกับเมืองเสตัพพะ ได้เห็นรอยกงจักรมีซี่ก่าตั้งพันซี่ มีกง มีดุมครบ มีส่วนประกอบครบทุกอย่างที่รอยพระบาทของพระผู้มีพระภาค ได้มีความคิดว่า “ท่านผู้เจริญ น่าอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ รอยเท้าเหล่านี้คงไม่ใช่รอยเท้ามนุษย์” ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จลงข้างทางประทับนั่งที่โคนต้นไม้ต้นหนึ่ง ทรงคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า ลำดับนั้น โทณพราหมณ์เดินตามรอยพระบาทของพระผู้มีพระภาค ได้เห็นพระผู้มีพระภาคประทับนั่งที่โคนต้นไม้ต้นหนึ่ง มีพระอาการกิริยาน่าพอใจ น่าเลื่อมใส มีพระอินทรีย์สงบ มีพระทัยสงบ บรรลุการฝึกและความสงบยอดเยี่ยม^๓ ทรงฝึกจนแล้ว คัมภรองแล้ว สำรวมอินทรีย์ ผู้ชื่อว่านาคะ^๔ ครั้นแล้วจึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า “ท่านผู้เจริญเป็นเทวดาใช่หรือไม่”

เชิงอรรถ :

- ^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ข้อ ๒๓ (โลกสูตร) หน้า ๓๘ ในเล่มนี้
- ^๒ เมืองอุกกัฏฐะ หมายถึงเมืองที่ชาวเมืองจตุประทีปมีด้ามสองให้สร้าง หรือเมืองที่ประกอบด้วยคุณอันอุกฤษฏ์ เพราะมีภาคพื้นสมบูรณ์ มีมนุษย์สมบูรณ์ และมีอุปกรณ์ (เครื่องมือ) มากมาย (อภ.จดก.อ. ๒/๓๖/๓๓๖, อภ.จดก.ก. ฐีกา ๒/๓๖/๓๖๕)
- ^๓ บรรลุการฝึกและความสงบยอดเยี่ยม หมายถึงอรหัตตมรรคและอรหัตตมัคคสมาธิ (อภ.จดก.อ. ๒/๓๖/๓๓๗)
- ^๔ นาคะ นี้มีนัยกล่าวไว้ ๔ อย่าง คือ (๑) ไม่ถึงอคติมีฉันทาคติเป็นต้น (๒) ไม่ทรงกลับมาหากิเลสที่ละได้แล้วอีก (๓) ไม่กระทำความชั่ว (๔) มีกำลัง (อภ.จดก.อ. ๒/๓๖/๓๓๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๕๘ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔. จักกวรรค ๖. โทณสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “เราไม่ใช่เทวดา พรามณ์”

โทณพรามณ์ทูลถามว่า “ท่านผู้เจริญ เป็นคนธรรพ์ใช่หรือไม่”

“เราไม่ใช่คนธรรพ์ พรามณ์”

“ท่านผู้เจริญ เป็นยักษ์ใช่หรือไม่”

“เราไม่ใช่ยักษ์ พรามณ์”

“ท่านผู้เจริญ เป็นมนุษย์ใช่หรือไม่”

“เราไม่ใช่มนุษย์ พรามณ์”

โทณพรามณ์ทูลถามว่า “ท่านเมื่อถูกถามว่า ‘ท่านผู้เจริญเป็นเทวดาใช่หรือไม่’ ก็ตอบว่า ‘เราไม่ใช่เทวดา พรามณ์’ เมื่อถูกถามว่า ‘ท่านผู้เจริญเป็นคนธรรพ์ใช่หรือไม่’ ก็ตอบว่า ‘เราไม่ใช่คนธรรพ์ พรามณ์’ เมื่อถูกถามว่า ‘ท่านผู้เจริญเป็นยักษ์ใช่หรือไม่’ ก็ตอบว่า ‘เราไม่ใช่ยักษ์ พรามณ์’ เมื่อถูกถามว่า ‘ท่านผู้เจริญเป็นมนุษย์ใช่หรือไม่’ ก็ตอบว่า ‘เราไม่ใช่มนุษย์ พรามณ์’ ถ้าอย่างนั้น ท่านเป็นอะไรกันแน่”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “พรามณ์ เราพึงเป็นเทวดา เพราะยังละอาสวะเหล่าใดไม่ได้ แต่อาสวะเหล่านั้นเราจะได้เด็ดขาดแล้ว ตัตตากรกอนโคณเหมือนต้นตาลที่ถูกตัดตากรกอนโคณไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ เราพึงเป็นคนธรรพ์ เพราะยังละอาสวะเหล่าใดไม่ได้ ... พึงเป็นยักษ์ ... พึงเป็นมนุษย์ เพราะยังละอาสวะเหล่าใดไม่ได้ แต่อาสวะเหล่านั้นเราจะได้เด็ดขาดแล้ว ตัตตากรกอนโคณเหมือนต้นตาลที่ถูกตัดตากรกอนโคณไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้

พรามณ์ เราเกิดเจริญเติบโตในโลก แต่อยู่เหนือโลก ไม่แปดเปื้อนด้วยโลก เหมือนดอกอุบล (บัวเขียว) ดอกปทุม (บัวหลวง) ดอกปทุมทริก (บัวขาว) เกิดเจริญเติบโตในน้ำ แต่อยู่เหนือน้ำ ไม่แปดเปื้อนด้วยน้ำจะนั้น ท่านจงจำเราไว้ว่า ‘เป็นพระพุทธเจ้า’”

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔.จักกวรรค ๗.อปริหานิยสูตร

อาสวะทั้งหลายที่เป็นเหตุให้เกิดเป็นเทวดา
หรือเป็นคนธรรพ์ผู้เที่ยวไปในอากาศ
เป็นเหตุให้ถึงความเป็นยักษ
และความเป็นมนุษย์ ได้สิ้นไปแล้ว
ถูกเรากำจัดแล้ว ทำให้หมดเครื่องผูกพันแล้ว
ดอกปุลณทริกที่งดงาม
ย่อมไม่แปดเปื้อนด้วยน้ำฉันใด
เราก็ก่อมไม่แปดเปื้อนด้วยโลกฉันนั้น
พราหมณ์ เพราะฉะนั้น เราจึงเป็นพระพุทธเจ้า

โทณสูตรที่ ๖ จบ

๗. อปริหานิยสูตร

ว่าด้วยอปริหานิยธรรม

[๓๗] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ ไม่อาจเสื่อม^๑
ชื่อว่าอยู่ใกล้นิพพานแน่แท้

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. สมบูรณ์ด้วยศีล
๒. ค้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย
๓. รู้จักประมาณในการบริโภค
๔. ประกอบความเพียรเครื่องตั้งอยู่เนื่อง ๆ

ภิกษุสมบูรณ์ด้วยศีล เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้มีศีล สำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อม
ด้วยอาจารย์และโคจรอยู่ มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ใน
สิกขาบททั้งหลาย ภิกษุสมบูรณ์ด้วยศีล เป็นอย่างนี้แล

เชิงอรรถ :

- ^๑ หมายถึงไม่อาจเสื่อมจากสมณะและวิปัสสนา หรือมรรคและผล กล่าวคือไม่เสื่อมจากสมณะและวิปัสสนา
ที่ได้บรรลุแล้ว และจะได้บรรลุมรรคและผลที่ยังไม่ได้อบรม (อง.จดก.ฎีกา ๒/๓๗/๓๖๗)

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔.จักกวรรค ๗.อภิธานียสูตร

ภิกษุคุ้มครองทวารในอินทรียทั้งหลาย เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เห็นรูปทางตาแล้ว ไม่รวบถือ ไม่แยกถือ^๑ ย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมจักขุนทรียซึ่งเมื่อไม่สำรวมแล้วจะเป็นเหตุให้บาปอกุศลธรรมคือ อภิขณาและโทมนัสครอบงำได้ จึงรักษาจักขุนทรีย ถึงความสำรวมในจักขุนทรีย ฟังเสียงทางหู ... ดมกลิ่นทางจมูก ... ลิ้มรสทางลิ้น ... ถูกต้องโผฏฐัพพะทางกาย ... ฐรรमारมณฺเฑทางใจแล้ว ไม่รวบถือ ไม่แยกถือ ย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมมโนทรียซึ่งเมื่อไม่สำรวมแล้วจะเป็นเหตุให้บาปอกุศลธรรมคืออภิขณาและโทมนัสครอบงำได้ จึงรักษามโนทรีย ถึงความสำรวมในมโนทรีย ภิกษุคุ้มครองทวารในอินทรียทั้งหลาย เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุรู้จักประมาณในการบริโภค เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาโดยแยกคายแล้วจึงฉันอาหาร ไม่ใช่เพื่อเล่น ไม่ใช่เพื่อมัวเมา ไม่ใช่เพื่อประดับ ไม่ใช่เพื่อตกแต่ง แต่เพียงเพื่อความดำรงอยู่ได้ แห่งกายนี้ เพื่อให้กายนี้เป็นไปได้ เพื่อกำจัดความเบียดเบียน เพื่ออนุเคราะห์ พรหมจรรย์ ด้วยคิดเห็นว่า “เราจักกำจัดเวทนาเก่าและจักไม่ให้เวทนาใหม่เกิดขึ้น ความดำเนินไปแห่งกาย ความไม่มีโทษ และการอยู่ผาสุกจักมีแก่เรา” ภิกษุรู้จักประมาณในการบริโภค เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุประกอบความเพียรเครื่องตื่นอยู่เนื่อง ๆ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ชำระจิตให้บริสุทธิ์จากธรรมที่เป็นเหตุขัดขวางด้วยการ จงกรม ด้วยการนั่งตลอดวัน ชำระจิตให้บริสุทธิ์จากธรรมที่เป็นเหตุขัดขวางด้วยการ จงกรม ด้วยการนั่งตลอดปฐมยามแห่งราตรี นอนดจราชสีห์โดยข้างเบื้องขวา ช้อนเท้าเหลื่อมเท้า มีสติสัมปชัญญะ หมายใจว่าจะลุกขึ้นตลอดมัชฌิมยามแห่งราตรี ลุกขึ้นชำระจิตให้บริสุทธิ์จากธรรมที่เป็นเหตุขัดขวางด้วยการจงกรม ด้วยการนั่งตลอด บัจฉิมยามแห่งราตรี ภิกษุประกอบความเพียรเครื่องตื่นอยู่เนื่อง ๆ เป็นอย่างนี้แล^๒

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แล ไม่อาจเสื่อม ชื่อว่า อยู่ใกล้นิพพานแน่แท้

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑,๒ ข้อ ๑๔ (สังวรสูตร) หน้า ๒๕ ในเล่มนี้

^๒ ดู อจ. ตก. (แปล) ๒๐/๑๖/๑๕๙-๑๖๐

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔.จักกวรรค ๘.ปฏิสันสูตร

ภิกษุตั้งอยู่ในศีล สාරวมอินทริย์
 รู้จักประมาณในการบริโภค
 ประกอบความเพียรเครื่องตื่นอยู่เนืองๆ
 มีความเพียรอยู่อย่างนี้
 ไม่เกียจคร้านตลอดคืนและวัน
 ชื่อว่าบำเพ็ญกุศลธรรม
 เพื่อบรรลุสภาวะอันเป็นแดนเกษมจากโยคะ
 ภิกษุผู้ยินดีในความไม่ประมาท
 หรือมีปกติเห็นภัยในความประมาท
 ไม่อาจเสื่อม ชื่อว่าอยู่ใกล้นิพพานแน่แท้

อปปริหานียสูตรที่ ๗ จบ

๘. ปฏิสันสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้หลักเร้น

[๓๘] ภิกษุทั้งหลาย เราเรียกภิกษุว่า ผู้มีปัจเจกสังขจะ^๑อันบรรเทาได้ ผู้มี
 การแสวงหาอันสละได้ดี ผู้มีกายสังขารอันระงับได้ ผู้หลักเร้น

ภิกษุผู้มีปัจเจกสังขจะอันบรรเทาได้ เป็นอย่างไร

คือ ปัจเจกสังขจะเป็นอันมาก เช่น เห็นว่า โลกเที่ยงบ้าง โลกไม่เที่ยงบ้าง โลก
 มีที่สุดบ้าง โลกไม่มีที่สุดบ้าง ชีวะกับสรีระเป็นอย่างเดียวกัน ชีวะกับสรีระเป็นคน
 ละอย่างกัน หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีก หลังจากตายแล้วตถาคตไม่เกิดอีก
 หลังจากตายแล้วตถาคต^๒เกิดอีกและไม่เกิดอีก หลังจากตายแล้วตถาคตจะว่าเกิด
 อีกก็มีใช่ จะว่าไม่เกิดอีกก็มีใช่ เหล่านี้ทั้งหมดของสมณะและพราหมณ์จำนวนมาก

เชิงอรรถ :

^๑ **ปัจเจกสังขจะ** หมายถึงสังขจะที่แต่ละคนยึดถือตามความเห็นของตนว่า "นี่เท่านั้นจริง" (อง.จดกก.อ.
 ๒/๓๘/๓๓๙)

^๒ **ตถาคต** ในที่นี้เป็นคำที่ลัทธิอื่นๆ ใช้มาก่อนพุทธกาล หมายถึงอัสดา (อาดมัน) ไม่ได้หมายถึงพระพุทธเจ้า
 อรรถกถาอธิบายว่า หมายถึงสัตว์ (ดู ที.สี.อ. ๖๕/๑๐๘)

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปณเณสก์]

๔.จักกวรรค ๘.ปฏิสันสูตร

อันภิกษุในธรรมวินัยนี้บรรเทาได้ กำจัดได้ สละได้ คลายได้ ปล่อยวางได้ ละได้ สละคืนได้ ภิกษุผู้มีปัจเจกสังขจะอันบรรเทาได้ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุผู้มีการแสวงหาอันสละได้ดี เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ละการไฝหากาม^๑ ละการแสวงหาภพ^๒ ระวังการแสวงหาพรหมจรรย์ได้^๓ ภิกษุผู้มีการแสวงหาอันสละได้ดี เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุผู้มีกายสังขารอันระงับได้^๔ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว บรรลุดุดถณานที่ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่ ภิกษุผู้มีกายสังขารอันระงับได้ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุผู้หลีกเลี่ยง เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ละอัสมิมานะ^๕ได้เด็ดขาด ตัดรากถอนโคนเหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ ภิกษุผู้หลีกเลี่ยง เป็นอย่างนี้แล

เราเรียกภิกษุว่า ผู้มีปัจเจกสังขจะอันบรรเทาได้ ผู้มีการแสวงหาอันสละได้ดี ผู้มีกายสังขารอันระงับได้ ผู้หลีกเลี่ยง ด้วยประการฉะนี้

เชิงอรรถ :

^๑ ละการไฝหากาม หมายถึงละได้ด้วยอนาคามิมรรค (อง.จตุกก.อ. ๒/๓๘/๓๓๙)

^๒ ละการแสวงหาภพ หมายถึงละได้ด้วยอรหัตตมรรค (อง.จตุกก.อ. ๒/๓๘/๓๓๙)

^๓ ระวังการแสวงหาพรหมจรรย์ได้ หมายถึงอัธยาศัยจิตใจที่มุ่งแสวงหาพรหมจรรย์ในขั้นสูงระงับไปด้วยอรหัตตมรรค คือ เมื่อบรรลอรหัตตผลแล้วก็ไม่ต้องแสวงหาพรหมจรรย์ต่อไป แต่การแสวงหาพรหมจรรย์ด้วยอำนาจมิถิจะระงับไปด้วยโสดาปัตติมรรค (อง.จตุกก.อ. ๒/๓๘/๓๓๙)

^๔ มีกายสังขารอันระงับได้ หมายถึงลมหายใจเข้า ลมหายใจออกระงับไป คือ มีอยู่เหมือนไม่มีด้วยอำนาจจตุตถณาน (อง.จตุกก.อ. ๒/๓๘/๓๓๙)

^๕ อัสมิมานะ หมายถึงมานะ (ความสำคัญตนเป็นอย่างนั้นอย่างนี้) ๙ ประการ คือ (๑) เป็นผู้เลิศกว่าเขา สำคัญตัวว่าเลิศกว่าเขา (๒) เป็นผู้เลิศกว่าเขา สำคัญตัวว่าเสมอเขา (๓) เป็นผู้เลิศกว่าเขา สำคัญตัวว่าด้อยกว่าเขา (๔) เป็นผู้เสมอเขา สำคัญตัวว่าเลิศกว่าเขา (๕) เป็นผู้เสมอเขา สำคัญตัวว่าเสมอเขา (๖) เป็นผู้เสมอเขา สำคัญตัวว่าด้อยกว่าเขา (๗) เป็นผู้ด้อยกว่าเขา สำคัญตัวว่าเลิศกว่าเขา (๘) เป็นผู้ด้อยกว่าเขา สำคัญตัวว่าเสมอเขา (๙) เป็นผู้ด้อยกว่าเขา สำคัญตัวว่าด้อยกว่าเขา (อง.จตุกก.อ. ๒/๓๘/๓๓๙)

พระสูตรต้นตปีฎก อังกฤษคตตริกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔.จักกวรรค ๙.อุชชยสูตร

การไฝหากาม การแสวงหาภพ
และการแสวงหาพรหมจรรย์
อันภิกษุในธรรมวินัยนี้สละได้เด็ดขาดแล้ว
การยึดถือว่าสิ่งนั้นสิ่งนี้จริงอันเป็นพื้นฐานแห่งทิฏฐิ
ภิกษุถอนขึ้นแล้วด้วยอาการอย่างนี้
ภิกษุผู้คลายกำหนดได้ทั้งหมด
หลุดพ้นเพราะสิ้นตัณหา
ชื่อว่าสละคืนการแสวงหา
ถอนรากฐานแห่งทิฏฐิได้
ภิกษุนั้นแลเป็นผู้สงบ
มีสติ สงบระงับ ไม่พ่ายแพ้
ชื่อว่าเป็นพุทธะ เพราะละมานะได้
เราเรียกว่า ผู้หลีกเลี่ยง

ปฏินิสสูตรที่ ๘ จบ

๙. อุชชยสูตร

ว่าด้วยปัญหาของอุชชยพราหมณ์

[๓๙] สมัยนั้น อุชชยพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วจึงนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า “แม่ท่านพระโคตมเองก็ทรงสรรเสริญยัญญของพวกข้าพเจ้าหรือ”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พราหมณ์ เราไม่ได้สรรเสริญยัญญไปเสียทุกอย่าง และเราก็ไม่ได้ติเตียนยัญญไปเสียทั้งหมด เราไม่สรรเสริญยัญญที่มีกิริยา^๑ คือ ยัญญที่มีการฆ่าโค ๑ ยัญญที่มีการฆ่าแพะ แกะ ๑ ยัญญที่มีการฆ่าไก่ สุนัข ๑ ยัญญที่ทำให้สัตว์ต่าง ๆ

เชิงอรรถ :

^๑ กิริยา ในที่นี้หมายถึงกิจที่จะต้องทำหรือต้องเตรียมการมาก เช่น ต้องฆ่าสัตว์มาก (อง.จดก.อ. ๒/๓๙/๓๔๑, อง.ปญจก.ฎีกา ๓/๑๔๒-๑๔๓/๕๙ และดู ส.ส. ๑๕/๑๒๐/๙๒ ประกอบ)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔.จักกวรรค ๙.อุชชยสูตร

“ได้รับความเดือดร้อน ๑ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะพระอรหันต์หรือท่านผู้บรรลอรหัตตมรรคยอมไม่เกี่ยวข้องกับยัญที่มีกิริยาอย่างนั้น

พราหมณ์ แต่เราสรรเสริญยัญที่ไม่มีกิริยา คือ นิจทาน^๑ และอนุกุลยัญ^๒ คือ ยัญที่ไม่มีการฆ่าโค ๑ ยัญที่ไม่มีการฆ่าแพะ แกะ ๑ ยัญที่ไม่มีการฆ่าไก่ สกร ๑ ยัญที่ไม่ทำให้สัตว์ต่าง ๆ ได้รับความเดือดร้อน ๑ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะพระอรหันต์หรือท่านผู้บรรลอรหัตตมรรคยอมเกี่ยวข้องกับยัญที่ไม่มีกิริยาอย่างนี้”

มหายัญที่มีกิริยามากเหล่านั้น คือ

อัสวเมธ นรุษเมธ สัมมาปาสะ

วาชเปยยะ นิรัคคละ^๓ ไม่มีผลมาก

พระอริยะผู้ปฏิบัติชอบ แสวงหาคุณยิ่งใหญ่

ยอมไม่เกี่ยวข้องกับยัญ

ที่มีการฆ่าแพะ แกะ โค และสัตว์ต่าง ๆ

แต่พระอริยะผู้ปฏิบัติชอบ แสวงหาคุณยิ่งใหญ่

ยอมเกี่ยวข้องกับยัญที่ไม่มีกิริยา

เอื้ออำนวยประโยชน์ ประชาชนนุชาทุกเมื่อ

และไม่มีการฆ่าแพะ แกะ โค และสัตว์ต่าง ๆ

เชิงอรรถ :

- ^๑ นิจทาน หมายถึงสลากภัต (อง.จดกก.อ. ๒/๓๙/๓๔๐) (สลากภัต คือ อาหารที่ถวายตามสลาก หมายเอาสังฆภัตอันทายกเข้ากันถวาย ต่างคนต่างจัดมา เป็นของต่างกัน มักทำกันในเทศกาลที่ผลไม้ไม่เฟล็ดผลแล้วถวายพระด้วยวิธีจับสลาก)
- ^๒ อนุกุลยัญ หมายถึงทานที่พึงนุชา พึงให้ตามลำดับตระกูลโดยลำดับ เพราะเป็นทานที่พ่อ ปู่ของพวกเขาถวายมาแล้ว (อง.จดกก.อ. ๒/๓๙/๓๔๐)
- ^๓ คำทั้ง ๕ คำหมายถึงมหายัญ ๕ ประการของพราหมณ์ ได้แก่ อัสวเมธ คือ การฆ่าม้าบูชายัญ, นรุษเมธ คือ การฆ่าคนบูชายัญ, สัมมาปาสะ คือ การทำบ่วงแล้วขว้างไม้ลอดบ่วง ไม้ตกที่ไหน ทำพิธีบูชายัญที่นั่น, วาชเปยยะ คือ การดื่มเพื่อพลังหรือเพื่อชัยชนะ, นิรัคคละ คือ ยัญไม่มีลิ้มหรือกลอน, คือ ทิ้งไปไม่มีขีดขั้นจำกัด การฆ่าครบทุกอย่างบูชายัญ อนึ่ง มหายัญ ๕ ประการนี้เดิมทีเดียวเป็นหลักสงเคราะห์ที่ดีงาม แต่พราหมณ์สมัยหนึ่งดัดแปลงเป็นการบูชายัญเพื่อผลประโยชน์ในทางลากลักการะแกต (อง.จดกก.ฎีกา ๒/๓๙/๓๗๑-๓๗๒)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔.จักกวรรค ๑๐.อุทายิสุต

นักปราชญ์พึงบูชาญนี้ที่มีผลมาก
เพราะเมื่อบูชาญอย่างนี้
ย่อมมีแต่ความดี ไม่มีความชั่ว
ยัญยอมแพร่หลาย และเทวดาก็เลื่อมใส

อุชชยสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. อุทายิสุต

ว่าด้วยปัญหาของอุทายิปราหมณ์

[๔๐] ครั้งนั้นแล อุทายิปราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า “แม่ท่านพระโคตมก็ทรงสรรเสริญยัญของพวกข้าพระองค์หรือ”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พราหมณ์ เราไม่ได้สรรเสริญยัญไปเสียทุกอย่าง และเราก็ไม่ได้ดีเดียนยัญไปเสียทั้งหมด เราไม่สรรเสริญยัญ^๑ที่มีกิริยา คือ ยัญที่มีการฆ่าโค ๑ ยัญที่มีการฆ่าแพะ แกะ ๑ ยัญที่มีการฆ่าไก่ สุนัข ๑ ยัญที่ทำให้สัตว์ต่าง ๆ ได้รับความเดือดร้อน ๑ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะพระอรหันต์หรือท่านผู้บรรลอรหัตตมรรคยอมไม่เกี่ยวข้องกับยัญที่มีกิริยาอย่างนั้น

พราหมณ์ แต่เราสรรเสริญยัญที่ไม่มีกิริยา คือ นิจทานและอนุกุลยัญ คือ ยัญที่ไม่มีการฆ่าโค ๑ ยัญที่ไม่มีการฆ่าแพะ แกะ ๑ ยัญที่ไม่มีการฆ่าไก่ สุนัข ๑ ยัญที่ไม่ทำให้สัตว์ต่าง ๆ ได้รับความเดือดร้อน ๑ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะพระอรหันต์หรือท่านผู้บรรลอรหัตตมรรคยอมเกี่ยวข้องกับยัญที่ไม่มีกิริยาอย่างนี้”

ท่านผู้ประพฤติพรหมจรรย์ สรรวมระวัง
ยอมเกี่ยวข้องกับยัญ^๒ที่จัดเตรียมไว้อย่างดี
ไม่มีกิริยา เหมาะสมกับเวลาเช่นนั้น

เชิงอรรถ :

^๑ ยัญ ในที่นี้หมายถึงมหาญญ ๕ ประการของพราหมณ์(ดูเชิงอรรถที่ ๓ ข้อ ๓๙ (อุชชยสูตร) หน้า ๖๕ ในเล่มนี้)

^๒ ยัญ ในที่นี้หมายถึงเครื่องไทยธรรม เป็นยัญที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญ (อง.จดก.อ. ๒/๔๐/๓๔๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๖๖ }

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔. จักกวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ท่านผู้รู้ผู้ฉลาดในบุญ
มีกิเลสเปรียบเหมือนหลังค้ำอันเปิดแล้ว
ลวงเลยตระกูลและคติ^๑ในโลก
ย่อมสรรเสริญยัญชนิตนี้
ถ้าบุคคลทำการบูชาในปกติทาน
หรือในมตกทานตามสมควร
มีจิตเลื่อมใส บูชาในนาที่ดี
คือท่านพรหมจารีทั้งหลาย
ยัญที่บุคคลบูชาดีแล้ว
เช่นสรวงดีแล้ว สมบูรณ์ดี
ทำไว้ในทักษิไณยบุคคล
ยัญย่อมแพร่หลาย และเทวดาก็เลื่อมใส
บัณฑิตผู้เป็นนักปราชญ์ มีศรัทธา^๒
มีใจพ้นแล้ว^๓ บูชายัญอย่างนี้แล้ว
ย่อมเข้าถึงโลกที่ปราศจากความเบียดเบียน เป็นสุข

อุทายิสสูตรที่ ๑๐ จบ

จักกวรรคที่ ๔ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. จักกสูตร	๒. สังคหสูตร
๓. สีหสูตร	๔. อัคคัปปสาทสูตร
๕. วัสสการสูตร	๖. โทณสูตร
๗. อปริหานิยสูตร	๘. ปฏิสินสูตร
๙. อุชชยสูตร	๑๐. อุทายิสสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ **ตระกูลและคติ** ในที่นี้หมายถึงวัฏฏะ ๓ คือ กิเลสวัฏฏะ, กัมมวัฏฏะ, วิปากวัฏฏะ (อง.จดกก.อ. ๒/๔๐/๓๔๑)

^๒ **ศรัทธา** หมายถึงมีศรัทธาเชื่อมั่นต่อพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ (อง.จดกก.อ. ๒/๔๐/๓๔๒)

^๓ **มีใจพ้นแล้ว** หมายถึงพ้นจากความตระหนี่ในลาภเป็นต้น หรือมีใจสละแล้ว (อง.จดกก.อ. ๒/๔๐/๓๔๒, ๑๑/๓๗/๑๑๘)

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๕.โรหิตัสสวรรค ๑.สมาธิภาวนาสุต

๕. โรหิตัสสวรรค

หมวดว่าด้วยโรหิตัสสหเทพบุตร

๑. สมาธิภาวนาสุต

ว่าด้วยสมาธิภาวนา

[๔๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย สมาธิภาวนา^๑ ๔ ประการนี้ สมาธิภาวนา ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สมาธิภาวนาที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้วยอมเป็นไปเพื่ออยู่เป็นสุขในปัจจุบัน
๒. สมาธิภาวนาที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้วยอมเป็นไปเพื่อได้ญาณทัสสนะ
๓. สมาธิภาวนาที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้วยอมเป็นไปเพื่อสติสัมปชัญญะ
๔. สมาธิภาวนาที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้วยอมเป็นไปเพื่อความสิ้นอาสวะ

สมาธิภาวนาที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้วยอมเป็นไปเพื่ออยู่เป็นสุขในปัจจุบัน เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้สังัดจากกามและอกุศลธรรมแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีวิตก วิจารณ์ ปีติ และสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป บรรลุตุตติยฌานมีความผ่องใสภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีแต่ปีติและสุขอันเกิดจากสมาธิอยู่ เพราะปีติจางคลายไป มีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย บรรลุตุตติยฌานที่พระอริยะสรรเสริญว่า ‘ผู้มีอุเบกขา มีสติอยู่เป็นสุข’ เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว บรรลุตุตติยฌานที่ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่ สมาธิภาวนานี้ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้วยอมเป็นไปเพื่ออยู่เป็นสุขในปัจจุบัน

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๐๗/๑๙๘-๑๙๙

พระสูตรต้นตปีฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๕.โรหิตัสสวรรค ๑.สมาธิภาวนาสูต

สมาธิภาวนาที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้วยอมเป็นไปเพื่อไถ่ญาณทัสสนะ^๑
เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้มนสิการถึงอาโลกสัญญา (ความกำหนดหมายในแสงสว่าง) อธิษฐานทิวาสัญญา (ความกำหนดหมายว่ากลางวัน) ว่า กลางคืนเหมือนกลางวัน กลางวันเหมือนกลางคืน มีใจสงบไม่มีเครื่องร้อยรัด อบรมจิตให้สว่าง^๒อยู่ สมาธิภาวนาที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้วยอมเป็นไปเพื่อไถ่ญาณทัสสนะ

สมาธิภาวนาที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้วยอมเป็นไปเพื่อสติสัมปชัญญะ
เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้แจ้งเวทนาที่เกิดขึ้น รู้แจ้งเวทนาที่ตั้งอยู่ รู้แจ้งเวทนาที่ดับไป รู้แจ้งสัญญาที่เกิดขึ้น ... รู้แจ้งวิตกที่เกิดขึ้น รู้แจ้งวิตกที่ตั้งอยู่ รู้แจ้งวิตกที่ดับไป สมาธิภาวนาที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้วยอมเป็นไปเพื่อสติสัมปชัญญะ

สมาธิภาวนาที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้วยอมเป็นไปเพื่อความสิ้นอาสวะ
เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้มีปกติเห็นความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปในอุปาทานชั้น ๕ อยู่ว่า "รูปเป็นอย่างไร ความเกิดขึ้นแห่งรูปเป็นอย่างไร ความดับแห่งรูปเป็นอย่างไร เวทนาเป็นอย่างไร ความเกิดขึ้นแห่งเวทนาเป็นอย่างไร ความดับแห่งเวทนาเป็นอย่างไร สัญญาเป็นอย่างไร ความเกิดขึ้นแห่งสัญญาเป็นอย่างไร ความดับแห่งสัญญาเป็นอย่างไร สังขารเป็นอย่างไร ความเกิดขึ้นแห่งสังขารเป็นอย่างไร ความดับแห่งสังขารเป็นอย่างไร วิญญาณเป็นอย่างไร ความเกิดขึ้นแห่งวิญญาณเป็นอย่างไร ความดับแห่งวิญญาณเป็นอย่างไร" สมาธิภาวนาที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้วยอมเป็นไปเพื่อความสิ้นอาสวะ

ภิกษุทั้งหลาย สมาธิภาวนา ๔ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ก็คำนี้เรากล่าวไว้ในปุณณกปัฏฐาในปารายนวรรค หมายถึงข้อความนี้ว่า

เชิงอรรถ :

^๑ ญาณทัสสนะ ในที่นี้หมายถึงทิพพจักขุญาณ (อง.จดกก.อ. ๒/๔๑/๓๔๒)

^๒ อบรมจิตให้สว่าง ในที่นี้หมายถึงทำจิตให้สว่างด้วยทิพพจักขุญาณ (อง.จดกก.อ. ๒/๔๑/๓๔๒)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๕.โรหิตัสสวารค ๒. ปัญหพยากรณ์สูตร

บุคคลใครรู้สิ่งสูงต่ำ^๑ในโลก^๒

ไม่มีกิเลสเป็นเหตุให้หวั่นไหว^๓ในโลกไหนๆ^๔

เรากล่าวว่า บุคคลเป็นผู้สงบ^๕

ไม่มีครันคือความโกรธ

ไม่มีกิเลสกระทบจิต ไม่มีควมหวัง

ข้ามพ้นชาติและชราได้แล้ว

สมาธิภาวนาสูตรที่ ๑ จบ

๒. ปัญหพยากรณ์สูตร

ว่าด้วยวิธีการตอบปัญหา

[๔๒] ภิกษุทั้งหลาย การตอบปัญหา ๔ ประการนี้

การตอบปัญหา ๔ ประการ^๖ ะไรบ้าง คือ

๑. เอกังสพยากรณ์ปัญหา	(ปัญหาที่ควรตอบโดยนัยเดียว)
๒. วิภังชพยากรณ์ปัญหา	(ปัญหาที่ควรแยกตอบ)
๓. ปฏิปุจฉาพยากรณ์ปัญหา	(ปัญหาที่ควรตอบโดยย้อนถาม)
๔. ฐปนียปัญหา	(ปัญหาที่ควรงดตอบ)

ภิกษุทั้งหลาย การตอบปัญหา ๔ ประการนี้แล

(๑) ตอบโดยนัยเดียว	(๒) แยกตอบ
(๓) ตอบโดยย้อนถาม	(๔) งดตอบ

เชิงอรรถ :

^๑ สิ่งสูงต่ำ ในที่นี้หมายถึงอติภาพของผู้อื่นและอติภาพของตน (อง.จดกก.ฎีกา ๒/๔๑/๓๗๗)

^๒ โลก ในที่นี้หมายถึงสัตว์โลก (อง.จดกก.อ. ๒/๔๑/๓๔๓)

^๓ ไม่มีกิเลสเป็นเหตุให้หวั่นไหว หมายถึงไม่มีกิเลสเป็นเหตุให้หวั่นไหว ๗ ประการ คือ ราคะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ กิเลส และทุจริต (อง.ติก.อ. ๒/๓๒/๑๑๔)

^๔ ในโลกไหนๆ ในที่นี้หมายถึงชั้นๆ อายตนะ ธาตุ และอารมณ์ (อง.จดกก.อ. ๒/๔๑/๓๔๓)

^๕ เป็นผู้สงบ หมายถึงสงบกิเลสที่เป็นข้าศึก (อง.จดกก.อ. ๒/๔๑/๓๔๓)

^๖ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๑๒/๒๐๔

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๕.โรหิตัสสวรรค ๓.ปฐมโกธครุสูตร

อนึ่ง บัณฑิตเรียกภิกษุผู้รู้ความเหมาะสม^๑

ในฐานะแห่งปัญหานั้น ๆ ว่า

เป็นผู้ฉลาดในปัญหาทั้ง ๔

บุคคลเช่นนั้น ใคร ๆ เทียบได้ยาก

เอาชนะได้ยาก เป็นคนลึกซึ้ง ให้แพ้ได้ยาก

และฉลาดในประโยชน์ทั้งสอง

คือ ด้านเจริญและด้านเสื่อม

บัณฑิตยอมเว้นด้านเสื่อม ถือเอาด้านเจริญ

ธีรชนเพราะรู้จักประโยชน์

ชาวโลกจึงเรียกว่า "บัณฑิต"

ปัญหาพยากรณ์สูตรที่ ๒ จบ

๓. ปฐมโกธครุสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้มักโกรธ สูตรที่ ๑

[๔๓] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลผู้มักโกรธ ไม่เคารพสังฆธรรม

๒. บุคคลผู้มักลบหลู่ ไม่เคารพสังฆธรรม

๓. บุคคลผู้เห็นแก่ลาภ ไม่เคารพสังฆธรรม

๔. บุคคลผู้เห็นแก่สักการะ ไม่เคารพสังฆธรรม

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

เชิงอรรถ :

^๑ ผู้รู้ความเหมาะสม หมายถึงวิธีการตอบปัญหา (อภ.จดกก.อ. ๒/๔๒/๓๔๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๕.โรหิตัสสวรรค ๔. ทุตติโยทครสูต

๑. บุคคลผู้เคารพสัทธรรม ไม่มีกโกรธ
 ๒. บุคคลผู้เคารพสัทธรรม ไม่มีกลบลหู่
 ๓. บุคคลผู้เคารพสัทธรรม ไม่เห็นแก่ลาภ
 ๔. บุคคลผู้เคารพสัทธรรม ไม่เห็นแก่สักการะ
- ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

ภิกษุผู้มีกโกรธ มีกลบลหู่

เห็นแก่ลาภและเห็นแก่สักการะ

ย่อมไม่มออกงามในธรรม

ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงแล้ว

ส่วนภิกษุผู้เคารพสัทธรรม

ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ย่อมมออกงามในธรรม

ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงแล้ว

ปฐมปิณณาสกที่ ๓ จบ

๕. ทุตติโยทครสูต

ว่าด้วยบุคคลผู้มีกโกรธ สูตที่ ๒

[๕๕] ภิกษุทั้งหลาย อสังกรรม ๔ ประการนี้

อสังกรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้มีกโกรธ ไม่เคารพสัทธรรม
๒. ความเป็นผู้มีกลบลหู่ ไม่เคารพสัทธรรม
๓. ความเป็นผู้เห็นแก่ลาภ ไม่เคารพสัทธรรม
๔. ความเป็นผู้เห็นแก่สักการะ ไม่เคารพสัทธรรม

ภิกษุทั้งหลาย อสังกรรม ๔ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย สังกรรม ๔ ประการนี้

สังกรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปัณณาสก]

๕.โรหิตัสสวรรค ๕.โรหิตัสสสูตร

๑. ความเป็นผู้เคารพสัทธรรม ไม่เป็นผู้มักโกรธ
๒. ความเป็นผู้เคารพสัทธรรม ไม่เป็นผู้มักลบหลู่
๓. ความเป็นผู้เคารพสัทธรรม ไม่เป็นผู้เห็นแก่ลาภ
๔. ความเป็นผู้เคารพสัทธรรม ไม่เป็นผู้เห็นแก่สักการะ

ภิกษุทั้งหลาย สัทธรรม ๔ ประการนี้แล

ภิกษุผู้มักโกรธ มักลบหลู่

เห็นแก่ลาภและเห็นแก่สักการะ

ย่อมไม่ม่งอกงามในสัทธรรม

เหมือนพืชที่หว่านไว้ในนาไม่ดี

ส่วนภิกษุผู้เคารพสัทธรรม

ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ย่อมม่งอกงามในธรรม

เหมือนต้นไม้ม่งอกงามเพราะยางเหนียวจะนั้น

หุติยโกธครุสูตรที่ ๕ จบ

๕. โรหิตัสสสูตร

ว่าด้วยโรหิตัสสเทพบุตร

[๔๕] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น โรหิตัสสเทพบุตรเมื่อราตรี^๑ผ่านไป
มีวรรณงามยิ่ง ทำพระเชตวันทั้งสิ้นให้สว่างไสว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์สามารถหรือหนอที่จะทรงรู้ ทรงเห็น หรือ
ทรงถึงที่สุดแห่งโลก^๒ที่สัตว์ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จืด ไม่อุบัติด้วยการไป”

เชิงอรรถ :

^๑ ราตรี ในที่นี้หมายถึงปฐมยาม (อง.ติก.อ. ๒/๑๒๘/๒๖๗)

^๒ โลก ในที่นี้เทพบุตรหมายถึงโอกาสโลก คือ โลกจักรวาล (อง.จดก.อ. ๒/๔๕/๓๔๕)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๕.โรหิตัสสวารค ๕.โรหิตัสสสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “เทพบุตร เราไม่กล่าวที่สดุแห่งโลกที่สัตว์ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จติ ไม่อุบัติว่า ‘พึงรู้ พึงเห็น พึงถึงได้’ ด้วยการไป”

โรหิตัสสเทพบุตรกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นาคัสจรรยจริง ไม่เคยปรากฏ พระผู้มีพระภาคตรัสเรื่องนี้ไว้ดียิ่งนักว่า เทพบุตร เราไม่กล่าวที่สดุแห่งโลกที่สัตว์ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จติ ไม่อุบัติว่า ‘พึงรู้ พึงเห็น พึงถึงได้’ ด้วยการไป”

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เรื่องเคยมีมาแล้ว ข้าพระองค์เป็นฤๅษีชื่อโรหิตัสสะ เป็นบุตรของผู้ใหญ่บ้าน มีฤทธิ์ เหาะได้ ความเร็วของข้าพระองค์นั้นเปรียบได้กับ นายขมังธนู ผู้ยิงธนูแม่นยำ ศึกษามาดีแล้ว ผู้เชี่ยวชาญ ฝึกซ้อมมาดี พึงยิงลูกศร เมาให้ผ่านเงาตาลด้านขวางไปได้โดยไม่ยากจะนั้น การย่างเท้าแต่ละก้าวของ ข้าพระองค์เปรียบได้กับระยะทางจากทะเลด้านตะวันออกถึงทะเลด้านตะวันตกจะนั้น ความปรารถนาอย่างนี้ว่า ‘เราจักถึงที่สดุแห่งโลกด้วยการไป’ เกิดแก่ข้าพระองค์นั้น ผู้เพียบพร้อมด้วยความเร็วและการย่างเท้าอย่างนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ นั้นแลเว้นจากการกิน การดื่ม การเคี้ยว การลั้ม การถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ การหลับ และการบรรเทาความเหน็ดเหนื่อย มีอายุ ๑๐๐ ปี ดำรงชีพอยู่ได้ตั้ง ๑๐๐ ปี ดำเนินไปได้ตั้ง ๑๐๐ ปี ยังไม่ถึงที่สดุแห่งโลกก็ตายเสียก่อนในระหว่างทาง

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นาคัสจรรยจริง ไม่เคยปรากฏ พระผู้มีพระภาคตรัส เรื่องนี้ไว้ดียิ่งนักว่า เทพบุตร เราไม่กล่าวที่สดุแห่งโลกที่สัตว์ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จติ ไม่อุบัติว่า ‘พึงรู้ พึงเห็น พึงถึงได้’ ด้วยการไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “เทพบุตร เราไม่กล่าวที่สดุแห่งโลกที่สัตว์ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จติ ไม่อุบัติว่า ‘พึงรู้ พึงเห็น พึงถึงได้’ ด้วยการไป เราไม่กล่าวว่าการที่บุคคลยังไม่ถึงที่สดุแห่งโลกจะทำที่สดุแห่งทุกข์ได้

อนึ่ง เราบัญญัติโลก^๑ ความเกิดแห่งโลก^๒ ความดับแห่งโลก^๓ และข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งโลก^๔ ในร่างกายที่มีประมาณวาหนึ่ง มีสัญญา มีใจนี้เอง”

เชิงอรรถ :

^๑ โลก ในที่นี้หมายถึงทุกขสัง (อง.จดกก.อ. ๒/๔๕/๓๔๕)

^๒ ความเกิดแห่งโลก หมายถึงสมุทัยสัง (อง.จดกก.อ. ๒/๔๕/๓๔๕)

^๓ ความดับแห่งโลก หมายถึงนิโรธสัง (อง.จดกก.อ. ๒/๔๕/๓๔๕)

^๔ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งโลก หมายถึงมคคสัง (อง.จดกก.อ. ๒/๔๕/๓๔๕)

พระสูตรต้นตอปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๕. โรหิตัสสวรรค ๖. ทุดิยโรหิตัสสสูตร

ไม่ว่าในเวลาไหน ที่สุดแห่งโลก
 ใครก็ถึงไม่ได้ด้วยการไป
 และเมื่อยังไม่ถึงที่สุดแห่งโลก
 ย่อมไม่มีการเปลื้องตนจากทุกข์
 เพราะเหตุนั้นแล ผู้รู้แจ้งโลก มีปัญญาดี
 ถึงที่สุดแห่งโลก อยู่จบพรหมจรรย์
 สงบระงับ รู้ที่สุดแห่งโลก
 ย่อมไม่หวังทั้งโลกนี้และโลกหน้า

โรหิตัสสสูตรที่ ๕ จบ

๖. ทุดิยโรหิตัสสสูตร

ว่าด้วยโรหิตัสสเทพบุตร สูตรที่ ๒

[๔๖] ครั้นราตรีนั้นผ่านไปแล้ว พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมา
 ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย คณีนี เมื่อราตรีผ่านไป โรหิตัสสเทพบุตรมีวรรณงามยิ่ง
 ทำพระเชตวันทั้งสี่ให้สว่างไสว เข้ามาหาเราถึงที่อยู่ ยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้ถาม
 เราดังนี้ว่า

'ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์สามารถหรือหนอที่จะทรงรู้ ทรงเห็น หรือทรง
 ถึงที่สุดแห่งโลกที่สัตว์ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จืด ไม่อุบัติด้วยการไป ภิกษุทั้งหลาย
 เมื่อเทพบุตรกล่าวอย่างนี้ เราจึงได้กล่าวกับเขาว่า

เทพบุตร เราไม่กล่าวที่ สุดแห่งโลกที่ สัตว์ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จืด ไม่
 อุบัติว่า 'พึงรู้ พึงเห็น พึงถึงได้' ด้วยการไป ภิกษุทั้งหลาย เมื่อเรากล่าวอย่างนี้แล้ว
 โรหิตัสสเทพบุตรได้กล่าวกับเราดังนี้ว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นาคศรณย์จริง ไม่เคยปรากฏ พระผู้มีพระภาคตรัส
 เรื่องนี้ไว้ดียิ่งนักกว่า เทพบุตร เราไม่กล่าวที่ สุดแห่งโลกที่ สัตว์ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย
 ไม่จืด ไม่อุบัติว่า 'พึงรู้ พึงเห็น พึงถึงได้' ด้วยการไป

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เรื่องเคยมีมาแล้ว ข้าพระองค์เป็นฤๅษีชื่อโรหิตัสสะ
 เป็นบุตรของผู้ใหญ่บ้าน มีฤทธิ์ เหาะได้ ความเร็วของข้าพระองค์นั้นเปรียบได้กับ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๕.โรหิตัสสวรรค ๖.หุติยโรหิตัสสสูตร

นายขมังธนูผู้ยิงธนูแม่นยำ ศึกษามาดีแล้ว ผู้เชี่ยวชาญ ฝึกซ้อมมาดี พึงยิงลูกศรเบา ให้ผ่านเงาตาลด้านขวางไปได้โดยไม่ยากจะนั้น การย่างเท้าแต่ละก้าวของข้าพระองค์ เปรียบได้กับระยะทางจากทะเลด้านตะวันออกถึงทะเลด้านตะวันตกจะนั้น ความปรารถนาอย่างนี้ว่า 'เราจักถึงที่สุดแห่งโลกด้วยการไป' เกิดแก่ข้าพระองค์นั้นผู้เพียบพร้อมด้วยความเร็วและการย่างเท้าอย่างนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์นั้นแลเว้นจากการกิน การดื่ม การเคี้ยว การลิ้ม การถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ การหลับ และการบรรเทาความเหน็ดเหนื่อย มีอายุ ๑๐๐ ปี ดำรงชีพอยู่ได้ตั้ง ๑๐๐ ปี ดำเนินไปได้ตั้ง ๑๐๐ ปี ยังไม่ถึงที่สุดแห่งโลกก็ตายเสียก่อนในระหว่างทาง

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นาคัสจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ พระผู้มีพระภาคตรัสเรื่องนี้ไว้ดียิ่งนักกว่า เทพบุตร เราไม่กล่าวที่สุดแห่งโลกที่สัตว์ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุบัติว่า 'พึงรู้ พึงเห็น พึงถึงได้' ด้วยการไป ภิกษุทั้งหลาย เมื่อเขากล่าวอย่างนี้ เราจึงกล่าวกับเทพบุตรนั้นดังนี้ว่า

เทพบุตร เราไม่กล่าวที่สุดแห่งโลกที่สัตว์ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุบัติว่า 'พึงรู้ พึงเห็น พึงถึงได้' ด้วยการไป และเราไม่กล่าวว่าการที่บุคคลยังไม่ถึง ที่สุดแห่งโลกจะทำที่สุดแห่งทุกขได้

อนึ่ง เราบัญญัติโลก ความเกิดแห่งโลก ความดับแห่งโลก และข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งโลก ในร่างกายที่มีประมาณวาหนึ่ง มีสัญญา มีใจนี้เอง"

ไม่ว่าในเวลาไหน ที่สุดแห่งโลก

ใครก็ถึงไม่ได้ด้วยการไป

และเมื่อยังไม่ถึงที่สุดแห่งโลก

ย่อมไม่มีการเปลื้องตนจากทุกข

เพราะเหตุนั้นแล ผู้รู้แจ้งโลก มีปัญญาดี

ถึงที่สุดแห่งโลก อยู่จบพรหมจรรย์

สงบระงับ รู้ที่สุดแห่งโลก

ย่อมไม่หวังทั้งโลกนี้และโลกหน้า

หุติยโรหิตัสสสูตรที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๕.โรหิตัสสวรรค ๗.สุวิทฺฐสูตร

๗. สุวิทฺฐสูตร

ว่าด้วยสิ่งที่อยู่ห่างไกลกันเหลือเกิน

[๔๗] ภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่อยู่ห่างไกลกันเหลือเกิน ๔ อย่างนี้

สิ่งที่อยู่ห่างไกลกันเหลือเกิน ๔ อย่าง อะไรบ้าง คือ

๑. ท้องฟ้ากับแผ่นดิน นี่เป็นสิ่งที่อยู่ห่างไกลกันเหลือเกินอย่างที่ ๑
๒. ผีกับผีโนนของทะเล นี่เป็นสิ่งที่อยู่ห่างไกลกันเหลือเกินอย่างที่ ๒
๓. จุดที่ดวงอาทิตย์ขึ้นกับจุดที่ดวงอาทิตย์ตก นี่เป็นสิ่งที่อยู่ห่างไกลกันเหลือเกินอย่างที่ ๓
๔. ธรรมของสัตบุรุษ(คนดี)กับธรรมของอสัตบุรุษ(คนชั่ว) นี่เป็นสิ่งที่อยู่ห่างไกลกันเหลือเกินอย่างที่ ๔

ภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่อยู่ห่างไกลกันเหลือเกิน ๔ อย่างนี้แล

นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวว่า

ฟ้ากับดินอยู่ไกลกัน

ผี(ทั้งสอง)ของทะเลอยู่ไกลกัน

จุดที่ดวงอาทิตย์ขึ้นและตกก็อยู่ไกลกัน

บัณฑิตกล่าวว่า ธรรมของสัตบุรุษ

กับธรรมของอสัตบุรุษอยู่ไกลยิ่งกว่านั้น

สมาคมของสัตบุรุษยังยืนนาน

ดำรงอยู่ตราบนานเท่านาน

ส่วนสมาคมของอสัตบุรุษย่อมจืดจางเร็ว

เพราะฉะนั้น ธรรมของสัตบุรุษ

จึงห่างไกลจากธรรมของอสัตบุรุษ

สุวิทฺฐสูตรที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๕.โรหิตัสสวรรค ๘. วิสาขสูตร

๘. วิสาขสูตร

ว่าด้วยการแสดงธรรมของวิสาขปัญจาลิบุตร

[๔๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ก็สมัยนั้นแล ท่านวิสาขปัญจาลิบุตรชี้แจง
ให้ภิกษุทั้งหลายในหอฉันเห็นชัด ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญ
แกลวกกล้า ปลอดขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมีกถา ด้วยวาจาชาวเมืองที่
สละสลวย ไม่หยาบคาย ให้รู้ความหมายได้ เกี่ยวเนื่องกับนิพพาน ไม่อิงอาศัย
วิญญูะ ครั้นในเวลาเย็น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่หลีกเร้นเข้าไปยังหอฉัน
ประทับนั่งบนพุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้แล้ว ได้ตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ใครหนอชี้แจงให้ภิกษุทั้งหลายในหอฉันเห็นชัด ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกลวกกล้า ปลอดขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วย
ธรรมีกถา ด้วยวาจาชาวเมืองที่สละสลวย ไม่หยาบคาย ให้รู้ความหมายได้
เกี่ยวเนื่องกับนิพพาน ไม่อิงอาศัยวิญญูะ”

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านวิสาขปัญจาลิบุตร
ชี้แจงให้ภิกษุทั้งหลายในหอฉันเห็นชัด ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกลวกกล้า ปลอดขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมีกถา ด้วยวาจาชาว
เมืองที่สละสลวย ไม่หยาบคาย ให้รู้ความหมายได้ เกี่ยวเนื่องกับนิพพาน ไม่
อิงอาศัยวิญญูะ”

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับท่านวิสาขปัญจาลิบุตรดังนี้ว่า “ดีจริง
ดีจริง วิสาขะ ดีเหลือเกินที่เธอชี้แจงให้ภิกษุทั้งหลายเห็นชัด ขวนใจให้อยากรับเอา
ไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกลวกกล้า ปลอดขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมีกถา
ด้วยวาจาชาวเมืองที่สละสลวย ไม่หยาบคาย ให้รู้ความหมายได้ เกี่ยวเนื่องกับ
นิพพาน ไม่อิงอาศัยวิญญูะ”

บุคคลผู้ไม่พูด

ชนทั้งหลายย่อมไม่รู้ว่าเป็นคนพาลหรือบัณฑิต

ส่วนบุคคลผู้ที่พูด

ชนทั้งหลายย่อมรู้ว่าเป็นผู้แสดงอภิมมตธรรม

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปัณเณสก์]

๕.โรหิตัสสวรรค ๙.วิปัลลาสสูตร

บุคคลพึงประกาศ เขตขุ
ยกย่องธรรม^๑ซึ่งเป็นธงชัยของฤาษี
ฤาษีทั้งหลายมีสุภาษิตเป็นธงชัย
ธรรมเป็นธงชัยของฤาษี

วิสาขสูตรที่ ๘ จบ

๙. วิปัลลาสสูตร

ว่าด้วยวิปลาส

[๔๙] ฤกษุทั้งหลาย สัญญาวิปลาส^๒ จิตวิปลาส ทิฏฐิวิปลาส ๔ ประการนี้
สัญญาวิปลาส จิตวิปลาส ทิฏฐิวิปลาส ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัญญาวิปลาส จิตวิปลาส ทิฏฐิวิปลาสในสิ่งที่ไม่เที่ยงว่าเที่ยง
๒. สัญญาวิปลาส จิตวิปลาส ทิฏฐิวิปลาสในสิ่งที่เป็นทุกข์ว่าเป็นสุข
๓. สัญญาวิปลาส จิตวิปลาส ทิฏฐิวิปลาสในสิ่งที่เป็นอนัตตาว่าเป็น
อัตตา

๔. สัญญาวิปลาส จิตวิปลาส ทิฏฐิวิปลาสในสิ่งที่ไม่งามว่างาม
ฤกษุทั้งหลาย สัญญาวิปลาส จิตวิปลาส ทิฏฐิวิปลาส ๔ ประการนี้แล
ฤกษุทั้งหลาย สัญญาไมวิปลาส จิตไมวิปลาส ทิฏฐิไมวิปลาส ๔ ประการนี้
สัญญาไมวิปลาส จิตไมวิปลาส ทิฏฐิไมวิปลาส ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัญญาไมวิปลาส จิตไมวิปลาส ทิฏฐิไมวิปลาสในสิ่งที่ไม่เที่ยงว่า
ไม่เที่ยง
๒. สัญญาไมวิปลาส จิตไมวิปลาส ทิฏฐิไมวิปลาสในสิ่งที่เป็นทุกข์
เป็นทุกข์

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงโลกุตตรธรรม ๙ ประการ (มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑) (อง.จดก.อ. ๒/๔๘/๓๔๖)

^๒ สัญญาวิปลาส ความคลาดเคลื่อนของการรับรู้ หมายถึงการรับรู้สิ่งที่ไม่เที่ยงว่าเที่ยงเป็นต้น
(อง.จดก.อ. ๒/๔๙/๓๔๖)

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๕.โรหิตัสสวรรค ๙.วิปัลลาสสูตร

๓. สัญญาไมวิปลาส จิตไมวิปลาส ทิฏฐิไมวิปลาสในสิ่งที่เป็นอนัตตา
ว่าเป็นอนัตตา

๔. สัญญาไมวิปลาส จิตไมวิปลาส ทิฏฐิไมวิปลาสในสิ่งที่ไม่งามว่า
ไม่งาม

ภิกษุทั้งหลาย สัญญาไมวิปลาส จิตไมวิปลาส ทิฏฐิไมวิปลาส ๔ ประการ
นี้แล

เหล่าสัตว์ผู้ถูกมีจฉาทิฏฐิทำลาย

มีจิตซัดสาย สำคัญผิด

หมายรู้ในสิ่งที่ไม่เที่ยงว่าเที่ยง

หมายรู้ในสิ่งที่เป็นทุกข์ว่าเป็นสุข

หมายรู้ในสิ่งที่เป็นอนัตตาว่าเป็นอัตตา

หมายรู้ในสิ่งที่ไม่งามว่างาม

สัตว์เหล่านั้นชื่อว่าติดอยู่ในเครื่องประกอบของมาร

ไม่มีความเกษมจากโยคะ

ประสบกับความเกิดและความตาย

ท่องเที่ยวไปสู่อสังสารวัฏ

ก็ในกาลใดพระพุทธเจ้า

ผู้จุดประกายให้แสงสว่าง เสด็จจุบัตขึ้นในโลก

ในกาลนั้นพระองค์ยอมประกาศธรรม^๑นี้

ที่ให้สัตว์ถึงความดับทุกข์

สัตว์เหล่านั้นผู้มีปัญญา

ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าเหล่านั้น

กลับได้ความคิดเป็นของตนเอง

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรม ในที่นี้หมายถึงสังฆธรรม ๔ ประการ (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) (อง.จดก.อ. ๒/๔๙/๓๔๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๘๐ }

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตริกกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๕.โรหิตัสสวรรค ๑๐.อุปัฏฐกเกสสุต

ได้เห็นสิ่งที่ไม่เที่ยงว่าไม่เที่ยง
 ได้เห็นสิ่งที่เป็นทุกข์ว่าเป็นทุกข์
 ได้เห็นสิ่งที่เป็นอนัตตาว่าเป็นอนัตตา
 ได้เห็นสิ่งที่ไม่งามว่าเป็นของไม่งาม
 ยึดถือสัมมาทิฐิ พ้นทุกข์ทั้งหมดได้

วิปัสสนาสสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. อุปัฏฐกเกสสุต

ว่าด้วยสิ่งมัวหมอง

[๕๐] ภิกษุทั้งหลาย สิ่งมัวหมองที่เป็นเหตุให้ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์มัวหมอง
 ไม่ส่องแสง ไม่สว่าง ไม่รุ่งเรือง ๔ ประการนี้

สิ่งมัวหมอง ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เมฆเป็นสิ่งมัวหมอง ที่เป็นเหตุให้ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์มัวหมอง
 ไม่ส่องแสง ไม่สว่าง ไม่รุ่งเรือง
๒. หมอกเป็นสิ่งมัวหมอง ที่เป็นเหตุให้ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์มัวหมอง
 ไม่ส่องแสง ไม่สว่าง ไม่รุ่งเรือง
๓. ควันและฝุ่นละอองเป็นสิ่งมัวหมอง ที่เป็นเหตุให้ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์
 มัวหมอง ไม่ส่องแสง ไม่สว่าง ไม่รุ่งเรือง
๔. ราหูผู้เป็นจอมอสูรเป็นสิ่งมัวหมอง ที่เป็นเหตุให้ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์
 มัวหมอง ไม่ส่องแสง ไม่สว่าง ไม่รุ่งเรือง

ภิกษุทั้งหลาย สิ่งมัวหมองที่เป็นเหตุให้ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์มัวหมอง ไม่
 ส่องแสง ไม่สว่าง ไม่รุ่งเรือง ๔ ประการนี้แล

เช่นเดียวกันแล อุปกิเลสที่เป็นเหตุให้สมณพราหมณ์พวกหนึ่งมัวหมอง ไม่สง่า
 ไม่ผ่องใส ไม่รุ่งเรือง ๔ ประการนี้

อุปกิเลส ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๕.โรหิตัสสวรรค ๑๐.อุปกิเลสสูตร

๑. สมณพราหมณ์พวกหนึ่งดื่มสุราและเมรัย ไม่เว้นขาดจากการดื่มสุราและเมรัย นี่เป็นอุปกิเลสที่เป็นเหตุให้สมณพราหมณ์พวกหนึ่งมัวหมอง ไม่สง่า ไม่ผ่องใส ไม่รุ่งเรือง ประการที่ ๑
๒. สมณพราหมณ์พวกหนึ่งเสพเมถุนธรรม ไม่เว้นขาดจากการเสพเมถุนธรรม นี่เป็นอุปกิเลสที่เป็นเหตุให้สมณพราหมณ์มัวหมอง ไม่สง่า ไม่ผ่องใส ไม่รุ่งเรือง ประการที่ ๒
๓. สมณพราหมณ์พวกหนึ่งยินดีทองและเงิน ไม่เว้นขาดจากการรับทองและเงิน นี่เป็นอุปกิเลสที่เป็นเหตุให้สมณพราหมณ์มัวหมอง ไม่สง่า ไม่ผ่องใส ไม่รุ่งเรือง ประการที่ ๓
๔. สมณพราหมณ์พวกหนึ่งดำเนินชีวิตด้วยมิจฉาชีพ ไม่เว้นขาดจากมิจฉาชีพ นี่เป็นอุปกิเลสที่เป็นเหตุให้สมณพราหมณ์มัวหมอง ไม่สง่า ไม่ผ่องใส ไม่รุ่งเรือง ประการที่ ๔

ภิกษุทั้งหลาย อุปกิเลสที่เป็นเหตุให้สมณพราหมณ์พวกหนึ่งมัวหมอง ไม่สง่า ไม่ผ่องใส ไม่รุ่งเรือง ๔ ประการนี้แล

สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง

ถูกราคะและโทสะปกคลุม
ถูกอวิชชาหุ้มห่อ ยินดีรูปที่น่ารัก
ดื่มสุราและเมรัย เสพเมถุน
เป็นคนมีดบอด ยินดีทองและเงิน

สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง

ดำเนินชีวิตด้วยมิจฉาชีพ
พระพุทธเจ้าผู้เป็นเผ่าพันธุ์พระอาทิตย์
ตรัสอุปกิเลสที่เป็นเหตุให้สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง
มัวหมอง ไม่สง่า ไม่ผ่องใส
เป็นที่รู้กันว่าไม่บริสุทธิ์
มีธุลี ถูกความมืดปกคลุม

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๕.โรหิตัสสวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

เป็นทาสแห่งตัณหา ถูกตัณหาชักนำ

ให้อัตภาพหยาบเจริญเติบโต

ยอมยินดีการเกิดใหม่

อุปกกิลสสูตรที่ ๑๐ จบ

โรหิตัสสวรรคที่ ๕ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สมာธิภาวนาสสูตร	๒. ปัญหพยากรณ์สูตร
๓. ปฐมโกธครสูตร	๔. ทุตติยโกธครสูตร
๕. โรหิตัสสสูตร	๖. ทุตติยโรหิตัสสสูตร
๗. สุวิทฺฐสูตร	๘. วิสาขสูตร
๙. วิปัลลาสสูตร	๑๐. อุปกกิลสสูตร

ปฐมปิณณาสก จบ

พระสวดตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุดิยปัณณาสก์]

๑.ปญญาภิสันทวรรค ๑. ปฐมปญญาภิสันทสูตร

๒. ทุดิยปัณณาสก์

๑. ปญญาภิสันทวรรค

หมวดว่าด้วยห้วงบุญกุศล

๑. ปฐมปญญาภิสันทสูตร

ว่าด้วยห้วงบุญกุศล สูตรที่ ๑

[๕๑] (เหตุเกิดที่เมืองสาวัตถี) ภิกษุทั้งหลาย ห้วงบุญกุศล^๑ ๔ ประการนี้ นำสุขมาให้ เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ เป็นไปเพื่อแก้อกุศล เพื่อสุขที่น่าปรารถนา นำใคร่ นำพอใจ

ห้วงบุญกุศล ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุใช้สอยจีวรของทายกใด บรรลุเจโตสมาธิที่ประมาณไม่ได้ อยู่ห้วงบุญกุศลของทายกนั้น ประมาณไม่ได้ นำสุขมาให้ เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ เป็นไปเพื่อแก้อกุศล เพื่อสุขที่น่าปรารถนา นำใคร่ นำพอใจ

๒. ภิกษุฉันบิณฑบาตของทายกใด ฯลฯ

๓. ภิกษุใช้สอยเสนาสนะของทายกใด ฯลฯ

๔. ภิกษุบริโภคนิเวศน์ปัจฉิมภัตของทายกใด บรรลุเจโตสมาธิที่ประมาณไม่ได้ อยู่ห้วงบุญกุศลของทายกนั้นประมาณไม่ได้ นำสุขมาให้ เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ เป็นไปเพื่อแก้อกุศล เพื่อสุขที่น่าปรารถนา นำใคร่ นำพอใจ

ภิกษุทั้งหลาย ห้วงบุญกุศล ๔ ประการนี้แลนำสุขมาให้ เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ เป็นไปเพื่อแก้อกุศล เพื่อสุขที่น่าปรารถนา นำใคร่ นำพอใจ

เชิงอรรถ :

^๑ ห้วงบุญกุศล ในที่นี้หมายถึงผลวิบากที่เกิดขึ้นแห่งบุญกุศล ซึ่งส่งผลให้มีความสุขมาสู่ผู้บำเพ็ญไม่ขาดสาย (อง.จดก.อ. ๒/๕๑/๓๔๘, อง.จดก.ฎีกา ๒/๕๑/๓๘๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๘๔ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๑.ปญญาภิสันทวรรค ๑. ปฐมปญญาภิสันทสูตร

การที่จะกำหนดประมาณบุญของอริยสาวกผู้ประกอบด้วยห้วงบุญกุศล ๔ ประการ
นี้ว่า “ห้วงบุญกุศลมีประมาณเท่านี้ น่าสุขมาให้ เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็น
ผล ให้เกิดในสวรรค์ เป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขที่นาปรารธนา นาใคร นาพอใจ” ดังนี้
ไม่ใช่จะทำได้ง่าย แท้จริง ห้วงบุญกุศลนี้ย่อมถึงการนับว่า ‘เป็นกองบุญใหญ่ ที่
นับไม่ได้ ประมาณไม่ได้เลย’

การกำหนดประมาณของน้ำในมหาสมุทรว่า “น้ำมีปริมาณเท่านี้ อ่าพหกะ
น้ำมีปริมาณเท่านี้ ๑๐๐ อ่าพหกะ น้ำมีปริมาณเท่านี้ ๑,๐๐๐ อ่าพหกะ หรือน้ำมี
ปริมาณเท่านี้ ๑๐๐,๐๐๐ อ่าพหกะ” ดังนี้ ไม่ใช่จะทำได้ง่าย แท้จริง ประมาณ
ของน้ำในมหาสมุทรนั้น ย่อมถึงการนับว่า ‘เป็นห้วงน้ำใหญ่ ที่นับไม่ได้ ประมาณ
ไม่ได้เลย’ แม้ฉันใด

การที่จะกำหนดประมาณบุญของอริยสาวกผู้ประกอบด้วยห้วงบุญกุศล ๔ ประการ
นี้ว่า “ห้วงบุญกุศลมีประมาณเท่านี้ น่าสุขมาให้ เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุข
เป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ เป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขที่นาปรารธนา นาใคร นาพอใจ”
ดังนี้ ไม่ใช่จะทำได้ง่าย แท้จริง ห้วงบุญกุศลนี้ย่อมถึงการนับว่า ‘เป็นกองบุญใหญ่
ที่นับไม่ได้ ประมาณไม่ได้เลย’ ฉะนั้นเหมือนกันแล

แม่น้ำหลายสายค้ำคั่งไปด้วยหมู่ปลา

ไหลบ่าไปยังมหาสมุทรอันเป็นที่ขังน้ำขนาดใหญ่

ประมาณไม่ได้ มีสิ่งที่น่ากลัวมาก^๑

เป็นแหล่งรัดนะชั้นเยี่ยมฉันใด

สายธารแห่งบุญย่อมหลั่งไหลไปสู่สรชนผู้เป็นบัณฑิต

ผู้ให้ข้าว น้ำ ผำ ที่นอน ที่นั่ง และเครื่องปูลาด

เปรียบเหมือนแม่น้ำคือห้วงน้ำไหลไปยังมหาสมุทรฉันนั้น^๒

ปฐมปญญาภิสันทสูตรที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ มีสิ่งที่น่ากลัวมาก หมายถึงมีอารมณ์ที่มีวิญญาน เช่น ปลาตัวใหญ่ จระเข้ ยักษ์ ผีเสื้อน้ำ พญานาค
และทานพ(อสุรบางจำพวก) และอารมณ์ที่ไม่มีวิญญาน เช่น บาดาลที่มีปากทางกว้างใหญ่ (อง.จดกก.
ฎีกา ๒/๕๑/๓๘๒) และค่านี่แปลมาจากคำว่า วฬวามข คือ สถานที่เป็นปาก(อ่าว) กลม(สะดือทะเล)
กว้างใหญ่กลางมหาสมุทร (ข.เถร.อ. ๒/๕๑๙)

^๒ ดู อจ.ปญจก. (แปล) ๒๒/๔๕/๓๔-๓๕

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุดิยปิณณาสก]

๑.ปฎิญญาภิสันทวรรค ๒.ทุดิยปฎิญญาภิสันทสูตร

๒. ทุดิยปฎิญญาภิสันทสูตร

ว่าด้วยห้วงบุญกุศล สูตรที่ ๒

[๕๒] ภิกษุทั้งหลาย ห้วงบุญกุศล ^๑ อย่างนี้น่าสุขมาให้ เป็นไปเพื่อให้ได้ อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ เป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขที่น่าปรารถนา นำใคร นำพอใจ

ห้วงบุญกุศล ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวใน พระพุทธเจ้าว่า “แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นเป็น พระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชา และจรณะ เสด็จไปได้ รู้แจ้งโลก เป็นสารถิฝักผู้ที่ควรฝักได้อย่าง ยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค”^๒ ภิกษุทั้งหลาย ห้วงบุญกุศล ประการที่ ๑ นี้ น่าสุขมาให้ เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ เป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขที่น่าปรารถนา นำใคร นำพอใจ
๒. อริยสาวกประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรมว่า “พระธรรมเป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว ผู้ปฏิบัติจะพึง เห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล^๓ ควรเรียกให้มาดู ควรน้อม เข้ามาในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน ภิกษุทั้งหลาย ห้วงบุญกุศล ประการที่ ๒ นี้ น่าสุขมาให้ เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ เป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขที่น่าปรารถนา นำใคร นำพอใจ
๓. อริยสาวกประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ว่า “พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๑๑/๒๐๓

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ในข้อ ๓๓ (สีหสูตร) หน้า ๕๒ ในเล่มนี้

^๓ ไม่ประกอบด้วยกาล หมายถึงให้ผลไม่จำกัดกาล คือ ไม่ขึ้นกับกาลเวลา ให้ผลแก่ผู้ปฏิบัติทุกเวลา ทุกโอกาส บรรลุเมื่อใดก็ได้รับผลเมื่อนั้น (อง.ทก.อ. ๒/๕๔/๑๕๘, ม.ม.อ. ๓๙๙/๒๙๑)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุดิยปัณณาสก์]

๑.ปญญาภิสันทวรรค ๒.ทุดิยปญญาภิสันทสูตร

ถูกทาง ปฏิบัติสมควร ได้แก่ อริยบุคคล ๔ คู่ คือ ๘ บุคคล
พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคนี้เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย
ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็น
นาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก” ภิกษุทั้งหลาย หวังบุญกุศลประการ
ที่ ๓ นี้ นำสุขมาให้ เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดใน
สวรรค์ เป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขที่น่าปรารถนา นำใคร นำพอใจ

๔. อริยสาวกประกอบด้วยศีลที่พระอริยะชอบใจ^๑ ที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง
ไม่พร้อย เป็นไท ท่านผู้รู้สรรเสริญ ไม่ถูกค้นหาและทิวฏฐิครอบงำ
เป็นไปเพื่อสมาธิ ภิกษุทั้งหลาย หวังบุญกุศลประการที่ ๔ นี้ นำสุข
มาให้ เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์
เป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขที่น่าปรารถนา นำใคร นำพอใจ

ภิกษุทั้งหลาย หวังบุญกุศล ๔ ประการนี้แล นำสุขมาให้ เป็นไปเพื่อให้ได้
อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ เป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขที่น่าปรารถนา
นำใคร นำพอใจ

ผู้ใดมีศรัทธาในตถาคตตั้งมั่นไม่หวั่นไหว

มีศีลงาม เป็นศีลที่พระอริยะชอบใจ(และ)สรรเสริญ

มีความเลื่อมใสในพระสงฆ์ และมีความเห็นตรง^๒

บัณฑิตทั้งหลายเรียกผู้นั้นว่า เป็นคนไม่ขัดสน

ชีวิตของเขาก็ไม่สูญเปล่า

เพราะฉะนั้น ผู้มีปัญญาเมื่อระลึกถึง

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ควรหมั่นประกอบ

ศรัทธา ศีล ความเลื่อมใส^๓และการเห็นธรรม^๔

ทุดิยปญญาภิสันทสูตรที่ ๒ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ศีลที่พระอริยะชอบใจ หมายถึงศีลที่ประกอบด้วยมรรคและผล (อง.จดก.อ. ๒/๕๒/๓๔๙)

^๒ มีความเห็นตรง หมายถึงเห็นว่าพระชินาสพไม่มีความคดทงกายเป็นต้น (อง.จดก.อ. ๒/๕๒/๓๔๙)

^๓ ความเลื่อมใส หมายถึงเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ (อง.จดก.อ. ๒/๕๒/๓๔๙)

^๔ การเห็นธรรม ในที่นี้หมายถึงเห็นสังขธรรม ๔ (คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) (อง.จดก.อ. ๒/๕๒/๓๔๙)

พระสูตรต้นปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุดิยปิณณาสก]

๑.ปญญาภิสันทวรรค ๓.ปฐมสังवासสูตร

๓. ปฐมสังवासสูตร

ว่าด้วยการอยู่ร่วมกัน สูตรที่ ๑

[๕๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จทางไกลระหว่างเมืองมธรากับเมืองเวรัญชา คหบดีและคหปตานีเป็นจำนวนมากก็ได้เดินทางไกลระหว่างเมืองมธรากับเมืองเวรัญชา สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จลงข้างทาง ประทับนั่งที่โคนต้นไม้ต้นหนึ่ง คหบดีและคหปตานีเหล่านั้นได้เห็นพระผู้มีพระภาคประทับนั่งที่โคนต้นไม้ต้นหนึ่ง จึงพากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับคหบดีและคหปตานีเหล่านั้นดังนี้ว่า

คหบดีและคหปตานี การอยู่ร่วมกัน ๔ ประการนี้

การอยู่ร่วมกัน ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สามีผิอยู่ร่วมกับภรรยาผิ
๒. สามีผิอยู่ร่วมกับภรรยาเทวดา
๓. สามีเทวดาอยู่ร่วมกับภรรยาผิ
๔. สามีเทวดาอยู่ร่วมกับภรรยาเทวดา

สามีผิอยู่ร่วมกับภรรยาผิ เป็นอย่างไร

คือ สามีในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัย^๑อันเป็นเหตุแห่งความประมาท เป็นผู้ทุศีล มีธรรมเลวทราม มีใจถูกความตระหนี่อันเป็นมลทินครอบงำ ต่ำและติเตียนสมณพราหมณ์ อยู่ครองเรือน แม้ภรรยาของเขาก็เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ เสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เป็นผู้ทุศีล มีธรรมเลวทราม มีใจถูกความตระหนี่อันเป็นมลทินครอบงำ ต่ำและติเตียนสมณพราหมณ์ อยู่ครองเรือน สามีผิอยู่ร่วมกับภรรยาผิ เป็นอย่างนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ สุราและเมรัย หมายถึงสุรา ๕ อย่าง คือ สุราแข็ง สุราขมม สุราข้าวสุก สุราใส่เชื้อ และสุราผสมเครื่องปรุง เมรัย ๕ อย่าง คือ เครื่องดองดอกไม้ เครื่องดองผลไม้ เครื่องดองน้ำอ้อย เครื่องดองน้ำผึ้ง และเครื่องดองผสมเครื่องปรุง (ข.ข.อ. หน้า ๑๗-๑๘)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๑.ปญญาภิสังขารวรรค ๓.ปฐมสังวาสสูตร

สามีฝืออยู่ร่วมกับภรรยาเทวดา เป็นอย่างไร

คือ สามีในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ เสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เป็นผู้ทุศีล มีธรรมเลวทราม มีใจถูกความตระหนี่อันเป็นมลทินครอบงำ ด่าและติเตียนสมณพราหมณ์ อยู่ครองเรือน ส่วนภรรยาของเขา เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม เว้นขาดจากการพูดเท็จ เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เป็นผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม มีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทิน ไม่ด่าและไม่ติเตียนสมณพราหมณ์ อยู่ครองเรือน สามีฝืออยู่ร่วมกับภรรยาเทวดา เป็นอย่างนี้แล

สามีเทวดาอยู่ร่วมกับภรรยาผี เป็นอย่างไร

คือ สามีในโลกนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม เว้นขาดจากการพูดเท็จ เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เป็นผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม มีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทิน ไม่ด่าและไม่ติเตียนสมณพราหมณ์ อยู่ครองเรือน ส่วนภรรยาของเขาเป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ เสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เป็นผู้ทุศีล มีธรรมเลวทราม มีใจถูกความตระหนี่อันเป็นมลทินครอบงำ ด่าและติเตียนสมณพราหมณ์ สามีเทวดาอยู่ร่วมกับภรรยาผี เป็นอย่างนี้แล

สามีเทวดาอยู่ร่วมกับภรรยาเทวดา เป็นอย่างไร

คือ สามีในโลกนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เป็นผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม มีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทิน ไม่ด่าและไม่ติเตียนสมณพราหมณ์ แม้ภรรยาของเขาก็เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เป็นผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม มีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทิน ไม่ด่าและไม่ติเตียนสมณพราหมณ์ สามีเทวดาอยู่ร่วมกับภรรยาเทวดา เป็นอย่างนี้แล

คหบดีและคหปตานี การอยู่ร่วมกัน ๔ อย่างนี้แล

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๑.ปญญาภิสันทวรรค ๓.ปฐมสังवासสูตร

สามีและภรรยาทั้ง ๒ ฝ่ายเป็นผู้ทุศีล

ตระหนี่ ชอบด่าว่าสมณพราหมณ์

ชื่อว่าเป็นผีมาอยู่ร่วมกัน

สามีเป็นผู้ทุศีล

ตระหนี่ ชอบด่าว่าสมณพราหมณ์

ส่วนภรรยาเป็นผู้มีศีล

รู้ความประสงค์ของผู้ขอ^๑ ปราศจากความตระหนี่

ภรณานั้นชื่อว่าเป็นเทวดาอยู่ร่วมกับสามีผี

สามีเป็นผู้มีศีล

รู้ความประสงค์ของผู้ขอ ปราศจากความตระหนี่

ส่วนภรรยาเป็นผู้ทุศีล

ตระหนี่ ชอบด่าว่าสมณพราหมณ์

ภรณานั้นชื่อว่าเป็นผีอยู่ร่วมกับสามีเทวดา

ส่วนสามีและภรรยาทั้ง ๒ ฝ่าย

เป็นผู้มีศรัทธา รู้ความประสงค์ของผู้ขอ

สำรวมระวัง ดำเนินชีวิตโดยธรรม

เจรจาไพเราะอ่อนหวานต่อกัน

มีความเจริญรุ่งเรือง มีความผาสุก

มีความประพฤติเสมอกันทั้ง ๒ ฝ่าย

รักใคร่ ไม่คิดร้ายต่อกัน

ทั้ง ๒ ฝ่ายประพฤติธรรมในโลกนี้

มีศีลและวัตรเสมอกัน เสวยอารมณ์ที่น่าใคร่

ย่อมเพลิดเพลินบันเทิงใจในเทวโลก

ปฐมสังवासสูตรที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

- ^๑ **รู้ความประสงค์ของผู้ขอ** ในที่นี้หมายถึงคฤหัสถ์เมื่อเห็นภิกษุเที่ยวบิณฑบาตยื่นที่ประตูเรือนของตน เป็นผู้หนึ่ง ไม่ออกปากขอ ก็รู้ความหมายได้ว่า ท่านกำลังขอ ซึ่งเป็นการขอย่างพระอริยะ เมื่อรู้แล้วก็คิดว่า พวกเราหุงต้มได้ แต่ภิกษุเหล่านี้หุงต้มไม่ได้ แล้วท่านจะหาภัตได้ที่ไหน จึงจัดแจงไทยธรรมถวายภิกษุนั้น (อง.ปญจก.ฎีกา ๓/๓๖-๓๗/๒๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๙๐ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุดิยบิณฑนาสก]

๑.ปญญาภิสันทวรรค ๔.ทุดิยสังवासสูตร

๔. ทุดิยสังवासสูตร

ว่าด้วยการอยู่ร่วมกัน สูตรที่ ๒

[๕๕] ภิกษุทั้งหลาย การอยู่ร่วมกัน ๔ ประการนี้

การอยู่ร่วมกัน ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สามีผิออยู่ร่วมกับภรรยาผิ
๒. สามีผิออยู่ร่วมกับภรรยาเทวดา
๓. สามีเทวดาอยู่ร่วมกับภรรยาผิ
๔. สามีเทวดาอยู่ร่วมกับภรรยาเทวดา

สามีผิออยู่ร่วมกับภรรยาผิ เป็นอย่างไร

คือ สามีในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ พุดส่อเสียด พุดคำหยาบ พุดเพ้อเจ้อ เฟ่งเล็งอยากได้ของเขา มีจิตพยาบาท เป็นมิจฉาทิฏฐิ เป็นผู้ทุศีล มีธรรมเลวทราม มีใจถูกความตระหนี่อันเป็นมลทินครอบงำ ต่ำและดิเตียนสมณพราหมณ์ อยู่ครองเรือน แม้ภรรยาของเขาก็เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ พุดส่อเสียด พุดคำหยาบ พุดเพ้อเจ้อ เฟ่งเล็งอยากได้ของเขา มีจิตพยาบาท เป็นมิจฉาทิฏฐิ เป็นผู้ทุศีล มีธรรมเลวทราม มีใจถูกความตระหนี่อันเป็นมลทินครอบงำ ต่ำและดิเตียนสมณพราหมณ์ อยู่ครองเรือน สามีผิออยู่ร่วมกับภรรยาผิ เป็นอย่างนี้แล

สามีผิออยู่ร่วมกับภรรยาเทวดา เป็นอย่างไร

คือ สามีในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ฯลฯ มีใจถูกความตระหนี่อันเป็นมลทินครอบงำ ต่ำและดิเตียนสมณพราหมณ์อยู่ครองเรือน ส่วนภรรยาของเขา เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม เว้นขาดจากการพุดเท็จ เว้นขาดจากการพุดส่อเสียด เว้นขาดจากการพุดคำหยาบ เว้นขาดจากการพุดเพ้อเจ้อ ไม่เฟ่งเล็งอยากได้ของเขา มีจิตไม่พยาบาท เป็นสัมมาทิฏฐิ เป็นผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม มีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทิน ไม่ต่ำและไม่ดิเตียนสมณพราหมณ์ อยู่ครองเรือน สามีผิออยู่ร่วมกับภรรยาเทวดา เป็นอย่างนี้แล

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๑.ปญญาภิสันทวรรค ๔.ทุติยสังवासสูตร

สามีมืดดาอยู่ร่วมกับภรรยาผี เป็นอย่างไร

คือ สามีในโลกนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการประพฤตินิโคตในกาม เว้นขาดจากการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดส่อเสียด เว้นขาดจากการพูดคำหยาบ เว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา มีจิตไม่พยาบาท เป็นสัมมาทิฐิ เป็นผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม มีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทิน ไม่ด่าและไม่ตีเตียนสมณพราหมณ์ อยู่ครองเรือน ส่วนภรรยาของเขา เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ มีใจถูกความตระหนี่อันเป็นมลทินครอบงำ ด่าและตีเตียนสมณพราหมณ์ อยู่ครองเรือน สามีมืดดาอยู่ร่วมกับภรรยาผี เป็นอย่างนี้แล

สามีมืดดาอยู่ร่วมกับภรรยาเทวดา เป็นอย่างไร

คือ สามีในโลกนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ มีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทิน ไม่ด่าและไม่ตีเตียนสมณพราหมณ์ อยู่ครองเรือน แม้ภรรยาของเขาก็เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ไม่ด่าและไม่ตีเตียนสมณพราหมณ์ สามีมืดดาอยู่ร่วมกับภรรยาเทวดา เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย การอยู่ร่วมกัน ๔ ประการนี้แล

สามีและภรรยาทั้ง ๒ ฝ่ายเป็นผู้ทุศีล

ตระหนี่ ขอบด่าว่าสมณพราหมณ์

ชื่อว่าเป็นผีมาอยู่ร่วมกัน

สามีเป็นผู้ทุศีล

ตระหนี่ ขอบด่าว่าสมณพราหมณ์

ส่วนภรรยาเป็นผู้มีศีล

รู้ความประสงค์ของผู้ขอ ปราศจากความตระหนี่

ภรรยานั้นชื่อว่าเป็นเทวดาอยู่ร่วมกับสามีผี

สามีเป็นผู้มีศีล

รู้ความประสงค์ของผู้ขอ ปราศจากความตระหนี่

ส่วนภรรยาเป็นผู้ทุศีล

ตระหนี่ ขอบด่าว่าสมณพราหมณ์

ภรรยานั้นชื่อว่าเป็นผีอยู่ร่วมกับสามีมืดดา

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๑.ปฎุญญาภิสันทวรรค ๕.ปฐมสมขีวีสูตร

สามมีและภรรยาทั้ง ๒ ฝ่าย

เป็นผู้มีศรัทธา รู้ความประสงค์ของผู้ขอ

สำรวมระวัง ดำเนินชีวิตโดยธรรม

เจรจาไพเราะอ่อนหวานต่อกัน

มีความเจริญรุ่งเรือง มีความผาสุก

มีความประพฤตินิยมกันทั้ง ๒ ฝ่าย

รักใคร่ ไม่คิดร้ายต่อกัน

ทั้ง ๒ ฝ่ายประพฤตินิยมในโลกนี้

มีศีลและวัตรเสมอกัน เสวยอารมณ์ที่น่ายินดี

ย่อมเพลิดเพลินบันเทิงใจในเทวโลก

ทุติยสังวาสสูตรที่ ๔ จบ

๕. ปฐมสมขีวีสูตร

ว่าด้วยผู้มีธรรมเป็นเครื่องอยู่เสมอกัน สูตรที่ ๑

[๕๕] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่เภสภพ้อมฤคทายวัน เขตกรุงสงฆุมารคิระ^๑

แคว้นภัคคะ ครั้นในเวลาเช้าพระผู้มีพระภาคทรงครองอันตราวาสก ถือบาตรและจีวร

เสด็จเข้าไปยังนิเวศน์ของนกุลปีตาคหบดี ประทับนั่งบนพุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้แล้ว

ลำดับนั้น นกุลปีตาคหบดีและนกุลมาตาคหบดี^๒พากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค

ถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นับแต่เวลาที่ข้าพระองค์นกุลมาตาคหบดีมา
 ข้าพระองค์ไม่เคยคิดที่จะประพฤตินอกใจนกุลมาตาคหบดี ไหนเลยจะประพฤตินอกใจด้วยกายเล่า พวกข้าพระองค์ปรารถนาที่จะพบกันทั้งในชาตินี้และชาติหน้า”

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงชื่อนครหลวงแห่งแคว้นภัคคะที่พระพุทธเจ้าทรงประทับที่ ๘

^๒ หมายถึงพราหมณ์ผู้เคยเป็นบิดา เป็นลุง และเป็นอาของพระเถระตถาคตอย่างละ ๕๐๐ ชาติ และพราหมณ์ผู้เคยเป็นมารดา เป็นป้า และเป็นน้าของเถระตถาคตอย่างละ ๕๐๐ ชาติ (อภ.จดก.อ. ๒/๕๕-๕๖/๓๕๐)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุดิยบิณณาสก์]

๑.ปัญญากิสันทวรรค ๖. ทุดิยสมขีวีสูตร

แม้้นกุลมาตาคหปตานีกั้ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นับแต่เวลาที่ึนกุลปีตาคหบดีหนุมนำหม่อมฉันผู้ยังเป็นสาวมา หม่อมฉันไม่เคยคิดที่จะประพุดินอกใจนกุลปีตาคหบดี ไหนเลยจะประพุดินอกใจด้วยกายเล่า พวกข้าพระองค์ปรารถนาที่จะพบกันทั้งในชาตินี้และชาติหน้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “คหบดีและคหปตานี ถ้าสามีและภรรยาทั้ง ๒ ฝ่ายหวังจะพบกันทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ทั้ง ๒ ฝ่ายพึงมีศรัทธาเสมอกัน มีศีลเสมอกัน มีจาคะเสมอกัน มีปัญญาเสมอกัน สามีและภรรยาทั้ง ๒ ฝ่ายนั้นย่อมได้พบกันทั้งในชาตินี้และชาติหน้า”

สามีและภรรยาทั้ง ๒ ฝ่าย

เป็นผู้มีศรัทธา รู้ความประสงค์ของผู้ขอ

สำรวมระวัง ดำเนินชีวิตโดยธรรม

เจรจาไพเราะอ่อนหวานต่อกัน

มีความเจริญรุ่งเรือง มีความผาสุก

มีความประพุดิเสมอกันทั้ง ๒ ฝ่าย

รักใคร่ ไม่คิดร้ายต่อกัน

ทั้ง ๒ ฝ่าย ประพุดิธรรมในโลกนี้

มีศีลและวัตรเสมอกัน เสวยอารมณ์ที่นาใคร่

ย่อมเพิลิตเพลินันเทิงใจในเทวโลก

ปฐมสมขีวีสูตรที่ ๕ จบ

๖. ทุดิยสมขีวีสูตร

ว่าด้วยผู้มีธรรมเป็นเครื่องอยู่เสมอกัน สูตรที่ ๒

[๕๖] ภิกษุทั้งหลาย ถ้าสามีและภรรยาทั้ง ๒ ฝ่ายหวังที่จะพบกันทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ทั้ง ๒ ฝ่ายพึงมีศรัทธาเสมอกัน มีศีลเสมอกัน มีจาคะเสมอกัน มีปัญญาเสมอกัน สามีและภรรยาทั้ง ๒ ฝ่ายนั้นย่อมได้พบกันทั้งในชาตินี้และชาติหน้า

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.หุติยปิณฑนาสก]

๑.ปญญาภิสังขารวรรค ๗.สปปวาสาสูตร

สามีและภรรยาทั้ง ๒ ฝ่าย

เป็นผู้มีศรัทธา รู้ความประสงค์ของผู้ขอ

สำรวมระวัง ดำเนินชีวิตโดยธรรม

เจรจาไพเราะอ่อนหวานต่อกัน

มีความเจริญรุ่งเรือง มีความผาสุก

มีความประพฤติเสมอกันทั้ง ๒ ฝ่าย

รักใคร่ ไม่คิดร้ายต่อกัน

ทั้ง ๒ ฝ่ายประพฤติธรรมในโลกนี้

มีศีลและวัตรเสมอกัน เสวยอารมณ์ที่นำใคร่

ย่อมผลิตเพลนบันเทิงใจในเทวโลก

หุติยสมขีวิสุตระที่ ๖ จบ

๗. สปปวาสาสูตร

ว่าด้วยสปปวาสาโกปิยธิดา

[๕๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในนิคมของโกปิยราชสกุล ชื่อ บัชชเนละ แคว้นโกปิยะ^๑ ครั้นในเวลาเช้าพระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวร เสด็จเข้าไปยังนิเวศน์ของสปปวาสาโกปิยธิดา ประทับนั่งบน พุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้แล้ว ลำดับนั้น สปปวาสาโกปิยธิดาได้นำของขบฉันอัน ประณีตประเคนพระผู้มีพระภาคให้อิ่มหนำด้วยตนเอง เมื่อพระผู้มีพระภาคเสวย เสร็จ ทรงวางพระหัตถ์จากบาตรแล้ว สปปวาสาโกปิยธิดาจึงนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสกับสปปวาสาโกปิยธิดาดังนี้ว่า

สปปวาสา อริยสาวิกาผู้ให้โภชนะชื่อว่าให้ฐานะ ๔ ประการแก่ปฏิคาหก
ฐานะ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อายุ

๒. วรรณะ

๓. สุขะ

๔. พละ

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงดินแดนของกษัตริย์โกปิยวงศ์ เป็นแคว้นหนึ่งในชมพูทวีปครั้งพุทธกาล มีนครหลวงชื่อเทวทหะ

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๙๕ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุดิยปิณฑนาสก]

๑.ปญญาภิสังขารวรรค ๗.สปปวาสาสูตร

ครั้นให้อายุแล้วย่อมมีส่วนได้อายุอันเป็นทิพย์หรืออันเป็นของมนุษย์ ครั้นให้
วรรณะแล้วย่อมมีส่วนได้วรรณะอันเป็นทิพย์หรืออันเป็นของมนุษย์ ครั้นให้สุขะแล้ว
ย่อมมีส่วนได้สุขะอันเป็นทิพย์หรืออันเป็นของมนุษย์ ครั้นให้พละแล้วย่อมมีส่วนได้
พละอันเป็นทิพย์หรืออันเป็นของมนุษย์

สปปวาสา อริยสาวิกาผู้ให้โภชนะชื่อว่าให้ฐานะ ๔ ประการนี้แก่ปฏิบัติคาหก

ทักษิณาคือโภชนะที่อริยสาวิกาให้

ซึ่งปรุงอย่างดี สะอาด ประณีต สมบูรณ์ด้วยรส

ชื่อว่าให้ในท่านผู้ปฏิบัติตรง

ประกอบพร้อมด้วยกิริยามารยาท^๑ ถึงความเป็นใหญ่^๒

ทักษิณานั้นเชื่อมต่อกับบุญ

เป็นทักษิณามีผลมาก

ที่พระพุทธเจ้าผู้รู้แจ้งโลกทรงสรรเสริญ

ชนผู้ระลึกถึงภัย^๓เช่นนั้น

เกิดความยินดี เทียวไปในโลก

กำจัดมลทินคือความตระหนี่พร้อมทั้งรากเหง้า

ไม่ถูกใครนินทา ย่อมเข้าถึงฐานะคือสวรรค์

สปปวาสาสูตรที่ ๗ จบ

เชิงอรรถ :

- ^๑ กิริยามารยาท ในที่นี้หมายถึงจรณธรรม (ธรรมคือความประพฤติ, ข้อปฏิบัติอันเป็นทางให้บรรลุวิชา)
๑๕ ประการ [คือ ๑. สีสสัมปทา ๒. อปีณณกสัมปทา ๓ (คือ (๑) อินทริยสังวร (๒) โภชนะ มัตตัญญูตา
(๓) ชาคริยานุโยค) ๓. สัทธรรม ๗ (คือ (๑) ศรัทธา (๒) ทิธี (๓) โอดิตปปะ (๔) พาหุสัจจะ (๕) วิริยารัมภะ
(๖) สติ (๗) ปญญา) และ ๔. ฌาน ๔ (คือ (๑) ปฐมฌาน (๒) ทุดิยฌาน (๓) ตติยฌาน (๔) จดตถฌาน)
(อง.จดก.อ. ๒/๕๗/๓๕๑)
- ^๒ ถึงความเป็นใหญ่ ในที่นี้หมายถึงพระชินาสพ (อง.จดก.อ. ๒/๕๗/๓๕๑)
- ^๓ ภัย หมายถึงทาน (อง.จดก.อ. ๒/๕๗/๓๕๑)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุดิยบิณฑนาสก]

๑.ปญญาภิสันทวรรค ๙. โภชนสูตร

๘. สุตตสูตร

ว่าด้วยสุตตคหบดี

[๕๘] ครั้งนั้นแล อนาถบิณฑิกคหบดีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสกับอนาถบิณฑิกคหบดี ดังนี้ว่า

คหบดี อริยสาวกผู้ให้โภชนะชื่อว่าให้ฐานะ^๑ ๔ ประการแก่ปฏิคาหก ฐานะ ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. อายุ

๒. วรรณะ

๓. สุขะ

๔. พละ

ครั้งให้อายุแล้วย่อมมีส่วนได้อายุอันเป็นทิพย์หรืออันเป็นของมนุษย์ ครั้งให้ วรรณะแล้ว ฯลฯ ครั้งให้สุขะแล้ว ฯลฯ ครั้งให้พละแล้วย่อมมีส่วนได้พละอันเป็น ทิพย์หรืออันเป็นของมนุษย์

คหบดี อริยสาวก ผู้ให้โภชนะชื่อว่าให้ฐานะ ๔ ประการนี้แก่ปฏิคาหก

ผู้ให้โภชนะโดยเคารพตามเวลาอันควร

แก่ท่านผู้สำรวม บริโภคโภชนะที่ผู้อื่นให้

ชื่อว่าเพิ่มให้ฐานะ ๔ ประการ คือ

อายุ วรรณะ สุขะ และพละ

นรชนผู้ให้อายุ วรรณะ สุขะ พละ

ย่อมเป็นผู้มีอายุยืน มียศในที่ที่ตนเกิด

สุตตสูตรที่ ๘ จบ

๙. โภชนสูตร

ว่าด้วยทายกผู้ให้โภชนะ

[๕๙] ภิกษุทั้งหลาย ทายกผู้ให้โภชนะชื่อว่าให้ฐานะ ๔ ประการแก่ปฏิคาหก

เชิงอรรถ :

^๑ ฐานะ หมายถึงเหตุ (อง.จดก.อ. ๒/๕๘/๓๕๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๙๗ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุดิยบิณฑนาสก]

๑. ปุณฺณาทิสันทวรรค ๑๐. คิหิสามิจิสฺตร

ฐานะ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อายุ

๒. วรรณะ

๓. สุขะ

๔. พละ

ครั้นให้อายุแล้วย่อมมีส่วนได้อายุอันเป็นทิพย์หรืออันเป็นของมนุษย์ ครั้นให้
วรรณะแล้ว ฯลฯ ครั้นให้สุขะแล้ว ฯลฯ ครั้นให้พละแล้วย่อมมีส่วนได้พละอัน
เป็นทิพย์หรืออันเป็นของมนุษย์

ภิกษุทั้งหลาย ทายกผู้ให้โภชนะชื่อว่าให้ฐานะ ๔ ประการแก่ปฏิคาหก

ผู้ให้โภชนะโดยเคารพตามเวลาอันควร

แก่ท่านผู้สำรวม บริโภคโภชนะที่ผู้อื่นให้

ชื่อว่าเพิ่มให้ฐานะ ๔ ประการ คือ

อายุ วรรณะ สุขะ และพละ

นรชนผู้ให้อายุ วรรณะ สุขะ พละ

ย่อมเป็นผู้มีอายุยืน มียศในที่ที่ตนเกิด

โภชนสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. คิหิสามิจิสฺตร

ว่าด้วยการปฏิบัติปฏิบัติทาที่เหมาะสมแก่คฤหัสถ์

[๖๐] ครั้งนั้นแล อนาถบิณฑิกคหบดีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสกับอนาถบิณฑิกคหบดี
ดังนี้ว่า

คหบดี อริยสาวกผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ ชื่อว่าปฏิบัติปฏิบัติทาที่
เหมาะสมแก่คฤหัสถ์ ที่เป็นเหตุให้ได้ยศ เป็นไปเพื่อให้เกิดในสวรรค์

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

อริยสาวกในธรรมวินัยนี้

พระสูตรต้นปิฎก อังคุดตริกกาย จดกุกนิบาต [๒.พุดิยปิณณาสก]

๒.ปัตตกัมมวรรค ๑.ปัตตกัมมสูตร

๒. ปัตตกัมมวรรค

หมวดว่าด้วยกรรมอันสมควร

๑. ปัตตกัมมสูตร

ว่าด้วยกรรมอันสมควร

[๖๑] ครั้งนั้นแล อนาถบิณฑิกคหบดีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสกับอนาถบิณฑิกคหบดี ดังนี้ว่า

คหบดี ธรรม ๔ ประการนี้เป็นสิ่งนำปรารถนา นำใคร่ นำพอใจ หาได้ยาก ในโลก

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ขอโภคะจงเกิดขึ้นแก่เราพร้อมกับความชอบธรรม^๑ นี้เป็นธรรม ประการที่ ๑ ที่นำปรารถนา นำใคร่ นำพอใจ หาได้ยากในโลก
๒. เราได้โภคทรัพย์พร้อมกับความชอบธรรมแล้ว ขอยศ^๒จงเฟื่องฟู แก่เราพร้อมด้วยญาติ มิตร สหาย นี้เป็นธรรมประการที่ ๒ ที่ นำปรารถนา นำใคร่ นำพอใจ หาได้ยากในโลก
๓. เราได้โภคทรัพย์พร้อมกับความชอบธรรม ได้ยศพร้อมด้วยญาติ มิตร สหายแล้ว ขอเราจะมีชีวิตอยู่ยาวนาน รักษาอายุให้ยั่งยืน นี้เป็น ธรรมประการที่ ๓ ที่นำปรารถนา นำใคร่ นำพอใจ หาได้ยาก ในโลก
๔. เราได้โภคทรัพย์พร้อมกับความชอบธรรม ได้ยศพร้อมด้วยญาติ มิตร สหาย มีชีวิตอยู่ยาวนาน รักษาอายุให้ยั่งยืนแล้ว หลังจากตาย

เชิงอรรถ :

^๑ พร้อมกับความชอบธรรม หมายถึงพร้อมกับเหตุ มีตำแหน่งเสนาบดี และตำแหน่งเศรษฐี เป็นต้น

(อง. จดกุก.อ. ๒/๖๑/๓๕๒)

^๒ ยศ หมายถึงบริวารสมบัติ (อง. จดกุก.อ. ๒/๖๑/๓๕๒)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๒.ปัตตกัมมวรรค ๑.ปัตตกัมมสูตร

แล้ว ขอให้เราเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ นี่เป็นธรรมประการที่ ๔ ที่

นำปรารถนา นำใคร นำพอใจ หาได้ยากในโลก

คหบดี ธรรม ๔ ประการนี้แลเป็นสิ่งนำปรารถนา นำใคร นำพอใจ หาได้ยากในโลก

คหบดี ธรรม ๔ ประการ ย่อมเป็นไปเพื่อได้ธรรม ๔ ประการนี้แลที่นำปรารถนา นำใคร นำพอใจ หาได้ยากในโลก

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัทธาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศรัทธา)
๒. สीलสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศีล)
๓. จาคสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยการเสียสละ)
๔. ปัญญาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยปัญญา)

สัทธาสัมปทา เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้มีศรัทธา เชื่อปัญญาตรัสรู้ของตถาคตว่า “แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นเป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกผู้ที่ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค” นี้เรียกว่า สัทธาสัมปทา

สีลสัมปทา เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท นี้เรียกว่า สีลสัมปทา

จาคสัมปทา เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้มีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทิน มีจาคะอันสละแล้ว มีฝ่ามือชุ่ม ยินดีในการสละ ควรแก่การขอ ยินดีในการให้ทาน และการจำแนกทาน อยู่ครองเรือน นี้เรียกว่า จาคสัมปทา

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๒.ปัตตกัมมวรรค ๑.ปัตตกัมมสูตร

ปัญญาสัมปทา เป็นอย่างไร

คือ บุคคลมีใจถูกอภิขณาวิสมโลภะ^๑ครอบงำอยู่ ย่อมทำสิ่งที่ไม่ควรทำ ไม่ยินดีสิ่งที่ดีควรทำ เมื่อทำสิ่งที่ไม่ควรทำ ไม่ยินดีสิ่งที่ดีควรทำ ย่อมเสื่อมจากยศและความสุข บุคคลมีใจถูกพยาบาท (ความคิดร้าย) ครอบงำอยู่ ย่อมทำสิ่งที่ไม่ควรทำ ไม่ยินดีสิ่งที่ดีควรทำ เมื่อทำสิ่งที่ไม่ควรทำ ไม่ยินดีสิ่งที่ดีควรทำ ย่อมเสื่อมจากยศและความสุข มีใจถูกถีนมิทชะ (ความหุดหู่และเชื่องซึม) ครอบงำอยู่ ย่อมทำสิ่งที่ไม่ควรทำ ไม่ยินดีสิ่งที่ดีควรทำ เมื่อทำสิ่งที่ไม่ควรทำ ไม่ยินดีสิ่งที่ดีควรทำ ย่อมเสื่อมจากยศและความสุข มีใจถูกอุทัจจกุกุกจะ (ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ) ครอบงำอยู่ มีใจถูกวิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย) ครอบงำอยู่ ย่อมทำสิ่งที่ไม่ควรทำ ไม่ยินดีสิ่งที่ดีควรทำ เมื่อทำสิ่งที่ไม่ควรทำ ไม่ยินดีสิ่งที่ดีควรทำ ย่อมเสื่อมจากยศและความสุข

อริยสาวกนั้นแลรู้ว่า 'อภิขณาวิสมโลภะทำให้จิตเศร้าหมอง' จึงละอภิขณาวิสมโลภะที่ทำให้จิตเศร้าหมองเสีย รู้ว่า 'พยาบาททำให้จิตเศร้าหมอง' จึงละพยาบาทที่ทำให้จิตเศร้าหมองเสีย รู้ว่า 'ถีนมิทชะทำให้จิตเศร้าหมอง' จึงละถีนมิทชะที่ทำให้จิตเศร้าหมองเสีย รู้ว่า 'อุทัจจกุกุกจะทำให้จิตเศร้าหมอง' จึงละอุทัจจกุกุกจะที่ทำให้จิตเศร้าหมองเสีย รู้ว่า 'วิจิกิจฉาทำให้จิตเศร้าหมอง' จึงละวิจิกิจฉาที่ทำให้จิตเศร้าหมองเสีย

เมื่อใดอริยสาวกรู้ว่า 'อภิขณาวิสมโลภะทำให้จิตเศร้าหมอง' จึงละอภิขณาวิสมโลภะที่ทำให้จิตเศร้าหมองเสีย รู้ว่า 'พยาบาททำให้จิตเศร้าหมอง' ... รู้ว่า 'ถีนมิทชะทำให้จิตเศร้าหมอง' ... รู้ว่า 'อุทัจจกุกุกจะทำให้จิตเศร้าหมอง' ... รู้ว่า 'วิจิกิจฉาทำให้จิตเศร้าหมอง' จึงละวิจิกิจฉาที่ทำให้จิตเศร้าหมองเสีย เมื่อนั้นอริยสาวกนี้ชื่อว่า มีปัญญามาก มีปัญญากว้างขวาง มองเห็นแนวทาง สมบูรณ์ด้วยปัญญา นี้เรียกว่า ปัญญาสัมปทา

คหบดี ธรรม ๔ ประการนี้ย่อมเป็นไปเพื่อได้ธรรม ๔ ประการนี้แล ที่นำปรารถนา นำใคร นำพอใจ หาได้ยากในโลก

เชิงอรรถ :

^๑ อภิขณาวิสมโลภะ หมายถึงความโลภที่ไม่สม่ำเสมอ คืออภิขณา (อง.จดกก.อ. ๒/๖๑/๓๕๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๑๐๒ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๒.ปัตตกัมมวรรค ๑.ปัตตกัมมสูตร

อริยสาวกนั้นแลชื่อว่าทำกรรมอันสมควร ๔ ประการด้วยโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม^๑ ได้มาโดยธรรม^๒

กรรมอันสมควร ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ย่อมบำรุงตนเอง มารดา บิดา บุตร ภรรยา ทาส กรรมกร คนรับใช้ มิตร และอำมาตย์ให้เป็นสุข บริหารให้ เป็นสุขโดยชอบด้วยโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม นี้เป็นฐานะที่ ๑ ที่อริยสาวกนั้นถึงแล้ว ถึงโดย สมควร ใช้สอยตามเหตุ
๒. อริยสาวกย่อมป้องกันอันตรายที่เกิดจากไฟ น้ำ พระราชา โจร คนที่ไม่ชอบกัน หรือจากทายาทด้วยโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วย ความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อ ต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม ทำตนให้ปลอดภัย นี้เป็นฐานะที่ ๒ ที่อริยสาวกนั้นถึงแล้ว ถึงโดยสมควร ใช้สอย ตามเหตุ
๓. อริยสาวกย่อมทำพละ^๓ ๕ อย่าง คือ ญาติพละ อติถิพละ ปุพเพตพละ ราชพละ เทวดาพละด้วยโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วย ธรรม ได้มาโดยธรรม นี้เป็นฐานะที่ ๓ ที่อริยสาวกนั้นถึงแล้ว ถึง โดยสมควร ใช้สอยตามเหตุ

เชิงอรรถ :

^๑ ประกอบด้วยธรรม ในที่นี้หมายถึงมีกุศลธรรม ๑๐ ประการ (อง.ติก.ฎีกา ๒/๑๔/๑๐๓)

^๒ ได้มาโดยธรรม หมายถึงสิ่งที่เป็นคุณดำรงอยู่ในกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการแล้วได้มา (อง.จดกก.อ. ๒/๖๑/๓๕๓)

^๓ พละ (พะล) คือ การสงเคราะห์ บวงสรวง น้อมใจ หรือส่วย มี ๕ อย่าง คือ (๑)ญาติพละ สงเคราะห์ญาติ (๒)อติถิพละ ต้อนรับแขก (๓)ปุพเพตพละ ทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย (๔)ราชพละ ถวายเงินของหลวงมี เสียภาษีอากร เป็นต้น (๕)เทวดาพละ ทำบุญอุทิศให้เทวดา (อง.จดกก.อ. ๒/๖๑/๓๕๓)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๒.ปัตตกัมมวรรค ๑.ปัตตกัมมสูตร

๔. อริยสาวกบำเพ็ญทักษิณาที่มีผลสูงขึ้นไป^๑ เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี^๒ มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์^๓ ไว้ในสมณพราหมณ์ผู้เว้นขาดจากความมัวเมาและความประมาท ผู้ดำรงมั่นอยู่ในขันติและโสร็จจะฝีกอบรมตน ทำตนให้สงบ ทำตนให้ดับเย็นสนิท^๔ ด้วยโศกทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม นี่เป็นฐานะที่ ๔ ที่อริยสาวกนั้นถึงแล้ว ถึงโดยสมควร ใช้สอยตามเหตุ

คหบดี อริยสาวกนั้นชื่อว่าทำกรรมอันสมควร ๔ ประการนี้ด้วยโศกทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม โศกทรัพย์ของใครก็ตาม หมดสิ้นไปเพราะกรรมอื่นนอกจากกรรมอันสมควร ๔ ประการนี้ โศกทรัพย์เหล่านี้ เราเรียกว่าถึงแล้วโดยไม่ใช่เหตุ ถึงโดยไม่สมควร ใช้สอยตามเหตุอันไม่ควร ส่วนโศกทรัพย์ของใครก็ตาม หมดสิ้นไปเพราะกรรมอันสมควร ๔ ประการนี้ โศกทรัพย์เหล่านี้ เราเรียกว่า ถึงแล้วโดยเหตุ ถึงโดยสมควร ใช้สอยตามเหตุ

นรชนผู้จะต้องตายเมื่อคำนึงถึงว่า

'โศกทรัพย์ทั้งหลายเราได้บริโภคแล้ว
คนที่ควรเลี้ยงเราได้เลี้ยงแล้ว
อันตรายทั้งหลายเราได้ข้ามพ้นแล้ว
ทักษิณาที่มีผลสูงขึ้นไปเราได้ให้แล้ว
และพลีกรรม ๕ อย่างเราได้ทำแล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ มีผลสูงขึ้นไป ในที่นี้หมายถึงสวรรค์ชั้นกามาวจรภูมิ ๖ ชั้น (อภ.จดก.อ. ๒/๖๑/๓๕๓, อภ.จดก.ฎีกา ๒/๖๑-๖๔/๓๘๖)

^๒ ให้ได้อารมณ์ดี ในที่นี้หมายถึงอำนาจให้บังเกิดในสวรรค์ชั้นกามาวจรภูมิ ๖ ชั้น(อภ.จดก.อ. ๒/๖๑/๓๕๓)

^๓ ให้เกิดในสวรรค์ ในที่นี้หมายถึงให้บังเกิดผลวิเศษ ๑๐ ประการอันดีเลิศ มีอายุ วรรณะ ยศ สุข ความเป็นใหญ่อันเป็นที่พิภย์ และรูปที่น่าปรารถนาเป็นต้น (อภ.จดก.อ. ๒/๖๑/๓๕๓, อภ.จดก.ฎีกา ๒/๖๑-๖๔/๓๘๖)

^๔ ทำตนให้ดับเย็นสนิท หมายถึงดับสนิทด้วยการดับกิเลส (อภ.จดก.อ. ๒/๖๑/๓๕๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุดิยบิณฑนาสก]

๒.ปัตตกัมมวรรค ๒.อานันยสูตร

ท่านผู้มีศีล ส้ารวมระวัง

ประพตติพรหมจรรย์เราได้บารุงแล้ว

ประโยชน์ที่บัณฑิตผู้ครองเรือนปรารถนา

เราก็ได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

กรรมที่ไม่ก่อความเดือดร้อนในภายหลังเราได้ทำแล้ว'

ชื่อว่าเป็นผู้ตั้งอยู่ในอริยธรรม^๑

บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญเขาในชาตินี้เอง

เขาตายไปแล้วย่อมบันเทิงในสวรรค์

ปัตตกัมมสูตรที่ ๑ จบ

๒. อานันยสูตร

ว่าด้วยสุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้

[๖๒] ครั้งนั้นแล อนาถบิณฑิกคหบดีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้ว นั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสกับอนาถบิณฑิกคหบดี ดังนี้ว่า

คหบดี สุข ๔ ประการนี้คฤหัสถ์ผู้บริโศกคาม^๒พึงได้รับตามกาล ตามสมัย สุข ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อัถถิสุข (สุขเกิดจากความมีทรัพย์)
๒. โภคสุข (สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์)
๓. อานันยสุข^๓ (สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้)
๔. อนวัชชสุข (สุขเกิดจากความประพตติที่ไม่มีโทษ)

เชิงอรรถ :

^๑ อริยธรรม ในที่นี้หมายถึงศีล ๕ (อง.จดก.อ. ๒/๖๑/๓๕๔)

^๒ ผู้บริโศกคาม (กามโศค) ในที่นี้หมายถึงผู้เสพรัดฤกาม กิเลสคาม (หมายเอาผู้ครองเรือน) (อง.จดก.อ. ๒/๖๒/๓๕๔)

^๓ คำว่า อานันยสุข นี้ ฉบับ สยามภุคคสส เตปิฎก (๒๕๒๓) อง.จดก. ๒๑/๑๖๒/๙๐-๙๑ และ ฉบับ ทยยภุคคสส สงคิตเตปิฎก (๒๕๓๐) อง.จดก. ๒๑/๖๒/๙๕ เป็น อนนยสุข

พระสูตรต้นตปีฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุดยปิณณาสก์]

๒.ปัดตกัมมวรรค ๒.อานันยสูตร

อัตถิสุข เป็นอย่างไร

คือ กุลบุตรในโลกนี้มีโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม เขาได้รับสุข โสมนัสว่า 'เรามีโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม' นี้เรียกว่า อัตถิสุข

โภคสุข เป็นอย่างไร

คือ กุลบุตรในโลกนี้ใช้สอยโภคทรัพย์และทำบุญด้วยโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วย ความหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม เขาได้รับสุข โสมนัสว่า 'เราใช้สอยโภคทรัพย์และทำบุญด้วย โภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม' นี้เรียกว่า โภคสุข

อานันยสุข เป็นอย่างไร

คือ กุลบุตรในโลกนี้ไม่เป็นหนี้ใคร ไม่ว่าจะน้อยหรือมากก็ตาม เขาได้รับสุข โสมนัสว่า 'เราไม่เป็นหนี้ใคร ไม่ว่าจะน้อยหรือมาก' นี้เรียกว่า อานันยสุข

อนวัชชสุข เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ประกอบด้วยกายกรรมที่ไม่มีโทษ วลีกรรมที่ไม่มีโทษ และมโนกรรมที่ไม่มีโทษ เขาได้รับสุข โสมนัสว่า 'เราประกอบด้วยกายกรรมที่ไม่มีโทษ วลีกรรมที่ไม่มีโทษ มโนกรรมที่ไม่มีโทษ' นี้เรียกว่า อนวัชชสุข

คหบดี คฤหัสถ์ผู้บริโภคมคามพึงได้รับสุข ๔ ประการนี้แลตามกาล ตามสมัย

นรชนผู้จะต้องตาย

รู้สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้

ระลึกถึงสุขเกิดจากความมีทรัพย์

เสวยสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์

ย่อมเห็นแจ้งด้วยปัญญา

เชิงอรรถ :

^๑ อง.ตีก. (แปล) ๒๐/๓๑/๑๒๗

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๑๐๖ }

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๒.ปัดตกัมมวรรค ๓.พรหมสูตร

ผู้มีปัญญาดีเห็นชัดอยู่อย่างนี้ย่อมรู้ส่วนทั้ง ๒ ว่า
สุขแม่ทั้ง ๓ นี้มีค่าไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖
แห่งสุขเกิดจากความประพตดิอันไม่มีโทษ

อานัณยสูตรที่ ๒ จบ

๓. พรหมสูตร^๑

ว่าด้วยสกุลที่มีพรหม

[๖๓] ภิกษุทั้งหลาย บุตรของสกุลใดบุชามารดาบิดาภายในเรือนตน สกุลนั้นชื่อว่า มีพรหม บุตรของสกุลใดบุชามารดาบิดาภายในเรือนตน สกุลนั้นชื่อว่า มีบูรพาจารย์ บุตรของสกุลใดบุชามารดาบิดาภายในเรือนตน สกุลนั้นชื่อว่า มีบูรพเทพ บุตรของสกุลใดบุชามารดาบิดาภายในเรือนตน สกุลนั้นชื่อว่า มีอาหุไนยบุคคล คำว่า "พรหม" นี้เป็นชื่อของมารดาบิดา คำว่า "บูรพาจารย์" นี้เป็นชื่อของมารดาบิดา คำว่า "บูรพเทพ" นี้เป็นชื่อของมารดาบิดา คำว่า "อาหุไนยบุคคล" นี้เป็นชื่อของมารดาบิดา^๒ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะมารดาบิดามีอุปการะมาก บำรุงเลี้ยง แสดงโลกนี้แก่บุตร

มารดาบิดาผู้อ่อนเคราะห์ประชา
ท่านเรียกว่าพรหม บูรพาจารย์
และอาหุไนยบุคคลของบุตรทั้งหลาย
เพราะเหตุนั้น บัณฑิตพึงนมีสการ
และสักการะมารดาบิดานั้นด้วยข้าว น้ำ ผ้า ที่นอน
การอบกลิ่น การให้อาบน้ำ และการชำระเท้า

เชิงอรรถ :

^๑ อง. ตก. (แปล) ๒๐/๓๑/๑๒๗

^๒ มารดาบิดาชื่อว่า พรหม เพราะมีพรหมวิหารธรรม ๔ ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ชื่อว่า บูรพาจารย์ เพราะเป็นอาจารย์คนแรกที่สอนลูกให้เรียนรู้การนั่ง การยืน การเดิน การนอน การเคี้ยว การกิน รวมทั้งสอนให้รู้จักพูด และรู้จักอะไรควรอะไรไม่ควร ชื่อว่า อาหุไนยบุคคล เพราะเป็นผู้ควรแก่ปฏิภาณคุณที่บุตรพึงทำตอบแทน เช่น การปรนนิบัติท่านด้วยอาหาร เครื่องนุ่งห่ม (อง.ตก.อ. ๒/๓๑/๑๑๑-๑๑๒)

พระสูตรต้นปิฎก อังคุดตริกกาย จดกกนิบาต [๒.พุดิยปิณฑนาสก]

๒.ปัตตกัมมวรรค ๕.รูปสูตร

เพราะการปรนนิบัติมารดาบิดานั้นแล
บัณฑิตทั้งหลายจึงสรรเสริญเขาในโลกนี้เอง
เขาตายไปแล้วย่อมบันเทิงในสวรรค์

พรหมสูตรที่ ๓ จบ

๔. นiryสูตร

ว่าด้วยธรรมเป็นเหตุให้เกิดในนรก

[๖๔] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ข่าสัตว์	๒. ลักทรัพย์
๓. ประพฤติผิดในกาม	๔. พุดเท็จ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

การข่าสัตว์ การลักทรัพย์
การพุดเท็จ และการคบหาภรรยาของผู้อื่น
เรากล่าวว่าเป็นกรรมเศร้าหมอง
บัณฑิตทั้งหลายย่อมไม่สรรเสริญเลย

นiryสูตรที่ ๔ จบ

๕. รูปสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้ถือรูปเป็นประมาณ

[๖๕] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก
บุคคล ๔ จำพวก^๑ไหนบ้าง คือ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภิ.ป. (แปล) ๓๖/๑๗๑-๑๗๒/๒๐๔-๒๐๕

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๑๐๘ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๒.ปัดตกัมมวรรค ๕.รูปสูตร

๑. บุคคลผู้ถือรูปเป็นประมาณ เลื่อมใสในรูป
 ๒. บุคคลผู้ถือเสียงเป็นประมาณ เลื่อมใสในเสียง
 ๓. บุคคลผู้ถือความเศร้าหมองเป็นประมาณ^๑ เลื่อมใสในความเศร้าหมอง
 ๔. บุคคลผู้ถือธรรมเป็นประมาณ เลื่อมใสในธรรม
 ภิคุชทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก
 ชนเหล่าใดถือประมาณในรูป
 และชนเหล่าใดคล้อยไปตามเสียง
 ชนเหล่านั้นชื่อว่าตกอยู่ในอำนาจของฉันทราคะ^๒
 ย่อมไม่รู้จักบุคคลนั้น คือ
 บุคคลนั้นแลเป็นคนเขลา ไม่รู้คุณภายในของเขา
 และไม่เห็นข้อปฏิบัติภายนอกของเขา
 ถูกห้อมล้อมไว้โดยรอบ ย่อมถูกเสียงชักนำไป
 อนึ่ง บุคคลผู้ไม่รู้คุณภายใน^๓
 แต่เห็นข้อปฏิบัติภายนอก^๔
 มองแต่ผลในภายนอก^๕
 ย่อมถูกเสียงชักนำไป
 ส่วนบุคคลที่รู้คุณภายใน
 และเห็นแจ้งข้อปฏิบัติภายนอก
 เห็นธรรมปราศจากเครื่องกั้น
 ย่อมไม่ถูกเสียงชักนำไป

รูปสูตรที่ ๕ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงความเศร้าหมองแห่งจิวร คือ จิวรที่หยาบ จิวรเกา และจิวรปะเย็บหลายครั้ง และความเศร้าหมองแห่งบาตร คือ บาตรที่มีรอยปุมหลายแห่ง (อง.จดกก.อ. ๒/๖๕/๓๕๕, อง.จดกก.ฎีกา ๒/๖๕/๓๕๘)

^๒ หมายถึงตกอยู่ในอำนาจของความพอใจและความกำหนดยินดี (อง.จดกก.อ. ๒/๖๕/๓๕๕)

^๓ หมายถึงไม่รู้คุณมีศีลเป็นต้นที่อยู่ในภายในของบุคคลนั้น (อง.จดกก.อ. ๒/๖๕/๓๕๕)

^๔ หมายถึงเห็นเฉพาะข้อปฏิบัติภายนอกของบุคคลนั้น (อง.จดกก.อ. ๒/๖๕/๓๕๕)

^๕ หมายถึงเห็นเฉพาะผลคือสักการะภายนอกที่คนเหล่าอื่นกระทำแก่บุคคลนั้น (อง.จดกก.อ. ๒/๖๕/๓๕๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๒.ปัตตกัมมวรรค ๗.อหิราชสูตร

๖. สราคสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้มีราคะ

[๖๖] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวก^๑ไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลผู้มีราคะ	๒. บุคคลผู้มีโทสะ
๓. บุคคลผู้มีโมหะ	๔. บุคคลผู้มีมานะ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

ชนทั้งหลายผู้กำหนดมาก

ในธรรมที่เป็นเหตุแห่งความกำหนัด

เปล็ดเปล็นอย่างยิ่งในรูปที่น่ารัก

เป็นสัตว์ต่ำทราม ถูกโมหะ (ความหลง) หุ้มห่อไว้

ยอมทำให้เครื่องผูกพันเจริญขึ้น

เป็นคนไม่ฉลาด ทำอกุศลกรรมที่เกิดจากราคะบ้าง

เกิดจากโทสะบ้าง เกิดจากโมหะบ้าง

ที่มีแต่ความคับแค้น เพิ่มทุกข์อยู่รำไป

สัตว์ที่ถูกอวิชชา (ความไม่รู้) หุ้มห่อไว้

เป็นผู้มีตบอด ปราศจากจักขุคือปัญญา

มีสภาวะเหมือนธรรมทั้งหลายที่มีอยู่

ยอมไม่สำคัญว่าเราทั้งหลายก็มีสภาวะเหมือนอย่างนั้น

สราคสูตรที่ ๖ จบ

๗. อหิราชสูตร

ว่าด้วยตระกูลพญา

[๖๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งในเขตกรุงสาวัตถีถูกงูกัด

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๘๖/๒๑๔

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๑๑๐ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.พุดิยปิณฑนาสก]

๒.ปัตตกัมมวรรค ๗.อิทธิราชสูตร

ถึงแก่มรณภาพ ลำดับนั้น ภิกษุหลายรูปพากันไปเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิเษกแล้วหนึ่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่ พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุรูปหนึ่งในเขตกรุงสาวัตถีถูกกักถึงแก่มรณภาพ”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนั้นคงจะไม่ได้แผ่เมตตาจิตให้ ตระกูลพญางู ๔ ตระกูล เพราะถ้าเธอแผ่เมตตาจิตให้ตระกูลพญางู ๔ ตระกูล เธอก็จะไม่ถูกกักถึงแก่มรณภาพ

ตระกูลพญางู ๔ ตระกูล อะไรบ้าง คือ

๑. ตระกูลพญางูชื่อวิรูปักษ์	๒. ตระกูลพญางูชื่อเอราปละ
๓. ตระกูลพญางูชื่อฉัพพยานุตร	๔. ตระกูลพญางูชื่อกัณหาโคตมกะ

ภิกษุนั้นคงจะไม่ได้แผ่เมตตาจิตให้ตระกูลพญางู ๔ ตระกูลนี้ เพราะถ้าเธอแผ่ เมตตาจิตให้ตระกูลพญางู เธอก็จะไม่ถูกกักถึงแก่มรณภาพ

ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุแผ่เมตตาจิตให้ตระกูลพญางู ๔ ตระกูลนี้ เพื่อคุ้มครองตน เพื่อรักษาตน เพื่อป้องกันตน”

เราขอมีเมตตาต่อตระกูลพญางูวิรูปักษ์

เราขอมีเมตตาต่อตระกูลพญางูเอราปละ

เราขอมีเมตตาต่อตระกูลพญางูฉัพพยานุตร

เราขอมีเมตตาต่อตระกูลพญางูกัณหาโคตมกะ

เราขอมีเมตตาต่อสัตว์ไม่มีเท้า

เราขอมีเมตตาต่อสัตว์สองเท้า

เราขอมีเมตตาต่อสัตว์สี่เท้า

เราขอมีเมตตาต่อสัตว์หลายเท้า

สัตว์ไม่มีเท้าอย่าได้เบียดเบียนเรา

สัตว์สองเท้าอย่าได้เบียดเบียนเรา

สัตว์สี่เท้าอย่าได้เบียดเบียนเรา

สัตว์หลายเท้าอย่าได้เบียดเบียนเรา

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปัณณาสก์]

๒.ปัตตกัมมวรรค ๘. เทวทัตตสูตร

ขอสรรพสัตว์ที่มีลมหายใจ

ขอสรรพสัตว์ที่ยังมีชีวิตทั้งมวล

จงประสพกับความเจริญ

ความเลวร้ายอย่าได้มาแผ้วพานสัตว์ใด ๆ เลย

พระพุทธเจ้ามีพระคุณหาประมาณมิได้ พระธรรมมีพระคุณหาประมาณมิได้
พระสงฆ์มีพระคุณหาประมาณมิได้ สัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย คือ งู แมงป่อง ตะขาบ
แมงมุม ตั๊กแก หนูมีคุณพอประมาณ

เราทำการรักษา ทำการป้องกันไว้แล้ว ขอหมู่มสัตว์ผู้มีชีวิตทั้งหลายจงหลีก
ไป เรานั้นขออนอบน้อมพระผู้มีพระภาค ขออนอบน้อมพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้ง ๗
พระองค์^๑

อิทธิราชสูตรที่ ๗ จบ

๘. เทวทัตตสูตร

ว่าด้วยพระเทวทัต

[๖๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ เขตกรุง
ราชคฤห์ ณ ที่นั้น เมื่อพระเทวทัตหลีกไปไม่นานนัก พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียก
ภิกษุทั้งหลายมาตรัสปรารภพระเทวทัตว่า "ภิกษุทั้งหลาย ลากสักการะและชื่อเสียง
เกิดขึ้นแก่พระเทวทัตเพื่อฆาตন เพื่อความเสื่อม

ลากสักการะและชื่อเสียงเกิดขึ้นแก่พระเทวทัตเพื่อฆาตน เพื่อความเสื่อม
เหมือนต้นกล้วยผลัดผลเพื่อฆาตน เพื่อความพินาศ

ลากสักการะและชื่อเสียงเกิดขึ้นแก่พระเทวทัตเพื่อฆาตน เพื่อความเสื่อม
เหมือนต้นไผ่ตกขยเพื่อฆาตน เพื่อความพินาศ

ลากสักการะและชื่อเสียงเกิดขึ้นแก่พระเทวทัตเพื่อฆาตน เพื่อความเสื่อม
เหมือนไม้้อออออกดอกเพื่อฆาตนเอง เพื่อความพินาศ

เชิงอรรถ :

^๑ ข.ชา. ๒๗/๑๐๕-๑๐๖/๕๖

พระสูตรต้นปิฎก อังคุดตริกกาย จดกกนิบาต [๒.หุติยปิณณาสก]

๒.ปัตตกัมมวรรค ๙.ปธานสูตร

ลากสักการะและชื่อเสียงเกิดขึ้นแก่พระเทวทัตเพื่อฆ่าตน เพื่อความเสื่อม
เหมือนแม่ม้าอัสดร^๑ตั้งครรภ์เพื่อฆ่าตน เพื่อความพินาศ”

สักการะยอมฆ่าบุรุษชั่ว

เหมือนผลกล้วยฆ่าต้นกล้วย

ขยไฟฆ่าต้นไฟ ดอกอ้อฆ่าต้นอ้อ

ลูกม้าอัสดรฆ่าแม่ม้าจะนั้น

เทวทัตตสูตรที่ ๘ จบ

๙. ปธานสูตร^๒

ว่าด้วยปธาน

[๖๙] ภิกษุทั้งหลาย ปธาน (ความเพียร) ๔ ประการนี้

ปธาน ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สังวรปธาน (เพียรระวัง)	๒. ปหานปธาน (เพียรละ)
๓. ภาวนาปธาน (เพียรเจริญ)	๔. อนุรักษนาปธาน (เพียรรักษา)

สังวรปธาน เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้สร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคอง
จิตมุ่งมั่นเพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น นี้เรียกว่า สังวรปธาน

ปหานปธาน เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้สร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคอง
จิตมุ่งมั่นเพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว นี้เรียกว่า ปหานปธาน

ภาวนาปธาน เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้สร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคอง
จิตมุ่งมั่นเพื่อทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น นี้เรียกว่า ภาวนาปธาน

เชิงอรรถ :

^๑ **แม่ม้าอัสดร** หมายถึงแม่ลาซึ่งเป็นสัตว์วงศ์เดียวกับม้า (รูปร่างคล้ายม้าแต่ตัวเล็กกว่า) ผสมพันธุ์กับพ่อม้า
ตั้งครรภ์ขึ้น พอถึงเวลาคลอด ไม่สามารถคลอดได้ ยืนเอาเท้ากระเทียบพื้นอยู่จนต้องผ่าท้องนำลูกออก
เพราะถูกผ่าท้องแม่ลาจึงตาย (ลูกที่เกิดจากแม่ลากับพ่อม้า) เรียกว่า ม้าอัสดร (อง.จดก.อ. ๒/๖๘/๓๕๗)

^๒ ดู ข้อ ๑๓ (ปธานสูตร) หน้า ๒๓-๒๔ ในเล่มนี้, ที.ปา. ๑๑/๓๑๐/๓๐๑-๓๐๒

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุดิยปิณฑนาสก]

๒.ปัดตกัมมวรรค ๑๐.อธัมมิกสูตร

อนุรักขนาปธาน เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้สร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคอง จิตมุ่งมั่นเพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิญโญภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มทีแห่ง กุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว นี้เรียกว่า อนุรักขนาปธาน

ภิกษุทั้งหลาย ปธาน ๔ ประการนี้แล

ปธาน ๔ ประการนี้ คือ

สังวรปธาน ปหานปธาน

ภาวนापธาน และอนุรักขนาปธาน

พระพุทธเจ้าผู้เป็นเผ่าพันธุ์พระอาทิตย์ทรงแสงดวงไว้แล้ว

ที่เป็นเหตุให้ภิกษุในธรรมวินัยนี้

ผู้มีความเพียรถึงความสิ้นทุกข์

ปธานสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. อธัมมิกสูตร

ว่าด้วยพระราชาผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรมและผู้ตั้งอยู่ในธรรม

[๗๐] ภิกษุทั้งหลาย ในเวลาที่พระราชาไม่ตั้งอยู่ในธรรม^๑ แม้พวกข้าราชการ ก็ไม่ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อพวกข้าราชการไม่ตั้งอยู่ในธรรม แม้พราหมณ์และคหบดี ก็ไม่ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อพราหมณ์และคหบดีไม่ตั้งอยู่ในธรรม แม้ชาวนิคมและชาว ชนบทก็ไม่ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อชาวนิคมและชาวชนบทไม่ตั้งอยู่ในธรรม ดวงจันทร์ และดวงอาทิตย์ก็โคจร(หมุน)ไปไม่สม่ำเสมอ เมื่อดวงจันทร์และดวงอาทิตย์โคจรไป ไม่สม่ำเสมอ หมุดดาวนักษัตรก็โคจรไปไม่สม่ำเสมอ เมื่อหมุดดาวนักษัตรโคจรไปไม่ สม่ำเสมอ คีนและวันก็หมุนเวียนไปไม่สม่ำเสมอ เมื่อคีนและวันหมุนเวียนไปไม่

เชิงอรรถ :

^๑ ไม่ตั้งอยู่ในธรรม หมายถึงไม่เก็บพลี (ภาษี) ๑๐ ส่วนที่พระราชาในกาลก่อนตั้งไว้ และอาชญาอันสมควร แก่ความผิด เก็บพลีเกินและลงอาชญาเกินความผิด (อภ.จดก.อ. ๒/๗๐/๓๕๗)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๒.ปัตตกัมมวรรค ๑๐.อรัณมิกสูตร

สม่าเสมอ เดือนหนึ่งและครึ่งเดือนก็หมุนเวียนไปไม่สม่าเสมอ เมื่อเดือนหนึ่งและครึ่งเดือนหมุนเวียนไปไม่สม่าเสมอ ฤดูและปีก็หมุนเวียนไปไม่สม่าเสมอ เมื่อฤดูและปีหมุนเวียนไปไม่สม่าเสมอ ลมก็พัดไปไม่สม่าเสมอ พัดไปพัดทางไม่สม่าเสมอ เมื่อลมพัดไปไม่สม่าเสมอ พัดไปพัดทางไม่สม่าเสมอ พวกเทวดาก็ขัดเคืองใจ เมื่อพวกเทวดาขัดเคืองใจ ฝนก็ไม่ตกต้องตามฤดูกาล เมื่อฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ข้าวกล้าทั้งหลายก็ออกรวงสุกไม่พร้อมกัน

ภิกษุทั้งหลาย มนุษย์ทั้งหลายบริโภคข้าวกล้าที่สุกไม่พร้อมกันย่อมมีอายุน้อย ๑ มีผิวพรรณไม่ดี ๑ มีกำลังไม่ดี ๑ มีความเจ็บป่วยมาก ๑

ในเวลาทีพระราชาตั้งอยู่ในธรรม แม้พวกราชการก็ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อพวกราชการตั้งอยู่ในธรรม แม้พราหมณ์และคหบดีก็ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อพราหมณ์และคหบดีตั้งอยู่ในธรรม แม้ชาวนิคมและชาวชนบทก็ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อชาวนิคมและชาวชนบทตั้งอยู่ในธรรม ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ก็โคจรไปสม่าเสมอ เมื่อดวงจันทร์และดวงอาทิตย์โคจรไปสม่าเสมอ หมู่ดาวนักษัตรก็โคจรไปสม่าเสมอ เมื่อหมู่ดาวนักษัตรโคจรไปสม่าเสมอ คีนและวันก็หมุนเวียนไปสม่าเสมอ เมื่อคีนและวันหมุนเวียนไปสม่าเสมอ เดือนหนึ่งและครึ่งเดือนก็หมุนเวียนไปสม่าเสมอ เมื่อเดือนหนึ่งและครึ่งเดือนหมุนเวียนไปสม่าเสมอ ฤดูและปีก็หมุนเวียนไปสม่าเสมอ เมื่อฤดูและปีหมุนเวียนไปสม่าเสมอ ลมก็พัดไปสม่าเสมอ พัดไปถูกทางสม่าเสมอ เมื่อลมพัดไปสม่าเสมอ พัดไปถูกทางสม่าเสมอ พวกเทวดาก็ไม่ขัดเคืองใจ เมื่อพวกเทวดาไม่ขัดเคืองใจ ฝนก็ตกต้องตามฤดูกาล เมื่อฝนตกต้องตามฤดูกาล ข้าวกล้าทั้งหลายก็ออกรวงสุกพร้อมกัน

ภิกษุทั้งหลาย มนุษย์ทั้งหลายบริโภคข้าวกล้าสุกพร้อมกันย่อมมีอายุยืน ๑ มีผิวพรรณผ่องใส ๑ มีกำลัง ๑ มีความเจ็บป่วยน้อย ๑

เมื่อฝูงโคข้ามน้ำไป

ถ้าโคจำฝูงไปคดเคี้ยว

โคทั้งฝูงก็ไปคดเคี้ยวตามกัน

ในเมื่อโคจำฝูงไปคดเคี้ยว

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปัณณาสก์]

๒.ปัดตกัมมวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน
 ผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้เป็นใหญ่
 ถ้าผู้นั้นประพฤติไม่เป็นธรรม
 ประชาชนชาวเมืองนั้นก็ประพฤติไม่เป็นธรรมตามไปด้วย
 หากพระราชาไม่ตั้งอยู่ในธรรม
 ชาวเมืองนั้นก็อยู่เป็นทุกข์
 เมื่อฝูงโคข้ามน้ำไป
 ถ้าโคจำฝูงไปตรง
 โคทั้งฝูงก็ไปตรงตามกัน
 ในเมื่อโคจำฝูงไปตรง

ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน
 ผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้เป็นใหญ่
 ถ้าผู้นั้นประพฤติชอบธรรม
 ประชาชนชาวเมืองนั้นก็ประพฤติชอบธรรมตามไปด้วย
 หากพระราชาตั้งอยู่ในธรรม
 ชาวเมืองนั้นก็อยู่เป็นสุข^๑

อธัมมิกสูตรที่ ๑๐ จบ

ปัดตกัมมวรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปัดตกัมมสูตร	๒. อานันทยสูตร
๓. พรหมสูตร	๔. นิริยสูตร
๕. รูปสูตร	๖. สรภาคสูตร
๗. อหิราชสูตร	๘. เทวทัตตสูตร
๙. ปธานสูตร	๑๐. อธัมมิกสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ ข.ชา. ๒๗/๑๓๓-๑๓๖/๑๑๓-๑๑๔

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๓.อภีณณกวรรค ๓.สัปปริสสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมปฏิบัติปฏิภาณ
ที่ไม่ผิด และชื่อว่าได้สร้างเหตุเพื่อความสิ้นอาสวะ

สัมมาทิฏฐิสูตรที่ ๒ จบ

๓. สัปปริสสูตร

ว่าด้วยธรรมของอสังตบุรุษและสังตบุรุษ

[๗๓] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการพึงทราบว่าเป็น
อสังตบุรุษ

ธรรม ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. อสังตบุรุษในโลกนี้ถึงไม่มีใครถามก็เปิดเผยข้อเสียหายของบุคคลอื่นได้
ไม่จำเป็นต้องพูดถึงอสังตบุรุษผู้ถูกถามเลย และอสังตบุรุษผู้ถูกถาม
ก็ตอบปัญหาทันที ไม่อ้อมค้อม ไม่หน่วงเหนี่ยว กล่าวถึงข้อเสีย
ของบุคคลอื่นอย่างละเอียดเต็มที่ นี้พึงทราบว่าเป็น 'ผู้เป็นอสังตบุรุษ'
๒. อสังตบุรุษถึงถูกใครถามก็ไม่เปิดเผยข้อดีของบุคคลอื่น ไม่จำเป็นต้อง
พูดถึงอสังตบุรุษผู้ไม่ถูกถามเลย และอสังตบุรุษผู้ถูกถามก็ตอบ
ปัญหาอ้อมค้อม หน่วงเหนี่ยว กล่าวสรรเสริญข้อดีของบุคคลอื่น
ไม่ละเอียดเต็มที่ นี้พึงทราบว่าเป็น 'ผู้เป็นอสังตบุรุษ'
๓. อสังตบุรุษถึงถูกใครถามก็ไม่เปิดเผยข้อเสียของตน ไม่จำเป็นต้อง
พูดถึงอสังตบุรุษผู้ไม่ถูกถาม และอสังตบุรุษผู้ถูกถามก็ตอบปัญหา
อ้อมค้อม หน่วงเหนี่ยว กล่าวถึงข้อเสียของตนไม่ละเอียดเต็มที่
นี้พึงทราบว่าเป็น 'ผู้เป็นอสังตบุรุษ'
๔. อสังตบุรุษถึงไม่ถูกใครถามก็เปิดเผยข้อดีของตน ไม่จำเป็นต้อง
พูดถึงอสังตบุรุษผู้ถูกถาม และอสังตบุรุษผู้ถูกถามก็รีบตอบปัญหา
ไม่อ้อมค้อม ไม่หน่วงเหนี่ยว กล่าวสรรเสริญข้อดีของตนอย่าง
ละเอียดเต็มที่ นี้พึงทราบว่าเป็น 'ผู้เป็นอสังตบุรุษ'

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลพึงทราบว่าเป็น
อสังตบุรุษ

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุดิยปิณฑนาสก]

๓.อภีณณกวรรค ๓.สัปปริสสูตร

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการพึงทราบว่าเป็น
สัตบุรุษ

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัตบุรุษในโลกนี้ถึงถูกใครถามก็ไม่เปิดเผยข้อเสียของบุคคลอื่น ไม่จำเป็นต้องพูดถึงสัตบุรุษผู้ไม่ถูกถาม และสัตบุรุษผู้ถูกถามก็ตอบปัญหาอ้อมค้อม หนองเหนียว กล่าวถึงข้อเสียของบุคคลอื่นอย่างไม่ละเอียดเต็มที่ นี้พึงทราบว่าเป็น 'ผู้นี้เป็นสัตบุรุษ'
๒. สัตบุรุษถึงไม่ถูกใครถามก็เปิดเผยข้อดีของบุคคลอื่น ไม่จำเป็นต้องพูดถึงสัตบุรุษผู้ถูกถาม และสัตบุรุษผู้ถูกถามก็รีบตอบปัญหาไม่อ้อมค้อม ไม่หนองเหนียว กล่าวสรรเสริญข้อดีของบุคคลอื่นอย่างละเอียดเต็มที่ นี้พึงทราบว่าเป็น 'ผู้นี้เป็นสัตบุรุษ'
๓. สัตบุรุษถึงไม่ถูกใครถามก็เปิดเผยข้อเสียของตน ไม่จำเป็นต้องพูดถึงสัตบุรุษผู้ถูกถาม และสัตบุรุษผู้ถูกถามก็รีบตอบปัญหาไม่อ้อมค้อม ไม่หนองเหนียว กล่าวข้อเสียของตนอย่างละเอียดเต็มที่ นี้พึงทราบว่าเป็น 'ผู้นี้เป็นสัตบุรุษ'
๔. สัตบุรุษถึงถูกใครถามก็ไม่เปิดเผยข้อดีของตน ไม่จำเป็นต้องพูดถึงสัตบุรุษผู้ไม่ถูกถาม และสัตบุรุษผู้ถูกถามก็รีบตอบปัญหาอ้อมค้อม หนองเหนียว กล่าวสรรเสริญข้อดีของตนอย่างไม่ละเอียดเต็มที่ นี้พึงทราบว่าเป็น 'ผู้นี้เป็นสัตบุรุษ'

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลพึงทราบว่าเป็น
สัตบุรุษ

ภิกษุทั้งหลาย หญิงสะใภ้มีความละเอียดและเกรงกลัวมากในแม่สามี พ่อสามี สามี รวมถึงพวกทาส กรรมกร และคนรับใช้ ตลอดช่วงเวลาคืนหนึ่งหรือวันหนึ่งที่นางถูกนำมา(สู่ตระกูลสามี) สมัยต่อมา เพราะอาศัยอยู่จนคุ้นเคย จึงกล่าวกับแม่สามี พ่อสามี แม่กระทั่งสามีว่า 'หลีกไป พวกท่านจะรู้เรื่องอะไรเล่า' แม้ฉันใด

ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ตลอดช่วงเวลาคืนหนึ่งหรือวันหนึ่งที่เธอออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต เธอยังมีความละเอียด มีความเกรงกลัว

พระสูตรต้นปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.หุติยปิณฑนาสก]

๓.อปกรณ์วรรค ๕. หุติยอัคคสูตร

มากในเหล่าภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา รวมถึงพวกคนวัดและสมณทูตเทศ^๑
สมัยต่อมา เพราะอาศัยอยู่รวมกันจนคุ้นเคย เธอกล่าวกับอาจารย์ แม้กระทั่ง
อุปัชฌาย์อย่างนี้ว่า 'หลีกไป พวกท่านจะรู้เรื่องอะไรเล่า'

ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นแล เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า 'เราจัก
มีใจเหมือนหญิงสะใภ้ที่มาอยู่ใหม่' เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล

สัปปริสสูตรที่ ๓ จบ

๔. ปฐมอัคคสูตร

ว่าด้วยธรรมอันเลิศ สูตรที่ ๑

[๗๔] ภิกษุทั้งหลาย ธรรมอันเลิศ ๔ ประการนี้
ธรรมอันเลิศ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ศิลอันเลิศ	๒. สมာธิอันเลิศ
๓. ปัญญาอันเลิศ	๔. วิมุตติอันเลิศ

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมอันเลิศ ๔ ประการนี้แล

ปฐมอัคคสูตรที่ ๔ จบ

๕. หุติยอัคคสูตร

ว่าด้วยธรรมอันเลิศ สูตรที่ ๒

[๗๕] ภิกษุทั้งหลาย ธรรมอันเลิศ^๒ ๔ ประการนี้
ธรรมอันเลิศ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. รูปอันเลิศ	๒. เวทนาอันเลิศ
๓. สัญญาอันเลิศ	๔. ภาวนอันเลิศ

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมอันเลิศ ๔ ประการนี้แล

หุติยอัคคสูตรที่ ๕ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ สมณทูต ในที่นี้หมายถึงสามเณร (วิ.มหา. (แปล) ๒/๔๓๐/๕๔๑)

^๒ ธรรมอันเลิศ ในที่นี้หมายถึงรูป เวทนา สัญญาที่พิจารณาแล้วบรรลอรหัตตผล และภพคืออัสถภาพที่
บุคคลดำรงอยู่แล้วสามารถบรรลอรหัตตผลได้ (อง.จตุกก.อ. ๒/๗๔-๗๕/๓๕๙)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุดิยปิณฑนาสก]

๓.อปัณณกวรรค ๖.กุสินารสูตร

๖. กุสินารสูตร

ว่าด้วยพุทธกิจในกรุงกุสินารา

[๗๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ระหว่างต้นรังทั้งคู่ ในศาลวันของ เจ้ามัลละ ซึ่งเป็นทางเข้ากรุงกุสินารา ในสมัยเป็นที่ปรินิพพาน ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุแม้เพียงรูปเดียวพึงมีความสงสัยหรือเคลือบแคลงใน พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มรรค หรือในปฏิบัติ (ข้อปฏิบัติ) เธอทั้งหลาย จงถามเถิด อย่าได้มีความเดือดร้อนใจภายหลังว่า ‘พระศาสดาประทับอยู่ตรงหน้าของเราทั้งหลาย เราทั้งหลายยังไม่สามารถทูลถามพระผู้มีพระภาคต่อหน้าได้’”

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้ ภิกษุเหล่านั้นได้นิ่งเงียบ

แม้ครั้งที่ ๒ พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ...

แม้ครั้งที่ ๓ พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุแม้เพียงรูปเดียวพึงมีความสงสัย หรือเคลือบแคลง ในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มรรค หรือในปฏิบัติ เธอทั้งหลายจงถามเถิด อย่าได้มีความเดือดร้อนใจภายหลังว่า ‘พระศาสดาประทับอยู่ตรงหน้าของเราทั้งหลาย เราทั้งหลายก็ยังไม่สามารถทูลถามพระผู้มีพระภาคต่อหน้าได้’”

แม้ครั้งที่ ๓ ภิกษุเหล่านั้นก็ยังพากันนิ่งอยู่

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เป็นได้ที่เธอทั้งหลายไม่ถามเพราะความเคารพในพระศาสดา แม้เพื่อนจงบอกแก่เพื่อนเถิด” เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้ ภิกษุเหล่านั้นได้นิ่งเงียบ ลำดับนั้น ท่านพระอานนท์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นาคัจฉกรยัจฉริย ไม่เคยปรากฏ ข้าพระองค์เลื่อมใสอย่างนี้ว่า ‘ในภิกษุสงฆ์นี้ ภิกษุแม้แต่รูปเดียวไม่มีความสงสัยหรือเคลือบแคลงใน พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มรรค หรือในปฏิบัติ’”

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๓.อภินณกวรรค ๗. อจินเตยยสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ เธอกล่าวเพราะความเลื่อมใส ในเรื่องนี้ ตถาคตเองก็มีความรู้เหมือนกันว่า ‘ในภิกษุสงฆ์นี้ ภิกษุแม้แต่รูปเดียวไม่มีความสงสัยหรือเคลือบแคลงในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มรรค หรือในปฏิบัติทา’ อานนท์ ในจำนวนภิกษุ ๕๐๐ รูปนี้ ภิกษุผู้มีคุณธรรมชั้นต่ำสุด^๑ เป็นโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิ^๒ในวันข้างหน้า”

กสินารสูตรที่ ๖ จบ

๗. อจินเตยยสูตร

ว่าด้วยอจินไตย

[๗๗] ภิกษุทั้งหลาย อจินไตย (เรื่องไม่ควรคิด) ๔ ประการนี้บุคคลไม่ควรคิด ใครคิดพึงมีส่วนแห่งความเป็นบ้า ความเตื่อตร้อน

อจินไตย ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. พุทธวิสัย ^๓ ของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย	๒. ฌานวิสัยของผู้ได้ฌาน
๓. วิบากแห่งกรรม	๔. ความคิดเรื่องโลก ^๔

ภิกษุทั้งหลาย อจินไตย ๔ ประการนี้บุคคลไม่ควรคิด ใครคิดพึงมีส่วนแห่งความเป็นบ้า ความเตื่อตร้อน

อจินเตยยสูตรที่ ๗ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ คำนี้พระพุทธองค์ตรัสหมายเอาพระอานนท์ (อภ.จดกก.อ. ๒/๗๖/๓๖๐)

^๒ สัมโพธิ ในที่นี้หมายถึงมรรคเบื้องสูง ๓ (คือ สกทาคามีมรรค อนาคามีมรรค และอรหัตตมรรค) (สารตถ. ฎีกา ๑/๒๑/๕๕๙)

^๓ พุทธวิสัย หมายถึงความเป็นไปและอานภาพแห่งพระพุทธรุคณทั้งหลาย มีพระสัมพันธัญญาณเป็นต้น (อภ.จดกก.อ. ๒/๗๗/๓๖๐)

^๔ ความคิดเรื่องโลก หมายถึงความคิดว่า ใครสร้างดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ ใครสร้างมหาปรุพี ใครสร้างมหาสมุทร ใครให้สัตว์เกิด ใครสร้างภูเขา ใครสร้างต้นมะม่วง ต้นตาล และต้นมะพร้าว เป็นต้น (อภ.จดกก.อ. ๒/๗๗/๓๖๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุดยปัณณาสก์]

๓.อปัณณกวรรค ๘.ทักขินสูตร

๘. ทักขินสูตร

ว่าด้วยความบริสุทธิ์แห่งทักขินา

[๗๘] ภิกษุทั้งหลาย ความบริสุทธิ์แห่งทักขินา^๑(ของทำบุญ) ๔ ประการนี้
ความบริสุทธิ์แห่งทักขินา ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ทักขินาที่บริสุทธิ์ฝ่ายทายก(ผู้ให้) แต่ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายปฏิบัติ(ผู้รับ)
๒. ทักขินาที่บริสุทธิ์ฝ่ายปฏิบัติ แต่ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายทายก
๓. ทักขินาที่ไม่บริสุทธิ์ ทั้งฝ่ายทายกและฝ่ายปฏิบัติ
๔. ทักขินาที่บริสุทธิ์ ทั้งฝ่ายทายกและฝ่ายปฏิบัติ

ทักขินาที่บริสุทธิ์ฝ่ายทายก แต่ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายปฏิบัติ เป็นอย่างไร
คือ ทายกในโลกนี้เป็นผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม ปฏิบัติเป็นผู้ศีล มีธรรม
เลวทราม ทักขินาที่บริสุทธิ์ฝ่ายทายก แต่ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายปฏิบัติ เป็นอย่างนี้แล
ทักขินาที่บริสุทธิ์ฝ่ายปฏิบัติ แต่ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายทายก เป็นอย่างไร
คือ ทายกในโลกนี้เป็นผู้ศีล มีธรรมเลวทราม ปฏิบัติเป็นผู้มีศีล มี
กัลยาณธรรม ทักขินาที่บริสุทธิ์ฝ่ายปฏิบัติ แต่ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายทายก เป็นอย่าง
นี้แล

ทักขินาที่ไม่บริสุทธิ์ทั้งฝ่ายทายกและฝ่ายปฏิบัติ เป็นอย่างไร
คือ ทายกในโลกนี้เป็นผู้ศีล มีธรรมเลวทราม แม้ปฏิบัติก็เป็นผู้ศีล มี
ธรรมเลวทราม ทักขินาที่ไม่บริสุทธิ์ทั้งฝ่ายทายกและฝ่ายปฏิบัติ เป็นอย่างนี้แล
ทักขินาที่บริสุทธิ์ทั้งฝ่ายทายกและฝ่ายปฏิบัติ เป็นอย่างไร
คือ ทายกในโลกนี้เป็นผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม แม้ปฏิบัติก็เป็นผู้มีศีล มี
กัลยาณธรรม ทักขินาที่บริสุทธิ์ทั้งฝ่ายทายกและฝ่ายปฏิบัติ เป็นอย่างนี้แล
ภิกษุทั้งหลาย ความบริสุทธิ์แห่งทักขินา ๔ ประการนี้แล

ทักขินสูตรที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๑๓/๒๐๓

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๑๒๓ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๓.อปิณฑนวรรค ๙. วณิชชสูตร

๙. วณิชชสูตร

ว่าด้วยเหตุให้การค้าขายขาดทุนหรือได้กำไร

[๗๙] สมัยนั้น ท่านพระสารีบุตรเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
อภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้บุคคลบางคนในโลกนี้ประกอบ
การค้าขายขาดทุน อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้บุคคลบางคนในโลกนี้ประกอบการ
ค้าขายไม่ได้กำไรตามที่ประสงค์ อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้บุคคลบางคนในโลกนี้
ประกอบการค้าขายได้กำไรตามที่ประสงค์ อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้บุคคลบางคน
ในโลกนี้ประกอบการค้าขายได้กำไรยิ่งกว่าที่ประสงค์”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “สารีบุตร บุคคลบางคนในโลกนี้เข้าไปหา
สมณะหรือพรหมณ์ไปวารณาว่า ‘ท่านผู้เจริญ พระคุณเจ้าต้องการปัจจัย นิมนต์
บอกเถิด’ แต่เขากลับไม่ถวายปัจจัยที่วารณาไว้ ถ้าเขาเคลื่อนจากอัตรภาพนั้น
กลับมาสู่ความเป็นมนุษย์นี้ เขาประกอบการค้าขายใด ๆ ก็ยอมขาดทุน

บุคคลบางคนในโลกนี้เข้าไปหาสมณะหรือพรหมณ์ไปวารณาว่า ‘ท่านผู้เจริญ
พระคุณเจ้าต้องการปัจจัย นิมนต์บอกเถิด’ แต่เขาถวายปัจจัยที่วารณาไว้ไม่ตรง
ตามที่สมณะหรือพรหมณ์ประสงค์ ถ้าเขาเคลื่อนจากอัตรภาพนั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์นี้
เขาจะประกอบการค้าขายใดๆ ก็ไม่ได้กำไรตามที่ประสงค์

บุคคลบางคนในโลกนี้เข้าไปหาสมณะหรือพรหมณ์ไปวารณาว่า ‘ท่านผู้เจริญ
พระคุณเจ้าต้องการปัจจัย นิมนต์บอกเถิด’ เขาถวายปัจจัยที่วารณาไว้ตามที่
สมณะหรือพรหมณ์ประสงค์ ถ้าเขาเคลื่อนจากอัตรภาพนั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์นี้
เขาจะประกอบการค้าขายใดๆ ก็ได้กำไรตามที่ประสงค์

บุคคลบางคนในโลกนี้เข้าไปหาสมณะหรือพรหมณ์ไปวารณาว่า ‘ท่านผู้เจริญ
พระคุณเจ้าต้องการปัจจัย นิมนต์บอกเถิด’ เขาถวายปัจจัยที่วารณาไว้ยิ่งกว่าที่
สมณะหรือพรหมณ์ประสงค์ ถ้าเขาเคลื่อนจากอัตรภาพนั้นมาสู่ความเป็นมนุษย์นี้
เขาจะประกอบการค้าขายใด ๆ ก็ได้กำไรยิ่งกว่าที่ประสงค์

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุดิยปิณฑนาสก]

๓.อปินณกาวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

สาริบุตร นี้แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้บุคคลบางคนในโลกนี้ประกอบการค้าขาย
ขาดทุน และไม่ได้กำไรตามที่ประสงค์

นี้แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้บุคคลบางคนในโลกนี้ประกอบการค้าขายได้กำไรตามที่
ประสงค์ และได้กำไรยิ่งกว่าที่ประสงค์”

วณิขชสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. กัมโปชสูตร

ว่าด้วยเหตุให้มาตุคามไปแคว้นกัมโปชไม่ได้

[๘๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่โฆสิตาราม เขตกรุงโกสัมพี
ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนท์เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้ว
นั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยทำให้มาตุคาม(สตรี)นั่งในสภา
ไม่ได้ ทำงานใหญ่ไม่ได้ ไปแคว้นกัมโปชก็ไม่ได้”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “อานนท์ มาตุคามเป็นคนมักโกรธ ขอบริษยา
ตระหนี่ ไม่มีปัญญา

นี้แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยทำให้มาตุคามนั่งในสภาไม่ได้ ทำงานใหญ่ไม่ได้ ไปแคว้น
กัมโปชก็ไม่ได้”

กัมโปชสูตรที่ ๑๐ จบ

อปินณกาวรรคที่ ๓ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปธานสูตร	๒. สัมมาทิฏฐิสูตร
๓. สัปปริสสูตร	๔. ปฐมอัคคสูตร
๕. ทุดิยอัคคสูตร	๖. กุสินารสูตร
๗. อจिनเตยยสูตร	๘. ทักขินสูตร
๙. วณิขชสูตร	๑๐. กัมโปชสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๔.มจลวรรค ๒. มุสาวาทสูตร

๔. มจลวรรค

หมวดว่าด้วยสมณะผู้ไม่หวั่นไหว

๑. ปาณาติปาตสูตร

ว่าด้วยผู้ฆ่าสัตว์และผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์

[๘๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ฆ่าสัตว์
๒. เป็นผู้ลักทรัพย์
๓. เป็นผู้ประพฤตินิโคตติในกาม
๔. เป็นผู้พูดเท็จ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์
๒. เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์
๓. เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤตินิโคตติในกาม
๔. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ปาณาติปาตสูตรที่ ๑ จบ

๒. มุสาวาทสูตร

ว่าด้วยผู้พูดเท็จและผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ

[๘๒] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

พระสูตรต้นปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๔.มจลวรรค ๓.อวัณณารหสูตร

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้พูดเท็จ	๒. เป็นผู้พูดส่อเสียด
๓. เป็นผู้พูดคำหยาบ	๔. เป็นผู้พูดเพ้อเจ้อ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ
๒. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดส่อเสียด
๓. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดคำหยาบ
๔. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

มุตสาบาทสูตรที่ ๒ จบ

๓. อวัณณารหสูตร

ว่าด้วยผู้กล่าวสรรเสริญผู้ควรติเตียนและผู้กล่าวติเตียนผู้ควรสรรเสริญ

[๘๓] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ^๑ย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง กล่าวสรรเสริญผู้ควรติเตียน
๒. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง กล่าวติเตียนผู้ควรสรรเสริญ
๓. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง แสดงความเลื่อมใสในฐานะที่ไม่ควรเลื่อมใส
๔. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง แสดงความไม่เลื่อมใสในฐานะที่ควรเลื่อมใส

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภิ.ป. (แปล) ๓๖/๑๖๔/๑๙๗-๑๙๘

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๔.มจลวรรค ๔. โภทครสูตร

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในนรก
เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ^๑ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์
เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. พิจารณา ไตรตรองแล้ว กล่าวติเตียนผู้ควรติเตียน
๒. พิจารณา ไตรตรองแล้ว กล่าวสรรเสริญผู้ควรสรรเสริญ
๓. พิจารณา ไตรตรองแล้ว แสดงความไม่เลื่อมใสในฐานะที่ไม่ควร
เลื่อมใส

๔. พิจารณา ไตรตรองแล้ว แสดงความเลื่อมใสในฐานะที่ควรเลื่อมใส

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ใน
สวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

อวัณณารสูตรที่ ๓ จบ

๔. โภทครสูตร

ว่าด้วยผู้มีกโกรธและผู้นิหมกโกรธ

[๘๔] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่
ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้มักโกรธ ไม่เคารพศีลธรรม
๒. เป็นผู้มักลบหลู่ ไม่เคารพศีลธรรม
๓. เป็นผู้เห็นแก่ลาภ ไม่เคารพศีลธรรม
๔. เป็นผู้เห็นแก่สักการะ ไม่เคารพศีลธรรม

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในนรก
เหมือนถูกนำไปฝังไว้

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๖๕/๑๙๘-๑๙๙

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปัณณาสก์]

๔.มจลวรรค ๕.ตโมตมสูตร

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้เคารพศีลธรรม ไม้มักโกรธ
๒. เป็นผู้เคารพศีลธรรม ไม้มักลบหลู่
๓. เป็นผู้เคารพศีลธรรม ไม่เห็นแก่ลาภ
๔. เป็นผู้เคารพศีลธรรม ไม่เห็นแก่สักการะ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

โกธครสูตรที่ ๔ จบ

๕. ตโมตมสูตร

ว่าด้วยผู้มีตมาและมีตไป

[๘๕] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวก^๑ไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลผู้มีตมาและมีตไป	๒. บุคคลผู้มีตมาแต่สว่างไป
๓. บุคคลผู้สว่างมาแต่มีตไป	๔. บุคคลผู้สว่างมาและสว่างไป

บุคคลผู้มีตมาและมีตไป เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เกิดในตระกูลต่ำ คือ ตระกูลจัณฑาล ตระกูลช่างसान ตระกูลนายพราน ตระกูลช่างรถ หรือตระกูลคนเทขยะ เป็นตระกูลยากจน มีข้าว น้ำและสิ่งของเครื่องใช้น้อย เป็นไปอย่างฝืดเคือง เป็นแหล่งที่หาของกินและเครื่องนุ่งห่มได้ยาก และเขามีผิวพรรณหม่นหมอง ไม่น่าดู ต่ำเตี้ย มีความเจ็บป่วยมาก ตาบอด เป็นง่อย เป็นคนกระจอก หรือเป็นโรคอัมพาต มักไม่ได้ข้าว น้ำ ผำ ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป และเขายังประพฤติกายทุจริต วิจจริต มโนทุจริต หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในอบาย ทูคติ วินิบาต นรก บุคคลผู้มีตมาและมีตไป เป็นอย่างนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๖๘/๒๐๑-๒๐๒, ที.ปา. ๑๑/๓๑๔/๒๐๗

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๑๒๙ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.หุติยปิณฑนาสก]

๔.มจลวรรค ๕.ตโมตมสูตร

บุคคลผู้มีตมาแต่สว่างไป เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เกิดในตระกูลต่ำ คือ ตระกูลจัณฑาล ตระกูลช่างसान ตระกูลนายพราน ตระกูลช่างรถ หรือตระกูลคนเทษยะ เป็นตระกูลยากจน มีข้าว น้ำและสิ่งของเครื่องใช้น้อย เป็นไปอย่างฝืดเคือง เป็นแหล่งที่หาของกินและเครื่องนุ่งห่มได้ยาก และเขามีผิวพรรณหม่นหมอง ไม่น่าดู ต่ำเตี้ย มีความเจ็บป่วยมาก ตาบอด เป็นง่อย เป็นคนกระจอก หรือเป็นโรคอัมพาต มักไม่ได้ข้าว น้ำ ผำ ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป แต่เขา ประพฤติกายสุจริต วชิสุจริต มโนสุจริต หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ บุคคลผู้มีตมาแต่สว่างไป เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้สว่างมาแต่มืดไป เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เกิดในตระกูลสูง คือ ตระกูลชัตติยมหาศาล ตระกูลพราหมณมหาศาล หรือตระกูลคหบดีมหาศาล^๑ เป็นตระกูลมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทองและเงินมาก มีเครื่องใช้ที่น่าปลื้มใจมากมาย มีทรัพย์และัญชาติมากมาย และเขามีรูปร่าง น่าดู น่าเลื่อมใส มีผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก ได้ข้าว น้ำ ผำ ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป แต่เขาประพฤติกายทุจริต วชิทุจริต มโนทุจริต หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในอบาย ทูคติ วินิบาต นรก บุคคลผู้สว่างมาแต่มืดไป เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้สว่างมาและสว่างไป เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เกิดในตระกูลสูง คือ ตระกูลชัตติยมหาศาล ตระกูลพราหมณมหาศาล หรือตระกูลคหบดีมหาศาล เป็นตระกูลมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทองและเงินมาก มีเครื่องใช้ที่น่าปลื้มใจมากมาย มีทรัพย์และัญชาติมากมาย และเขามีรูปร่าง น่าดู น่าเลื่อมใส มีผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก ได้ข้าว น้ำ ผำ ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป

เชิงอรรถ :

^๑ มหาศาล หมายถึงผู้มีทรัพย์มาก ชัตติยมหาศาลมีพระราชทรัพย์ ๑๐๐-๑,๐๐๐ โภกิ พราหมณมหาศาลมีทรัพย์ ๘๐ โภกิ คหบดีมหาศาลมีทรัพย์ ๔๐ โภกิ (ที.ม.อ. ๒๑๐/๑๙๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๑๓๐ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๔.มจลวรรค ๖.โณโตณตสูตร

และเขาก็ประพศติกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต หลังจากตายแล้วจะไปเกิดใน
สุคติโลกสวรรค์ บุคคลผู้สว่างมาและสว่างไป เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

ตโมตมสูตรที่ ๕ จบ

๖. โณโตณตสูตร

ว่าด้วยผู้ต่ำมาและต่ำไป

[๘๖] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวก^๑ไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลผู้ต่ำมาและต่ำไป	๒. บุคคลผู้ต่ำมาแต่สูงไป
๓. บุคคลผู้สูงมาแต่ต่ำไป	๔. บุคคลผู้สูงมาและสูงไป

บุคคลผู้ต่ำมาและต่ำไป เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เกิดในตระกูลต่ำ คือ ตระกูลจัณฑาล ฯลฯ^๒

และเขายังประพศติกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต หลังจากตายแล้วยอมเกิดใน
อบาย ทุคติ วินิบาต นรก บุคคลผู้ต่ำมาและต่ำไป เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้ต่ำมาแต่สูงไป เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เกิดมาในตระกูลต่ำ คือ ตระกูลจัณฑาล ฯลฯ^๒

แต่เขาประพศติกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต หลังจากตายแล้วจะไปเกิดใน
สุคติโลก สวรรค์ บุคคลผู้ต่ำมาแต่สูงไป เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้สูงมาแต่ต่ำไป เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เกิดในตระกูลสูง คือ ตระกูลขัตติยมหาศาล ฯลฯ^๒

แต่เขาประพศติกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในอบาย
ทุคติ วินิบาต นรก บุคคลผู้สูงมาแต่ต่ำไป เป็นอย่างนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๖๙/๒๐๒-๒๐๓

^๒ ดูเนื้อความเต็มในข้อ ๘๕ (ตโมตมสูตร) หน้า ๑๒๙-๑๓๐ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๔.มจลวรรค ๗.ปุตตสูตร

บุคคลผู้สงมาและสงไป เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เกิดในตระกูลสูง คือ ตระกูลชัตติยมหาศาล ฯลฯ^๑ และเขาก็ประพศติกายสุจริต วีสสุจริต มโนสุจริต หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ บุคคลผู้สงมาและสงไป เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

อนโตณตสูตรที่ ๖ จบ

๗. ปุตตสูตร

ว่าด้วยสมณะผู้ไม่หวั่นไหวเหมือนพระราชโอรสองค์พี่

[๘๗] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลเป็นสมณะผู้ไม่หวั่นไหว^๒
๒. บุคคลเป็นสมณะเหมือนดอกปณทริก^๓(บัวขาว)
๓. บุคคลเป็นสมณะเหมือนดอกปทุม^๔(บัวหลวง)
๔. บุคคลเป็นสมณะผู้ละเอียดอ่อนในหมู่มณะ

บุคคลเป็นสมณะผู้ไม่หวั่นไหว เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นเสขะ ดำเนินตามข้อปฏิบัติ ปรารถนาผลที่ยอดเยี่ยมอันเป็นแดนเกษมจากโยคะอยู่เหมือนพระราชโอรสองค์พี่ของพระราชามหากษัตริย์ผู้ได้รับมรธาภิเศกแล้ว แม้ยังไม่ได้รับการอภิเศกก็ไม่ทรงหวั่นไหว บุคคลเป็นสมณะผู้ไม่หวั่นไหว เป็นอย่างนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเนื้อความเต็มในข้อ ๘๕ (ตโมตมสูตร) หน้า ๑๓๐-๑๓๑ ในเล่มนี้

^๒ สมณะผู้ไม่หวั่นไหว ในที่นี้หมายถึงพระเสขบุคคล ๗ ที่ชื่อว่าไม่หวั่นไหว เพราะมีศรัทธาตั้งมั่นในพระศาสนา (อภ.จดก.อ. ๒/๘๗/๓๖๔)

^๓ สมณะเหมือนดอกปณทริก ในที่นี้หมายถึงพระสภขวิปัสสภกษิณาสพ ที่มีคุณยังไม่บริบูรณ์ เพราะไม่มีฉาน และอภิญญา เปรียบเหมือนดอกปณทริกที่งอกขึ้นในสระจะมีกลีบเพียง ๙๙ กลีบ ไม่ครบร้อย (อภ.จดก.อ. ๒/๘๗/๓๖๔)

^๔ สมณะเหมือนดอกปทุม ในที่นี้หมายถึงพระชฌิณาสพผู้กโตภาควิมุต ที่มีคุณบริบูรณ์ เพราะมีฉานและอภิญญาเหมือนดอกปทุมที่งอกขึ้นในสระ มีกลีบครบร้อย (อภ.จดก.อ. ๒/๘๗/๓๖๔)

พระสูตรต้นปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.หุติยปิณฑนาสก]

๔.มจลวรรค ๗.ปุตตสูตร

บุคคลเป็นสมณะเหมือนดอกปุลนทริก เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะเพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน แต่เธอไม่ได้สัมผัสวิโมกข์ ๘ ด้วยนามกายอยู่ บุคคลเป็นสมณะเหมือนดอกปุลนทริก เป็นอย่างนี้แล

บุคคลเป็นสมณะเหมือนดอกปทุม เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะเพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน และเธอได้สัมผัสวิโมกข์ ๘ ด้วยนามกายอยู่ บุคคลเป็นสมณะเหมือนดอกปทุม เป็นอย่างนี้แล

บุคคลเป็นสมณะผู้ละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้มีคนขอร้องเท่านั้นจึงใช้สอยจิวรมาก ไม่มีใครขอร้องยอมใช้สอยจิวรแต่น้อย มีคนขอร้องเท่านั้นจึงฉันทบิณฑบาตมาก ไม่มีใครขอร้องยอมฉันทบิณฑบาตแต่น้อย มีคนขอร้องเท่านั้นจึงใช้สอยเสนาสนะมาก ไม่มีใครขอร้องยอมใช้สอยเสนาสนะแต่น้อย มีคนขอร้องเท่านั้นจึงบริโภคนิเวศน์มาก ไม่มีใครขอร้องยอมบริโภคนิเวศน์แต่น้อย และเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายที่อยู่ด้วยกันยอมแสดงออกทางกาย วาจา และใจต่อเธอเป็นกิริยาที่น่าชอบใจเป็นส่วนมาก ที่ไม่น่าชอบใจเป็นส่วนน้อย น้อมนำเข้าไปแต่สิ่งที่น่าชอบใจเท่านั้น สิ่งที่ไม่น่าชอบใจมีน้อย เวทนาที่มีดีเป็นสมุฏฐานก็ดี มีเสมหะเป็นสมุฏฐานก็ดี มีลมเป็นสมุฏฐานก็ดี เกิดเพราะสันนิบาตก็ดี เกิดเพราะฤดูแปรผันก็ดี เกิดเพราะการบริหารไม่สม่ำเสมอก็ดี เกิดเพราะความแก่ก็ดี เกิดเพราะผลกรรมก็ดี ส่วนมากยอมไม่เกิดแก่เธอ เธอมีความเจ็บไข้น้อย จึงเป็นผู้ได้ฌาน ๔^๑ อันมีในจิตยิ่ง^๒ ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ได้โดยไม่ลำบาก ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะเพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน บุคคลเป็นสมณะผู้ละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ เป็นอย่างนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ ฌาน ๔ ในที่นี้หมายถึงกิริยาการเข้าฌานของพระชินาสพและพระพุทธเจ้าทั้งหลาย (อง.จดกก.อ. ๒/๘๗/๓๖๕)

^๒ อันมีในจิตยิ่ง (อาภิเจตสิก) หมายถึงอยู่เหนืออกามาวจรจิต (ที.ปา.อ. ๑๖๐/๘๕)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุดิยปิณฑนาสก]

๔.มจลวรรค ๘.สังโยชนสูตร

บุคคลเมื่อจะกล่าวให้ถูกต้องฟังกล่าวถึงผู้ใดว่า 'เป็นสมณะผู้ละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ' บุคคลนั้นเมื่อจะกล่าวให้ถูกต้องฟังกล่าวถึงเรานั้นแล้วว่า 'เป็นสมณะผู้ละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ' เพราะเรามีคนขอร้องเท่านั้นจึงใช้สอยจีวรมาก ไม่มีใครขอร้องยอมใช้สอยจีวรแต่น้อย มีคนขอร้องเท่านั้นจึงฉันทบิณฑบาตมาก ไม่มีใครขอร้องยอมฉันทบิณฑบาตแต่น้อย มีคนขอร้องเท่านั้นจึงใช้สอยเสนาสนะมาก ไม่มีใครขอร้องยอมใช้สอยเสนาสนะแต่น้อย มีคนขอร้องเท่านั้นจึงบริโภคน้ำจืดบ้างจืด-เภสัชชบิณฑบาตบ้าง ไม่มีใครขอร้องยอมบริโภคน้ำจืดบ้างจืดเภสัชชบิณฑบาตแต่น้อย และพวกภิกษุที่อยู่ด้วยกันยอมแสดงออกทางกาย วาจา และใจต่อเราเป็นภิกษาที่นำชอบใจเป็นส่วนมาก ที่ไม่นำชอบใจเป็นส่วนน้อย น้อมนำเข้าไปแต่สิ่งที่นำชอบใจเท่านั้น สิ่งที่ไม่นำชอบใจมีน้อย เวทนาที่มีดีเป็นสมุฏฐานก็ดี มีเสมหะเป็นสมุฏฐานก็ดี มีลมเป็นสมุฏฐานก็ดี เกิดเพราะสันนิบาตก็ดี เกิดเพราะฤดูแปรผันก็ดี เกิดเพราะการบริหารไม่สม่ำเสมอก็ดี เกิดเพราะความแก่ก็ดี เกิดเพราะผลกรรมก็ดี ส่วนมากยอมไม่เกิดแก่เรา เรามีความเจ็บไข้น้อย จึงเป็นผู้ได้มาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันตามความปรารถนาได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก ทำให้แจ่มแจ้งโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะเพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

บุคคลเมื่อจะกล่าวให้ถูกต้องฟังกล่าวถึงผู้ใดว่า 'เป็นสมณะผู้ละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ' บุคคลนั้นเมื่อจะกล่าวให้ถูกต้องฟังกล่าวถึงเรานั้นแล้วว่า 'เป็นสมณะผู้ละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ'

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

ปุตตสูตรที่ ๗ จบ

๘. สังโยชนสูตร

ว่าด้วยผู้สิ้นสังโยชน

[๘๘] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวก^๑ในบ้าง คือ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๙๐/๒๑๗-๒๑๘

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๑๓๔ }

พระสูตรต้นปิฎก อังคุดตริกกาย จดกกนิบาต [๒.หุติยปิณฑนาสก]

๔.มจลวรรค ๘.สังโยชนสูตร

๑. บุคคลเป็นสมณะผู้ไม่หวั่นไหว
๒. บุคคลเป็นสมณะเหมือนดอกปุลนทริก
๓. บุคคลเป็นสมณะเหมือนดอกปทุม
๔. บุคคลเป็นสมณะผู้ละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ

บุคคลเป็นสมณะผู้ไม่หวั่นไหว เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นพระโสดาบัน เพราะสังโยชน์ ๓ ประการสิ้นไป ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิ^๑ในวันข้างหน้า บุคคลเป็นสมณะผู้ไม่หวั่นไหว เป็นอย่างนี้แล

บุคคลเป็นสมณะเหมือนดอกปุลนทริก เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นพระสกทาคามี เพราะสังโยชน์ ๓ ประการสิ้นไป เพราะระคะโทสะและโมหะเบาบาง มาสู่โลกนี้อีกเพียงครั้งเดียว ก็จะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ บุคคลเป็นสมณะเหมือนดอกปุลนทริก เป็นอย่างนี้แล

บุคคลเป็นสมณะเหมือนดอกปทุม เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นโอบปาติกะ เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป จะปรินิพพานในภพนั้น ไม่หวนกลับมาจากโลกนั้นอีก บุคคลเป็นสมณะเหมือนดอกปทุม เป็นอย่างนี้แล

บุคคลเป็นสมณะผู้ละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะเพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน บุคคลเป็นสมณะผู้ละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

สังโยชนสูตรที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ข้อ ๗๖ (กุสินารสูตร) หน้า ๑๒๒ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๑๓๕ }

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๔.มจลวรรค ๙. สัมมาทิฏฐิสสูตร

๙. สัมมาทิฏฐิสสูตร

ว่าด้วยผู้เป็นสัมมาทิฏฐิ

[๘๙] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลเป็นสมณะผู้ไม่หวั่นไหว
๒. บุคคลเป็นสมณะเหมือนดอกปุลนทริก
๓. บุคคลเป็นสมณะเหมือนดอกปทุม
๔. บุคคลเป็นสมณะผู้ละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ

บุคคลเป็นสมณะผู้ไม่หวั่นไหว เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีสัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ) มีสัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) มีสัมมาวาจา (เจรจาชอบ) มีสัมமாகัมมันตะ (กระทำชอบ) มีสัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) มีสัมมาวายามะ (พยายามชอบ) มีสัมมาสติ (ระลึกชอบ) มีสัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ) บุคคลเป็นสมณะผู้ไม่หวั่นไหว เป็นอย่างนี้แล

บุคคลเป็นสมณะเหมือนดอกปุลนทริก เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีสัมมาทิฏฐิ มีสัมมาสังกัปปะ มีสัมมาวาจา มีสัมமாகัมมันตะ มีสัมมาอาชีวะ มีสัมมาวายามะ มีสัมมาสติ มีสัมมาสมาธิ มีสัมมาญาณะ (รู้ชอบ) มีสัมมาวิมุตติ (หลุดพ้นชอบ) แต่เธอไม่ได้สัมผัสวิโมกข์ ๘ ด้วยนามกายอยู่ บุคคลเป็นสมณะเหมือนดอกปุลนทริก เป็นอย่างนี้แล

บุคคลเป็นสมณะเหมือนดอกปทุม เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีสัมมาทิฏฐิ ฯลฯ มีสัมมาญาณะ มีสัมมาวิมุตติ และเธอสัมผัสวิโมกข์ ๘ ด้วยนามกายอยู่ บุคคลเป็นสมณะเหมือนดอกปทุม เป็นอย่างนี้แล

บุคคลเป็นสมณะผู้ละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้มีคนขอร้องเท่านั้นจึงใช้สอยจีวรมาก ไม่มีใครขอร้อง ย่อมใช้สอยจีวรแต่น้อย ฯลฯ^๑

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๘๗ (ปุตตสูตร) หน้า ๑๓๓-๑๓๔ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุดิยปิณฑนาสก]

๔.มจลววรรค ๑๐.ขันธสูตร

บุคคลเมื่อจะกล่าวให้ถูกต้องฟังกล่าวถึงผู้ใดว่า 'เป็นสมณะผู้ละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ' บุคคลนั้นเมื่อจะกล่าวให้ถูกต้องฟังกล่าวถึงเรานั้นแล้ว 'เป็นสมณะผู้ละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ' (เพราะเรามีคนขอร้องเท่านั้นจึงใช้สอยจีวรมาก ไม่มีใครขอร้องยอมใช้สอยจีวรแต่น้อย ฯลฯ)

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

สัมมาทิฏฐิสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ขันธสูตร

ว่าด้วยผู้พิจารณาเห็นความเกิดและความดับในอุปาทานขันธ

[๙๐] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลเป็นสมณะผู้ไม่หวั่นไหว^๑
๒. บุคคลเป็นสมณะเหมือนดอกปุลนทริก^๒
๓. บุคคลเป็นสมณะเหมือนดอกปทุม^๓
๔. บุคคลเป็นสมณะผู้ละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ^๔

บุคคลเป็นสมณะผู้ไม่หวั่นไหว เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นเสขะ ยังไม่บรรลอรหัตตมรรค ปรารภณาผลที่ยอดเยี่ยมอันเป็นแดนเกษมจากโยคะ บุคคลเป็นสมณะผู้ไม่หวั่นไหว เป็นอย่างนี้แล

บุคคลเป็นสมณะเหมือนดอกปุลนทริก เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาเห็นความเกิดและความดับในอุปาทานขันธ ๕ ว่า 'รูปเป็นดังนี้ ความเกิดขึ้นแห่งรูปเป็นดังนี้ ความดับแห่งรูปเป็นดังนี้ เวทนา

เชิงอรรถ :

- ^๑ หมายถึงเสขบุคคลผู้อยู่ด้วยความประมาท อยู่อย่างไม่ปรารถนาคความเพียรเพื่ออรหัตตผล (อง.จดก.อ. ๒/๙๐/๓๖๖)
- ^๒ หมายถึงเสขบุคคลผู้อยู่ด้วยความไม่ประมาท เริ่มทำวิปัสสนา แต่ยังไม่ได้ฌาน (อง.จดก.อ. ๒/๙๐/๓๖๖)
- ^๓ หมายถึงเสขบุคคลผู้เริ่มทำวิปัสสนา อยู่ด้วยความไม่ประมาทได้วิโมกข์ ๘ ประการ (อง.จดก.อ. ๒/๙๐/๓๖๖)
- ^๔ หมายถึงพระชินาสพผู้มีละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง (อง.จดก.อ. ๒/๙๐/๓๖๖)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุดิยปิณฑนาสก]

๔.มจลวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

เป็นดังนี้ ... สัญญาเป็นดังนี้ ... สังขารเป็นดังนี้ ... วิญญาณเป็นดังนี้ ความเกิดขึ้นแห่งวิญญาณเป็นดังนี้ ความดับแห่งวิญญาณเป็นดังนี้' แต่เธอไม่ได้สัมผัสวิโมกข์ ๘ ด้วยนามกายอยู่ บุคคลเป็นสมณะเหมือนดอกปทุม เป็นอย่างนี้แล

บุคคลเป็นสมณะเหมือนดอกปทุม เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาเห็นความเกิดและความดับในอุปาทานขั้น ๕ ว่า 'รูปเป็นดังนี้ ความเกิดขึ้นแห่งรูปเป็นดังนี้ ความดับแห่งรูปเป็นดังนี้ เวทนาเป็นดังนี้ ... สัญญาเป็นดังนี้ ... สังขารเป็นดังนี้ ... วิญญาณเป็นดังนี้ ความเกิดขึ้นแห่งวิญญาณเป็นดังนี้ ความดับแห่งวิญญาณเป็นดังนี้' และเธอได้สัมผัสวิโมกข์ ๘ ด้วยนามกายอยู่ บุคคลเป็นสมณะเหมือนดอกปทุม เป็นอย่างนี้แล

บุคคลเป็นสมณะผู้ละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้มีคนขอร้องเท่านั้นจึงใช้สอยจิวรมาก ไม่มีใครขอร้องย่อมใช้สอยจิวรแต่น้อย ฯลฯ บุคคลเมื่อจะกล่าวให้ถูกต้องพึงกล่าวถึงผู้ใดว่า 'เป็นสมณะผู้ละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ' บุคคลนั้นเมื่อจะกล่าวให้ถูกต้องพึงกล่าวถึงเรานั้นแล้วว่า 'เป็นสมณะผู้ละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ' เพราะเรามีคนขอร้องเท่านั้นจึงใช้สอยจิวรมาก ไม่มีใครขอร้องย่อมใช้สอยจิวรแต่น้อย ฯลฯ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

ชั้นสูตรที่ ๑๐ จบ

มจลวรรคที่ ๔ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปาณาติปาตสูตร	๒. มุสาวาทสูตร
๓. อวิณณารหสูตร	๔. โกธครสูตร
๕. ตโมตมสูตร	๖. โอนโตณตสูตร
๗. ปุตตสูตร	๘. สังโยชนสูตร
๙. สัมมาทิฏฐิสูตร	๑๐. ชั้นสูตร

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๕.อสุรวรรค ๑.อสุรสสูตร

๕. อสุรวรรค

หมวดว่าด้วยบุคคลเหมือนนอสุรและเทวดา

๑. อสุรสสูตร

ว่าด้วยบุคคลเหมือนนอสุรและเทวดา

[๙๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏ
อยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลเหมือนนอสุร มีบริวารเหมือนนอสุร

๒. บุคคลเหมือนนอสุร มีบริวารเหมือนเทวดา

๓. บุคคลเหมือนเทวดา มีบริวารเหมือนนอสุร

๔. บุคคลเหมือนเทวดา มีบริวารเหมือนเทวดา

บุคคลเหมือนนอสุร มีบริวารเหมือนนอสุร เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ทุศีล มีกรรมเลวทราม แม้พวกพ้องของเขาก็
เป็นผู้ทุศีล มีกรรมเลวทราม บุคคลเหมือนนอสุร มีบริวารเหมือนนอสุร เป็นอย่างนี้แล

บุคคลเหมือนนอสุร มีบริวารเหมือนเทวดา เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ทุศีล มีกรรมเลวทราม แต่พวกพ้องของเขาเป็น
ผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม^๑ บุคคลเหมือนนอสุร มีบริวารเหมือนเทวดา เป็นอย่างนี้แล

บุคคลเหมือนเทวดา มีบริวารเหมือนนอสุร เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม แต่พวกพ้องของเขา เป็น
ผู้ทุศีล มีกรรมเลวทราม บุคคลเหมือนเทวดา มีบริวารเหมือนนอสุร เป็นอย่างนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ กัลยาณธรรม หมายถึงธรรมดีหรือธรรมที่สะอาด เพราะกำจัดกรรมที่ไม่สะอาดมีรากะเป็นต้นได้ (อภ.ทุก.อ.
๒/๔๙/๕๕, อภ.จดก.อ. ๒/๗๘/๓๖๑, อภ.จดก.ฐีกา ๒/๗๘/๓๙๓ [อีกนัยหนึ่ง หมายถึงเบญจธรรม ธรรม ๕
ประการ คือ (๑) เมตตากุศล (๒) สัมมาอาชีวะ (๓) กามสังวร (สำรวมในกาม) (๔) สัจจะ (๕) สติ-
สัมปชัญญะ บางแห่งว่าแปลกไปบางข้อ คือ (๒) ทาน (๓) สหระสันโดษ(พอใจเฉพาะภรรยาของตน)
(๕) อับปมาทะ (ความไม่ประมาท) และธรรม ๕ ประการนี้ควรประพาศติดคู่กันไปกับการรักษาเบญจศีล]

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุดิยปิณฑนาสก]

๕.อสุรวรรค ๒. ปฐมสมาธิสูตร

บุคคลเหมือนเทวดา มีบริวารเหมือนเทวดา เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม แม่พวกพ่อของเขาก็
เป็นผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม บุคคลเหมือนเทวดา มีบริวารเหมือนเทวดา เป็น
อย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

อสุรวรรคที่ ๑ จบ

๒. ปฐมสมาธิสูตร

ว่าด้วยสมาธิ สูตรที่ ๑

[๙๒] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวก^๑ไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้ได้ความสงบแห่งจิตภายใน^๒ แต่ไม่ได้ความ
เห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง^๓
๒. บุคคลบางคนในโลกนี้ได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง แต่
ไม่ได้ความสงบแห่งจิตภายใน
๓. บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่ได้ความสงบแห่งจิตภายในและไม่ได้ความเห็น
แจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง
๔. บุคคลบางคนในโลกนี้ได้ความสงบแห่งจิตภายในและได้เห็นแจ้ง
ธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

ปฐมสมาธิสูตรที่ ๒ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๘๗/๒๑๕

^๒ ความสงบแห่งจิตภายใน หมายถึงอัปปนาจิตตสมาธิในสันดาน(ความสืบทอดแห่งจิต คือ กระแสจิตที่เกิด
ดับต่อเนื่องกันมา)ของตน (อง.จดก.อ. ๒/๙๒/๓๖๖)

^๓ ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง หมายถึงวิปัสสนาญาณที่กำหนดรู้สังขารคือปัญญาอันยิ่ง และ
ความเห็นแจ้งในธรรมคือเบญจขันธ์ (อง.จดก.อ. ๒/๙๒/๓๖๖)

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุดิยปิณฑนาสก]

๕.อสุรวรรค ๓.ทุดิยสมาธิสูตร

๓. ทุดิยสมาธิสูตร

ว่าด้วยสมาธิ สูตรที่ ๒

[๙๓] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้ได้ความสงบแห่งจิตภายใน แต่ไม่ได้ความเห็น
แจ่มชัดด้วยปัญญาอันยิ่ง
๒. บุคคลบางคนในโลกนี้ได้ความเห็นแจ่มชัดด้วยปัญญาอันยิ่ง แต่
ไม่ได้ความสงบแห่งจิตภายใน
๓. บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่ได้ความสงบแห่งจิตภายในและไม่ได้ความเห็น
แจ่มชัดด้วยปัญญาอันยิ่ง
๔. บุคคลบางคนในโลกนี้ได้ความสงบแห่งจิตภายในและได้ความเห็นแจ่ม
ชัดด้วยปัญญาอันยิ่ง

บรรดาบุคคลเหล่านั้น บุคคลผู้ได้ความสงบแห่งจิตภายใน แต่ไม่ได้ความเห็น
แจ่มชัดด้วยปัญญาอันยิ่ง ควรตั้งมั่นในความสงบแห่งจิตภายใน แล้วทำ
ความเพียรเพื่อความเห็นแจ่มชัดด้วยปัญญาอันยิ่ง สมัยต่อมา บุคคลนั้นจึงได้
ความสงบแห่งจิตภายในและได้ความเห็นแจ่มชัดด้วยปัญญาอันยิ่ง

บุคคลผู้ได้ความเห็นแจ่มชัดด้วยปัญญาอันยิ่ง แต่ไม่ได้ความสงบแห่งจิตภายใน
ควรตั้งมั่นในความเห็นแจ่มชัดด้วยปัญญาอันยิ่ง แล้วทำความเพียรเพื่อความสงบ
แห่งจิตภายใน สมัยต่อมา บุคคลนั้นจึงได้ความเห็นแจ่มชัดด้วยปัญญาอันยิ่ง
และได้ความสงบแห่งจิตภายใน

บุคคลผู้ไม่ได้ความสงบแห่งจิตภายในและไม่ได้ความเห็นแจ่มชัดด้วยปัญญา
อันยิ่ง ควรทำความพอใจ^๑ ความพยายาม^๒ ความอดสาหัส^๓ ความขะมัก

เชิงอรรถ :-

^๑ ความพอใจ แปลจากคำว่า ฉันทะ หมายถึงกัตตักัมยตาฉันทะ คือ ความพอใจคือความเป็นผู้ใคร่เพื่อจะทำ
(ได้แก่ ฉันทะที่เป็นกลาง ๆ ดีก็ได้ ชั่วก็ได้ ต่างจากกามฉันทะที่เป็นแต่ฝ่ายชั่ว)(อจ.จตก.อ. ๒/๙๒/๓๖๗)

^๒ ความพยายาม แปลจากคำว่า วายามะ หมายถึงความเพียรพยายาม (ปโยคะ) (อจ.จตก.อ. ๒/๙๒/๓๖๗)

^๓ ความอดสาหัส แปลจากคำว่า อุตสาหัส หมายถึงความเพียรที่ยิ่งกว่าความเพียรพยายาม(วิริยะ) (อจ.จตก.อ.
๒/๙๒/๓๖๗)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุดิยปิณฑนาสก]

๕. อสุรวรรค ๔. ตติยสมาธิสูตร

เขม้น^๑ ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่งเพื่อได้กุศลธรรมเหล่านั้น
 นั้นเกิด บุคคลนั้นทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น
 ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่งเพื่อได้กุศลธรรมเหล่านั้น
 เปรียบเหมือนบุคคลผู้มีผ้าที่ถูกไฟไหม้หรือมีศิระะที่ถูกไฟไหม้ ทำความพอใจ
 ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ท้อถอยให้มีประมาณยิ่ง
 สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่งเพื่อดับไฟที่ไหม้ผ้าหรือไฟที่ไหม้ศิระะนั้น ๆ
 สมัยต่อมา บุคคลนั้นจึงได้ความสงบแห่งจิตภายในและความเห็นแจ้งธรรมด้วย
 ปัญญาอันยิ่ง

บุคคลผู้ได้ความสงบแห่งจิตภายในและได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง
 ควรตั้งอยู่ในกุศลธรรมเหล่านั้นแล้วทำความเพียรเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะให้ยิ่งขึ้นไป
 ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

ทุดิยสมาธิสูตรที่ ๓ จบ

๕. ตติยสมาธิสูตร

ว่าด้วยสมาธิ สูตรที่ ๓

[๙๔] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้ได้ความสงบแห่งจิตภายใน แต่ไม่ได้ความเห็น
 แจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง
๒. บุคคลบางคนในโลกนี้ได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง แต่
 ไม่ได้ความสงบแห่งจิตภายใน
๓. บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่ได้ความสงบแห่งจิตภายในและไม่ได้ความเห็น
 แจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง

เชิงอรรถ :

^๑ ความขะมักเขม้น แปลจากคำว่า อสุโสพีหิ หมายถึงความเพียรอย่างหนัก (มหาวิริยะ) เปรียบเหมือน
 การยกเกวียนขึ้นจากหล่ม (อง.จดก.อ. ๒/๙๒/๓๖๗)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๕.อสุรวรรค ๔.ตติยสมาธิสูตร

๕. บุคคลบางคนในโลกนี้ได้ความสงบแห่งจิตภายในและได้ความเห็นแจ้ง
ธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง

บรรดาบุคคลเหล่านั้น บุคคลผู้ได้ความสงบแห่งจิตภายใน แต่ไม่ได้ความ
เห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง พึงเข้าไปหาบุคคลผู้ได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญา
อันยิ่ง เรียนถามอย่างนี้ว่า ‘ท่านผู้มีอายุ พึงมองสังขารอย่างไร พิจารณาสังขาร
อย่างไร เห็นแจ้งสังขารอย่างไร’ บุคคลผู้ถูกถามนั้น ย่อมตอบเขาตามที่เขาเห็นตาม
ที่รู้ว่า ‘ท่านผู้มีอายุ พึงมองสังขารอย่างนี้ พิจารณาสังขารอย่างนี้ เห็นแจ้งสังขาร
อย่างนี้’ สมัยต่อมา บุคคลนั้นจึงได้ความสงบแห่งจิตภายในและได้ความเห็นแจ้ง
ธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง

บุคคลผู้ได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง แต่ไม่ได้ความสงบแห่งจิตภายใน
พึงเข้าไปหาบุคคลผู้ได้ความสงบแห่งจิตภายใน เรียนถามอย่างนี้ว่า ‘ท่านผู้มีอายุ
พึงตั้งจิตไว้ได้อย่างไร น้อมจิตไปอย่างไร ทำจิตให้มีอารมณ์เป็นหนึ่งผุดขึ้นอย่างไร
ชักจูงจิตให้เป็นสมาธิได้อย่างไร’ บุคคลผู้ถูกถามนั้น ย่อมตอบเขาตามที่เขาเห็นตาม
ที่รู้ว่า ‘ท่านผู้มีอายุ พึงตั้งจิตไว้อย่างนี้ น้อมจิตไปอย่างนี้ ทำจิตให้มีอารมณ์เป็น
หนึ่งผุดขึ้นอย่างนี้ ชักจูงจิตให้เป็นสมาธิอย่างนี้’ สมัยต่อมา บุคคลนั้นจึงได้ความ
เห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่งและได้ความสงบแห่งจิตภายใน

บุคคลผู้ไม่ได้ความสงบแห่งจิตภายในและไม่ได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญา
อันยิ่ง พึงเข้าไปหาบุคคลผู้ได้ความสงบแห่งจิตภายในและได้ความเห็นแจ้งธรรม
ด้วยปัญญาอันยิ่ง เรียนถามอย่างนี้ว่า ‘ท่านผู้มีอายุ พึงตั้งจิตไว้ได้อย่างไร น้อมจิต
ไปอย่างไร ทำจิตให้มีอารมณ์เป็นหนึ่งผุดขึ้นอย่างไร ชักจูงจิตให้เป็นสมาธิได้อย่างไร
พึงมองสังขารอย่างไร พิจารณาสังขารอย่างไร เห็นแจ้งสังขารอย่างไร’ บุคคลผู้
ถูกถามนั้น ย่อมตอบเขาตามที่เขาเห็นตามที่เขาที่รู้ว่า ‘ท่านผู้มีอายุ พึงตั้งจิตไว้
อย่างนี้ น้อมจิตไปอย่างนี้ ทำจิตให้มีอารมณ์เป็นหนึ่งผุดขึ้นอย่างนี้ ชักจูงจิตให้เป็นสมาธิ
อย่างนี้ พึงมองสังขารอย่างนี้ พิจารณาสังขารอย่างนี้ เห็นแจ้งสังขารอย่างนี้’
สมัยต่อมา บุคคลนั้นจึงได้ความสงบแห่งจิตภายในและได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วย
ปัญญาอันยิ่ง

พระสูตรต้นปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.หุติยปิณฑนาสก]

๕.อสุรวรรค ๕. จวาลาสูต

บุคคลผู้ได้ความสงบแห่งจิตภายในและได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง
ควรตั้งอยู่ในกุศลธรรมเหล่านั้นแล้วทำความเพียรเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะให้ยิ่งขึ้นไป
ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

ตติยสมาธิสูตรที่ ๔ จบ

๕. จวาลาสูต

ว่าด้วยบุคคลเปรียบเหมือนท่อนไม้ที่ถูกทิ้งไว้ในป่าช้า

[๙๕] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลผู้ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น
๒. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง
๓. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น
๔. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น

บุคคลผู้ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น เราเรียกว่า
เป็นเหมือนท่อนไม้ที่ถูกทิ้งไว้ในป่าช้า ไฟไหม้ทั้งสองข้าง ตรงกลางเป็อนคุด ย่อม
ไม่อ่านวยประโยชน์เป็นเครื่องเรือน^๑ ทิ้งไม่อ่านวยประโยชน์เป็นอุปกรณ์ในป่า^๒

ในบุคคล ๒ จำพวกแรกของบุคคล ๔ จำพวกเหล่านั้นข้างต้นนี้ บุคคลผู้
ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองงามกว่าและประณีตกว่า

ในบุคคล ๓ จำพวกแรก บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง แต่ไม่ปฏิบัติ
เพื่อเกื้อกูลผู้อื่นงามกว่าและประณีตกว่า

ในบุคคล ๔ จำพวก บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและปฏิบัติเพื่อเกื้อกูล
ผู้อื่น เป็นเลิศ ประเสริฐที่สุด เป็นประธาน สูงสุด ยิ่งใหญ่ที่สุด

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงนำไปใช้เป็นไม้กลอน เสา และบันไดที่คดเป็นต้นก็ได้ (อง.จดกก.อ. ๒/๙๔/๓๖๗)

^๒ หมายถึงนำไปใช้เป็นเสาของกระท่อมในนา หรือเป็นขาเตียงก็ได้ (อง.จดกก.อ. ๒/๙๔/๓๖๗)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุดิยบิณณาสก]

๕.อสุรวรรค ๖. รากวินยสูตร

เปรียบเหมือนนมสดจากแม่โค นมส้มจากนมสด เนยข้นจากนมส้ม เนยใสจากเนยข้น ยอดเนยใสจากเนยใส^๑ ยอดเนยใส ชาวโลกถือว่าเป็นเลิศในบรรดานมสดเป็นต้นนั้น ฉันทใด

บรรดาบุคคล ๔ จำพวกนี้ บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่นเป็นเลิศ ประเสริฐสุด เป็นประธาน สูงสุด ยิ่งใหญ่ที่สุด ฉันทนั้น ภิภษทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

ฉวาลาตสูตรที่ ๕ จบ

๖. รากวินยสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อกำจัดราคะ

[๙๖] ภิภษทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น
๒. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง
๓. บุคคลผู้ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น
๔. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น

บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อกำจัดราคะ แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นเพื่อกำจัดราคะ ตนเองเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อกำจัดโทสะ แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นเพื่อกำจัดโทสะ ตนเองเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อกำจัดโมหะ แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นเพื่อกำจัดโมหะ บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้ไม่ปฏิบัติเพื่อกำจัดราคะ แต่ชักชวนผู้อื่นเพื่อกำจัดราคะ ตนเองเป็นผู้ไม่ปฏิบัติเพื่อกำจัดโทสะ แต่ชักชวนผู้อื่นเพื่อกำจัด

เชิงอรรถ :

^๑ พัฒนาการของยอดเนยใส คือ (๑) นมสด (๒) นมส้ม (๓) เนยข้น (๔) เนยใส (๕) ยอดเนยใส (ที.สี. (แปล) ๙/๔๔๐/๑๙๕)

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๕.อสุรารค ๗.ชิปปนิสันตีสุต

โทสะ ตนเองเป็นผู้ไม่ปฏิบัติเพื่อกำจัดโมหะ แต่ชักชวนผู้อื่นเพื่อกำจัดโมหะ
บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อก่อกูลผู้อื่น แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อก่อกูลตนเอง เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้ไม่ปฏิบัติเพื่อก่อกูลตนเองและไม่ปฏิบัติเพื่อก่อกูลผู้อื่น เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้ไม่ปฏิบัติเพื่อกำจัดราคะและไม่ชักชวน
ผู้อื่นเพื่อกำจัดราคะ ตนเองเป็นผู้ไม่ปฏิบัติเพื่อกำจัดโทสะและไม่ชักชวนผู้อื่นเพื่อ
กำจัดโทสะ ตนเองเป็นผู้ไม่ปฏิบัติเพื่อกำจัดโมหะและไม่ชักชวนผู้อื่นเพื่อกำจัดโมหะ
บุคคลผู้ไม่ปฏิบัติเพื่อก่อกูลตนเองและไม่ปฏิบัติเพื่อก่อกูลผู้อื่น เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อก่อกูลตนเองและปฏิบัติเพื่อก่อกูลผู้อื่น เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อกำจัดราคะและชักชวนผู้อื่น
เพื่อกำจัดราคะ ตนเองเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อกำจัดโทสะและชักชวนผู้อื่นเพื่อกำจัดโทสะ
ตนเองเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อกำจัดโมหะและชักชวนผู้อื่นเพื่อกำจัดโมหะ บุคคลผู้ปฏิบัติ
เพื่อก่อกูลตนเองและปฏิบัติเพื่อก่อกูลผู้อื่น เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

ราควินยสูตรที่ ๖ จบ

๗. ชิปปนิสันตีสุต

ว่าด้วยบุคคลผู้รู้ได้เร็ว

[๙๗] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวก^๑ไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อก่อกูลตนเอง แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อก่อกูลผู้อื่น
๒. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อก่อกูลผู้อื่น แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อก่อกูลตนเอง
๓. บุคคลผู้ไม่ปฏิบัติเพื่อก่อกูลตนเองและไม่ปฏิบัติเพื่อก่อกูลผู้อื่น
๔. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อก่อกูลตนเองและปฏิบัติเพื่อก่อกูลผู้อื่น

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๑๔/๒๐๗

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๑๔๖ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุดิยบิณณาสก์]

๕.อสุรารค ๗.ชิปปนิสันตีสุต

บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น เป็นอย่างไร
คือ บุคคลบางคนในโลกนี้สามารถรู้ได้เร็วในกุศลธรรมทั้งหลาย ทรงจำธรรม
ที่ฟังแล้วจำไว้ พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ รู้อรุณรู้ธรรมแล้วปฏิบัติ
ธรรมสมควรแก่ธรรม^๑ แต่หา มีวาจางาม เจริญถ้อยคำไพเราะ อันประกอบด้วย
วาจาชาวเมืองที่สละสลวย ไม่หยาบคาย ให้ความหมายได้ไม่ ทั้งไม่ชี้แจงให้
เพื่อนพรหมจารีเห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกลวกล้ำ
ปลอบชโลมใจ ให้สดชื่นร่าเริง บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อ
เกื้อกูลผู้อื่น เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง เป็นอย่างไร
คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่สามารถรู้ได้เร็วในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่ทรงจำ
ธรรมที่ฟังแล้วไว้ ไม่พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ หาอรุณรู้ธรรมแล้ว
ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมไม่ แต่มีวาจางาม เจริญถ้อยคำอ่อนหวาน อัน
ประกอบด้วยวาจาชาวเมืองที่สละสลวย ไม่หยาบคาย ให้ความหมายได้ ทั้ง
ชี้แจงให้เพื่อนพรหมจารีเห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญ
แกลวกล้ำ ปลอบชโลมใจ ให้สดชื่นร่าเริง บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น แต่ไม่
ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น เป็นอย่างไร
คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่สามารถรู้ได้เร็วในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่ทรงจำ
ธรรมที่ฟังแล้วไว้ ไม่พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ หาอรุณรู้ธรรมแล้ว
ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมไม่ และหา มีวาจางาม เจริญถ้อยคำไพเราะ อัน
ประกอบด้วยวาจาชาวเมืองที่สละสลวย ไม่หยาบคาย ให้ความหมายได้ไม่ ทั้ง
ไม่ชี้แจงให้เพื่อนพรหมจารีเห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้
อาจหาญแกลวกล้ำ ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง บุคคลผู้ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลต
เองและไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น เป็นอย่างนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ **ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม** หมายถึงปฏิบัติปฏิบัติทำอันเป็นส่วนเบื้องต้นที่เหมาะสมแก่โลกุตตรธรรม ๙
ประการ (คือ มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑) (อง.จดก.อ. ๒/๙๗/๓๖๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๕.อสุวรรค ๙.สิกขาปทสูตร

บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น เป็นอย่างไร
คือ บุคคลบางคนในโลกนี้สามารถรู้ได้เร็วในกุศลธรรมทั้งหลาย ทรงจำธรรม
ที่ฟังแล้วไว้ พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ รู้ธรรมรู้ธรรมแล้วปฏิบัติ
ธรรมสมควรแก่ธรรม และมีวาจางาม เจรจาถ้อยคำไพเราะ อันประกอบด้วย
วาจาชาวเมืองที่สละสลวย ไม่หยาบคาย ให้รู้ความหมายได้ ทั้งชี้แจงให้เพื่อน
พรหมจารีเห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญแกล้งกล้า
ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและปฏิบัติเพื่อเกื้อกูล
ผู้อื่น เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

ขิปนินิสันติสูตรที่ ๗ จบ

๘. อัตตहितสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง

[๙๘] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น
๒. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง
๓. บุคคลผู้ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น
๔. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

อัตตहितสูตรที่ ๘ จบ

๙. สิกขาปทสูตร

ว่าด้วยสิกขาบทเป็นเหตุให้เกื้อกูลและไม่เกื้อกูล

[๙๙] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๕.อสุรวรรค ๙.สิกขาปทสูตร

๑. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น
๒. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง
๓. บุคคลผู้ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น
๔. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น

บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น เป็นอย่างไร

คือ บุคคลในโลกนี้ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นให้
งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นให้
งดเว้นจากการลักทรัพย์ ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤตินอกใจในกาม แต่ไม่
ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการประพฤตินอกใจในกาม ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการ
พูดเท็จ แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการพูดเท็จ ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการ
เสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นให้
งดเว้นจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท บุคคล
ผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง เป็นอย่างไร

คือ บุคคลในโลกนี้ตนเองเป็นผู้ไม่เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ แต่ชักชวนผู้อื่นให้
งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ตนเองเป็นผู้ไม่เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุรา
และเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท แต่ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการเสพของ
มีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูล
ผู้อื่น แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้ไม่เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์และไม่ชักชวน
ผู้อื่นให้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ตนเองเป็นผู้ไม่เว้นขาดจากการเสพของมีนเมา
คือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทและไม่ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการ
เสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท บุคคลผู้ไม่ปฏิบัติ
เพื่อเกื้อกูลตนเองและไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น เป็นอย่างนี้แล

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.พุดิยปิณฑนาสก]

๕.อสุรวรรค ๑๐.โปตลียสูตร

บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น เป็นอย่างไร
คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์และชกชนผู้อื่น
ให้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์และชกชนผู้อื่น
ให้งดเว้นจากการลักทรัพย์ ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติดินในกามและ
ชกชนผู้อื่นให้งดเว้นจากการประพฤติดินในกาม ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการ
พูดเท็จและชกชนผู้อื่นให้งดเว้นจากการพูดเท็จ ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการเสพ
ของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทและชกชนผู้อื่นให้งดเว้น
จากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท บุคคลผู้
ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น เป็นอย่างนี้แล
ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

สิกขาปทสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. โปตลียสูตร

ว่าด้วยปริพาชกชื่อโปตลียะ

[๑๐๐] สมัยนั้นแล ปริพาชกชื่อโปตลียะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้ว จึงนั่ง ณ ที่สมควร
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสเรื่องนี้กับโปตลียปริพาชกดังนี้ว่า

“โปตลียะ บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวก^๑ไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้กล่าวดีเตียนผู้ควรดีเตียนตามความเป็นจริง
เหมาะแก่กาล แต่ไม่กล่าวสรรเสริญผู้ควรสรรเสริญตามความเป็นจริง
เหมาะแก่กาล
๒. บุคคลบางคนในโลกนี้กล่าวสรรเสริญผู้ควรสรรเสริญตามความเป็นจริง
เหมาะแก่กาล แต่ไม่กล่าวดีเตียนผู้ควรดีเตียนตามความเป็นจริง
เหมาะแก่กาล

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๖๖/๑๙๙-๒๐๐

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๑๕๐ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปัณณาสก์]

๕.อสุรวรรค ๑๐.โปตลียสูตร

๓. บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่กล่าวติเตียนผู้ควรติเตียนตามความเป็นจริง
เหมาะแก่กาลและไม่กล่าวสรรเสริญผู้ควรสรรเสริญตามความเป็นจริง
เหมาะแก่กาล

๔. บุคคลบางคนในโลกนี้กล่าวติเตียนผู้ควรติเตียนตามความเป็นจริง
เหมาะแก่กาลและกล่าวสรรเสริญผู้ควรสรรเสริญตามความเป็นจริง
เหมาะแก่กาล

โปตลียะ บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

โปตลียะ บรรดาบุคคล ๔ จำพวกนี้ ท่านชอบใจบุคคลจำพวกไหนว่างามกว่า
และประณีตกว่า”

โปตลียปริพาชกกราบทูลว่า “ข้าแต่ท่านพระโคตม บุคคล ๔ จำพวกนี้มี
ปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวก^๑ไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้กล่าวติเตียนผู้ควรติเตียนตามความเป็นจริง
เหมาะแก่กาล แต่ไม่กล่าวสรรเสริญผู้ควรสรรเสริญตามความเป็นจริง
เหมาะแก่กาล

๒. บุคคลบางคนในโลกนี้กล่าวสรรเสริญผู้ควรสรรเสริญตามความเป็นจริง
เหมาะแก่กาล แต่ไม่กล่าวติเตียนผู้ควรติเตียนตามความเป็นจริง
เหมาะแก่กาล

๓. บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่กล่าวติเตียนผู้ควรติเตียนตามความเป็นจริง
เหมาะแก่กาลและไม่กล่าวสรรเสริญผู้ควรสรรเสริญตามความเป็นจริง
เหมาะแก่กาล

๔. บุคคลบางคนในโลกนี้กล่าวติเตียนผู้ควรติเตียนตามความเป็นจริง
เหมาะแก่กาลและกล่าวสรรเสริญผู้ควรสรรเสริญตามความเป็นจริง
เหมาะแก่กาล

ข้าแต่ท่านพระโคตม บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๖๖/๑๙๙-๒๐๐

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๕.อสุรวรรค ๑๐.โปตลียสูตร

บรรดาบุคคล ๔ จำพวกนี้ ข้าพระองค์ชอบใจบุคคลผู้ไม่กล่าวติเตียนผู้ควร
ติเตียนตามความเป็นจริง เหมาะแก่กาล ไม่กล่าวสรรเสริญผู้ควรสรรเสริญตาม
ความเป็นจริง เหมาะแก่กาลนี้ เป็นผู้งามกว่าและประณีตกว่า ชื่อนั้นเพราะเหตุไร
เพราะอุเบกขานี้เป็นธรรมที่งดงามยิ่งนัก”

พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า “โปตลียะ บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก
บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง ฯลฯ บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

บรรดาบุคคล ๔ จำพวกนี้ บุคคลผู้กล่าวติเตียนผู้ควรติเตียนตามความเป็นจริง
เหมาะแก่กาลและกล่าวสรรเสริญผู้ควรสรรเสริญตามความเป็นจริง เหมาะแก่กาลนี้
เป็นผู้งามกว่าและประณีตกว่า ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะธรรมคือความเป็นผู้รู้จัก
กาลนี้งดงามยิ่งนัก”

โปตลียปริพาชกกราบทูลว่า “ข้าแต่ท่านพระโคตม บุคคล ๔ จำพวกนี้มี
ปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวก^๑ไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้กล่าวติเตียนผู้ควรติเตียนตามความเป็นจริง
เหมาะแก่กาล แต่ไม่กล่าวสรรเสริญผู้ควรสรรเสริญตามความเป็น
จริง เหมาะแก่กาล
๒. บุคคลบางคนในโลกนี้กล่าวสรรเสริญผู้ควรสรรเสริญตามความเป็นจริง
เหมาะแก่กาล แต่ไม่กล่าวติเตียนผู้ควรติเตียนตามความเป็นจริง
เหมาะแก่กาล
๓. บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่กล่าวติเตียนผู้ควรติเตียนตามความเป็นจริง
เหมาะแก่กาลและไม่กล่าวสรรเสริญผู้ควรสรรเสริญตามความเป็นจริง
เหมาะแก่กาล
๔. บุคคลบางคนในโลกนี้กล่าวติเตียนผู้ควรติเตียนตามความเป็นจริง
เหมาะแก่กาลและกล่าวสรรเสริญผู้ควรสรรเสริญตามความเป็นจริง
เหมาะแก่กาล

ข้าแต่ท่านพระโคตม บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๖๖/๑๙๙-๒๐๐

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๕.อสุรวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ข้าแต่ท่านพระโคตม บรรดาบุคคล ๔ จำพวกนี้ ข้าพระองค์ขอบใจบุคคล ผู้กล่าวดีเตือนผู้ควรดีเตือนตามความเป็นจริง เหมาะแก่กาล และกล่าวสรรเสริญ ผู้ควรสรรเสริญตามความเป็นจริง เหมาะแก่กาลนี้ เป็นผู้งามกว่าและประณีตกว่า ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะธรรมคือความเป็นผู้รู้จักกาลนี้ดังงามยิ่งนัก

ข้าแต่ท่านพระโคตม พระภาสิตของท่านพระโคตมชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่ ท่านพระโคตม พระภาสิตของท่านพระโคตมชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ท่านพระโคตม ทรงประกาศธรรมแจ่มแจ้งโดยประการต่าง ๆ เปรียบเหมือนบุคคลหงายของทีได้ว่า เปิดของที่ปิด บอกทางแก่ผู้หลงทาง หรือตามประทีปไว้ในที่มืดโดยตั้งใจว่า 'คนมี ตาดีจักเห็นรูปได้' ข้าพระองค์นี้ขอถึงท่านพระโคตมพร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์ เป็นสรณะ ขอท่านพระโคตมจงทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่ วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต"

โปตลียสูตรที่ ๑๐ จบ

อสุรวรรคที่ ๕ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อสุรสูตร	๒. ปฐมสมาธิสูตร
๓. ทุติยสมาธิสูตร	๔. ตติยสมาธิสูตร
๕. ฉวาลาสสูตร	๖. ราควินยสูตร
๗. ขิปปนินันตีสสูตร	๘. อัคคหิตสูตร
๙. สิกขาปทสูตร	๑๐. โปตลียสูตร

ทุติยปิณฑนาสก จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๑.เวลาหกรวรรค ๑. ปฐมเวลาหกรวรรค

๓. ตติยปิณฑาสก

๑. เวลาหกรวรรค

หมวดว่าด้วยบุคคลเปรียบเหมือนเมฆ

๑. ปฐมเวลาหกรวรรค

ว่าด้วยบุคคลเปรียบเหมือนเมฆ สูตรที่ ๑

[๑๐๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียก
ภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว
พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เมฆ ๔ ชนิดนี้

เมฆ ๔ ชนิด^๑ ะไรบ้าง คือ

๑. เมฆที่ค้ำราม แต่ไม่ให้ฝนตก

๒. เมฆที่ให้ฝนตก แต่ไม่ค้ำราม

๓. เมฆที่ไม่ค้ำรามและไม่ให้ฝนตก

๔. เมฆที่ค้ำรามและให้ฝนตก

ภิกษุทั้งหลาย เมฆ ๔ ชนิดนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ในทำนองเดียวกัน บุคคลเปรียบเหมือนเมฆ ๔ จำพวกนี้
มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวก^๑ ใดบ้าง คือ

๑. บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่ค้ำราม แต่ไม่ให้ฝนตก

๒. บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่ให้ฝนตก แต่ไม่ค้ำราม

๓. บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่ไม่ค้ำรามและไม่ให้ฝนตก

๔. บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่ค้ำรามและให้ฝนตก

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๕๗/๑๕๘-๑๕๙

พระสูตรต้นตอปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๑.เวลาหกรวรรค ๒. ทุตติยเวลาหกรสูตร

บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่คำราม แต่ไม่ให้ฝนตก เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ชอบพูด แต่ไม่ทำ บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่คำราม แต่ไม่ให้ฝนตก เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนเมฆที่คำราม แต่ไม่ให้ฝนตก

บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่ให้ฝนตก แต่ไม่คำราม เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ชอบทำ แต่ไม่พูด บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่ให้ฝนตก แต่ไม่คำราม เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนเมฆที่ให้ฝนตก แต่ไม่คำราม

บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่ไม่คำรามและไม่ให้ฝนตก เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่พูดและไม่ทำ บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่ไม่คำราม และไม่ให้ฝนตก เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนเมฆที่ไม่คำรามและไม่ให้ฝนตก

บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่คำรามและให้ฝนตก เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ชอบพูดและชอบทำ บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่คำรามและให้ฝนตก เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนเมฆที่คำรามและให้ฝนตก

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเปรียบเหมือนเมฆ ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

ปฐมเวลาหกรสูตรที่ ๑ จบ

๒. ทุตติยเวลาหกรสูตร

ว่าด้วยบุคคลเปรียบเหมือนเมฆ สูตรที่ ๒

[๑๐๒] ภิกษุทั้งหลาย เมฆ ๔ ชนิดนี้

เมฆ ๔ ชนิด อะไรบ้าง คือ

๑. เมฆที่คำราม แต่ไม่ให้ฝนตก
๒. เมฆที่ให้ฝนตก แต่ไม่คำราม
๓. เมฆที่ไม่คำรามและไม่ให้ฝนตก
๔. เมฆที่คำรามและให้ฝนตก

ภิกษุทั้งหลาย เมฆ ๔ ชนิดนี้แล

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๑.เวลาหกรวรรค ๒. ทุตติยเวลาหกรสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ในทำนองเดียวกัน บุคคลเปรียบเหมือนเมฆ ๔ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่ค้ำราม แต่ไม่ให้ฝนตก
๒. บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่ให้ฝนตก แต่ไม่ค้ำราม
๓. บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่ไม่ค้ำรามและไม่ให้ฝนตก
๔. บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่ค้ำรามและให้ฝนตก

บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่ค้ำราม แต่ไม่ให้ฝนตก เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัปภุตธรรม เวทลละ แต่เขาไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'นี้ทุกขํ นี้ทุกขสมุทัย (เหตุเกิดทุกขํ) นี้ทุกขนิโรธ (ความดับทุกขํ) นี้ทุกขนิโรธคามินี-ปฏิบัติทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกขํ)' บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่ค้ำราม แต่ไม่ให้ฝนตก เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนเมฆที่ค้ำราม แต่ไม่ให้ฝนตก

บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่ให้ฝนตก แต่ไม่ค้ำราม เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่เรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัปภุตธรรม เวทลละ แต่เขารู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'นี้ทุกขํ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิบัติทา' บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่ให้ฝนตก แต่ไม่ค้ำราม เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนเมฆที่ให้ฝนตก แต่ไม่ค้ำราม

บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่ไม่ค้ำรามและไม่ให้ฝนตก เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่เรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัปภุตธรรม เวทลละ และเขาไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'นี้ทุกขํ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิบัติทา' บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่ไม่ค้ำรามและไม่ให้ฝนตก เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนเมฆที่ไม่ค้ำรามและไม่ให้ฝนตก

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๑.เวลาหกวรรค ๓. กุมภสูตร

บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่ค้ำรามและให้ฝนตก เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวຍยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัပ္พุตตธรรม เวทลละ และเขารู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา' บุคคลเปรียบเหมือนเมฆที่ค้ำรามและให้ฝนตก เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนเมฆที่ค้ำรามและให้ฝนตก

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเปรียบเหมือนเมฆ ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

หุติยเวลาหกสูตรที่ ๒ จบ

๓. กุมภสูตร

ว่าด้วยบุคคลเปรียบเหมือนหม้อ

[๑๐๓] ภิกษุทั้งหลาย หม้อ ๔ ชนิดนี้

หม้อ ๔ ชนิด^๑ ะไรบ้าง คือ

๑. หม้อเปล่าแต่ปิดฝา	๒. หม้อเต็มแต่เปิดฝา
๓. หม้อเปล่าและเปิดฝา	๔. หม้อเต็มและปิดฝา

ภิกษุทั้งหลาย หม้อ ๔ ชนิดนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ในทำนองเดียวกัน บุคคลเปรียบเหมือนหม้อ ๔ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวก^๑ ใหนบ้าง คือ

๑. บุคคลเปรียบเหมือนหม้อเปล่าแต่ปิดฝา
๒. บุคคลเปรียบเหมือนหม้อเต็มแต่เปิดฝา
๓. บุคคลเปรียบเหมือนหม้อเปล่าและเปิดฝา
๔. บุคคลเปรียบเหมือนหม้อเต็มและปิดฝา

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภิ.ป. (แปล) ๓๖/๑๖๐/๑๙๒-๑๙๓

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๑๕๗ }

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๑.เวลาหกวรรค ๓. กุมภสูตร

บุคคลเปรียบเหมือนหม้อเปล่าแต่ปิดฝา เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้มีการก้าวไป การถอยกลับ การแลดู การเหลียวดู การคู้เข้า การเหยียดออก การครองสังฆาฏิ บาตร และจีวรที่น่าเลื่อมใส แต่เขา 'ไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินี-ปฏิบัติทา' บุคคลเปรียบเหมือนหม้อเปล่าแต่ปิดฝา เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบ บุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนหม้อเปล่าแต่ปิดฝา

บุคคลเปรียบเหมือนหม้อเต็มแต่เปิดฝา เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้มีการก้าวไป การถอยกลับ การแลดู การเหลียวดู การคู้เข้า การเหยียดออก การครองสังฆาฏิ บาตร และจีวรที่ไม่น่าเลื่อมใส แต่เขารู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินี-ปฏิบัติทา' บุคคลเปรียบเหมือนหม้อเต็มแต่เปิดฝา เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบ บุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนหม้อเต็มแต่เปิดฝา

บุคคลเปรียบเหมือนหม้อเปล่าและเปิดฝา เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้มีการก้าวไป การถอยกลับ การแลดู การเหลียวดู การคู้เข้า การเหยียดออก การครองสังฆาฏิ บาตร และจีวรที่ไม่น่าเลื่อมใส และเขา 'ไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินี-ปฏิบัติทา' บุคคลเปรียบเหมือนหม้อเปล่าและเปิดฝา เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบ บุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนหม้อเปล่าและเปิดฝา

บุคคลเปรียบเหมือนหม้อเต็มและปิดฝา เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้มีการก้าวไป การถอยกลับ การแลดู การเหลียวดู การคู้เข้า การเหยียดออก การครองสังฆาฏิ บาตร และจีวรที่น่าเลื่อมใส และเขารู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินี-ปฏิบัติทา' บุคคลเปรียบเหมือนหม้อเต็มและปิดฝา เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบ บุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนหม้อเต็มและปิดฝา

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเปรียบเหมือนหม้อ ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

กัมภสูตรที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓. ดติยปิณฑาสก]

๑. วลาหวรรค ๔. อุทกรหสูตร

๔. อุทกรหสูตร

ว่าด้วยบุคคลเปรียบเหมือนห้วงน้ำ

[๑๐๔] ภิกษุทั้งหลาย ห้วงน้ำ ๔ ชนิดนี้

ห้วงน้ำ ๔ ชนิด^๑ อะไรบ้าง คือ

๑. ห้วงน้ำต้นแต่เงาลึก	๒. ห้วงน้ำลึกแต่เงาตื้น
๓. ห้วงน้ำต้นและเงาตื้น	๔. ห้วงน้ำลึกและเงาลึก

ภิกษุทั้งหลาย ห้วงน้ำ ๔ ชนิดนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ในทำนองเดียวกัน บุคคลเปรียบเหมือนห้วงน้ำ ๔ จำพวกนี้แล
มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวก^๑ ใดบ้าง คือ

๑. บุคคลเปรียบเหมือนห้วงน้ำต้นแต่เงาลึก
๒. บุคคลเปรียบเหมือนห้วงน้ำลึกแต่เงาตื้น
๓. บุคคลเปรียบเหมือนห้วงน้ำต้นและเงาตื้น
๔. บุคคลเปรียบเหมือนห้วงน้ำลึกและเงาลึก

บุคคลเปรียบเหมือนห้วงน้ำต้นแต่เงาลึก เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้มีการก้าวไป การถอยกลับ การแลดู การเหลียวดู การคู้เข้า การเหยียดออก การครองสังฆาฏิ บาตร และจีวรที่น่าเลื่อมใส แต่เขาไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินี-ปฏิบัติ' บุคคลเปรียบเหมือนห้วงน้ำต้นแต่เงาลึก เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนห้วงน้ำต้นแต่เงาลึก

บุคคลเปรียบเหมือนห้วงน้ำลึกแต่เงาตื้น เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้มีการก้าวไป การถอยกลับ การแลดู การเหลียวดู การคู้เข้า การเหยียดออก การครองสังฆาฏิ บาตร และจีวรที่ไม่น่าเลื่อมใส แต่เขา

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๖๑/๑๙๓-๑๙๔

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสภ]

๑. วลาหกวรรค ๕. อัมพสูตร

รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'นี้ทุกข์ นี้ทุกข์สมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินี-
ปฏิบัติทา' บุคคลเปรียบเหมือนห้วงน้ำลึกแต่เงาตื้น เป็นอย่างนี้แล เรากล่าว
เปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนห้วงน้ำลึกแต่เงาตื้น

บุคคลเปรียบเหมือนห้วงน้ำตื้นและเงาตื้น เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้มีการก้าวไป การถอยกลับ การแลดู การเหลียวดู
การคู้เข้า การเหยียดออก การครองสังฆาฏิ บาตร และจีวรที่ไม่น่าเลื่อมใส และเขา
ไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'นี้ทุกข์ นี้ทุกข์สมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินี-
ปฏิบัติทา' บุคคลเปรียบเหมือนห้วงน้ำตื้นและเงาตื้น เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบ
บุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนห้วงน้ำตื้นและเงาตื้น

บุคคลเปรียบเหมือนห้วงน้ำลึกและเงาลึก เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้มีการก้าวไป การถอยกลับ การแลดู การเหลียวดู
การคู้เข้า การเหยียดออก การครองสังฆาฏิ บาตร และจีวรที่น่าเลื่อมใส และเขา
รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'นี้ทุกข์ นี้ทุกข์สมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินี-
ปฏิบัติทา' บุคคลเปรียบเหมือนห้วงน้ำลึกและเงาลึก เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบ
บุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนห้วงน้ำลึกและเงาลึก

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเปรียบเหมือนห้วงน้ำ ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

อุทกรทสูตรที่ ๔ จบ

๕. อัมพสูตร

ว่าด้วยบุคคลเปรียบเหมือนมะม่วง

[๑๐๕] ภิกษุทั้งหลาย มะม่วง ๔ ชนิดนี้

มะม่วง ๔ ชนิด^๑ อะไรบ้าง คือ

๑. มะม่วงดิบแต่ผิวสุก	๒. มะม่วงสุกแต่ผิวดิบ
๓. มะม่วงดิบและผิวดิบ	๔. มะม่วงสุกและผิวสุก

ภิกษุทั้งหลาย มะม่วง ๔ ชนิดนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภิ.ป. (แปล) ๓๖/๑๕๙/๑๙๐-๑๙๒

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสภ]

๑. วลาหกวรรค ๕. อัมพสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ในทำนองเดียวกัน บุคคลเปรียบเหมือนมะม่วง ๔ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวก^๑ไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลเปรียบเหมือนมะม่วงดิบแต่ผิวสุก
๒. บุคคลเปรียบเหมือนมะม่วงสุกแต่ผิวดิบ
๓. บุคคลเปรียบเหมือนมะม่วงดิบและผิวดิบ
๔. บุคคลเปรียบเหมือนมะม่วงสุกและผิวสุก

บุคคลเปรียบเหมือนมะม่วงดิบแต่ผิวสุก เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้มีการก้าวไป การถอยกลับ การแลดู การเหลียวดู การคู้เข้า การเหยียดออก การครองสังฆาฏิ บาตร และจีวรที่น่าเลื่อมใส แต่เขาไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'นี้ทุกข์ นี้ทุกข์สมุทัย นี้ทุกข์นิโรธ นี้ทุกข์นิโรธคามินี-ปฏิบัติทา' บุคคลเปรียบเหมือนมะม่วงดิบแต่ผิวสุก เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบ บุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนมะม่วงดิบแต่ผิวสุก

บุคคลเปรียบเหมือนมะม่วงสุกแต่ผิวดิบ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้มีการก้าวไป การถอยกลับ การแลดู การเหลียวดู การคู้เข้า การเหยียดออก การครองสังฆาฏิ บาตร และจีวรที่ไม่น่าเลื่อมใส แต่เขารู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'นี้ทุกข์ นี้ทุกข์สมุทัย นี้ทุกข์นิโรธ นี้ทุกข์นิโรธคามินี-ปฏิบัติทา' บุคคลเปรียบเหมือนมะม่วงสุกและผิวดิบ เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบ บุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนมะม่วงสุกแต่ผิวดิบ

บุคคลเปรียบเหมือนมะม่วงดิบและผิวดิบ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้มีการก้าวไป การถอยกลับ การแลดู การเหลียวดู การคู้เข้า การเหยียดออก การครองสังฆาฏิ บาตร และจีวรที่ไม่น่าเลื่อมใส และเขาไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'นี้ทุกข์ นี้ทุกข์สมุทัย นี้ทุกข์นิโรธ นี้ทุกข์นิโรธคามินี-ปฏิบัติทา' บุคคลเปรียบเหมือนมะม่วงดิบและผิวดิบ เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบ บุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนมะม่วงดิบและผิวดิบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๕๙/๑๙๐-๑๙๒

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสภ]

๑. วลาหวรรค ๗. มุสิกสูตร

บุคคลเปรียบเหมือนมะม่วงสุกและผิวสุก เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้มีการก้าวไป การถอยกลับ การแลดู การเหลียวดู การคู้เข้า การเหยียดออก การครองสังฆาฏิ บาตร และจีวรที่น่าเลื่อมใส และเขารู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'นี้ทุกข์ นี้ทุกข์สมุทัย นี้ทุกข์นิโรธ นี้ทุกข์นิโรธคามินี-ปฏิบัติ' บุคคลเปรียบเหมือนมะม่วงสุกและผิวสุก เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนมะม่วงสุกและผิวสุก

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเปรียบเหมือนมะม่วง ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

อัมพสูตรที่ ๕ จบ

๖. ()^๑

๗. มุสิกสูตร

ว่าด้วยบุคคลเปรียบเหมือนหนู

[๑๐๗] ภิกษุทั้งหลาย หนู ๔ ชนิดนี้

หนู ๔ ชนิด^๒ ะไรบ้าง คือ

๑. หนูขุดรูแต่ไม่อยู่

๒. หนูอยู่แต่ไม่ขุดรู

๓. หนูไม่ขุดรูและไม่อยู่

๔. หนูขุดรูและอยู่

ภิกษุทั้งหลาย หนู ๔ ชนิดนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ในทำนองเดียวกัน บุคคลเปรียบเหมือนหนู ๔ จำพวกมีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวกใดหนบ้าง คือ

๑. บุคคลเปรียบเหมือนหนูขุดรูแต่ไม่อยู่

๒. บุคคลเปรียบเหมือนหนูอยู่แต่ไม่ขุดรู

๓. บุคคลเปรียบเหมือนหนูไม่ขุดรูและไม่อยู่

๔. บุคคลเปรียบเหมือนหนูขุดรูและอยู่

เชิงอรรถ :

^๑ สูตรที่ ๖ นี้ ไม่ปรากฏเนื้อความในบาลี แต่มีการกล่าวถึงสูตรนี้ไว้ในอรรถกถาว่า "ฉฐฺฐุ อุตตทานเมว (สูตรที่ ๖ ง่ายทั้งนั้น)" (อง.จตกก.อ. ๒/๑๐๕/๑๐๗)

^๒ ดู อภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๕๘/๑๕๙-๑๖๐

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓. ดติยปัณณาสก์]

๑. วลาหกวรรค ๗. มุสิกสูตร

บุคคลเปรียบเหมือนหนูขุดรูแต่ไม่อยู่ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวຍยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัပ္ภุตธรรม เวทลละ แต่เขาไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'นี้ทุกขํ นี้ทุกขสมุทัยํ นี้ทุกขนิโรธํ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา' บุคคลเปรียบเหมือน หนูขุดรูแต่ไม่อยู่ เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนหนูขุดรู แต่ไม่อยู่

บุคคลเปรียบเหมือนหนูอยู่แต่ไม่ขุดรู เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่เรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวຍยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัပ္ภุตธรรม เวทลละ แต่เขารู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'นี้ทุกขํ นี้ทุกขสมุทัยํ นี้ทุกขนิโรธํ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา' บุคคลเปรียบเหมือน หนูอยู่แต่ไม่ขุดรู เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนหนูอยู่ แต่ไม่ขุดรู

บุคคลเปรียบเหมือนหนูไม่ขุดรูและไม่อยู่ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่เรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวຍยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัပ္ภุตธรรม เวทลละ และเขาไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'นี้ทุกขํ นี้ทุกขสมุทัยํ นี้ทุกขนิโรธํ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา' บุคคลเปรียบ เหมือนหนูไม่ขุดรูและไม่อยู่ เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือน หนูไม่ขุดรูและไม่อยู่

บุคคลเปรียบเหมือนหนูขุดรูและอยู่ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวຍยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัပ္ภุตธรรม เวทลละ และเขารู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'นี้ทุกขํ นี้ทุกขสมุทัยํ นี้ทุกขนิโรธํ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา' บุคคลเปรียบเหมือน หนูขุดรูและอยู่ เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนหนูขุดรู และอยู่

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเปรียบเหมือนหนู ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

มุสิกสูตรที่ ๗ จบ

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓. ดติยปิณฑนาสก]

๑. วลาหกวรรค ๘. พลิวัตตสูตร

๘. พลิวัตตสูตร

ว่าด้วยบุคคลเปรียบเหมือนโคผู้

[๑๐๘] ภิกษุทั้งหลาย โคผู้ ๔ ชนิดนี้

โคผู้ ๔ ชนิด^๑ อะไรบ้าง คือ

๑. โคผู้ที่ขมเหงโคฝูงตน แต่ไม่ขมเหงโคฝูงอื่น
๒. โคผู้ที่ขมเหงโคฝูงอื่น แต่ไม่ขมเหงโคฝูงตน
๓. โคผู้ที่ขมเหงโคฝูงตนและขมเหงโคฝูงอื่น
๔. โคผู้ที่ไม่ขมเหงโคฝูงตนและไม่ขมเหงโคฝูงอื่น

ภิกษุทั้งหลาย โคผู้ ๔ ชนิดนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ในทำนองเดียวกัน บุคคลเปรียบเหมือนโคผู้ ๔ จำพวก
มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวก^๑ไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลเปรียบเหมือนโคผู้ที่ขมเหงโคฝูงตน แต่ไม่ขมเหงโคฝูงอื่น
๒. บุคคลเปรียบเหมือนโคผู้ที่ขมเหงโคฝูงอื่น แต่ไม่ขมเหงโคฝูงตน
๓. บุคคลเปรียบเหมือนโคผู้ที่ขมเหงโคฝูงตนและขมเหงโคฝูงอื่น
๔. บุคคลเปรียบเหมือนโคผู้ที่ไม่ขมเหงโคฝูงตนและไม่ขมเหงโคฝูงอื่น

บุคคลเปรียบเหมือนโคผู้ที่ขมเหงโคฝูงตน แต่ไม่ขมเหงโคฝูงอื่น เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ทำให้ชนในบริษัทของตนหวาดกลัว แต่ไม่ทำให้ชน
ในบริษัทของผู้อื่นหวาดกลัว บุคคลเปรียบเหมือนโคผู้ที่ขมเหงโคฝูงตน แต่ไม่
ขมเหงโคฝูงอื่น เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนโคผู้ที่
ขมเหงโคฝูงตน แต่ไม่ขมเหงโคฝูงอื่น

บุคคลเปรียบเหมือนโคผู้ที่ขมเหงโคฝูงอื่น แต่ไม่ขมเหงโคฝูงตน เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ทำให้ชนในบริษัทของผู้อื่นหวาดกลัว แต่ไม่ทำให้
ชนในบริษัทของตนหวาดกลัว บุคคลเปรียบเหมือนโคผู้ที่ขมเหงโคฝูงอื่น แต่ไม่
ขมเหงโคฝูงตน เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนโคผู้ที่
ขมเหงโคฝูงอื่น แต่ไม่ขมเหงโคฝูงตน

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๖๒/๑๙๕-๑๙๖

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๑.เวลาหกวรรค ๙.รูกขสูตร

บุคคลเปรียบเหมือนโคผู้ที่ขมเหงโคฝูงตนและขมเหงโคฝูงอื่น เป็นอย่างไร
คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ทำให้ชนในบริษัทของตนหวาดกลัวและทำให้ชนในบริษัท
ของผู้อื่นหวาดกลัว บุคคลเปรียบเหมือนโคผู้ที่ขมเหงโคฝูงตนและขมเหงโคฝูงอื่น
เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนโคผู้ที่ขมเหงโคฝูงตน
และขมเหงโคฝูงอื่น

บุคคลเปรียบเหมือนโคผู้ที่ไม่ขมเหงโคฝูงตนและไม่ขมเหงโคฝูงอื่น เป็นอย่างไร
คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่ทำให้ชนในบริษัทของตนหวาดกลัวและไม่ทำให้ชน
ในบริษัทของผู้อื่นหวาดกลัว บุคคลเปรียบเหมือนโคผู้ที่ไม่ขมเหงโคฝูงตนและไม่
ขมเหงโคฝูงอื่น เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนโคผู้ที่ไม่
ขมเหงโคฝูงตนและไม่ขมเหงโคฝูงอื่น

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเปรียบเหมือนโคผู้ ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

พลีวัททสูตรที่ ๘ จบ

๙. รูกขสูตร

ว่าด้วยบุคคลเปรียบเหมือนต้นไม้

[๑๐๙] ภิกษุทั้งหลาย ต้นไม้ ๔ ชนิดนี้

ต้นไม้ ๔ ชนิด^๑ ะไรบ้าง คือ

๑. ต้นไม้เนื้ออ่อนและมีต้นไม้เนื้ออ่อน^๒ แวดล้อม
๒. ต้นไม้เนื้ออ่อน แต่มีต้นไม้เนื้อแข็ง แวดล้อม
๓. ต้นไม้เนื้อแข็ง แต่มีต้นไม้เนื้ออ่อน แวดล้อม
๔. ต้นไม้เนื้อแข็งและมีต้นไม้เนื้อแข็ง แวดล้อม

ภิกษุทั้งหลาย ต้นไม้ ๔ ชนิดนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๗๐/๒๐๓-๒๐๔

^๒ ต้นไม้เนื้ออ่อน แปลมาจากคำว่า **เพศุคฺ** ซึ่งโดยทั่วไป คำว่า **เพศุคฺ** แปลว่า กระทบ แต่รรถกถาแก้ว่า
"นิสสาริ เพศุคฺรุกโข" หมายถึงต้นไม้มีกระทบ แต่ปราศจากแก่น (อง.จดกก.อ. ๒/๑๐๙/๓๗๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๑.เวลาหกวรรค ๙.รูกขสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ในทำนองเดียวกัน บุคคลเปรียบเหมือนต้นไม้ ๔ จำพวก มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวก^๑ไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลเปรียบเหมือนต้นไม้เนื้ออ่อนและมีต้นไม้เนื้ออ่อนแวดล้อม
๒. บุคคลเปรียบเหมือนต้นไม้เนื้ออ่อน แต่มีต้นไม้เนื้อแข็งแวดล้อม
๓. บุคคลเปรียบเหมือนต้นไม้เนื้อแข็ง แต่มีต้นไม้เนื้ออ่อนแวดล้อม
๔. บุคคลเปรียบเหมือนต้นไม้เนื้อแข็งและมีต้นไม้เนื้อแข็งแวดล้อม

บุคคลเปรียบเหมือนต้นไม้เนื้ออ่อนและมีต้นไม้เนื้ออ่อนแวดล้อม เป็นอย่างไร คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ทาศิล มีธรรมเลวทราม แม้บริษัทของเขาก็เป็นผู้ทาศิล มีธรรมเลวทราม บุคคลเปรียบเหมือนต้นไม้เนื้ออ่อนและมีต้นไม้เนื้ออ่อนแวดล้อม เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนต้นไม้เนื้ออ่อน และมีต้นไม้เนื้ออ่อนแวดล้อม

บุคคลเปรียบเหมือนต้นไม้เนื้ออ่อน แต่มีต้นไม้เนื้อแข็งแวดล้อม เป็นอย่างไร คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ทาศิล มีธรรมเลวทราม แต่บริษัทของเขาเป็นผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม บุคคลเปรียบเหมือนต้นไม้เนื้ออ่อน แต่มีต้นไม้เนื้อแข็งแวดล้อม เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนต้นไม้เนื้ออ่อน แต่มีต้นไม้เนื้อแข็งแวดล้อม

บุคคลเปรียบเหมือนต้นไม้เนื้อแข็ง แต่มีต้นไม้เนื้ออ่อนแวดล้อม เป็นอย่างไร คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม แต่บริษัทของเขาเป็นผู้ทาศิล มีธรรมเลวทราม บุคคลเปรียบเหมือนต้นไม้เนื้อแข็ง แต่มีต้นไม้เนื้ออ่อนแวดล้อม เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนต้นไม้เนื้อแข็ง แต่มีต้นไม้เนื้ออ่อนแวดล้อม

บุคคลเปรียบเหมือนต้นไม้เนื้อแข็งและมีต้นไม้เนื้อแข็งแวดล้อม เป็นอย่างไร คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม แม้บริษัทของเขาก็เป็นผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม บุคคลเปรียบเหมือนต้นไม้เนื้อแข็งและมีต้นไม้เนื้อแข็งแวดล้อม

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๗๐/๒๐๓-๒๐๔

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๑๖๖ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๓.ตติยปัณณาสก์]

๑.วลาหกวรรค ๑๐.อาสาฬหสูตร

เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบเทียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนต้นไม้เนื้อแข็ง
และมีต้นไม้เนื้อแข็งแวดล้อม

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเปรียบเหมือนต้นไม้ ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

รุกขสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. อาสาฬหสูตร

ว่าด้วยบุคคลเปรียบเหมือนอสรพิษ

[๑๑๐] ภิกษุทั้งหลาย อสรพิษ ๔ จำพวกนี้

อสรพิษ ๔ จำพวก^๑ ะไรบ้าง คือ

๑. อสรพิษมีพิษแล่น แต่พิษไม่ร้าย
๒. อสรพิษมีพิษร้าย แต่พิษไม่แล่น
๓. อสรพิษมีพิษแล่นและพิษร้าย
๔. อสรพิษมีพิษไม่แล่นและพิษไม่ร้าย

ภิกษุทั้งหลาย อสรพิษ ๔ จำพวกนี้แล

ในทำนองเดียวกัน บุคคลเปรียบเหมือนอสรพิษ ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ใน
ในโลก

บุคคล ๔ จำพวก^๑ ใหนบ้าง คือ

๑. บุคคลเปรียบเหมือนอสรพิษมีพิษแล่น แต่พิษไม่ร้าย
๒. บุคคลเปรียบเหมือนอสรพิษมีพิษร้าย แต่พิษไม่แล่น
๓. บุคคลเปรียบเหมือนอสรพิษมีพิษแล่นและพิษร้าย
๔. บุคคลเปรียบเหมือนอสรพิษมีพิษไม่แล่นและพิษไม่ร้าย

บุคคลเปรียบเหมือนอสรพิษมีพิษแล่น แต่พิษไม่ร้าย เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้โกรธอยู่บ่อย ๆ แต่ความโกรธของเขานั้นไม่คงอยู่นาน

บุคคลเปรียบเหมือนอสรพิษมีพิษแล่น แต่พิษไม่ร้าย เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบเทียบ
บุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนอสรพิษมีพิษแล่น แต่พิษไม่ร้าย

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๖๓/๑๙๖-๑๙๗

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๑๖๗ }

พระสูตรต้นตปีฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑนาสก]

๑.เวลาหกรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

บุคคลเปรียบเหมือนอสรพิษมีพิษร้าย แต่พิษไม่แล่น เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่โกรธบ่อยนัก แต่ความโกรธของเขานั้นคงอยู่นาน
บุคคลเปรียบเหมือนอสรพิษมีพิษร้าย แต่พิษไม่แล่น เป็นอย่างนี้แล เรากล่าว
เปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนอสรพิษมีพิษร้าย แต่พิษไม่แล่น

บุคคลเปรียบเหมือนอสรพิษมีพิษแล่นและพิษร้าย เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้โกรธอยู่บ่อย ๆ และความโกรธของเขาก็คงอยู่นาน
บุคคลเปรียบเหมือนอสรพิษมีพิษแล่นและพิษร้าย เป็นอย่างนี้แล เรากล่าวเปรียบ
บุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนอสรพิษมีพิษแล่นและพิษร้าย

บุคคลเปรียบเหมือนอสรพิษมีพิษไม่แล่นและพิษไม่ร้าย เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่โกรธบ่อยนักและความโกรธของเขานั้นก็ไม่คงอยู่
นาน บุคคลเปรียบเหมือนอสรพิษมีพิษไม่แล่นและพิษไม่ร้าย เป็นอย่างนี้แล เรา
กล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนอสรพิษมีพิษไม่แล่นและพิษไม่ร้าย

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเปรียบเหมือนอสรพิษ ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ใน
ในโลก

อาสีวีสูตรที่ ๑๐ จบ

เวลาหกรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปฐมเวลาหกรรค	๒. ทุตยเวลาหกรรค
๓. กุมภสูตร	๔. อุทกรทสูตร
๕. อัมภสูตร	๖. (ไม่ปรากฏชื่อสูตร)
๗. มุสิกสูตร	๘. พลิวทสูตร
๙. รุกขสูตร	๑๐. อาสีวีสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๒. เกสิวรรค ๑. เกสิสูตร

๒. เกสิวรรค

หมวดว่าด้วยเกสิสารีผู้ฝึกม้า

๑. เกสิสูตร

ว่าด้วยเกสิสารีผู้ฝึกม้า

[๑๑๑] ครั้งนั้นแล เกสิสารีผู้ฝึกม้าเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้ว นั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสถามเกสิสารีผู้ฝึก ม้าดังนี้ว่า

“เกสิ ท่านนั้นแล เขารู้กันทั่วไปว่าเป็นสารีผู้ฝึกม้า ก็ท่านฝึกม้าที่ควรฝึกได้ อย่างไร”

เกสิสารีผู้ฝึกม้าทูลตอบว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ฝึกม้าที่ควรฝึก ด้วยวิธีแบบสุภาพ^๑บ้าง วิธีแบบรุนแรง^๒บ้าง วิธีทั้งแบบสุภาพและแบบรุนแรงบ้าง”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามต่อไปอีกว่า “เกสิ ถ้าม้าที่ควรฝึกของท่านฝึกไม่ได้ ด้วยวิธีแบบสุภาพ วิธีแบบรุนแรง วิธีทั้งแบบสุภาพและแบบรุนแรง ท่านจะทำกับ มันอย่างไร”

เกสิสารีผู้ฝึกม้าทูลตอบว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าม้าที่ควรฝึกของ ข้าพระองค์ฝึกไม่ได้ด้วยวิธีแบบสุภาพ วิธีแบบรุนแรง วิธีทั้งแบบสุภาพและแบบ รุนแรง ข้าพระองค์จะฆ่ามันเสีย ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะข้าพระองค์คิดว่า ความเสียหายอย่าได้มีแก่สำนักอาจารย์ของเราเลย ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็พระ ผู้มีพระภาคเป็นสารีผู้ฝึกผู้ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม พระผู้มีพระภาคทรงฝึกบุรุษ ที่ควรฝึกอย่างไร”

เชิงอรรถ :

^๑ วิธีแบบสุภาพ หมายถึงฝึกโดยวิธีที่เหมาะสมแก่มันนั้น ให้กินอาหารดี ให้ดื่มน้ำมีรสอร่อย ร้องเรียกด้วย คำไพเราะ (อง.จตุก.อ. ๒/๑๑๑/๓๗๐)

^๒ วิธีแบบรุนแรง หมายถึงฝึกด้วยวิธีรุนแรงมีมัดขาและผูกปากเป็นต้น และด้วยวิธีการใช้ปฏักแทง การหวด ด้วยแส้ และร้องเรียกด้วยคำหยาบ (อง.จตุก.อ. ๒/๑๑๑/๓๗๐-๓๗๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๑๖๙ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๒.เกสิวรรค ๑.เกสิสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “เกสิ เราฝึกผู้ที่ควรฝึกได้ด้วยวิธีแบบสุภาพบ้าง
วิธีแบบรุนแรงบ้าง วิธีทั้งแบบสุภาพและแบบรุนแรงบ้าง

บรรดาวิธี ๓ อย่างนั้น ต่อไปนี้เป็นถ้อยคำในวิธีแบบสุภาพ คือ กายสุจริตเป็น
อย่างนี้ วิบากแห่งกายสุจริตเป็นอย่างนี้ วจีสุจริตเป็นอย่างนี้ วิบากแห่งวจีสุจริต
เป็นอย่างนี้ มโนสุจริตเป็นอย่างนี้ วิบากแห่งมโนสุจริตเป็นอย่างนี้ เทวดาเป็น
อย่างนี้ มนุษย์เป็นอย่างนี้

ต่อไปนี้เป็นถ้อยคำในวิธีแบบรุนแรง คือ กายทุจริตเป็นอย่างนี้ วิบากแห่ง
กายทุจริตเป็นอย่างนี้ วจิตุจริตเป็นอย่างนี้ วิบากแห่งวจิตุจริตเป็นอย่างนี้ มโน-
ทุจริตเป็นอย่างนี้ วิบากแห่งมโนทุจริตเป็นอย่างนี้ นรกเป็นอย่างนี้ กำเนิดสัตว์
ดิรัจฉานเป็นอย่างนี้ แดนเปรตเป็นอย่างนี้

ต่อไปนี้เป็นถ้อยคำในวิธีทั้งแบบสุภาพและแบบรุนแรง คือ กายสุจริตเป็น
อย่างนี้ วิบากแห่งกายสุจริตเป็นอย่างนี้ กายทุจริตเป็นอย่างนี้ วิบากแห่งกาย-
ทุจริตเป็นอย่างนี้ วจีสุจริตเป็นอย่างนี้ วิบากแห่งวจีสุจริตเป็นอย่างนี้ วจิตุจริต
เป็นอย่างนี้ วิบากแห่งวจิตุจริตเป็นอย่างนี้ มโนสุจริตเป็นอย่างนี้ วิบากแห่งมโน
สุจริตเป็นอย่างนี้ มโนทุจริตเป็นอย่างนี้ วิบากแห่งมโนทุจริตเป็นอย่างนี้ เทวดา
เป็นอย่างนี้ มนุษย์เป็นอย่างนี้ นรกเป็นอย่างนี้ กำเนิดสัตว์ดิรัจฉานเป็นอย่างนี้
แดนเปรตเป็นอย่างนี้”

เกสิสารถิผู้ฝึกมาทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าบุรุษผู้ที่ควรฝึกได้
ของพระองค์ฝึกไม่ได้ด้วยวิธีแบบสุภาพ วิธีแบบรุนแรง วิธีทั้งแบบสุภาพและแบบ
รุนแรง พระผู้มีพระภาคจะทำกับเขาอย่างไร”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “เกสิ ถ้าบุรุษผู้ที่ควรฝึกได้ของเราฝึกไม่ได้ด้วย
วิธีแบบสุภาพ วิธีแบบรุนแรง วิธีทั้งแบบสุภาพและแบบรุนแรง เราก็ฆ่าเขาเสีย”

เกสิสารถิผู้ฝึกมาทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ การฆ่าสัตว์ไม่สมควรแก่
พระผู้มีพระภาคเลย ไฉนพระผู้มีพระภาคจึงตรัสอย่างนี้ว่า ‘เราก็จะฆ่าเขาเสีย’”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๒.เกสิวรรค ๒.ชาวสุต

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “เกสิ ความจริงการฆ่าสัตว์ไม่สมควรแก่ตถาคต แต่บุรุษผู้สมควรฝึกใจ ฝึกไม่ได้ด้วยวิธีแบบสุภาพ วิธีแบบรุนแรง วิธีหังแบบสุภาพ และแบบรุนแรง ตถาคตย่อมกำหนดบุรุษนั้นว่าไม่ควรว่ากล่าวสั่งสอน เพื่อน พรหมจารีผู้รู้ต่างกำหนดว่าเขาเป็นผู้ไม่ควรว่ากล่าวสั่งสอน เกสิ เพราะข้อที่ว่า ตถาคตย่อมกำหนดบุรุษนั้นว่าไม่ควรว่ากล่าวสั่งสอน แม้เพื่อนพรหมจารีผู้รู้ต่าง กำหนดว่าเขาเป็นผู้ไม่ควรว่ากล่าวสั่งสอน ดังนี้ นั่นถือว่าการฆ่าในอริยวินัย”

เกสิสารีผู้ฝึกมักกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้อที่ตถาคตกำหนดผู้นั้น ว่าเป็นผู้ไม่ควรว่ากล่าวสั่งสอน แม้เพื่อนพรหมจารีผู้รู้ก็กำหนดว่าเขาเป็นผู้ไม่ควร ว่ากล่าวสั่งสอน ชื่อว่าการฆ่าอย่างดีแน่นอน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระภาสิต ของพระผู้มีพระภาคชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระภาสิตของพระ ผู้มีพระภาคชัดเจนไพเราะยิ่งนัก พระผู้มีพระภาคทรงประกาศธรรมแจ่มแจ้งโดย ประการต่าง ๆ เปรียบเหมือนบุคคลหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่ผู้ หลงทาง หรือตามประทีปในที่มืดโดยตั้งใจว่า ‘คนมีตาดีจักเห็นรูปได้’ ข้าพระองค์ขอ ถึงพระผู้มีพระภาคพร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาค จงทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต”

เกสิสูตรที่ ๑ จบ

๒. ชาวสุต

ว่าด้วยความว่องไวของม้านันและของภิกษุ

[๑๑๒] ภิกษุทั้งหลาย ม้าอาชาไนยพันธุ์ดีของพระราชาที่ประกอบด้วยองค์ ๔ ประการย่อมเป็นม้าควรแก่พระราชา ควรเป็นม้านัน นับว่าเป็นราชพาหนะโดยแท้

องค์ ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ความซื่อตรง	๒. ความว่องไว
๓. ความอดทน	๔. ความสงบเสงี่ยม

ภิกษุทั้งหลาย ม้าอาชาไนยพันธุ์ดีของพระราชาที่ประกอบด้วยองค์ ๔ ประการ นี้แลย่อมเป็นม้าควรแก่พระราชา ควรเป็นม้านัน นับว่าเป็นราชพาหนะโดยแท้ ฉันท

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๒.เกสิวรรค ๓.ปโตทสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ ก็ฉะนั้นเหมือนกัน
ย่อมเป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควร
แก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความซื่อตรง	๒. ความมองไว
๓. ความอดทน	๔. ความสงบเสงี่ยม

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมเป็นผู้ควรแก่
ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ขวสูตรที่ ๒ จบ

๓. ปโตทสูตร

ว่าด้วยปฏิภักของสารถิ

[๑๑๓] ภิกษุทั้งหลาย มาอาชาไนยพันธุ์ดี ๔ ประเภทนี้มีปรากฏอยู่ในโลก
มาอาชาไนยพันธุ์ดี ๔ ประเภท อะไรบ้าง คือ

๑. มาอาชาไนยพันธุ์ดีบางตัวในโลกนี้พอเห็นเงาปฏิภัก^๑ก็หวาดหวั่น
สำนึกว่า 'วันนี้ สารถิผู้ฝึกมัจฉาให้เราทำการอะไรหนอ เราจัก
สนองเขาอย่างไร' มาอาชาไนยพันธุ์ดีบางตัวในโลกนี้ เป็นอย่าง
นี้แล มาอาชาไนยพันธุ์ดีประเภทที่ ๑ นี้มีปรากฏอยู่ในโลก
๒. มาอาชาไนยพันธุ์ดีบางตัวในโลกนี้เห็นเงาปฏิภักก็ไม่หวาดหวั่น ไม่
สำนึก แต่เมื่อถูกแทงด้วยปฏิภักที่ขมขนจึงหวาดหวั่น สำนึกว่า
'วันนี้ สารถิผู้ฝึกมัจฉาให้เราทำการอะไรหนอ เราจะสนองเขา
อย่างไร' มาอาชาไนยพันธุ์ดีบางตัวในโลกนี้ เป็นอย่างนี้แล มา
อาชาไนยพันธุ์ดีประเภทที่ ๒ นี้มีปรากฏอยู่ในโลก

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงไม้ที่ฝังเหล็กแหลมข้างปลาย ใช้แทงสัตว์พาหนะ (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.
๒๕๒๕ หน้า ๕๐๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๒.เกสิวรรค ๓.ปโตทสูตร

๓. มาอาชาไนยพันธุ์ดีบางตัวในโลกนี้เห็นเงาปฏิภาก็ไม่หวาดหวั่น ไม่
สำนึก แม้จะถูกแทงด้วยปฏิภาก็ขมขนก็ยังไม่หวาดหวั่น ไม่
สำนึก แต่เมื่อถูกแทงด้วยปฏิภาก็ผิวหนังจึงหวาดหวั่น สำนึกว่า
'วันนี้ สารถิผู้ฝึกมัจฉาให้เราทำการอะไรหนอ เราจะสนองเขา
อย่างไร' มาอาชาไนยพันธุ์ดีบางตัวในโลกนี้ เป็นอย่างนี้แล มา
อาชาไนยพันธุ์ดีประเภทที่ ๓ นี้มีปรากฏอยู่ในโลก

๔. มาอาชาไนยพันธุ์ดีบางตัวในโลกนี้เห็นเงาปฏิภาก็ไม่
หวาดหวั่น ไม่สำนึก แม้จะถูกแทงด้วยปฏิภาก็ไม่หวาดหวั่น ไม่สำนึก
แม้จะถูกแทงด้วยปฏิภาก็ผิวหนังก็ไม่หวาดหวั่น ไม่สำนึก แต่เมื่อ
ถูกแทงด้วยปฏิภาก็กระดุกจึงหวาดหวั่น สำนึกว่า 'วันนี้ สารถิ
ผู้ฝึกมัจฉาให้เราทำการอะไรหนอ เราจะสนองเขาอย่างไร' มา
อาชาไนยพันธุ์ดีบางตัวในโลกนี้ เป็นอย่างนี้แล มาอาชาไนย
พันธุ์ดีประเภทที่ ๔ นี้มีปรากฏอยู่ในโลก

ภิกษุทั้งหลาย มาอาชาไนยพันธุ์ดี ๔ ประเภทนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก ฉันได

ภิกษุทั้งหลาย บุรุษอาชาไนยผู้เจริญ ๔ จำพวกนี้ก็ฉันนั้นเหมือนกันแล

มีปรากฏอยู่ในโลก

บุรุษอาชาไนย ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุรุษอาชาไนยผู้เจริญบางคนในโลกนี้ฟังข่าวว่า 'ในหมู่บ้านหรือ
ตำบลโน้น สตรีหรือบุรุษประสบทุกข์หรือตาย' เขาสลัดใจ
สำนึกตัวเพราะฟังข่าวนั้น จึงเริ่มบำเพ็ญเพียรโดยแยบคาย อุทิศ
กายและใจ ทำให้แจ้งปรมัตถสัจจะด้วยนามกาย และเห็นแจ้งทั่ว
ถึงด้วยปัญญา เรากล่าวเปรียบบุรุษอาชาไนยผู้เจริญนี้ว่าเหมือน
มาอาชาไนยพันธุ์ดีเห็นเงาปฏิภาก็หวาดหวั่น สำนึก บุรุษอาชาไนย
ผู้เจริญบางคนในโลกนี้ เป็นอย่างนี้แล บุรุษอาชาไนยผู้เจริญ
ประเภทที่ ๑ นี้มีปรากฏอยู่ในโลก

๒. บุรุษอาชาไนยผู้เจริญบางคนในโลกนี้ไม่ได้ฟังข่าวว่า 'ในหมู่บ้าน
หรือตำบลโน้น สตรีหรือบุรุษประสบทุกข์หรือตาย' แต่เขาเห็น

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๓.ตติยปัณณาสก์]

๒.เกสัวรรค ๓.ปโตทสูตร

สตรีหรือบุรุษประสบทุกข์หรือตายด้วยตัวเองเลยทีเดียว เขาสลดใจ
สำนึกตัวเพราะเห็นเหตุการณ์นั้น จึงเริ่มบำเพ็ญเพียรโดยแยบคาย
อุทิศกายและใจ ทำให้แฉงปรมัตถสังจะด้วยนามกาย และเห็น
แฉงทั่วถึงด้วยปัญญา เรากล่าวเปรียบบุรุษอาชาไนยผู้เจริญนี้ว่า
เหมือนม้าอาชาไนยพันธุ์ดีที่ถูกแทงด้วยปฏักจึงหวาดหวั่น สำนึก
บุรุษอาชาไนยผู้เจริญบางคนในโลกนี้ เป็นอย่างนี้แล บุรุษอาชาไนย
ผู้เจริญประเภทที่ ๒ นี้มีปรากฏอยู่ในโลก

๓. บุรุษอาชาไนยบางคนในโลกนี้ไม่ได้ฟังข่าวว่า 'ในหมู่บ้านหรือ
ตำบลชื่อโน้น สตรีหรือบุรุษประสบทุกข์หรือตาย' ไม่ได้เห็นสตรี
หรือบุรุษประสบทุกข์หรือตายด้วยตัวเอง แต่ญาติหรือสาโลहित^๑
ของเขาประสบทุกข์หรือตาย เขาสลดใจ สำนึกตัวเพราะเหตุการณ์
นั้น จึงเริ่มบำเพ็ญเพียรโดยแยบคาย อุทิศกายและใจ ทำให้แฉง
ปรมัตถสังจะด้วยนามกาย และเห็นแฉงทั่วถึงด้วยปัญญา เรา
กล่าวเปรียบบุรุษอาชาไนยผู้เจริญนี้ว่าเหมือนม้าอาชาไนยพันธุ์ดี
ที่ถูกแทงด้วยปฏักถึงผิวหนังจึงหวาดหวั่น สำนึก บุรุษอาชาไนย
ผู้เจริญบางคนในโลกนี้ เป็นอย่างนี้แล บุรุษอาชาไนยผู้เจริญ
ประเภทที่ ๓ นี้มีปรากฏอยู่ในโลก

๔. บุรุษอาชาไนยผู้เจริญบางคนในโลกนี้ไม่ได้ฟังข่าวว่า 'ในหมู่บ้านหรือ
ตำบลโน้น สตรีหรือบุรุษประสบทุกข์หรือตาย' ไม่ได้เห็นสตรีหรือ
บุรุษประสบทุกข์หรือตายด้วยตัวเอง ทั้งญาติหรือสาโลहितของเขา
ก็ไม่ได้ประสบทุกข์หรือตาย แต่ตัวเขาเองประสบเวทนาทั้งหลาย
อันมีในร่างกายเป็นทุกข์ กล้าแข็ง เจ็บปวด เผ็ดร้อน ไม่น่ายินดี
ไม่น่าพอใจ พรากรชีวิต เขาสลดใจ สำนึกตัวเพราะประสบทุกข์นั้น
จึงเริ่มบำเพ็ญเพียรโดยแยบคาย อุทิศกายและใจ ทำให้แฉง

เชิงอรรถ :

^๑ **สาโลहित** หมายถึงผู้ร่วมสายเลือดเดียวกัน ได้แก่ พี่ชาย น้องชาย พี่สาว น้องสาว เป็นต้น หรือญาติ
ฝ่ายมารดา (อภ.ติก.อ. ๒/๗๖/๒๒๗, อภ.ติก.ฐีกา ๒/๗๖/๒๒๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๒.เกสิวรรค ๔.นาคสูตร

ปรมัตถสัจจะด้วยนามกาย และเห็นแจ้งทั่วถึงด้วยปัญญา เรา
กล่าวเปรียบนุรุษอาชาไนยผู้เจริญนี้ว่าเหมือนม้าอาชาไนยพันธุ์ดี
ที่ถูกแทงด้วยปฏักจนถึงกระดูกจึงหวาดหวั่น สำนึก นุรุษอาชาไนย
ผู้เจริญ บางคนในโลกนี้ เป็นอย่างนี้แล นุรุษอาชาไนยผู้เจริญ
ประเภทที่ ๔ นี้มีปรากฏอยู่ในโลก
ภิกษุทั้งหลาย นุรุษอาชาไนยผู้เจริญ ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

ปโตทสูตรที่ ๓ จบ

๔. นาคสูตร

ว่าด้วยองค์ของข้างต้น

[๑๑๔] ภิกษุทั้งหลาย ข้างของพระราชาที่ประกอบด้วยองค์ ๔ ประการยอม
เป็นข้างควรแก่พระราชา ควรเป็นข้างต้น นับว่าเป็นราชพาหนะโดยแท้

องค์ ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

ข้างของพระราชาในโลกนี้

๑. เป็นสัตว์เชื่องฟัง

๒. เป็นสัตว์ฆ่าได้

๓. เป็นสัตว์อดทนได้

๔. เป็นสัตว์ไปได้

ข้างของพระราชาเป็นสัตว์เชื่องฟัง เป็นอย่างไร

คือ ข้างของพระราชาในโลกนี้ตั้งใจ ใฝ่ใจ สำนวมใจ เจียหุฟังเหตุการณ์ที่
ความทุกข์ให้ทำคือเหตุการณ์ที่เคยทำหรือไม่เคยทำ ข้างของพระราชาเป็นสัตว์เชื่องฟัง
เป็นอย่างนี้แล

ข้างของพระราชาเป็นสัตว์ฆ่าได้ เป็นอย่างไร

คือ ข้างของพระราชาในโลกนี้เข้าสู่สมรภูมิแล้ว ฆ่าข้างบ้าง ฆ่าความทุกข์บ้าง
ฆ่าม้าบ้าง ฆ่าคนขี่ม้าบ้าง ทำลายรถบ้าง ฆ่าพลรถบ้าง ฆ่าพลเดินเท้าบ้าง ข้าง
ของพระราชาเป็นสัตว์ฆ่าได้ เป็นอย่างนี้แล

ข้างของพระราชาเป็นสัตว์อดทนได้ เป็นอย่างไร

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๒.เกสิวรรค ๔.นาคสูตร

คือ ข้างของพระราชาในโลกนี้เข้าสู่สมรภูมิแล้ว อดทนต่อการประหารด้วย หอก ดาบ ลูกศร ง้าว เสียงกลอง บัณเฑาะว์ สังข์ และมโหระทึกที่กระหึ่ม ข้างของพระราชาเป็นสัตว์อดทนได้ เป็นอย่างนี้แล

ข้างของพระราชาเป็นสัตว์ไปได้ เป็นอย่างไร

คือ ข้างของพระราชาในโลกนี้ไปสู่ทิศที่ความทุกข์ไสไป คือ ทิศที่เคยไปหรือทิศที่ไม่เคยไปได้โดยเร็วพลัน ข้างของพระราชาเป็นสัตว์ไปได้ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ข้างของพระราชาที่ประกอบด้วยองค์ ๔ ประการนี้แลย่อมเป็นข้างควรแก่พระราชา ควรเป็นข้างต้น นับว่าเป็นราชพาหนะโดยแท้ จันใด

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการก็จันนั้นเหมือนกัน ย่อมเป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้เชื่อฟัง

๒. เป็นผู้ฆ่าได้

๓. เป็นผู้อดทน

๔. เป็นผู้ไปได้

ภิกษุเป็นผู้เชื่อฟัง เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ตั้งใจ ใฝ่ใจ สारรวมใจ เจียโสตกลงฟังธรรม ในเมื่อผู้อื่นแสดงธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ภิกษุเป็นผู้เชื่อฟัง เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุเป็นผู้ฆ่าได้ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ไม่ยินดีกามวิตกที่เกิดขึ้น ละ บรรเทา ทำให้หมดสิ้นไป ทำให้ถึงความไม่มี ไม่ยินดีพยาบาทวิตกที่เกิดขึ้น ละ บรรเทา ทำให้สิ้นไป ทำให้ถึงความไม่มี ไม่ยินดีวิหิงสาวิตกที่เกิดขึ้น ละ บรรเทา ทำให้หมดสิ้นไป ทำให้ถึงความไม่มี ภิกษุเป็นผู้ฆ่าได้ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุเป็นผู้อดทนได้ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้อดทนต่อความหนาว ความร้อน ความหิว กระจาย ต่อการถูกเหลือบยุง แดด และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลายรบกวน ต่อ

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๒. เกสิวรรค ๕. ฐานสูตร

ถ้อยคำหยาบคายร้ายแรงต่าง ๆ เป็นผู้อดกลั้นเวทนาทั้งหลายอันมีในร่างกายที่เกิดขึ้นแล้วเป็นทุกข์ กล้าแข็ง เจ็บปวด เผ็ดร้อน ไม่น่ายินดี ไม่น่าพอใจ พรากชีวิต ภิกษุเป็นผู้อดทนได้ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุเป็นผู้ไปได้ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ยอมไปสู่ทิศที่ไม่เคยไปตลอดกาลยาวนานนี้ คือ ความระงับสังขารทั้งปวง ความสละคืนอุปธิทั้งปวง ความสิ้นไปแห่งตัณหา ความคลายกำหนด ความดับทุกข์ นิพพาน ภิกษุเป็นผู้ไปได้ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลยอมเป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนानุญอันยอดเยี่ยมของโลก

นาคสูตรที่ ๔ จบ

๕. ฐานสูตร

ว่าด้วยฐานะแห่งความเสื่อมและความเจริญ

[๑๑๕] ภิกษุทั้งหลาย ฐานะ^๑ ๔ ประการนี้

ฐานะ ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ฐานะที่ให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจและเมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อความฉิบหาย
๒. ฐานะที่ให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจ แต่เมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อประโยชน์
๓. ฐานะที่ให้ทำสิ่งที่น่าพอใจ แต่เมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อความฉิบหาย
๔. ฐานะที่ให้ทำสิ่งที่น่าพอใจและเมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อประโยชน์

บรรดาฐานะ ๔ ประการนั้น ฐานะที่ให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจและเมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อความฉิบหาย บัณฑิตย่อมรู้ว่าฐานะนี้ไม่ควรทำทั้ง ๒ ส่วน คือ รู้ว่าไม่ควรทำทั้งส่วนที่เป็นฐานะที่ให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจ และรู้ว่าไม่ควรทำทั้งส่วนที่เป็นฐานะที่เมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อความฉิบหาย บัณฑิตย่อมรู้ว่าฐานะนี้ไม่ควรทำทั้ง ๒ ส่วน

เชิงอรรถ :

^๑ ฐานะ ในที่นี้หมายถึงเหตุ (อง. จดกก. อ. ๒/๑๑๕/๓๗๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๑๗๗ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๒. เกสิวรรค ๖. อัปปมาทสูตร

บรรดาฐานะ ๔ ประการนั้น ฐานะที่ให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจ แต่เมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อประโยชน์ ฟังทราบคนพาลและบัณฑิตในเรื่องกำลังของนุรุษ ความเพียรของนุรุษ และความบากบั่นของนุรุษ คนพาลยอมไม่เห็นประจักษ์ดังนี้ว่า “ฐานะนี้ที่ให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจก็จริง แต่เมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อประโยชน์” เขายอมไม่ทำฐานะนั้น เมื่อไม่ทำจึงเป็นไปเพื่อความฉิบหาย ส่วนบัณฑิตยอมเห็นประจักษ์ดังนี้ว่า “ฐานะนี้ที่ให้ทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจก็จริง แต่เมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อประโยชน์” เขายอมทำฐานะนั้น เมื่อทำจึงเป็นไปเพื่อประโยชน์

บรรดาฐานะ ๔ ประการนั้น ฐานะที่ให้ทำสิ่งที่น่าพอใจ แต่เมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อความฉิบหาย ฟังทราบคนพาลและบัณฑิตในเรื่องกำลังของนุรุษ ความเพียรของนุรุษ และความบากบั่นของนุรุษ คนพาลยอมไม่เห็นประจักษ์ดังนี้ว่า “ฐานะนี้ที่ให้ทำสิ่งที่น่าพอใจก็จริง แต่เมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อความฉิบหาย” เขายอมทำฐานะนั้น แต่เมื่อทำจึงเป็นไปเพื่อความฉิบหาย ส่วนบัณฑิตยอมเห็นประจักษ์ดังนี้ว่า “ฐานะนี้ที่ให้ทำสิ่งที่น่าพอใจก็จริง แต่เมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อความฉิบหาย” เขาไม่ทำฐานะนั้น เมื่อไม่ทำจึงเป็นไปเพื่อประโยชน์

บรรดาฐานะ ๔ ประการนั้น ฐานะที่ให้ทำสิ่งที่น่าพอใจ และเมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อประโยชน์ บัณฑิตยอมรู้ว่าฐานะนี้ควรทำทั้ง ๒ ส่วน คือ รู้ว่าควรทำทั้งส่วนที่เป็นฐานะที่ให้ทำสิ่งที่น่าพอใจ และรู้ว่าควรทำทั้งส่วนที่เป็นฐานะที่เมื่อทำยอมเป็นไปเพื่อประโยชน์ บัณฑิตยอมรู้ว่าฐานะนี้ควรทำทั้ง ๒ ส่วน

ภิกษุทั้งหลาย ฐานะ ๔ ประการนี้แล

ฐานสูตรที่ ๕ จบ

๖. อัปปมาทสูตร

ว่าด้วยความไม่ประมาท

[๑๑๖] ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอควรทำความไม่ประมาทโดยฐานะ ๔ ประการ ฐานะ ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

พระสูตรต้นตอปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๒. เกสัวรรค ๗. อารักขสูตร

๑. จงละกายทุจริต บำเพ็ญกายสุจริต และอย่าประมาทในการละ
กายทุจริตบำเพ็ญกายสุจริตนั้น
๒. จงละวจีทุจริต บำเพ็ญวจีสุจริต และอย่าประมาทในการละวจี
ทุจริตบำเพ็ญวจีสุจริตนั้น
๓. จงละมโนทุจริต บำเพ็ญมโนสุจริต และอย่าประมาทในการละ
มโนทุจริตบำเพ็ญมโนสุจริตนั้น
๔. จงละมิจฉาทิฏฐิ บำเพ็ญสัมมาทิฏฐิ และอย่าประมาทในการละ
มิจฉาทิฏฐิบำเพ็ญสัมมาทิฏฐินั้น

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อใดภิกษุละกายทุจริต บำเพ็ญกายสุจริต ละวจีทุจริต
บำเพ็ญวจีสุจริต ละมโนทุจริต บำเพ็ญมโนสุจริต ละมิจฉาทิฏฐิ บำเพ็ญสัมมาทิฏฐิ
เมื่อนั้นเธอย่อมไม่กลัวความตายที่จะมาถึงในวันข้างหน้า

อัปปรมาทสูตรที่ ๖ จบ

๗. อารักขสูตร

ว่าด้วยสติเครื่องรักษา

[๑๑๗] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงทำความไม่ประมาท คือ มีสติเครื่องรักษาใจ
โดยสมควรแก่ตนในฐานะ ๔ ประการ

ฐานะ ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

พึงทำความไม่ประมาท คือ มีสติเครื่องรักษาใจโดยสมควรแก่ตนว่า

๑. จิตของเราอย่ากำหนดในธรรมที่เป็นเหตุแห่งความกำหนด
๒. จิตของเราอย่าขัดเคืองในธรรมที่เป็นเหตุแห่งความขัดเคือง
๓. จิตของเราอย่าหลงในธรรมที่เป็นเหตุแห่งความหลง
๔. จิตของเราอย่ามัวเมาในธรรมที่เป็นเหตุแห่งความมัวเมา

ในกาลใด จิตของภิกษุไม่กำหนดในธรรมที่เป็นเหตุแห่งความกำหนดเพราะ
ปราศจากความกำหนด จิตไม่ขัดเคืองในธรรมที่เป็นเหตุแห่งความขัดเคืองเพราะ
ปราศจากความขัดเคือง จิตไม่หลงในธรรมที่เป็นเหตุแห่งความหลงเพราะปราศจาก

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๒.เกสิวรรค ๘. สังเขวนียสูตร

ความหลง จิตไม่มัวเมาในธรรมที่เป็นเหตุแห่งความมัวเมา เพราะปราศจากความมัวเมา ในกาลนั้น ภิกษุนั้นยอมไม่หวาดผวา ไม่หวั่นไหว ไม่สะทกสะท้าน ไม่ถึงความสะดุ้ง และไม่หลงเชื่อแม่เพราะถ้อยคำของสมณะเป็นเหตุ

อารักขสูตรที่ ๗ จบ

๘. สังเขวนียสูตร^๑

ว่าด้วยสังเขวนียสถาน

[๑๑๘] ภิกษุทั้งหลาย สังเขวนียสถาน^๒ ๔ แห่งนี้เป็นสถานที่ที่กุลบุตรผู้มีศรัทธา ควรไปดู

สังเขวนียสถาน ๔ แห่ง ะไรบ้าง คือ

๑. สังเขวนียสถานที่กุลบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดูด้วยระลึกว่า “ตถาคต ประสูติในที่นี้”
๒. สังเขวนียสถานที่กุลบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดูด้วยระลึกว่า “ตถาคต ตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณในที่นี้”
๓. สังเขวนียสถานที่กุลบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดูด้วยระลึกว่า “ตถาคต ทรงประกาศธรรมจักรอันยอดเยี่ยมในที่นี้”
๔. สังเขวนียสถานที่กุลบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดูด้วยระลึกว่า “ตถาคต เสด็จดับขันธปรินิพพานด้วยอนุปาติเสสนิพพานธาตุในที่นี้”

ภิกษุทั้งหลาย สังเขวนียสถาน ๔ แห่งนี้แลเป็นสถานที่ที่กุลบุตรผู้มีศรัทธา ควรไปดู

สังเขวนียสูตรที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา. ๑๑/๒๐๒/๑๒๓

^๒ สังเขวนียสถาน ในที่นี้หมายถึงสถานที่ที่ทำความสังเขว (ความกระตุนให้คิด) ให้เกิดขึ้น (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๑๘-๑๒๐/๓๗๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]
๒.เกสิวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๙. ปฐมภยสูตร ว่าด้วยภยภายใน สูตรที่ ๑

[๑๑๙] ภิกษุทั้งหลาย ภย ๔ ประการนี้

ภย ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ขาดภย (ภยเกิดเพราะความเกิด)
๒. ชราภย (ภยเกิดเพราะความแก่)
๓. พยาธิภย (ภยเกิดเพราะความเจ็บไข้)
๔. มรณภย (ภยเกิดเพราะความตาย)

ภิกษุทั้งหลาย ภย ๔ ประการนี้แล

ปฐมภยสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ทุตติยภยสูตร ว่าด้วยภยภายนอก สูตรที่ ๒

[๑๒๐] ภิกษุทั้งหลาย ภย ๔ ประการนี้

ภย ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อัคคีภย (ภยเกิดจากไฟ)
๒. อุทกภย (ภยเกิดจากน้ำ)
๓. ราชภย (ภยเกิดจากพระราชา)
๔. โจรภย (ภยเกิดจากโจร)

ภิกษุทั้งหลาย ภย ๔ ประการนี้แล

ทุตติยภยสูตรที่ ๑๐ จบ
เกสิวรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. เกสิสูตร
๒. ชวสูตร
๓. ปโตทสูตร
๔. นาคสูตร
๕. ฐานสูตร
๖. อัปมาทสูตร
๗. อารักขสูตร
๘. สังเวชนียสูตร
๙. ปฐมภยสูตร
๑๐. ทุตติยภยสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๓.ตติยปัณณาสก์]

๓.ภยวรรค ๑.อัสตานวาทสูตร

๓. ภยวรรค

หมวดว่าด้วยภัย

๑. อัสตานวาทสูตร

ว่าด้วยอัสตานวาทภัย

[๑๒๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภัย ๔ ประการนี้

ภัย ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อัสตานวาทภัย^๑

๒. ปรานวาทภัย^๒

๓. ทัณฑภัย^๓

๔. ทุคติภัย^๔

อัสตานวาทภัย เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เห็นประจักษ์ดังนี้ว่า “ก็ถ้าเราพึงประพฤติชั่วด้วยกาย ประพฤติชั่วด้วยวาจา ประพฤติชั่วด้วยใจ ใจนเราจะติเตียนตัวเองโดยศีล “ไม่ได้” เขากลับภัยที่เกิดจากการติเตียนตนเอง จึงละกายทุจริต บำเพ็ญกายสุจริต ละวจีทุจริต บำเพ็ญวจีสุจริต ละมโนทุจริต บำเพ็ญมโนสุจริต บริหารตนให้บริสุทธิ์ นี้เรียกว่า อัสตานวาทภัย

ปรานวาทภัย เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เห็นประจักษ์ดังนี้ว่า “ก็ถ้าเราพึงประพฤติชั่วด้วยกาย ประพฤติชั่วด้วยวาจา ประพฤติชั่วด้วยใจ ใจนคนอื่นจะติเตียนเราโดยศีล “ไม่ได้” เขากลับภัยที่เกิดจากผู้อื่นติเตียน จึงละกายทุจริต บำเพ็ญกายสุจริต ละวจีทุจริต บำเพ็ญวจีสุจริต ละมโนทุจริต บำเพ็ญมโนสุจริต บริหารตนให้บริสุทธิ์ นี้เรียกว่า ปรานวาทภัย

เชิงอรรถ :

^๑ คือ ภัยที่เกิดจากการติเตียนตนเอง (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๒๑/๓๗๓)

^๒ คือ ภัยที่เกิดจากการที่ผู้อื่นติเตียน (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๒๑/๓๗๓)

^๓ คือ ภัยที่เกิดจากการลงโทษ ๓๒ ประการตามนัยอรรถกถา แต่ในพระบาลีมี ๒๖ ประการ (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๒๑/๓๗๓)

^๔ ภัยที่เกิดจากอบายทั้ง ๔ (คือ นรก กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน แดนเปรต พวกอสูร) (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๒๑/๓๗๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๑๘๒ }

พระสูตรต้นตปีฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๓.ภยวรรค ๑.อิตตานุวาทสูตร

ทัศนภัย เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เห็นพระราชารับสั่งให้จับโจรผู้มักประพฤติชั่วแล้ว ให้ลงโทษทัณฑ์นานาชนิด คือ เชี่ยนด้วยแส้บ้าง เชี่ยนด้วยหวายบ้าง ตีด้วยไม้ ตะบองบ้าง ตัดมือบ้าง ตัดเท้าบ้าง ตัดทั้งมือและเท้าบ้าง ตัดหูบ้าง ตัดจมูกบ้าง ตัดทั้งหูและจมูกบ้าง ทำให้เป็นภยันตรายสำหรับรองหมอน้ำข้าวบ้าง ทำให้เกลี้ยง เกลาเหมือนสังข์บ้าง ทำให้มีปากเหมือนปากราหูบ้าง ทำให้มีพวงมาลัยไฟบ้าง ทำให้มือมีไฟลุกโชติช่วงบ้าง ทำให้เป็นเกลียวหนังเนื้อทรายบ้าง ทำให้น่องหนังตนเองเหมือนน่องผ้าขี้ริ้วบ้าง ทำให้ยื่นกว้างบ้าง ทำให้เหมือนเนื้อติดเบ็ดบ้าง ทำให้เป็นขึ้นเท่ากหาปณะบ้าง ทำให้เป็นที่รับน้ำค้างบ้าง ทำให้หมุนเหมือนกลอนเหล็ก บ้าง ทำให้เป็นดั่งที่ทำด้วยฟางบ้าง ราวด้วยน้ำมันร้อนบ้าง ให้สุนัขกัดกินบ้าง ให้อนหนายบนหลาวทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่บ้าง ตัดศีรษะด้วยดาบบ้าง

เขามีความคิดอย่างนี้ว่า “เพราะกรรมชั่วเช่นใดเป็นเหตุ พระราชาจึงรับสั่งให้จับโจรผู้มักประพฤติชั่วแล้วให้ลงโทษทัณฑ์นานาชนิด คือ เชี่ยนด้วยแส้บ้าง ฯลฯ ตัดศีรษะด้วยดาบบ้าง” ก็ถ้าเราเองพึงทำกรรมชั่วเช่นนั้น พระราชาพึงรับสั่งให้จับเราแล้วให้ลงโทษทัณฑ์นานาชนิดอย่างนี้ คือ เชี่ยนด้วยแส้บ้าง ฯลฯ ตัดศีรษะด้วยดาบบ้าง เขากลับทัศนภัย ไม่เที่ยวแย่งชิงสิ่งของของคนอื่น นี้เรียกว่า ทัศนภัย

ทุกติภัย เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เห็นประจักษ์ดังนี้ว่า “ผลของกายทุจริตในภพหน้า เป็นผลเลวทราม (เป็นทุกข์) ผลของวจีทุจริตในภพหน้าเป็นผลเลวทราม ผลของมโนทุจริตในภพหน้าเป็นผลเลวทราม ก็ถ้าเราพึงประพฤติชั่วด้วยกาย ประพฤติชั่วด้วยวาจา ประพฤติชั่วด้วยใจ ความชั่วบางอย่างนั้นพึงเป็นเหตุให้เราหลังจากตายแล้วไปเกิดในอบาย ทุกติ วินิบาต นรก” เขากลับต่อทุกติภัยจึงละกายทุจริต บำเพ็ญกายสุจริต ละวจีทุจริต บำเพ็ญวจีสุจริต ละมโนทุจริต บำเพ็ญมโนสุจริต บริหารตนให้บริสุทธิ์ นี้เรียกว่า ทุกติภัย

ภิกษุทั้งหลาย ภัย ๔ ประการนี้แล

อิตตานุวาทสูตรที่ ๑ จบ

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตูกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๓.ภยวรรค ๒.อุมิภยสูตร

๒. อุมิภยสูตร

ว่าด้วยภัยจากคลื่น

[๑๒๒] ภิกษุทั้งหลาย ภัย ๔ ประการนี้ที่คนลงไปในน้ำพึงประสบ

ภัย ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อุมิภัย (ภัยจากคลื่น)	๒. กุมภิลภัย (ภัยจากจระเข้)
๓. อาวัญญภัย (ภัยจากน้ำวน)	๔. สสุกาภัย (ภัยจากปลาร้าย)

ภิกษุทั้งหลาย ภัย ๔ ประการนี้แลที่คนลงไปในน้ำพึงประสบ ฉันท

ภิกษุทั้งหลาย ภัย ๔ ประการนี้ก็ฉันทันเหมือนกันแล ที่กุลบุตรบางคนในโลกนี้มีศรัทธาออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยนี้พึงประสบ

ภัย ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อุมิภัย	๒. กุมภิลภัย
๓. อาวัญญภัย	๔. สสุกาภัย

อุมิภัย เป็นอย่างไร

คือ กุลบุตรบางคนในโลกนี้มีศรัทธาออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต คิดว่า “เราถูกชาติ (ความเกิด) ชรา (ความแก่) มรณะ (ความตาย) โสกะ (ความเศร้าโศก) ปริเทวะ (ความคร่ำครวญ) ทุกข์ (ความทุกข์กาย) โทมนัส (ความทุกข์ใจ) อุปายาส (ความคับแค้นใจ) ครอบงำ ตกอยู่ในกองทุกข์ มีทุกข์ประดังเข้ามา ใจนหนอ การทำกองทุกข์ทั้งหมดนี้ให้สิ้นสุดจะพึงปรากฏ” เพื่อนพรหมจรรย์ตักเตือนพร่ำสอน เธอผู้บวชแล้วนั้นว่า “เธอพึงก้าวไปอย่างนี้ พึงถอยกลับอย่างนี้ พึงแลดูอย่างนี้ พึงเหลียวดูอย่างนี้ พึงคู่เข้าอย่างนี้ พึงเหยียดออกอย่างนี้ พึงครองสังฆาฏิ บาตร และจีวรอย่างนี้” เธอคิดอย่างนี้ว่า “เมื่อก่อนเราเป็นคฤหัสถ์ มีแต่ตักเตือนพร่ำสอนผู้อื่น ก็ภิกษุเหล่านี้มีอายุคราวลูก คราวหลานของเรายังจะมาตักเตือนพร่ำสอน” เธอขุ่นเคืองไม่พอใจ บอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์ นี้เรียกว่า ภิกษุผู้กลัวอุมิภัย บอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์ คำว่า อุมิภัย นี้เป็นชื่อเรียกความโกรธและความคับแค้นใจ นี้เรียกว่า อุมิภัย

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๓.ภยวรรค ๒.อุมิภยสูตร

กุมภิลภัย เป็นอย่างไร

คือ กุลบุตรบางคนในโลกนี้มีศรัทธาออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต คิดว่า “เราถูกชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริทเวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสครอบงำ ตกอยู่ในกองทุกข์ มีทุกข์ประดังเข้ามา ฉะนั้นหนอการทำกองทุกข์ทั้งหมดนี้ให้สิ้นสุดจะพึงปรากฏ” เพื่อนพรหมจารีตักเตือนพราสาณเธอผู้บวชแล้วนั้นว่า “สิ่งนี้เธอพึงฉัน สิ่งนี้เธอไม่พึงฉัน สิ่งนี้เธอพึงบริโภคน สิ่งนี้เธอไม่พึงบริโภคน สิ่งนี้เธอพึงลัม สิ่งนี้เธอไม่พึงลัม สิ่งนี้เธอพึงดื่ม สิ่งนี้เธอไม่พึงดื่ม สิ่งเป็นกัมปิยะ^๑เธอพึงฉัน สิ่งเป็นอกัมปิยะ^๒เธอไม่พึงฉัน สิ่งเป็นกัมปิยะเธอพึงบริโภคน สิ่งเป็นอกัมปิยะเธอไม่พึงบริโภคน สิ่งเป็นกัมปิยะเธอพึงลัม สิ่งเป็นอกัมปิยะเธอไม่พึงลัม สิ่งเป็นกัมปิยะเธอพึงดื่ม สิ่งเป็นอกัมปิยะเธอไม่พึงดื่ม เธอพึงฉันในเวลา เธอไม่พึงฉันนอกเวลา เธอพึงบริโภคนในเวลา เธอไม่พึงบริโภคนนอกเวลา เธอพึงลัมในเวลา เธอไม่พึงลัมนอกเวลา เธอพึงดื่มในเวลา เธอไม่พึงดื่มนอกเวลา” เธอคิดอย่างนี้ว่า “เมื่อก่อนเราเป็นคฤหัสถ์ ศึกษากินสิ่งที่เราต้องการ ไม่ศึกษากินสิ่งที่เราไม่ต้องการ บริโภคนสิ่งที่เราต้องการ ไม่บริโภคนสิ่งที่เราไม่ต้องการ ลัมสิ่งที่เราต้องการ ไม่ลัมสิ่งที่เราไม่ต้องการ ดื่มสิ่งที่เราต้องการ ไม่ดื่มสิ่งที่เราไม่ต้องการ กินทั้งสิ่งเป็นกัมปิยะ และสิ่งเป็นอกัมปิยะ บริโภคนทั้งสิ่งเป็นกัมปิยะและสิ่งเป็นอกัมปิยะ ลัมทั้งสิ่งเป็นกัมปิยะและสิ่งเป็นอกัมปิยะ ดื่มทั้งสิ่งเป็นกัมปิยะและสิ่งเป็นอกัมปิยะ กินทั้งในเวลา และนอกเวลา บริโภคนทั้งในเวลาและนอกเวลา ลัมทั้งในเวลาและนอกเวลา ดื่มทั้งในเวลาและนอกเวลา สิ่งใดที่ประณีตไม่ว่าจะเป็นของเคี้ยวหรือของบริโภคนที่คหบดีผู้มีศรัทธาถวายแก่เราทั้งในเวลาและนอกเวลา ภิกษุเหล่านี้ทำเหมือนปิดปากแม่ในสิ่งของเหล่านั้น” เธอขัดเคือง ไม่พอใจ บอกคณสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์ นี้เรียกว่า กุมภิลภัย บอกรับคณสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์ คำว่า กุมภิลภัย นี้ เป็นชื่อเรียกความเป็นคนเห็นแก่ปากท้อง นี้เรียกว่า กุมภิลภัย

เชิงอรรถ :

^๑ กัมปิยะ หมายถึงสิ่งที่สมควรแก่ภิกษุบริโภคน ของที่สมควรแก่ภิกษุบริโภคนใช้สอย คือ พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ภิกษุใช้หรือฉันได้ เช่น ข้าวสุก จีวร รม ยาแดง

^๒ อกัมปิยะ หมายถึงสิ่งที่ไม่ควรแก่ภิกษุบริโภคน ของที่ไม่สมควรแก่ภิกษุจะบริโภคนใช้สอย คือ พระพุทธเจ้าไม่ทรงอนุญาตให้ภิกษุใช้หรือฉัน

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๓.ภยวรรค ๒.อุมิภยสูตร

อ่าวัญญภัย เป็นอย่างไร

คือ กุลบุตรบางคนในโลกนี้มีศรัทธาออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต คิดว่า “เราถูกชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสครอบงำ ตกอยู่ในกองทุกข์ มีทุกข์ประดังเข้ามา ใจนอนการทำการทักท้วงทั้งหมดนี้ให้สิ้นสุด จะพึงปรากฏ” เธอบวชอยู่อย่างนี้ ในเวลาเข้าครองอันตราวาสกถือบาตรและจีวร เข้าไปบิณฑบาตตามหมู่บ้านหรือตำบล ไม่รักษากาย วาจา ใจ มีสติไม่ตั้งมั่น ไม่สำรวมอินทรีย์ เธอเห็นคหบดีหรือบุตรคหบดีในหมู่บ้านหรือตำบลนั้น เอิบอ้อมพร้อมพร้อม บำเรอตนอยู่ด้วยกามคุณ ๕ คิดอย่างนี้ว่า “เมื่อก่อนเราเป็นคฤหัสถ์ เอิบอ้อมพร้อมพร้อม บำเรอตนอยู่ด้วยกามคุณ ๕ โภคทรัพย์ในตระกูลของเราก็มีอยู่พร้อม เราสามารถที่จะใช้สอยโภคทรัพย์และทำบุญได้ ทางที่ดี เราบอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์ ใช้สอยโภคทรัพย์และทำบุญ” เธอบอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์ นี้เรียกว่า ภิกษุผู้กลัวอ่าวัญญภัยบอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์ คำว่า อ่าวัญญภัย นี้เป็นชื่อเรียกกามคุณ ๕ นี้เรียกว่า อ่าวัญญภัย

สุสกาภัย เป็นอย่างไร

คือ กุลบุตรบางคนในโลกนี้มีศรัทธาออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต คิดว่า “เราถูกชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสครอบงำ ตกอยู่ในกองทุกข์ มีทุกข์ประดังเข้ามา ใจนอนการทำการทักท้วงทั้งหมดนี้ให้สิ้นสุด จะพึงปรากฏ” เธอบวชอยู่อย่างนี้ ในเวลาเข้าครองอันตราวาสกถือบาตรและจีวร เข้าไปบิณฑบาตตามหมู่บ้านหรือตำบล ไม่รักษากาย วาจา ใจ มีสติไม่ตั้งมั่น ไม่สำรวมอินทรีย์ เธอเห็นมาตุคาม(สตรี)ในหมู่บ้านหรือตำบลนั้นนุ่งไม่เรียบร้อยหรือห่มไม่เรียบร้อย ราคะรบกวนจิตของเธอเพราะเห็นมาตุคามนุ่งไม่เรียบร้อยหรือห่มไม่เรียบร้อย เธอมีจิตฟุ้งซ่านเพราะราคะ จึงบอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์ นี้เรียกว่า ภิกษุผู้กลัวสุสกาภัยบอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์ คำว่า สุสกาภัย นี้เป็นชื่อเรียกมาตุคาม นี้เรียกว่า สุสกาภัย

ภิกษุทั้งหลาย ภัย ๔ ประการนี้แลที่กุลบุตรบางคนในโลกนี้มีศรัทธาออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยนี้พึงประสบ

อุมิภยสูตรที่ ๒ จบ

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสกั]
๓.ภยวรรค ๓.ปฐมนानาภรณสูตร

๓. ปฐมนानาภรณสูตร

ว่าด้วยเหตุที่ทำให้บุคคลต่างกัน สูตรที่ ๑

[๑๒๓] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้สังัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌานที่มีวิตก วิจาร์ ปีติ และสุขอันเกิดจากวิเวก^๑อยู่
เขาชอบใจปฐมฌานนั้น ดิดใจปฐมฌานนั้น และถึงความปลื้มใจ
กับปฐมฌานนั้น เขาดำรงอยู่ในปฐมฌานนั้น น้อมใจไปใน
ปฐมฌานนั้น ชอบอยู่กับปฐมฌานนั้นโดยมาก ไม่เสื่อม เมื่อ
ตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับพวกเทวดาชั้นหมู่พรหม
พวกเทวดาชั้นหมู่พรหมมีอายุประมาณ ๑ กัป^๒ คนที่เป็นปุถุชน
ดำรงอยู่ในชั้นหมู่พรหมนั้นจนสิ้นอายุ ให้ระยะเวลาที่เป็นกำหนด
อายุของเทวดาเหล่านั้นหมดไปแล้วไปสู่นรกบ้าง ไปสู่กำเนิดสัตว์
ดิรัจฉานบ้าง ไปสู่แดนเปรตบ้าง ส่วนสาวกของพระผู้มีพระภาค
ดำรงอยู่ในชั้นหมู่พรหมนั้นจนสิ้นอายุ ให้ระยะเวลาที่เป็นกำหนด
อายุของเทวดาเหล่านั้นหมดไปแล้วปรินิพพานในภพนั้นแล นี้แล
เป็นความแปลกกัน เป็นความแตกต่างกัน เป็นเหตุทำให้ต่างกัน
ระหว่างอริยสาวกผู้ได้สดับกับปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ เมื่อคติ (การตาย)
และอุบัติ(การเกิด)ยังมีอยู่
๒. บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะวิตกวิจาร์สงบระงับไป บรรลุตุติย-
ฌานมีความผ่องใสภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น^๓ ไม่มีวิตก

เชิงอรรถ :

^๑ วิเวก (ความสังัด) ในที่นี้หมายถึงกายวิเวก (ความสังัดกาย) จิตตวิเวก (ความสังัดใจ) และอุปธิวิเวก (ความสังัดจากกิเลส) (อง.ทสก.อ. ๓/๑๑๗-๑๑๘/๓๗๕)

^๒ กัป ในที่นี้หมายถึงกาลกำหนด ช่วงระยะเวลายาวนานเหลือเกินที่กำหนดว่า โลกคือสกลจักรวาล
ประลัยครั้งหนึ่ง ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๑๕๖ (กัปปสูตร) หน้า ๒๑๖ ในเล่มนี้

^๓ ภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น แปลจากบาลีว่า เจตโส เอโกทิกาว์ คำว่า เอโกทึ เป็นชื่อของสมาธิ ทุติยฌาน
ชื่อว่าเอโกทิกาวะ เพราะทำสมาธิที่ชื่อว่าเอโกทึนี้ให้เกิดเจริญขึ้น พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "มีภาวะที่จิตเป็น
หนึ่งผุดขึ้น" เพราะสมาธิชื่อเอโกทึนี้มีแก่จิตเท่านั้น ไม่มีแก่สัตว์ ไม่มีแก่ชีวะ (วิ.อ. ๑/๑๑/๑๔๓-๑๔๔)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๓.ภยวรรค ๓. ปฐมนานาภยสูตร

ไม่มีวิจาร์ มีปีติและสุขเกิดจากสมาธิอยู่ เขาชอบใจทุตติยฌานนั้น
 ติดใจทุตติยฌานนั้น และถึงความปลื้มใจกับทุตติยฌานนั้น เขา
 ดำรงอยู่ในทุตติยฌานนั้น น้อมใจไปในทุตติยฌานนั้น ชอบอยู่กับ
 ทุตติยฌานนั้นโดยมาก ไม่เสื่อม เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงความเป็น
 ผู้อยู่ร่วมกับพวกเทวดาชั้นอาภัสสระ พวกเทวดาชั้นอาภัสสระ
 มีอายุประมาณ ๒ กัป คนที่เป็นปุถุชนดำรงอยู่ในชั้นอาภัสสระ
 นั้นจนสิ้นอายุ ให้ระยะเวลาที่เป็นกำหนดอายุของเทวดาเหล่านั้น
 หหมดไปแล้วไปสู่นรกบ้าง ไปสู่กำเนิดสัตว์ดิรัจฉานบ้าง ไปสู่แดน
 เปรตบ้าง ส่วนสาวกของพระผู้มีพระภาค ดำรงอยู่ในชั้นอาภัสสระ
 นั้นจนสิ้นอายุ ให้ระยะเวลาที่เป็นกำหนดอายุของเทวดาเหล่านั้น
 หหมดไปแล้วปรินิพพานในภพนั้นแล นี้แลเป็นความแปลกกัน
 เป็นความแตกต่างกัน เป็นเหตุทำให้ต่างกันระหว่างอริยสาวกผู้
 ได้สดับกับปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ เมื่อคติและอุบัติยังมีอยู่

๓. บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะปีติจางคลายไป มีอุเบกขา มีสติ
 สัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย บรรลุตติยฌานที่พระอริยะ
 ทั้งหลายสรรเสริญว่า 'ผู้มีอุเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข' เขาชอบใจ
 ตติยฌานนั้น ติดใจตติยฌานนั้น และถึงความปลื้มใจกับตติยฌาน
 นั้น เขาดำรงอยู่ในตติยฌานนั้น น้อมใจไปในตติยฌานนั้น
 ชอบอยู่กับตติยฌานนั้นโดยมาก ไม่เสื่อม เมื่อตายไปย่อมเข้าถึง
 ความเป็นผู้อยู่ร่วมกับพวกเทวดาชั้นสุภกิณหะ พวกเทวดาชั้น
 สุภกิณหะมีอายุประมาณ ๔ กัป คนที่เป็นปุถุชนดำรงอยู่ในชั้น
 สุภกิณหะนั้นจนสิ้นอายุ ให้ระยะเวลาที่เป็นกำหนดอายุของเทวดา
 เหล่านั้นหมดไปแล้วไปสู่นรกบ้าง ไปสู่กำเนิดสัตว์ดิรัจฉานบ้าง
 ไปสู่แดนเปรตบ้าง ส่วนสาวกของพระผู้มีพระภาคดำรงอยู่ในชั้น
 สุภกิณหะนั้นจนสิ้นอายุ ให้ระยะเวลาที่เป็นกำหนดอายุของเทวดา
 เหล่านั้นหมดไปแล้วปรินิพพานในภพนั้นแล นี้แลเป็นความแปลก
 กัน เป็นความแตกต่างกัน เป็นเหตุทำให้ต่างกันระหว่างอริยสาวก
 ผู้ได้สดับกับปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ เมื่อคติและอุบัติยังมีอยู่

พระสูตรต้นตปีฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๓.ภยวรรค ๔.ทุดียนานาภรณสูตร

๔. บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัส และโทมนัสดับไปก่อนแล้ว บรรลุจุดตถุณานที่ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิเพราะอุเบกขาอยู่ เขาชอบใจจุดตถุณานั้น ดิดใจ จุดตถุณานั้นและถึงความปล้มใจกับจุดตถุณานั้น เขาดำรงอยู่ในจุดตถุณานั้น น้อมใจไปในจุดตถุณานั้น ชอบอยู่กับจุดตถุณานั้นโดยมาก ไม่เสื่อม เมื่อตายไปยอมเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับพวกเทวดาชั้นเวหฬผละ พวกเทวดาชั้นเวหฬผละมีอายุ ประมาณ ๕๐๐ กัป คนที่เป็นปุถุชนดำรงอยู่ในชั้นเวหฬผละนั้น จนสิ้นอายุ ให้ระยะเวลาที่เป็นกำหนดอายุของเทวดาเหล่านั้นหมดไปแล้วไปสู่นรกบ้าง ไปสู่กำเนิดสัตว์ดิรัจฉานบ้าง ไปสู่แดนเปรตบ้าง ส่วนสาวกของพระผู้มีพระภาคดำรงอยู่ในชั้นเวหฬผละนั้นจนสิ้นอายุ ให้ระยะเวลาที่เป็นกำหนดอายุของเทวดาเหล่านั้นหมดไปแล้วปรินิพพานในภพนั้นแล นี้แลเป็นความแปลกกัน เป็นความแตกต่างกัน เป็นเหตุทำให้ต่างกันระหว่างอริยสาวกผู้ ได้สดับกับปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ เมื่อคิดและอุบัตินี้ยังมีอยู่

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

ปฐมนานาภรณสูตรที่ ๓ จบ

๔. ทุดียนานาภรณสูตร

ว่าด้วยเหตุที่ทำให้บุคคลต่างกัน สูตรที่ ๒

[๑๒๔] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้สังัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีวิตก วิจาร ปีติ และสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ เขาพิจารณาเห็นธรรมทั้งหลาย คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณที่มีอยู่ในปฐมฌานนั้นโดยความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เสียดแทง เป็นดังหัวฝี เป็นดังลูกศร เป็นสิ่งดับแค้น เบียดเบียน ไม่เชื่อฟัง

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๓.ภยวรรค ๕.ปฐมเมตตาสูต

ต้องแตกสลายไป ว่างเปล่า ไม่อยู่ในอำนาจ หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับพวกเทวดาชั้นสุทธาวาส การเข้าถึงนี้ไม่ใช่มีอยู่ทั่วไปกับปุถุชนทั้งหลาย

๒. บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป บรรลุตุติยฌาน ฯลฯ

๓. บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะปีติจางคลายไป มีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย บรรลุตติยฌาน ฯลฯ

๔. บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะละสุขและทุกขได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว บรรลุตตตฌาน ฯลฯ อยู่ เขาพิจารณาเห็นธรรมทั้งหลาย คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ที่มีอยู่ในจตุตตฌานนั้นโดยความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เสียตงเป็นดังหัวฟี่ เป็นดังลูกศร เป็นสิ่งคับแค้น เบียดเบียน ไม่เชื่อฟัง ต้องแตกสลายไป ว่างเปล่า ไม่อยู่ในอำนาจ หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับพวกเทวดาชั้นสุทธาวาส การเข้าถึงนี้ไม่ใช่มีอยู่ทั่วไปกับปุถุชนทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

ทุติยนาถกรณสูตรที่ ๔ จบ

๕. ปฐมเมตตาสูต

ว่าด้วยผู้มีเมตตาคิต สูตรที่ ๑

[๑๒๕] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้มีเมตตาคิต แผ่ไปตลอดทิศที่ ๑ ทิศที่ ๒ ... ทิศที่ ๓ ... ทิศที่ ๔ ... ทิศเบื้องบน^๑ ทิศเบื้องล่าง^๒ ทิศเฉียง^๓

เชิงอรรถ :

^๑ ทิศเบื้องบน หมายถึงเทวโลก (วิสุทธิ.มหาฎีกา ๑/๒๕๔/๔๓๕)

^๒ ทิศเบื้องล่าง หมายถึงนรกและนาค (วิสุทธิ.มหาฎีกา ๑/๒๕๔/๔๓๕)

^๓ ทิศเฉียง หมายถึงทิศย่อยของทิศใหญ่หรือทิศรอง (วิสุทธิ.มหาฎีกา ๑/๒๕๔/๔๓๕)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๓.ภยวรรค ๕.ปฐมเมตตาสุต

แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถานด้วยเมตตาคิดอันไพบุลย์ เป็นมหัคคตะ^๑ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ อย่างนี้ เขาชอบใจเมตตานั้น ดิดใจเมตตานั้น และถึงความปลื้มใจกับเมตตานั้น เขาดำรงอยู่ในเมตตานั้น น้อมใจไปในเมตตานั้น ชอบอยู่กับเมตตานั้นโดยมาก ไม่เสื่อม เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับพวกเทวดา ชั้นหมู่พรหม พวกเทวดาชั้นหมู่พรหมมีอายุประมาณ ๑ กัป คนที่เป็นปุถุชนดำรงอยู่ในชั้นหมู่พรหมนั้นจนสิ้นอายุ ให้ระยะเวลาที่เป็นกำหนดอายุของเทวดาเหล่านั้นหมดไปแล้วไปสู่นรกบ้าง ไปสู่กำเนิดสัตว์ดิรัจฉานบ้าง ไปสู่แดนเปรตบ้าง ส่วนสาวกของพระผู้มีพระภาคดำรงอยู่ในชั้นหมู่พรหมนั้นจนสิ้นอายุ ให้ระยะเวลาที่เป็นกำหนดอายุของเทวดาเหล่านั้นหมดไปแล้วปรินิพพาน ในภพนั้นแล นี้แลเป็นความแปลกกัน เป็นความแตกต่างกัน เป็นเหตุทำให้ต่างกันระหว่างอริยสาวกผู้ได้ลำดับกับปุถุชนผู้ไม่ได้ลำดับ เมื่อคิดและอุบัติยังมีอยู่

๒. บุคคลบางคนในโลกนี้มีภรรยานาคี แผ่ไปตลอดทิศที่ ๑ ทิศที่ ๒ ...

ทิศที่ ๓ ... ทิศที่ ๔ ... ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง

แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถานด้วยภรรยานาคีอันไพบุลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ อย่างนี้ เขาชอบใจภรรยานาคีนั้น ดิดใจภรรยานาคีนั้น และถึงความปลื้มใจกับภรรยานาคีนั้น เขาดำรงอยู่ในภรรยานาคีนั้น น้อมใจไปในภรรยานาคีนั้น ชอบอยู่กับภรรยานาคีนั้นโดยมาก ไม่เสื่อม เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับพวกเทวดา ชั้นอภิสสระ พวกเทวดาชั้นอภิสสระมีอายุประมาณ ๒ กัป คนที่เป็นปุถุชนดำรงอยู่ในชั้นอภิสสระนั้นจนสิ้นอายุ ให้ระยะ

เชิงอรรถ :

^๑ มหัคคตะ หมายถึงอารมณ์ที่ถึงความยิ่งใหญ่ชั้นรูปาวจรและชั้นอรุปาวจร เพราะมีผลที่สามารถข่มกิเลสได้ และหมายถึงฉันทะ วิริยะ จิตตะ และปัญญาอันยิ่งใหญ่ (อภิ.สง.อ. ๑๒/๙๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๑๙๑ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๓.ภยวรรค ๕.ปฐมเมตตาสุต

เวลาที่เป็นกำหนดอายุของเทวดาเหล่านั้นหมดไปแล้วไปสู่นรกบ้าง ไปสู่กำเนิดสัตว์ดิรัจฉานบ้าง ไปสู่แดนเปรตบ้าง ส่วนสาวกของ พระผู้มีพระภาคดำรงอยู่ในชั้นอาภัสสระนั้นจนสิ้นอายุ ให้ระยะ เวลาที่เป็นกำหนดอายุของเทวดาเหล่านั้นหมดไปแล้วปรินิพพาน ในภพนั้นแล นี้แลเป็นความแปลกกัน เป็นความแตกต่างกัน เป็นเหตุทำให้ต่างกันระหว่างอริยสาวกผู้ได้ลำดับกับปุถุชนผู้ไม่ได้ลำดับ เมื่อคิดและอุบัติยังมีอยู่

๓. บุคคลบางคนในโลกนี้มีมุทิตาจิตแผ่ไปตลอดทิศที่ ๑ ทิศที่ ๒ ... ทิศที่ ๓ ... ทิศที่ ๔ ... ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถานด้วยมุทิตาจิตอันไพบุลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ อย่างนี้ เขาชอบใจมุทิตาตามานนั้น ดิดใจมุทิตาตามานนั้น และถึงความปลื้มใจกับมุทิตาตามานนั้น เขาดำรงอยู่ในมุทิตาตามานนั้น น้อมใจไปในมุทิตาตามานนั้น ชอบอยู่กับมุทิตาตามานนั้นโดยมาก ไม่เสื่อม เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับพวกเทวดา ชั้นสุภกนิหะ พวกเทวดาชั้นสุภกนิหะมีอายุประมาณ ๔ กัป คนที่เป็นปุถุชนดำรงอยู่ในชั้นสุภกนิหะนั้นจนสิ้นอายุ ให้ระยะ เวลาที่เป็นกำหนดอายุของเทวดาเหล่านั้นหมดไปแล้วไปสู่นรกบ้าง ไปสู่กำเนิดสัตว์ดิรัจฉานบ้าง ไปสู่แดนเปรตบ้าง ส่วนสาวกของ พระผู้มีพระภาคดำรงอยู่ในชั้นสุภกนิหะนั้นจนสิ้นอายุ ให้ระยะ เวลาที่กำหนดที่เป็นอายุของเทวดาเหล่านั้นหมดไปแล้วปรินิพพาน ในภพนั้นแล นี้แลเป็นความแปลกกัน เป็นความแตกต่างกัน เป็นเหตุทำให้ต่างกันระหว่างอริยสาวกผู้ได้ลำดับกับปุถุชนผู้ไม่ได้ลำดับ เมื่อคิดและอุบัติยังมีอยู่
๔. บุคคลบางคนในโลกนี้มีอุเบกขาจิตแผ่ไปตลอดทิศที่ ๑ ทิศที่ ๒ ... ทิศที่ ๓ ... ทิศที่ ๔ ... ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถานด้วยอุเบกขาจิตอัน

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๓.ภยวรรค ๖.หุติยเมตตาสูต

ไพบุลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีควม
เบียดเบียนอยู่อย่างนี้ เขาชอบใจอุเบกขามานนั้น ดิดใจ
อุเบกขามานนั้น และถึงความปล้มใจกับอุเบกขามานนั้น เขา
ดำรงอยู่ในอุเบกขามานนั้น น้อมใจไปในอุเบกขามานนั้น ชอบ
อยู่กับอุเบกขามานนั้นโดยมาก ไม่เสื่อม เมื่อตายไปยอมเข้าถึง
ความเป็นผู้ร่วมกับพวกเทวดาชั้นเวหัพพะละ พวกเทวดาชั้น
เวหัพพะละมีอายุประมาณ ๕๐๐ กัป คนที่เป็นปุถุชนดำรงอยู่ในชั้น
เวหัพพะละนั้นจนสิ้นอายุ ให้ระยะเวลาที่เป็นกำหนดอายุของเทวดา
เหล่านั้นหมดไปแล้วไปสู่นรกบ้าง ไปสู่กำเนิดสัตว์ดิรัจฉานบ้าง
ไปสู่แดนเปรตบ้าง ส่วนสาวกของพระผู้มีพระภาคดำรงอยู่ในชั้น
เวหัพพะละนั้นจนสิ้นอายุ ให้ระยะเวลาที่เป็นกำหนดอายุของเทวดา
เหล่านั้นหมดไปแล้วปรินิพพานในภพนั้นแล นี้แลเป็นความแปลก
กัน เป็นความแตกต่างกัน เป็นเหตุทำให้ต่างกันระหว่างอริยสาวก
ผู้ได้สดับกับปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ เมื่อคติและอุปัตถยังมีอยู่
ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

ปฐมเมตตาสูตที่ ๕ จบ

๖. หุติยเมตตาสูต

ว่าด้วยผู้มีเมตตาคิต สุตที่ ๒

[๑๒๖] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้มีเมตตาคิตแผ่ไปตลอดทิศที่ ๑ ทิศที่ ๒ ...
ทิศที่ ๓ ... ทิศที่ ๔ ... ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง
แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถานด้วยเมตตาคิตอันไพบุลย์
เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีควมเบียดเบียนอยู่
อย่างนี้ เขาพิจารณาเห็นธรรมทั้งหลาย คือ รูป เวทนา สัญญา

พระสูตรต้นตปีฎก อังคตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๓.ภยวรรค ๗.ปฐมตถาคตอัศจรรย์สูตร

สังขาร วิญญาณที่มีอยู่ในเมตตาคจิตนั้น โดยความไม่เที่ยง เป็น
ทุกข์ เสียดแทง เป็นดังหัวฝี เป็นดังลูกศร เป็นสิ่งคับแค้น
เบียดเบียน ไม่เชื่อฟัง ต้องแตกสลายไป วางเปล่า ไม่อยู่ใน
อำนาจ หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับ
พวกเทวดาชั้นสุทธาวาส การเข้าถึงนี้ไม่ใช่มีอยู่ทั่วไปกับปุถุชน
ทั้งหลาย

๒. บุคคลบางคนในโลกนี้มีภรรณาจิต ฯลฯ

๓. บุคคลบางคนในโลกนี้มีมุทิตาจิต ฯลฯ

๔. บุคคลบางคนในโลกนี้มีอุเบกขาจิตแผ่ไปตลอดทิศที่ ๑ ทิศที่ ๒ ...
ทิศที่ ๓ ... ทิศที่ ๔ ... ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่
ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถานด้วยอุเบกขาจิตอันไพบุลย์
เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีกรรมเบียดเบียนอยู่
อย่างนี้ เขาพิจารณาเห็นธรรมทั้งหลาย คือ รูป เวทนา สัญญา
สังขาร วิญญาณที่มีอยู่ในอุเบกขาจิตนั้นโดยความไม่เที่ยง เป็น
ทุกข์ เสียดแทง เป็นดังหัวฝี เป็นดังลูกศร เป็นสิ่งคับแค้น
เบียดเบียน ไม่เชื่อฟัง ต้องแตกสลายไป วางเปล่า ไม่อยู่ในอำนาจ
หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับพวกเทวดา
ชั้นสุทธาวาส การเข้าถึงนี้ไม่ใช่มีอยู่ทั่วไปกับปุถุชนทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

ทุตติยเมตตาสสูตรที่ ๖ จบ

๗. ปฐมตถาคตอัศจรรย์สูตร

ว่าด้วยเหตุอัศจรรย์ของพระตถาคต สูตรที่ ๑

[๑๒๗] ภิกษุทั้งหลาย เหตุอัศจรรย์ไม่เคยปรากฏ ๔ ประการย่อมปรากฏ
เพราะความปรากฏของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
เหตุอัศจรรย์ไม่เคยปรากฏ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

พระสูตรต้นตอปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๓.ภยวรรค ๗.ปฐมตถาคตอัศจรรย์สูตร

๑. เมื่อพระโพธิสัตว์จตุตถจาตสววรรคขึ้นดุสิต มีสติสัมปชัญญะ เสด็จลงสู่พระครรภ์ของพระมารดา แสงสว่างโอฬารประมาณไม่ได้ เกินเลยอาณาภาพของเทวดาทั้งหลายย่อมปรากฏขึ้นในโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา และมนุษย์ แม้แต่โลกันตริกนรกซึ่งเปิดตลอด ไม่มีอะไรปิดกัน มีดมืด มองไม่เห็นอะไร^๑ ที่แสงสว่างแห่งดวงจันทร์และดวงอาทิตย์อันมีฤทธิ์มากอย่างนี้ มีอาณาภาพมากอย่างนี้ยังส่องไปไม่ถึง แต่แสงสว่างโอฬารประมาณไม่ได้ ล่วงเลยอาณาภาพของเทวดาทั้งหลายย่อมปรากฏในโลกันตริกนรกนั้น แม้พวกสัตว์ที่เกิดในโลกันตริกนรกนั้นจำกันและกันได้เพราะแสงสว่างนั้นว่า "ท่านผู้เจริญ ทราบว่า สัตว์แม่เหล่าอื่นที่เกิดในที่นี้มีอยู่" นี้เป็นเหตุอัศจรรย์ไม่เคยปรากฏประการที่ ๑ ย่อมปรากฏเพราะความปรากฏของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
๒. เมื่อพระโพธิสัตว์มีสติสัมปชัญญะ ประสูติจากพระครรภ์ของพระมารดา ฯลฯ นี้เป็นเหตุอัศจรรย์ไม่เคยปรากฏประการที่ ๒ ย่อมปรากฏเพราะความปรากฏของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
๓. เมื่อตถาคตทรงบรรลุอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ฯลฯ นี้เป็นเหตุอัศจรรย์ไม่เคยปรากฏประการที่ ๓ ย่อมปรากฏเพราะความปรากฏของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
๔. เมื่อตถาคตทรงประกาศธรรมจักรอันยอดเยี่ยม แสงสว่างโอฬารประมาณไม่ได้ เกินเลยอาณาภาพของเทวดาทั้งหลายย่อมปรากฏในโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา และมนุษย์ แม้แต่โลกันตริกนรกซึ่งเปิดตลอด ไม่มีอะไรปิดกัน มีดมืด มองไม่เห็นอะไร ที่แสงสว่าง

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงมีความมืดคืออันกระทำความมืดสนิท เพราะห้ามความเกิดขึ้นแห่งจักขุวิญญาณ (อง.จดก.อ. ๒/๑๒๗/๓๗๖)

พระสูตรต้นตปีฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๓.ภยวรรค ๘. ทุตติยตถาคตอัศจรรย์สูตร

แห่งดวงจันทร์และดวงอาทิตย์มีฤทธิ์มากอย่างนี้ มีอานุภาพมาก
 อย่างนี้ยังส่องไปไม่ถึง แต่แสงสว่างโอฬาร ประมาณไม่ได้ ล่วง
 เลยอานุภาพของเทวดาทั้งหลายย่อมปรากฏในโลกันตริกนรกนั้น
 แม้พวกสัตว์ที่เกิดในโลกันตริกนรกนั้นจำกันและกันได้เพราะแสง
 สว่างนั้นว่า “ท่านผู้เจริญ ทราบว่า สัตว์แม่เหล่าอื่นที่เกิดในที่นี้
 มีอยู่” นี้เป็นเหตุอัศจรรย์ไม่เคยปรากฏประการที่ ๔ ย่อมปรากฏ
 เพราะความปรากฏของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
 ภิภษทั้งหลาย เหตุอัศจรรย์ไม่เคยปรากฏ ๔ ประการนี้แลย่อมปรากฏ
 เพราะความปรากฏของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

ปฐมตถาคตอัศจรรย์สูตรที่ ๗ จบ

๘. ทุตติยตถาคตอัศจรรย์สูตร

ว่าด้วยเหตุอัศจรรย์ของพระตถาคต สูตรที่ ๒

[๑๒๘] ภิภษทั้งหลาย เหตุอัศจรรย์ไม่เคยปรากฏ ๔ ประการย่อมปรากฏ
 เพราะความปรากฏของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

เหตุอัศจรรย์ไม่เคยปรากฏ ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. หมูสัตว์ผู้ยังหมกมุ่นในอาลัย ยินดีในอาลัย^๑ บันเทิงในอาลัย เมื่อ
 ตถาคตแสดงธรรมที่ไม่มีอาลัยก็ตั้งใจฟังด้วยดี เจียโสตสดับ ตั้งใจ
 ใฝ่รู้ นี้เป็นเหตุอัศจรรย์ไม่เคยปรากฏประการที่ ๑ ย่อมปรากฏ
 เพราะความปรากฏของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
๒. หมูสัตว์ผู้ยังหมกมุ่นในความถือตัว ยินดีในความถือตัว บันเทิงใน
 ความถือตัว เมื่อตถาคตแสดงธรรมที่กำจัดความถือตัวก็ตั้งใจฟัง
 ด้วยดี เจียโสตสดับ ตั้งใจใฝ่รู้ นี้เป็นเหตุอัศจรรย์ไม่เคยปรากฏ
 ประการที่ ๒ ย่อมปรากฏเพราะความปรากฏของตถาคตอรหันต-
 สัมมาสัมพุทธเจ้า

เชิงอรรถ :

^๑ อาลัย หมายถึงกามคุณ ๕ (รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ) หรือหมายถึงวิญญูะทั้ง ๓ (อง.จดก.อ.
 ๒/๑๒๘/๓๗๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๓.ตติยปัณณาสก์]

๓.ภยวรรค ๙.อานันทอัศจรรย์สูตร

๓. หมุ่สัตว์ผู้ยังหมกมุ่นในความไม่สงบ ยินดีในความไม่สงบ บันเทิงในความไม่สงบ เมื่อตถาคตแสดงธรรมที่เป็นไปเพื่อความสงบ ก็ตั้งใจฟังด้วยดี เจียโฮตสดับ ตั้งใจใฝ่รู้ นี่เป็นเหตุอัศจรรย์ไม่เคยปรากฏประการที่ ๓ ย่อมปรากฏเพราะความปรากฏของตถาคต อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

๔. หมุ่สัตว์ผู้ยังตกอยู่ในอวิชชาเป็นผู้มืดบอด ถูกอวิชชาหุ้มห่อ เมื่อตถาคตแสดงธรรมที่กำจัดอวิชชา ก็ตั้งใจฟังด้วยดี เจียโฮตสดับ ตั้งใจใฝ่รู้ นี่เป็นเหตุอัศจรรย์ไม่เคยปรากฏประการที่ ๔ ย่อมปรากฏเพราะความปรากฏของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นเหตุอัศจรรย์ไม่เคยปรากฏ ๔ ประการนี้แลย่อมปรากฏ เพราะความปรากฏของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

ทตติยตถาคตอัศจรรย์สูตรที่ ๘ จบ

๙. อานันทอัศจรรย์สูตร

ว่าด้วยความเป็นอัศจรรย์ของพระอานนท

[๑๒๙] ภิกษุทั้งหลาย ความเป็นอัศจรรย์^๑ไม่เคยปรากฏ ๔ ประการนี้มีอยู่ในอานนท

ความเป็นอัศจรรย์ไม่เคยปรากฏ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ถ้าภิกษุบริษัทเข้าพบอานนท แม้เพียงได้พบก็มีใจยินดี ถ้าอานนทแสดงธรรมในภิกษุบริษัทนั้น แม้เพียงแสดงธรรมก็มีใจยินดี ภิกษุบริษัทยังไม่เต็มอิม เมื่ออานนทหยุดแสดง
๒. ถ้าภิกษุณีบริษัทเข้าพบอานนท แม้เพียงได้พบก็มีใจยินดี ถ้าอานนทแสดงธรรมในภิกษุณีบริษัทนั้น แม้เพียงแสดงธรรมก็มีใจยินดี ภิกษุณีบริษัทยังไม่เต็มอิม เมื่ออานนทหยุดแสดง

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ม. ๑๐/๒๐๙/๑๒๗-๑๒๘

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๓.ภยวรรค ๑๐.จังกวัตติอัศจรรย์สูตร

๓. ถ้าอุบาสกบริษัทเข้าพบอานนท์ แม้เพียงได้พบก็มีใจยินดี ถ้าอานนท์แสดงธรรมในอุบาสกบริษัทนั้น แม้เพียงแสดงธรรมก็มีใจยินดี อุบาสกบริษัทยังไม่เต็มอ้อม เมื่ออานนท์หยุดแสดง
๔. ถ้าอุบาสิกบริษัทเข้าพบอานนท์ แม้เพียงได้พบก็มีใจยินดี ถ้าอานนท์แสดงธรรมในอุบาสิกบริษัทนั้น แม้เพียงแสดงธรรมก็มีใจยินดี อุบาสิกบริษัทยังไม่เต็มอ้อม เมื่ออานนท์หยุดแสดง
- ภิกษุทั้งหลาย ความเป็นอัศจรรย์ไม่เคยปรากฏ ๔ ประการนี้แลมีอยู่ในอานนท์

อานันท์อัศจรรย์สูตรที่ ๙ จบ

๑๐. จังกวัตติอัศจรรย์สูตร^๑

ว่าด้วยความเป็นอัศจรรย์ของพระเจ้าจักรพรรดิ

[๑๓๐] ภิกษุทั้งหลาย ความเป็นอัศจรรย์ไม่เคยปรากฏ ๔ ประการนี้มีอยู่ในพระเจ้าจักรพรรดิ

ความเป็นอัศจรรย์ไม่เคยปรากฏ ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ถ้าชัตตยบริษัทเข้าเฝ้าพระเจ้าจักรพรรดิ แม้เพียงได้เข้าเฝ้าก็มีใจยินดี ถ้าพระเจ้าจักรพรรดิมีพระราชปฏิสันถารในชัตตยบริษัทนั้น แม้เพียงมีพระราชปฏิสันถารก็มีใจยินดี ชัตตยบริษัทยังไม่เต็มอ้อม เมื่อพระเจ้าจักรพรรดิทรงนั่ง
๒. ถ้าพราหมณบริษัทเข้าเฝ้าพระเจ้าจักรพรรดิ แม้เพียงได้เข้าเฝ้าก็มีใจยินดี ถ้าพระเจ้าจักรพรรดิมีพระราชปฏิสันถารในพราหมณบริษัทนั้น แม้เพียงมีพระราชปฏิสันถารก็มีใจยินดี พราหมณบริษัทยังไม่เต็มอ้อม เมื่อพระเจ้าจักรพรรดิทรงนั่ง
๓. ถ้าคหบดีบริษัทเข้าเฝ้าพระเจ้าจักรพรรดิ แม้เพียงได้เข้าเฝ้าก็มีใจยินดี ถ้าพระเจ้าจักรพรรดิมีพระราชปฏิสันถารในคหบดีบริษัทนั้น แม้เพียงมีพระราชปฏิสันถารก็มีใจยินดี คหบดีบริษัทยังไม่เต็มอ้อม เมื่อพระเจ้าจักรพรรดิทรงนั่ง

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ม. ๑๐/๒๐๙/๑๒๘

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๑๙๘ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๓.ภยวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๔. ถ้าสมณบริษัทเข้าเฝ้าพระเจ้าจักรพรรดิ แม้เพียงได้เข้าเฝ้าก็มีใจ
ยินดี ถ้าพระเจ้าจักรพรรดิมีพระราชปฏิสันถารในสมณบริษัทนั้น
แม้เพียงมีพระราชปฏิสันถารก็มีใจยินดี สมณบริษัทยังไม่เต็มอ้อม
เมื่อพระเจ้าจักรพรรดิทรงนั่ง

ภิกษุทั้งหลาย ความเป็นอัจฉริยะไม่เคยปรากฏ ๔ ประการนี้แลมีอยู่ในพระเจ้า
จักรพรรดิ

ภิกษุทั้งหลาย ความเป็นอัจฉริยะไม่เคยปรากฏ ๔ ประการก็ฉนั้นเหมือนกัน
แลมีอยู่ในอานนท

ความเป็นอัจฉริยะไม่เคยปรากฏ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ถ้าภิกษุบริษัทเข้าพบอานนท แม้เพียงได้พบก็มีใจยินดี ถ้าอานนท
แสดงธรรมในภิกษุบริษัทนั้น แม้เพียงแสดงธรรมก็มีใจยินดี
ภิกษุบริษัทยังไม่เต็มอ้อม เมื่ออานนทหยุดแสดง

๒. ถ้าภิกษุณีบริษัท ฯลฯ

๓. ถ้าอุบาสกบริษัท ฯลฯ

๔. ถ้าอุบาสิกาบริษัทเข้าพบอานนท แม้เพียงได้พบก็มีใจยินดี ถ้า
อานนทแสดงธรรมในอุบาสิกาบริษัทนั้น แม้เพียงแสดงธรรมก็มี
ใจยินดี อุบาสิกาบริษัทยังไม่เต็มอ้อม เมื่ออานนทหยุดแสดง

ภิกษุทั้งหลาย ความเป็นอัจฉริยะไม่เคยปรากฏ ๔ ประการนี้แลมีอยู่ในอานนท

จังกวัตติอัจฉริยสูตรที่ ๑๐ จบ

ภยวรรคที่ ๓ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อัฏฏกนิบาตสูตร

๒. อุมิภยสูตร

๓. ปฐมนानาภยสูตร

๔. ทุตินานาภยสูตร

๕. ปฐมเมตตาสสูตร

๖. ทุตติเมตตาสสูตร

๗. ปฐมตถาคตอัจฉริยสูตร

๘. ทุตติตถาคตอัจฉริยสูตร

๙. อานันทอัจฉริยสูตร

๑๐. จังกวัตติอัจฉริยสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๓.ตติยปัณณาสก์]

๔.บุคคลวรรค ๑. สังโยชนสูตร

๔. บุคคลวรรค

หมวดว่าด้วยบุคคล

๑. สังโยชนสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้ละสังโยชนได้

[๑๓๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏ
อยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้ยังละโอรัมภาคิยสังโยชน^๑(สังโยชนเบื้องต้น)
ไม่ได้ ละสังโยชนที่เป็นปัจฉัยแห่งการเกิดไม่ได้ และละสังโยชนที่
เป็นปัจฉัยให้ได้ภพ^๒ไม่ได้

๒. บุคคลบางคนในโลกนี้จะละโอรัมภาคิยสังโยชนได้ แต่ยังละสังโยชน
ที่เป็นปัจฉัยแห่งการเกิดไม่ได้ และละสังโยชนที่เป็นปัจฉัยให้ได้
ภพไม่ได้

๓. บุคคลบางคนในโลกนี้จะละโอรัมภาคิยสังโยชนได้ และละสังโยชนที่
เป็นปัจฉัยแห่งการเกิดได้ แต่ยังละสังโยชนที่เป็นปัจฉัยให้ได้ภพไม่ได้

๔. บุคคลบางคนในโลกนี้จะละโอรัมภาคิยสังโยชนได้ ละสังโยชนที่เป็น
ปัจฉัยแห่งการเกิดได้ และละสังโยชนที่เป็นปัจฉัยให้ได้ภพได้

**บุคคลจำพวกไหนยังละโอรัมภาคิยสังโยชนไม่ได้ ละสังโยชนที่เป็นปัจฉัย
แห่งการเกิดไม่ได้ และละสังโยชนที่เป็นปัจฉัยให้ได้ภพไม่ได้**

คือ พระสกทาคามี บุคคลนี้แลยังละโอรัมภาคิยสังโยชนไม่ได้ ละสังโยชนที่
เป็นปัจฉัยแห่งการเกิดไม่ได้ และละสังโยชนที่เป็นปัจฉัยให้ได้ภพไม่ได้

เชิงอรรถ :

^๑ โอรัมภาคิยสังโยชน หมายถึงกิเลสผูกใจสัตว์อย่างหยามเบื้องต้น ๔ ประการ คือ (๑) สักกายทิฏฐิ
(๒) วิจิกิจฉา (๓) สีลัพพตปรามาส (๔) กามฉันทะ หรือกามราคะ (๕) พยาบาท หรือปฏิฆะ (อง.นวก.
๒๓/๖๗/๓๗๙)

^๒ หมายถึงอุปบัติภพ ภพคือการเกิด (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๓๑/๓๗๙)

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๔.บุคคลวรรค ๒.ปฏิภาณสูตร

**บุคคลจำพวกไหนละโอรัมภาคียสังโยชน^๑ได้ แต่ยังละสังโยชนที่เป็น
ปัจจัยแห่งการเกิดไม่ได้ และละสังโยชนที่เป็นปัจจัยให้ได้ภพไม่ได้**

คือ พระอนาคามีผู้มุ่งหน้าไปสู่อกนิฏฐภพ บุคคลนี้แลละโอรัมภาคียสังโยชน^๑ได้
แต่ยังละสังโยชนที่เป็นปัจจัยแห่งการเกิดไม่ได้ และละสังโยชนที่เป็นปัจจัยให้ได้ภพไม่ได้

**บุคคลจำพวกไหนละโอรัมภาคียสังโยชน^๑ได้ ละสังโยชนที่เป็นปัจจัยแห่ง
การเกิดได้ แต่ยังละสังโยชนที่เป็นปัจจัยให้ได้ภพไม่ได้**

คือ พระอนาคามีผู้ปรินิพพานในระหว่าง บุคคลนี้แลละโอรัมภาคียสังโยชน^๑ได้
ละสังโยชนที่เป็นปัจจัยแห่งการเกิดได้ แต่ยังละสังโยชนที่เป็นปัจจัยให้ได้ภพไม่ได้

**บุคคลจำพวกไหนละโอรัมภาคียสังโยชน^๑ได้ ละสังโยชนที่เป็นปัจจัยแห่ง
การเกิดได้ และละสังโยชนที่เป็นปัจจัยให้ได้ภพได้**

คือ พระอรหันต์ผู้หมดกิเลส บุคคลนี้แลละโอรัมภาคียสังโยชน^๑ได้ ละสังโยชน
ที่เป็นปัจจัยแห่งการเกิดได้ และละสังโยชนที่เป็นปัจจัยให้ได้ภพได้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

สังโยชนสูตรที่ ๑ จบ

๒. ปฏิภาณสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้ตอบได้ถูกต้อง

[๑๓๒] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวก^๑ไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลผู้ตอบได้ถูกต้อง แต่ไม่รวดเร็ว^๒

๒. บุคคลผู้ตอบได้รวดเร็ว แต่ไม่ถูกต้อง^๓

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๕๒-๑๕๕/๑๘๗

^๒ ผู้ตอบได้ถูกต้อง แต่ไม่รวดเร็ว หมายถึงผู้ถูกถามปัญหาที่ตอบได้ถูกต้อง แต่ไม่รวดเร็ว (อภ.ป. (แปล)
๓๖/๑๕๒/๑๘๗, อภ.จดก.อ. ๒/๑๓๒/๓๘๐)

^๓ ผู้ตอบได้รวดเร็ว แต่ไม่ถูกต้อง หมายถึงผู้ถูกถามปัญหาที่ตอบได้รวดเร็ว แต่ไม่ถูกต้อง (อภ.ป. (แปล)
๓๖/๑๕๓/๑๘๗)

พระสวดตันตปิฎก อังคตตริณิกาย จตกกนิบาต [๓.ตติยปีณณาสก]

๔.บุคคลวรรค ๓. อุคฆฏิถัญญสูตร

๓. บุคคลผู้ตอบได้ถูกต้องและรวดเร็ว

๔. บุคคลผู้ตอบได้ไม่ถูกต้องและไม่รวดเร็ว

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

ปฎิภาณสูตรที่ ๒ จบ

๓. อุคฆฏิถัญญสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้เข้าใจได้ฉับพลัน

[๑๓๓] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวก^๑ไหนบ้าง คือ

๑. อุคฆฏิถัญญ^๒ (ผู้เข้าใจได้ฉับพลัน)

๒. วิปจิตัญญ^๓ (ผู้เข้าใจต่อเมื่อขยายความ)

๓. เนยยะ^๔ (ผู้ที่พอจะแนะนำได้)

๔. ปทปรมะ^๕ (ผู้ที่สอนให้รู้ได้เพียงตัวบทคือพยัญชนะ)

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

อุคฆฏิถัญญสูตรที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อ.ภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๔๘-๑๕๑/๑๘๖-๑๘๗

^๒ หมายถึงบุคคลที่บรรลุธรรมคืออริยสัจ ๔ ได้เร็ว คือ พอยกหัวข้อขึ้นแสดงเท่านั้น (อง.จตกก.อ. ๒/๑๓๓/๓๘๐)

^๓ หมายถึงบุคคลที่บรรลุธรรมเมื่อเขาอธิบายเนื้อความโดยพิสดาร คือ เมื่อเขายกหัวข้อขึ้นกล่าวโดยย่อแล้ว กล่าวอธิบายโดยพิสดาร จึงสามารถบรรลุพระอรหัตผลได้ (อง.จตกก.อ. ๒/๑๓๓/๓๘๐)

^๔ หมายถึงบุคคลที่มโนสิการโดยแยบคาย โดยการแสดง การถาม การเสพ การคบหา การเข้าไปนั่งใกล้ กัลยาณมิตร จึงบรรลุธรรมโดยลำดับ (อง.จตกก.อ. ๒/๑๓๓/๓๘๐)

^๕ หมายถึงบุคคลที่ฟังไว้มาก แสดงไว้มาก ทรงจำไว้มาก และพูดไว้มาก แต่ไม่บรรลุธรรมในชาตินี้ คือ ไม่สามารถที่จะบำเพ็ญฌาน วิปัสสนา มรรค หรือผลให้บังเกิดได้ (อง.จตกก.อ. ๒/๑๓๓/๓๘๐, อง.จตกก.ฐีกา ๒/๑๓๓-๑๓๔/๔๑๗-๔๑๘)

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑนาสก]

๔.บุคคลวรรค ๕.สาวชชสูตร

๔. อุฏฐานผลสูตร

ว่าด้วยผลแห่งความขยันหมั่นเพียร

[๑๓๕] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวก^๑ ใดบ้าง คือ

๑. บุคคลผู้ดำรงชีพด้วยผลแห่งความขยันหมั่นเพียร แต่ไม่ดำรงชีพด้วยผลแห่งกรรม
๒. บุคคลผู้ดำรงชีพด้วยผลแห่งกรรม แต่ไม่ดำรงชีพด้วยผลแห่งความขยันหมั่นเพียร
๓. บุคคลผู้ดำรงชีพด้วยผลแห่งความขยันหมั่นเพียรและดำรงชีพด้วยผลแห่งกรรม
๔. บุคคลผู้ไม่ดำรงชีพด้วยผลแห่งความขยันหมั่นเพียรและไม่ดำรงชีพด้วยผลแห่งกรรม^๒

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

อุฏฐานผลสูตรที่ ๔ จบ

๕. สาวชชสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้มีแต่โทษ

[๑๓๕] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวก^๑ ใดบ้าง คือ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๖๗/๒๐๐

^๒ บุคคลจำพวกที่ ๑ หมายถึงบุคคลผู้ทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียรตลอดวันเลี้ยงชีพ ได้ผลแห่งความขยันหมั่นเพียรนั้น แต่ไม่ได้อาศัยผลบุญใด ๆ เลย บุคคลจำพวกที่ ๒ หมายถึงเทวดาทุกจำพวก บุคคลจำพวกที่ ๓ หมายถึงชนชั้นปกครอง เช่น พระราชา และขุนนาง บุคคลจำพวกที่ ๔ หมายถึงสัตว์นรก (อง.จดก.อ. ๒/๑๓๕/๓๘๑)

^๓ ดู อภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๔๔-๑๔๗/๑๘๖

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก์]

๔.บุคคลวรรค ๕.สาวัชชสูตร

๑. บุคคลผู้มีแต่โทษ^๑

๒. บุคคลผู้มีโทษเป็นส่วนมาก^๒

๓. บุคคลผู้มีโทษเป็นส่วนน้อย^๓

๔. บุคคลผู้ไม่มีโทษ^๔

บุคคลผู้มีแต่โทษ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ประกอบด้วยกายกรรม (การกระทำทางกาย) ที่มีโทษ ประกอบด้วยวจีกรรม (การกระทำทางวาจา) ที่มีโทษ ประกอบด้วยมโนกรรม (การกระทำทางใจ) ที่มีโทษ บุคคลผู้มีแต่โทษ เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้มีโทษเป็นส่วนมาก เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ประกอบด้วยกายกรรมที่มีโทษเป็นส่วนมาก ไม่มีโทษเป็นส่วนน้อย ประกอบด้วยวจีกรรมที่มีโทษเป็นส่วนมาก ไม่มีโทษเป็นส่วนน้อย ประกอบด้วยมโนกรรมที่มีโทษเป็นส่วนมาก ไม่มีโทษเป็นส่วนน้อย บุคคลผู้มีโทษเป็นส่วนมาก เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้มีโทษเป็นส่วนน้อย เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ประกอบด้วยกายกรรมที่ไม่มีโทษเป็นส่วนมาก มีโทษเป็นส่วนน้อย ประกอบด้วยวจีกรรมที่ไม่มีโทษเป็นส่วนมาก มีโทษเป็นส่วนน้อย ประกอบด้วยมโนกรรมที่ไม่มีโทษเป็นส่วนมาก มีโทษเป็นส่วนน้อย บุคคลผู้มีโทษเป็นส่วนน้อย เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้ไม่มีโทษ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ประกอบด้วยกายกรรมที่ไม่มีโทษ ประกอบด้วยวจีกรรมที่ไม่มีโทษ ประกอบด้วยมโนกรรมที่ไม่มีโทษ บุคคลผู้ไม่มีโทษ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

สาวัชชสูตรที่ ๕ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงอัมธพาลปฤชชน (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๓๕/๑๘๑)

^๒ หมายถึงโลกียปฤชชนที่ทำความดีในระหว่าง (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๓๕/๑๘๑)

^๓ หมายถึงพระโสดาบัน พระสกทาคามี และพระอนาคามี (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๓๕/๑๘๑)

^๔ หมายถึงพระอรหันตชีณาสพ (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๓๕/๑๘๑)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑนาสก]
๔.บุคคลวรรค ๗.ทุติยสีลสูตร

๖. ปฐมสีลสูตร

ว่าด้วยศีล สูตรที่ ๑

[๑๓๖] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่บำเพ็ญศีลให้บริบูรณ์ ไม่บำเพ็ญสมาธิให้บริบูรณ์ และไม่บำเพ็ญปัญญาให้บริบูรณ์^๑
๒. บุคคลบางคนในโลกนี้บำเพ็ญศีลให้บริบูรณ์ แต่ไม่บำเพ็ญสมาธิให้บริบูรณ์ และไม่บำเพ็ญปัญญาให้บริบูรณ์^๒
๓. บุคคลบางคนในโลกนี้บำเพ็ญศีลให้บริบูรณ์ และบำเพ็ญสมาธิให้บริบูรณ์ แต่ไม่บำเพ็ญปัญญาให้บริบูรณ์^๓
๔. บุคคลบางคนในโลกนี้บำเพ็ญศีลให้บริบูรณ์ บำเพ็ญสมาธิให้บริบูรณ์และบำเพ็ญปัญญาให้บริบูรณ์^๔

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

ปฐมสีลสูตรที่ ๖ จบ

๗. ทุติยสีลสูตร

ว่าด้วยศีล สูตรที่ ๒

[๑๓๗] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่เคารพในศีล ไม่ถือศีลเป็นใหญ่ ไม่เคารพในสมาธิ ไม่ถือสมาธิเป็นใหญ่ และไม่เคารพในปัญญา ไม่ถือปัญญาเป็นใหญ่

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงโลกียมหาชน (อง.จดกก.อ. ๒/๑๓๖-๑๓๗/๓๘)

^๒ หมายถึงพระโสดาบันและพระสกทาคามีผู้เป็นสุขขวิปัสสกะ (อง.จดกก.อ. ๒/๑๓๖-๑๓๗/๓๘๑)

^๓ หมายถึงพระอนาคามี (อง.จดกก.อ. ๒/๑๓๖-๑๓๗/๓๘๑)

^๔ หมายถึงพระอรหันตชินาสพ (อง.จดกก.อ. ๒/๑๓๖/๓๘๑)

พระสูตรต้นปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๔.บุคคลวรรค ๘. นิกกัณฐสูตร

๒. บุคคลบางคนในโลกนี้เคารพในศีล ถือศีลเป็นใหญ่ แต่ไม่เคารพในสมาธิ ไม่ถือสมาธิเป็นใหญ่ และไม่เคารพในปัญญา ไม่ถือปัญญาเป็นใหญ่
๓. บุคคลบางคนในโลกนี้เคารพในศีล ถือศีลเป็นใหญ่ และเคารพในสมาธิ ถือสมาธิเป็นใหญ่ แต่ไม่เคารพในปัญญา ไม่ถือปัญญาเป็นใหญ่
๔. บุคคลบางคนในโลกนี้เคารพในศีล ถือศีลเป็นใหญ่ เคารพในสมาธิ ถือสมาธิเป็นใหญ่ และเคารพในปัญญา ถือปัญญาเป็นใหญ่
- ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

ทุตยสีลสูตรที่ ๗ จบ

๘. นิกกัณฐสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้มีกายและจิตออก

[๑๓๘] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลผู้มีกายออก แต่มีจิตยังไม่ออก^๑
๒. บุคคลผู้มีกายยังไม่ออก แต่มีจิตออก
๓. บุคคลผู้มีกายยังไม่ออกและมีจิตยังไม่ออก
๔. บุคคลผู้มีกายออกและมีจิตออก

บุคคลผู้มีกายออก แต่มีจิตยังไม่ออก เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้อาศัยเสนาสนะเจียบสงัด คือ ป่าโปร่ง^๒และป่าทึบ^๓ เสด็จถึงกามวิตก(ความตรึกในทางกาม)บ้าง พยาบาทวิตก (ความตรึกในทางพยาบาท)บ้าง วิหิงสวิตก (ความตรึกในทางเบียดเบียน)บ้าง บุคคลผู้มีกายออก แต่มีจิตยังไม่ออก เป็นอย่างนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงบุคคลมีกายออกจากบ้าน แม้อยู่ในป่าก็ยังคงคิดถึงบ้าน (อง.จดก.อ. ๒/๑๓๘/๓๘๑)

^๒ ป่าโปร่ง (อรณญ) หมายถึงป่าอยู่นอกเสาหลักเมืองออกไปอย่างน้อยชั่ว ๕๐๐ ธนู (อง.ทุก.อ. ๒/๓๑/๓๐)

^๓ ป่าทึบ (วนปดถ) หมายถึงป่าที่ไม่มีคนอยู่อาศัยเลยเขตหมู่บ้านไป (อง.ทุก.อ. ๒/๓๑/๓๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๓.ตติยปัณณาสก์]

๔.บุคคลวรรค ๙.ธัมมกถิกสูตร

บุคคลผู้มีกายยังไม่ออก แต่มีจิตออก เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่อาศัยเสนาสนะเจียบสงัด คือ ป่าโปร่งและป่าทึบ
เลย แต่เธอตรึกถึงเนกขัมมวิตก (ความตรึกปลอดจากกาม)บ้าง อพยมาทวิตก
(ความตรึกปลอดจากพยาบาท)บ้าง อวิหิงสาวิตก (ความตรึกปลอดจากการเบียดเบียน)
บ้าง บุคคลผู้มีกายยังไม่ออก แต่มีจิตออก เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้มีกายยังไม่ออกและมีจิตยังไม่ออก เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่อาศัยเสนาสนะเจียบสงัด คือ ป่าโปร่งและป่าทึบ
และเธอตรึกถึงกามวิตกบ้าง พยาบาทวิตกบ้าง วิหิงสาวิตกบ้าง บุคคลผู้มีกายยัง
ไม่ออกและมีจิตยังไม่ออก เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้มีกายออกและมีจิตออก เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้อาศัยเสนาสนะเจียบสงัด คือ ป่าโปร่งและป่าทึบ
และเธอตรึกถึงเนกขัมมวิตกบ้าง อพยมาทวิตกบ้าง อวิหิงสาวิตกบ้าง บุคคลผู้มี
กายออกและมีจิตออก เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

นิกัฏฐสูตรที่ ๘ จบ

๙. ธัมมกถิกสูตร

ว่าด้วยธรรมกถิก

[๑๓๙] ภิกษุทั้งหลาย ธรรมกถิก ๔ จำพวกนี้

ธรรมกถิก ๔ จำพวก^๑ไหนบ้าง คือ

๑. ธรรมกถิกบางรูปในธรรมวินัยนี้กล่าวธรรมน้อยและไม่มีประโยชน์
ทั้งหมู่ผู้ฟังก็ไม่ฉลาดในสิ่งที่มีประโยชน์และไม่มีประโยชน์ ธรรม-
กถิกจำพวกนี้นับว่าเป็นธรรมกถิกสำหรับหมู่ผู้ฟังประเภทนี้
๒. ธรรมกถิกบางรูปในธรรมวินัยนี้กล่าวธรรมน้อย แต่มีประโยชน์ และ
หมู่ผู้ฟังก็ฉลาดในสิ่งที่มีประโยชน์และไม่มีประโยชน์ ธรรมกถิก
จำพวกนี้นับว่าเป็นธรรมกถิกสำหรับหมู่ผู้ฟังประเภทนี้

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๕๖/๑๘๗-๑๘๘

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๔.บุคคลวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๓. ธรรมกถิกบางรูปในธรรมวินัยนี้กล่าวธรรมมาก แต่ไม่มีประโยชน์ และ
หมู่ผู้ฟังก็ไม่ฉลาดในสิ่งที่มีประโยชน์และไม่มีประโยชน์ ธรรมกถิก
จำพวกนี้นับว่าเป็นธรรมกถิกสำหรับหมู่ผู้ฟังประเภทนี้

๔. ธรรมกถิกบางรูปในธรรมวินัยนี้กล่าวธรรมมากและมีประโยชน์ และ
หมู่ผู้ฟังก็ฉลาดในสิ่งที่มีประโยชน์และไม่มีประโยชน์ ธรรมกถิก
จำพวกนี้นับว่าเป็นธรรมกถิกสำหรับหมู่ผู้ฟังประเภทนี้

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมกถิก ๔ จำพวกนี้แล

ธัมมกถิกสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. วาทีสูตร

ว่าด้วยนักพูด

[๑๔๐] ภิกษุทั้งหลาย นักพูด ๔ จำพวกนี้

นักพูด ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. นักพูดที่จวนด้านอรรถ แต่ไม่จวนด้านพยัญชนะ
๒. นักพูดที่จวนด้านพยัญชนะ แต่ไม่จวนด้านอรรถ
๓. นักพูดที่จวนทั้งด้านอรรถและด้านพยัญชนะ
๔. นักพูดที่ไม่จวนทั้งด้านอรรถและด้านพยัญชนะ

นักพูด ๔ จำพวกนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุ(นักพูด)ผู้ประกอบด้วยปฏิสัมภิทา ๔ ประการ
จะฟังจนวนทั้งด้านอรรถหรือด้านพยัญชนะ

วาทีสูตรที่ ๑๐ จบ

บุคคลวรรคที่ ๔ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สังโยชนสูตร	๒. ปฏิภาณสูตร
๓. อุกขกัฏญญสูตร	๔. อฏฐานผลสูตร
๕. สāvāชชสูตร	๖. ปฐมสี่ลสูตร
๗. ทุตยสี่ลสูตร	๘. นิกกัฏฐสูตร
๙. ธัมมกถิกสูตร	๑๐. วาทีสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]
๕.อาภาวรรค ๓.อาโลกสูตร

๕. อาภาวรรค

หมวดว่าด้วยแสงสว่าง

๑. อาภาสูตร

ว่าด้วยแสงสว่าง

[๑๔๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย แสงสว่าง ๔ ประการนี้
แสงสว่าง ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. แสงสว่างแห่งดวงจันทร์
๒. แสงสว่างแห่งดวงอาทิตย์
๓. แสงสว่างแห่งไฟ
๔. แสงสว่างแห่งปัญญา

ภิกษุทั้งหลาย แสงสว่าง ๔ ประการนี้แล

บรรดาแสงสว่าง ๔ ประการนี้ แสงสว่างแห่งปัญญาเป็นเลิศ

อาภาสูตรที่ ๑ จบ

๒. ปภาสูตร

ว่าด้วยรัศมี

[๑๔๒] ภิกษุทั้งหลาย รัศมี ๔ ประการนี้

รัศมี ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. รัศมีแห่งดวงจันทร์
๒. รัศมีแห่งดวงอาทิตย์
๓. รัศมีแห่งไฟ
๔. รัศมีแห่งปัญญา

ภิกษุทั้งหลาย รัศมี ๔ ประการนี้แล

บรรดารัศมี ๔ ประการนี้ รัศมีแห่งปัญญาเป็นเลิศ

ปภาสูตรที่ ๒ จบ

๓. อาโลกสูตร

ว่าด้วยความสว่าง

[๑๔๓] ภิกษุทั้งหลาย ความสว่าง ๔ ประการนี้

ความสว่าง ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๕.อาภาวรรค ๕. ปัชโชตสูตร

๑. ความสว่างแห่งดวงจันทร์	๒. ความสว่างแห่งดวงอาทิตย์
๓. ความสว่างแห่งไฟ	๔. ความสว่างแห่งปัญญา

ภิกษุทั้งหลาย ความสว่าง ๔ ประการนี้แล

บรรดาความสว่าง ๔ ประการนี้ ความสว่างแห่งปัญญาเป็นเลิศ

อาโลกสูตรที่ ๓ จบ

๔. โภภาสสูตร

ว่าด้วยความสว่างไสว

[๑๔๔] ภิกษุทั้งหลาย ความสว่างไสว ๔ ประการนี้

ความสว่างไสว ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ความสว่างไสวแห่งดวงจันทร์	๒. ความสว่างไสวแห่งดวงอาทิตย์
๓. ความสว่างไสวแห่งไฟ	๔. ความสว่างไสวแห่งปัญญา

ภิกษุทั้งหลาย ความสว่างไสว ๔ ประการนี้แล

บรรดาความสว่างไสว ๔ ประการนี้ ความสว่างไสวแห่งปัญญาเป็นเลิศ

โภภาสสูตรที่ ๔ จบ

๕. ปัชโชตสูตร

ว่าด้วยความรุ่งเรือง

[๑๔๕] ภิกษุทั้งหลาย ความรุ่งเรือง ๔ ประการนี้

ความรุ่งเรือง ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ความรุ่งเรืองแห่งดวงจันทร์	๒. ความรุ่งเรืองแห่งดวงอาทิตย์
๓. ความรุ่งเรืองแห่งไฟ	๔. ความรุ่งเรืองแห่งปัญญา

ภิกษุทั้งหลาย ความรุ่งเรือง ๔ ประการนี้แล

บรรดาความรุ่งเรือง ๔ ประการนี้ ความรุ่งเรืองแห่งปัญญาเป็นเลิศ

ปัชโชตสูตรที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑาสก]

๕.อาภาวรรค ๗.ทุตติกาลสูตร

๖. ปฐมกาลสูตร

ว่าด้วยกาล สูตรที่ ๑

[๑๔๖] ภิกษุทั้งหลาย กาล ๔ ประการนี้

กาล ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. การพึงธรรมตามกาล^๑
๒. การสนทนาธรรม^๒ตามกาล
๓. ความสงบใจตามกาล
๔. ความเห็นแจ้งตามกาล

ภิกษุทั้งหลาย กาล ๔ ประการนี้แล

ปฐมกาลสูตรที่ ๖ จบ

๗. ทุตติกาลสูตร

ว่าด้วยกาล สูตรที่ ๒

[๑๔๗] ภิกษุทั้งหลาย กาล ๔ ประการนี้ที่บุคคลบำเพ็ญโดยชอบ ให้หม่น
เวียนไปตามโดยชอบ ย่อมให้ถึงความสิ้นอาสวะตามลำดับ

กาล ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. การพึงธรรมตามกาล
๒. การสนทนาธรรมตามกาล
๓. ความสงบใจตามกาล
๔. ความเห็นแจ้งตามกาล

กาล ๔ ประการนี้แลที่บุคคลบำเพ็ญโดยชอบ ให้หม่นเวียนไปตามโดยชอบ
ย่อมให้ถึงความสิ้นอาสวะตามลำดับ

เปรียบเหมือนเมื่อฝนเม็ดใหญ่ตกลงบนยอดภูเขา น้ำไหลไปตามที่ลุ่มทำให้ชอกเขา
ลำธาร และห้วยเต็ม ชอกเขา ลำธาร และห้วยเต็มแล้วทำให้หนองเต็ม หนองเต็ม
แล้วทำให้บึงเต็ม บึงเต็มแล้วทำให้แม่น้ำน้อยเต็ม แม่น้ำน้อยเต็มแล้ว ทำให้แม่น้ำ
ใหญ่เต็ม แม่น้ำใหญ่เต็มแล้วก็ทำให้มหาสมุทรเต็ม แม่น้ำใน

เชิงอรรถ :

^๑ กาล ในที่นี้หมายถึงเวลาที่เหมาะสม (อภ.จตุกก.อ. ๒/๑๔๖/๓๘๓)

^๒ หมายถึงถ้อยคำสนทนาในการถามและตอบปัญหาเกี่ยวกับธรรม (อภ.จตุกก.อ. ๒/๑๔๖/๓๘๓)

พระสูตรต้นตอปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปิณฑนาสก]

๕. อภาวรรค ๙. สุจริตสูตร

กาล ๔ ประการนี้ก็ฉันทันเหมือนกัน ที่บุคคลบำเพ็ญโดยชอบ ให้หมุนเวียนไปตามโดยชอบ ย่อมให้ถึงความสิ้นอาสวะตามลำดับ

หุติยกาลสูตรที่ ๗ จบ

๘. ทุจจริตสูตร

ว่าด้วยทุจจริต

[๑๔๘] ภิกษุทั้งหลาย วัจจริต ๔ ประการนี้

วัจจริต ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. มุสาวาท (พูดเท็จ)
๒. ปิสุณาวาจา (พูดส่อเสียด)
๓. ผรุสวาจา (พูดคำหยาบ)
๔. สัมผัสปลลาปะ (พูดเพ้อเจ้อ)

ภิกษุทั้งหลาย วัจจริต ๔ ประการนี้แล

ทุจจริตสูตรที่ ๘ จบ

๙. สุจริตสูตร

ว่าด้วยสุจริต

[๑๔๙] ภิกษุทั้งหลาย วัจสุจริต ๔ ประการนี้

วัจสุจริต ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัจจวาจา (พูดจริง)
๒. อปิสุณาวาจา (พูดไม่ส่อเสียด)
๓. สันถวาจา (พูดอ่อนหวาน)
๔. มันทภาสา^๑ (พูดด้วยปัญญา)

ภิกษุทั้งหลาย วัจสุจริต ๔ ประการนี้แล

สุจริตสูตรที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ มันทภาสา ในที่นี้หมายถึงคำพูดที่กำหนดด้วยปัญญาคือมันทา (อง. จดกก. อ. ๒/๑๔๙-๑๕๐/๓๘๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๒๑๒ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๓.ตติยปัณณาสก]

๕.อาภาวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๑๐. สารสูตร

ว่าด้วยสารธรรม

[๑๕๐] ภิกษุทั้งหลาย สารธรรม (ธรรมที่เป็นแก่นสาร) ๔ ประการนี้
สารธรรม ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สีสสารธรรม^๑ (ธรรมที่เป็นแก่นสารคือศีล)
๒. สมามิสารธรรม (ธรรมที่เป็นแก่นสารคือสมาธิ)
๓. ปัญญาสารธรรม (ธรรมที่เป็นแก่นสารคือปัญญา)
๔. วิมุตติสารธรรม (ธรรมที่เป็นแก่นสารคือวิมุตติ)

ภิกษุทั้งหลาย สารธรรม ๔ ประการนี้แล

สารสูตรที่ ๑๐ จบ

อาภาวรรคที่ ๕ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อาภาสูตร	๒. ปภาสูตร
๓. อาโลกสูตร	๔. โอบาสสูตร
๕. ปัชโชตสูตร	๖. ปฐมกาลสูตร
๗. ทุตติกกาลสูตร	๘. ทุจจริตสูตร
๙. สจจริตสูตร	๑๐. สารสูตร

ตติยปณณาสก จบ

เชิงอรรถ :

^๑ สีสสารธรรม ในที่นี้หมายถึงศีลที่ทำให้สำเร็จประโยชน์ที่เป็นแก่นสาร (อภ.จดกก.อ. ๒/๑๔๙-๑๕๐/๓๘๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๒๑๓ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตุตถปิณณาสก]

๑. อินทริยวรรค ๒. สัทธาพลสูตร

๔. จตุตถปิณณาสก

๑. อินทริยวรรค

หมวดว่าด้วยอินทริย

๑. อินทริยสูตร

ว่าด้วยอินทริย

[๑๕๑] ภิกษุทั้งหลาย อินทริย ๔ ประการนี้

อินทริย ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สัทธินทริย (อินทริยคือศรัทธา)

๒. วิริยอินทริย (อินทริยคือวิริยะ)

๓. สมามินทริย (อินทริยคือสมาธิ)

๔. ปัญญาอินทริย (อินทริยคือปัญญา)

ภิกษุทั้งหลาย อินทริย ๔ ประการนี้แล

อินทริยสูตรที่ ๑ จบ

๒. สัทธาพลสูตร

ว่าด้วยสัทธาพละ

[๑๕๒] ภิกษุทั้งหลาย พละ (กำลัง) ๔ ประการนี้

พละ ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สัทธาพละ (กำลังคือศรัทธา)

๒. วิริยพละ (กำลังคือวิริยะ)

๓. สมาธิพละ (กำลังคือสมาธิ)

๔. ปัญญาพละ (กำลังคือปัญญา)

ภิกษุทั้งหลาย พละ ๔ ประการนี้แล

สัทธาพลสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๑. อินทริยวรรค ๕.ปฏิสังขานพลสูตร

๓. ปัญญาพลสูตร

ว่าด้วยปัญญาพละ

[๑๕๓] ภิกษุทั้งหลาย พละ (กำลัง) ๔ ประการนี้

พละ ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ปัญญาพละ (กำลังคือปัญญา)
๒. วิริยพละ (กำลังคือวิริยะ)
๓. อนวัชชพละ (กำลังคือกรรมที่ไม่มีโทษ)
๔. สังคหพละ (กำลังคือการสงเคราะห์)

ภิกษุทั้งหลาย พละ ๔ ประการนี้แล

ปัญญาพลสูตรที่ ๓ จบ

๔. สติพลสูตร

ว่าด้วยสติพละ

[๑๕๔] ภิกษุทั้งหลาย พละ ๔ ประการนี้

พละ ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สติพละ (กำลังคือสติ)
๒. สมาธิพละ (กำลังคือสมาธิ)
๓. อนวัชชพละ (กำลังคือกรรมที่ไม่มีโทษ)
๔. สังคหพละ (กำลังคือการสงเคราะห์)

ภิกษุทั้งหลาย พละ ๔ ประการนี้แล

สติพลสูตรที่ ๔ จบ

๕. ปฏิสังขานพลสูตร

ว่าด้วยปฏิสังขานพละ

[๑๕๕] ภิกษุทั้งหลาย พละ ๔ ประการนี้

พละ ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๔.จตุตถปิณฑาสก]

๑.อินทริยวรรค ๖. กัปปสูตร

๑. ปฏิสังขานผละ (กำลังคือการพิจารณา)
๒. ภาวนาผละ (กำลังคือการเจริญ)
๓. อนวัชชผละ (กำลังคือกรรมที่ไม่มีโทษ)
๔. สังคหผละ (กำลังคือการสงเคราะห์)

ภิกษุทั้งหลาย ผละ ๔ ประการนี้แล

ปฏิสังขานผลสูตรที่ ๕ จบ

๖. กัปปสูตร

ว่าด้วยกัปป

[๑๕๖] ภิกษุทั้งหลาย อสงไขยกัปป ๔ ประการนี้

อสงไขยกัปป ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ในเวลาที่สังวัฏฏกัปป^๑ดำเนินไป ไม่มีใครกำหนดนับได้ว่า จำนวนเท่านี้หลายปี จำนวนเท่านี้ ๑๐๐ ปี จำนวนเท่านี้ ๑,๐๐๐ ปี หรือจำนวนเท่านี้ ๑๐๐,๐๐๐ ปี
๒. ในเวลาที่สังวัฏฏฐายีกัปป^๒ดำเนินไป ไม่มีใครกำหนดนับได้ว่าจำนวนเท่านี้หลายปี จำนวนเท่านี้ ๑๐๐ ปี จำนวนเท่านี้ ๑,๐๐๐ ปี หรือจำนวนเท่านี้ ๑๐๐,๐๐๐ ปี

เชิงอรรถ :

- ^๑ คำว่า **สังวัฏฏะ** แปลว่า ความเสื่อม ความพินาศ และคำว่า **กัปป** แปลว่า กาลกำหนด ช่วงระยะเวลา ยาวนานเหลือเกินที่กำหนดว่าโลกคือสกลจักรวาลประลัยครั้งหนึ่ง ดังนั้น คำว่า **สังวัฏฏกัปป** หมายถึง ช่วงระยะเวลาที่โลกเสื่อม มี ๓ อย่าง คือ (๑)**อาโปสังวัฏฏกัปป** (กัปปที่เสื่อมเพราะน้ำ) หมายถึงกัปปที่เสื่อมเพราะน้ำนับแต่ชั้นสุภกัณพหรมลงมา (๒)**เตโชสังวัฏฏกัปป** (กัปปที่เสื่อมเพราะไฟ) หมายถึงกัปปที่ไฟไหม้นับแต่ชั้นอาภัสสรพหรมลงมา (๓)**วาโยสังวัฏฏกัปป** (กัปปที่เสื่อมเพราะลม) หมายถึงกัปปที่ลมพัดทำลาย นับแต่ชั้นเวหฬพหรมลงมา หรือหมายถึงช่วงระยะเวลาที่เปลวไฟดับจนถึงมหาเมฆที่ให้กับพินาศ (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๕๖/๓๘๔, อง.จตุกก.ฎีกา ๒/๑๕๖-๑๕๘/๔๒๑, วิสุทฺธิ. ๒/๔๐๖/๕๕)
- ^๒ **สังวัฏฏฐายีกัปป** หมายถึงช่วงระยะเวลาที่โลกอยู่ถัดจากความเสื่อมไป หรือหมายถึงตั้งแต่เปลวไฟที่ให้กับพินาศดับลงจนถึงมีมหาเมฆเต็มบริบูรณ์ใน ๑๐๐,๐๐๐ โกฎิจักรวาล (อง.จตุกก.ฎีกา ๒/๑๕๖-๑๕๘/๔๒๑, วิสุทฺธิ. ๒/๔๐๖/๕๕)

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๑.อินทริยวรรค ๗.โรคสูตร

๓. ในเวลาที่วิวิญญกัปป^๑ดำเนินไป ไม่มีใครกำหนดนับได้ว่า จำนวน
เท่านี้หลายปี จำนวนเท่านี้ ๑๐๐ ปี จำนวนเท่านี้ ๑,๐๐๐ ปี
หรือจำนวนเท่านี้ ๑๐๐,๐๐๐ ปี

๔. ในเวลาที่วิวิญญฐายีกัปป^๒ดำเนินไป ไม่มีใครกำหนดนับได้ว่า
จำนวนเท่านี้หลายปี จำนวนเท่านี้ ๑๐๐ ปี จำนวนเท่านี้ ๑,๐๐๐
ปี หรือจำนวนเท่านี้ ๑๐๐,๐๐๐ ปี

ภิกษุทั้งหลาย อสงไขยกัปป ๔ ประการนี้แล

กัปปสูตรที่ ๖ จบ

๗. โรคสูตร

ว่าด้วยโรค

[๑๕๗] ภิกษุทั้งหลาย โรค ๒ อย่างนี้

โรค ๒ อย่าง ะไรบ้าง คือ

๑. โรคทางกาย

๒. โรคทางใจ

สัตว์ผู้อ้างว่า ตนเองไม่มีโรคทางกายตลอดระยะเวลา ๑ ปีบ้าง ๒ ปีบ้าง ๓ ปี
บ้าง ๔ ปีบ้าง ๕ ปีบ้าง ๑๐ ปีบ้าง ๒๐ ปีบ้าง ๓๐ ปีบ้าง ๔๐ ปีบ้าง ๕๐ ปีบ้าง
แม้ยิ่งกว่า ๑๐๐ ปีบ้าง ยังพอมืออยู่ แต่สัตว์ผู้จะกล่าวอ้างว่า ตนเองไม่มีโรคทางใจ
ตลอดระยะเวลาแม้ครู่เดียว หาได้โดยยาก ยกเว้นท่านผู้หมดกิเลสแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย โรคของบรรพชิต ๔ อย่างนี้

โรค ๔ อย่าง ะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นคนมักมาก คับแค้น ไม่สันโดษด้วยจีวร

บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัยเภสัชชบรหารตามแต่จะได้

เชิงอรรถ :

^๑ **วิวิญญกัปป** หมายถึงช่วงระยะเวลาที่โลกเจริญ หรือหมายถึงช่วงระยะเวลาที่ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์เกิด
จนถึงมีมหาเมฆบริบูรณ์ (อง.จตกก.ฐีกา ๒/๑๕๖-๑๕๘/๔๒๑, วิสุทธิ. ๒/๔๐๖/๕๕)

^๒ **วิวิญญฐายีกัปป** หมายถึงช่วงระยะเวลาที่โลกอยู่ถัดความเจริญไป หรือหมายถึงช่วงระยะเวลาที่มหาเมฆซึ่งให้
กัปปินาศเกิดอีก จนถึงดวงจันทร์และดวงอาทิตย์เกิดอีก ในคำทั้ง ๔ นี้ หมายถึงเดโชสังวิญญกัปปเท่านั้น
(อง.จตกก.อ. ๒/๑๕๖/๓๘๔,อง.จตกก.ฐีกา ๒/๑๕๖-๑๕๘/๔๒๑, วิสุทธิ. ๒/๔๐๖/๕๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๒๑๗ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๑.อินทริยวรรค ๘. ปริหานิสุต

๒. เธอเมื่อมีมาก คับแค้น ไม่สิ้นโทษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชชบรืหารตามแต่จะได้ ย่อมตั้งความปรารภนาชั่วเพื่อไม่ให้ผู้อื่นดูหมิ่น เพื่อให้ได้ลาภสักการะและชื่อเสียง
๓. เธอวิ่งเต้น ขวนขวาย พยายามเพื่อไม่ให้ผู้อื่นดูหมิ่น เพื่อให้ได้ลาภสักการะและชื่อเสียง
๔. เธอเข้าไปหาตระกูลทั้งหลาย นั่งกล่าวธรรม กลั่นอุจจาระและปัสสาวะเพื่อให้เขานับถือ

ภิกษุทั้งหลาย โรคของบรรพชิต ๔ อย่างนี้แล

เพราะเหตุนี้ เธอทั้งหลายในธรรมวินัยนี้พึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า “เรารู้จักไม่เป็นคนมีมาก ไม่เป็นคนมีจิตคับแค้น ไม่เป็นคนไม่สิ้นโทษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชชบรืหารตามแต่จะได้ เรารู้จักไม่ตั้งความปรารภนาชั่วเพื่อให้คนอื่นรู้จัก เพื่อให้ได้ลาภสักการะและชื่อเสียง เรารู้จักไม่วิ่งเต้น ไม่ขวนขวาย ไม่พยายามเพื่อให้คนอื่นรู้จัก เพื่อให้ได้ลาภสักการะและชื่อเสียง เรารู้จักอดทนต่อความหนาว ความร้อน ความหิวกระหาย ต่อการถูกเหยียด ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลายรบกวน ต่อถ้อยคำหยาบคายร้ายแรงต่าง ๆ จักเป็นผู้อดกลั้นเวทนาทั้งหลายอันมีในร่างกายที่เกิดขึ้นแล้ว เป็นทุกข์ กล้าแข็ง เจ็บปวด เฝ็ดร้อน ไม่น่ายินดี ไม่น่าพอใจ พรากซ์วิต”

ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอพึงสำเหนียกอย่างนี้แล

โรคสูตรที่ ๗ จบ

๘. ปริหานิสุต

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุเสื่อม

[๑๕๘] ณ ที่นั้นแล ท่านพระสารีบุตรเรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับคำแล้ว ท่านพระสารีบุตรจึงได้กล่าวเรื่องนีว

ผู้มีอายุทั้งหลาย ผู้ใดจะเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม พิจารณาเห็นธรรม ๔ ประการอยู่ในตน พึงแน่ใจได้เลยว่า จะเสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลาย เพราะการมีธรรม ๔ ประการอยู่ในตนนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มีความเสื่อม

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๑.อินทริยวรรค ๙.ภิกขุนี้สูตร

๑. ความเป็นผู้มีราคะหนา
๒. ความเป็นผู้มีโทสะหนา
๓. ความเป็นผู้มีโมหะหนา
๔. ไม่มีปัญญาจักษ^๑ในเรื่องที่ควรและไม่ควรอันลึกซึ้ง

ผู้มีอายุทั้งหลาย ผู้ใดจะเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม พิจารณาเห็นธรรม ๔ ประการนี้อยู่ในตน พึงแน่ใจได้ว่า จะเสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลาย เพราะการมีธรรม ๔ ประการอยู่ในตนนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มีความเสื่อม

ผู้มีอายุทั้งหลาย ผู้ใดจะเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม พิจารณาเห็นธรรม ๔ ประการนี้อยู่ในตน พึงแน่ใจได้ว่า จะไม่เสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลาย เพราะการมีธรรม ๔ ประการอยู่ในตนนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ไม่มีความเสื่อม

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้มีราคะเบาบาง
๒. ความเป็นผู้มีโทสะเบาบาง
๓. ความเป็นผู้มีโมหะเบาบาง
๔. มีปัญญาจักษในเรื่องที่ควรและไม่ควรอันลึกซึ้ง

ผู้มีอายุทั้งหลาย ผู้ใดจะเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม พิจารณาเห็นธรรม ๔ ประการนี้อยู่ในตน พึงแน่ใจได้ว่า ไม่เสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลาย เพราะการมีธรรม ๔ ประการอยู่ในตนนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ไม่มีความเสื่อม

ปริหานีสูตรที่ ๘ จบ

๙. ภิกขุนี้สูตร

ว่าด้วยภิกษุณี

[๑๕๙] สมัยหนึ่ง ท่านพระอานนทอยู่ ณ โขสิตาราม เขตกรุงโกสัมพี ครั้งนั้น ภิกษุณีรูปหนึ่ง เรียกชายคนหนึ่งมาบอกว่า “พ่อหนุ่มผู้เจริญ มาที่นี่ ท่านจงเข้าไปหา พระคุณเจ้าอานนทถึงที่อยู่ กราบเท้าท่านด้วยเศียรเกล้าตามคำของเรา เรียนว่า

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงปัญญาที่เกิดจากการเล่าเรียนและสอบถามบ้าง ปัญญาที่เกิดจากการพิจารณาและรู้แจ้งแทงตลอดบ้าง (อง.จตก.อ. ๒/๑๕๘/๓๘๕)

พระสดับตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๑.อินทริยวรรค ๙.ภิกขุณีสูตร

‘ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ภิกษุณีชื่อนี้อาพาธ มีทุกข์ เป็นไข้หนัก นางชอกราบเท้า
 พระคุณเจ้าอาณนท^๑ และจงเรียนอย่างนี้ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอโอกาส ขอ
 พระคุณเจ้าอาณนทได้โปรดอนุเคราะห์เข้าไปหาภิกษุณีนั้นยังสำนักของภิกษุณีด้วยเถิด”
 บุรุษนั้นรับคำแล้ว เข้าไปหาท่านพระอาณนทถึงที่อยู่ ใหว่แล้ว นั่ง ณ ที่สมควร
 ได้เรียนท่านพระอาณนทว่า

“ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ภิกษุณีชื่อนี้อาพาธ มีทุกข์ เป็นไข้หนัก นางชอกราบเท้า
 พระคุณเจ้าอาณนทด้วยเศียรเกล้า” และเรียนอย่างนี้ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอ
 โอกาส ขอพระคุณเจ้าอาณนทได้โปรดอนุเคราะห์ เข้าไปหาภิกษุณีนั้นยังสำนักของ
 ภิกษุณีด้วยเถิด”

ท่านพระอาณนทรับโดยดุษณีภาพ

ครั้นเวลาเช้า ท่านพระอาณนทครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวร^๒ เข้าไปหา
 ภิกษุณีนั้นยังสำนักของภิกษุณี ภิกษุณีนั้นเห็นท่านพระอาณนทมาแต่ไกล นอนคลุม
 ศีรษะอยู่บนเตียง

ลำดับนั้น ในเวลาเช้า ท่านพระอาณนทเข้าไปหาภิกษุณีนั้นถึงที่อยู่ นั่งบน
 อาสนะที่ปูลาดไว้ ได้กล่าวกับภิกษุณีนั้นดังนี้ว่า

“น้องหญิง กายนี้เกิดขึ้นเพราะอาหาร บุคคลอาศัยอาหาร^๓แล้วพึงละอาหาร^๓เสีย
 กายนี้เกิดขึ้นเพราะตัณหา บุคคลอาศัยตัณหา^๔แล้วพึงละตัณหา^๔เสีย กายนี้เกิดขึ้น
 เพราะมานะ บุคคลอาศัยมานะแล้วพึงละมานะเสีย กายนี้เกิดขึ้นเพราะเมถุนและการ
 ฆ่าปัจจัยแห่งเมถุนด้วยอริยมรรค พระผู้มีพระภาคตรัสไว้แล้ว

เชิงอรรถ :

- ^๑ **ครองอันตรวาสกถือบาตรและจีวร** นี้มีไขวก่อนหน้านี้ พระอาณนทมิได้นั่งสงบ มิใช่ว่า พระอาณนท
 ถือบาตรและจีวรไปโดยเปลือยกายส่วนบน ครองอันตรวาสก หมายถึงพระอาณนทผลัดเปลี่ยนสงบ หรือ
 ขยับสงบที่นุ่งอยู่ให้กระชับ ถือบาตรและจีวร หมายถึงถือบาตรด้วยมือ ถือบาตรด้วยกาย คือ ห่มจีวร
 ถือบาตรนั่นเอง (วิ.อ. ๑/๑๖/๑๘๐, ที.ม.อ. ๑๕๓/๑๔๓, ม.ม.อ. ๑/๖๓/๑๖๓, อุทาน.อ. ๖/๖๕)
- ^๒ **อาหาร** ในที่นี้หมายถึงกาวังการอาหาร (อาหารคือข้าว) ในปัจจุบัน (อง.จตกก.อ. ๒/๑๕๙/๓๘๕)
- ^๓ **อาหาร** ในที่นี้หมายถึงอาหารคือกรรมในกาลก่อนหรือในอดีต (อง.จตกก.อ. ๒/๑๕๙/๓๘๕)
- ^๔ **ตัณหา** ในที่นี้หมายถึงตัณหาปัจจุบัน ซึ่งเกิดขึ้นขณะนี้ ที่เกิดขึ้นแก่ผู้ให้ความอยากเกิดขึ้นในวิโมกข์อัน
 ยอดเยี่ยม (อง.จตกก.อ. ๒/๑๕๙/๓๘๕, อง.จตกก.ฎีกา. ๒/๑๕๙/๔๒๒)
- ^๕ **ตัณหา** ในที่นี้หมายถึงตัณหาที่เป็นมูลรากในวิภูฏะ (อง.จตกก.อ. ๒/๑๕๙/๓๘๕)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณฑาสก]

๑.อินทริยวรรค ๙.ภิกขุนี้สูตร

น้องหญิง เรากล่าวไว้แล้วเช่นนี้แล้วว่า **'กายนี้เกิดขึ้นเพราะอาหาร บุคคลอาศัยอาหารแล้วพึงละอาหารเสีย'** เพราะอาศัยเหตุอะไรเราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น
 น้องหญิง ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาโดยแยบคายแล้วจึงฉันอาหาร ไม่ใช่เพื่อเล่น ไม่ใช่เพื่อมัวเมา ไม่ใช่เพื่อประดับ ไม่ใช่เพื่อตกแต่ง แต่ฉันเพียงเพื่อความดำรงอยู่ได้แห่งกายนี้ เพื่อให้กายนี้เป็นไปได้ เพื่อกำจัดความเบียดเบียน เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์โดยคิดเห็นว่า 'เราจักกำจัดเวทนาเก่าและจักไม่ให้เวทนาใหม่เกิดขึ้น ความดำเนินไปแห่งกาย ความไม่มีโทษ และความอยู่ผาสุกจักมีแก่เรา' เธออาศัยอาหารแล้วภายหลังจึงละอาหารเสียได้

น้องหญิง ข้อที่เรากล่าวว่า **'กายนี้เกิดขึ้นเพราะอาหาร บุคคลอาศัยอาหารแล้วพึงละอาหารเสีย'** เรากล่าวเพราะอาศัยเหตุนี้

น้องหญิง เรากล่าวไว้แล้วเช่นนี้แล้วว่า **'กายนี้เกิดขึ้นเพราะตัณหา บุคคลอาศัยตัณหาแล้วพึงละตัณหาเสีย'** เพราะอาศัยเหตุอะไรเราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น น้องหญิง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ฟังข่าวว่า 'ภิกษุชื่อนี้ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ^๑ ปัญญาวิมุตติ^๒อันไม่มีอาสวะเพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน' เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า 'เมื่อไรหนอ แม้เราก็จักทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะเพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน' เธออาศัยตัณหาแล้วภายหลังจึงละตัณหาเสียได้

น้องหญิง ข้อที่เรากล่าวว่า **'กายนี้เกิดขึ้นเพราะตัณหา บุคคลอาศัยตัณหาแล้วพึงละตัณหาเสีย'** เรากล่าวเพราะอาศัยเหตุนี้

น้องหญิง เรากล่าวไว้แล้วเช่นนี้แล้วว่า **'กายนี้เกิดขึ้นเพราะมานะ บุคคลอาศัยมานะแล้วพึงละมานะเสีย'** เพราะอาศัยเหตุอะไรเราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น น้องหญิง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ฟังข่าวว่า 'ภิกษุชื่อนี้ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะเพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน' เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า 'ก็ท่านผู้มีอายุนั้นทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะเพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน ไฉนเราก็จักทำให้แจ้งบ้างไม่ได้' เธออาศัยมานะแล้วภายหลังจึงละมานะเสียได้

เชิงอรรถ :

^๑ เจโตวิมุตติ หมายถึงผลสมาริ (อง.ติก.อ. ๒/๑๒/๘๔)

^๒ ปัญญาวิมุตติ หมายถึงผลปัญญา (อง.ติก.อ. ๓๒/๑๒/๘๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๑.อินทริยวรรค ๑๐.สุคตวินยสูตร

น้องหญิง ข้อที่เรากล่าววว่า 'กายนี้เกิดขึ้นเพราะมานะ บุคคลอาศัยมานะ แล้วพึงละมานะเสีย' เรากล่าวเพราะอาศัยเหตุนี้

น้องหญิง กายนี้เกิดขึ้นเพราะเมถุนและการฆ่าปัจจัยแห่งเมถุนด้วยอริยมรรค พระผู้มีพระภาคตรัสไว้แล้ว"

ลำดับนั้นแล ภิกษุณีนั่งลุกจากเตียง ห่มผ้าเจริยงบ่าข้างหนึ่ง หมอบลง เทบเท้าของท่านพระอานนทด้วยเศียรเกล้า ได้เรียนท่านพระอานนทว่า "ข้าแต่ท่าน ผู้เจริญ ดิฉันเป็นคนเขลา คนหลง ไม่ฉลาด ได้ล่วงเกินไปแล้ว ขอพระคุณเจ้า อานนทโปรดยกโทษให้ดิฉันผู้ทำอย่างนี้ เพื่อให้สำรวมระวังต่อไป"

ท่านพระอานนทกล่าวว่า "ช่างเถอะ น้องหญิง เธอเป็นคนเขลา คนหลง ไม่ฉลาด จึงได้ล่วงเกินไปแล้ว เมื่อเธอผู้ทำอย่างนี้ เห็นโทษโดยความเป็นโทษแล้ว ทำคืนตามธรรม เรายกโทษให้เธอ น้องหญิง การที่บุคคลเห็นโทษแล้วทำคืนตาม ธรรม สำรวมระวังต่อไปนี้เป็นความเจริญในอริยวินัย"

ภิกษุณีสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. สุคตวินยสูตร

ว่าด้วยพระสุคตและวินัยของพระสุคต

[๑๖๐] ภิกษุทั้งหลาย พระสุคต^๑หรือวินัยของพระสุคต เมื่อดำรงอยู่ในโลก พึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก^๒ เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

พระสุคต คือใคร

คือ ตถาคตเกิดขึ้นในโลกนี้เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เสด็จไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกผู้ที่ควรฝึกได้อย่าง

เชิงอรรถ :

- ^๑ พระสุคต หมายถึงพระนามของพระพุทธเจ้า มีความหมายหลายนัย ดังนี้ คือ (๑) เสด็จไปงาม คือ บริสุทธิ ได้แก่ ดำเนินไปด้วยอริยมรรคมีองค์ ๘ (๒) เสด็จไปยังสถานที่ดี คือ อมตนิพพาน (๓) เสด็จไปโดยชอบ คือ ไม่กลับมาหากิเลสที่ทรงละได้แล้ว (๔) ตรัสไว้โดยชอบ คือ ตรัสพระวาจาที่ควรในฐานะ ที่ควรเท่านั้น (วิ.อ. ๑/๑/๑๐๘)
- ^๒ เกื้อกูลแก่คนหมู่มาก หมายถึงพระสุคตเมื่อดำรงอยู่ในโลก ทำให้เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายได้สมบัติ ๓ อย่าง คือ (๑) มนุษย์สมบัติ สมบัติในมนุษย์ (๒) เทวสมบัติ สมบัติในสวรรค์ (๓) นิพพานสมบัติ สมบัติคือพระนิพพาน (อง.ทุก.อ. ๒/๕๓/๕๘, อง.ทุก.ฎีกา ๒/๕๓/๕๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๒๒๒ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๑.อินทริยวรรค ๑๐.สุตวินยสูตร

ยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค^๑ ภิกษุทั้งหลาย นี่คือนัยของพระสุต

วินัยของพระสุต เป็นอย่างไร

คือ พระสุตนั้นย่อมทรงแสดงธรรมที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิบริบูรณ์ครบถ้วน ภิกษุทั้งหลาย นี่คือนัยของพระสุต

ภิกษุทั้งหลาย พระสุตหรือนัยของพระสุต เมื่อดำรงอยู่ในโลกอย่างนี้ พึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูลคนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

ธรรม ๔ ประการนี้ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมสูญหายไปแห่งสังขธรรม

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุทั้งหลายในธรรมวินัยนี้

๑. เล่าเรียนสูตรที่เล่าเรียนกันมาผิดลำดับโดยบทพยัญชนะที่ สืบทอดกันมาไม่ดี^๒ แม้อรรถแห่งบทพยัญชนะที่สืบทอดกันมาไม่ดี ก็เป็นการสืบทอดขยายความไม่ดี นี่เป็นธรรมประการที่ ๑ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมสูญหายไปแห่งสังขธรรม
๒. เป็นผู้ว่ายาก ประกอบด้วยธรรมเครื่องทำความเป็นผู้ว่ายาก ไม่อดทน ไม่รับคำปราศรัยโดยเคารพ นี่เป็นธรรมประการที่ ๒ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมสูญหายไปแห่งสังขธรรม
๓. เป็นพหูสูตร เรียนจบคัมภีร์^๓ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา ไม่ถ่ายทอดสูตรแก่ผู้อื่นโดยเคารพ เมื่อภิกษุเหล่านั้นล่วงลับไป สูตรก็ขาดรากฐาน ไม่มีที่พึ่งอาศัย นี่เป็นธรรมประการที่ ๓ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมสูญหายไปแห่งสังขธรรม

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ข้อ ๓๓ (สีหสูตร) หน้า ๕๒ ในเล่มนี้

^๒ หมายถึงบทบาลีที่สืบทอดกันผิดระเบียบ (อง.ทุก.อ. ๒/๒๐/๒๘)

^๓ เรียนจบคัมภีร์ (อาคตาคมา) ในที่นี้หมายถึงเรียนจบพระพุทธพจน์ คือ พระไตรปิฎก ๕ นิกาย ได้แก่ ทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย อังคตตรนิกาย และขุททกนิกาย (อง.ติก.อ. ๒/๒๐/๙๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๑.อินทริยวรรค ๑๐.สัคตวินยสูตร

๔. เป็นเถระ เป็นผู้มักมาก เป็นผู้ย่อหย่อน เป็นผู้นำในโอภกมน-
 ธรรม^๑ ทอดธุระ^๒ในปริเวก^๓ ไม่ปรารภความเพียร^๔ เพื่อถึงธรรม
 ที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อให้แจ้งธรรมที่ยัง
 ไม่ได้ทำให้แจ้ง หมู่คนรุ่นหลังพากันตามอย่างภิกษุผู้เป็นเถระ
 เหล่านั้น แม้หมู่คนรุ่นหลังนั้นก็เป็นผู้มักมาก เป็นผู้ย่อหย่อน
 เป็นผู้นำในโอภกมนธรรม ทอดธุระในปริเวก ไม่ปรารภความ
 เพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อ
 ทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง นี่เป็นธรรมประการที่ ๔ ย่อม
 เป็นไปเพื่อความเสื่อมสูญหายไปแห่งสัทธรรม

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมสูญหายไป
 แห่งสัทธรรม

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๔ ประการนี้ย่อมเป็นไปเพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ
 ไม่หายไปแห่งสัทธรรม

ธรรม ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุทั้งหลายในธรรมวินัยนี้

๑. เล่าเรียนสูตรที่เล่าเรียนกันมาดีโดยบทพญัญชนะที่สืบทอดกันมาดี
 แม้อรรถแห่งบทพญัญชนะที่สืบทอดกันมาดีก็เป็นการสืบทอดขยาย
 ความดี นี่เป็นธรรมประการที่ ๑ ย่อมเป็นไปเพื่อความดำรงมั่น
 ไม่เสื่อมสูญ ไม่หายไปแห่งสัทธรรม

เชิงอรรถ :

- ^๑ **โอภกมนธรรม** ในที่นี้หมายถึงนิวรรต ๕ คือ (๑) กามฉันทะ ความพอใจในกาม (๒) พยาบาท ความ
 คิดร้าย (๓) ถีนมิทตะ ความหดหู่และเชื่องซึม (๔) อุทัจจกุกกุจจะ ความฟุ้งซ่านและรอนใจ (๕) วิจิกจจา
 ความลั้งเลงสงสัย (อง.ทุก.อ. ๒/๔๕/๕๓)
- ^๒ **ทอดธุระ** หมายถึงทอดทิ้งหน้าที่ในปริเวก ๓ ประการ คือ กายวิเวก จิตตวิเวก และอุปธิวิเวก (อง.ทุก.อ.
 ๒/๔๕/๕๓)
- ^๓ **ปริเวก** หมายถึงอุปธิวิเวกคือสภาวะอันเป็นที่ตั้ง ที่ทรงไว้แห่งทุกข์ คือ กาม กิเลส เบญจขันธ์ และ
 อภิสังขาร กล่าวคือนิพพาน (อง.ทุก.อ. ๒/๔๕/๕๓)
- ^๔ **ไม่ปรารภความเพียร** หมายถึงไม่ทำความเพียร ๒ อย่าง คือ ความเพียรทางกายและความเพียรทางจิต
 (อง.ทุก.อ. ๒/๔๕/๕๓, อง.ทุก.ฎีกา ๒/๔๕/๕๑)

พระสดตันตปิฎก อังคตตินิกาย จดกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๑. อินทริยวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๒. เป็นคนว่าง่าย ประกอบด้วยธรรมเครื่องทำความเป็นผู้ว่าง่าย

อดทน รับคำพร่ำสอนโดยเคารพ นี่เป็นธรรมประการที่ ๒ ย่อม

เป็นไปเพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่หายไปแห่งสังขธรรม

๓. เป็นพหูสูตร เรียนจบคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา

ถ่ายทอดสูตรแก่ผู้อื่นโดยเคารพ เมื่อภิกษุเหล่านั้นล่วงลับไป

สูตรก็ไม่ขาดรากฐาน มีที่พึ่งอาศัย นี่เป็นธรรมประการที่ ๓ ย่อม

เป็นไปเพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่หายไปแห่งสังขธรรม

๔. เป็นเถระ เป็นผู้ไม่มักมาก เป็นผู้ไม่ย่อหย่อน หมดฐะใน

โถกกมนธรรม เป็นผู้นำในปริเวก ประรภความเพียรเพื่อถึงธรรม

ที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยัง

ไม่ได้ทำให้แจ้ง หมุ่คนรุ่นหลังพากันตามอย่างภิกษุผู้เป็นเถระ

เหล่านั้น แม้หมู่คนรุ่นหลังนั้นก็เป็นผู้ไม่มักมาก เป็นผู้ไม่ย่อหย่อน

หมดฐะในโถกกมนธรรม เป็นผู้นำในปริเวก ประรภความเพียร

เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้

แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง นี่เป็นธรรมประการที่ ๔ ย่อมเป็น

ไปเพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่หายไปแห่งสังขธรรม

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมเป็นไปเพื่อความดำรงมั่น ไม่
เสื่อมสูญ ไม่หายไปแห่งสังขธรรม

สคตวินยสูตรที่ ๑๐ จบ

อินทริยวรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อินทริยสูตร

๒. สัทธาพลสูตร

๓. ปัญญาพลสูตร

๔. สติพลสูตร

๕. ปฏิสังขานพลสูตร

๖. กัมปสูตร

๗. โรคสูตร

๘. ปริหานิสูตร

๙. ภิกขุณีสูตร

๑๐. สคตวินยสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๒.ปฏิบัติทวารรค ๒.วิตถารสูตร

๒. ปฏิบัติทวารรค

หมวดว่าด้วยปฏิบัติทวาร

๑. สังขิตตสูตร

ว่าด้วยปฏิบัติทวารโดยย่อ

[๑๖๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ปฏิบัติทวาร ๔^๑ ประการนี้
ปฏิบัติทวาร ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ทักษปฏิบัติทวาร ทนธาภิญญา (ปฏิบัติลำบากและรู้ได้ช้า)
๒. ทักษปฏิบัติทวาร ขิปปาภิญญา (ปฏิบัติลำบาก แต่รู้ได้เร็ว)
๓. สุขปฏิบัติทวาร ทนธาภิญญา (ปฏิบัติสะดวก แต่รู้ได้ช้า)
๔. สุขปฏิบัติทวาร ขิปปาภิญญา (ปฏิบัติสะดวกและรู้ได้เร็ว)

ภิกษุทั้งหลาย ปฏิบัติทวาร ๔ ประการนี้แล

สังขิตตสูตรที่ ๑ จบ

๒. วิตถารสูตร

ว่าด้วยปฏิบัติทวารโดยพิสดาร

[๑๖๒] ภิกษุทั้งหลาย ปฏิบัติทวาร ๔ ประการนี้

ปฏิบัติทวาร ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ทักษปฏิบัติทวาร ทนธาภิญญา
๒. ทักษปฏิบัติทวาร ขิปปาภิญญา
๓. สุขปฏิบัติทวาร ทนธาภิญญา
๔. สุขปฏิบัติทวาร ขิปปาภิญญา

ทุกขาปฏิบัติทวาร ทนธาภิญญา เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้โดยปกติเป็นคนมีราคะกล้า ย่อมเสวยทุกขโทมนัส
ที่เกิดจากราคะเป็นประจำ โดยปกติเป็นคนมีโทสะกล้า ย่อมเสวยทุกขโทมนัส
ที่เกิดจากโทสะเป็นประจำ โดยปกติเป็นคนมีโมหะกล้า ย่อมเสวยทุกขโทมนัส

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ท.ป.า. ๑๑/๓๑๑/๒๐๔

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๔.จตุตถปิณฑาสก]

๒.ปฏิบัติทวารรค ๒.วิตถารสูตร

ที่เกิดจากโมหะเป็นประจําบ้าง อินทรีย์ ๕ ประการนี้ของเธอ คือ สัทธินทรีย์
วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธินทรีย์ ปัญญินทรีย์^๑ ย่อมปรากฏอ่อน เพราะอินทรีย์
๕ ประการนี้ปรากฏอ่อน เธอจึงบรรลุลคนวิเศษเพื่อความสิ้นอาสวะช้า นี้เรียกว่า
ทุกขาปฏิบัติ ทันทธาภิญญา

ทุกขาปฏิบัติ ขิปปาภิญญา เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้โดยปกติเป็นคนมีราคะกล้า ย่อมเสวยทุกขโทมนัส
ที่เกิดจากราคะเป็นประจําบ้าง โดยปกติเป็นคนมีโทสะกล้า ย่อมเสวยทุกขโทมนัส
ที่เกิดจากโทสะเป็นประจําบ้าง โดยปกติเป็นคนมีโมหะกล้า ย่อมเสวยทุกขโทมนัส
ที่เกิดจากโมหะเป็นประจําบ้าง อินทรีย์ ๕ ประการนี้ของเธอ คือ สัทธินทรีย์
วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธินทรีย์ ปัญญินทรีย์ ย่อมปรากฏแก่กล้า เพราะอินทรีย์
๕ ประการนี้ปรากฏแก่กล้า เธอจึงบรรลุลคนวิเศษเพื่อความสิ้นอาสวะเร็ว นี้เรียกว่า
ทุกขาปฏิบัติ ขิปปาภิญญา

สุขาปฏิบัติ ทันทธาภิญญา เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้โดยปกติเป็นคนไม่มีราคะกล้า จึงไม่เสวยทุกขโทมนัส
ที่เกิดจากราคะเป็นประจําบ้าง โดยปกติเป็นคนไม่มีโทสะกล้า จึงไม่เสวยทุกขโทมนัส
ที่เกิดจากโทสะเป็นประจําบ้าง โดยปกติเป็นคนไม่มีโมหะกล้า จึงไม่เสวยทุกขโทมนัส
ที่เกิดจากโมหะเป็นประจําบ้าง อินทรีย์ ๕ ประการนี้ของเธอ คือ สัทธินทรีย์
วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธินทรีย์ ปัญญินทรีย์ ย่อมปรากฏอ่อน เพราะอินทรีย์ ๕
ประการนี้ปรากฏอ่อน เธอจึงบรรลุลคนวิเศษเพื่อความสิ้นอาสวะช้า นี้เรียกว่า
สุขาปฏิบัติ ทันทธาภิญญา

เชิงอรรถ :

^๑ **ปัญญินทรีย์** ในที่นี้หมายถึงวิปัสสนาปัญญา หรือวิปัสสนาญาณ ญาณในวิปัสสนา ญาณที่นับเข้าใน
วิปัสสนา หรือที่จัดเป็นวิปัสสนา คือ เป็นความรู้ที่ทำให้เกิดความเห็นแจ้ง เข้าใจสภาวะของสิ่งทั้งหลาย
ตามความเป็นจริงมี ๙ อย่าง [ได้แก่ (๑) อุทยัพพยานวิปัสสนาญาณ ญาณอันตามเห็นความเกิดและ
ความดับ (๒) กังคานวิปัสสนาญาณ ญาณอันตามเห็นความสลาย (๓) กยตูปัญฐานญาณ ญาณอันหยั่ง
เห็นสังขารปรากฏเป็นของน่ากลัว (๔) อาทันทวนวิปัสสนาญาณ ญาณอันตามเห็นโทษ (๕) นิพพิทา-
นวิปัสสนาญาณ ญาณอันตามเห็นด้วยความหมาย (๖) มุญจิตกัมมตาญาณ ญาณอันคำนึงด้วยใครจะ
พ้นไปเสีย (๗) ปฐิสังขานวิปัสสนาญาณ ญาณตามเห็นการพิจารณาหาทาง (๘) สังขารเปกขาญาณ
ญาณอันเป็นไปโดยความเป็นกลางต่อสังขาร (๙) สัจจานุโลมิกญาณ หรืออนุโลมญาณ ญาณอันเป็นไป
โดยอนุโลมแก่การหยั่งรู้อริยสัจ] (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๖๒/๓๘๗, อง.จตุกก.ฎีกา ๒/๑๖๒/๔๒๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๒.ปฏิบัติทวารรค ๓.อสุภสูตร

สุขาปฏิบัติทา ขิปปาภิญญา เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้โดยปกติเป็นคนไม่มีราคะกล้า จึงไม่เสวยทุกขโทมนัสที่เกิดจากราคะเป็นประจำบ้าง โดยปกติเป็นคนไม่มีโทสะกล้า จึงไม่เสวยทุกขโทมนัสที่เกิดจากโทสะเป็นประจำบ้าง โดยปกติเป็นคนไม่มีโมหะกล้า จึงไม่เสวยทุกขโทมนัสที่เกิดจากโมหะเป็นประจำบ้าง อินทรีย์ ๕ ประการนี้ของเธอ คือ สัทธินทรีย์ วิตถินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธินทรีย์ ปัญญินทรีย์ ย่อมปรากฏแก่กล้าเพราะอินทรีย์ ๕ ประการนี้ปรากฏแก่กล้า เธอจึงบรรลुकุณวิเศษเพื่อความสิ้นอาสวะเร็ว นี้เรียกว่า สุขาปฏิบัติทา ขิปปาภิญญา

ภิกษุทั้งหลาย ปฏิบัติทา ๔ ประการนี้แล

วิตถารสูตรที่ ๒ จบ

๓. อสุภสูตร

ว่าด้วยการพิจารณาเห็นความไม่งามในกาย

[๑๖๓] ภิกษุทั้งหลาย ปฏิบัติทา ๔ ประการนี้

ปฏิบัติทา ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ทุกขาปฏิบัติทา ทันธาภิญญา	๒. ทุกขาปฏิบัติทา ขิปปาภิญญา
๓. สุขาปฏิบัติทา ทันธาภิญญา	๔. สุขาปฏิบัติทา ขิปปาภิญญา

ทุกขาปฏิบัติทา ทันธาภิญญา เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาเห็นความไม่งามในกาย มีสัญญา (ความจำได้หมายรู้)ว่าปฏิภูลในอาหาร มีสัญญาว่าไม่นาเพสิตเพลินในโลกทั้งปวง พิจารณาเห็นความไม่เพียงในสังขารทั้งปวงอยู่ เธอมีมรณสัญญาที่ตั้งมั่นดีภายใน เธอเข้าไปอาศัยเสกขผละ ๕ ประการนี้อยู่ คือ สัทธาผละ (กำลังคือศรัทธา) หิริผละ (กำลังคือหิริ) โอตตปผละ (กำลังคือโอตตปปะ) วิริยผละ (กำลังคือวิริยะ) ปัญญาผละ (กำลังคือปัญญา) และอินทรีย์ ๕ ประการนี้ของเธอ คือ สัทธินทรีย์ (อินทรีย์คือศรัทธา) วิตถินทรีย์ (อินทรีย์คือวิริยะ) สตินทรีย์ (อินทรีย์คือสติ) สมาธินทรีย์ (อินทรีย์คือสมาธิ) ปัญญินทรีย์ (อินทรีย์คือปัญญา) ย่อมปรากฏอ่อน เพราะอินทรีย์ ๕ ประการนี้ปรากฏอ่อน เธอจึงบรรลुकุณวิเศษเพื่อความสิ้นอาสวะช้า นี้เรียกว่า ทุกขาปฏิบัติทา ทันธาภิญญา

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๒.ปฏิบัติทวารรค ๓.อสุภสูตร

ทุกขาปฏิบัติทา ขิปปาภิญญา เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาเห็นความไม่งามในกาย มีสัญญาว่าปฏิกุล ในอาหาร มีสัญญาว่าไม่น่าเพลิดเพลินในโลกทั้งปวง พิจารณาเห็นความไม่เที่ยง ในสังขารทั้งปวงอยู่ เธอมีมรณสัญญาที่ตั้งมั่นดีภายใน เธอเข้าไปอาศัยเสกขพละ ๕ ประการนี้อยู่ คือ สัทธาพละ หิริพละ โอตตปปพละ วิริยพละ ปัญญาพละ แต่ อินทรีย์ ๕ ประการนี้ของเธอ คือ สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธินทรีย์ ปัญญินทรีย์ ย่อมปรากฏแก่กล้า เพราะอินทรีย์ ๕ ประการนี้ปรากฏแก่กล้า เธอ จึงบรรลุคุณวิเศษเพื่อความสิ้นอาสวะเร็ว นี้เรียกว่า ทุกขาปฏิบัติทา ขิปปาภิญญา

สุขาปฏิบัติทา ทันธาภิญญา เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้สังต์จากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน ที่มีวิตกวิจารณ์ ปิติและสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป ภิกษุ บรรลุทุติยฌานที่มีความผ่องใสในภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ไม่มีวิตกวิจารณ์ มีแต่ปิติและสุขอันเกิดจากสมาธิอยู่ เพราะปิติจางคลายไป ภิกษุมีอุเบกขา มีสติ สัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย บรรลุตติยฌานที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญว่า "ผู้มีอุเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข" เพราะละสุขและทุกขีได้ เพราะโสมนัสและโทมนัส ดับไปก่อนแล้ว ภิกษุบรรลุจตตถฌานที่ไม่มีทุกขีไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขา อยู่ ภิกษุเข้าไปอาศัยเสกขพละ ๕ ประการนี้อยู่ คือ สัทธาพละ หิริพละ โอตตปป- พละ วิริยพละ ปัญญาพละ แต่อินทรีย์ ๕ ประการนี้ของเธอ คือ สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธินทรีย์ ปัญญินทรีย์ ย่อมปรากฏอ่อน เพราะอินทรีย์ ๕ ประการนี้ปรากฏอ่อน เธอจึงบรรลุคุณวิเศษเพื่อความสิ้นอาสวะช้า นี้เรียกว่า สุขาปฏิบัติทา ทันธาภิญญา

สุขาปฏิบัติทา ขิปปาภิญญา เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้สังต์จากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุ ปฐมฌาน ฯลฯ อยู่ เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป ภิกษุบรรลุทุติยฌาน ฯลฯ อยู่ เพราะปิติจางคลายไป ภิกษุมีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย บรรลุตติยฌาน ฯลฯ อยู่ เพราะละสุขและทุกขีได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๔.จตุตถปิณฑาสก]

๒.ปฏิบัติทวารรค ๔. ปลุมนขมสูตร

“ไปก่อนแล้ว ภิกษุบรรลจตุตถฌาน ฯลฯ อยู่ เธอเข้าไปอาศัยเสกขผละ ๕ ประการ
นี้อยู่ คือ สัทธาผละ หิริผละ โอตตปผละ วิริยผละ ปัญญาผละ และอินทรีย์
๕ ประการนี้ของเธอ คือ สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธินทรีย์ ปัญญินทรีย์
ยอมปรากฏแก่กล้า เพราะอินทรีย์ ๕ ประการนี้ปรากฏแก่กล้า เธอจึงบรรล
คุณวิเศษเพื่อความสิ้นอาสวะเร็ว นี้เรียกว่า สุขาปฏิบัติทา ขิปปาภิญญา
ภิกษุทั้งหลาย ปฏิบัติทา ๔ ประการนี้แล

อสุกสูตรที่ ๓ จบ

๔. ปลุมนขมสูตร

ว่าด้วยปฏิบัติทาที่อดทน สูตรที่ ๑

[๑๖๔] ภิกษุทั้งหลาย ปฏิบัติทา ๔ ประการนี้

ปฏิบัติทา ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. อักขมา ปฏิบัติทา (ข้อปฏิบัติที่ไม่อดทน)
๒. ขมา ปฏิบัติทา^๑ (ข้อปฏิบัติที่อดทน)
๓. ทมา ปฏิบัติทา^๒ (ข้อปฏิบัติที่ขมใจ)
๔. สมา ปฏิบัติทา^๓ (ข้อปฏิบัติที่ระงับ)

อักขมา ปฏิบัติทา เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ด่าโต้ตอบคนที่ด่า โกรธตอบคนที่โกรธ เถียงโต้
ตอบคนที่เถียง นี้เรียกว่า อักขมา ปฏิบัติทา

ขมา ปฏิบัติทา เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่ด่าโต้ตอบคนที่ด่า ไม่โกรธตอบคนที่โกรธ ไม่
เถียงโต้ตอบคนที่เถียง นี้เรียกว่า ขมา ปฏิบัติทา

เชิงอรรถ :

- ^๑ **ขมา ปฏิบัติทา** หมายถึงอริวาสักปฏิบัติทา (ข้อปฏิบัติที่อดกลั้นอดทน) (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๖๔/๓๘๙)
- ^๒ **ทมา ปฏิบัติทา** หมายถึงอินทรีย์ทมนปฏิบัติทา (ข้อปฏิบัติที่ขมอินทรีย์ทั้งหก คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย
และใจ) (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๖๔/๓๘๙)
- ^๓ **สมา ปฏิบัติทา** หมายถึงอกุสลวิตักกวุปสมนปฏิบัติทา (ข้อปฏิบัติเพื่อระงับอกุศลวิตัก) (อง.จตุกก.อ.
๒/๑๖๔/๓๘๙)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๒๓๐ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๒.ปฏิบัติทวารรค ๕.หุติยขมสูตร

ทมา ปฏิปทา เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้เห็นรูปทางตาแล้วไม่รวบถือ^๑ ไม่แยกถือ^๒ ย่อมปฏิบัติเพื่อความสำรวมจักขุนทรีย์ซึ่งเมื่อไม่สำรวมแล้วก็เป็นเหตุให้ถูกบาปอกุศลธรรมคืออกิขณาและโทมนัสครอบงำได้ จึงรักษาจักขุนทรีย์ ถึงความสำรวมจักขุนทรีย์ ฟังเสียงทางหู ... ดมกลิ่นทางจมูก ... ลิ้มรสทางลิ้น ... ถูกต้องโผฏฐัพพะทางกาย ... รู้ธรรมารมณทางใจแล้ว ไม่รวบถือ ไม่แยกถือ ย่อมปฏิบัติเพื่อความสำรวมในมโนทริยซึ่งเมื่อไม่สำรวมแล้วก็เป็นเหตุให้ถูกบาปอกุศลธรรมคืออกิขณาและโทมนัสครอบงำได้ จึงรักษามโนทริย ถึงความสำรวมในมโนทริย นี้เรียกว่า ทมา ปฏิปทา

สมา ปฏิปทา เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ไม่ยินดีกามวิตกที่เกิดขึ้น ละ บรรเทา ทำให้สงบ ทำให้หมดสิ้นไป ทำให้ถึงความไม่มี ไม่ยินดีพยาบาทวิตกที่เกิดขึ้น ... ไม่ยินดีวิหิงสชาติที่เกิดขึ้น ... ไม่ยินดีบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเกิดขึ้นอีก ละ บรรเทา ทำให้สงบ ทำให้หมดสิ้นไป ทำให้ถึงความไม่มี นี้เรียกว่า สมา ปฏิปทา

ภิกษุทั้งหลาย ปฏิปทา ๔ ประการนี้แล

ปฐมขมสูตรที่ ๔ จบ

๕. หุติยขมสูตร

ว่าด้วยปฏิบัติทวารที่อดทน สูตรที่ ๒

[๑๖๕] ภิกษุทั้งหลาย ปฏิปทา ๔ ประการนี้

ปฏิบัติทวาร ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. อักขมา ปฏิปทา	๒. ขมา ปฏิปทา
๓. ทมา ปฏิปทา	๔. สมา ปฏิปทา

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๑๔ (สังวรสูตร) หน้า ๒๕ ในเล่มนี้

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ข้อ ๑๔ (สังวรสูตร) หน้า ๒๕ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๒.ปฏิบัติทวารรค ๕.หุติยขมสูตร

อักษมา ปฏิปทา เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ไม่อดทนต่อความหนาว ความร้อน ความหิว กระจาย ต่อการถูกเหยียบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลายรบกวน ต่อถ้อยคำหยาบคายร้ายแรงต่าง ๆ เป็นผู้ไม่อดกลั้นเวทนาทั้งหลาย อันมีในร่างกายที่เกิดขึ้นแล้ว เป็นทุกข์ กล้าแข็ง เจ็บปวด เผ็ดร้อน ไม่น่ายินดี ไม่น่าพอใจ พรากชีวิต นี้เรียกว่า อักษมา ปฏิปทา

ขมา ปฏิปทา เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้อดทนต่อความหนาว ความร้อน ความหิว กระจาย ต่อการถูกเหยียบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลายรบกวน ต่อถ้อยคำหยาบคายร้ายแรงต่าง ๆ เป็นผู้อดกลั้นเวทนาทั้งหลายอันมีในร่างกายที่เกิดขึ้นแล้ว เป็นทุกข์ กล้าแข็ง เจ็บปวด เผ็ดร้อน ไม่น่ายินดี ไม่น่าพอใจ พรากชีวิต นี้เรียกว่า ขมา ปฏิปทา

ทมา ปฏิปทา เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เห็นรูปทางตาแล้วไม่รวบถือ ไม่แยกถือ ย่อมปฏิบัติเพื่อความสำรวมจักขุนทรีย์ ซึ่งเมื่อไม่สำรวมแล้วก็เป็นเหตุให้ถูกบาปอกุศลธรรมคืออกิขณาและโทมนัสครอบงำได้ จึงรักษาจักขุนทรีย์ ถึงความสำรวมในจักขุนทรีย์ ฟังเสียงทางหู ... ดมกลิ่นทางจมูก ... ลิ้มรสทางลิ้น ... ถูกต้องโผฏฐัพพะทางกาย ... รู้ธรรมารมณ์ทางใจแล้ว ไม่รวบถือ ไม่แยกถือ ย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมมโนทรีย์ ซึ่งเมื่อไม่สำรวมแล้วก็เป็นเหตุให้ถูกบาปอกุศลธรรมคืออกิขณาและโทมนัสครอบงำได้ จึงรักษามโนทรีย์ ถึงความสำรวมในมโนทรีย์ นี้เรียกว่า ทมา ปฏิปทา

สมา ปฏิปทา เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ไม่ยินดีกามวิตกที่เกิดขึ้น ละ บรรเทา ทำให้สงบ ทำให้หมดสิ้นไป ทำให้ถึงความไม่มี ไม่ยินดีพยาบาทวิตกที่เกิดขึ้น ... ไม่ยินดีวิหิงสาวิตกที่เกิดขึ้น ... ไม่ยินดีบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเกิดขึ้นอีก ละ บรรเทา ทำให้สงบ ทำให้หมดสิ้นไป ทำให้ถึงความไม่มี นี้เรียกว่า สมา ปฏิปทา

ภิกษุทั้งหลาย ปฏิปทา ๔ ประการนี้แล

หุติยขมสูตรที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๒.ปฏิบัติทวารรค ๗.มหาโมคคัลลานสูตร

๖. อุภยสูตร

ว่าด้วยปฏิบัติทวารที่มีลักษณะเหมือนกันทั้ง ๒ ส่วน

[๑๖๖] ภิกษุทั้งหลาย ปฏิบัติทวาร ๔ ประการนี้

ปฏิบัติทวาร ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ทุกขาปฏิบัติทวาร ทันทธาภิญญา (ปฏิบัติลำบากและรู้ได้ช้า)
๒. ทุกขาปฏิบัติทวาร ขิปปาภิญญา (ปฏิบัติลำบาก แต่รู้ได้เร็ว)
๓. สุขาปฏิบัติทวาร ทันทธาภิญญา (ปฏิบัติสะดวก แต่รู้ได้ช้า)
๔. สุขาปฏิบัติทวาร ขิปปาภิญญา (ปฏิบัติสะดวกและรู้ได้เร็ว)

บรรดาปฏิบัติทวาร ๔ ประการนั้น ทุกขาปฏิบัติทวาร ทันทธาภิญญา ปฏิบัติทวารนี้บัณฑิตกล่าวว่าเป็นข้อปฏิบัติต่ำทั้ง ๒ ส่วน คือ ต่ำเพราะการปฏิบัติลำบากและต่ำเพราะรู้ได้ช้า ปฏิบัติทวารนี้บัณฑิตกล่าวว่าเป็นข้อปฏิบัติต่ำทั้ง ๒ ส่วน

บรรดาปฏิบัติทวาร ๔ ประการนั้น ทุกขาปฏิบัติทวาร ขิปปาภิญญา ปฏิบัติทวารนี้บัณฑิตกล่าวว่าเป็นข้อปฏิบัติต่ำเพราะปฏิบัติลำบาก

บรรดาปฏิบัติทวาร ๔ ประการนั้น สุขาปฏิบัติทวาร ทันทธาภิญญา ปฏิบัติทวารนี้บัณฑิตกล่าวว่าเป็นข้อปฏิบัติต่ำเพราะรู้ได้ช้า

บรรดาปฏิบัติทวาร ๔ ประการนั้น สุขาปฏิบัติทวาร ขิปปาภิญญา ปฏิบัติทวารนี้บัณฑิตกล่าวว่าเป็นข้อปฏิบัติประณีตทั้ง ๒ ส่วน คือ ประณีตเพราะปฏิบัติสะดวกและประณีตเพราะรู้ได้เร็ว ปฏิบัติทวารนี้บัณฑิตกล่าวว่าเป็นข้อปฏิบัติประณีตทั้ง ๒ ส่วน

ภิกษุทั้งหลาย ปฏิบัติทวาร ๔ ประการนี้แล

อุภยสูตรที่ ๖ จบ

๗. มหาโมคคัลลานสูตร

ว่าด้วยปฏิบัติทวารที่เป็นเหตุให้จิตของพระมหาโมคคัลลานะหลุดพ้น

[๑๖๗] ครั้งนั้นแล ท่านพระสารีบุตรเข้าไปหาท่านพระมหาโมคคัลลานะถึงที่อยู่ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้ว จึงนั่ง ณ ที่สมควร ได้ถามท่านพระมหาโมคคัลลานะว่า

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๒.ปฏิบัติทวารรค ๘. สารีปุตตสูตร

ท่านโมคคัลลานะ ปฏิบัติ ๔ ประการนี้

ปฏิบัติ ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ทุกขาปฏิบัติ ทันธาภิญญา	๒. ทุกขาปฏิบัติ ขิปปาภิญญา
๓. สุขาปฏิบัติ ทันธาภิญญา	๔. สุขาปฏิบัติ ขิปปาภิญญา

ผู้มีอายุ ปฏิบัติ ๔ ประการนี้แล

บรรดาปฏิบัติ ๔ ประการนี้ เพราะอาศัยปฏิบัติหาข้อไหน จิตของท่านจึง
หลุดพ้นจากอาสวะ ไม่ถ่อมมันด้วยอุปาทาน

ท่านพระมหาโมคคัลลานะตอบว่า ท่านสารีบุตร ปฏิบัติ ๔ ประการนี้

ปฏิบัติ ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ทุกขาปฏิบัติ ทันธาภิญญา	๒. ทุกขาปฏิบัติ ขิปปาภิญญา
๓. สุขาปฏิบัติ ทันธาภิญญา	๔. สุขาปฏิบัติ ขิปปาภิญญา

ผู้มีอายุ ปฏิบัติ ๔ ประการนี้แล

บรรดาปฏิบัติ ๔ ประการนี้ เพราะอาศัยทุกขาปฏิบัติ ขิปปาภิญญา^๑ จิต
ของผมจึงหลุดพ้นจากอาสวะ ไม่ถ่อมมันด้วยอุปาทาน

มหาโมคคัลลานสูตรที่ ๗ จบ

๘. สารีปุตตสูตร

ว่าด้วยปฏิบัติที่เป็นเหตุให้จิตของพระสารีบุตรหลุดพ้น

[๑๖๘] ครั้งนั้นแล ท่านพระมหาโมคคัลลานะเข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึง
ที่อยู่ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้ว จึงนั่ง ณ
ที่สมควร ได้ถามท่านพระสารีบุตรว่า

ท่านสารีบุตร ปฏิบัติ ๔ ประการนี้

ปฏิบัติ ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงการบรรลุอรหัตตมรรคของท่านพระมหาโมคคัลลานะ เป็นทุกขาปฏิบัติ ขิปปาภิญญา
(อง.จตกก. อ. ๒/๑๖๗/๓๙๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๒.ปฏิบัติทวารรค ๙.สังฆารสูตร

๑. ทุกขาปฏิบัติ ทันธาภิญญา ๒. ทุกขาปฏิบัติ ขิปปาภิญญา

๓. สุขาปฏิบัติ ทันธาภิญญา ๔. สุขาปฏิบัติ ขิปปาภิญญา

ผู้มีอายุ ปฏิบัติ ๔ ประการนี้แล

บรรดาปฏิบัติ ๔ ประการนี้ เพราะอาศัยปฏิบัติหาข้อไหน จิตของท่านจึง
หลุดพ้นจากอาสวะ ไม่ถ่อมมันด้วยอุปาทาน

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า ท่านโมคคัลลานะ ปฏิบัติ ๔ ประการนี้

ปฏิบัติ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ทุกขาปฏิบัติ ทันธาภิญญา ๒. ทุกขาปฏิบัติ ขิปปาภิญญา

๓. สุขาปฏิบัติ ทันธาภิญญา ๔. สุขาปฏิบัติ ขิปปาภิญญา

ผู้มีอายุ ปฏิบัติ ๔ ประการนี้แล

บรรดาปฏิบัติ ๔ ประการนี้ เพราะอาศัยสุขาปฏิบัติ ขิปปาภิญญา^๑ จิต
ของผมจึงหลุดพ้นจากอาสวะ ไม่ถ่อมมันด้วยอุปาทาน

สาริปุตตสูตรที่ ๘ จบ

๙. สังฆารสูตร

ว่าด้วยผู้เป็นสังฆารปรินิพพายีในปัจจุบัน

[๑๖๙] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นสังฆารปรินิพพายี^๒ในปัจจุบัน

๒. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นสังฆารปรินิพพายีหลังจากตายแล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงการบรรลุอรหัตตมรรคของท่านพระสารีบุตร เป็นสุขาปฏิบัติ ขิปปาภิญญา (อง.จตกก.อ. ๒/๒๖๘/๓๙๐)

^๒ **สังฆารปรินิพพายี** หมายถึงพระอนาคามี ผู้บำเพ็ญวิปัสสนากัมมัฏฐานล้วน ๆ จนกิเลสสิ้นไปชื่อว่าปรินิพพานโดยต้องใช้ความเพียรมาก (อง.จตกก.อ. ๒/๑๖๙/๓๙๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๒.ปฏิบัติทวารรศ ๙.สังฆชาตสูตร

๓. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นอสังฆชาตปรินิพพายี^๑ในปัจจุบัน

๔. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นอสังฆชาตปรินิพพายีหลังจากตายแล้ว

บุคคลเป็นสังฆชาตปรินิพพายีในปัจจุบัน เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาเห็นความไม่งามในกาย มีสัญญา (ความจำได้หมายรู้)ว่าปฏิภูลในอาหาร มีสัญญาว่าไม่น่าเพลิดเพลินในโลกทั้งปวง พิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในสังสารทั้งปวงอยู่ เธอมีมรณสัญญาที่ตั้งมั่นดีอยู่ภายใน เธอเข้าไปอาศัยเสกขพละ ๕ ประการนี้อยู่ คือ สัทธาพละ หิริพละ โอตตปปพละ วิริยพละ ปัญญาพละ และอินทรีย์ ๕ ประการนี้ของเธอ คือ สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธินทรีย์ ปัญญินทรีย์ ย่อมปรากฏแก่กล้า เพราะอินทรีย์ ๕ ประการนี้ปรากฏแก่กล้า เธอจึงเป็นสังฆชาตปรินิพพายีในปัจจุบัน บุคคลเป็นสังฆชาตปรินิพพายีในปัจจุบัน เป็นอย่างนี้แล

บุคคลเป็นสังฆชาตปรินิพพายีหลังจากตายแล้ว เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาเห็นความไม่งามในกาย มีสัญญาว่าปฏิภูลในอาหาร มีสัญญาว่าไม่น่าเพลิดเพลินในโลกทั้งปวง พิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในสังสารทั้งปวงอยู่ และเธอมีมรณสัญญาที่ตั้งมั่นดีภายใน เธอเข้าไปอาศัยเสกขพละ ๕ ประการนี้อยู่ คือ สัทธาพละ หิริพละ โอตตปปพละ วิริยพละ ปัญญาพละ แต่อินทรีย์ ๕ ประการนี้ของเธอ คือ สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธินทรีย์ ปัญญินทรีย์ ย่อมปรากฏอ่อน เพราะอินทรีย์ ๕ ประการนี้ปรากฏอ่อน เธอจึงเป็นสังฆชาตปรินิพพายีหลังจากตายแล้ว บุคคลเป็นสังฆชาตปรินิพพายีหลังจากตายแล้ว เป็นอย่างนี้แล

บุคคลเป็นอสังฆชาตปรินิพพายีในปัจจุบัน เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้สังต์จากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ อยู่ เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป ภิกษุบรรลุทุติยฌาน ฯลฯ อยู่ เพราะปีติจางคลายไป ภิกษุมือเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย บรรลุตติยฌาน ฯลฯ อยู่ เพราะละสุขและทุกขีได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไป

เชิงอรรถ :

^๑ อสังฆชาตปรินิพพายี หมายถึงพระอนาคามี ผู้บำเพ็ญสมถกัมมัฏฐานจนได้ฌานก่อน (สมถยานิกะ) แล้ว จึงเจริญวิปัสสนา ชื่อว่าปรินิพพานโดยไม่ต้องใช้ความเพียรมาก (อจ.จตกก.อ. ๒/๑๖๙/๓๙๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณฑนาสก]

๒.ปฏิบัติทวารรศ ๑๐.ยุคนัทธสูตร

ก่อนแล้ว ภิกษุบรรลุจตตถนิบาต ฯลฯ อยู่^๑ เธอเข้าไปอาศัยเสกขพละ ๕ ประการนี้ อยู่ คือ สัทธาพละ หิริพละ โอตตปป์พละ วิริยพละ ปัญญาพละยอมมปรากฏแก่กล้า เพราะอินทรีย์ ๕ ประการนี้ปรากฏแก่กล้า เธอจึงเป็นอสังขารปรินิพพายีในปัจจุบัน บุคคลเป็นอสังขารปรินิพพายีในปัจจุบัน เป็นอย่างนี้แล

บุคคลเป็นอสังขารปรินิพพายีหลังจากตายแล้ว เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้สังัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมนิบาต ฯลฯ อยู่ เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป ภิกษุบรรลุทุติยนิบาต ฯลฯ อยู่เพราะปิติจาง คลายไป ภิกษุมีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย บรรลุตติยนิบาต ฯลฯ อยู่ เพราะละสุขและทุกขได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว ภิกษุ บรรลุจตตถนิบาต ฯลฯ อยู่^๑ เธอเข้าไปอาศัยเสกขพละ ๕ ประการ นี้ อยู่ คือ สัทธาพละ หิริพละ โอตตปป์พละ วิริยพละ ปัญญาพละ แต่อินทรีย์ ๕ ประการ นี้ของเธอ คือ สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธินทรีย์ ปัญญินทรีย์ยอมม ปรากฏอ่อน เพราะอินทรีย์ ๕ ประการนี้ปรากฏอ่อน เธอจึงเป็นอสังขารปรินิพพายี หลังจากตายแล้ว บุคคลเป็นอสังขารปรินิพพายีหลังจากตายแล้ว เป็นอย่างนี้แล ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

สังขารสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ยุคนัทธสูตร

ว่าด้วยการเจริญสมณะและวิปัสสนาควบคู่กันไป

[๑๗๐] สมัยหนึ่ง ท่านพระอานนทอยู่ ณ โขสิตาราม เขตกรุงโกสัมพี ณ ที่นั้นแล ท่านพระอานนทเรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุ เหล่านั้นรับคำแล้ว ท่านพระอานนทจึงได้กล่าวเรื่องนี้ว่า

ผู้มีอายุทั้งหลาย ผู้ใดก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นภิกษุหรือภิกษุณีเปิดเผยการบรรลุ อรหัตตผล ในสำนักของเราด้วยมรรค ๔ ประการโดยประการทั้งปวง หรือมรรคใด มรรคหนึ่งบรรดามรรค ๔ ประการนี้

ผู้ใดก็ตาม จะเป็นภิกษุหรือภิกษุณีเปิดเผยการบรรลุอรหัตตผลในสำนักของ เราด้วยมรรค ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๑๖๓ (อสุกสูตร) หน้า ๒๒๙ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๒๓๗ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๒.ปฏิบัติทวารรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เจริญวิปัสสนาอันมีสมณะนำหน้า เมื่อเธอเจริญวิปัสสนาอันมีสมณะนำหน้า มรรคย่อมเกิด เธอเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งมรรค เมื่อเธอเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งมรรคนั้นอยู่ ย่อมละสังโยชนได้ อนุสัยทั้งหลายย่อมสิ้นสุดไป
๒. ภิกษุเจริญสมณะอันมีวิปัสสนานำหน้า เมื่อเธอเจริญสมณะอันมีวิปัสสนานำหน้า มรรคย่อมเกิด เธอเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งมรรคนั้น เมื่อเธอเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งมรรคนั้น ย่อมละสังโยชนได้ อนุสัยทั้งหลายย่อมสิ้นสุดไป
๓. ภิกษุเจริญสมณะและวิปัสสนาควบคู่กันไป เมื่อเธอเจริญสมณะและวิปัสสนาควบคู่กันไป มรรคย่อมเกิด เธอเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งมรรคนั้น เมื่อเธอเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งมรรคนั้น ย่อมละสังโยชนได้ อนุสัยทั้งหลายย่อมสิ้นสุดไป
๔. ภิกษุมีใจถูกอุทัจจะในธรรมกันไว้ในเวลาที่จิตตั้งมั่น สงบภายในมีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ตั้งมั่นอยู่ มรรคก็เกิดขึ้นแก่เธอ เธอเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งมรรคนั้น เมื่อเธอเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งมรรคนั้น ย่อมละสังโยชนได้ อนุสัยทั้งหลายย่อมสิ้นสุดไป

ผู้มีอายุทั้งหลาย ผู้ใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นภิกษุหรือภิกษุณีเปิดเผยการบรรลุอรหัตตผลในสำนักของเราด้วยมรรค ๔ ประการโดยประการทั้งปวง หรือมรรคใดมรรคหนึ่งบรรดามรรค ๔ ประการนี้

ยัคณัถสูตรที่ ๑๐ จบ

ปฏิบัติทวารรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สังขิตตสูตร	๒. วิตถารสูตร
๓. อสุภสูตร	๔. ปฐมขมสูตร
๕. ทุตติยขมสูตร	๖. อุภยสูตร
๗. มหาโมคคัลลานสูตร	๘. สาริปุตตสูตร
๙. สสังขารสูตร	๑๐. ยัคณัถสูตร

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๓.สัญญาเจตนนิยวรรค ๑.เจตนาสูตร

๓. สัญญาเจตนนิยวรรค

หมวดว่าด้วยความจงใจ

๑. เจตนาสูตร

ว่าด้วยเจตนา

[๑๗๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย เมื่อกาย^๑มีอยู่ สุขทุกข์ภายในย่อมเกิดขึ้น เพราะกายสัญญาเจตนา^๒เป็นเหตุ เมื่อวาจามีอยู่ สุขทุกข์ภายในย่อมเกิดขึ้น เพราะวจีสัญญาเจตนาเป็นเหตุ หรือเมื่อใจมีอยู่ สุขทุกข์ภายในย่อมเกิดขึ้น เพราะมโนสัญญาเจตนาเป็นเหตุ คือ เพราะอริขชาเป็นปัจจัย

บุคคลปรุ่แต่งกายสังขาร^๓อันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นด้วยตนเองบ้าง บุคคลอื่นปรุ่แต่งกายสังขารของบุคคลนั้นอันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นแก่บุคคลนั้นบ้าง บุคคลรู้สึกตัว ปรุ่แต่งกายสังขารอันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นบ้าง บุคคลไม่รู้สึกตัว ปรุ่แต่งกายสังขารอันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นบ้าง

บุคคลปรุ่แต่งวจีสังขาร^๔อันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นด้วยตนเองบ้าง บุคคลอื่นปรุ่แต่งวจีสังขารของบุคคลนั้นอันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นแก่บุคคลนั้นบ้าง บุคคลรู้สึกตัว ปรุ่แต่งวจีสังขารอันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นบ้าง บุคคลไม่รู้สึกตัว ปรุ่แต่งวจีสังขารอันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นบ้าง

เชิงอรรถ :

^๑ กาย ในที่นี้หมายถึงกายทวาร ได้แก่ กายวิญญูติ (ความเคลื่อนไหวร่างกายให้รู้ความหมาย เช่น สันติริชะ โบกมือ ขยับตา ติดนิ้ว) (อง.จตกก.๑. ๒/๑๗๑/๓๙๒)

^๒ กายสัญญาเจตนา หมายถึงความจงใจทางกาย ที่เป็นปัจจัยให้เกิดกรรม ได้แก่ กายกรรม มี ๒๐ ประการ คือ กามาวจรกุศล ๘ อกุศล ๑๒ สุขเกิดขึ้นเพราะกุศลกรรม ๘ ประการเป็นปัจจัย ทุกข์เกิดขึ้นเพราะ อกุศลกรรม ๑๒ ประการเป็นปัจจัย วจีสัญญาเจตนาและมโนสัญญาเจตนา ก็มีนัยเช่นเดียวกัน (อง.จตกก.๑. ๒/๑๗๑/๓๙๒)

^๓ กายสังขาร หมายถึงสภาพปรุ่แต่งการกระทำทางกาย หรือกายสัญญาเจตนา คือ ความจงใจทางกาย (อง.ติก.๑. ๒/๒๓/๑๐๑)

^๔ วจีสังขาร หมายถึงสภาพปรุ่แต่งการกระทำทางวาจา ได้แก่ วิตกและวิจารณ์ หรือวจีสัญญาเจตนา คือ ความจงใจทางวาจา (อง.ติก.๑. ๒/๒๓/๑๐๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๒๓๙ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๔.จตุตถปิณฑาสก]

๓.สัญญาเจตนิยวรรค ๑.เจตนาสูตร

บุคคลปรุ้งแต่งมโนสังขาร^๑อันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นด้วยตนเองบ้าง
บุคคลอื่นปรุ้งแต่งมโนสังขารของบุคคลนั้นอันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นแก่บุคคล
นั้นบ้าง บุคคลรู้สึกตัว ปรุ้งแต่งมโนสังขารอันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นบ้าง
บุคคลไม่รู้สึกตัว ปรุ้งแต่งมโนสังขารอันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นบ้าง

อริชชายอมตกไปตามกรรมเหล่านี้ แต่เพราะอริชชาดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ
กายอันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นแก่บุคคลนั้นจึงไม่มี วาจาอันเป็นปัจจัยให้
สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นแก่บุคคลนั้นจึงไม่มี ใจอันเป็นปัจจัยให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้น
แก่บุคคลนั้นจึงไม่มี เขต ฯลฯ วัตถุ ฯลฯ आयตนะ ฯลฯ อธิกรณะ^๒อันเป็นปัจจัย
ให้สุขทุกข์ภายในเกิดขึ้นแก่บุคคลนั้น จึงไม่มี

ภิกษุทั้งหลาย ความได้อัตภาพ ๔ ประการ^๓นี้

ความได้อัตภาพ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความได้อัตภาพที่สัญญาเจตนาของตนดำเนินไป มิใช่สัญญาเจตนาของ
ผู้อื่นดำเนินไป
๒. ความได้อัตภาพที่สัญญาเจตนาของผู้อื่นดำเนินไป มิใช่สัญญาเจตนา
ของตนดำเนินไป
๓. ความได้อัตภาพที่สัญญาเจตนาของตนและสัญญาเจตนาของผู้อื่นดำเนินไป
๔. ความได้อัตภาพที่มีใช่สัญญาเจตนาของตนและมีใช่สัญญาเจตนาของผู้
อื่นดำเนินไป

ภิกษุทั้งหลาย ความได้อัตภาพ ๔ ประการนี้แล”

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระสารีบุตรได้ทูลถามพระผู้มีพระภาค
ดังนี้ว่า

เชิงอรรถ :

^๑ มโนสังขาร หมายถึงสภาพปรุ้งแต่งการกระทำทางใจ ได้แก่ สัญญาและเวทนา หรือมโนสัญญาเจตนา คือ
ความจงใจทางใจ (อง.ตัก.อ. ๒/๒๓/๑๐๑)

^๒ คำว่า “เขต วัตถุ आयตนะ และอธิกรณะ” นี้เป็นชื่อของกุศลกรรมและอกุศลกรรม ซึ่งมีความหมายว่า
ทิ้งอก ที่เกิด หรือที่ตั้งแห่งริบากที่เป็นสุขทุกข์ (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๓๑/๓๙๔)

^๓ ที.ปา. ๑๑/๓๑๒/๒๐๖

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๓.สัญญาเจตนิยวรรค ๑.เจตนาสูตร

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทราบชัดเนื้อความแห่งธรรมที่พระองค์ตรัสไว้โดยย่อนี้ได้โดยพิสดารอย่างนี้ว่า บรรดาความได้อัตภาพ ๔ ประการนั้น ความได้อัตภาพที่สัญญาเจตนาของตนดำเนินไป มิใช่สัญญาเจตนาของผู้อื่นดำเนินไป นี่คือการจติจากกายนั้นของสัตว์เหล่านั้น มิได้เพราะสัญญาเจตนาของตนเป็นเหตุ ความได้อัตภาพที่สัญญาเจตนาของผู้อื่นดำเนินไป มิใช่สัญญาเจตนาของตนดำเนินไป นี่คือการจติจากกายนั้นของสัตว์เหล่านั้น มิได้เพราะสัญญาเจตนาของผู้อื่นเป็นเหตุ ความได้อัตภาพที่สัญญาเจตนาของตนและสัญญาเจตนาของผู้อื่นดำเนินไป นี่คือการจติจากกายนั้นของสัตว์เหล่านั้น มิได้เพราะสัญญาเจตนาของตนและสัญญาเจตนาของผู้อื่นเป็นเหตุ ความได้อัตภาพที่มีสัญญาเจตนาของตนและมีสัญญาเจตนาของผู้อื่นดำเนินไปนี้พึงเห็นเทวดาพวกไหนที่ดำเนินไปด้วยอัตภาพนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “สารีบุตร พึงเห็นเทวดาทั้งหลายผู้เข้าถึงชั้นเนวสัญญานาสัญญายตนะ ด้วยอัตภาพนั้น”

ท่านพระสารีบุตรทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอแลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สัตว์บางพวกในโลกนี้จติจากกายนั้นแล้วเป็นอาคามีกลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้ และอะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สัตว์บางพวกในโลกนี้จติจากกายนั้นแล้วเป็นอนาคามีผู้ไม่กลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “สารีบุตร บุคคลบางคนในโลกนี้ยังละโอรัมภาคิยสังโยชน์ (สังโยชน์เบื้องต่ำ)ไม่ได้ แต่บรรลุเนวสัญญานาสัญญายตนะมานอยู่ในปัจจุบัน เขาชอบใจเนวสัญญานาสัญญายตนะมานั้น ดิตใจเนวสัญญานาสัญญายตนะมานั้น และถึงความปลื้มใจกับเนวสัญญานาสัญญายตนะมานั้น เขาดำรงอยู่ในเนวสัญญานาสัญญายตนะมานั้น น้อมใจไปในเนวสัญญานาสัญญายตนะมานั้น ชอบอยู่กับเนวสัญญานาสัญญายตนะมานั้นโดยมาก ไม่เสื่อม เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับพวกเทวดาชั้นเนวสัญญานาสัญญายตนะภพ เขาจติจากชั้นนั้นแล้วเป็นอาคามีกลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้^๑

เชิงอรรถ :

^๑ กลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้ หมายถึงกลับมาสู่ความเป็นผู้มีชั้น ๕ อันเป็นกามาวจร คือ ไม่เกิดในภพนั้น และไม่เกิดในภพชั้นสูงขึ้นไป (อภ.จตกก.อ. ๒/๑๗๑/๓๙๕)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๓.สัญเจตนิยวรรค ๒.วิภัตติสูตร

บุคคลบางคนในโลกนี้จะโอรัมภาคิยสังโยชนได้ บรรลุนิวาสัญญานาสัญญา-
ยตนฉานอยู่ในปัจจุบัน เขาชอบใจ พอใจนิวาสัญญานาสัญญาตนฉานนั้นและถึง
ความปลื้มใจกับนิวาสัญญานาสัญญาตนฉานนั้น เขาดำรงอยู่ในนิวาสัญญา-
นาสัญญาตนฉานนั้น น้อมใจไปในนิวาสัญญานาสัญญาตนฉานนั้น ชอบอยู่กับ
นิวาสัญญานาสัญญาตนฉานนั้นโดยมาก ไม่เสื่อม เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความ
เป็นผู้อยู่ร่วมกับพวกเทวดาชั้นนิวาสัญญานาสัญญาตนฉาน เขาจตจากชั้นนั้นแล้ว
เป็นอนาคามี ไม่กลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้^๑

สารีบุตร นี้แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สัตว์บางพวกในโลกนี้จตจากกายนั้นแล้ว
เป็นอนาคามี กลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้ นี้แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สัตว์บางพวกใน
โลกนี้จตจากกายนั้นแล้ว เป็นอนาคามีไม่กลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้”

เจตนาสูตรที่ ๑ จบ

๒. วิภัตติสูตร

ว่าด้วยการจำแนกปฏิสัมภิตา

[๑๗๒] ณ ที่นั้นแล ท่านพระสารีบุตรเรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า ท่าน
ทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับคำแล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวเรื่องนี้ว่า

ท่านทั้งหลาย เราอุปสมบทได้กึ่งเดือนได้ทำให้แจ้งซึ่งอฏฺฐปฏิสัมภิตา (ปัญญา
แตกฉานในอรรถ^๒) โดยเหตุ โดยพยัญชนะ เราจะบอก^๓ แสดง^๔ บัญญัติ^๕ กำหนด^๖

เชิงอรรถ :

^๑ ไม่กลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้ หมายถึงไม่กลับมาสู่ความเป็นผู้มีชั้น^๕ ไม่เกิดในภพเบื้องต่ำ คือ เกิด
ในภพนั้นบ้าง เกิดในภพเบื้องสูงขึ้นไปบ้าง ปรีนิพพานในภพชั้นนั้นนั้นแลบ้าง (อง.จตกก.อ. ๒/๑๗๑/๓๙๕)

^๒ อรรถ คือ ประโยชน์^๕ ประการ ในที่นี้ โดยย่อ หมายถึงเหตุผลที่พึงถึงพึงบรรลุ โดยประเภท
หมายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นแต่ปัจจัย นิพพาน เนื้อความที่ตรัสไว้ วิบาก (ผล) และกิริยา (อง.จตกก.อ.
๒/๑๗๒/๓๙๕, อง.จตกก.ฎีกา ๒/๑๗๒/๔๓๔)

^๓ หมายถึงกล่าวคำเริ่มต้น แสดงคำเริ่มต้น (อง.จตกก.อ. ๒/๑๗๒/๓๙๕, อง.จตกก.ฎีกา ๒/๑๗๒/๔๓๔)

^๔ หมายถึงการให้อุทเทส (คำเริ่มต้น) จบลง (อง.จตกก.ฎีกา ๒/๑๗๒/๔๓๔)

^๕ หมายถึงการประกาศให้รู้ถึงเนื้อความตามที่ตั้งอุทเทสไว้โดยประการต่าง ๆ ตามที่ยกแสดงไว้

^๖ หมายถึงการให้เนื้อความนั้นดำเนินไปโดยประการต่าง ๆ (อง.จตกก.ฎีกา ๒/๑๗๒/๔๓๕)

พระสูตรต้นปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๔.จตุตถปิณฑนาสก]

๓.สัญญาเจตนียวรรค ๒.วิภัตติสูตร

เปิดเผย^๑ จำแนก^๒ ทำใ้ห่าง^๓ซึ่งอรรถปฏิสัมพันธ์นั้นโดยวิธีต่าง ๆ ผู้มีความสงสัยหรือเคลือบแคลงพึงถาม เราพอใจที่จะตอบข้อสงสัย พระศาสดาของเราทั้งหลาย ผู้ทรงฉลาดดีในธรรมทั้งหลาย ประทับอยู่ต่อหน้าเราทั้งหลายแล้ว

เราอุปสมบทได้ก็เดือนได้ทำให้แจ้ง ธรรมปฏิสัมพันธ์ (ปัญญาแตกฉานในธรรม) โดยเหตุ โดยพยัญชนะ เราจะบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำใ้ห่างซึ่งธรรมปฏิสัมพันธ์นั้นโดยวิธีต่าง ๆ ผู้มีความสงสัยหรือเคลือบแคลงพึงถาม เราพอใจที่จะตอบข้อสงสัย พระศาสดาของเราทั้งหลาย ผู้ทรงฉลาดดีในธรรมทั้งหลาย ประทับอยู่ต่อหน้าเราทั้งหลายแล้ว

เราอุปสมบทได้ก็เดือนได้ทำให้แจ้งนิรุตติปฏิสัมพันธ์ (ปัญญาแตกฉานในนิรุกติ) โดยเหตุ โดยพยัญชนะ เราจะบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำใ้ห่างซึ่งนิรุตติปฏิสัมพันธ์นั้นโดยวิธีต่าง ๆ ผู้มีความสงสัยหรือเคลือบแคลงพึงถาม เราพอใจที่จะตอบข้อสงสัย พระศาสดาของเราทั้งหลาย ผู้ทรงฉลาดดีในธรรมทั้งหลาย ประทับอยู่ต่อหน้าเราทั้งหลายแล้ว

เราอุปสมบทได้ก็เดือนได้ทำให้แจ้งปฏิภาณปฏิสัมพันธ์ (ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ) โดยเหตุ โดยพยัญชนะ เราจะบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำใ้ห่างซึ่งปฏิภาณปฏิสัมพันธ์นั้นโดยวิธีต่าง ๆ ผู้มีความสงสัยหรือเคลือบแคลงพึงถาม เราพอใจที่จะตอบข้อสงสัย พระศาสดาของเราทั้งหลาย ผู้ทรงฉลาดดีในธรรมทั้งหลาย ประทับอยู่ต่อหน้าเราทั้งหลายแล้ว

วิภัตติสูตรที่ ๒ จบ

เชิงอรรถ :

- ^๑ หมายถึงการชี้แจงแสดงเนื้อความตามที่ตั้งอุทเทสไว้ โดยการวกกลับมาอธิบายซ้ำอีก (อง.จตุกก.ฐีกา ๒/๑๗๒/๔๓๕)
- ^๒ หมายถึงการจำแนกประเด็นที่เปิดแล้ว (อง.จตุกก.ฐีกา ๒/๑๗๒/๔๓๕)
- ^๓ หมายถึงการแสดงประเด็นที่จำแนกไว้ให้ชัดเจนด้วยการชี้เหตุและยกอุทาหรณ์ต่างๆมาประกอบ (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๗๒/๓๙๙, อง.จตุกก.ฐีกา ๒/๑๗๒/๔๓๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๒๔๓ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๔.จตุตถปิณฑนาสก]

๓.สังยุตตนิกายวรรค ๔.อนันตสูตร

๓. มหาโกฏิสูตร

ว่าด้วยพระมหาโกฏิเถระ

[๑๗๓] ครั้งนั้นแล ท่านพระมหาโกฏิเถระเข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้ว จึงนั่ง ณ ที่สมควร ได้ถามท่านพระสารีบุตรดังนี้ว่า

“ผู้มีอายุ เพราะผัสสายตนะ^๑ ๖ ประการดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ อะไรอื่น^๒ ยังมีอยู่หรือ^๓”

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า “ผู้มีอายุ อย่างกล่าวนั้น”

ท่านพระมหาโกฏิเถระถามว่า “ผู้มีอายุ เพราะผัสสายตนะ ๖ ประการดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ อะไรอื่นไม่มีอยู่หรือ^๔”

“ผู้มีอายุ อย่างกล่าวนั้น”

“ผู้มีอายุ เพราะผัสสายตนะ ๖ ประการดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ อะไรอื่นทั้งมีอยู่และไม่มีอยู่หรือ^๕”

“ผู้มีอายุ อย่างกล่าวนั้น”

“ผู้มีอายุ เพราะผัสสายตนะ ๖ ประการดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ อะไรอื่นมีอยู่ก็มีใช่ ไม่มีอยู่ก็มีใช่หรือ^๖”

“ผู้มีอายุ อย่างกล่าวนั้น”

เชิงอรรถ :

^๑ ผัสสายตนะ หมายถึงที่เกิดผัสสะ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๗๓/๓๙๖)

^๒ หมายถึงกิเลสมีประมาณน้อยอย่างอื่นจากผัสสายตนะ ๖ นั้น (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๗๓/๓๙๖)

^๓ ลักษณะการถามแบบนี้จัดเป็นการถามอย่างสัสสตวาทะ (ลัทธิที่ถือว่าตัดตาและโลกเที่ยง) (ดู ที.สี. (แปล) ๙/๓๐-๓๙/๑๑-๑๖)

^๔ ลักษณะการถามแบบนี้จัดเป็นการถามอย่างอุจเฉทวาทะ (ลัทธิที่ถือว่าหลังจากตายแล้วตัดตาขาดสูญ) (ดู ที.สี. (แปล) ๙/๘๔-๙๒/๓๔-๓๖)

^๕ ลักษณะการถามแบบนี้จัดเป็นการถามอย่างเอกัจจสัสสตวาทะ (ลัทธิที่ถือว่าบางอย่างเที่ยง) (ดู ที.สี. (แปล) ๙/๓๘-๕๗/๑๖-๒๔)

^๖ ลักษณะการถามแบบนี้ จัดเป็นการถามอย่างอมราวิกเขปวาทะ (ลัทธิที่พูดหลบเลี่ยง ไม่แน่นอนตายตัว) (ดู ที.สี. (แปล) ๙/๖๑-๖๖/๒๔-๒๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๔.จตุตถปิณฑนาสก]

๓.สังยุเจตนียวรรค ๔.อานันทสูตร

ท่านพระมหาโกฏิฐิตะกล่าวว่า “เมื่อผมถามว่า ‘ผู้มีอายุ เพราะผัสสายตนะ ๖ ประการดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ อะไรอื่นยังมีอยู่หรือ’ ท่านตอบว่า ‘อย่ากล่าวอย่างนั้น’ เมื่อผมถามว่า ‘เพราะผัสสายตนะ ๖ ประการดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ อะไรอื่นไม่มีอยู่หรือ’ ท่านก็ตอบว่า ‘อย่ากล่าวอย่างนั้น’ เมื่อผมถามว่า ‘เพราะผัสสายตนะ ๖ ประการดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ อะไรอื่นทั้งมีอยู่และไม่มีอยู่หรือ’ ท่านก็ตอบว่า ‘อย่ากล่าวอย่างนั้น’ เมื่อผมถามว่า ‘เพราะผัสสายตนะ ๖ ประการดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ อะไรอื่นมีอยู่ก็มีใช้ไม่มีอยู่ก็มีใช้หรือ’ ท่านก็ตอบว่า ‘อย่ากล่าวอย่างนั้น’ ก็คำที่ท่านกล่าวแล้วนี้จะทราบความหมายได้อย่างไร”

ท่านพระสารีบุตรกล่าวตอบว่า “ผู้มีอายุ เมื่อบุคคลกล่าวว่า ‘เพราะผัสสายตนะ ๖ ประการดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ อะไรอื่นยังมีอยู่หรือ’ ชื่อว่าคิดปรุงแต่งสิ่งที่ไม่ควรคิดปรุงแต่ง เมื่อบุคคลกล่าวว่า ‘เพราะผัสสายตนะ ๖ ประการดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ อะไรอื่นไม่มีอยู่หรือ’ ชื่อว่าคิดปรุงแต่งสิ่งที่ไม่ควรคิดปรุงแต่ง เมื่อบุคคลกล่าวว่า ‘เพราะผัสสายตนะ ๖ ประการดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ อะไรอื่นทั้งมีอยู่และไม่มีอยู่หรือ’ ชื่อว่าคิดปรุงแต่งสิ่งที่ไม่ควรคิดปรุงแต่ง เมื่อบุคคลกล่าวว่า ‘เพราะผัสสายตนะ ๖ ประการดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ อะไรอื่นมีอยู่ก็มีใช้ไม่มีอยู่ก็มีใช้หรือ’ ชื่อว่าคิดปรุงแต่งสิ่งที่ไม่ควรคิดปรุงแต่ง ผู้มีอายุ ปปัญจธรรม^๑ (สิ่งที่คิดปรุงแต่ง) ย่อมดำเนินไปทราบเท่าที่ผัสสายตนะ ๖ ดำเนินไป ผัสสายตนะ ๖ ก็ดำเนินไปทราบเท่าที่ปัญจธรรมดำเนินไป ผู้มีอายุ เพราะผัสสายตนะ ๖ ประการดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ ปปัญจธรรมจึงดับสนิท ระวังไป”

มหาโกฏิฐิตสูตรที่ ๓ จบ

๔. อานันทสูตร

ว่าด้วยพระอานันท์

[๑๗๔] ครั้งนั้นแล ท่านพระอานันท์เข้าไปหาท่านพระมหาโกฏิฐิตะถึงที่อยู่ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้ว จึงนั่ง ณ ที่สมควร ได้ถามท่านพระมหาโกฏิฐิตะดังนี้ว่า

เชิงอรรถ :

^๑ ปปัญจธรรม ในที่นี้หมายถึงกิเลสที่ทำให้คิดปรุงแต่งยึดเยื้อ ได้แก่ ตัณหา มานะ ทิฐิ (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๗๓/๓๙๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๒๔๕ }

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๓.สัญเจตนิยวรรค ๔.อนันทสูตร

“ผู้มีอายุ เพราะผัสสายตนะ ๖ ประการดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ อะไรอื่น ยังมีอยู่หรือ”

ท่านพระมหาโกฏิฐิตะตอบว่า “ผู้มีอายุ อย่างกล่าวอย่างนั้น”

ท่านพระอนนทถามว่า “เพราะผัสสายตนะ ๖ ประการดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ อะไรอื่นไม่มีอยู่หรือ”

“ผู้มีอายุ อย่างกล่าวอย่างนั้น”

“ผู้มีอายุ เพราะผัสสายตนะ ๖ ประการดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ อะไรอื่น ทั้งมีอยู่ และไม่มีอยู่หรือ”

“ผู้มีอายุ อย่างกล่าวอย่างนั้น”

“ผู้มีอายุ เพราะผัสสายตนะ ๖ ประการดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ อะไรอื่น มีอยู่ก็มีใช่ ไม่มีอยู่ก็มีใช่หรือ”

“ผู้มีอายุ อย่างกล่าวอย่างนั้น”

ท่านพระอนนทกล่าวว่า “เมื่อผมถามว่า ‘ผู้มีอายุ เพราะผัสสายตนะ ๖ ประการดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ อะไรอื่นยังมีอยู่หรือ’ ท่านตอบว่า ‘อย่างกล่าวอย่างนั้น’ เมื่อผมถามว่า ‘เพราะผัสสายตนะ ๖ ประการดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ อะไรอื่นไม่มีอยู่หรือ’ ท่านก็ตอบว่า ‘อย่างกล่าวอย่างนั้น’ เมื่อผมถามว่า ‘เพราะผัสสายตนะ ๖ ประการดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ อะไรอื่นทั้งมีอยู่และไม่มีอยู่หรือ’ ท่านก็ตอบว่า ‘อย่างกล่าวอย่างนั้น’ เมื่อผมถามว่า ‘เพราะผัสสายตนะ ๖ ประการดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ อะไรอื่นมีอยู่ก็มีใช่ ไม่มีอยู่ก็มีใช่หรือ’ ท่านก็ตอบว่า ‘อย่างกล่าวอย่างนั้น’ ผู้มีอายุ ก็คำที่ท่านกล่าวแล้วนี้จะทราบความหมายได้อย่างไร”

ท่านพระมหาโกฏิฐิตะกล่าวว่า “ผู้มีอายุ เมื่อบุคคลกล่าวว่า ‘เพราะผัสสายตนะ ๖ ประการดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ อะไรอื่นยังมีอยู่หรือ’ ชื่อว่าคิดปรุงแต่งสิ่งที่ไม่ควรคิดปรุงแต่ง เมื่อบุคคลกล่าวว่า ‘เพราะผัสสายตนะ ๖ ประการดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ อะไรอื่นไม่มีอยู่หรือ’ ชื่อว่าคิดปรุงแต่งสิ่งที่ไม่ควรคิดปรุงแต่ง เมื่อบุคคลกล่าวว่า ‘เพราะผัสสายตนะ ๖ ประการดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ อะไรอื่นทั้งมีอยู่และไม่มีอยู่หรือ’ ชื่อว่าคิดปรุงแต่งสิ่งที่ไม่ควรคิดปรุงแต่ง เมื่อบุคคลกล่าวว่า ‘เมื่อผัสสายตนะ ๖ ประการดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ อะไรอื่นมีอยู่ก็มีใช่ไม่มีอยู่ก็มีใช่’

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๓.สังเขตนियวรรค ๕.อุปวาณสูตร

ชื่อว่าคิดปรุงแต่งสิ่งที่ไม่ควรคิดปรุงแต่ง ท่านผู้มีอายุ ปปัญจธรรมยอมดำเนินไป
 トラบเท่าที่ผัสสายตนะ ๖ ประการดำเนินไป ผัสสายตนะ ๖ ประการก็ดำเนินไป
 トラบเท่าที่ปัญจธรรมดำเนินไป ผู้มีอายุ เพราะผัสสายตนะ ๖ ประการดับไป
 ไม่เหลือด้วยวิราคะ ปปัญจธรรมจึงดับสนิท ระวังไป”

อนันตสูตรที่ ๔ จบ

๕. อุปวาณสูตร

ว่าด้วยพระอุปวาณะ

[๑๗๕] ครั้งนั้นแล ท่านพระอุปวาณะเข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่ ได้
 สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้ว จึงนั่ง ณ ที่สมควร ได้
 ถามท่านพระสารีบุตรดังนี้ว่า

“ท่านสารีบุตร บุคคลทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ด้วยวิชาหรือ”

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า “ผู้มีอายุ ไม่ใช่อย่างนี้”

ท่านพระอุปวาณะกล่าวว่า “ท่านสารีบุตร บุคคลทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ด้วย
 จรณะหรือ”

“ผู้มีอายุ ไม่ใช่อย่างนี้”

“ท่านสารีบุตร บุคคลทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ด้วยวิชาและจรณะหรือ”

“ผู้มีอายุ ไม่ใช่อย่างนี้”

“ท่านสารีบุตร บุคคลทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ด้วยเหตุนอกจากวิชาและจรณะหรือ”

“ผู้มีอายุ ไม่ใช่อย่างนี้”

ท่านพระอุปวาณะกล่าวว่า “เมื่อผมถามว่า ‘ท่านสารีบุตร บุคคลทำที่สุด
 แห่งทุกข์ได้ด้วยวิชาหรือ’ ท่านตอบว่า ‘ไม่ใช่อย่างนี้’ เมื่อผมถามว่า ‘บุคคลทำ
 ที่สุดแห่งทุกข์ได้ด้วยจรณะหรือ’ ท่านก็ตอบว่า ‘ไม่ใช่อย่างนี้’ เมื่อผมถามว่า
 ‘บุคคลทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ด้วยวิชาและจรณะหรือ’ ท่านก็ตอบว่า ‘ไม่ใช่อย่างนี้’
 เมื่อผมถามว่า ‘บุคคลทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ด้วยเหตุนอกจากวิชาและจรณะหรือ’
 ท่านก็ตอบว่า ‘ไม่ใช่อย่างนี้’ ผู้มีอายุ ก็บุคคลทำที่สุดแห่งทุกข์ได้อย่างไร”

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๓.สังเขตนियวรรค ๖. อายาจนสูตร

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า “ถ้าบุคคลจักทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ด้วยวิชาแล้ว ก็จักมีความยึดมั่นถือมั่นทำที่สุดแห่งทุกข์ ถ้าบุคคลจักทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ด้วยจรณะแล้ว ก็จักมีความยึดมั่นถือมั่นทำที่สุดแห่งทุกข์ ถ้าบุคคลจักทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ด้วยวิชาและจรณะแล้ว ก็จักมีความยึดมั่นถือมั่นทำที่สุดแห่งทุกข์ ถ้าบุคคลจักทำที่สุดแห่งทุกข์ด้วยเหตุนอกจากวิชาและจรณะแล้ว ปุถุชนก็จักทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ เพราะปุถุชนไม่มีวิชาและจรณะ ผู้มีอายุ บุคคลผู้มีจรณะวิบัติย่อมไม่รู้ไม่เห็นตามความเป็นจริง บุคคลผู้ประกอบด้วยจรณะย่อมรู้เห็นตามความเป็นจริง เมื่อรู้เห็นตามความเป็นจริงย่อมทำที่สุดแห่งทุกข์ได้”

อุพวาณสูตรที่ ๕ จบ

๖. อายาจนสูตร

ว่าด้วยความปรารถนาโดยชอบ

[๑๗๖] “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีศรัทธา เมื่อปรารถนาโดยชอบพึงปรารถนาอย่างนี้ว่า ‘ขอให้เราเป็นเช่นกับพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะเถิด’ สารีบุตรและโมคคัลลานะนี้เป็นบรรพตฐาน เป็นมาตรฐานของภิกษุสาวกของเรา

ภิกษุณีผู้มีศรัทธา เมื่อปรารถนาโดยชอบพึงปรารถนาอย่างนี้ว่า ‘ขอให้เราเป็นเช่นกับภิกษุณีเขมาและภิกษุณีอุบลวรรณาเถิด’ ภิกษุณีเขมาและภิกษุณีอุบลวรรณานี้เป็นบรรพตฐาน เป็นมาตรฐานแห่งภิกษุณีสาวิกาของเรา

อุบาสกผู้มีศรัทธา เมื่อปรารถนาโดยชอบพึงปรารถนาอย่างนี้ว่า ‘ขอให้เราเป็นเช่นกับจิตตคหบดีและหัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวีเถิด’ จิตตคหบดีและหัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวีนี้เป็นบรรพตฐาน เป็นมาตรฐานแห่งอุบาสกสาวกของเรา

อุบาสิกาผู้มีศรัทธา เมื่อปรารถนาโดยชอบพึงปรารถนาอย่างนี้ว่า ‘ขอให้เราเป็นเช่นกับอุบาสิกาขุชุตตราและอุบาสิกาเวฬุภัณฑุกีนันทมาตาเถิด’ อุบาสิกาขุชุตตราและอุบาสิกาเวฬุภัณฑุกีนันทมาตานี้เป็นบรรพตฐาน เป็นมาตรฐานของอุบาสิกาสาวิกาของเรา”

อายาจนสูตรที่ ๖ จบ

พระสูตรต้นตอปฏิภัก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๔. จดตถปิณฑนาสก]

๓. สัญเจตนิยวรรค ๗. ราชูลสูตร

๗. ราชูลสูตร

ว่าด้วยพระราชูล

[๑๗๗] ครั้นนั้นแล ท่านพระราชูลเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
อภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

“ราชูล ปรุฐิธาตุ (ธาตุดิน) ทั้งภายในและภายนอกเป็นแต่สักว่าปรุฐิธาตุเท่านั้น
พึงเห็นธรรมชาตินั้นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า ‘นั่นไม่ใช่ของเรา
เราไม่ได้เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา’ เพราะเห็นธรรมชาตินั้นด้วยปัญญาอันชอบ
ตามความเป็นจริงอย่างนี้แล้ว จิตย่อมเบื่อหน่าย คลายกำหนดในปรุฐิธาตุ

อาโปธาตุ (ธาตุน้ำ) ทั้งภายในและภายนอกก็เป็นแต่สักว่าอาโปธาตุเท่านั้น
พึงเห็นธรรมชาตินั้นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า ‘นั่นไม่ใช่ของเรา
เราไม่ได้เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา’ เพราะเห็นธรรมชาตินั้นด้วยปัญญาอันชอบ
ตามความเป็นจริงอย่างนี้แล้ว จิตย่อมเบื่อหน่าย คลายกำหนดในอาโปธาตุ

เตโชธาตุ (ธาตุไฟ) ทั้งภายในและภายนอกก็เป็นแต่สักว่าเตโชธาตุเท่านั้น พึง
เห็นธรรมชาตินั้นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า ‘นั่นไม่ใช่ของเรา
เราไม่ได้เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา’ เพราะเห็นธรรมชาตินั้นด้วยปัญญาอันชอบ
ตามความเป็นจริงอย่างนี้แล้ว จิตย่อมเบื่อหน่าย คลายกำหนดในเตโชธาตุ

วาโยธาตุ (ธาตุลม) ทั้งภายในและภายนอกก็เป็นแต่สักว่าวาโยธาตุเท่านั้น
พึงเห็นธรรมชาตินั้นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า ‘นั่นไม่ใช่ของเรา
เราไม่ได้เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา’ เพราะเห็นธรรมชาตินั้นด้วยปัญญาอันชอบ
ตามความเป็นจริงอย่างนี้แล้ว จิตย่อมเบื่อหน่าย คลายกำหนดในวาโยธาตุ

ราชูล เพราะพิจารณาเห็นว่า ในธาตุ ๔ นี้ ไม่มีอัตตา ไม่เกี่ยวกับอัตตา
ภิกษุนี้ชื่อว่าตัดตัณหาได้แล้ว ถอนสังโยชน์ได้แล้ว ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้แล้ว เพราะ
ละมานะได้โดยชอบ”

ราชูลสูตรที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๓.สัจเจตนิยวรรค ๘.ขัมพาลีสูตร

๘. ขัมพาลีสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้เปรียบด้วยบ่อน้ำใหญ่

[๑๗๘] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้บรรลเจโตวิมุตติอันสงบอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่
 เอมมนสิการถึงสักกายนิโรธ^๑ เมื่อเออมมนสิการถึงสักกายนิโรธ
 จิตย่อม ไม่แล่นไป ไม่เสื่อมใส ไม่ตั้งมั่น ไม่น้อมไปในสักกายนิโรธ
 เมื่อเป็นเช่นนั้น ภิกษุนั้นไม่พึงได้รับสักกายนิโรธ ภิกษุทั้งหลาย
 บุรุษใช้มือที่เปื้อนยางเหนียวจับกิ่งไม้ มือของเธอพึงเกี่ยวจับติด
 กับกิ่งไม้นั้นฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน บรรลเจโตวิมุตติอัน
 สงบอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ เอมมนสิการถึงสักกายนิโรธ เมื่อเธอ
 มนสิการถึงสักกายนิโรธ จิตย่อมไม่แล่นไป ไม่เสื่อมใส ไม่ตั้งมั่น
 ไม่น้อมไปใน สักกายนิโรธ เมื่อเป็นเช่นนั้น ภิกษุนั้นแลไม่พึงได้รับ
 สักกายนิโรธ
๒. ภิกษุในธรรมวินัยนี้บรรลเจโตวิมุตติอันสงบอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่
 เอมมนสิการถึงสักกายนิโรธ เมื่อเออมมนสิการถึงสักกายนิโรธ จิต
 ย่อมแล่นไป เสื่อมใส ตั้งมั่น น้อมไปในสักกายนิโรธ เมื่อเป็น
 เช่นนั้น ภิกษุนั้นพึงได้รับสักกายนิโรธ ภิกษุทั้งหลาย บุรุษใช้
 มือที่สะอาดจับกิ่งไม้ มือของเธอไม่พึงเกี่ยวจับติดกับไม้นั้นฉันใด
 ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน บรรลเจโตวิมุตติอันสงบอย่างใดอย่าง
 หนึ่งอยู่ เอมมนสิการถึงสักกายนิโรธ เมื่อเออมมนสิการถึงสักกาย-
 นิโรธ จิตย่อมแล่นไป เสื่อมใส ตั้งมั่น น้อมไปในสักกายนิโรธ
 เมื่อเป็นเช่นนั้น ภิกษุนั้นแลพึงได้รับสักกายนิโรธ

เชิงอรรถ :

- ^๑ สักกายนิโรธ หมายถึงความดับสักกายะคือวิภวภู ๓ คือ กิเลสวิภวภู กัมมวิภวภู และวิปากวิภวภู
 อันได้แก่พระนิพพาน (อง.จตกก.อ. ๒/๑๗๘/๓๙๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๓. สัณฺเฎนนิยวรรค ๘. ชัมพาลีสูตร

๓. ภิกษุในธรรมวินัยนี้บรรลฺเจโตวิมุตติอันสงบอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่
 เหมอนสิการถึงการทำลายอวิชชา เมื่อเหมอนสิการถึงการทำลาย
 อวิชชา จิตยอมไมแล่นไป ไมเลื่อมใส ไมตั้งมั่น ไมนอมไปใ
 การทำลายอวิชชา เมื่อเป็นเช่นนั้น ภิกษุนั้นไม่พึงได้รับการ
 ทำลายอวิชชา ภิกษุทั้งหลาย บอน้ำใหญ่มีอายุหลายปี นุรุษ
 ปิดทางไหลเข้าของบอน้ำนั้นเสียและเปิดทางไหลออกไว้ ทั้งฝนก็
 ไม่ตกเพิ่มตามฤดูกาล เมื่อเป็นเช่นนั้น บอน้ำใหญ่นั้นก็ไม่พืงมี
 น้ำล้นขอบออกไปได้ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน บรรลฺเจโต-
 วิมุตติอันสงบอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ เหมอนสิการถึงการทำลาย
 อวิชชา เมื่อเหมอนสิการถึงการทำลายอวิชชา จิตยอมไมแล่นไป
 ไมเลื่อมใส ไมตั้งมั่น ไมนอมไปใในการทำลายอวิชชา เมื่อเป็น
 เช่นนั้น ภิกษุนั้นแลไม่พืงได้รับการทำลายอวิชชา
๔. ภิกษุในธรรมวินัยนี้บรรลฺเจโตวิมุตติอันสงบอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่
 เหมอนสิการถึงการทำลายอวิชชา เมื่อเหมอนสิการถึงการทำลาย
 อวิชชา จิตยอมแล่นไป เลื่อมใส ตั้งมั่น นอมไปใในการทำลาย
 อวิชชา เมื่อเป็นเช่นนั้น ภิกษุนั้นพืงได้รับการทำลายอวิชชา
 ภิกษุทั้งหลาย บอน้ำใหญ่มีอายุหลายปี นุรุษเปิดทางไหลเข้า
 ของบอน้ำนั้นและเปิดทางไหลออกไว้ ทั้งฝนก็ตกเพิ่มตามฤดูกาล
 เมื่อเป็นเช่นนั้น บอน้ำใหญ่นั้นพืงมีน้ำล้นขอบออกไปได้ฉันใด
 ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน บรรลฺเจโตวิมุตติอันสงบอย่างใดอย่าง
 หนึ่งอยู่ เหมอนสิการถึงการทำลายอวิชชา เมื่อเหมอนสิการถึง
 การทำลายอวิชชา จิตยอมแล่นไป เลื่อมใส ตั้งมั่น นอมไปใใ
 การทำลายอวิชชา เมื่อเป็นเช่นนั้น ภิกษุนั้นแลพืงได้รับการทำลาย
 อวิชชา

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

ชัมพาลีสูตรที่ ๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๓.สัญเจตนิยวรรค ๙. นิพพานสูตร

๙. นิพพานสูตร

ว่าด้วยนิพพาน

[๑๗๙] ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนท์เข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้ว จึงนั่ง ณ ที่สมควร ได้ถามท่านพระสารีบุตรดังนี้ว่า

“ท่านสารีบุตร อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สัตว์บางพวกในโลกนี้ไม่นิพพานในปัจจุบัน”

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า “ท่านอานนท์ สัตว์ทั้งหลายในโลกนี้ไม่ทราบชัดตามความเป็นจริงว่า ‘นี่เป็นหानภาคิยสัญญา (สัญญาฝ่ายเสื่อม)’ ไม่ทราบชัดตามความเป็นจริงว่า ‘นี่เป็นลลิตภาคิยสัญญา (สัญญาฝ่ายดำรง)’ ไม่ทราบชัดตามความเป็นจริงว่า ‘นี่เป็นวิเสสภาคิยสัญญา (สัญญาฝ่ายวิเศษ)’ ไม่ทราบชัดตามความเป็นจริงว่า ‘นี่เป็นนิพเพศภาคิยสัญญา (สัญญาฝ่ายชำแรกกิเลส)’ ท่านอานนท์ นี้แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สัตว์บางพวกในโลกนี้ไม่นิพพานในปัจจุบัน”

ท่านพระอานนท์ถามว่า “ท่านสารีบุตร อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สัตว์บางพวกในโลกนี้นิพพานในปัจจุบัน”

พระสารีบุตรตอบว่า “ท่านอานนท์ สัตว์ทั้งหลายในโลกนี้ทราบชัดตามความเป็นจริงว่า ‘นี่เป็นหานภาคิยสัญญา’ ทราบชัดตามความเป็นจริงว่า ‘นี่เป็นลลิตภาคิยสัญญา’ ทราบชัดตามความเป็นจริงว่า ‘นี่เป็นวิเสสภาคิยสัญญา’ ทราบชัดตามความเป็นจริงว่า ‘นี่เป็นนิพเพศภาคิยสัญญา’ ท่านอานนท์ นี้แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สัตว์บางพวกในโลกนี้นิพพานในปัจจุบัน”

นิพพานสูตรที่ ๙ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๔. จดตถปิณฑนาสก]

๓. สัจเจตนิยวรรค ๑๐. มหาปเทสสูตร

๑๐. มหาปเทสสูตร^๑

ว่าด้วยมหาปเทส

[๑๘๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ อานันทเจดีย์^๒ โภคนคร ณ ที่นั่นแล พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงมหาปเทส^๓ ๔ ประการนี้ เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องว่า

“ภิกษุทั้งหลาย มหาปเทส ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า ‘ผู้มีอายุ ข้าพเจ้าได้สดับรับ มาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นสัตตฤสสาสน์’ เธอทั้งหลายยังไม่ฟังขึ้นชม ยังไม่ฟังคัดค้าน คำกล่าวของผู้นั้น ฟังเรียนบทและพยัญชนะเหล่านั้นให้ดี^๔ แล้ว ฟังสอบดูในสูตร เทียบดูในวินัย ถ่าบทและพยัญชนะเหล่านั้น สอบลงในสูตรก็ไม่ได้ เทียบเข้าในวินัยก็ไม่ได้ ฟังลงสันนิษฐานว่า นี้มิใช่ดำรัสของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ นั้นแน่นอน และภิกษุนีรับมาผิด’ เธอทั้งหลายฟังทั้งคำนั้นเสีย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า ‘ผู้มีอายุ ข้าพเจ้าได้ สดับรับมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า นี่เป็นธรรม นี่เป็น วินัย นี่เป็นสัตตฤสสาสน์’ เธอทั้งหลายยังไม่ฟังขึ้นชม ยังไม่ฟัง

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ม. ๑๐/๑๘๘/๑๐๙

^๒ หมายถึงสถานที่เป็นที่อยู่ของอานันทภิกษุ (อง.จดก.อ. ๒/๑๘๐/๔๐๒)

^๓ มหาปเทส ในที่นี้หมายถึงข้ออ้างที่สำคัญเพื่อสอบเทียบดู (อง.จดก.อ. ๒/๑๘๐/๔๐๒)

^๔ ฟังเรียนบทและพยัญชนะเหล่านั้นให้ดี หมายถึงการเรียนที่สามารถเข้าใจ รู้ว่าตรงนี้แสดงบาลีไว้ ตรงนี้ แสดงอรรถาธิบายไว้ ตรงนี้แสดงอนุสนธิไว้ ตรงนี้แสดงเบื้องต้นและเบื้องปลายไว้ (อง.จดก.อ. ๒/๘๐/๔๐๒)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๓. สัจเจตนิยวรรค ๑๐. มหาปเทสสูตร

คัดค้านคำกล่าวของผู้นั้น ฟังเรียนบทและพยัญชนะเหล่านั้นให้ดี แล้วฟังสอดดูในสูตร เทียบดูในวินัย ถ้าบทและพยัญชนะเหล่านั้น สอดลงในสูตรก็ได้ เทียบเข้าในวินัยก็ได้ ฟังลงสันนิษฐานว่า นี่เป็นพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์นั้นแน่นอน และภิกษุนี้รับมาด้วยดี' เธอทั้งหลายพึงจำ มหาปเทสประการที่ ๑ นี้ไว้

๒. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า 'ในอาวาสชื่อโน้นมีสงฆ์ อยู่พร้อมด้วยพระเถระ พร้อมด้วยปาโมกข์ ข้าพเจ้าได้สดับรับ มาเฉพาะหน้าสงฆ์นั้นว่า นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นสัตตสุสาน' เธอทั้งหลายยังไม่ฟังขึ้นชม ยังไม่ฟังคัดค้านคำกล่าวของผู้นั้น ฟังเรียนบทและพยัญชนะเหล่านั้นให้ดีแล้วฟังสอดดูในสูตร เทียบดูในวินัย ถ้าบทและพยัญชนะเหล่านั้นสอดลงในสูตรก็ไม่ได้ เทียบ เข้าในวินัยก็ไม่ได้ ฟังลงสันนิษฐานว่า 'นี้มีใช่ดำรัสของพระ ผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นแน่นอน และ สงฆ์นั้นรับมาผิด' เธอทั้งหลายพึงทิ้งคำนั้นเสีย
- ภิกษุในธรรมวินัยนี้ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า 'ในอาวาสชื่อโน้น สงฆ์อยู่พร้อมด้วยพระเถระ พร้อมด้วยปาโมกข์ ข้าพเจ้าได้สดับ รับมาเฉพาะหน้าสงฆ์นั้นว่า นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็น สัตตสุสาน' เธอทั้งหลายยังไม่ฟังขึ้นชม ยังไม่ฟังคัดค้านคำ ก่อกล่าวของผู้นั้น ฟังเรียนบทและพยัญชนะเหล่านั้นให้ดีแล้ว ฟัง สอดดูในสูตร เทียบดูในวินัย ถ้าบทและพยัญชนะเหล่านั้นสอด ลงในสูตรก็ได้ เทียบเข้าในวินัยก็ได้ ฟังลงสันนิษฐานว่า 'นี่เป็น ดำรัสของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น แน่แน่นอน และสงฆ์นั้นรับมาด้วยดี' เธอทั้งหลายพึงจำมหาปเทส ประการที่ ๒ นี้ไว้

พระสูตรต้นตอปัญหา อังคตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๔.จตุตถปิณฑนาสก]

๓. สัญเจตนิยวรรค ๑๐. มหาปเทสสูตร

๓. ภิกษุในธรรมวินัยนี้พึงกล่าวอย่างนี้ว่า 'ในอวาสชื่อโน้นมีภิกษุผู้
เป็นเถระอยู่จำนวนมาก เป็นพหูสูต เรียนจบคัมภีร์^๑ ทรงธรรม^๒
ทรงวินัย^๓ ทรงมาติกา^๔ ข้าพเจ้าได้สดับรับมาเฉพาะหน้าพระเถระ
เหล่านั้นว่า นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นสัตถุศาสน์' เธอ
ทั้งหลายยังไม่ฟังชื่นชม ยังไม่ฟังคัดค้านคำกล่าวของผู้้นั้น พึง
เรียนบทและพยัญชนะเหล่านั้นให้ดีแล้ว พึงสอบดูในสูตร เทียบดู
ในวินัย ถ้าบทและพยัญชนะเหล่านั้นสอบลงในสูตรก็ไม่ได้
เทียบเข้าในวินัยก็ไม่ได้ พึงลงสันนิษฐานว่า 'นี้มีไชดำริสของ
พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นแน่นอน
และพระเถระเหล่านั้นรับมาผิด' เธอทั้งหลายพึงทิ้งคำนั้นเสีย
ภิกษุในธรรมวินัยนี้พึงกล่าวอย่างนี้ว่า 'ในอวาสชื่อโน้นมี
ภิกษุผู้เป็นเถระอยู่จำนวนมาก เป็นพหูสูต เรียนจบคัมภีร์ ทรง
ธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา ข้าพเจ้าได้สดับรับมาเฉพาะหน้า
พระเถระเหล่านั้นว่า นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นสัตถุศาสน์'
เธอทั้งหลายยังไม่ฟังชื่นชม ยังไม่ฟังคัดค้านคำกล่าวของผู้้นั้น พึง
เรียนบทและพยัญชนะเหล่านั้นให้ดีแล้วพึงสอบดูในสูตร เทียบดูใน
วินัย ถ้าบทและพยัญชนะเหล่านั้นสอบลงในสูตรก็ได้ เทียบเข้าใน
วินัยก็ได้ พึงลงสันนิษฐานว่า 'นี้เป็นดำริสของพระผู้มีพระภาค
อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นแน่นอน และพระเถระเหล่านั้น
รับมาด้วยดี' เธอทั้งหลายพึงจำมหาปเทสประการที่ ๓ นี้ไว้
๔. ภิกษุในธรรมวินัยนี้พึงกล่าวอย่างนี้ว่า 'ในอวาสชื่อโน้นมีภิกษุผู้
เป็นเถระอยู่รูปหนึ่ง เป็นพหูสูต เรียนจบคัมภีร์ ทรงธรรม ทรง

เชิงอรรถ :

^๑ คัมภีร์ หมายถึงนิกาย ๕ คือ ทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย อังคตตรนิกาย และขุททกนิกาย
(อง.ติก.อ. ๒/๒๐/๙๘)

^๒ ธรรม หมายถึงพระสูตรต้นตอปัญหา หรือหมายถึงธรรมทั้งหลายที่มาในอภิสธรรมอันต่างกันโดยประเภท มี
กองแห่งกุศลธรรมเป็นต้นก็รวมลงในพระสูตรต้นตอปัญหาด้วย (อง.ติก.อ. ๒/๒๐/๙๘, อง.ติก.ฎีกา ๒/๒๐/๑๑๓)

^๓ วินัย หมายถึงพระวินัยปิฎก (อง.ติก.อ. ๒/๒๐/๙๘)

^๔ มาติกา หมายถึงมาติกา ๒ คือ ภิกขุวิภังค์ และภิกขุณีวิภังค์ (อง.ติก.อ. ๒/๒๐/๙๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๓.สังยุเจตนियวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

วินัย ทรงมาติกา ข้าพเจ้าได้สดับรับมาเฉพาะหน้าพระเถระรูป
นั้นว่า นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นสัตถุศาสน์' เธอทั้งหลายยังไม่
ฟังขึ้นชม ยังไม่ฟังคัดค้านคำกล่าวของผู้นั้น ฟังเรียนบทและ
พยัญชนะเหล่านั้นให้ดีแล้ว ฟังสอดดูในสูตร เทียบดูในวินัย
ถ้าบทและพยัญชนะเหล่านั้นสอดลงในสูตรก็ได้ เทียบเข้าใน
วินัยก็ได้ ฟังลงสันนิษฐานว่า 'นี้มีใช้ดำรัสของพระผู้มีพระภาค
อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นแน่นอน และพระเถระรูปนั้น
รับมาคิด' เธอทั้งหลายฟังทั้งค่านั้นเสีย

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า 'ในอาวาสชื่อโน้นมี
ภิกษุผู้เป็นเถระอยู่รูปหนึ่ง เป็นพหูสูต เรียนจบคัมภีร์ ทรงธรรม
ทรงวินัย ทรงมาติกา ข้าพเจ้าได้สดับรับมาเฉพาะหน้าพระเถระ
รูปนั้นว่า นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นสัตถุศาสน์' เธอทั้งหลาย
ยังไม่ฟังขึ้นชม ยังไม่ฟังคัดค้านคำกล่าวของผู้นั้น ฟังเรียนบท
และพยัญชนะเหล่านั้นให้ดีแล้ว ฟังสอดดูในสูตร เทียบดูในวินัย
ถ้า บทและพยัญชนะเหล่านั้น สอดลงในสูตรก็ได้ เทียบเข้าใน
วินัยก็ได้ ฟังลงสันนิษฐานว่า 'นี้เป็นดำรัสของพระผู้มีพระภาค
อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นแน่นอน และพระเถระรูปนั้น
รับมาด้วยดี' เธอทั้งหลายฟังจําหาปเทศประการที่ ๔ นี้ไว้

ภิกษุทั้งหลาย มหาปเทศ ๔ ประการนี้แล"

มหาปเทศสูตรที่ ๑๐ จบ

สังยุเจตนियวรรคที่ ๓ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. เจตนาสูตร	๒. วิภักตติสูตร
๓. มหาโกฏฐิตสูตร	๔. อานันทสูตร
๕. อุปวาณสูตร	๖. อายาจนสูตร
๗. ราหุลสูตร	๘. ชัมพาลีสูตร
๙. นิพพานสูตร	๑๐. มหาปเทศสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๔.จตุตถปิณฑนาสก]

๔. โยธาชีวรรค ๑. โยธาชีวสูตร

๔. โยธาชีวรรค

หมวดว่าด้วยองค์ประกอบของนักรบอาชีพ

๑. โยธาชีวสูตร

ว่าด้วยองค์ประกอบของนักรบอาชีพ

[๑๘๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย นักรบอาชีพผู้ประกอบด้วยองค์ ๔ ประการย่อมคู่ควรแก่พระราชา เหมาะแก่พระราชา ถึงการนับได้ว่าเป็นราชองครักษ์โดยแท้

องค์ ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

นักรบอาชีพในโลกนี้

๑. จลลาดในฐานะ

๒. ยิงลูกศรได้ไกล

๓. ยิงไม่พลาด

๔. ทำลายกายขนาดใหญ่ได้

ภิกษุทั้งหลาย นักรบอาชีพผู้ประกอบด้วยองค์ ๔ ประการนี้แลย่อมคู่ควรแก่พระราชา เหมาะแก่พระราชา ถึงการนับได้ว่าเป็นราชองครักษ์โดยแท้ ฉันท

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการก็ฉันทนั้นเหมือนกัน ย่อมเป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนानุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ธรรม ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. จลลาดในฐานะ

๒. ยิงลูกศรได้ไกล

๓. ยิงไม่พลาด

๔. ทำลายกายขนาดใหญ่ได้

ภิกษุจลลาดในฐานะ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้มีศีล ๕๗^๑ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ภิกษุชื่อว่าจลลาดในฐานะ เป็นอย่างนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๓๗ (อภิธานียสูตร) หน้า ๖๐ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๔.โยธาชีววรรค ๒. ปาฐโกคสูตร

ภิกษุยิงลูกศรได้ไกล เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาเห็นรูปอย่างใดอย่างหนึ่งทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ก็ตาม ด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า 'นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่ได้เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อดีตของเรา' เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ... สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่ง ... สังขารอย่างใดอย่างหนึ่ง ... วิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ก็ตาม ด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า 'นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่ได้เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อดีตของเรา' ภิกษุชื่อว่ายิงลูกศรได้ไกล เป็นอย่างนี้แล^๑

ภิกษุยิงไม่พลาด เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'นี้ทุกข์ ฯลฯ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา' ภิกษุชื่อว่ายิงไม่พลาด เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทำลายกายขนาดใหญ่ได้ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ทำลายกองอริชชาใหญ่ได้ ภิกษุชื่อว่าทำลายกายขนาดใหญ่ได้ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมเป็นผู้ควรแก่ของที่เขานามาทวาย ฯลฯ เป็นนानุญอันยอดเยี่ยมของโลก"

โยธาชีวสูตรที่ ๑ จบ

๒. ปาฐโกคสูตร

ว่าด้วยธรรมที่ไม่มีใครประกันได้

[๑๘๒] ภิกษุทั้งหลาย ไม่มีใครเลย ไม่ว่าจะป็นสมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใคร ๆ ในโลกที่จะประกันธรรม ๔ ประการ
ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อจ.ติก. (แปล) ๒๐/๑๓๔/๓๘๓-๓๘๔

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๔.โยธาขีววรรค ๓.สุดสูตร

๑. ไม่มีใครเลย ไม่ว่าจะเป็สมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใคร ๆ ในโลกที่จะประกัสิ่งที่มีความแก็เป็ธรรมด่าว่า 'ไม่แก็'
๒. ไม่มีใครเลย ไม่ว่าจะเป็สมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใคร ๆ ในโลกที่จะประกัสิ่งที่มีความเจ็บเป็ธรรมด่าว่า 'ไม่เจ็บ'
๓. ไม่มีใครเลย ไม่ว่าจะเป็สมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใคร ๆ ในโลกที่จะประกัสิ่งที่มีความตายเป็ธรรมด่าว่า 'ไม่ตาย'
๔. ไม่มีใครเลย ไม่ว่าจะเป็สมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใคร ๆ ในโลกที่จะประกัผลแห่งกรรมชั่วที่เศร่าหมอง ให้เกิด ในภพใหม่ มีทุกข์เป็ก่าไร มีทุกข์เป็ผล มีชาติ ชรา และ มรณะต่อไปว่า 'ไม่บังเกิด'

ภิกษุทั้งหลาย ไม่มีใครเลย ไม่ว่าจะเป็สมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใคร ๆ ในโลกที่จะประกัธรรม ๔ ประการนี้แล

ปาฏิโภคสูตรที่ ๒ จบ

๓. สุดสูตร

ว่าด้วยสิ่งที่ได้ฟัง

[๑๘๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ ครั้นนั้นแล วัสสการพราหมณ์ผู้เป็นมหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็ที่บันเทิงใจ พอเป็ที่ระลึกถึงกันแล้ว จึงนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระโคตม ข้าพเจ้ามีวาทะ^๑อย่างนี้ มีทิวฐีอย่างนี้ว่า 'ผู้ใดผู้หนึ่งกล่าวถึงสิ่งที่ตนเห็น ว่า 'เรา' ได้เห็นอย่างนี้' ย่อมไม่มีโทษเพราะการพูดนั้น ผู้ใดผู้หนึ่งกล่าว

เชิงอรรถ :

- ^๑ วาทะ ในที่นี้หมายถึงลัทธิ ความเชื่อ เช่น คำว่า นัตถิกวาทะ ลัทธิที่ถือว่า ไม่มีเหตุปัจจัยที่ทำให้สัตว์บรรลุลิทธิหรือเศร่าหมอง (ที.สี.อ. ๑๖๘/๑๔๖)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๔.โยธาชีวรรค ๓.สุดสูตร

ถึงสิ่งที่ตนได้ฟังว่า 'เราได้ฟังอย่างนี้' ย่อมไม่มีโทษเพราะการพูดนั้น ผู้ใดผู้หนึ่ง
กล่าวถึงสิ่งที่ตนรู้ว่า 'เราได้รู้อย่างนี้' ย่อมไม่มีโทษเพราะการพูดนั้น ผู้ใดผู้หนึ่ง
กล่าวถึงสิ่งที่ตนรู้แจ้งว่า 'เราได้รู้แจ้งอย่างนี้' ย่อมไม่มีโทษเพราะการพูดนั้น

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "พราหมณ์ เราไม่กล่าวว่า 'ทุกสิ่งที่ได้เห็นเป็นสิ่ง
ควรกล่าว' และไม่กล่าวว่า 'ทุกสิ่งที่ได้เห็นเป็นสิ่งไม่ควรกล่าว' เราไม่กล่าวว่า
'ทุกสิ่งที่ได้ฟังเป็นสิ่งควรกล่าว' และไม่กล่าวว่า 'ทุกสิ่งที่ได้ฟังเป็นสิ่งไม่ควรกล่าว'
เราไม่กล่าวว่า 'ทุกสิ่งที่ได้ทราบเป็นสิ่งควรกล่าว' และไม่กล่าวว่า 'ทุกสิ่งที่ได้ทราบ
เป็นสิ่งไม่ควรกล่าว' เราไม่กล่าวว่า 'ทุกสิ่งที่รู้แจ้งเป็นสิ่งควรกล่าว' และไม่กล่าวว่า
'ทุกสิ่งที่รู้แจ้งเป็นสิ่งไม่ควรกล่าว'

พราหมณ์ เมื่อบุคคลกล่าวถึงสิ่งใดที่ได้เห็น อกุศลธรรมเจริญขึ้น กุศลธรรม
เสื่อมไป เรากล่าวว่า 'สิ่งที่ได้เห็นเช่นนี้เป็นสิ่งไม่ควรกล่าว' แต่เมื่อบุคคลกล่าวถึง
สิ่งใดที่ได้เห็น อกุศลธรรมเสื่อมไป กุศลธรรมเจริญขึ้น เรากล่าวว่า 'สิ่งที่ได้เห็นเช่นนี้
เป็นสิ่งควรกล่าว'

เมื่อบุคคลกล่าวถึงสิ่งใดที่ได้ฟัง อกุศลธรรมเจริญขึ้น กุศลธรรมเสื่อมไป เรา
กล่าวว่า 'สิ่งที่ได้ฟังเช่นนี้เป็นสิ่งไม่ควรกล่าว' แต่เมื่อบุคคลกล่าวถึงสิ่งใดที่ได้ฟัง
อกุศลธรรมเสื่อมไป กุศลธรรมเจริญขึ้น เรากล่าวว่า 'สิ่งที่ได้ฟังเช่นนี้เป็นสิ่งควรกล่าว'

เมื่อบุคคลกล่าวถึงสิ่งใดที่ได้ทราบ อกุศลธรรมเจริญขึ้น กุศลธรรมเสื่อมไป
เรากล่าวว่า 'สิ่งที่ได้ทราบเช่นนี้ เป็นสิ่งไม่ควรกล่าว' แต่เมื่อบุคคลกล่าวถึงสิ่งใด
ที่ได้ทราบ อกุศลธรรมเสื่อมไป กุศลธรรมเจริญขึ้น เรากล่าวว่า 'สิ่งที่ได้ทราบเช่นนี้
เป็นสิ่งควรกล่าว'

เมื่อบุคคลกล่าวถึงสิ่งใดที่รู้แจ้ง อกุศลธรรมเจริญขึ้น กุศลธรรมเสื่อมไป เรา
กล่าวว่า 'สิ่งที่รู้แจ้งเช่นนี้ เป็นสิ่งไม่ควรกล่าว' แต่เมื่อบุคคลกล่าวถึงสิ่งใดที่รู้แจ้ง
อกุศลธรรมเสื่อมไป กุศลธรรมเจริญขึ้น เรากล่าวว่า 'สิ่งที่รู้แจ้งเช่นนี้เป็นสิ่งควรกล่าว'

ครั้งนั้นแล วัสสการพราหมณ์ผู้เป็นมหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธขึ้นชม ยินดี
พระภาษิตของพระผู้มีพระภาคแล้วลุกจากที่นั่งจากไป

สุดสูตรที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๔.โยธาชีววรรค ๔.อภยสูตร

๔. อภยสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้กลัวตายและผู้ไม่กลัวความตาย

[๑๘๔] ครั้งนั้นแล ชานุสโสณิพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้ว จึงนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่ท่านพระโคตม ข้าพระพุทธเจ้ามีวาทะ^๑อย่างนี้ มีทิวฏฐีอย่างนี้ว่า สัตว์ผู้มี ความตายเป็นธรรมดาชื่อว่าไม่กลัว ไม่ถึงความสะดุ้งต่อความตายย่อมไม่มี”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พราหมณ์ บุคคลผู้มีความตายเป็นธรรมดากลัว ถึงความสะดุ้งต่อความตายมีอยู่ และบุคคลผู้มีความตายเป็นธรรมดา ไม่กลัว ไม่ถึงความสะดุ้งต่อความตายก็มีอยู่

บุคคลผู้มีความตายเป็นธรรมดากลัว ถึงความสะดุ้งต่อความตาย เป็นอย่างไร
คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ยังไม่ปราศจากความกำหนัด ไม่ปราศจากความพอใจ ไม่ปราศจากความรัก ไม่ปราศจากความกระหาย ไม่ปราศจากความเร่าร้อน ไม่ปราศจากความอยากในกามทั้งหลาย โรคหนักบางอย่างกระทบเขาเข้า เมื่อเขาถูกโรคหนักบางอย่างกระทบเข้าจึงมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘กามอันเป็นที่รัก จักละเราไปหนอ และเราก็จักละกามอันเป็นที่รักไป’ เขาย่อมเสรำโศก ลำบากใจ ร่ำไร ทูบอกร่ำครวญ ถึงความเลอะเลือน นี้แลคือบุคคลผู้มีความตายเป็นธรรมดากลัว ถึงความสะดุ้งต่อความตาย

ยังมีอีก บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ยังไม่ปราศจากความกำหนัด ไม่ปราศจากความพอใจ ไม่ปราศจากความรัก ไม่ปราศจากความกระหาย ไม่ปราศจากความเร่าร้อน ไม่ปราศจากความอยากในกามทั้งหลาย โรคหนักบางอย่างกระทบเขาเข้า เมื่อเขาถูกโรคหนักบางอย่างกระทบเข้าจึงมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘กายอันเป็นที่รัก จักละเราไปหนอ และเราก็จักละกายอันเป็นที่รักไป’ เขาย่อมเสรำโศก ลำบากใจ ร่ำไร ทูบอกร่ำครวญ ถึงความเลอะเลือน นี้แลคือบุคคลผู้มีความตายเป็นธรรมดากลัว ถึงความสะดุ้งต่อความตาย

เชิงอรรถ :

^๑ วาทะ ในที่นี้หมายถึงลัทธิ คือ คติความเชื่อ หรือความคิดเห็น (อภ.ตัก.อ. ๒/๖๖/๒๐๒)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๔.โยธาชีววรรค ๔.อภยสูตร

ยังมีอีก บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ยังไม่ได้ทำความดีไว้ ยังไม่ได้สร้างกุศลไว้ ไม่ได้ทำที่ป้องกันสิ่งน่ากลัว ทำแต่ความชั่ว ทำแต่กรรมหยาบช้ำ และทำแต่กรรม เศร้าหมอง โรคหนักบางอย่างกระทบเขาเข้า เมื่อเขาถูกโรคหนักบางอย่างกระทบเข้า จึงมีความคิดอย่างนี้ว่า 'เรายังไม่ได้ทำความดีไว้หนอ ยังไม่ได้ทำกุศลไว้ ไม่ได้ทำ ที่ป้องกันสิ่งน่ากลัวไว้ ทำแต่ความชั่ว ทำแต่กรรมหยาบช้ำ ทำแต่กรรมเศร้าหมอง เราตายแล้วจะไปสู่อติของผู้นี้ไม่ได้ทำความดีไว้ ไม่ได้ทำกุศลไว้ ไม่ได้ทำที่ป้องกันสิ่ง น่ากลัว ทำแต่ความชั่ว ทำแต่กรรมหยาบช้ำ ทำแต่กรรมเศร้าหมองนั้น' เขาย่อม เศร้าโศก ลำบากใจ ร่ำไร ทุบออกคร่ำครวญ ถึงความเลอะเลือน นี้แลคือบุคคลผู้ มีความตายเป็นธรรมดาแล้ว ถึงความสะดุ้งต่อความตาย

ยังมีอีก บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีความสงสัย^๑เคลือบแคลงใจไม่ถึง ความตกลงใจในสัทธรรม โรคหนักบางอย่างกระทบเขาเข้า เมื่อเขาถูกโรคหนัก บางอย่างกระทบเข้าจึงมีความคิดอย่างนี้ว่า 'เรามีความสงสัยเคลือบแคลงใจไม่ถึง ความตกลง ใจในสัทธรรมหนอ' เขาย่อมเศร้าโศก ลำบากใจ ร่ำไร ทุบออกคร่ำครวญ ถึงความเลอะเลือน นี้แลคือบุคคลผู้มีความตายเป็นธรรมดาแล้ว ถึงความสะดุ้งต่อ ความตาย

พราหมณ์ บุคคลผู้มีความตายเป็นธรรมดา ๔ จำพวกนี้แลแล้ว ถึงความ สะดุ้งต่อความตาย

บุคคลผู้มีความตายเป็นธรรมดาไม่กลัว ไม่ถึงความสะดุ้งต่อความตาย เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ปราศจากความกำหนัด ปราศจากความพอใจ ปราศจากความรัก ปราศจากความกระหาย ปราศจากความเร่าร้อน ปราศจาก ความอยากในกามทั้งหลาย โรคหนักบางอย่างกระทบเขาเข้า เมื่อเขาถูกโรคหนักบาง อย่างกระทบเข้าก็ไม่มีความคิดอย่างนี้ว่า 'กามอันเป็นที่รักจักละเราไปหนอ และเรา

เชิงอรรถ :

- ^๑ หมายถึง สงสัยในฐานะ ๘ ประการ คือ พุทธคุณ ธรรมคุณ และสังฆคุณ สิกขา เบื้องต้น เบื้องปลาย ทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลาย และปฏิจจสมุปบาท (อง.จตกก.อ. ๒/๑๘๔/๔๐๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๔.จตุตถปิณฑนาสก]

๔.โยธาชีวารรค ๔.อภยสูตร

ก็จักละกามอันเป็นที่รักไป' เขาย่อมไม่เศร้าโศก ไม่ลำบากใจ ไม่รำไร ไม่ทุบออก คร่ำครวญ ไม่ถึงความเลอะเลือน นี้แลคือบุคคลผู้มีความตายเป็นธรรมดาไม่กลัว ไม่ถึงความสะดุ้งต่อความตาย

ยังมีอีก บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ปราศจากความกำหนัด ปราศจากความพอใจ ปราศจากความรัก ปราศจากความกระหาย ปราศจากความเร่าร้อน ปราศจากความอยากในกามทั้งหลาย โรคหนักบางอย่างกระทบเขาเข้า เมื่อเขาถูกโรคหนักบางอย่างกระทบเข้าก็ไม่มีความคิดอย่างนี้ว่า "กายอันเป็นที่รักจักละเราไปหนอ และเราก็จักละกายอันเป็นที่รักไป" เขาย่อมไม่เศร้าโศก ไม่ลำบากใจ ไม่รำไร ไม่ทุบออก คร่ำครวญ ไม่ถึงความเลอะเลือน" นี้แลคือบุคคลผู้มีความตายเป็นธรรมดาไม่กลัว ไม่ถึงความสะดุ้งต่อความตาย

ยังมีอีก บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ไม่ได้ทำความชั่วไว้ ไม่ได้ทำกรรมหยาบช้ำไว้ ไม่ได้ทำกรรมเศร้าหมองไว้ ทำแต่ความดี ทำแต่กุศล และทำที่ป้องกันสิ่งน่ากลัว โรคหนักบางอย่างกระทบเขาเข้า เมื่อเขาถูกโรคหนักบางอย่างกระทบเข้า จึงมีความคิดอย่างนี้ว่า 'เราไม่ได้ทำความชั่วหนอ ไม่ได้ทำกรรมหยาบช้ำ ไม่ได้ทำกรรมเศร้าหมอง ทำแต่ความดี ทำแต่กุศล และทำที่ป้องกันสิ่งน่ากลัวไว้ เราตายแล้วจะไปสู่อคติของผู้ไม่ได้ทำความชั่วไว้ ไม่ได้ทำกรรมหยาบช้ำ ทำแต่ความดี ทำแต่กุศล และทำที่ป้องกันสิ่งน่ากลัวไว้ นั้น' เขาย่อมไม่เศร้าโศก ไม่ลำบากใจ ไม่รำไร ไม่ทุบออก คร่ำครวญ ไม่ถึงความเลอะเลือน นี้แลคือบุคคลผู้มีความตายเป็นธรรมดาไม่กลัว ไม่ถึงความสะดุ้งต่อความตาย

ยังมีอีก บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ไม่มีความสงสัยเคลือบแคลงใจ ถึงความตกลงใจในสัทธรรม โรคหนักบางอย่างกระทบเขาเข้า เมื่อเขาถูกโรคหนักบางอย่างกระทบเข้าจึงมีความคิดอย่างนี้ว่า 'เราไม่มีความสงสัย ไม่เคลือบแคลงใจถึงความตกลงใจในสัทธรรม' เขาย่อมไม่เศร้าโศก ไม่ลำบากใจ ไม่รำไร ไม่ทุบออก คร่ำครวญ ไม่ถึงความเลอะเลือน นี้แลคือบุคคลผู้มีความตายเป็นธรรมดาไม่กลัว ไม่ถึงความสะดุ้งต่อความตาย

พราหมณ์ บุคคลผู้มีความตายเป็นธรรมดา ๔ จำพวกนี้แลไม่กลัว ไม่ถึงความสะดุ้งต่อความตาย"

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๔.โยธาขีววรรค ๕.สมณสังจสูตร

ขานโสสนิพราหมณ์ได้กราบทูลว่า “ข้าแต่ท่านพระโคดม พระภาชิตของท่าน พระโคดมชัดเจนไฟเพราะยิ่งนัก ฯลฯ^๑ ขอท่านพระโคดมจงทรงจำข้าพระองค์ไว้ว่าเป็น อุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต”

อภยสูตรที่ ๔ จบ

๕. สมณสังจสูตร

ว่าด้วยสังจจะเป็นเหตุให้ไม่สำคัญตนว่าเป็นสมณะ

[๑๘๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกุฏ เขตกรุง ราชคฤห์ ก็สมัยนั้นแล ปริพาชกผู้มีชื่อเสียงหลายท่าน คือ อันนภาระ วรรธ สกุกุทายี และปริพาชกที่มีชื่อเสียงอื่น ๆ อาศัยอยู่ที่อารามของปริพาชก ริมฝั่ง แม่น้ำสัปปินี

ครั้นในเวลาเย็น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่หลีกเร้น^๒ เข้าไปยังอาราม ของปริพาชก ริมฝั่งแม่น้ำสัปปินี

ขณะนั้นแล ปริพาชกผู้เป็นอัญญเดียรถีย์เหล่านั้นกำลังประชุมสนทนาเรื่องนี้ว่า “สังจของพราหมณ์เป็นอย่างนี้ สังจของพราหมณ์เป็นอย่างนี้”

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปหาปริพาชกทั้งหลายถึงที่พำนัก ประทับ นั่งบนพุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้ ได้ตรัสถามปริพาชกเหล่านั้นว่า “ปริพาชกทั้งหลาย บัดนี้พวกท่านนั่งประชุมสนทนากันด้วยเรื่องอะไรหนอ เรื่องอะไรที่พวกท่านสนทนากันค้างไว้”

ปริพาชกทั้งหลายทูลว่า “ข้าแต่ท่านพระโคดม ณ สถานที่นี้ พวกข้าพเจ้า มาชุมนุมกันตั้งประเด็นสนทนากันเรื่องนี้ว่า ‘สังจของพราหมณ์เป็นอย่างนี้ สังจของพราหมณ์เป็นอย่างนี้’”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ปริพาชกทั้งหลาย สังจของพราหมณ์ ๔ ประการนี้ อันเราทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วจึงประกาศให้ผู้อื่นรู้ตาม

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๑๐๐ (โปตลยสูตร) หน้า ๑๕๓ ในเล่มนี้

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๓๐ (ปริพาชกสูตร) หน้า ๔๖ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณฑาสก]

๔.โยธาชีววรรค ๕.สมณสังจสูตร

สังจของพราหมณ์ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. พราหมณ์^๑ในธรรมวินัยนี้ กล่าวอย่างนี้ว่า 'สัตว์ทั้งปวงไม่ควร ถูกฆ่า' พราหมณ์เมื่อกล่าวอย่างนี้ ชื่อว่าพูดจริง ไม่ใช่พูดเท็จ เพราะการพูดนั้น เขาจึงไม่สำคัญตนว่า 'เป็นสมณะ' ไม่สำคัญตนว่า 'เป็นพราหมณ์' ไม่สำคัญตนว่า 'เป็นผู้ประเสริฐกว่าเขา' ไม่สำคัญตนว่า 'เป็นผู้เสมอเขา' ไม่สำคัญตนว่า 'เป็นผู้ด้อยกว่าเขา' และเขารู้สังจจะในข้อปฏิบัตินั้น จึงปฏิบัติเพื่อความเอ็นดูอนุเคราะห์สัตว์ทั้งหลาย
๒. พราหมณ์กล่าวอย่างนี้ว่า 'กาม^๒ทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันไปเป็นธรรมดา' พราหมณ์เมื่อพูดอย่างนี้ ชื่อว่าพูดจริง ไม่ใช่พูดเท็จ เพราะการพูดนั้น เขาจึงไม่สำคัญตนว่า 'เป็นสมณะ' ไม่สำคัญตนว่า 'เป็นพราหมณ์' ไม่สำคัญตนว่า 'เป็นผู้ประเสริฐกว่าเขา' ไม่สำคัญตนว่า 'เป็นผู้เสมอเขา' ไม่สำคัญตนว่า 'เป็นผู้ด้อยกว่าเขา' และเขารู้สังจจะในข้อปฏิบัตินั้น จึงปฏิบัติเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับกามทั้งหลาย
๓. พราหมณ์กล่าวอย่างนี้ว่า 'ภพ^๓ทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันไปเป็นธรรมดา' พราหมณ์เมื่อพูดอย่างนี้ ชื่อว่าพูดจริง ไม่ใช่พูดเท็จ เพราะการพูดนั้น เขาจึงไม่สำคัญตนว่า 'เป็นสมณะ' ไม่สำคัญตนว่า 'เป็นพราหมณ์' ไม่สำคัญตนว่า 'เป็นผู้ประเสริฐกว่าเขา' ไม่สำคัญตนว่า 'เป็นผู้เสมอเขา' ไม่สำคัญตนว่า 'เป็นผู้ด้อยกว่าเขา' และเขารู้สังจจะในข้อปฏิบัตินั้น จึงปฏิบัติเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับภพทั้งหลาย

เชิงอรรถ :

^๑ พราหมณ์ ในที่นี้หมายถึงพระชีณาสพ (อง.จตกก.อ. ๒/๑๘๕/๔๐๕)

^๒ กาม ในที่นี้หมายถึงวัตถุกามและกิเลสกาม (อง.จตกก.อ. ๒/๑๘๕/๔๐๕)

^๓ ภพ หมายถึงกามภพ รูปภพ และอรุภพ (อง.จตกก.อ. ๒/๑๘๕/๔๐๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๔.โยธาชีววรรค ๖.อุมมัคคสูตร

๔. พราหมณ์กล่าวอย่างนี้ว่า “ไม่มีเรา^๑เป็นที่กังวลของใคร ๆ ในที่ไหน ๆ และไม่มีผู้อื่น^๒เป็นที่กังวลของเราในที่ไหน ๆ”^๓ พราหมณ์เมื่อพูดอย่างนี้ ชื่อว่าพูดจริง ไม่ใช่พูดเท็จ เพราะการพูดนั้น เขาจึงไม่สำคัญตนว่า ‘เป็นสมณะ’ ไม่สำคัญตนว่า ‘เป็นพราหมณ์’ ไม่สำคัญตนว่า ‘เป็นผู้ประเสริฐกว่าเขา’ ไม่สำคัญตนว่า ‘เป็นผู้เสมอเขา’ ไม่สำคัญตนว่า ‘เป็นผู้ด้อยกว่าเขา’ และเขารู้สึว่าจะในข้อปฏิบัตินั้น จึงปฏิบัติปฏิบัติปฏิบัติที่ไม่ให้กังวล

ปริพาชกทั้งหลาย สัจจะของพราหมณ์ ๔ ประการนี้แล อันเราทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว จึงประกาศให้ผู้อื่นรู้ตาม”

สมณสังฆสูตรที่ ๕ จบ

๖. อุมมัคคสูตร

ว่าด้วยผู้มีปัญญาใฝ่รู้

[๑๘๖] ครั้งนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิเวทน์แล้วจึงนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โลกอันอะไรหนอแลนำไป โลกอันอะไรชักนำมา และบุคคลย่อมลุ่มอำนาจอะไรที่เกิดขึ้น”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ดีละ ภิกษุ ปัญญาใฝ่รู้^๔ของเธอดีนัก ปฏิภาณดีนัก สอบถามเข้าที่ เธอถามอย่างนี้ว่า ‘โลกอันอะไรหนอแลนำไป โลกอันอะไรชักนำมา และบุคคลย่อมลุ่มอำนาจอะไรที่เกิดขึ้นหรือ’

เชิงอรรถ :

^๑ เรา มาจากคำว่า อหิ แปลว่า ตัวเรา ตามนัยอรรถกถาที่แก้ว่า “อตตโน อตตานิ อตตดาของเรา”

(อง.จตกก.อ. ๒/๑๘๕/๔๐๕)

^๒ ผู้อื่น แปลตามอรรถกถาที่แก้ว่า “ปรสส จ อตตานิ อตตดาของผู้อื่น” (อง.จตกก.อ. ๒/๑๘๕/๔๐๕)

^๓ ข้อความนี้ว่า “ไม่มีเรา...ในที่ไหนๆ” อรรถกถาเรียกข้อความประโยคนี้นี้เป็น **สญญตา ๔ เจือน** (จตกก-โกฏฐิกา สญญตา) คือ (๑) เพราะไม่มีอัตตาของเรา (๒) อัตตาของเราจึงไม่เป็นที่กังวลของผู้อื่น (๓) เพราะไม่มีอัตตาของผู้อื่น (๔) อัตตาของผู้อื่นจึงไม่เป็นที่กังวลของเรา (อง.จตกก.อ. ๒/๑๘๕/๔๐๕-๔๐๖)

^๔ **ปัญญาใฝ่รู้** แปลมาจากคำว่า อุมมัคคะ มีความหมายว่า ความใฝ่รู้ที่โผล่ขึ้นหาคำตอบปัญหา

(อง.จตกก.อ. ๒/๑๘๖/๔๐๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๒๖๖ }

พระสูตรต้นตอปัญหา อังคตตริกกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๔.โยธาชีววรรค ๖.อุมมคคสูตร

ภิกษุกราบทูลว่า “อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุ โลกอันจินตนาไป อันจิตชักนำมา และบุคคล
ย่อมล่ออำนาจจิตที่เกิดขึ้น”

ภิกษุนั้นชื่นชมยินดีพระภาษิตของพระผู้มีพระภาคว่า “สาธุ พระพุทธเจ้าข้า”
แล้วได้ทูลถามปัญหาขึ้นขึ้นไปว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลที่เรียกว่าเป็นพหูสูต
เป็นผู้ทรงธรรม เป็นพหูสูต เป็นผู้ทรงธรรม ด้วยเหตุเพียงไรหนอ บุคคลจึงเป็น
พหูสูต เป็นผู้ทรงธรรม”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ดีละ ภิกษุ ปัญญาใฝ่รู้ของเธอดีนัก ปฏิภาณดีนัก
สอบถามเข้าที่ เธอถามอย่างนี้ว่า ‘ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลที่เรียกว่าเป็นพหูสูต
เป็นผู้ทรงธรรม เป็นพหูสูต เป็นผู้ทรงธรรม ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ บุคคลจึง
เป็นพหูสูต เป็นผู้ทรงธรรมหรือ’”

ภิกษุกราบทูลว่า “อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุ เราแสดงธรรมเป็นอันมาก คือ สุตตะ เคยยะ
เวຍยการณะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาดกอะ อัပ္ภุตธรรม เวทลละ ถ้าแม้ภิกษุ
รู้orro รุธรรมแห่งคาถา ๔ บาทแล้ว ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม^๑ ก็ควรเรียกว่า
เป็นพหูสูต เป็นผู้ทรงธรรม”

ภิกษุนั้นชื่นชมยินดีพระภาษิตของพระผู้มีพระภาคว่า “สาธุ พระพุทธเจ้าข้า”
แล้ว ได้ทูลถามปัญหาขึ้นไปอีกว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลที่เรียกว่าผู้สดับ
มีปัญญาชำแรกกิเลส ผู้สดับ มีปัญญาชำแรกกิเลส ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอแล
บุคคลจึงเป็นผู้สดับ มีปัญญาชำแรกกิเลส”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ดีละ ภิกษุ ปัญญาใฝ่รู้ของเธอดีนัก ปฏิภาณดีนัก
สอบถามเข้าที่ เธอถามอย่างนี้ว่า ‘ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลที่เรียกว่าผู้สดับ
มีปัญญาชำแรกกิเลส ผู้สดับ มีปัญญาชำแรกกิเลส ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ บุคคล
จึงเป็นผู้สดับ มีปัญญาชำแรกกิเลสหรือ’”

ภิกษุกราบทูลว่า “อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๙๗ (ขิปปนิสันตสูตร) หน้า ๑๔๗ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๔.โยธาชีววรรค ๗.วัสสการสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปอีกว่า “ภิกษุในธรรมวินัยนี้ได้สดับว่า ‘นี้ทุกข์ นี้ทุกข์สมุทัย (เหตุเกิดทุกข์) นี้ทุกข์นิโรธ (ความดับทุกข์) นี้ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์) และเห็นแจ้งแทงตลอดเนื้อความแห่งคำที่สดับนั้นด้วยปัญญา บุคคลผู้สดับ มีปัญญาฆ่าแรกกิเลส เป็นอย่างนี้แล”

ภิกษุนั้นชื่นชมยินดีพระภาษิตของพระผู้มีพระภาคว่า “สาธุ พระพุทธเจ้าข้า” แล้วได้ทูลถามปัญหายิ่งขึ้นไปอีกว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลที่เรียกว่าเป็นบัณฑิต มีปัญญามาก เป็นบัณฑิต มีปัญญามาก ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ บุคคลจึงเป็นบัณฑิต มีปัญญามาก”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ดีละ ภิกษุ ปัญญาใฝ่รู้ของเธอดีนัก ปฏิภาณดีนัก สอบถามเข้าที่ เธอถามอย่างนี้ว่า ‘ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลที่เรียกว่าเป็นบัณฑิต มีปัญญามาก เป็นบัณฑิต มีปัญญามาก ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ บุคคลจึงเป็นบัณฑิต มีปัญญามากหรือ”

ภิกษุกราบทูลว่า “อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุ บุคคลในธรรมวินัยนี้เป็นบัณฑิต มีปัญญามาก ย่อมไม่คิดเพื่อเบียดเบียนตนเอง ไม่คิดเพื่อเบียดเบียนผู้อื่น ไม่คิดเพื่อเบียดเบียน ๒ ฝ่าย เมื่อคิด ย่อมคิดเกื้อกูลตนเอง เกื้อกูลผู้อื่น เกื้อกูล ๒ ฝ่าย และเกื้อกูลชาวโลกทั้งหมดทีเดียว บุคคลเป็นบัณฑิต มีปัญญามาก เป็นอย่างนี้แล”

อุมมัคคสูตรที่ ๖ จบ

๗. วัสสการสูตร

ว่าด้วยวัสสการพราหมณ์

[๑๘๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อ กระแต เขตกรุงราชคฤห์ ครั้งนั้นแล วัสสการพราหมณ์ผู้เป็นมหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้ว จึงนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๔. จดตถปิณฑนาสก]

๔. โยธาชีววรรค ๗. วัสสการสูตร

“ข้าแต่ท่านพระโคตม อสัตบุรุษ^๑จะพึงรู้จักอสัตบุรุษได้หรือว่าคุณคนนี้เป็นอสัตบุรุษ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “พราหมณ์ ข้อที่อสัตบุรุษจะพึงรู้จักอสัตบุรุษว่าคุณคนนี้เป็นอสัตบุรุษ เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้”

วัสสการพราหมณ์ได้ทูลถามว่า “ข้าแต่ท่านพระโคตม อสัตบุรุษจะพึงรู้จักอสัตบุรุษได้หรือว่าคุณคนนี้เป็นอสัตบุรุษ”

“พราหมณ์ แม้ข้อที่อสัตบุรุษจะพึงรู้จักอสัตบุรุษว่าคุณคนนี้เป็นอสัตบุรุษ ก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้”

“ข้าแต่ท่านพระโคตม สัตบุรุษ^๒พึงรู้จักอสัตบุรุษได้หรือว่าคุณคนนี้เป็นอสัตบุรุษ”

“พราหมณ์ ข้อที่อสัตบุรุษจะพึงรู้จักอสัตบุรุษว่าคุณคนนี้เป็นอสัตบุรุษ เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้”

“ข้าแต่ท่านพระโคตม สัตบุรุษพึงรู้จักอสัตบุรุษได้หรือว่าคุณคนนี้เป็นอสัตบุรุษ”

“พราหมณ์ แม้ข้อที่อสัตบุรุษจะพึงรู้จักอสัตบุรุษว่าคุณคนนี้เป็นอสัตบุรุษ ก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้”

วัสสการพราหมณ์กราบทูลว่า “ข้าแต่ท่านพระโคตม นาคัจจรรยจริง ไม่เคยปรากฏ ท่านพระโคตมตรัสเรื่องนี้ไว้ดียิ่งนักว่า ‘ข้อที่อสัตบุรุษจะพึงรู้จักอสัตบุรุษว่าคุณคนนี้เป็นอสัตบุรุษ เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ แม้ข้อที่อสัตบุรุษจะพึงรู้จักอสัตบุรุษว่าคุณคนนี้เป็นอสัตบุรุษ เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ข้อที่อสัตบุรุษจะพึงรู้จักอสัตบุรุษว่าคุณคนนี้เป็นอสัตบุรุษ ก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ แม้ข้อที่อสัตบุรุษจะพึงรู้จักอสัตบุรุษว่าคุณคนนี้เป็นอสัตบุรุษ ก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้’

ข้าแต่ท่านพระโคตม สมัยหนึ่ง ในบริษัทของโตเทยพราหมณ์ พวกบริษัทกล่าวติเตียนผู้อื่นว่า ‘พระเจ้าเอเพียะนี่ผู้เลื่อมใสยิ่งนักในสมณรามบุตร ทรงเป็น

เชิงอรรถ :

^๑ อสัตบุรุษ หมายถึงคนที่เป็นเหมือนคนตาบอด (อง.จดกก.อ. ๒/๑๘๗/๔๐๗)

^๒ สัตบุรุษ หมายถึงคนที่เป็นเหมือนคนตาดี (อง.จดกก.อ. ๒/๑๘๗/๔๐๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๔.โยธาขีววรรค ๗.วัสสการสูตร

ผู้โง่เขลา และทรงทำความเคารพอย่างยั้งเห็นปานนี้ คือ ทรงไหว้ ทรงลูกรับ ทรงทำอัญชลีกรรมและสามีจิกรรมในสมณรามบุตร แม้พวกข้าราชการบริพารของพระเจ้าเอเฟียยะนี้ คือ ยมกะ โมคคัลละ อุคคะ นาวินาที คันธัพพะ และอัคคิเวสสะ ผู้เลื่อมใสยิ่งนักในสมณรามบุตรเป็นผู้โง่เขลา ทำความเคารพอย่างยั้งเห็นปานนี้ คือ ไหว้ ลูกรับ ทำอัญชลีกรรมและสามีจิกรรมในสมณรามบุตร ส่วนโศทยพรหมณ์แนะนำบริษัทเหล่านั้นโดยนัยนี้ว่า “ท่านผู้เจริญทั้งหลายเข้าใจเรื่องนั้นว่าอย่างไร พระเจ้าเอเฟียยะเป็นบัณฑิต ทรงสามารถพิจารณาเห็นประโยชน์ยิ่งกว่าผู้สามารถพิจารณาเห็นประโยชน์อย่างยิ่งในกิจที่ควรทำและที่ควรทำอันยิ่ง ในคำที่ควรกล่าวและที่ควรกล่าวอันยิ่ง พวกบริวารรับว่า เป็นอย่างนั้น ท่านผู้เจริญ พระเจ้าเอเฟียยะเป็นบัณฑิต ทรงสามารถพิจารณาเห็นประโยชน์ยิ่งกว่าผู้สามารถพิจารณาเห็นประโยชน์อย่างยิ่งในกิจที่ควรทำและที่ควรทำอันยิ่ง ในคำที่ควรกล่าวและที่ควรกล่าวอันยิ่ง’

โศทยพรหมณ์กล่าวต่อไปว่า ‘ท่านผู้เจริญทั้งหลาย เพราะสมณรามบุตร เป็นผู้ฉลาดกว่าพระเจ้าเอเฟียยะ เป็นผู้สามารถพิจารณาเห็นประโยชน์ยิ่งกว่า ฉะนั้น พระเจ้าเอเฟียยะจึงเลื่อมใสยิ่งนักในสมณรามบุตรและทรงทำความเคารพอย่างยั้งเห็นปานนี้ คือ ทรงไหว้ ทรงลูกรับ ทรงทำอัญชลีกรรมและสามีจิกรรมในสมณรามบุตร

ท่านผู้เจริญทั้งหลายเข้าใจเรื่องนั้นว่าอย่างไร พวกข้าราชการบริพารของพระเจ้าเอเฟียยะ คือ ยมกะ โมคคัลละ อุคคะ นาวินาที คันธัพพะ อัคคิเวสสะ เป็นบัณฑิต สามารถพิจารณาเห็นประโยชน์ยิ่งกว่าผู้สามารถพิจารณาเห็นประโยชน์อย่างยิ่งในกิจที่ควรทำและที่ควรทำอันยิ่ง ในคำที่ควรกล่าวและที่ควรกล่าวอันยิ่ง พวกบริวารรับว่า เป็นอย่างนั้น ท่านผู้เจริญ พวกข้าราชการบริพารของพระเจ้าเอเฟียยะ คือ ยมกะ โมคคัลละ อุคคะ นาวินาที คันธัพพะ อัคคิเวสสะ เป็นบัณฑิตสามารถพิจารณาเห็นประโยชน์ยิ่งกว่าผู้สามารถพิจารณาเห็นประโยชน์อย่างยิ่งในกิจที่ควรทำและที่ควรทำอันยิ่ง ในคำที่ควรกล่าวและที่ควรกล่าวอันยิ่ง’

โศทยพรหมณ์กล่าวต่อไปว่า ‘เพราะสมณรามบุตรเป็นบัณฑิตยิ่งกว่าพวกข้าราชการบริพารผู้เป็นบัณฑิตของพระเจ้าเอเฟียยะ เป็นผู้สามารถพิจารณาเห็นประโยชน์ยิ่งกว่าผู้สามารถพิจารณาเห็นประโยชน์อย่างยิ่งในกิจที่ควรทำและที่ควรทำอันยิ่ง ใน

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๔.โยธาชีววรรค ๘.อุปกสูตร

คำที่ควรกล่าวและที่ควรกล่าวอันยิ่ง ฉะนั้น พวกข้าราชการบริพารของพระเจ้าเอเฟียยะ จึงเลื่อมใสยิ่งนักในสมณรามบุตรและทำความเคารพอย่างยิ่งเห็นปานนี้ คือ ไหว้ ลุกรับ ทำอัญชลีกรรมและสามีจิกรรมในสมณรามบุตร

ข้าแต่ท่านพระโคตม นาอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ ท่านพระโคตมตรัสเรื่องนี้ไว้ดียิ่งนัก ว่า 'ข้อที่อัสตบรุษจะพึงรู้จักอัสตบรุษว่าบุคคลนี้เป็นอัสตบรุษ เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ แม้ข้อที่อัสตบรุษจะพึงรู้จักอัสตบรุษว่าบุคคลนี้เป็นอัสตบรุษ ก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ข้อที่อัสตบรุษจะพึงรู้จักอัสตบรุษว่าบุคคลนี้เป็นอัสตบรุษ เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ แม้ข้อที่อัสตบรุษจะพึงรู้จักอัสตบรุษว่าบุคคลนี้เป็นอัสตบรุษ ก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้' ข้าแต่ท่านพระโคตม บัดนี้ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอทูลลากลับ เพราะมีกิจมีหน้าที่ที่จะต้องทำอีกมาก"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "ขอท่านจงกำหนดเวลาที่สมควร ณ บัดนี้เถิด พราหมณ์"

ครั้งนั้นแล วัสสการพราหมณ์ผู้เป็นมหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธขึ้นชม ยินดี พระภาสิตของพระผู้มีพระภาคแล้วลุกจากที่นั่งจากไป

วัสสการสูตรที่ ๗ จบ

๘. อุปกสูตร

ว่าด้วยอุปกัมมกติกานุตระ

[๑๘๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ เขตกรุงราชคฤห์ ครั้งนั้นแล อุปกัมมกติกานุตระ^๑เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วจึงนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพเจ้ามีวาตะ^๒อย่างนี้ มีทิวลิปอย่างนี้ว่า ผู้ใดผู้หนึ่ง กล่าวติเตียนผู้อื่น เมื่อกล่าวติเตียนผู้อื่น ย่อมไม่ให้เกิดกุศลกรรมเกิดขึ้นโดยประการทั้งปวง เมื่อไม่ให้เกิดกุศลกรรมเกิดขึ้นโดยประการทั้งปวง ย่อมถูกติเตียนกล่าวโทษ"

เชิงอรรถ :

^๑ ผู้เป็นอุปัฏฐากของพระเทวทัต (อง.จตกก.อ. ๒/๑๘๘/๔๐๗)

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๑๘๓ (สตุสูตร) หน้า ๒๕๙ ในเล่มนี้

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๔.โยธาชีววรรค ๘.อุปกสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อุปกะ ถ้าบุคคลกล่าวดีเตียนผู้อื่น เมื่อเขากล่าวดีเตียนผู้อื่น ย่อมไม่ให้เกิดกุศลกรรมเกิดขึ้น เมื่อไม่ให้เกิดกุศลกรรมเกิดขึ้น ย่อมถูกดีเตียนกล่าวโทษ ท่านนั้นแล กล่าวดีเตียนผู้อื่น เมื่อท่านกล่าวดีเตียนผู้อื่น ย่อมไม่ให้เกิดกุศลกรรมเกิดขึ้น เมื่อไม่ให้เกิดกุศลกรรมเกิดขึ้น ย่อมถูกดีเตียนกล่าวโทษ”

อุปกมัตถิกานบุตรกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลพึงจับปลาที่พอมุดขึ้นเท่านั้นด้วยแหใหญ่ แม่ฉันใด ข้าพระองค์ก็ฉันนั้นเหมือนกัน พอกกล่าวขึ้นเท่านั้น พระผู้มีพระภาคก็ทรงจับด้วยบ่วงคือวาตะอันใหญ่”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อุปกะ เราบัญญัติไว้ว่า ‘นี้เป็นอกุศล’ บท พยัญชนะ และกรรมเทศนาของตถาคตในข้อนั้นประมาณมิได้ว่า ‘นี้เป็นอกุศลแม้เพราะเหตุนี้’ อนึ่ง เราบัญญัติไว้ว่า ‘อกุศลนี้นั้นแลควรละเสีย’ บท พยัญชนะ และกรรมเทศนาของตถาคตในข้อนั้นประมาณมิได้ว่า ‘อกุศลนี้ควรละเสียแม้เพราะเหตุนี้’

อนึ่ง เราบัญญัติไว้ว่า ‘นี้เป็นกุศล’ บท พยัญชนะ และกรรมเทศนาของตถาคตในข้อนั้นประมาณมิได้ว่า ‘นี้เป็นกุศลแม้เพราะเหตุนี้’ อนึ่ง เราบัญญัติไว้ว่า ‘กุศลนี้นั้นแลควรเจริญ’ บท พยัญชนะ และกรรมเทศนาของตถาคตในข้อนั้นประมาณมิได้ว่า ‘กุศลนี้ควรเจริญแม้เพราะเหตุนี้’

ลำดับนั้นแล อุปกมัตถิกานบุตรขึ้นขมยินดีพระภาสิตของพระผู้มีพระภาค ลุกจากที่นั่งถวายอภิวัตทำประทักษิณ^๑แล้ว เข้าไปเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินมคธพระนามว่า อชาตศัตรู เวเทหิบุตร ได้กราบทูลการสนทนากับพระผู้มีพระภาคทั้งหมดแต่พระเจ้าแผ่นดินมคธพระนามว่า อชาตศัตรู เวเทหิบุตร

ครั้นเมื่ออุปกมัตถิกานบุตรกราบทูลอย่างนี้แล้ว พระเจ้าแผ่นดินมคธพระนามว่า อชาตศัตรู เวเทหิบุตรก็ว่า ไม่ทรงพอพระทัย ได้ตรัสกับอุปกมัตถิกานบุตรว่า “เจ้าเด็ก ลูกชวานาเกลื่อนนี้อวดดี ปากกล้า บังอาจ จักสำคัญพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นว่าควรรุกราน เจ้าอุปกะจงไปเสีย จงพินาศไป อย่ามาให้เราเห็นหน้าอีก”

อุปกสูตรที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

- ^๑ **ทำประทักษิณ** หมายถึงเดินเวียนขวา โดยการประนมมือเวียนไปทางขวาตามเข็มนาฬิกา ๓ รอบ มีผู้ที่ตนเคารพอยู่ทางขวา เสร็จแล้วหันหน้าไปทางผู้ที่ตนเคารพ เดินถอยหลังจนสุดสายตา คือ จนมองไม่เห็นผู้ที่ตนเคารพนั้น คุกเขาลงกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์แล้วลุกขึ้นเดินจากไป (วิ.อ. ๑/๑๕/๑๗๖-๑๗๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๒๗๒ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๔.โยธาชีววรรค ๑๐.อุโปสถสูตร

๙. สัจฉิกรณียสูตร ว่าด้วยธรรมที่ควรทำให้แจ้ง

[๑๘๙] ภิกษุทั้งหลาย ธรรมที่ควรทำให้แจ้ง ๔ ประการนี้

ธรรมที่ควรทำให้แจ้ง ๔ ประการ^๑ ะไรบ้าง คือ

๑. ธรรมที่ควรทำให้แจ้งด้วยกาย^๒
๒. ธรรมที่ควรทำให้แจ้งด้วยสติ^๓
๓. ธรรมที่ควรทำให้แจ้งด้วยจักขุ^๔
๔. ธรรมที่ควรทำให้แจ้งด้วยปัญญา^๕

ธรรมที่ควรทำให้แจ้งด้วยกาย เป็นอย่างไร

คือ วิโมกข์ ๘ ควรทำให้แจ้งด้วยกาย

ธรรมที่ควรทำให้แจ้งด้วยสติ เป็นอย่างไร

คือ ปุพเพนิวาส ควรทำให้แจ้งด้วยสติ

ธรรมที่ควรทำให้แจ้งด้วยจักขุ เป็นอย่างไร

คือ การจติและอุบัติของสัตว์ทั้งหลาย ควรทำให้แจ้งด้วยจักขุ

ธรรมที่ควรทำให้แจ้งด้วยปัญญา เป็นอย่างไร

คือ ความสิ้นอาสวะทั้งหลาย ควรทำให้แจ้งด้วยปัญญา^๖

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมที่ควรทำให้แจ้ง ๔ ประการนี้แล

สัจฉิกรณียสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. อุโปสถสูตร

ว่าด้วยทรงสรรเสริญภิกษุในวันอุโปสถ

[๑๙๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ปราสาทของนางวิสาขาமிคาร-
มาตา ในบุพพาราม เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคมีภิกษุสงฆ์

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๑๒/๒๐๕

^๒ หมายถึงนามกาย (อง.จตกก.อ. ๒/๑๘๙/๔๐๙)

^๓ หมายถึงปุพเพนิวาสานุสสติญาณ (อง.จตกก.อ. ๒/๑๘๙/๔๐๙)

^๔ หมายถึงทิพพจักขุญาณ (อง.จตกก.อ. ๒/๑๘๙/๔๐๙)

^๕ หมายถึงฌานปัญญา วิปัสสนาปัญญา มัคคปัญญา ผลปัญญา (อง.จตกก.อ. ๒/๑๘๙/๔๐๙)

^๖ หมายถึงปัจจุเวกขณะปัญญาที่พิจารณาอรรถัตถผล คือ ความสิ้นอาสวะ (อง.จตกก.อ. ๒/๑๘๙/๔๐๙)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๒๗๓ }

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๔.โยธาชีววรรค ๑๐.อุโปสสุต

แวดล้อม ประทับนั่งในวันอุโปสถนั้น ทรงตรวจดูภิกษุสงฆ์ผู้หนึ่งเจียบ รับสั่งเรียก
ภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า

“ภิกษุทั้งหลาย บริษัทนี้เจียบ ปราศจากเสียงสนทนา บริสุทธิ์ ตั้งอยู่ในสาระ^๑
ภิกษุสงฆ์นี้ บริษัทนี้เป็นเหมือนบริษัทหาได้ยากแม้เพื่อจะเห็นในโลก ภิกษุสงฆ์นี้
บริษัทนี้ก็เป็นเหมือนบริษัทผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควร
แก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก ภิกษุสงฆ์นี้
บริษัทนี้ก็เป็นเหมือนบริษัทที่เขาถวายของน้อยก็มีผลมาก ที่เขาถวายของมากก็มี
ผลมากยิ่งขึ้น ภิกษุสงฆ์นี้ บริษัทนี้ก็เหมือนบริษัทที่แม่จะต้องเดินทางไปดูเป็น
ระยะทางหลายโยชน์ต้องมีเสบียงทางไปด้วยก็ควรไป

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุสงฆ์นี้เห็นปานนี้ คือ

ในภิกษุสงฆ์นี้

๑. มีภิกษุทั้งหลายผู้ถึงความ เป็นเทวดาอยู่^๒
๒. มีภิกษุทั้งหลายผู้ถึงความ เป็นพรหมอยู่^๓
๓. มีภิกษุทั้งหลายผู้ถึงความ เป็นอเนญชาอยู่^๔
๔. มีภิกษุทั้งหลายผู้ถึงความ เป็นอริยะอยู่

ภิกษุทั้งหลายผู้ถึงความ เป็นเทวดา เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้สังัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน
ฯลฯ อยู่ เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป ภิกษุบรรลุทุติยฌาน ฯลฯ อยู่ เพราะปีติจาง
คลายไป ภิกษุมีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย บรรลุตติยฌาน
ฯลฯ อยู่ เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว ภิกษุ
บรรลุจตตถฌาน ฯลฯ อยู่^๕ ภิกษุทั้งหลายผู้ถึงความ เป็นเทวดา เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลายผู้ถึงความ เป็นพรหม เป็นอย่างไร

เชิงอรรถ :

^๑ ตั้งอยู่ในสาระ หมายถึงตั้งอยู่ในสาระคือศีลเป็นต้น (อง.จตกก.อ. ๒/๑๙๐/๔๐๙)

^๒ หมายถึงภิกษุผู้ดำรงอยู่ในจตตถฌานอันเป็นรูปาวจรหมุนจิตกลับแล้วจึงบรรลุอรหัตตผล (อง.จตกก.อ. ๒/๑๙๐/๔๑๐)

^๓ หมายถึงภิกษุผู้ดำรงอยู่ในพรหมวิหาร ๔ หมุนจิตกลับแล้วจึงบรรลุอรหัตตผล (อง.จตกก.อ. ๒/๑๙๐/๔๑๐)

^๔ หมายถึงภิกษุผู้ดำรงอยู่ในอรุณฌาน ๔ หมุนจิตกลับแล้วจึงบรรลุอรหัตตผล (อง.จตกก.อ. ๒/๑๙๐/๔๑๐)

^๕ ดูข้อความเต็มในข้อ ๑๖๓ (อสุภสูตร) หน้า ๒๒๙ ในเล่มนี้

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๔. โยธาชีววรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้มีเมตตาจิต แผ่ไปตลอดทิศที่ ๑ ทิศที่ ๒ ... ทิศที่ ๓ ... ทิศที่ ๔ ... ทิศเบื้องบน^๑ ทิศเบื้องล่าง^๒ ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถานด้วยเมตตาจิตอันไพบุลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีควมเบียดเบียนอยู่ มีกรุณาจิต ... มีมิตตาจิต ... มีอุเบกขาจิต แผ่ไปตลอดทิศที่ ๑ ทิศที่ ๒ ... ทิศที่ ๓ ... ทิศที่ ๔ ... ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถาน ด้วยอุเบกขาจิตอันไพบุลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีควมเบียดเบียนอยู่ ภิกษุทั้งหลายผู้ถึงความป็นพรหม เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลายผู้ถึงความป็นอเนกชวา เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เพราะล่วงรูปสัญญา เพราะดับปฏิขสัญญา เพราะไม่มนสิการนาคัตตสัญญาโดยประการทั้งปวง บรรลู่อากาศาณัญจายตณมานโดยกำหนดว่า 'อากาศหาที่สุดมิได้' เพราะล่วงอากาศาณัญจายตณมานโดยประการทั้งปวง บรรลู่วิญญาณัญจายตณมานโดยกำหนดว่า 'วิญญาณหาที่สุดมิได้' เพราะล่วงวิญญาณัญจายตณมานโดยประการทั้งปวง บรรลู่อกัญจายตณมานโดยกำหนดว่า 'ไม่มีอะไร' เพราะล่วงอกัญจายตณมานโดยประการทั้งปวง บรรลู่เนวสัญญา-นาสัญญาตณมานอยู่ ภิกษุทั้งหลายผู้ถึงความป็นอเนกชวา เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลายผู้ถึงความป็นอริยะ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'นี้ทุกข ฯลฯ นี้ทุกข-นิโรธคามินีปฏิปทา' ภิกษุทั้งหลายผู้ถึงความป็นอริยะ เป็นอย่างนี้แล"

อุโปสถสูตรที่ ๑๐ จบ

โยธาชีววรรคที่ ๔ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. โยธาชีวสูตร	๒. ปาฏิโกคสูตร
๓. สุตสูตร	๔. อภยสูตร
๕. สมณสังจสูตร	๖. อุมมคคสูตร
๗. วิสสการสูตร	๘. อุปกสูตร
๙. สังจกรณียสูตร	๑๐. อุโปสถสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงเทวโลก (วิสุทธิ.มหาฎีกา ๑/๒๕๔/๔๓๕)

^๒ หมายถึงสัตวันรกและนาค (วิสุทธิ.มหาฎีกา ๑/๒๕๔/๔๓๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๔.จตุตถปิณฑนาสก]

๕.มหาวรรค ๑.โสดานุกตสูตร

๕. มหาวรรค

หมวดว่าด้วยเรื่องใหญ่

๑. โสดานุกตสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เข้าถึงโสดประสาธ

[๑๙๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ ๔ ประการแห่งธรรมทั้งหลายที่เข้าถึงโสดประสาธ คล่องปาก ชื่นใจ แหวงตลอดดีด้วยทิวฐิ^๑ อันบุคคลพึงหวังได้^๒

อานิสงส์ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ยอมเล่าเรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ

เวยยากरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัပ္ภุตธรรม

เวทัลละ ธรรมเหล่านั้นของภิกษุนั้นเป็นภาวะเข้าถึงโสดประสาธ

คล่องปาก ชื่นใจ แหวงตลอดดีด้วยทิวฐิ เธอหลงลืมสติ^๓ เมื่อตายไป

จะไปเกิดในหมู่เทพหมู่ใดหมู่หนึ่ง บทแห่งธรรมทั้งหลายยอมปรากฏ

แก่เธอผู้มีความสุขในภพนั้น สติเกิดขึ้นซ้ำ^๔ ต่อมา เธอระลึกได้

จึงบรรลุคุณวิเศษ^๕เร็วพลัน ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นอานิสงส์ประการ

ที่ ๑ แห่งธรรมทั้งหลายที่เข้าถึงโสดประสาธ คล่องปาก ชื่นใจ

แหวงตลอดดีด้วยทิวฐิ อันบุคคลพึงหวังได้

เชิงอรรถ :

^๑ แหวงตลอดดีด้วยทิวฐิ หมายถึงทำให้ประจักษ์ชัดด้วยปัญญาทั้งโดยผลและโดยเหตุ (อภ.จตุกก.อ. ๒/๑๙๑/๔๑๑)

^๒ พึงหวังได้ หมายถึงจำต้องปรารถนา จำต้องได้อย่างแน่นอน (อภ.ตีก.อ. ๒/๗๐/๒๑๔, อภ.จตุกก.อ. ๓/๗๕/๑๕๓)

^๓ หลงลืมสติ ในที่นี้หมายถึงการตายแบบปุถุชน มิได้หมายถึงการไม่มีสติเป็นเครื่องระลึกถึงพระพุทธพจน์ (อภ.จตุกก.อ. ๒/๑๙๑/๔๑๑)

^๔ สติเกิดขึ้นซ้ำ หมายถึงความระลึกได้ซ้ำ ถึงพระพุทธพจน์ที่เคยเล่าเรียนมา (อภ.จตุกก.อ. ๒/๑๙๑/๔๑๑)

^๕ บรรลุคุณวิเศษ ในที่นี้หมายถึงบรรลุพระนิพพาน (อภ.จตุกก.อ. ๒/๑๙๑/๔๑๑)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๑.โสดานคตสูตร

๒. ภิกษุยอมเล่าเรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวैयाकरणะ คากา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัพภูตธรรม เวทัลละ ธรรมเหล่านั้น ของภิกษุนั้นเป็นภาวะเข้าถึงโสดประสาท คล่องปาก ชื่นใจ แหวงตลอดดีด้วยทวิฏฐิ เธอหลงลืมสติ เมื่อตายไป จะไปเกิดในหมู่เทพ หมู่ใดหมู่หนึ่ง บทแห่งธรรมทั้งหลายยอมไม่ปรากฏแก่เธอผู้มี ความสุขอยู่ในภพนั้นเลย แต่ภิกษุผู้มีฤทธิ์ ถึงความชำนาญทาง จิต แสดงธรรมแก่หมู่เทพ เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า 'นี่คือธรรม วินัยที่เราเคยประพฤติพรหมจรรย์' สติเกิดขึ้นช้า ต่อมา เธอ ระลึกได้ จึงบรรลुकุณวิเศษเร็วพลัน
- ภิกษุยอมเล่าเรียนธรรม ฯลฯ จึงบรรลुकุณวิเศษเร็วพลัน
- เปรียบเหมือนบุรุษผู้ฉลาดในเสียงกลอง เขาเดินทางไกล ฟังได้ ยินเสียงกลอง เขาไม่ฟังมีความสงสัยหรือเคลือบแคลงว่า 'ใช่เสียง กลองหรือไม่หนอ' ที่แท้ เขาฟังถึงความตกลงใจว่า 'เป็นเสียง กลองแน่นอน' ฉะนั้น ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๒ แห่งธรรมทั้งหลายที่เข้าถึงโสดประสาท คล่องปาก ชื่นใจ แหวงตลอดดีด้วยทวิฏฐิ อันบุคคลพึงหวังได้
๓. ภิกษุยอมเล่าเรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวैयाकरणะ คากา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัพภูตธรรม เวทัลละ ธรรมเหล่านั้น ของภิกษุนั้นเป็นภาวะเข้าถึงโสดประสาท คล่องปาก ชื่นใจ แหวงตลอดดีด้วยทวิฏฐิ เธอหลงลืมสติ เมื่อตายไป จะไปเกิดในหมู่เทพ หมู่ใดหมู่หนึ่ง บทแห่งธรรมทั้งหลายยอมไม่ปรากฏแก่เธอผู้มี ความสุขอยู่ในภพนั้นเลย ทั้งภิกษุผู้มีฤทธิ์ ถึงความชำนาญทางจิตก็ไม่ได้แสดงธรรมแก่หมู่เทพ แต่เทพบุตรแสดงธรรมในหมู่เทพ เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า 'นี่คือธรรมวินัยที่เราเคยประพฤติพรหมจรรย์' สติเกิดขึ้นช้า ต่อมา เธอระลึกได้ จึงบรรลुकุณวิเศษเร็วพลัน
- ภิกษุยอมเล่าเรียนธรรม ฯลฯ จึงบรรลुकุณวิเศษเร็วพลัน
- เปรียบเหมือนบุรุษผู้ฉลาดต่อเสียงสังข์ เขาเดินทางไกล ฟังได้ยิน

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๑.โสดานคตสูตร

เสียงสังข์ เขาไม่เพียงมีความสงสัยหรือเคลือบแคลงว่า 'ใช่เสียงสังข์หรือไม่หนอ' ที่แท้ เขาพึงถึงความตกลงใจว่า 'เป็นเสียงสังข์แน่นอน' ฉะนั้น ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นอาณิสงส์ประการที่ ๓ แห่งกรรมทั้งหลายที่เข้าถึงโสดประสาท คล่องปาก ชื่นใจ ทางตลอดดีด้วยทิวฏฐิ อัมมคคลพึงหวังได้

๔. ภิกษุยอมเล่าเรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวैयाกรณะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัพภูตธรรม เวทัลละ ธรรมเหล่านั้นของภิกษุนั้นเป็นภาวะเข้าถึงโสดประสาท คล่องปาก ชื่นใจ ทางตลอดดีด้วยทิวฏฐิ เธอหลงลืมสติ เมื่อตายไป จะไปเกิดในหมู่เทพหมู่ใดหมู่หนึ่ง บทแห่งกรรมทั้งหลายยอมไม่ปรากฏแก่เธอผู้มีความสุขอยู่ในภพนั้นเลย ทั้งภิกษุผู้มีฤทธิ์ ถึงความชำนาญทางจิตก็ไม่ได้แสดงธรรมแก่หมู่เทพ แม้เทพบุตรก็ไม่ได้แสดงธรรมแก่หมู่เทพ แต่เทพบุตรผู้เป็นโอบปาติกะ^๑ เตือนเทพบุตร ผู้เป็นโอบปาติกะว่า 'ท่านผู้นิรทุกข์ ท่านระลึกถึงธรรมวินัยที่พวกเราเคยประพฤติพรหมจรรย์มาได้ไหม' เธอกล่าวอย่างนี้ว่า 'ระลึกได้ ระลึกได้ ท่านผู้นิรทุกข์' สติเกิดขึ้นซ้ำ ต่อมา เธอระลึกได้ จึงบรรลุคุณวิเศษเร็วพลัน

ภิกษุยอมเล่าเรียนธรรม ฯลฯ จึงบรรลุคุณวิเศษเร็วพลัน
เปรียบเหมือนสหาย ๒ คนผู้เคยเล่นฟุตบอลด้วยกันมาพบกันบางครั้งบางคราวในที่บางแห่ง คนหนึ่งพึงกล่าวกับอีกคนหนึ่งอย่างนี้ว่า 'สหาย ท่านระลึกถึงกรรมนี้ได้บ้างไหม' เขาจึงกล่าวอย่างนี้ว่า 'ระลึกได้ ระลึกได้ สหาย' ฉะนั้น ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นอาณิสงส์ประการที่ ๔ แห่งกรรมทั้งหลายที่เข้าถึงโสดประสาท คล่องปาก ชื่นใจ ทางตลอดดีด้วยทิวฏฐิ อัมมคคลพึงหวังได้

ภิกษุทั้งหลาย อาณิสงส์ ๔ ประการนี้แห่งกรรมทั้งหลายที่เข้าถึงโสดประสาท คล่องปาก ชื่นใจ ทางตลอดดีด้วยทิวฏฐิ อัมมคคลพึงหวังได้

โสดานคตสูตรที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงเทพบุตรผู้เกิดก่อน (อภ.จตกก.อ. ๒/๑๙๑/๔๑๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๒๗๘ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๒.ฐานสูตร

๒. ฐานสูตร

ว่าด้วยฐานะที่พึงรู้ด้วยฐานะ

[๑๙๒] “ภิกษุทั้งหลาย ฐานะ ๔ ประการนี้อันบุคคลพึงรู้ได้ด้วยฐานะ ๔ ประการ

ฐานะ ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ศิลพึงรู้ได้ด้วยการอยู่ร่วมกัน และศิลปินั้นแลพึงรู้ได้โดยใช้เวลานาน ไม่ใช่ชนิดหนอย ผู้มนสิการจึงรู้ได้ ผู้ไม่มนสิการหารู้ได้ไม่ ผู้มีปัญญาจึงรู้ได้ ผู้มีปัญญาทรามหารู้ได้ไม่
๒. ความบริสุทธิ์พึงรู้ได้ด้วยถ้อยคำ และความบริสุทธิ์นั้นแลพึงรู้ได้โดยใช้เวลานาน ไม่ใช่ชนิดหนอย ผู้มนสิการจึงรู้ได้ ผู้ไม่มนสิการหารู้ได้ไม่ ผู้มีปัญญาจึงรู้ได้ ผู้มีปัญญาทรามหารู้ได้ไม่
๓. กำลังพึงรู้ได้ในคราวมีอันตราย และกำลังนั้นแลพึงรู้ได้โดยใช้เวลานาน ไม่ใช่ชนิดหนอย ผู้มนสิการจึงรู้ได้ ผู้ไม่มนสิการหารู้ได้ไม่ ผู้มีปัญญาจึงรู้ได้ ผู้มีปัญญาทรามหารู้ได้ไม่
๔. ปัญญาพึงรู้ได้ด้วยการสนทนา และปัญญานั้นแลพึงรู้ได้โดยใช้เวลานาน ไม่ใช่ชนิดหนอย ผู้มนสิการจึงรู้ได้ ผู้ไม่มนสิการหารู้ได้ไม่ ผู้มีปัญญาจึงรู้ได้ ผู้มีปัญญาทรามหารู้ได้ไม่

เรากล่าวไว้แล้วเช่นนี้แล้ว ‘ศิลปินรู้ได้ด้วยการอยู่ร่วมกัน และศิลปินั้นแลพึงรู้ได้โดยใช้เวลานาน ไม่ใช่ชนิดหนอย ผู้มนสิการจึงรู้ได้ ผู้ไม่มนสิการหารู้ได้ไม่ ผู้มีปัญญาจึงรู้ได้ ผู้มีปัญญาทรามหารู้ได้ไม่’ เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

คือ บุคคลในโลกนี้เมื่ออยู่ร่วมกัน จึงรู้อย่างนี้ว่า ‘ท่านผู้นี้มีปกติทำให้ขาด ทำให้ทะลุ ทำให้ต่าง ทำให้พร้อม ไม่ทำต่อเนื่อง ไม่ประพติดต่อเนื่องในศิลปะทั้งหลาย ตลอดกาลนานแล ท่านผู้นี้เป็นผู้ทุกศิลปะ ไม่ใช่เป็นผู้มีศิลปะ’

อนึ่ง บุคคลในโลกนี้เมื่ออยู่ร่วมกัน จึงรู้อย่างนี้ว่า ‘ท่านผู้นี้มีปกติไม่ทำให้ขาด ไม่ทำให้ทะลุ ไม่ทำให้ต่าง ไม่ทำให้พร้อม มีปกติทำต่อเนื่อง ประพติดต่อเนื่องในศิลปะทั้งหลายตลอดกาลนานแล ท่านผู้นี้เป็นผู้มีศิลปะ ไม่ใช่เป็นผู้ทุกศิลปะ’

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๒.ฐานสูตร

ข้อที่เรากล่าวว่า 'ศีลพึงรู้ได้ด้วยการอยู่ร่วมกัน และศีลนั้นแลพึงรู้ได้โดยใช้เวลานาน ไม่ใช่ชนิดหน้อย ผู้มนสิการจึงรู้ได้ ผู้ไม่มนสิการหารู้ได้ไม่ ผู้มีปัญญาจึงรู้ได้ ผู้มีปัญญาทรมหารู้ได้ไม่' เรากล่าวเพราะอาศัยเหตุนี้

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้ว 'ความบริสุทธิ์พึงรู้ได้ด้วยถ้อยคำ และความบริสุทธิ์นั้นแลพึงรู้ได้โดยใช้เวลานาน ไม่ใช่ชนิดหน้อย ผู้มนสิการจึงรู้ได้ ผู้ไม่มนสิการหารู้ได้ไม่ ผู้มีปัญญาจึงรู้ได้ ผู้มีปัญญาทรมหารู้ได้ไม่' เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

คือ บุคคลในโลกนี้เมื่อสนทนากัน จึงรู้อย่างนี้ว่า 'ท่านผู้นี้พูดกันตัวต่อตัว เป็นอย่างหนึ่ง พูดกับคนสองคนเป็นอย่างหนึ่ง พูดกับคนสามคนเป็นอย่างหนึ่ง พูดกับคนหลายคนเป็นอย่างหนึ่ง ท่านผู้นี้พูดคราวหลังต่างไปจากพูดคราวก่อน ท่านผู้นี้มีถ้อยคำไม่บริสุทธิ์ หามีถ้อยคำบริสุทธิ์ไม่'

อนึ่ง บุคคลในโลกนี้เมื่อสนทนากัน จึงรู้อย่างนี้ว่า 'ท่านผู้นี้พูดกันตัวต่อตัว เป็นอย่างไร พูดกับคนสองคน สามคน หลายคนก็อย่างนั้น ท่านผู้นี้พูดคราวหลัง ก็ไม่ต่างจากพูดคราวก่อน ท่านผู้นี้มีถ้อยคำบริสุทธิ์ หามีถ้อยคำไม่บริสุทธิ์ไม่'

ข้อที่เรากล่าวว่า 'ความบริสุทธิ์พึงรู้ได้ด้วยถ้อยคำ และความบริสุทธิ์นั้นแลพึงรู้ได้โดยใช้เวลานาน ไม่ใช่ชนิดหน้อย ผู้มนสิการจึงรู้ได้ ผู้ไม่มนสิการหารู้ได้ไม่ ผู้มีปัญญาจึงรู้ได้ ผู้มีปัญญาทรมหารู้ได้ไม่' เรากล่าวเพราะอาศัยเหตุนี้

เรากล่าวเช่นนี้แล้ว 'กำลังพึงรู้ได้ในคราวมีอันตราย และกำลังนั้นแลพึงรู้ได้โดยใช้เวลานาน ไม่ใช่ชนิดหน้อย ผู้มนสิการจึงรู้ได้ ผู้ไม่มนสิการหารู้ได้ไม่ ผู้มีปัญญาจึงรู้ได้ ผู้มีปัญญาทรมหารู้ได้ไม่' เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ประสบความเสื่อมญาติ ความเสื่อมโภคทรัพย์ หรือความเสื่อมเพราะโรค ย่อมไม่พิจารณาเห็นอย่างนี้ว่า 'โลกสันนิวาสนี้เป็นอย่างนี้เอง การได้อัตภาพนี้เป็นอย่างนั้นในโลกสันนิวาสตามความเป็นจริง ในการได้อัตภาพตามความเป็นจริง โลกธรรม ๘ คือ (๑) ได้ลาภ (๒) เสื่อมลาภ (๓) ได้ยศ (๔) เสื่อมยศ (๕) นินทา (๖) สรรเสริญ (๗) สุข (๘) ทุกข์ หมุนเวียนไปตามโลก และโลกก็

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๒.ฐานสูตร

หมุนเวียนไปตามโลกธรรม ๘ บุคคลนั้นประสบความเสื่อมญาติ ความเสื่อมโภคทรัพย์ หรือความเสื่อมเพราะโรค ย่อมเศร้าโศก ลำบากใจ ร่ำไร ทุบออกคร่ำครวญ ถึง ความเลอะเลือน

ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้ประสบความเสื่อมญาติ ความเสื่อมโภคทรัพย์ หรือ ความเสื่อมเพราะโรค ย่อมพิจารณาเห็นอย่างนี้ว่า 'โลกสันนิวาสนี้เป็นอย่างนี้เอง การได้อัตภาพนี้เป็นอย่างนั้นในโลกสันนิวาสดตามความเป็นจริง ในการได้อัตภาพ ตามความเป็นจริง โลกธรรม ๘ คือ (๑) ได้ลาภ (๒) เสื่อมลาภ (๓) ได้ยศ (๔) เสื่อมยศ (๕) นินทา (๖) สรรเสริญ (๗) สุข (๘) ทุกข์ หมุนเวียนไปตามโลก และโลกก็หมุนเวียนไปตามโลกธรรม ๘ บุคคลนั้นประสบความเสื่อมญาติ ความ เสื่อมโภคทรัพย์ หรือความเสื่อมเพราะโรค ย่อมไม่เศร้าโศก ไม่ลำบากใจ ไม่ร่ำไร ไม่ทุบออกคร่ำครวญ ไม่ถึงความเลอะเลือน

ข้อที่เรากล่าววว่า 'กำลังพึงรู้ได้ในคราวมีอันตราย และกำลังนั้นแลพึงรู้ได้ โดยใช้เวลาาน ไม่ใช่ชนิดหน้อย ผู้มนสิการจึงรู้ได้ ผู้ไม่มนสิการหารู้ได้ไม่ ผู้มีปัญญาจึงรู้ได้ ผู้มีปัญญาหารู้ได้ไม่' เรากล่าวเพราะอาศัยเหตุนี้

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้ววว่า 'ปัญญาพึงรู้ได้ด้วยการสนทนา และปัญญานั้นแล พึงรู้ได้โดยใช้เวลาาน ไม่ใช่ชนิดหน้อย ผู้มนสิการจึงรู้ได้ ผู้ไม่มนสิการหารู้ ได้ไม่ ผู้มีปัญญาจึงรู้ได้ ผู้มีปัญญาหารู้ได้ไม่' เพราะอาศัยเหตุอะไร เรา จึงกล่าวไว้เช่นนั้น

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เมื่อสนทนากัน จึงรู้อย่างนี้ว่า 'ท่านผู้นี้มี การแสวงหาปัญหา^๑อย่างไร เตรียมปัญหา^๒อย่างไร และถามปัญหาอย่างไร ท่านผู้ นี้มีปัญญาหารู้ได้ ไม่ใช่มีปัญญา ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะท่านผู้นี้ไม่อ้างบทที่มี ความหมาย ลึกซึ้ง สงบ ประณีต ที่สามัญชนคาดไม่ถึง ละเอียด อันบัณฑิตพึงรู้ได้ ท่านผู้นี้กล่าวธรรมอันใด ก็ไม่สามารถจะบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย

เชิงอรรถ :

^๑ แสวงหาปัญหา หมายถึงการพิจารณาเนื้อความที่ตนปรารถนาจะรู้ (อง.จตกก.อ. ๒/๑๙๒/๔๑๒, อง.จตกก. ฐีกา ๒/๑๙๒/๔๔๔)

^๒ หมายถึงนำจิตไปด้วยอำนาจการตระเตรียมปัญหา หรือการตกแต่งปัญหา (อง.จตกก.อ. ๒/๑๙๒/๔๑๒)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๒.ฐานสูตร

จำแนก ทำให้ง่ายซึ่งเนื้อความแห่งธรรมนั้นทั้งโดยย่อหรือโดยพิสดาร ท่านผู้นี้มี
ปัญหาทราวม 'ไม่ใช่มีปัญหา'

บุคคลเมื่อสนทนากัน จึงรู้อย่างนี้ว่า 'ท่านผู้นี้มีการแสวงหาปัญหาอย่างไร
ฯลฯ ท่านผู้นี้มีปัญหาทราวม 'ไม่ใช่มีปัญหา' เปรียบเหมือนบุคคลผู้มีดาตียืนอยู่
ริมฝั่งห้วงน้ำ พึงเห็นปลาตัวเล็ก ๆ ผุดอยู่ เขาพึงทราบอย่างนี้ว่า 'ปลาตัวนี้มี
กิริยาผุดเป็นอย่างไร ทำให้เกิดคลื่นเพียงไหน และมีความเร็วเพียงไร ปลาที่ตัวเล็ก
'ไม่ใช่ตัวใหญ่' ฉะนั้น

ส่วนบุคคลในโลกนี้เมื่อสนทนากัน จึงรู้อย่างนี้ว่า 'ท่านผู้นี้มีการแสวงหา
ปัญหาอย่างไร เตรียมปัญหาอย่างไร และถามปัญหาอย่างไร ท่านผู้นี้มีปัญหา
'ไม่ใช่มีปัญหาทราวม' ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะท่านผู้นี้ อ่างบพที่มีความหมาย
ลึกซึ้ง สงบ ประณีต สามัญชนคาดไม่ถึง ละเอียด บัณฑิตพึงรู้ได้ และท่านผู้
กล่าวธรรมใด ก็สามารถที่จะบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก
ทำให้ง่ายซึ่งเนื้อความแห่งธรรมนั้นทั้งโดยย่อหรือโดยพิสดาร ท่านผู้นี้มีปัญหา 'ไม่
ใช่มีปัญหาทราวม'

บุคคลเมื่อสนทนากัน จึงรู้อย่างนี้ว่า 'ท่านผู้นี้แสวงหาปัญหาอย่างไร ฯลฯ
ท่านผู้นี้มีปัญหา 'ไม่ใช่มีปัญหาทราวม' เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีดาตียืนอยู่ริม
ฝั่งห้วงน้ำ พึงเห็นปลาตัวใหญ่ผุดอยู่ เขาพึงทราบอย่างนี้ว่า 'ปลาตัวนี้มีกิริยาผุด
เป็นอย่างไร ทำให้เกิดคลื่นเพียงไหน และมีความเร็วเพียงไร ปลาที่ตัวใหญ่ ไม่ใช่
ตัวเล็กจะนั้น

ข้อที่เรากล่าวว่า 'ปัญหาพึงรู้ได้ด้วยการสนทนา และปัญญานั้นแลพึงรู้
ได้โดยใช้เวลานาน ไม่ใช่ชนิดหน้อย ผู้มนสิการจึงรู้ได้ ผู้ไม่มนสิการหารู้ได้ไม่
ผู้มีปัญญารู้ได้ ผู้มีปัญหาทราวมหารู้ได้ไม่' เรากล่าวเพราะอาศัยเหตุนี้

ภิกษุทั้งหลาย ฐานะ ๔ ประการนี้แลอันบุคคลพึงรู้ได้ด้วยฐานะ ๔ ประการนี้"

ฐานสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๓.ภัททียสูตร

๓. ภัททียสูตร^๑

ว่าด้วยเจ้าลิจฉวีพระนามว่าภัททียะ

[๑๙๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูฏาคารศาลาป่ามหาวัน เขตกรุงเวสาลี ครั้งนั้นแล เจ้าลิจฉวีพระนามว่าภัททียะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้ว นั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ทราบมาว่า ‘พระสมณโคดมทรงมีมายาย่อมรู้มายาที่เป็นเหตุให้สาวกของพวกอัญญเดียรถียกลับใจ’ สาวกอัญญเดียรถียเหล่านั้นพากันกล่าวอย่างนี้ว่า ‘พระสมณโคดมทรงมีมายา ทรงรู้มายาที่เป็นเหตุให้สาวกของพวกอัญญเดียรถียกลับใจ’ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกเขากล่าวตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ ‘ไม่ได้กล่าวต่อพระผู้มีพระภาคด้วยคำไม่เป็นจริงหรือ ย่อมพยากรณ์ธรรมสมควรแก่ธรรม และการคล้อยตามวาทะอันชอบแก่เหตุใด ๆ ย่อมไม่มาถึงฐานะอันควรติเตียนหรือ แท้จริง ข้าพระองค์ไม่ประสงค์จะกล่าวต่อพระผู้มีพระภาคเลย”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “มาเถิด ภัททียะ ท่าน

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบ ๆ กันมา

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์

อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ

อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอนุমান

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล

อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว

อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้

อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่า ท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อจ.ติก. (แปล) ๒๐/๖๖/๒๕๗-๒๖๑

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๒๘๓ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๓.ภททียสูตร

ภททียะ เมื่อใดท่านพึงรู้ด้วยตนเองเท่านั้นว่า 'ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล ธรรมเหล่านี้มีโทษ ธรรมเหล่านี้ผู้รู้ดีเตียน ธรรมเหล่านี้ที่บุคคลถือปฏิบัติบริบูรณ์แล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์' เมื่อนั้นท่านควรละ(ธรรมเหล่านั้น)เสีย

ภททียะ ท่านเข้าใจเรื่องนั้นว่าอย่างไร คือ โลภะ (ความอยากได้) เมื่อเกิดขึ้นภายในบุคคล ย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูลหรือไม่เกื้อกูล"

ภททียลิจจวิทูลว่า "ไม่เกื้อกูล พระพุทธเจ้าข้า"

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า "ภททียะ ก็บุรุษบุคคลผู้มีโลภะนี้ถูกโลภะครอบงำ มีจิตถูกโลภะกลุ้มรมุ ขาสัตว์บ้าง ลักทรัพย์บ้าง ล่วงเกินภรรยาของผู้อื่นบ้าง พุดเท็จบ้าง ชักชวนผู้อื่นเพื่อสิ่งที่ไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์ ตลอดกาลนานบ้างหรือ"

"อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า"

"ภททียะ ท่านเข้าใจเรื่องนั้นว่าอย่างไร โทสะ (ความคิดประทุษร้าย) ฯลฯ โมหะ (ความหลง) ฯลฯ^๑ สारัมภะ (การแข่งดี) เมื่อเกิดขึ้นภายในบุคคล ย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูลหรือไม่เกื้อกูล"

"ไม่เกื้อกูล พระพุทธเจ้าข้า"

"ภททียะ ก็บุรุษบุคคลผู้มีสารัมภะนี้ถูกสารัมภะครอบงำ มีจิตถูกสารัมภะกลุ้มรมุ ขาสัตว์บ้าง ลักทรัพย์บ้าง ล่วงเกินภรรยาของผู้อื่นบ้าง พุดเท็จบ้าง ชักชวนผู้อื่นเพื่อสิ่งที่ไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์ตลอดกาลนานบ้างหรือ"

"อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า"

"ภททียะ ท่านเข้าใจเรื่องนั้นว่าอย่างไร คือ ธรรมเหล่านี้เป็นกุศลหรืออกุศล"

"เป็นอกุศล พระพุทธเจ้าข้า"

"เป็นธรรมที่มีโทษหรือไม่มีโทษ"

"เป็นธรรมที่มีโทษ พระพุทธเจ้าข้า"

"เป็นธรรมที่ผู้รู้ดีเตียนหรือผู้รู้สรรเสริญ"

"เป็นธรรมที่ผู้รู้ดีเตียน พระพุทธเจ้าข้า"

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อจ.ติก. (แปล) ๒๐/๖๖/๒๕๗-๒๕๘

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๒๘๔ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๓.ภัททียสูตร

“ธรรมเหล่านี้ที่บุคคลถือปฏิบัติบริบูรณ์แล้วยอมเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อ
ทุกข์หรือไม่ หรือท่านมีความเข้าใจในเรื่องนี้ว่าอย่างไร”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมเหล่านี้ที่บุคคลถือปฏิบัติบริบูรณ์แล้วยอมเป็นไป
เพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์ ข้าพระองค์มีความเข้าใจในเรื่องนี้ดังนี้”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภัททียะ เพราะเหตุนี้แล เราจึงได้กล่าวไว้ว่า มาเกิด
ภัททียะ ท่าน

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบ ๆ กันมา

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์

อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ

อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอนุমান

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล

อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว

อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้

อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่ามี ท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา

เพราะอาศัยคำที่เรากล่าวไว้ว่า ภัททียะ เมื่อใดท่านพึงรู้ด้วยตนเองเท่านั้นว่า
‘ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล ธรรมเหล่านี้มีโทษ ธรรมเหล่านี้ผู้รู้ดีเตียน ธรรมเหล่านี้ที่
บุคคลถือปฏิบัติบริบูรณ์แล้ว ยอมเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์’ เมื่อนั้น ท่าน
ควรละ(ธรรมเหล่านั้น)เสีย เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น มาเกิด ภัททียะ ท่าน

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบ ๆ กันมา

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์

อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๓.ภัททียสูตร

อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอนมาน

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรงตามแนวเหตุผล

อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว

อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้

อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่า ท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา

ภัททียะ เมื่อใดท่านพึงรู้ด้วยตนเองเท่านั้นว่า 'ธรรมเหล่านี้เป็นกุศล ธรรมเหล่านี้ไม่มีโทษ ธรรมเหล่านี้ผู้สรรเสริญ ธรรมเหล่านี้ที่บุคคลถือปฏิบัติบริบูรณ์แล้วย่อมเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุข' เมื่อนั้นท่านควรเข้าถึง(ธรรมเหล่านั้น)อยู่เกิด

ภัททียะ ท่านเข้าใจเรื่องนั้นว่าอย่างไร คือ อโลภะ (ความไม่อยากได้) เมื่อเกิดขึ้นภายในบุคคล ย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูลหรือไม่เกื้อกูล"

"เกื้อกูล พระพุทธเจ้าข้า"

"ภัททียะ ก็บุรุษบุคคลผู้ไม่มีโลภะนี้ ไม่ถูกโลภะครอบงำ มีจิตไม่ถูกโลภะกลุ้มรม ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ล่วงเกินภรรยาของผู้อื่น ไม่พูดเท็จ ชักชวนผู้อื่นเพื่อสิ่งที่เกื้อกูล เพื่อสุข ตลอดกาลนานบ้างหรือ"

"อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า"

"ภัททียะ ท่านเข้าใจเรื่องนั้นว่าอย่างไร คือ อโทสะ (ความไม่คิดประทุษร้าย) ฯลฯ อโมหะ (ความไม่หลง) ฯลฯ อสาร์มมะ (ความไม่แข่งดี) เมื่อเกิดขึ้นภายในบุคคล ย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูลหรือไม่เกื้อกูล"

"เกื้อกูล พระพุทธเจ้าข้า"

"ภัททียะ ก็บุรุษบุคคลผู้ไม่มีสาร์มมะนี้ ไม่ถูกสาร์มมะครอบงำ มีจิตไม่ถูกสาร์มมะกลุ้มรม ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ล่วงเกินภรรยาของผู้อื่น ไม่พูดเท็จ ชักชวนผู้อื่นเพื่อสิ่งที่เกื้อกูล เพื่อสุขตลอดกาลนานบ้างหรือ"

"อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า"

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อจ.ติก. (แปล) ๒๐/๖๖/๒๖๐-๒๖๑

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๓.ภัททียสูตร

“ภัททียะ ท่านเข้าใจเรื่องนั้นว่าอย่างไร คือ ธรรมเหล่านี้เป็นกุศลหรือเป็นอกุศล”

“เป็นกุศล พระพุทธเจ้าข้า”

“เป็นธรรมที่มีโทษหรือไม่มีโทษ”

“เป็นธรรมที่ไม่มีโทษ พระพุทธเจ้าข้า”

“เป็นธรรมที่ผู้รู้ดีเตียนหรือผู้รู้สรรเสริญ”

“เป็นธรรมที่ผู้รู้สรรเสริญ พระพุทธเจ้าข้า”

“ธรรมเหล่านี้ที่บุคคลถือปฏิบัติบริบูรณ์แล้วยอมเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขหรือไม่ หรือท่านมีความเข้าใจในเรื่องนี้ว่าอย่างไร”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมเหล่านี้ที่บุคคลถือปฏิบัติบริบูรณ์แล้วยอมเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุข ข้าพระองค์มีความเข้าใจในเรื่องนี้เป็นอย่างนี้”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภัททียะ เพราะเหตุนี้แล เราจึงได้กล่าวไว้ว่า มาเถิด ภัททียะ ท่าน

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบ ๆ กันมา

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์

อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ

อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอนุমান

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล

อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว

อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้

อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่ามี ท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา

เพราะอาศัยคำที่เรากล่าวไว้ว่า ภัททียะ เมื่อใดท่านพึงรู้ด้วยตนเองเท่านั้นว่า ‘ธรรมเหล่านี้เป็นกุศล ธรรมเหล่านี้ไม่มีโทษ ธรรมเหล่านี้ผู้รู้สรรเสริญ ธรรมเหล่านี้ที่บุคคลถือปฏิบัติบริบูรณ์แล้วยอมเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุข’ เมื่อนั้นท่านควรเข้าถึง(ธรรมเหล่านั้น)อยู่เถิด เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณฑาสก]

๕.มหาวรรค ๓.ภัททียสูตร

ภัททียะ ชนเหล่าใดในโลกเป็นคนสงบ เป็นสัตบุรุษ ชนเหล่านั้นย่อมชักชวน สาวกอย่างนี้ว่า บุรุษผู้เจริญ ท่านจงมา จงกำจัด โลภะเสียเถิด เมื่อกำจัด โลภะได้ จักไม่ทำกรรมอันเกิดแต่โลภะด้วยกาย วาจา ใจ จงกำจัด โทสะเสียเถิด เมื่อกำจัด โทสะได้ จักไม่ทำกรรมอันเกิดแต่โทสะด้วยกาย วาจา ใจ จงกำจัด โมหะเสียเถิด เมื่อกำจัด โมหะได้ จักไม่ทำกรรมอันเกิดแต่โมหะด้วยกาย วาจา ใจ จงกำจัด ความ แข่งดีเสียเถิด เมื่อกำจัด ความ แข่งดีได้ จักไม่ทำกรรมอันเกิดแต่ความ แข่งดีด้วยกาย วาจา ใจ”

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ภัททียลิจฉวีได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระภาสิตของพระผู้มีพระภาคชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้น ไปจนตลอดชีวิต”

“ภัททียะ เราได้กล่าวชักชวนท่านอย่างนี้ว่า ‘ขอท่านจงมาเป็นสาวกของเราเถิด เราจักเป็นศาสดาของท่านหรือ’

“ไม่ใช่เช่นนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

“ภัททียะ สมณพราหมณ์พวกหนึ่งกล่าวตู่เราผู้มีวาตะอย่างนี้ บอกอย่างนี้ ด้วยถ้อยคำอันไม่แน่นอน เป็นคำเปล่า คำเท็จ คำไม่จริงว่า ‘สมณโคดมมีมายา รัมยาที่เป็นเหตุให้สาวกของพวกเขาอัญญเดียรถียมานับถือ’ ดังนี้”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มายาที่เป็นเหตุให้กลับใจนี้ดีนัก มายาที่เป็นเหตุให้ กลับใจนี้งามนัก ถ้าญาติสาโลหิตอันเป็นที่รักของข้าพระองค์จะพึงกลับใจด้วยมายา ที่เป็นเหตุให้กลับใจนี้ ชื่อนั้นพึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่บรรดาญาติพี่น้องอัน เป็นที่รักของข้าพระองค์ตลอดกาลนาน ถ้าแม่กษัตริย์ทั้งปวงจะพึงกลับใจด้วยมายา ที่เป็นเหตุให้กลับใจนี้ ชื่อนั้นจะพึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่กษัตริย์ทั้งปวง ตลอดกาลนาน ถ้าแม่พราหมณ์ทั้งปวง ... แพศย์ทั้งปวง ... ศูทรทั้งปวงจะพึง กลับใจด้วยมายาที่เป็นเหตุให้กลับใจนี้ ชื่อนี้พึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่ศูทร ทั้งปวงตลอดกาลนาน”

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๔.สาปคิยาสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "ภททียะ คำที่ท่านกล่าวนี้เป็นอย่างนั้น ภททียะ คำที่ท่านกล่าวนี้เป็นอย่างนี้ ถ้าแม่กษัตริย์ทั้งปวงจะพึงกลับใจด้วยมายาที่เป็นเหตุให้กลับใจเพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิดขึ้น ชื่อนั้นพึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่กษัตริย์ตลอดกาลนาน ถ้าแม่พราหมณ์ทั้งปวง ... แพศย์ทั้งปวง ... ศูทรทั้งปวงจะพึงกลับใจด้วยมายาที่เป็นเหตุให้กลับใจนี้เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิดขึ้น ชื่อนั้นพึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่ศูทรทั้งปวงตลอดกาลนาน ถ้าแม่โลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา และมนุษย์จะพึงกลับใจด้วยมายาที่เป็นเหตุให้กลับใจนี้เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิดขึ้น ชื่อนั้นพึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่โลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา และมนุษย์ตลอดกาลนาน

ภททียะ ถ้าแม่พวกผู้มั่งคั่งเหล่านี้จะพึงกลับใจด้วยมายาที่เป็นเหตุให้กลับใจนี้เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิดขึ้น ชื่อนั้นพึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่ผู้มั่งคั่งเหล่านี้ตลอดกาลนาน ถ้าผู้มั่งคั่งเหล่านี้ตั้งใจ ไม่จำเป็นต้องพูดถึงผู้เป็นมนุษย์ธรรมดา"

ภททียสูตรที่ ๓ จบ

๔. สาปคิยาสูตร

ว่าด้วยโกพิยบุตรชาวสาปคิยนิคม

[๑๙๔] สมัยหนึ่ง ท่านพระอานนทอยู่ในนิคมของโกพิยราชสกุลชื่อสาปคิยะ แคว้นโกพิยะ^๑ ครั้งนั้นแล โกพิยบุตรชาวสาปคิยนิคม^๒จำนวนมากเข้าไปหาท่านพระอานนทถึงที่อยู่ ไหว้แล้ว นั่ง ณ ที่สมควร ท่านพระอานนทได้กล่าวกับโกพิยบุตรชาวสาปคิยนิคมดังนี้ว่า

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๕๗ (สุปวาสาสูตร) หน้า ๙๕ ในเล่มนี้

^๒ หมายถึงชนผู้อยู่ในนิคมชื่อว่า สาปคิยะ (อง.จตกก.อ. ๒/๑๙๔/๔๑๓)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๔.สาปคิยาสูตร

“ท่านพโยคฆบิขชะ^๑ทั้งหลาย องค์ความเพียรเพื่อปารีสฺทธิ (ความบริสุทฺธิ) ๔ ประการพระผู้มีพระภาคผู้ทรงรู้ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นตรัสไว้ชอบแล้ว เพื่อความหมดจดแห่งสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงโสกะและปริเทวะ (ความเศร้าโศกและความคร่ำครวญ) เพื่อดับทุกข์ (ความทุกข์กาย) และโทมนัส (ความทุกข์ใจ) เพื่อบรรลุนิพพาน

องค์ความเพียรเพื่อปารีสฺทธิ ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. องค์ความเพียรเพื่อศีลปารีสฺทธิ
๒. องค์ความเพียรเพื่อจิตตปารีสฺทธิ
๓. องค์ความเพียรเพื่อทวิญญูปารีสฺทธิ
๔. องค์ความเพียรเพื่อวิมุตติปารีสฺทธิ

องค์ความเพียรเพื่อศีลปารีสฺทธิ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศีล ฯลฯ^๒ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายนี้เรียกว่า ศีลปารีสฺทธิ

ความพอใจ^๓ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะในศีลปารีสฺทธิเห็นว่า ‘เรายังศีลปารีสฺทธิเห็นปานนั้นที่ยังไม่บริบูรณ์ให้บริบูรณ์หรือจักประดับประคองศีลปารีสฺทธิที่บริบูรณ์ไว้ในฐานะนั้น ๆ ด้วยปัญญา’ ท่านพโยคฆบิขชะทั้งหลาย นี้เรียกว่า องค์ความเพียรเพื่อศีลปารีสฺทธิ

องค์ความเพียรเพื่อจิตตปารีสฺทธิ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้สังัดจากกาม ฯลฯ^๔ บรรลุดุตถกณณอยู่ นี้เรียกว่า จิตตปารีสฺทธิ

เชิงอรรถ :

^๑ เป็นชื่อเรียกชาวโกพียะ เพราะบรรพบุรุษของชาวโกพียะนี้สร้างบ้านเรือนอยู่ในพโยคฆบิขชนคร (นครทางเสื่อผาน) (อง.จตกก.อ. ๒/๑๙๔/๔๑๓)

^๒ ดูข้อความเต็มในข้อ ๓๗ (อภิธานียสูตร) หน้า ๖๐ ในเล่มนี้

^๓ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๙๓ (ทุตยสมามิสฺฐ) หน้า ๑๔๑ ในเล่มนี้

^๔ ดูเนื้อความเต็มในข้อ ๑๖๓ (อสุกสูตร) หน้า ๒๒๙ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๔.สาปคิยาสูตร

ความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่
ท้อถอย สติและสัมปชัญญะในจิตตปาริสuthิ นั้นว่า 'เราจักบำเพ็ญจิตตปาริสuthิ
เห็นปานนั้นที่ยังไม่บริบูรณ์ให้บริบูรณ์หรือจักประดับประคองจิตตปาริสuthิที่บริบูรณ์
ไว้ในฐานะนั้น ๆ ด้วยปัญญา' ท่านพยัคฆบิขชะทั้งหลาย นี้เรียกว่า องค์ความ
เพียรเพื่อจิตตปาริสuthิ

องค์ความเพียรเพื่อทฤษฐิปาริสuthิ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'นี้ทุกข ฯลฯ นี้ทุกข-
นิโรธคามินีปฏิปทา' นี้เรียกว่า ทฤษฐิปาริสuthิ

ความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ท้อถอย
สติสัมปชัญญะในทฤษฐิปาริสuthิ นั้นว่า 'เราจักบำเพ็ญทฤษฐิปาริสuthิเห็นปานนั้นที่ยังไม่
บริบูรณ์ให้บริบูรณ์หรือจักประดับประคองทฤษฐิปาริสuthิที่บริบูรณ์ไว้ในฐานะนั้น ๆ
ด้วยปัญญา' ท่านพยัคฆบิขชะทั้งหลาย นี้เรียกว่า องค์ความเพียรเพื่อทฤษฐิปาริสuthิ

องค์ความเพียรเพื่อวิมุตติปาริสuthิ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกนี้แลเป็นผู้ประกอบองค์ความเพียรเพื่อศีลปาริสuthิ ประกอบ
องค์ความเพียรเพื่อจิตตปาริสuthิ ประกอบองค์ความเพียรเพื่อทฤษฐิปาริสuthิ แล้ว
ย่อมคลายจิตในธรรมที่เป็นเหตุแห่งความกำหนัด^๑ ย่อมเปลื้องจิตในธรรมเป็นที่ตั้ง
แห่งความเปลื้องแล้วย่อมถูกต้องสัมมาวิมุตติ^๒ นี้เรียกว่า วิมุตติปาริสuthิ

ความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่
ท้อถอย สติและสัมปชัญญะในวิมุตติปาริสuthิ นั้นว่า 'เราจักบำเพ็ญวิมุตติปาริสuthิ
เห็นปานนั้นที่ยังไม่บริบูรณ์ให้บริบูรณ์หรือจักประดับประคองวิมุตติปาริสuthิที่บริบูรณ์
ไว้ในฐานะนั้น ๆ ด้วยปัญญา' ท่านพยัคฆบิขชะทั้งหลาย นี้เรียกว่า องค์ความ
เพียรเพื่อวิมุตติปาริสuthิ

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรมที่เป็นเหตุแห่งความกำหนัด หมายถึงอภิสราภรณ์ (อารมณ์ที่น่าปรารถนา)อันเป็นปัจจัยให้เกิดราคะ
(อภ.จตกก.อ. ๒/๑๙๔/๔๑๓)

^๒ สัมมาวิมุตติ หมายถึงอรรถัตตผลวิมุตติ วิมุตติคืออรรถัตตผล (อภ.จตกก.อ. ๒/๑๙๔/๔๑๓)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๕.วัปปสูตร

ท่านพโยคฆบิขชะทั้งหลาย องค์ความเพียรเพื่อปาริสุทธิ ๔ ประการนี้แล
พระผู้มีพระภาคผู้ทรงรูทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นตรัส
ไว้ชอบแล้วเพื่อความหมดจดแห่งสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงโสกะและปริเทวะ เพื่อ
ดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุอายุธรรม เพื่อให้แจ้งนิพพาน”

สาปคิยาสูตรที่ ๔ จบ

๕. วัปปสูตร

ว่าด้วยเจ้าศากยะพระนามว่าวัปปะ

[๑๙๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เขตกรุง
กบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ ครั้งนั้นแล เจ้าวัปปะศากยะ^๑สาวกนิครนถ์เสด็จเข้าไปหาท่าน
พระมหาโมคคัลลานะถึงที่อยู่ ทรงไหว้แล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร ท่านพระมหา-
โมคคัลลานะได้กล่าวกับเจ้าวัปปะศากยะ สาวกนิครนถ์ดังนี้ว่า

“เจ้าวัปปะ บุคคลในโลกนี้พึงเป็นผู้สำรวมด้วยกาย วาจา ใจ เพราะอริชชา
สำรอกไป อริชชาเกิดขึ้น ท่านเห็นฐานะอันเป็นเหตุให้อาสวะที่เป็นปัจจัยแห่งทุกข-
เวทนาพึงไปตามบุคคลในสัมปรายภพหรือไม่”

เจ้าวัปปะตรัสว่า “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าเห็นฐานะนั้น คือ บุคคลในโลก
นี้พึงทำบาปกรรมไว้ในปางก่อนซึ่งยังให้ผลไม่หมด อาสวะทั้งหลายที่เป็นปัจจัยแห่ง
ทุกขเวทนาพึงไปตามบุคคลในสัมปรายภพที่มีบาปกรรมนั้นเป็นเหตุ” ท่านพระ
มหาโมคคัลลานะกับเจ้าวัปปะศากยะ สาวกนิครนถ์สนทนาเรื่องค่างไว้เท่านี้

ครั้งในเวลาเย็น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่หลีกเร้น เข้าไปยังหอนัน
ประทับนั่งบนพุทธอาสน์ที่ปลาดไว้แล้ว ได้ตรัสถามท่านพระมหาโมคคัลลานะว่า

“โมคคัลลานะ บัดนี้ พวกเขอนั่งประชุมสนทนากันด้วยเรื่องอะไร และเรื่อง
อะไรที่พวกเขาสนทนากันค่างไว้”

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงเป็นพระเจ้าอาของพระพุทธเจ้า (อภ.จตกก.อ. ๒/๑๙๕/๔๑๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๔.จตุตถปิณฑนาสก]

๕.มหาวรรค ๕.วัปปสูตร

ท่านพระมหาโมคคัลลานะกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทาน
วโรกาส ข้าพระองค์ได้กล่าวกับเจ้าวัปปศากยะ สาวกนิครนถ์ว่า ‘วัปปะ บุคคล
ในโลกนี้พึงเป็นผู้สำรวมด้วยกาย วาจา ใจ เพราะอริชชาสำรอกไป วิชชาเกิดขึ้น
ท่านเห็นฐานะอันเป็นเหตุให้อาสวะที่เป็นปัจจัยแห่งทุกขเวทนาซึ่งจะพึงไปตามบุคคลใน
สัมปรายภพนั้นหรือไม่’ เมื่อข้าพระองค์กล่าวอย่างนี้ เจ้าวัปปศากยะ สาวกนิครนถ์
ได้กล่าวกับข้าพระองค์ว่า ‘ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าเห็นฐานะนั้น คือ ถ้าบุคคลทำ
บาปกรรมไว้ในปางก่อนซึ่งยังให้ผลไม่หมด อาสวะทั้งหลายที่เป็นปัจจัยแห่งเวทนาจะ
พึงไปตามบุคคลผู้มีบาปกรรมนั้นเป็นเหตุในสัมปรายภพ’ เรื่องนี้แลที่ข้าพระองค์
กับเจ้าวัปปศากยะ สาวกนิครนถ์สนทนาค้างไว้ ก็พอดีพระผู้มีพระภาคเสด็จมาถึง
พระพุทธเจ้าข้า”

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับเจ้าวัปปศากยะ สาวกนิครนถ์ดังนี้ว่า
“วัปปะ ถ้าท่านจะพึงยอมรับข้อที่ควรยอมรับและคัดค้านข้อที่ควรคัดค้านต่อเรา
และท่านไม่รู้อาสนะแห่งภษิตของเราข้อใด ท่านพึงซักถามเราในข้อนั้นยิ่งขึ้น
ไปว่า ‘พุทธพจน์นี้เป็นอย่างไร เนื้อความแห่งพุทธพจน์นี้เป็นอย่างไร’ เราพึง
สนทนากันในเรื่องนี้ได้”

เจ้าวัปปศากยะกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์จักยอมรับ
ข้อที่ควรยอมรับและจักคัดค้านข้อที่ควรคัดค้านต่อพระผู้มีพระภาค อนึ่ง ข้าพระองค์
ไม่รู้อาสนะแห่งภษิตของพระผู้มีพระภาคข้อใด ข้าพระองค์จักซักถามพระผู้มี
พระภาคในข้อนั้นยิ่งขึ้นไปว่า ‘พุทธพจน์นี้เป็นอย่างไร เนื้อความแห่งพุทธพจน์
นี้เป็นอย่างไร’ ขอเราจงสนทนากันในเรื่องนี้เถิด”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “วัปปะ ท่านเข้าใจเรื่องนั้นว่าอย่างไร คือ อาสวะ
เหล่าใดที่ก่อทุกข์ เดือดร้อน^๑ เกิดขึ้นเพราะการกระทำทางกายเป็นปัจจัย เมื่อ
บุคคลเว้นขาดจากการกระทำทางกายแล้ว อาสวะเหล่านั้นที่ก่อทุกข์ เดือดร้อน
ย่อมไม่มีแก่เขา เขาไม่ทำกรรมใหม่ด้วย รับผลกรรมเก่าแล้วทำให้สิ้นไปด้วย นี่คือ

เชิงอรรถ :

^๑ เดือดร้อน ในที่นี้หมายถึงความเร่าร้อนทั้งทางกายและทางใจ (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๙๕/๔๑๔)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๕.วัปปสูตร

ข้อปฏิบัติที่ทำให้กิเลสสิ้นไป ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกมาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน ท่านย่อมเห็นฐานะที่เป็นเหตุให้อาสวะที่เป็นปัจจัยแห่งทุกขเวทนาซึ่งจะพึงไปตามบุคคลในสัมปรายภพนั้นหรือไม่”

เจ้าวัปปศากยะกราบทูลว่า “ไม่เห็น พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “วัปปะ ท่านเข้าใจเรื่องนั้นว่าอย่างไร คือ อาสวะ เหล่าใดที่ก่อทุกข์ เดือดร้อน เกิดขึ้นเพราะการกระทำทางวาจาเป็นปัจจัย เมื่อบุคคลเว้นขาดจากการกระทำทางวาจาแล้ว อาสวะเหล่านั้นที่ก่อทุกข์ เดือดร้อน ย่อมไม่มีแก่เขา เขาไม่ทำกรรมใหม่ด้วย รับผลกรรมเก่าแล้วทำให้สิ้นไปด้วย นี่คือ ข้อปฏิบัติที่ทำให้กิเลสสิ้นไป ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกมาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน ท่านย่อมเห็นฐานะอันเป็นเหตุให้อาสวะที่เป็นปัจจัยแห่งทุกขเวทนาซึ่งจะพึงไปตามบุคคลในสัมปรายภพนั้นหรือไม่”

เจ้าวัปปศากยะกราบทูลว่า “ไม่เห็น พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “วัปปะ ท่านเข้าใจเรื่องนั้นว่าอย่างไร คือ อาสวะ เหล่าใดที่ก่อทุกข์ เดือดร้อน เกิดขึ้นเพราะการกระทำทางใจเป็นปัจจัย เมื่อบุคคล เว้นขาดจากการกระทำทางใจแล้ว อาสวะเหล่านั้นที่ก่อทุกข์ เดือดร้อน ย่อมไม่มีแก่เขา เขาไม่ทำกรรมใหม่ด้วย รับผลกรรมเก่าแล้วทำให้สิ้นไปด้วย นี่คือ ข้อปฏิบัติที่ทำให้กิเลสสิ้นไป ฯลฯ อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน ท่านย่อมเห็นฐานะอันเป็นเหตุให้อาสวะอันเป็นปัจจัยแห่งทุกขเวทนาซึ่งจะพึงไปตามบุคคลในสัมปรายภพนั้นหรือไม่”

เจ้าวัปปศากยะกราบทูลว่า “ไม่เห็น พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “วัปปะ ท่านเข้าใจเรื่องนั้นว่าอย่างไร คือ อาสวะ เหล่าใดที่ก่อทุกข์ เดือดร้อน เกิดขึ้นเพราะอวิชชาเป็นปัจจัย เพราะอวิชชาสำรอกไป วิชชาเกิดขึ้น อาสวะเหล่านั้นที่ก่อทุกข์ เดือดร้อนย่อมไม่มีแก่เขา เขาไม่ทำกรรมใหม่ด้วย รับผลกรรมเก่าแล้วทำให้สิ้นไปด้วย นี่คือ ข้อปฏิบัติที่ทำให้กิเลสสิ้นไป

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๔.จตุตถปิณฑนาสก]

๕.มหาวรรค ๕.วัปปสูตร

ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง 'ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน ท่านย่อมเห็นฐานะอันเป็นเหตุให้อาสวะที่เป็นปัจจัยแห่งทุกขเวทนาพึงไปตามบุคคลในสัมปรายภพนั้นหรือไม่"

เจ้าวัปปศากยะกราบทูลว่า "ไม่เห็น พระพุทธเจ้าข้า"

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า "วัปปะ ภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นโดยชอบอย่างนี้แล้ว ย่อมบรรลุธรรมเป็นเครื่องอยู่เนื่องนิตย์ ๖ ประการ เธอเห็นรูปทางตาแล้วไม่ดีใจ^๑ ไม่เสียใจ^๒ มีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะอยู่ พึงเสวยทางหู ... ดมกลิ่นทางจมูก ... ลิ้มรสทางลิ้น ... ถูกต้องโผฏฐัพพะทางกาย ... รู้แจ้งธรรมารมณ์ทางใจแล้วไม่ดีใจ ไม่เสียใจ มีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะอยู่ เธอเมื่อเสวยเวทนามีกายเป็นที่สุด^๓ ย่อมรู้ชัดว่า 'เราเสวยเวทนามีกายเป็นที่สุด' เมื่อเสวยเวทนามีชีวิตเป็นที่สุด ย่อมรู้ชัดว่า 'เราเสวยเวทนามีชีวิตเป็นที่สุด' ย่อมรู้ชัดว่า 'หลังจากตายแล้ว เวทนาทั้งปวงที่ไม่น่าเพลิดเพลินไม่น่ายินดีในโลกนี้จักสงบเย็นลง'

วัปปะ เเงาปรากฏเพราะอาศัยต้นไม้ ครั้งนั้น บุรุษถือจอบและตะกร้ามา เขาตัดต้นไม้ในที่โคน ครั้นแล้วขุดคุ้ยเอารากขึ้น ตัดไม้ให้เหลือแม่ขนาดเท่าต้นแฝก เขาตัดต้นไม้เป็นท่อนๆ ทำให้เป็นซีก ๆ แล้วฝังลมและแดด ครั้นฝังลมและแดดแห้งแล้ว เผาทำให้เป็นซีกเข้า โปรยในที่มิลมพัดจัดหรือลอยในแม่น้ำอันมีกระแสเชี่ยว เมื่อเป็นเช่นนั้น เเงาที่ปรากฏเพราะอาศัยต้นไม้ที่ถูกตัดรากถอนโคนเหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ แม้ฉันท

ภิกษุก็ฉันทนั้นเหมือนกัน มีจิตหลุดพ้นโดยชอบอย่างนี้แล้ว ย่อมได้บรรลุธรรมเป็นเครื่องอยู่เนื่องนิตย์ ๖ ประการ เธอเห็นรูปทางตาแล้วไม่ดีใจ ไม่เสียใจ

เชิงอรรถ :

^๑ **ไม่ดีใจ** หมายถึงไม่เกิดโสมนัสในอิฏฐารมณ์ (อารมณ์ที่น่าปรารถนา) ด้วยอำนาจจาคะ (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๙๕/๔๑๔)

^๒ **ไม่เสียใจ** หมายถึงไม่เกิดโทมนัสในอนิฏฐารมณ์ (อารมณ์ที่ไม่น่าปรารถนา) ด้วยอำนาจปฏิหะ (ความชัดใจ) (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๙๕/๔๑๔)

^๓ **มีกายเป็นที่สุด** หมายถึงเวทนาที่เป็นไปในทวาร ๕ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กายยังเป็นไปอยู่ตราบเท่าที่กายคือทวาร ๕ ยังเป็นไปอยู่ (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๙๕/๔๑๕)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๖.สาฬหสูตร

มือเบกขา มีสติสัมปชัญญะอยู่ ฟังเสียงทางหู ... ดมกลิ่นทางจมูก ... ลิ้มรสทางลิ้น ... ถูกต้องโผฏฐัพพะทางกาย ... รู้แจ้งธรรมารมณทางใจแล้วไม่ตีใจ ไม่เสียใจ มือเบกขา มีสติสัมปชัญญะอยู่ เธอเมื่อเสวยเวทนามีกายเป็นที่สุด ย่อมรู้ชัดว่า 'เราเสวยเวทนามีกายเป็นที่สุด' เมื่อเสวยเวทนามีชีวิตเป็นที่สุด ย่อมรู้ชัดว่า 'เราเสวยเวทนามีชีวิตเป็นที่สุด' ย่อมรู้ชัดว่า 'หลังจากตายแล้ว เวทนาทั้งปวงที่ไม่นำเพลิดเพลินไม่น่ายินดีในโลกนี้จักสงบเย็นลง"

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสสอนอย่างนี้แล้ว เจ้าวัปปศากยะ สาวกนิครนถ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุรุษต้องการกำไร เลี้ยงลูกมาไว้ขาย แต่ไม่ได้กำไร ข้ายังต้องเหน็ดเหนื่อย ล้ามากใจยิ่งขึ้นไป แม้ฉันทิด"

ข้าพระองค์ก็ฉันทันนั้นเหมือนกัน ต้องการกำไร เข้าคบกหานิครนถ์ผู้โง่ก็ไม่ได้กำไร ทั้งเหน็ดเหนื่อย ล้ามากใจยิ่งขึ้นไป ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ข้าพระองค์นี้จักไปรยความเสื่อมใสในพวกนิครนถ์ผู้โง่เสียในที่ลมพัดจัดหรือลอยเสียในแม่น้ำอันมีกระแสเชี่ยว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระภาชิตของพระผู้มีพระภาคชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระภาชิตของพระผู้มีพระภาคชัดเจนไพเราะยิ่งนัก พระผู้มีพระภาคทรงประกาศธรรมแจ่มแจ้งโดยประการต่าง ๆ เปรียบเหมือนบุคคลหงายของทีคว่า เปิดของที่ปิด บอกทางแก่ผู้หลงทาง หรือตามประทีปในที่มืดโดยตั้งใจว่า 'คนมีตาดีจักเห็นรูปได้' ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระผู้มีพระภาคพร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต"

วัปปสูตรที่ ๕ จบ

๖. สาฬหสูตร

ว่าด้วยเจ้าลิจฉวีพระนามว่าสาฬหะ

[๑๙๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคารศาลา ป่ามหาวัน เขตกรุงเวสาลี ครั้งนั้นแล เจ้าลิจฉวีพระนามว่าสาฬหะและพระนามว่าอภัยเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร เจ้าสาฬหะลิจฉวีได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๖.สาฬหสูตร

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่งบัญญัติการข้ามโอชะ^๑เพราะเหตุ ๒ อย่าง คือ (๑) เพราะสีลวิสุทธิติ (ความหมดจดแห่งศีล) เป็นเหตุ (๒) เพราะการเกลียดตบะ^๒ เป็นเหตุ ส่วนในธรรมวินัยนี้พระผู้มีพระภาคตรัสอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “สาฬหะ เรากล่าวสีลวิสุทธิแล้ว ‘เป็นองค์แห่งสมณธรรมอย่างหนึ่ง’ สมณพราหมณ์เหล่าใดถือการเกลียดตบะเป็นวาทะ^๓ ถือการเกลียดตบะเป็นสาระ ยึดมั่นการเกลียดตบะอยู่ สมณพราหมณ์เหล่านั้นไม่สามารถข้ามโอชะได้ อนึ่ง สมณพราหมณ์เหล่าใดมีความประพฤติทางกายไม่บริสุทธิ์ มีความประพฤติทางวาจาไม่บริสุทธิ์ มีความประพฤติทางใจไม่บริสุทธิ์ มีอาชีพไม่บริสุทธิ์ สมณพราหมณ์เหล่านั้นไม่ควรเพื่อญาณทัสสนะ^๔ เพื่อความตรัสรู้ชั้นเยี่ยม^๕

เปรียบเหมือนบุรุษใครจะข้ามแม่น้ำ ฟังถึงฝั่งอันคมเข้าไปสู่ป่า เขาพบต้นรังใหญ่ในป่านั้นลำต้นตรง ยังเป็นไม้อ่อน^๖ ไม่มีที่ตำหนิ เขาฟังตัดที่โคน ตัดที่ปลาย ครั้นแล้วลิดกิ่งและใบเรียบร้อยดี ถากด้วยสิ่ง เกลาด้วยมีด ขุดเป็นร่อง ชัดด้วยลูกหินแล้วปล่อยลงแม่น้ำ

สาฬหะ ท่านเข้าใจเรื่องนั้นว่าอย่างไร คือ บุรุษนั้นจะข้ามแม่น้ำนั้นไปได้หรือไม่”

เจ้าสาฬหะลิจฉวีกราบทูลว่า “ข้อนั้นเป็นไปไม่ได้ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ข้อนั้นเพราะเหตุไร”

เจ้าสาฬหะลิจฉวีกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะต้นรังนั้นเขาแต่งเกลี้ยงเกลาในภายนอก แต่ภายในไม่เรียบร้อย บุรุษนั้นพึงหวังข้อนี้ได้ว่า ไม่วางจะต้องจมและบุรุษนั้นจักถึงความพินาศ พระพุทธเจ้าข้า”

เชิงอรรถ :

^๑ โอชะหมายถึงกิเลสจน่าท่วมพาคุดกไปให้พินาศ มี ๔ประการ (คือ) ๑) กาโมชะ โอชะคือกาม ๒) ภโวชะ โอชะคือภพ ๓) ทิฏฐิโรชะ โอชะคือทิฏฐิ ๔) อวิชโชชะ โอชะคืออวิชชา (อง.จตกก.อ. ๒/๑๙๖/๔๑๘)

^๒ เกลียดตบะ หมายถึงการรังเกียจบาปด้วยตบะ คือ การบำเพ็ญกุศกริยาเพื่อย่างกิเลส (อง.จตกก.อ. ๒/๑๙๖/๔๑๘)

^๓ วาทะ ในที่นี้หมายถึงลัทธิ คือ คติความเชื่อถือหรือความคิดเห็น (อง.ตัก.อ. ๒/๖๖/๒๐๒)

^๔ ญาณทัสสนะ ในที่นี้หมายถึงทัสสนะคือมรรคญาณ (อง.จตกก.อ. ๒/๑๙๖/๔๑๘)

^๕ ตรัสรู้ชั้นเยี่ยม ในที่นี้หมายถึงอรหัตตผล (อง.จตกก.อ. ๒/๑๙๖/๔๑๘)

^๖ หมายถึงต้นไม้ที่มีแก่น แต่ยังเป็นไม้ร่อน ยังไม่เป็นไม้แก่เต็มที (อง.จตกก.อ. ๒/๑๙๖/๔๑๘)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณฑาสก]

๕.มหาวรรค ๖.สาฬหสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “สาฬหะ ชื่อนี้ฉันใด สมณพราหมณ์เหล่าใดถือ การเกลียดตบะเป็นวาทะ ถือการเกลียดตบะเป็นสาระ ยึดมั่นการเกลียดตบะอยู่ สมณพราหมณ์เหล่านั้นไม่สามารถข้ามโอชะได้ อนึ่ง สมณพราหมณ์เหล่าใดมี ความประพฤติกายไม่บริสุทธิ์ มีความประพฤติกว้างไม่บริสุทธิ์ มีความ ประพฤติทางใจไม่บริสุทธิ์ มีอาชีพไม่บริสุทธิ์ สมณพราหมณ์เหล่านั้นไม่ควรเพื่อ ญาณทัสสนะ เพื่อความตรัสรู้ชั้นเยี่ยม ฉะนั้นเหมือนกัน

ส่วนพราหมณ์เหล่าใดไม่ถือการเกลียดตบะเป็นวาทะ ไม่ถือการเกลียดตบะ เป็นสาระ ไม่ยึดมั่นการเกลียดตบะอยู่ สมณพราหมณ์เหล่านั้นสามารถข้ามโอชะได้ อนึ่ง สมณพราหมณ์เหล่าใดมีความประพฤติกายบริสุทธิ์ มีความประพฤติกว้าง บริสุทธิ์ มีความประพฤติทางใจบริสุทธิ์ มีอาชีพบริสุทธิ์ สมณพราหมณ์ เหล่านั้นควรเพื่อญาณทัสสนะ เพื่อความตรัสรู้ชั้นเยี่ยม

เปรียบเหมือนบุรุษใครจะข้ามแม่น้ำ ฟิงถือฝิ่งอันคมเข้าไปสู่ป่า เขาพบต้นรัง ใหญ่ในป่านั้น ลำต้นตรง ยังเป็นไม้อ่อน ไม่มีที่ตำหนิ เขาฟิงตัดที่โคน ตัดที่ปลาย ครั้นแล้วลิดกิ่งและใบเรียบร้อยดี ถากด้วยฝิ่ง เกลาดด้วยมีด ชีดแต่งด้วยสิ่ว ทำภายใน ให้เรียบร้อย ขุดเป็นร่อง ชีดด้วยลูกหิน ทำให้เป็นเรือ ติดกรรเขียงและหางเสือแล้ว ปลอยลงแม่น้ำ

สาฬหะ ท่านเข้าใจเรื่องนั้นว่าอย่างไร คือ บุรุษนั้นจะข้ามแม่น้ำได้หรือไม่”

เจ้าสาฬหะจึงฉวีกราบทูลว่า “ได้ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ชื่อนั้นเพราะเหตุไร”

เจ้าสาฬหะจึงฉวีกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะต้นรังนั้นเขาแต่ง เกลี้ยงเกลادتในภายนอก และภายในก็เรียบร้อยดี ทำเป็นเรือ ติดกรรเขียงและ หางเสือ บุรุษนั้นพึงหวังชื่อนี้ได้ว่า เรือจักไม่จม บุรุษนั้นจักถึงฝั่งได้โดยสวัสดิ์”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “สาฬหะ ชื่อนี้ฉันใด สมณพราหมณ์เหล่าใดไม่ถือ การเกลียดตบะเป็นวาทะ ไม่ถือการเกลียดตบะเป็นสาระ ไม่ยึดมั่นการเกลียดตบะ อยู่ สมณพราหมณ์เหล่านั้นสามารถข้ามโอชะได้ อนึ่ง สมณพราหมณ์เหล่าใดมี

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๖.สาฬหสูตร

ความประพฤติทางกายบริสุทธิ์ มีความประพฤติทางวาจาบริสุทธิ์ มีความประพฤติทางใจบริสุทธิ์ มีอาชีพบริสุทธิ์ สมณพราหมณ์เหล่านั้นควรเพื่อญาณทัสสนะ เพื่อความตรัสรู้ชั้นเยี่ยม ฉะนั้นเหมือนกันแล

สาฬหะ เปรียบเหมือนนักรบอาชีพถึงแม้จะรู้กระบวนลูกศรเป็นอันมาก แต่เขาจะชื่อว่า เป็นนักรบ คู่ควรแก่พระราชฯ เหมาะแก่พระราชฯ ถึงการนับว่าเป็นราชองครักษ์โดยแท้ด้วยองค์ ๓ ประการ

องค์ ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ยิงลูกศรได้ไกล
๒. ยิงไม่พลาด
๓. ทำลายกายขนาดใหญ่ได้

สาฬหะ นักรบอาชีพยิงลูกศรได้ไกลแม้ฉันท อริยสาวกผู้มีสัมมาสมาธิก็ฉันทนั้น อริยสาวกผู้มีสัมมาสมาธิพิจารณาเห็นรูปอย่างใดอย่างหนึ่งทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ ก็ตามด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า 'นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่ได้เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อดีตของเรา' พิจารณาเห็นเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ... สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่ง ... สังขารอย่างใดอย่างหนึ่ง ... พิจารณาเห็นวิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ก็ตามด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า 'นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่ได้เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อดีตของเรา'

สาฬหะ นักรบอาชีพยิงไม่พลาดฉันท อริยสาวกผู้มีสัมมาทิฐิก็ฉันทนั้น อริยสาวกผู้มีสัมมาทิฐิรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา'

สาฬหะ นักรบอาชีพทำลายกายขนาดใหญ่ได้ฉันท อริยสาวกผู้มีสัมมาวิมุตติก็ฉันทนั้น อริยสาวกผู้มีสัมมาวิมุตติทำลายกองอวิชชาใหญ่ได้"

สาฬหสูตรที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๔.จตุตถปิณฑนาสก]

๕.มหาวรรค ๗.มัลลิกาเทวีสูตร

๗. มัลลิกาเทวีสูตร

ว่าด้วยพระนางมัลลิกาเทวี

[๑๙๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้นแล พระนางมัลลิกาเทวีเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้มาตุคามบางคนในโลกนี้มีผิวพรรณไม่งาม รูปชั่ว ไม่น่าดูและเป็นคนยากจน ขัดสนทรัพย์^๑ ขัดสนโภคะ^๒ ต่ำศักดิ์^๓

อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้มาตุคามบางคนในโลกนี้มีผิวพรรณไม่งาม รูปชั่ว ไม่น่าดู แต่เป็นคนมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก สูงศักดิ์

อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้มาตุคามบางคนในโลกนี้มีรูปงาม น่าดู น่าเลื่อมใส มีผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก^๔ แต่เป็นคนยากจน ขัดสนทรัพย์ ขัดสนโภคะ ต่ำศักดิ์

อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้มาตุคามบางคนในโลกนี้มีรูปงาม น่าดู น่าเลื่อมใส มีผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก และเป็นคนมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก สูงศักดิ์”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “มัลลิกา มาตุคามบางคนในโลกนี้เป็นผู้โกรธ มากไปด้วยความคับแค้นใจ ภูกว่ากล่าวแม่เล็กน้อยก็ขัดเคือง จุนเจียว กระทบกระเทียด กระด้างกระเดื่อง แสดงอาการโกรธ ความขัดเคือง และความไม่พอใจ เธอไม่ให้ทาน คือ ข้าว น้ำ ผ้า ยวดยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่อาศัย

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงไม่มีทรัพย์และสัญชาติอันเป็นของตน (อภ.จตุกก.อ. ๒/๑๙๗/๔๑๙)

^๒ หมายถึงไม่มีเครื่องอุปโภคและเครื่องบริโภค (อภ.จตุกก.อ. ๒/๑๙๗/๔๑๙)

^๓ หมายถึงมีบริวารน้อย (อภ.จตุกก.อ. ๒/๑๙๗/๔๑๙)

^๔ หมายถึงมีวรรณะและมีร่างกายสมส่วน (อภ.จตุกก.อ. ๒/๑๙๗/๔๑๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๔.จตุตถปิณฑนาสก]

๕.มหาวรรค ๗.มัลลิกาเทวีสูตร

และเครื่องประทีปแก่สมณะหรือพราหมณ์ และมีใจริษยาในลาภสักการะ ความเคารพ ความนับถือ การไหว้ และการบูชาของผู้อื่น กีดกัน ตั้ตรอน ผูกความริษยา ถ้า มาตุคามนั้นจติจากอัตภาพนั้นมาสู่ความเป็นอย่างนี้ กลับมาเกิดในชาติใดๆ ย่อม เป็นผู้มีผิวพรรณไม่งาม รูปชั่ว ไม่น่าดู และเป็นคนยากจน ขัดสนทรัพย์ ขัดสนโภคะ ต่ำศักดิ์

มาตุคามบางคนในโลกนี้เป็นผู้โกรธ มากไปด้วยความคับแค้นใจ ถูกว่ากล่าว แม่เล็กน้อยก็ขัดเคือง จุนเจียว กระทบกระเทียด กระทบกระเตื้อง แสดงอาการ โกรธ ความขัดเคือง และความไม่พอใจ แต่เธอให้ทาน คือ ข้าว น้ำ ผ้า ยวดยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่อาศัย และเครื่องประทีปแก่สมณะ หรือพราหมณ์ และไม่มีใจริษยาในลาภสักการะ ความเคารพ ความนับถือ การไหว้ และการบูชาของผู้อื่น ไม่กีดกัน ไม่ตั้ตรอน ไม่ผูกความริษยา ถ้าเธอจติจาก อัตภาพนั้นมาสู่ความเป็นอย่างนี้ กลับมาเกิดในชาติใดๆ ย่อมเป็นผู้มีผิวพรรณไม่ งาม รูปชั่ว ไม่น่าดู แต่เป็นคนมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก สูงศักดิ์

มาตุคามบางคนในโลกนี้เป็นผู้ไม่โกรธ ไม่มากไปด้วยความคับแค้นใจ ถูกว่า กล่าวแม่มากก็ไม่ขัดเคืองใจ ไม่จุนเจียว ไม่กระทบกระเทียด ไม่กระทบกระเตื้อง ไม่แสดงอาการโกรธ ความขัดเคือง และความไม่พอใจ แต่เธอไม่ให้ทาน คือ ข้าว น้ำ ผ้า ยวดยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่อาศัย และ เครื่องประทีปแก่สมณะหรือพราหมณ์ และมีใจริษยาในลาภสักการะ ความเคารพ ความนับถือ การไหว้ และการบูชาของผู้อื่น กีดกัน ตั้ตรอน ผูกความริษยา ถ้า เธอจติจากอัตภาพนั้นแล้วมาสู่ความเป็นอย่างนี้ กลับมาเกิดในชาติใด ๆ ย่อมเป็น ผู้มีรูปร่าง น่าดู น่าเลื่อมใส มีผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก แต่เป็นคนยากจน ขัดสนทรัพย์ ขัดสน โภคะ ต่ำศักดิ์

มาตุคามบางคนในโลกนี้เป็นผู้ไม่โกรธ ไม่มากไปด้วยความคับแค้นใจ ถูกว่า กล่าวแม่มากก็ไม่ขัดเคือง ไม่จุนเจียว ไม่กระทบกระเทียด ไม่กระทบกระเตื้อง ไม่แสดงอาการโกรธความขัดเคืองและความไม่พอใจ เธอให้ทาน คือ ข้าว น้ำ ผ้า ยวดยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่อาศัย และเครื่องประทีป

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๔.จตุตถปิณฑาสก]

๕.มหาวรรค ๗.มัลลิกาเทวีสูตร

แก่สมณะหรือพราหมณ์ และไม่มีใจริษยาในลาภสักการะ ความเคารพ ความนับถือ การไหว้ และการบูชาของผู้อื่น ไม่กีดกัน ไม่ดัดรอน ไม่ผูกความริษยา ถ้าเธอ จุตจากอัฐภาพนั้นแล้วมาสู่ความเป็นอย่างนี้ กลับมาเกิดในชาติใด ๆ ย่อมเป็นผู้มี รูปงาม นาดู น่าเลื่อมใส มีผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก และเป็นคนมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก สูงศักดิ์

มัลลิกา นี้แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้มาตุคามบางคนในโลกนี้มีผิวพรรณไม่งาม รูปชั่ว ไม่นาดู และเป็นคนยากจน ขัดสนทรัพย์ ขัดสนโภคะ ต่ำศักดิ์

นี้แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้มาตุคามบางคนในโลกนี้มีผิวพรรณไม่งาม รูปชั่ว ไม่นาดู แต่เป็นคนมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก สูงศักดิ์

นี้แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้มาตุคามบางคนในโลกนี้มีรูปงาม นาดู น่าเลื่อมใส มีผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก แต่เป็นคนยากจน ขัดสนทรัพย์ ขัดสนโภคะ ต่ำศักดิ์

นี้แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้มาตุคามบางคนในโลกนี้มีรูปงาม นาดู น่าเลื่อมใส มีผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก และเป็นคนมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก สูงศักดิ์”

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พระนางมัลลิกาเทวีได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในชาติอื่น ชะรอยหม่อมฉันจะเป็นคนโกรธ มากไปด้วยความคับแค้นใจ ถุกว่ากล่าวเล็กน้อยก็ขัดเคือง จนเจี้ยว กระพืดกระเพียด กระด้างกระเดื่อง แสดงอาการโกรธ ความขัดเคือง และความไม่พอใจ ในชาตินี้ หม่อมฉันจึงมีผิวพรรณไม่งาม รูปชั่ว ไม่นาดู

แต่ในชาติอื่นหม่อมฉันคงได้ให้ทาน คือ ข้าว น้ำ ผ้า ยวดยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่อาศัย และเครื่องประทีปแก่สมณะหรือพราหมณ์ ในชาตินี้หม่อมฉันจึงเป็นคนมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก

ในชาติอื่นหม่อมฉันคงจะไม่มีใจริษยาในลาภสักการะ ความเคารพ ความนับถือ การไหว้ และการบูชาของผู้อื่น ไม่กีดกัน ไม่ดัดรอน ไม่ผูกความริษยา ในชาตินี้ หม่อมฉันจึงเป็นผู้สูงศักดิ์ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็นางกษัตริย์บ้าง นางพราหมณีบ้าง นางคหปตานีบ้างมีอยู่ในราชสกุลนี้ หม่อมฉันได้ดำรงความเป็นใหญ่เหนือหญิง เหล่านั้นตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป หม่อมฉันจักไม่โกรธ ไม่มากไปด้วยความคับแค้นใจ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๘.อัตตันทปสูตร

ถึงจะถูกว่ากล่าวมากก็จักไม่ขัดเคือง ไม่ฉุนเฉียว ไม่กระพืดกระเพียด ไม่กระด้าง กระเดื่อง ไม่แสดงอาการโกรธ ความขัดเคือง และความไม่พอใจ และจักให้ทาน คือ ข้าว น้ำ ผ้า ยวดยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่อาศัย และ เครื่องประทีปแกสมณะหรือพราหมณ์ จักไม่มีใจริษยาในลาภสักการะ ความเคารพ ความนับถือ การไหว้ และการบูชาของผู้อื่น จักไม่กีดกัน ไม่ดัดรอน ไม่ริษยา ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระภษิตของพระผู้มีพระภาคชัดเจน ไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ^๑ ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงจำหม่อมฉันว่าเป็นอุบาสิกาสู่ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต”

มัลลิกาเทวีสูตรที่ ๗ จบ

๘. อัตตันทปสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้ทำตนให้เดือดร้อน

[๑๙๘] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ ประเภทนี้มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ ประเภท^๒ไหนบ้าง คือ

บุคคลบางคนในโลกนี้

๑. เป็นผู้ทำตนให้เดือดร้อน หมั่นประกอบในการทำตนให้เดือดร้อน
๒. เป็นผู้ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน หมั่นประกอบในการทำผู้อื่นให้เดือดร้อน
๓. เป็นผู้ทำตนให้เดือดร้อน หมั่นประกอบในการทำตนให้เดือดร้อน และเป็นผู้ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน หมั่นประกอบในการทำผู้อื่นให้เดือดร้อน
๔. เป็นผู้ไม่ทำตนให้เดือดร้อน ไม่หมั่นประกอบในการทำตนให้เดือดร้อน และเป็นผู้ไม่ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน ไม่หมั่นประกอบในการทำผู้อื่นให้เดือดร้อน

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๑๙๕ (วัปปสูตร) หน้า ๒๙๖ ในเล่มนี้

^๒ ดู อ.ภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๗๔-๑๗๗/๒๐๖-๒๐๙

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๘.อัสสันตปสูตร

บุคคลผู้ไม่ทำตนให้เดือดร้อน ไม่ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน เป็นผู้ไม่หิว ดับร้อน
เย็นใจ มีตนอันประเสริฐ เสวยสุขอยู่ในปัจจุบันเทียว

**บุคคลเป็นผู้ทำตนให้เดือดร้อน หมั่นประกอบในการทำตนให้เดือดร้อน
เป็นอย่างไร**

คือ คนเปลือยบางคนในโลกนี้ไร้มารยาท เลี้ยงมือ เขาเชิญให้มารับศึกษาก็ไม่มา
เขาเชิญให้หยุดก็ไม่หยุด ไม่รับศึกษาที่เขาแบ่งไว้ก่อน ไม่รับศึกษาที่เขาเจาะจงทำไว้
ไม่ยินดีก็จนิมนต์ ไม่รับศึกษาปากหม้อ ไม่รับศึกษาจากกระเช้า ไม่รับศึกษา
क्रमธรรณีประตุ ไม่รับศึกษาक्रमทอนไม้ ไม่รับศึกษาक्रमสาก ไม่รับศึกษาที่
คนสองคนบริโภคอยู่ ไม่รับศึกษาของหญิงมีครรภ์ ไม่รับศึกษาของหญิงที่กำลังให้
ลูกดูนม ไม่รับศึกษาของหญิงที่คลอเคลียคน ไม่รับศึกษาที่นัดแนะกันทำไว้ ไม่
รับศึกษาในที่ที่รับเลี้ยงดูลูกสุนัข ไม่รับศึกษาในที่ที่แมลงวันไต่ตอมเป็นกลุ่ม ไม่รับ
ปลา ไม่รับเนื้อ ไม่ดื่มสุรา ไม่ดื่มเมรัย ไม่ดื่มน้ำหมักดอง เขาเรียกเฉพาะที่
เรือนหลังเดียว เยียวยาอัธภาพด้วยข้าวคำเดียว รับศึกษาที่เรือน ๒ หลัง เยียวยา
อัธภาพด้วยข้าว ๒ คำ ฯลฯ หรือรับศึกษาที่เรือน ๗ หลัง เยียวยาอัธภาพด้วยข้าว
๗ คำ เยียวยาอัธภาพด้วยศึกษาในถาดน้อยใบเดียวบ้าง เยียวยาอัธภาพด้วยศึกษา
ในถาดน้อย ๒ ใบบ้าง ฯลฯ เยียวยาอัธภาพด้วยศึกษาในถาดน้อย ๗ ใบบ้าง
กินอาหารที่เก็บค้างไว้วันเดียวบ้าง กินอาหารที่เก็บค้างไว้ ๒ วันบ้าง ฯลฯ กิน
อาหารที่เก็บ ค้างไว้ ๗ วันบ้าง เขาหมั่นประกอบในการบริโภคที่เวียนมาตั้งกึ่งเดือน
เช่นนี้อยู่

คนเปลือยนั้นกินผักดองเป็นอาหารบ้าง กินข้าวฟ่างเป็นอาหารบ้าง กินลูก
เด็อยเป็นอาหารบ้าง กินกากข้าวเป็นอาหารบ้าง กินยาง^๑เป็นอาหารบ้าง กินรำ
เป็นอาหารบ้าง กินข้าวตั้งเป็นอาหารบ้าง กินกำยานเป็นอาหารบ้าง กินหญ้าเป็น
อาหารบ้าง กินมูลโคเป็นอาหารบ้าง กินเหง้าและผลไม้ในป่าเป็นอาหารบ้าง กิน
ผลไม้ที่หล่นเยียวยาอัธภาพ เขาnungหม่มผ้าปานบ้าง nungหม่มผ้าแกมกันบ้าง nungหม่ม
ผ้าห่อศพบ้าง nungหม่มผ้าบังสกุลบ้าง nungหม่มผ้าเปลือกไม้บ้าง nungหม่มหนังเสือบ้าง

เชิงอรรถ :

^๑ ยาง (หฺวะ) หมายถึงถึงสาหร่ายและยางไม้ด้วย (อง.ตัก.อ. ๒/๙๔/๒๔๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๘.อิตตันตปสูตร

นุ่งหมหนังสือที่มีเส้นติดอยู่บ้าง นุ่งหมคารองบ้าง นุ่งหมผ้าเปลือกปอกรองบ้าง
นุ่งหมผ้าผลไม้ กรองบ้าง นุ่งหมผ้ากัมพลทำด้วยผมคนบ้าง นุ่งหมผ้ากัมพลทำ
ด้วยขนสัตว์ร้ายบ้าง นุ่งหมผ้าทำด้วยขนปีกนกเค่าบ้าง ถอนผมและหนวด หมัน
ประกอบการถอนผมและหนวดบ้าง ยืนอย่างเดียวกฎิเสถการนั่งบ้าง นั่งกระโหยง
ประกอบการความเพียรด้วยการนั่งกระโหยงบ้าง นอนบนหนาม สำเร็จการนอนบน
หนามบ้าง อาบน้ำวันละ ๓ ครั้ง หมันประกอบการลงน้ำบ้าง เขาหมันประกอบ
การทำร่างกายให้เดือดร้อนหลายวิธีดังกล่าวมานี้ อยู่ ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเป็นผู้
ทำตนให้เดือดร้อน หมันประกอบในการทำตนให้เดือดร้อน เป็นอย่างนี้แล

**บุคคลเป็นผู้ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน หมันประกอบในการทำผู้อื่นให้เดือดร้อน
เป็นอย่างไร**

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าแพะ ฆ่าสุกร เป็นนายพรานนก เป็น
นายพรานเนื้อ เป็นชาวประมง เป็นโจร เป็นเพศฉมาต เป็นคนฆ่าโค เป็นผู้คุม
หรือเป็นผู้ทำกรรมอันหยาบช้าชนิดใดชนิดหนึ่งก็ตาม ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเป็นผู้ทำ
ผู้อื่นให้เดือดร้อน หมันประกอบในการทำผู้อื่นให้เดือดร้อน เป็นอย่างนี้แล

**บุคคลเป็นผู้ทำตนให้เดือดร้อน หมันประกอบในการทำตนให้เดือดร้อน และ
เป็นผู้ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน หมันประกอบในการทำผู้อื่นให้เดือดร้อน เป็นอย่างไร**

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นพระราชามหากษัตริย์ได้รับมูรธาภิเษก หรือว่า
เป็นพราหมณ์มหาศาล เขาให้สร้างสถูปาคารใหม่ทางทิศตะวันออกแห่งพระนคร
แล้วถอนผมและหนวด นุ่งหนังสือที่มีเส้น ขลิบมกายด้วยเนยและน้ำมัน เกาหลัง
ด้วยเขามฤค เข้าไปสู่สถูปาคารใหม่พร้อมด้วยมเหสีและพราหมณ์ผู้เป็นปุโรหิต
เขาสำเร็จการนอนบนพื้นอันปราศจากการปูลาดไว้ด้วยมูลโคสด พระราชาให้พระ
ชนมชีพเป็นไปด้วยน้ำมันที่มีอยู่ในเต้าที่ ๑ ของแม่โคตัวหนึ่งที่มีลูกอ่อน พระมเหสี
ให้พระชนมชีพเป็นไปด้วยนมที่มีอยู่ในเต้าที่ ๒ พราหมณ์ผู้เป็นปุโรหิตให้อัตภาพเป็น
ไปด้วยน้ำมันที่มีอยู่ในเต้าที่ ๓ พระราชาทรงบูชาไฟด้วยน้ำมันที่มีอยู่ในเต้าที่ ๔
ลูกโคให้อัตภาพเป็นไปด้วยน้ำมันที่เหลือ พระราชานั้นตรัสอย่างนี้ว่า 'ท่านทั้งหลาย
จงฆ่าโคเท่านี้ จงฆ่าลูกโคผู้เท่านี้ จงฆ่าลูกโคเมียเท่านี้ จงฆ่าแพะเท่านี้ จงฆ่าแกะ
เท่านี้เพื่ออุบายัญญ (จงฆ่าม้าเท่านี้เพื่ออุบายัญญ) จงตัดต้นไม้เท่านี้เพื่อทำเสา จงเกี่ยว

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๘.อัสตันตปสูตร

หญาคาเทานี้เพื่อบังและลาด' แม่เหล่าชนทั้งที่เป็นทาส เป็นคนรับใช้ เป็นคนงาน
ของพระราชานั้นก็ยอมสะดุ้งต่ออาชญา สะดุ้งต่อภัย มีหนานองด้วยน้ำตาร้องไห้
ทำการงานอยู่ ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเป็นผู้ทำตนให้เดือดร้อน หมั่นประกอบใน
การทำตนให้เดือดร้อน และเป็นผู้ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน หมั่นประกอบในการทำผู้อื่น
ให้เดือดร้อน เป็นอย่างนี้แล

**บุคคลเป็นผู้ไม่ทำตนให้เดือดร้อน ไม่หมั่นประกอบในการทำตนให้เดือดร้อน
และเป็นผู้ไม่ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน ไม่หมั่นประกอบในการทำผู้อื่นให้เดือดร้อน
เป็นอย่างไร**

คือ บุคคลนั้นผู้ไม่ทำตนให้เดือดร้อน ไม่ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน เป็นผู้ไม่หิว
ดับร้อน เย็นใจ เสวยสุข มีदनอันประเสริฐอยู่ในปัจจุบันเทียว

ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเสด็จอุบัติขึ้นมาในโลกนี้เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วย
ตนเองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ ไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารถิ์ฝึก
ผู้ที่ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็น
พระพุทธเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค ตถาคตรู้แจ้งโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก
พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา และมนุษย์ด้วยตนเองแล้ว
ประกาศให้ผู้อื่นรู้ตาม แสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น^๑ มีความงามในท่ามกลาง^๒
และมีความงามในที่สุด^๓ ประกาศพรหมจรรย์^๔ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์
บริบูรณ์ครบถ้วน

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงศีล (ที.สี.อ. ๑๙๐/๑๕๙)

^๒ หมายถึงอริยมรรค (ที.สี.อ. ๑๙๐/๑๕๙)

^๓ หมายถึงพระนิพพาน (ที.สี.อ. ๑๙๐/๑๕๙)

^๔ **พรหมจรรย์** หมายถึงความประพฤติประเสริฐมีนัย ๑๐ ประการ คือ ทาน (การให้) เวทย์ยาวัจจะ (การ
ชวนชวยช่วยเหลือ) ปญจศีล (ศีลห้า) อัปมัญญา (การประพฤติพรหมจรรย์อย่างไม่มีขอบเขต) เมถุน-
วิริติ (การงดเว้นจากการเสพเมถุน) สหารสันโดษ (ความยินดีเฉพาะคู่ครองของตน) วิริยะ (ความเพียร)
อุโปสถังคะ (องค์อุโปสถ) อริยมรรค (ทางอันประเสริฐ) และศาสนา (พระพุทธศาสนา) ในที่นี้หมายถึง
ถึงศาสนา (ที.สี.อ. ๑๙๐/๑๖๐-๑๖๒)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๘.อัสตันตปสูตร

คหบดีหรือบุตรคหบดีผู้เกิดภายหลังในตระกูลใดตระกูลหนึ่งพึงธรรมนั้นแล้ว ได้ศรัทธาในตถาคต ได้ศรัทธาแล้วพิจารณาเห็นว่า 'ขรवास(การอยู่ครองเรือน) คับแคบ^๑ เป็นทางมาแห่งธุลี^๒ บรรพชาปลอดโปร่ง^๓ การที่บุคคลผู้ครองเรือนจะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วนดุจสังข์ที่ขัดแล้วนี้มิใช่ทำได้ง่าย ทางที่ดีเราควรจะปลงผมและหนวด ครองผ้ากาสายะออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต'

สมัยต่อมา เขาได้ละกองโภคทรัพย์น้อยใหญ่และเครื่องอาถรรพ์น้อยใหญ่แล้ว ปลงผมและหนวด ครองผ้ากาสายะออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต

เมื่อบวชแล้วอย่างนี้ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสิกขาและสาชีพ^๔ เสมอกับภิกษุทั้งหลาย ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ คือ วางทัณทาวุสและศีสตราวุส มีความละเอียด มีความเอ็นดู มุ่งหวังประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่

เป็นผู้ละเว้นขาดจากการลักทรัพย์ คือ รับเอาแต่ของที่เขาให้ มุ่งหวังแต่ของที่เขาให้ ไม่เป็นขโมย เป็นคนสะอาดอยู่

เป็นผู้ละพฤติกรรมอันเป็นข้าศึกต่อพรหมจรรย์ คือ ประพฤติพรหมจรรย์^๕ เว้นห่างไกลอสัทธิธรรมอันเป็นกิจของชาวบ้าน

เชิงอรรถ :

- ^๑ **ขรवास** ชื่อว่าคับแคบ เพราะไม่มีเวลาว่างที่จะทำกุศลกรรมได้อย่างสะดวก แม้เรือนมีเนื้อที่กว้างขวางถึง ๖๐ ศอก มีบริเวณภายในบ้านตั้ง ๑๐๐ โยชน์ มีคนอยู่อาศัยเพียง ๒ คน คือ สามภรรยา ก็ยังถือว่าคับแคบ เพราะต้องคอยห่วงใยและกังวลต่อกัน (ที.สี.อ. ๑๙๑/๑๖๓, อภ.จตกก.อ. ๒/๑๙๘/๔๒๑)
- ^๒ **เป็นทางมาแห่งธุลี** เพราะเป็นที่เกิดและเป็นที่ตั้งแห่งกิเลสอันทำจิตให้เศร้าหมองเช่นรากะเป็นต้น (ที.สี.อ. ๑๙๑/๑๖๓, อภ.จตกก.อ. ๒/๑๙๘/๔๒๒)
- ^๓ **บรรพชา** ชื่อว่าปลอดโปร่ง เพราะนักบวชแม้จะอยู่ในเรือนยอด ปราสาทแก้ว หรือเทพริมานซึ่งมีประตูหน้าต่างปิดมิดชิด ก็ยังถือว่าปลอดโปร่ง เพราะนักบวชไม่มีความยึดติดในสิ่งใด ๆ เลย ทั้งยังมีเวลาว่างที่จะทำกุศลกรรมได้อย่างสะดวกอีกด้วย (ที.สี.อ. ๑๙๑/๑๖๓, อภ.จตกก.อ. ๒/๑๙๘/๔๒๑-๔๒๒)
- ^๔ **สิกขา** ในที่นี้หมายถึงอริสัลลสิกขาของภิกษุ **สาชีพ** ในที่นี้หมายถึงสิกขาบทที่พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุ ดู วิ.มหา. (แปล) ๑/๔๕/๓๓
- ^๕ **ประพฤติพรหมจรรย์** หมายถึงการงดเว้นจากการเสพเมถุนธรรม อันได้แก่ การร่วมประเวณี การร่วมสังวาส กล่าวคือการเสพสัทธิธรรมอันเป็นประเวณีของชาวบ้าน มีน้ำเป็นที่สุด เป็นกิจที่ต้องทำในที่ลับ เป็นการกระทำของคนที่เป็นคู่ ๆ (วิ.มหา. (แปล) ๑/๔๕/๔๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๓๐๗ }

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๘.อัสตันตปสูตร

เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเท็จ คือ พูดแต่คำสัตย์ ดำรงความสัตย์ มีถ้อยคำเป็นหลัก เชื่อถือได้ ไม่หลอกลวงชาวโลก

เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดส่อเสียด คือ ฟังความจากฝ่ายนี้แล้ว ไม่ไปบอกฝ่ายโน้นเพื่อทำลายฝ่ายนี้ หรือฟังความจากฝ่ายโน้นแล้วไม่มาบอกฝ่ายนี้เพื่อทำลายฝ่ายโน้น สมานคนที่แตกต่างกัน ส่งเสริมคนที่ปรองดองกัน ขึ้นขมยินดีเฟลิดเฟลิน ต่อผู้ที่สามัคคีกัน พูดแต่ถ้อยคำที่สร้างสรรค์ความสามัคคี

เป็นผู้ละเว้นขาดจากคำหยาบ คือ พูดแต่คำไม่มีโทษ ไพเราะ น่ารัก จับใจ เป็นคำของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่พอใจ

เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ คือ พูดถูกเวลา พูดคำจริง พูดถึงประโยชน์ พูดถึงธรรม พูดถึงวินัย พูดคำที่มีหลักฐาน มีที่อ้างอิง มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์เหมาะแก่เวลา

ภิกษุนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการพรากพิชคามและภุตคาม ฉันทมื้อเดียว ไม่ฉันทอนกลางคืน เว้นขาดจากการฉันทในเวลาวิกาล^๑ เว้นขาดจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี และดูการละเล่นที่เป็นข้าศึกแก่กุศล เว้นขาดจากการหัตถรง ประดับตกแต่งร่างกายด้วยพวงดอกไม้ ของหอม และเครื่องประทีปผิวอันเป็นลักษณะแห่งการแต่งตัว เว้นขาดจากที่นอนสูงใหญ่ เว้นขาดจากการรับทองและเงิน เว้นขาดจากการรับธัญญาหารดิบ^๒ เว้นขาดจากการรับเนื้อดิบ เว้นขาดจากการรับสตรีและกุมารี เว้นขาดจากการรับทาสหญิงและทาสชาย เว้นขาดจากการรับแพะและแกะ เว้นขาดจากการรับไก่และสุกร เว้นขาดจากการรับช้าง โค ม้า และลา เว้นขาดจากการรับเรือกสวนไร่นาและที่ดิน เว้นขาดจากการรับทำหน้าที่เป็นตัวแทนและผู้สื่อสาร เว้นขาดจากการซื้อขาย เว้นขาดจากการโกงด้วยตาชั่ง ด้วยของปลอม และด้วยเครื่องตวงวัด เว้นขาดจากการรับสินบน การล่อลวง และการตลบตะแลง เว้นขาดจากการดัด(อวัยวะ) การฆ่า การจองจำ การตีซึ่งวิ่งราว การปล้น และการขู่กรรโชก

เชิงอรรถ :

^๑ เวลาวิกาล คือ เวลาที่ห้ามใช้เฉพาะแต่ละเรื่อง ในที่นี้หมายถึงผิดเวลาที่กำหนดไว้ คือ ตั้งแต่หลังเที่ยงวัน จนถึงเวลาอรุณขึ้น (ที.สี.อ. ๑๐/๗๕)

^๒ หมายถึงธัญชาติที่มีเมล็ด มีเปลือกสมบูรณ์พร้อมที่จะงอกได้ เช่น ข้าวเปลือก (ที.สี.อ. ๑๐/๗๕)

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๘.อัสตตันตปสูตร

ภิกษุ นั้นเป็นผู้สันโดษด้วยจีวรพอคัมร่างกาย และบิณฑบาตพอลืมท้อง จะไป
ณ ที่ใด ๆ ก็ไปได้ทันที เหมือนนกบินไป ณ ที่ใด ๆ ก็มีแต่ปีกเป็นภาระ เธอ
ประกอบด้วยอริยสีลชั้นนี้แล้ว ย่อมเสวยสุขอันไม่มีโทษในภายใน

ภิกษุ นั้นเห็นรูปทางตาแล้ว ไม่รวบถือ ไม่แยกถือ ย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมใน
จักขุทริยซึ่งเมื่อไม่สำรวมแล้วก็จะเป็เหตุให้ถูกบาปอกุศลธรรมคืออภิชฌาและ
โทมนัสครอบงำได้ จึงรักษาจักขุทริย ถึงความสำรวมในจักขุทริย ฟังเสียงทางหู
... ดมกลิ่นทางจมูก ... ลิ้มรสทางลิ้น ... ถูกต้องโผฏฐัพพะทางกาย ... รู้แจ้ง
ธรรมารมณ์ทางใจแล้ว ไม่รวบถือ ไม่แยกถือ ย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมในมโนทริย
ซึ่งเมื่อไม่สำรวมแล้วก็จะเป็เหตุให้ถูกบาปอกุศลธรรมคืออภิชฌาและโทมนัสครอบงำได้
จึงรักษามโนทริย ถึงความสำรวมในมโนทริย เธอผู้ประกอบด้วยอริยอินทริย-
สังวรอย่างนี้ จึงชื่อว่าเสวยสุขอันไม่ระคนด้วยกิเลสในภายใน

ภิกษุ นั้นเป็นผู้ทำความรู้สึกตัวในการก้าวไป การถอยกลับ การแลดู การ
เหลียวดู การคู้เข้า การเหยียดออก การครองสังฆาฏิ บาตร และจีวร การฉัน
การดื่ม การเคี้ยว การลิ้ม การถ่ายอุจจาระปัสสาวะ การเดิน การยืน การนั่ง
การนอน การตื่น การพูด การนิ่ง

ภิกษุ นั้นประกอบด้วยอริยสีลชั้น อริยอินทริยสังวร และอริยสติสัมปชัญญะ
พักอยู่ ณ เสนาสนะเงียบสงัด คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ที่แจ้ง
ลอมฟาง เธอกลับจากบิณฑบาต ภายหลังฉันอาหารเสร็จแล้วก็นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกาย
ตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า เธอละอภิชฌา (ความเพ่งเล็งอยากได้ของเขา) ในโลก
แล้ว มีใจปราศจากอภิชฌาอยู่ ขำระจิตให้บริสุทธิ์จากอภิชฌา ละความมุงร้ายคือ
พยาบาท (ความคิดร้าย) มีจิตไม่พยาบาท มุงประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่ ขำระ
จิตให้บริสุทธิ์จากความมุงร้ายคือพยาบาท ละถิ่นมัทธะ(ความหุดหู่และเขื่องข่ม)
ปราศจากถิ่นมัทธะ กำหนดแสงสว่าง มีสติสัมปชัญญะอยู่ ขำระจิตให้บริสุทธิ์จาก
ถิ่นมัทธะ ละอุททัจจกุกุจจะ (ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ) เป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่าน มีจิตสงบ
อยู่ภายใน ขำระจิตให้บริสุทธิ์จากอุททัจจกุกุจจะ ละวิจิกิจฉา (ความลั้งเลงสงสัย)
ข้ามวิจิกิจฉาได้แล้ว ไม่มีความสงสัยในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ขำระจิตให้บริสุทธิ์จาก
วิจิกิจฉา เธอครั้งละนิรวณฺ์เหล่านี้ที่เป็นเครื่องเศร้าหมองใจ เป็นเครื่องทอนกำลัง
ปัญญาแล้ว สงัดจากกาม ฯลฯ บรรลุจตตถนิบาตอยู่

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๘.อัสสันตปสูตร

เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน ปราศจากความ
 เศร้าหมอง อ่อน เหมาะแก่การใช้งาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ภิกษุผู้นั้นย่อม
 จิตไปเพื่ออุปเพณิวาสนาสุสสติญาณ ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง ๒
 ชาติบ้าง ๓ ชาติบ้าง ๔ ชาติบ้าง ๕ ชาติบ้าง ๑๐ ชาติบ้าง ๒๐ ชาติบ้าง ๓๐
 ชาติบ้าง ๔๐ ชาติบ้าง ๕๐ ชาติบ้าง ๑๐๐ ชาติบ้าง ๑,๐๐๐ ชาติบ้าง ๑๐๐,๐๐๐
 ชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอด
 สังวัฏฏกัปและวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้างว่า 'ในภพโน้น เรามีชื่ออย่างนั้น มีตระกูล
 มีวรรณะ มีอาหาร เสวยสุขทุกข์และมีอายุอย่างนั้น ๆ จุตจากภพนั้นก็ไปเกิดในภพ
 โน้น แม้ในภพนั้นเราก็มียชื่ออย่างนั้น มีตระกูล มีวรรณะ มีอาหาร เสวยสุขทุกข์
 และมีอายุอย่างนั้น ๆ จุตจากภพนั้นจึงมาเกิดในภพนี้' เธอระลึกชาติก่อนได้หลาย
 ชาติพร้อมทั้งลักษณะทั่วไปและชีวประวัติอย่างนี้

เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน ปราศจากความ
 เศร้าหมอง อ่อน เหมาะแก่การใช้งาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ภิกษุผู้นั้นย่อม
 จิตไปเพื่อจตุปปาตญาณ เห็นหมู่มสัตว์ผู้กำลังจติ กำลังเกิด ทั้งชั้นต่ำ และชั้นสูง
 งามและไม่งาม เกิดดีและเกิดไม่ดี ด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ รู้ชัดถึงหมู
 มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า 'หมู่มสัตว์ที่ประกอบกายทุจริต วิจจริต และมโนทุจริต
 กล่าวร้ายพระอริยะ มีความเห็นผิด และชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นผิด
 พวกเขาหลังจากตายแล้วจะไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก แต่หมู่มสัตว์ที่
 ประกอบกายสุจริต วิสสุจริต และมโนสุจริต ไม่กล่าวร้ายพระอริยะ มีความเห็น
 ชอบและชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นชอบ พวกเขาหลังจากตายแล้ว จะ
 ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์' เธอเห็นหมู่มสัตว์ผู้กำลังจติ กำลังเกิด ทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง
 งามและไม่งาม เกิดดีและ เกิดไม่ดี ด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ รู้ชัดถึง
 หมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม อย่างนี้แล

เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน ปราศจากความ
 เศร้าหมอง อ่อน เหมาะแก่การใช้งาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ภิกษุผู้นั้น
 ย่อมจิตไปเพื่ออัสวักขยญาณ รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้
 ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา นี้อัสวะ นี้อัสวสมุทัย นี้อัสวนิโรธ นี้
 อัสวนิโรธคามินีปฏิปทา'

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๙.ต้นหาสูตร

เมื่อเธอรู้เห็นอยู่อย่างนี้ จิตย่อมหลุดพ้นจากกามาสวะ ภาวาสวะ และอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้วก็รู้ว่า ‘หลุดพ้นแล้ว’ รู้ชัดว่า ‘ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์^๑ แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอยู่อย่างนี้อีกต่อไป’ ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเป็นผู้ไม่ทำตนให้เดือดร้อน ไม่หมั่นประกอบในการทำตนให้เดือดร้อน และเป็น ผู้ไม่ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน ไม่หมั่นประกอบในการทำผู้อื่นให้เดือดร้อน เป็นอย่างนี้แล และบุคคลนั้นผู้ไม่ทำตนให้เดือดร้อน ไม่ทำผู้อื่น ให้เดือดร้อน เป็นผู้ไม่หิว ดับร้อน เย็นใจ เสวยสุข มีदनอันประเสริฐอยู่ในปัจจุบันเทียว

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก”

อรรถกถาสูตรที่ ๘ จบ

๙. ต้นหาสูตร

ว่าด้วยต้นหา

[๑๙๙] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงต้นหาเช่นดังชาย ท่องเที่ยวไป แผลไป ชานไป เกาะเกี่ยวอยู่ในอารมณ์ต่างๆ เป็นเครื่องปกคลุมหุ้มห่อโลกนี้ ซึ่งยุ่ง เหมือนกลุ่มด้ายอันยุ่งเหยิง ขอดเป็นปมเหมือนหนุ้ามงกระต่ายและหนุ้าปล้อง ไม่ให้ลวงพันอบาย^๒ ทุคติ วินิบาต และสังสารวัฏไปได้ เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ต้นหาเช่นดังชาย ท่องเที่ยวไป แผลไป ชานไป เกาะเกี่ยว อยู่ในอารมณ์ต่างๆ เป็นเครื่องปกคลุมหุ้มห่อโลกนี้ ซึ่งยุ่งเหมือนกลุ่มด้าย อันยุ่งเหยิง ขอดเป็นปมเหมือนหนุ้ามงกระต่ายและหนุ้าปล้อง ไม่ให้ลวงพัน อบาย ทุคติ วินิบาต และสังสารวัฏไปได้ นั้นเป็นอย่างไร

คือ ต้นหาวิจริต ๑๘ ประการนี้อาศัยขันธบัญญัติ^๓ภายใน

เชิงอรรถ :

- ^๑ อยู่จบพรหมจรรย์ หมายถึงกิจแห่งการปฏิบัติเพื่อทำลายอาสวกิเลสจนสิ้นสมบูรณ์แล้ว ไม่มีกิจที่จะ ต้องทำเพื่อตนเอง แต่ยังมีหน้าที่เพื่อผู้อื่นอยู่ ผู้บรรลุถึงขั้นนี้ได้ชื่อว่า อเสขบุคคล (ที.สี.อ. ๒๔๘/๒๐๓)
- ^๒ อบาย ในที่นี้หมายถึงนรก กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน แดนเปรต และอสุรกาย (อง.จตก.อ. ๒/๑๙๙/๔๓๔)
- ^๓ ขันธบัญญัติ หมายถึงหมวดห้าแห่งขันธ ได้แก่ รูปขันธ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ และ วิญญาณขันธ (อภิ.วิ. (แปล) ๓๕/๑/๑)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๙.ตัณหาสูตร

ตัณหาวิจริต ๑๘ ประการนี้อาศัยชั้นธัญญกภายนอก

ตัณหาวิจริต ๑๘ ประการอาศัยชั้นธัญญกภายใน อะไรบ้าง คือ

๑. เมื่อมีตัณหาว่า 'เราเป็น'
๒. ตัณหาว่า 'เราเป็นอย่างนี้' จึงมี
๓. ตัณหาว่า 'เราเป็นอย่างนั้น' จึงมี
๔. ตัณหาว่า 'เราเป็นโดยประการอื่น' จึงมี
๕. ตัณหาว่า 'เราเป็นผู้เที่ยง' จึงมี
๖. ตัณหาว่า 'เราเป็นผู้ไม่เที่ยง' จึงมี
๗. ตัณหาว่า 'เราพึงเป็น' จึงมี
๘. ตัณหาว่า 'เราพึงเป็นอย่างนี้' จึงมี
๙. ตัณหาว่า 'เราพึงเป็นอย่างนั้น' จึงมี
๑๐. ตัณหาว่า 'เราพึงเป็นโดยประการอื่น' จึงมี
๑๑. ตัณหาว่า 'เราพึงเป็นบ้าง' จึงมี
๑๒. ตัณหาว่า 'เราพึงเป็นอย่างนี้บ้าง' จึงมี
๑๓. ตัณหาว่า 'เราพึงเป็นอย่างนั้นบ้าง' จึงมี
๑๔. ตัณหาว่า 'เราพึงเป็นโดยประการอื่นบ้าง' จึงมี
๑๕. ตัณหาว่า 'เราจักเป็น' จึงมี
๑๖. ตัณหาว่า 'เราจักเป็นอย่างนี้' จึงมี
๑๗. ตัณหาว่า 'เราจักเป็นอย่างนั้น' จึงมี
๑๘. ตัณหาว่า 'เราจักเป็นโดยประการอื่น' จึงมี

นี่คือตัณหาวิจริต ๑๘ ประการอาศัยชั้นธัญญกภายใน

ตัณหาวิจริต ๑๘ ประการอาศัยชั้นธัญญกภายนอก อะไรบ้าง คือ

๑. เมื่อมีตัณหาว่า 'เราเป็นด้วยชั้นธัญญกนี้'
๒. ตัณหาว่า 'เราเป็นอย่างนี้ด้วยชั้นธัญญกนี้' จึงมี
๓. ตัณหาว่า 'เราเป็นอย่างนั้นด้วยชั้นธัญญกนี้' จึงมี
๔. ตัณหาว่า 'เราเป็นโดยประการอื่นด้วยชั้นธัญญกนี้' จึงมี
๕. ตัณหาว่า 'เราเป็นผู้เที่ยงด้วยชั้นธัญญกนี้' จึงมี
๖. ตัณหาว่า 'เราเป็นผู้ไม่เที่ยงด้วยชั้นธัญญกนี้' จึงมี

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๙.ตัณหาสูตร

๗. ตัณหาว่า 'เราพึงเป็นด้วยขันธปัญจกนี้' จึงมี
๘. ตัณหาว่า 'เราพึงเป็นอย่างนี้ด้วยขันธปัญจกนี้' จึงมี
๙. ตัณหาว่า 'เราพึงเป็นอย่างนั้นด้วยขันธปัญจกนี้' จึงมี
๑๐. ตัณหาว่า 'เราพึงเป็นโดยประการอื่นด้วยขันธปัญจกนี้' จึงมี
๑๑. ตัณหาว่า 'เราพึงเป็นด้วยขันธปัญจกนี้บ้าง' จึงมี
๑๒. ตัณหาว่า 'เราพึงเป็นอย่างนี้ด้วยขันธปัญจกนี้บ้าง' จึงมี
๑๓. ตัณหาว่า 'เราพึงเป็นอย่างนั้นด้วยขันธปัญจกนี้บ้าง' จึงมี
๑๔. ตัณหาว่า 'เราพึงเป็นโดยประการอื่นด้วยขันธปัญจกนี้บ้าง' จึงมี
๑๕. ตัณหาว่า 'เราจักเป็นด้วยขันธปัญจกนี้' จึงมี
๑๖. ตัณหาว่า 'เราจักเป็นอย่างนี้ด้วยขันธปัญจกนี้' จึงมี
๑๗. ตัณหาว่า 'เราจักเป็นอย่างนั้นด้วยขันธปัญจกนี้' จึงมี
๑๘. ตัณหาว่า 'เราจักเป็นโดยประการอื่นด้วยขันธปัญจกนี้' จึงมี

นี่คือตัณหาวิจริต ๑๘ ประการอาศัยขันธปัญจกภายนอก

ตัณหาวิจริต ๑๘ ประการอาศัยขันธปัญจกภายใน ตัณหาวิจริต ๑๘ ประการ
อาศัยขันธปัญจกภายนอก ด้วยประการฉะนี้ รวมเรียกว่า ตัณหาวิจริต ๓๖ ประการ
ตัณหาวิจริตเห็นปานนี้ ที่เป็นอดีต ๓๖ ประการ อนาคต ๓๖ ประการ ปัจจุบัน
๓๖ ประการ รวมเป็นตัณหาวิจริต^๑ ๑๐๘ ด้วยประการฉะนี้

ภิกษุทั้งหลาย ตัณหานี้มันแล เช่นดังข้าย ท่องเที่ยวไป แผลไป ชานไป
เกาะเกี่ยวอยู่ในอารมณ์ต่างๆ เป็นเครื่องปกคลุมหุ้มห่อโลกนี้ ซึ่งยุ่งเหมือนกลุ่มด้าย
อันยุ่งเหยิง ขอดเป็นปมเหมือนหนุ่มางกระต่ายและหนุ่ปล้อง ไม่ให้ลวงพันอบาย
ทุกติ วินิบาต และสังสารวัฏไปได้”

ตัณหาสูตรที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ตัณหาวิจริต ๑๐๘ มีวิธีการคำนวณ ดังนี้ คือ ตัณหาวิจริต ๑๘ ประการ อันอาศัยเบญจขันธภายใน
ตัณหาวิจริต ๑๘ ประการ อันอาศัยเบญจขันธภายนอก รวมเป็น ๓๖ ประการ คูณด้วยกาล ๓ คือ
ปัจจุบัน อดีต อนาคต เท่ากับ ๑๐๘

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณฑาสก]

๕.มหาวรรค ๑๐.เปมสูตร

๑๐. เปมสูตร

ว่าด้วยความรักและความชัง

[๒๐๐] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๔ ประการนี้ย่อมเกิด

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความรักเกิดเพราะความรัก	๒. ความชังเกิดเพราะความรัก
๓. ความรักเกิดเพราะความชัง	๔. ความชังเกิดเพราะความชัง

ความรักเกิดเพราะความรัก เป็นอย่างไร

คือ บุคคลในโลกนี้เป็นผู้นำปรารถนา นำใคร นำพอใจของบุคคล คนอื่นๆ ประพฤติต่อบุคคลที่รักนั้นด้วยอาการที่นำปรารถนา นำใคร นำพอใจ บุคคลนั้นมีความคิดอย่างนี้ว่า 'คนอื่น ๆ ประพฤติต่อบุคคลที่นำปรารถนา นำใคร นำพอใจของเราด้วยอาการที่นำปรารถนา นำใคร นำพอใจ' เขาจึงเกิดความรักในคนเหล่านั้น ความรักเกิดเพราะความรัก เป็นอย่างนี้แล

ความชังเกิดเพราะความรัก เป็นอย่างไร

คือ บุคคลในโลกนี้เป็นผู้นำปรารถนา นำใคร นำพอใจของบุคคล คนอื่น ๆ ประพฤติต่อบุคคลที่รักนั้นด้วยอาการที่ไม่นำปรารถนา ไม่นำใคร ไม่นำพอใจ บุคคลนั้นมีความคิดอย่างนี้ว่า 'คนอื่น ๆ ประพฤติต่อบุคคลที่นำปรารถนา นำใคร นำพอใจของเราด้วยอาการที่ไม่นำปรารถนา ไม่นำใคร ไม่นำพอใจ' เขาจึงเกิดความชังในคนเหล่านั้น ความชังเกิดเพราะความรัก เป็นอย่างนี้แล

ความรักเกิดเพราะความชัง เป็นอย่างไร

คือ บุคคลในโลกนี้เป็นผู้ไม่นำปรารถนา ไม่นำใคร ไม่นำพอใจของบุคคล คนอื่นๆ ก็ประพฤติต่อบุคคลที่ชังนั้นด้วยอาการที่ไม่นำปรารถนา ไม่นำใคร ไม่นำพอใจ บุคคลนั้นมีความคิดอย่างนี้ว่า 'คนอื่น ๆ ประพฤติต่อบุคคลที่ไม่นำปรารถนา ไม่นำใคร ไม่นำพอใจของเราด้วยอาการที่ไม่นำปรารถนา ไม่นำใคร ไม่นำพอใจ' เขาจึงเกิดความรักในคนเหล่านั้น ความรักเกิดเพราะความชัง เป็นอย่างนี้แล

ความชังเกิดเพราะความชัง เป็นอย่างไร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๔.จตุตถปิณฑาสก]

๕.มหาวรรค ๑๐.เปมสูตร

คือ บุคคลในโลกนี้เป็นผู้ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร่ ไม่น่าพอใจของบุคคล
คนอื่น ๆ ก็ประพฤติต่อคนที่ขังนั้นด้วยอาการที่ไม่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ
บุคคลนั้นมีความคิดอย่างนี้ว่า 'คนอื่น ๆ ประพฤติต่อคนที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร่
'ไม่น่าพอใจของเราด้วยอาการที่ไม่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ' เขาจึงเกิดความขัง
ในบุคคลเหล่านั้น ความขังเกิดเพราะความขัง เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมเกิด

สมัยใด ภิกษุสังัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ
อยู่ สมัยนั้น แม้ความรักที่เกิดเพราะความรัก ย่อมไม่มีแก่ภิกษุนั้น แม้ความขังที่
เกิดเพราะความรักย่อมไม่มีแก่ภิกษุนั้น แม้ความรักที่เกิดเพราะความขังย่อมไม่มีแก่
ภิกษุนั้น แม้ความขังที่เกิดเพราะความขังย่อมไม่มีแก่ภิกษุนั้น

สมัยใด เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป ภิกษุบรรลุทุติยฌาน ฯลฯ อยู่ เพราะ
ปีติจางคลายไป ภิกษุมีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกายบรรลุ
ตติยฌาน ฯลฯ อยู่ เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อน
แล้ว ภิกษุบรรลุจตุตถฌาน ฯลฯ อยู่ สมัยนั้น แม้ความรักที่เกิดเพราะความรัก
ย่อมไม่มีแก่ภิกษุนั้น แม้ความขังที่เกิดเพราะความรักย่อมไม่มีแก่ภิกษุนั้น แม้
ความรักที่เกิดเพราะความขังย่อมไม่มีแก่ภิกษุนั้น แม้ความขังที่เกิดเพราะความขัง
ย่อมไม่มีแก่ภิกษุนั้น

สมัยใด ภิกษุทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะ
สิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

สมัยนั้น แม้ความรักที่เกิดเพราะความรักเป็นอันภิกษุนั้นละได้เด็ดขาด ตัด
รากถอนโคนเหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี
เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ ความขังที่เกิดเพราะความรักเป็นอันภิกษุนั้นละได้เด็ดขาด ตัด
รากถอนโคนเหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี
เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ ความรักที่เกิดเพราะความขังเป็นอันภิกษุนั้นละได้เด็ดขาด ตัด
รากถอนโคนเหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี
เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ แม้ความขังที่เกิดเพราะความขังเป็นอันภิกษุนั้นละได้เด็ดขาด

พระสูตรต้นตอปัญหา อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๑๐.เปมสูตร

ตัดรากถอนโคนเหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี
เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ ภิกษุนี้เราเรียกว่า ไม่ยึดถือ^๑ ไม่โต้ตอบ^๒ ไม่บ่งหวนครัน^๓ ไม่
ลูกโป่ง^๔ ไม่ถูกไฟไหม้^๕

ภิกษุชื่อว่ายึดถือ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาเห็นรูปโดยความเป็นอัตตา พิจารณาเห็น
อัตตาวามีรูป พิจารณาเห็นรูปในอัตตา หรือพิจารณาเห็นอัตตาในรูป พิจารณา
เห็นเวทนาโดยความเป็นอัตตา พิจารณาเห็นอัตตาวามีเวทนา พิจารณาเห็นเวทนา
ในอัตตา หรือพิจารณาเห็นอัตตาในเวทนา พิจารณาเห็นสัญญาโดยความเป็นอัตตา
พิจารณาเห็นอัตตาวามีสัญญา พิจารณาเห็นสัญญาในอัตตา หรือพิจารณาเห็น
อัตตาในสัญญา พิจารณาเห็นสังขารทั้งหลายโดยความเป็นอัตตา พิจารณาเห็น
อัตตาวามีสังขาร พิจารณาเห็นสังขารในอัตตา หรือพิจารณาเห็นอัตตาในสังขาร
พิจารณาเห็นวิญญาณโดยความเป็นอัตตา พิจารณาเห็นอัตตาวามีวิญญาณ
พิจารณาเห็นวิญญาณในอัตตา หรือพิจารณาเห็นอัตตาในวิญญาณ ภิกษุชื่อว่ายึดถือ
เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุชื่อว่าไม่ยึดถือ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ไม่เห็นรูปโดยความเป็นอัตตา ไม่เห็นอัตตาวามีรูป
ไม่เห็นรูปในอัตตา หรือไม่เห็นอัตตาในรูป ไม่เห็นเวทนาโดยความเป็นอัตตา ไม่
เห็นอัตตาวามีเวทนา ไม่เห็นเวทนาในอัตตา หรือไม่เห็นอัตตาในเวทนา ไม่เห็น
สัญญาโดยความเป็นอัตตา ไม่เห็นอัตตาวามีสัญญา ไม่เห็นสัญญาในอัตตา หรือ
ไม่เห็นอัตตาในสัญญา ไม่เห็นสังขารโดยความเป็นอัตตา ไม่เห็นอัตตาวามีสังขาร

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงไม่ยกขึ้นด้วยอำนาจทิฐิ (อง.จตกก.อ. ๒/๒๐๐/๔๓๗)

^๒ หมายถึงไม่เป็นผู้ขัดแย้งยกขึ้นด้วยอำนาจความทะเลาะแตกราว (อง.จตกก.อ. ๒/๒๐๐/๔๓๗)

^๓ หมายถึงไม่บ่งหวนครันด้วยอำนาจตัณหาวิจริต ๑๘ ประการที่อาศัยชั้นบัญญัติภายใน ดู ข้อ ๑๙๙
(ตัณหาสูตร) ประกอบ (อง.จตกก.อ. ๒/๒๐๐/๔๓๗)

^๔ หมายถึงไม่ลูกโป่งด้วยอำนาจตัณหาวิจริต ๑๘ ประการที่อาศัยชั้นบัญญัติภายนอก ดูข้อ๑๙๙(ตัณหาสูตร)
ประกอบ (อง.จตกก.อ. ๒/๒๐๐/๔๓๗)

^๕ หมายถึงไม่ถูกไฟไหม้ด้วยอำนาจอัสมิมานะ (อง.จตกก.อ. ๒/๒๐๐/๔๓๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๑๐.เปมสูตร

ไม่เห็นสังขารในอัตตา หรือไม่เห็นอัตตาในสังขาร ไม่เห็นวิญญานโดยความเป็น
อัตตา ไม่เห็นอัตตาว่ามีวิญญาน ไม่เห็นวิญญานในอัตตา หรือไม่เห็นอัตตาใน
วิญญาน ภิกษุชื่อว่าไม่ยึดถือ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุชื่อว่าโต้ตอบ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ดำโต้ตอบคนที่ดำ โกรธตอบคนที่โกรธ เกลียดโต้ตอบ
คนที่เกลียด ภิกษุชื่อว่าโต้ตอบ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุชื่อว่าไม่โต้ตอบ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ไม่ดำโต้ตอบคนที่ดำ ไม่โกรธตอบคนที่โกรธ ไม่
เกลียดโต้ตอบคนที่เกลียด ภิกษุชื่อว่าไม่โต้ตอบ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุชื่อว่าบังหวนคว้น เป็นอย่างไร

คือ เมื่อมีตัณหาว่า 'เราเป็น' ตัณหาว่า 'เราเป็นอย่างนี้' จึงมี ตัณหาว่า
'เราเป็นอย่างนั้น' จึงมี ตัณหาว่า 'เราเป็นโดยประการอื่น' จึงมี ตัณหาว่า 'เราเป็น
ผู้เที่ยง' จึงมี ตัณหาว่า 'เราเป็นผู้ไม่เที่ยง' จึงมี ตัณหาว่า 'เราพึงเป็น' จึงมี
ตัณหาว่า 'เราพึงเป็นอย่างนี้' จึงมี ตัณหาว่า 'เราพึงเป็นอย่างนั้น' จึงมี ตัณหาว่า
'เราพึงเป็นโดยประการอื่น' จึงมี ตัณหาว่า 'เราพึงเป็นบ้าง' จึงมี ตัณหาว่า
'เราพึงเป็นอย่างนี้บ้าง' จึงมี ตัณหาว่า 'เราพึงเป็นอย่างนั้นบ้าง' จึงมี ตัณหาว่า
'เราพึงเป็นโดยประการอื่นบ้าง' จึงมี ตัณหาว่า 'เราจักเป็น' จึงมี ตัณหาว่า
'เราจักเป็นอย่างนี้' จึงมี ตัณหาว่า 'เราจักเป็นอย่างนั้น' จึงมี ตัณหาว่า 'เราจัก
เป็นโดยประการอื่น' จึงมี ภิกษุชื่อว่าบังหวนคว้น เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุชื่อว่าไม่บังหวนคว้น เป็นอย่างไร

คือ เมื่อไม่มีตัณหาว่า 'เราเป็น' ตัณหาว่า 'เราเป็นอย่างนี้' จึงไม่มี ตัณหาว่า
'เราเป็นอย่างนั้น' จึงไม่มี ตัณหาว่า 'เราเป็นโดยประการอื่น' จึงไม่มี ตัณหาว่า
'เราเป็นผู้เที่ยง' จึงไม่มี ตัณหาว่า 'เราเป็นผู้ไม่เที่ยง' จึงไม่มี ตัณหาว่า 'เราพึง
เป็น' จึงไม่มี ตัณหาว่า 'เราพึงเป็นอย่างนี้' จึงไม่มี ตัณหาว่า 'เราพึงเป็นอย่างนั้น'
จึงไม่มี ตัณหาว่า 'เราพึงเป็นโดยประการอื่น' จึงไม่มี ตัณหาว่า 'เราพึงเป็นบ้าง'
จึงไม่มี ตัณหาว่า 'เราพึงเป็นอย่างนี้บ้าง' จึงไม่มี ตัณหาว่า 'เราพึงเป็นอย่างนั้นบ้าง'

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๔.จตตถปิณณาสก]

๕.มหาวรรค ๑๐.เปมสูตร

จึงไม่มี ตัณหว่า 'เราพึงเป็นโดยประการอื่นบ้าง' จึงไม่มี ตัณหว่า 'เราจักเป็น'
จึงไม่มี ตัณหว่า 'เราจักเป็นอย่างนี้' จึงไม่มี ตัณหว่า 'เราจักเป็นอย่างนั้น' จึงไม่มี
ตัณหว่า 'เราจักเป็นโดยประการอื่น' จึงไม่มี ภิกษุชื่อว่า 'ไม่บังหวนควัน เป็น
อย่างนี้แล

ภิกษุชื่อว่าลูกโพลง เป็นอย่างไร

คือ เมื่อมีตัณหว่า 'เราเป็นด้วยขันธปัญจนี้' ตัณหว่า 'เราเป็นอย่างนี้ด้วย
ขันธปัญจนี้' จึงมี ตัณหว่า 'เราเป็นอย่างนั้นด้วยขันธปัญจนี้' จึงมี ตัณหว่า
'เราเป็นโดยประการอื่นด้วยขันธปัญจนี้' จึงมี ตัณหว่า 'เราเป็นผู้เที่ยงด้วย
ขันธปัญจนี้' จึงมี ตัณหว่า 'เราเป็นผู้ไม่เที่ยงด้วยขันธปัญจนี้' จึงมี ตัณหว่า
'เราพึงเป็นด้วยขันธปัญจนี้' จึงมี ตัณหว่า 'เราพึงเป็นอย่างนี้ด้วยขันธปัญจนี้'
จึงมี ตัณหว่า 'เราพึงเป็นโดยประการนั้นด้วยขันธปัญจนี้' จึงมี ตัณหว่า 'เรา
พึงเป็นโดยประการอื่นด้วยขันธปัญจนี้' จึงมี ตัณหว่า 'เราพึงเป็นด้วยขันธปัญจ
นี้บ้าง' จึงมี ตัณหว่า 'เราพึงเป็นอย่างนี้ด้วยขันธปัญจนี้บ้าง' จึงมี ตัณหว่า
'เราพึงเป็นอย่างนั้นด้วยขันธปัญจนี้บ้าง' จึงมี ตัณหว่า 'เราพึงเป็นอย่างอื่น
ด้วยขันธปัญจนี้บ้าง' จึงมี ตัณหว่า 'เราจักเป็นด้วยขันธปัญจนี้' จึงมี ตัณหว่า
'เราจักเป็นอย่างนี้ด้วยขันธปัญจนี้' จึงมี ตัณหว่า 'เราจักเป็นอย่างนั้นด้วย
ขันธปัญจนี้' จึงมี ตัณหว่า 'เราจักเป็นโดยประการอื่นด้วยขันธปัญจนี้' จึงมี
ภิกษุชื่อว่าลูกโพลง เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุชื่อว่าไม่ลูกโพลง เป็นอย่างไร

คือ เมื่อไม่มีตัณหว่า "เราเป็นด้วยขันธปัญจนี้" ตัณหว่า "เราเป็น
อย่างนี้ด้วยขันธปัญจนี้" จึงไม่มี ตัณหว่า "เราเป็นอย่างนั้นด้วยขันธปัญจนี้"
จึงไม่มี ตัณหว่า "เราเป็นโดยประการอื่นด้วยขันธปัญจนี้" จึงไม่มี ตัณหว่า
"เราเป็นผู้เที่ยงด้วยขันธปัญจนี้" จึงไม่มี ตัณหว่า "เราเป็นผู้ไม่เที่ยงด้วย
ขันธปัญจนี้" จึงไม่มี ตัณหว่า "เราพึงเป็นด้วยขันธปัญจนี้" จึงไม่มี ตัณหว่า
"เราพึงเป็นอย่างนี้ด้วยขันธปัญจนี้" จึงไม่มี ตัณหว่า "เราพึงเป็นอย่างนั้นด้วย
ขันธปัญจนี้" จึงไม่มี ตัณหว่า "เราพึงเป็นโดยประการอื่นด้วยขันธปัญจนี้บ้าง"

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๔.จตุตถปิณฑนาสก]

๕.มหาวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

จึงไม่มี ตัณหว่า "เราพึงเป็นด้วยชั้นปัญจกนี้บ้าง" จึงไม่มี ตัณหว่า "เราพึงเป็น
อย่างนี้ด้วยชั้นปัญจกนี้บ้าง" จึงไม่มี ตัณหว่า "เราพึงเป็นอย่างนั้นด้วยชั้นปัญจก
นี้บ้าง" จึงไม่มี ตัณหว่า "เราพึงเป็นโดยประการอื่นด้วยชั้นปัญจกนี้บ้าง" จึงไม่มี
ตัณหว่า "เราจักเป็นด้วยชั้นปัญจกนี้" จึงไม่มี ตัณหว่า "เราจักเป็นอย่างนี้
ด้วยชั้นปัญจกนี้" จึงไม่มี ตัณหว่า "เราจักเป็นอย่างนั้นด้วยชั้นปัญจกนี้" จึงไม่มี
ตัณหว่า "เราจักเป็นโดยประการอื่นด้วยชั้นปัญจกนี้" จึงไม่มี ภิภษชื้อว่าไม่
ลูกโพลง เป็นอย่างนี้แล

ภิภษชื้อว่าถูกไฟไหม้ เป็นอย่างไร

คือ ภิภษในธรรมวินัยนี้ยังละอัสมิมานะไม่ได้เด็ดขาด ยังไม่ได้ตัดรากถอนโคน
ให้เหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้น
ต่อไปไม่ได้ ภิภษชื้อว่าถูกไฟไหม้ เป็นอย่างนี้แล

ภิภษชื้อว่าไม่ถูกไฟไหม้ เป็นอย่างไร

คือ ภิภษในธรรมวินัยนี้จะละอัสมิมานะได้เด็ดขาด ตัดรากถอนโคนเหมือน
ต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้
ภิภษชื้อว่าไม่ถูกไฟไหม้ เป็นอย่างนี้แล

เปมสูตรที่ ๑๐ จบ

มหาวรรคที่ ๕ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. โสदानุคตสูตร	๒. ฐานสูตร
๓. ภัททียสูตร	๔. สาปคุยาสูตร
๕. วัปปสูตร	๖. สาทฬสูตร
๗. มัลลิกาเทวีสูตร	๘. อัถตันตปสูตร
๙. ตัณหาสสูตร	๑๐. เปมสูตร

จตุตถปิณฑนาสก จบบริบูรณ์

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปัญจมปิณณาสก]

๑. สัปปริสวารค ๑. สิกขาปทสูตร

๕. ปัญจมปิณณาสก

๑. สัปปริสวารค

หมวดว่าด้วยอสังขาร

๑. สิกขาปทสูตร

ว่าด้วยสิกขาบท

[๒๐๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงอสังขาร^๑และอสังขารที่ยิ่งกว่าอสังขาร จักแสดงอสังขาร^๒และอสังขารที่ยิ่งกว่าอสังขารแก่เธอทั้งหลาย^๓ เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

อสังขาร เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ เสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท บุคคลนี้เรียกว่าอสังขาร

อสังขารที่ยิ่งกว่าอสังขาร เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้ฆ่าสัตว์และชักชวนผู้อื่นให้ฆ่าสัตว์ ตนเองเป็นผู้ลักทรัพย์และชักชวนผู้อื่นให้ลักทรัพย์ ตนเองเป็นผู้ประพฤติผิดในกามและชักชวนผู้อื่นให้ประพฤติผิดในกาม ตนเองเป็นผู้พุดเท็จและชักชวนผู้อื่นให้พุดเท็จ ตนเองเป็นผู้เสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทและชักชวนผู้อื่นให้เสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท บุคคลนี้เรียกว่าอสังขารที่ยิ่งกว่าอสังขาร

เชิงอรรถ :

^๑ อสังขาร หมายถึงคนเลว คนไร้ประโยชน์ คนมีโมหะ คนที่ถูกอวิชชาทำให้มืดบอด (อภ.จตกก.อ. ๒/๒๐๑/๔๓๘)

^๒ อสังขาร หมายถึงบัณฑิตผู้ประกอบด้วยคุณคือ ศีล เป็นต้น (อภ.จตกก.อ. ๒/๘๐/๒๓๐)

^๓ อภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๓๒-๑๓๕/๑๘๓

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑนาสก]

๑. สัปปริสวารค ๒. อัสนัทธิสูตร

สัตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤตินิดในกาม เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท บุคคลนี้เรียกว่า สัตบุรุษ

สัตบุรุษที่ยิ่งกว่าสัตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์และชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์และชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการลักทรัพย์ ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤตินิดในกามและชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการประพฤตินิดในกาม ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จและชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการพูดเท็จ ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทและชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท บุคคลนี้เรียกว่า สัตบุรุษที่ยิ่งกว่าสัตบุรุษ

สิกขาปทสูตรที่ ๑ จบ

๒. อัสนัทธิสูตร

ว่าด้วยผู้ไม่มีศรัทธาและผู้มีศรัทธา

[๒๐๒] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงอสัตบุรุษและอสัตบุรุษที่ยิ่งกว่าอสัตบุรุษ จักแสดงสัตบุรุษและสัตบุรุษที่ยิ่งกว่าสัตบุรุษแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

อสัตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ไม่มีศรัทธา ไม่มีหิริ ไม่มีโอตตบปะ มีสตะน้อย^๑ เป็นผู้เกียจคร้าน หลงลืมสติ มีปัญญาทรมาน บุคคลนี้เรียกว่า อสัตบุรุษ

เชิงอรรถ :

^๑ มีสตะน้อย หมายถึงปราศจากสตะ (เล่าเรียนมาน้อย, ได้ยินได้ฟังมาน้อย, มีประสบการณ์น้อย) (ม.น.อ. ๑/๘๓/๒๐๒)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑนาสก]

๑. สัปปริสวารค ๓. สัตตกัมมสูตร

อสังตบุรุษที่ยิ่งกว่าอสังตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้ไม่มีศรัทธาและชักชวนผู้อื่นให้ไม่มีศรัทธา ตนเองเป็นผู้ไม่มีหิริและชักชวนผู้อื่นให้ไม่มีหิริ ตนเองเป็นผู้ไม่มีโอตตปปะและชักชวนผู้อื่นให้ไม่มีโอตตปปะ ตนเองเป็นผู้มีสตะน้อยและชักชวนผู้อื่นให้มีสตะน้อย ตนเองเป็นผู้เกียจคร้านและชักชวนผู้อื่นให้เกียจคร้าน ตนเองหลงลืมสติและชักชวนผู้อื่นให้หลงลืมสติ ตนเองมีปัญญาทรมและชักชวนผู้อื่นให้มีปัญญาทรม บุคคลนี้เรียกว่า อสังตบุรุษที่ยิ่งกว่าอสังตบุรุษ

สังตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีศรัทธา มีหิริ มีโอตตปปะ เป็นพหูสูต ปรารถนาความเพียร มีสติ มีปัญญา บุคคลนี้เรียกว่า สังตบุรุษ

สังตบุรุษที่ยิ่งกว่าสังตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้มีศรัทธาและชักชวนผู้อื่นให้มีศรัทธา ตนเองเป็นผู้มีหิริและชักชวนผู้อื่นให้มีหิริ ตนเองเป็นผู้มีโอตตปปะและชักชวนผู้อื่นให้มีโอตตปปะ ตนเองเป็นพหูสูตและชักชวนผู้อื่นให้เป็นพหูสูต ตนเองมีสติตั้งมั่น และชักชวนผู้อื่นให้มีสติตั้งมั่น ตนเองเป็นผู้มีปัญญาและชักชวนผู้อื่นให้มีปัญญา บุคคลนี้เรียกว่า สังตบุรุษที่ยิ่งกว่าสังตบุรุษ

อัสนัทธิสูตรที่ ๒ จบ

๓. สัตตกัมมสูตร

ว่าด้วยกรรม ๗ ประการ

[๒๐๓] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงอสังตบุรุษและอสังตบุรุษที่ยิ่งกว่าอสังตบุรุษ จักแสดงสังตบุรุษและสังตบุรุษที่ยิ่งกว่าสังตบุรุษแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ฯล^๑

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๐๒ (อัสนัทธิสูตร) หน้า ๓๒๑ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑนาสก]

๑.สัปปริสวารค ๓.สัตตกัมมสูตร

อสังตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ พุดส่อเสียด พุดคำหยาบ พุดเพ้อเจ้อ บุคคลนี้เรียกว่า อสังตบุรุษ

อสังตบุรุษที่ยิ่งกว่าอสังตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้ฆ่าสัตว์และชักชวนผู้อื่นให้ฆ่าสัตว์ ตนเองเป็นผู้ลักทรัพย์และชักชวนผู้อื่นให้ลักทรัพย์ ตนเองเป็นผู้ประพฤติผิดในกามและชักชวนผู้อื่นให้ประพฤติผิดในกาม ตนเองเป็นผู้พุดเท็จและชักชวนผู้อื่นให้พุดเท็จ ตนเองเป็นผู้พุดส่อเสียดและชักชวนผู้อื่นให้พุดส่อเสียด ตนเองเป็นผู้พุดคำหยาบและชักชวนผู้อื่นให้พุดคำหยาบ ตนเองเป็นผู้พุดเพ้อเจ้อและชักชวนผู้อื่นให้พุดเพ้อเจ้อ บุคคลนี้เรียกว่า อสังตบุรุษที่ยิ่งกว่าอสังตบุรุษ

สังตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม เป็นผู้เว้นขาดจากการพุดเท็จ เป็นผู้เว้นขาดจากการพุดส่อเสียด เป็นผู้เว้นขาดจากการพุดคำหยาบ เป็นผู้เว้นขาดจากการพุดเพ้อเจ้อ บุคคลนี้เรียกว่า สังตบุรุษ

สังตบุรุษที่ยิ่งกว่าสังตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์และชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์และชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการลักทรัพย์ ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกามและชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพุดเท็จและชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการพุดเท็จ ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพุดส่อเสียดและชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการพุดส่อเสียด ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพุดคำหยาบและชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการพุดคำหยาบ ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพุดเพ้อเจ้อและชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการพุดเพ้อเจ้อ บุคคลนี้เรียกว่า สังตบุรุษที่ยิ่งกว่าสังตบุรุษ

สัตตกัมมสูตรที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปูลงมปิณณาสก]

๑. สัปปริสวารค ๔. ทสกัมมสูตร

๔. ทสกัมมสูตร

ว่าด้วยกรรม ๑๐ ประการ

[๒๐๔] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงอสังตบุรุษและสังตบุรุษที่ยิ่งกว่าสังตบุรุษ
จักแสดงสังตบุรุษและสังตบุรุษที่ยิ่งกว่าสังตบุรุษแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ฯล^๑

อสังตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯล^๒ เป็นผู้เพ่งเล็งอยากได้ของเขา
เป็นผู้มีจิตพยาบาท เป็นมิจฉาทิฏฐิ บุคคลนี้เรียกว่า อสังตบุรุษ

อสังตบุรุษที่ยิ่งกว่าอสังตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้ฆ่าสัตว์และชักชวนผู้อื่นให้ฆ่าสัตว์ ฯล^๒
ตนเองเป็นผู้เพ่งเล็งอยากได้ของเขาและชักชวนผู้อื่นให้เพ่งเล็งอยากได้ของเขา ตนเอง
เป็นผู้มีจิตพยาบาทและชักชวนผู้อื่นให้มีจิตพยาบาท ตนเองเป็นมิจฉาทิฏฐิและ
ชักชวนผู้อื่นให้เป็นมิจฉาทิฏฐิ บุคคลนี้เรียกว่า อสังตบุรุษที่ยิ่งกว่าอสังตบุรุษ

สังตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯล^๒ เป็นผู้ไม่เพ่งเล็ง
อยากได้ของเขา เป็นผู้มีจิตไม่พยาบาท เป็นสัมมาทิฏฐิ บุคคลนี้เรียกว่า สังตบุรุษ

สังตบุรุษที่ยิ่งกว่าสังตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์และชักชวนผู้อื่น
ให้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯล^๒ ตนเองเป็นผู้ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขาและชักชวน
ผู้อื่นให้ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา ตนเองเป็นผู้มีจิตไม่พยาบาทและชักชวนผู้อื่นให้มี
จิตไม่พยาบาท ตนเองเป็นสัมมาทิฏฐิและชักชวนผู้อื่นให้เป็นสัมมาทิฏฐิ บุคคลนี้
เรียกว่า สังตบุรุษที่ยิ่งกว่าสังตบุรุษ

ทสกัมมสูตรที่ ๔ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๐๒ (อัสสัทธสูตร) หน้า ๓๒๑ ในเล่มนี้

^๒ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๐๓ (สัตตกัมมสูตร) หน้า ๓๒๓ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑนาสก]

๑. สัปปริสวารค ๕. อัญจังกสิต

๕. อัญจังกสิต

ว่าด้วยมรรคมองค์ ๘

[๒๐๕] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงอสังตบุรุษและอสังตบุรุษที่ยิ่งกว่าอสังตบุรุษ
จักแสดงสังตบุรุษและสังตบุรุษที่ยิ่งกว่าสังตบุรุษ แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง
ฯลฯ^๑

อสังตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีมิจฉาทิฏฐิ (เห็นผิด) มีมิจฉาสังกัปปะ (ตำริผิด)
มีมิจฉาวาจา (เจรจาคิด) มีมิจฉากัมมันตะ (กระทำผิด) มีมิจฉาอาชีพะ (เลี้ยงชีพผิด)
มีมิจฉาวายามะ (พยายามผิด) มีมิจฉาสติ (ระลึกผิด) มีมิจฉาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นผิด)
บุคคลนี้เรียกว่า อสังตบุรุษ

อสังตบุรุษที่ยิ่งกว่าอสังตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้มีมิจฉาทิฏฐิและชักชวนผู้อื่นให้มีมิจฉา-
ทิฏฐิ ตนเองเป็นผู้มีมิจฉาสังกัปปะและชักชวนผู้อื่นให้มีมิจฉาสังกัปปะ ตนเองเป็น
ผู้มีมิจฉาวาจาและชักชวนผู้อื่นให้มีมิจฉาวาจา ตนเองเป็นผู้มีมิจฉากัมมันตะและ
ชักชวนผู้อื่นให้มีมิจฉากัมมันตะ ตนเองเป็นผู้มีมิจฉาอาชีพะและชักชวนผู้อื่นให้มี
มิจฉาอาชีพะ ตนเองเป็นผู้มีมิจฉาวายามะและชักชวนผู้อื่นให้มีมิจฉาวายามะ ตนเอง
เป็นผู้มีมิจฉาสติและชักชวนผู้อื่นให้มีมิจฉาสติ ตนเองเป็นผู้มีมิจฉาสมาธิและชัก
ชวนผู้อื่นให้มีมิจฉาสมาธิ บุคคลนี้เรียกว่า อสังตบุรุษที่ยิ่งกว่าอสังตบุรุษ

สังตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีสัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ) มีสัมมาสังกัปปะ (ตำริ
ชอบ) มีสัมมาวาจา (เจรจาชอบ) มีสัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) มีสัมมาอาชีพะ (เลี้ยง
ชีพชอบ) มีสัมมาวายามะ (พยายามชอบ) มีสัมมาสติ (ระลึกชอบ) มีสัมมาสมาธิ
(ตั้งจิตมั่นชอบ) บุคคลนี้เรียกว่า สังตบุรุษ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๐๒ (อัสสัทธสูตร) หน้า ๓๒๑ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปรัจวมปิณณาสก]

๑.สัปปริสวารรค ๖. ทสมัคคสูตร

สัตบุรุษที่ยิ่งกว่าสัตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้มีสัมมาทิฏฐิและชักชวนผู้อื่นให้มีสัมมาทิฏฐิ ตนเองเป็นผู้มีสัมมาสังกัปปะและชักชวนผู้อื่นให้มีสัมมาสังกัปปะ ตนเองเป็นผู้มีสัมมาวาจาและชักชวนผู้อื่นให้มีสัมมาวาจา ตนเองเป็นผู้มีสัมมากัมมันตะและชักชวนผู้อื่นให้มีสัมมากัมมันตะ ตนเองเป็นผู้มีสัมมาอาชีพะและชักชวนผู้อื่นให้มีสัมมาอาชีพะ ตนเองเป็นผู้มีสัมมาวายามะและชักชวนผู้อื่นให้มีสัมมาวายามะ ตนเองเป็นผู้มีสัมมาสติและชักชวนผู้อื่นให้มีสัมมาสติ ตนเองเป็นผู้มีสัมมาสมาธิและชักชวนผู้อื่นให้มีสัมมาสมาธิ บุคคลนี้เรียกว่า สัตบุรุษที่ยิ่งกว่าสัตบุรุษ

อัญลัคคิกสูตรที่ ๕ จบ

๖. ทสมัคคสูตร

ว่าด้วยมรรค ๑๐ ประการ

[๒๐๖] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงอสัตบุรุษและอสัตบุรุษที่ยิ่งกว่าอสัตบุรุษ จักแสดงสัตบุรุษและสัตบุรุษที่ยิ่งกว่าสัตบุรุษ แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ฯลฯ^๑

อสัตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีมิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ^๒ มีมิจฉาญาณะ มีมิจฉาวิมุตติ บุคคลนี้เรียกว่า อสัตบุรุษ

อสัตบุรุษที่ยิ่งกว่าอสัตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้มีมิจฉาทิฏฐิและชักชวนผู้อื่นให้มีมิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ^๒ ตนเองเป็นผู้มีมิจฉาญาณะและชักชวนผู้อื่นให้มีมิจฉาญาณะ ตนเองเป็นผู้มีมิจฉาวิมุตติและชักชวนผู้อื่นให้มีมิจฉาวิมุตติ บุคคลนี้เรียกว่า อสัตบุรุษที่ยิ่งกว่าอสัตบุรุษ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๐๒ (อัสสัทธสูตร) หน้า ๓๒๑ ในเล่มนี้

^๒ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๐๕ (อัญลัคคิกสูตร) หน้า ๓๒๕ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๕. ปัลลวมปัลลณาสก]

๑. สัปปริสวารรค ๗. ปัลลวมปาปธัมมสูตร

สัตตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีสัมมาทิฏฐิ ฯลฯ^๑ มีสัมมาญาณะ มีสัมมาวิมุตติ บุคคลนี้เรียกว่า สัตตบุรุษ

สัตตบุรุษที่ยิ่งกว่าสัตตบุรุษ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้มีสัมมาทิฏฐิและชักชวนผู้อื่นให้มีสัมมาทิฏฐิ ฯลฯ^๑ ตนเองเป็นผู้มีสัมมาญาณะและชักชวนผู้อื่นให้มีสัมมาญาณะ ตนเองเป็นผู้มีสัมมาวิมุตติและชักชวนผู้อื่นให้มีสัมมาวิมุตติ บุคคลนี้เรียกว่า สัตตบุรุษที่ยิ่งกว่าสัตตบุรุษ

ทสมัคคสูตรที่ ๖ จบ

๗. ปัลลวมปาปธัมมสูตร

ว่าด้วยธรรมชั่วและธรรมดี สูตรที่ ๑

[๒๐๗] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงคนชั่วและคนชั่วยิ่งกว่าคนชั่ว จักแสดงคนดีและคนดีที่ยิ่งกว่าคนดี^๒ แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ฯลฯ^๓

คนชั่ว เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ^๔ เป็นมิจฉาทิฏฐิ บุคคลนี้เรียกว่าคนชั่ว

คนชั่วยิ่งกว่าคนชั่ว เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้ฆ่าสัตว์และชักชวนผู้อื่นให้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ^๔ ตนเองเป็นมิจฉาทิฏฐิและชักชวนผู้อื่นให้เป็นมิจฉาทิฏฐิ บุคคลนี้เรียกว่า คนชั่วยิ่งกว่าคนชั่ว

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๐๕ (อัญลึงคิกสูตร) หน้า ๓๒๕-๓๒๖ ในเล่มนี้

^๒ ดู อภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๓๖-๑๓๗/๑๘๔-๑๘๕, ๑๘๐-๑๘๓/๑๘๕

^๓ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๐๒ (อัสสัทธสูตร) หน้า ๓๒๑ ในเล่มนี้

^๔ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๐๓ (สัตตกัมมสูตร) หน้า ๓๒๓ และข้อ ๒๐๔ (ทสกัมมสูตร) หน้า ๓๒๔ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑนาสก]

๑.สัปปริสวารค ๘. ทุตติยาปาทัมมสูตร

คนดี เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ^๑ เป็นสัมมาทิฐี บุคคลนี้เรียกว่า คนดี

คนดีที่ยิ่งกว่าคนดี เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์และชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ^๑ ตนเองเป็นสัมมาทิฐีและชักชวนผู้อื่นให้เป็นสัมมาทิฐี บุคคลนี้เรียกว่า คนดีที่ยิ่งกว่าคนดี

ปฐมปาปัทมสูตรที่ ๗ จบ

๘. ทุตติยาปาทัมมสูตร

ว่าด้วยธรรมชั่วและธรรมดี สูตรที่ ๒

[๒๐๘] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงคนชั่วและคนชั่วที่ยิ่งกว่าคนชั่ว จักแสดงคนดีและคนดีที่ยิ่งกว่าคนดีแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ฯลฯ^๒

คนชั่ว เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีมิจจาทิฐี ฯลฯ^๓ มีมิจจาญาณะ(รู้ผิด) มีมิจจาริมุตติ(หลุดพ้นผิด) บุคคลนี้เรียกว่า คนชั่ว

คนชั่วที่ยิ่งกว่าคนชั่ว เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้มีมิจจาทิฐีและชักชวนผู้อื่นให้มีมิจจาทิฐี ฯลฯ^๓ ตนเองเป็นผู้มีมิจจาญาณะและชักชวนผู้อื่นให้มีมิจจาญาณะ ตนเองเป็นผู้มีมิจจาริมุตติและชักชวนผู้อื่นให้มีมิจจาริมุตติ บุคคลนี้เรียกว่า คนชั่วที่ยิ่งกว่าคนชั่ว

คนดี เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีสัมมาทิฐี ฯลฯ^๓ มีสัมมาญาณะ มีสัมมาริมุตติ บุคคลนี้เรียกว่า คนดี

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๐๓ (สัตตกัมมสูตร) หน้า ๓๒๓ และข้อ ๒๐๔ (ทสกัมมสูตร) หน้า ๓๒๔ ในเล่มนี้

^๒ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๐๒ (อัสนัททสูตร) หน้า ๓๒๑ ในเล่มนี้

^๓ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๐๕ (อัญญ์คิกสูตร) หน้า ๓๒๕ และข้อ ๒๐๖ (ทสมัคคสูตร) หน้า ๓๒๖-๓๒๗ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๕. บัฏจมปิณฑาสก]

๑. สัปปริสวารค ๙. ตติยปาปธัมมสูตร

คนดีที่ยิ่งกว่าคนดี เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้มีสัมมาทิฐิและชักชวนผู้อื่นให้มีสัมมาทิฐิ ฯลฯ^๑ ตนเองเป็นผู้มีสัมมาญาณและชักชวนผู้อื่นให้มีสัมมาญาณ ตนเองเป็นผู้มีสัมมาวิมุตติและชักชวนผู้อื่นให้มีสัมมาวิมุตติ บุคคลนี้เรียกว่า คนดีที่ยิ่งกว่าคนดี

หุติยปาปธัมมสูตรที่ ๘ จบ

๙. ตติยปาปธัมมสูตร

ว่าด้วยธรรมชั่วและธรรมดี สูตรที่ ๓

[๒๐๙] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงบุคคลผู้มีธรรมชั่วและบุคคลผู้มีธรรมชั่วที่ยิ่งกว่าบุคคลผู้มีธรรมชั่ว จักแสดงบุคคลผู้มีธรรมดีและบุคคลผู้มีธรรมดีที่ยิ่งกว่าบุคคลผู้มีธรรมดีแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ฯลฯ^๒

บุคคลผู้มีธรรมชั่ว เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ^๓ เป็นมิจฉาทิฐิ บุคคลนี้เรียกว่า บุคคลผู้มีธรรมชั่ว

บุคคลผู้มีธรรมชั่วที่ยิ่งกว่าบุคคลผู้มีธรรมชั่ว เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้ฆ่าสัตว์และชักชวนผู้อื่นให้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ^๓ ตนเองเป็นมิจฉาทิฐิและชักชวนผู้อื่นให้เป็นมิจฉาทิฐิ บุคคลนี้เรียกว่า บุคคลผู้มีธรรมชั่วที่ยิ่งกว่าบุคคลผู้มีธรรมชั่ว

บุคคลผู้มีธรรมดี เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ^๓ เป็นสัมมาทิฐิ บุคคลนี้เรียกว่า บุคคลผู้มีธรรมดี

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๐๕ (อัญจกคสูตร) หน้า ๓๒๖ และข้อ ๒๐๖ (ทสมัคคสูตร) หน้า ๓๒๗ ในเล่มนี้

^๒ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๐๒ (อัสสัทธสูตร) หน้า ๓๒๑ ในเล่มนี้

^๓ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๐๓ (สัตตกัมมสูตร) หน้า ๓๒๓ และข้อ ๒๐๔ (ทสกัมมสูตร) หน้า ๓๒๔ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๕. ปัลลวมปิณฑนาสก]

๑. สัปปริสวารค ๑๐. จตตถปาปธัมมสูตร

บุคคลผู้มีธรรมดีที่ยิ่งกว่าบุคคลผู้มีธรรมดี เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์และชกชวนผู้อื่น
ให้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ^๑ ตนเองเป็นสัมมาทิฐีและชกชวนผู้อื่นให้เป็นสัมมาทิฐี
บุคคลนี้เรียกว่า บุคคลผู้มีธรรมดีที่ยิ่งกว่าบุคคลผู้มีธรรมดี

ตติยปาปธัมมสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. จตตถปาปธัมมสูตร

ว่าด้วยธรรมชั่วและธรรมดี สูตรที่ ๔

[๒๑๐] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงบุคคลผู้มีธรรมชั่วและบุคคลผู้มีธรรมชั่วที่
ยิ่งกว่าบุคคลผู้มีธรรมชั่ว จักแสดงบุคคลผู้มีธรรมดีและบุคคลผู้มีธรรมดีที่ยิ่งกว่า
บุคคลผู้มีธรรมดี แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ฯลฯ^๒

บุคคลผู้มีธรรมชั่ว เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีมิจจาทิฐี ฯลฯ^๓ มิจจาญาณะ มิจจา-
วิมุตติ บุคคลนี้เรียกว่า บุคคลผู้มีธรรมชั่ว

บุคคลผู้มีธรรมชั่วที่ยิ่งกว่าบุคคลผู้มีธรรมชั่ว เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้มีมิจจาทิฐีและชกชวนผู้อื่นให้มีมิจจา-
ทิฐี ฯลฯ^๓ ตนเองเป็นผู้มีมิจจาญาณะและชกชวนผู้อื่นให้มีมิจจาญาณะ ตนเอง
เป็นผู้มีมิจจาวิมุตติและชกชวนผู้อื่นให้มีมิจจาวิมุตติ บุคคลนี้เรียกว่า บุคคลผู้มี
ธรรมชั่วที่ยิ่งกว่าบุคคลผู้มีธรรมชั่ว

บุคคลผู้มีธรรมดี เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้มีสัมมาทิฐี ฯลฯ^๓ มีสัมมาญาณะ
มีสัมมาวิมุตติ บุคคลนี้เรียกว่า บุคคลผู้มีธรรมดี

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๐๓ (สัตตกัมมสูตร) หน้า ๓๒๓ และข้อ ๒๐๔ (ทสกัมมสูตร) หน้า ๓๒๔ ในเล่มนี้

^๒ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๐๒ (อัสนัทธสูตร) หน้า ๓๒๑ ในเล่มนี้

^๓ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๐๕ (อัญญคิกสูตร) หน้า ๓๒๕ และข้อ ๒๐๖ (ทสมัคคสูตร) หน้า ๓๒๖-๓๒๗ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑนาสก]

๒. โสภณวรรค ๑. ปริสาสูตร

บุคคลผู้มีธรรมดีที่ยิ่งกว่าบุคคลผู้มีธรรมดี เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ตนเองเป็นผู้มีสัมมาทิฐิและชักชวนผู้อื่นให้มีสัมมาทิฐิ ฯลฯ^๑ ตนเองเป็นผู้มีสัมมาญาณและชักชวนผู้อื่นให้มีสัมมาญาณ ตนเองเป็นผู้มีสัมมาวิมุตติและชักชวนผู้อื่นให้มีสัมมาวิมุตติ บุคคลนี้เรียกว่า บุคคลผู้มีธรรมดีที่ยิ่งกว่าบุคคลผู้มีธรรมดี

จตุตถปาปธัมมสูตรที่ ๑๐ จบ

สัปปริสวารคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สิกขาปทสูตร	๒. อัสนัทธิสูตร
๓. สัตตกัมมสูตร	๔. ทสกัมมสูตร
๕. อัญญสิขสูตร	๖. ทสมัคคสูตร
๗. ปฐมปาปธัมมสูตร	๘. ทุตติยาปฐมสูตร
๙. ตุตติยาปฐมสูตร	๑๐. จตุตถปาปธัมมสูตร

๒. โสภณวรรค

หมวดว่าด้วยผู้ทำบริษัทในงาม

๑. ปริสาสูตร

ว่าด้วยบริษัท

[๒๑๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้เป็นผู้ประทุษร้ายบริษัท

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. ภิกษุผู้ทุศีล มีธรรมเลวทราม
๒. ภิกษุณีผู้ทุศีล มีธรรมเลวทราม

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๐๕ (อัญญสิขสูตร) หน้า ๓๒๖ และข้อ ๒๐๖ (ทสมัคคสูตร) หน้า ๓๒๗ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๓๓๑ }

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑาสก]

๒. โสภณวรรค ๒. ทิฏฐิสุต

๓. อุบาสกผู้ทุศีล มีธรรมเลวทราม

๔. อุบาสิกาผู้ทุศีล มีธรรมเลวทราม

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลเป็นผู้ประทุษร้ายบริษัท

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้เป็นผู้ทำบริษัทให้งาม

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. ภิกษุผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม

๒. ภิกษุณีผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม

๓. อุบาสกผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม

๔. อุบาสิกาผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แลเป็นผู้ทำบริษัทให้งาม

ปริสาสูตรที่ ๑ จบ

๒. ทิฏฐิสุต

ว่าด้วยทิฏฐิ

[๒๑๒] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้ ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กายทุจริต (ความประพฤติชั่วด้วยกาย)

๒. วาจทุจริต (ความประพฤติชั่วด้วยวาจา)

๓. มโนทุจริต (ความประพฤติชั่วด้วยใจ)

๔. มิจฉาทิฏฐิ (ความเห็นผิด)

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปัลลวมปิณฑนาสก]

๒. โสภณวรรค ๓. อกัตถุญดาสูตร

๑. กายสุจริต (ความประพฤติชอบด้วยกาย)
๒. วาจาสุจริต (ความประพฤติชอบด้วยวาจา)
๓. มโนสุจริต (ความประพฤติชอบด้วยใจ)
๔. สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ)

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ทีฆสูตรที่ ๒ จบ

๓. อกัตถุญดาสูตร

ว่าด้วยความเป็นผู้ไม่รู้คุณและความเป็นผู้รู้คุณ

[๒๑๓] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กายทุจริต	๒. วาจาทุจริต
๓. มโนทุจริต	๔. อกัตถุญดา อกตเวทิตา ^๑

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กายสุจริต	๒. วาจาสุจริต
๓. มโนสุจริต	๔. กัตถุญดา กตเวทิตา

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

อกัตถุญดาสูตรที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ **อกัตถุญดา** หมายถึงความไม่รู้อุปการคุณที่ผู้อื่นทำแก่ตน **อกตเวทิตา** หมายถึงความไม่กระทำปฏิการคุณตอบแทนและไม่ประกาศเกียรติคุณให้ปรากฏ (อภ.ทก.อ. ๒/๓๓/๓๑,๑๒๐/๖๕, อภ.ทก.ฐีกา ๒/๓๓/๓๖,๑๒๐/๖๙-๗๐)

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมมัจฉาสุต]
๒. โสภณวรรค ๕. ปฐมมัจฉาสุต

๔. ปาณาติปาตีสสูตร

ว่าด้วยผู้ฆ่าสัตว์และผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์

[๒๑๔] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ฆ่าสัตว์
๒. เป็นผู้ลักทรัพย์
๓. เป็นผู้ประพฤตินิโคตติในกาม
๔. เป็นผู้พูดเท็จ

ฯลฯ^๑

๑. เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์
๒. เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์
๓. เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤตินิโคตติในกาม
๔. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ

ฯลฯ^๑

ปาณาติปาตีสสูตรที่ ๔ จบ

๕. ปฐมมัจฉาสุต

ว่าด้วยมรรค สุตที่ ๑

[๒๑๕] ฯลฯ^๑

๑. มีมิจฉาทิฏฐิ (เห็นผิด)
๒. มีมิจฉาสังกัปปะ (ตำริผิด)
๓. มีมิจฉาวาจา (เจรจาผิด)
๔. มีมิจฉากัมมันตะ (กระทำผิด)

ฯลฯ^๑

๑. มีสัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ)
๒. มีสัมมาสังกัปปะ (ตำริชอบ)
๓. มีสัมมาวาจา (เจรจาชอบ)
๔. มีสัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ)

ฯลฯ^๑

ปฐมมัจฉาสุตที่ ๕ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๑๒ (ทิฏฐิสุต) หน้า ๓๓๒-๓๓๓ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๓๓๔ }

พระสดตันตปิฎก อังคตตริกกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑาสก]
๒.โสภณวรรค ๗.ปฐมโฆหารปถสูตร

๖. ทุตยมคคสูตร

ว่าด้วยมรรค สูตรที่ ๒

[๒๑๖] ๑ล๑^๑

๑. มิมิจฉาอาชีวะ (เลี้ยงชีพผิด) ๒. มิมิจฉาวายามะ (พยายามผิด)
๓. มิมิจฉาสติ (ระลิกผิด) ๔. มิมิจฉาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นผิด)

๑ล๑^๑

๑. มิสัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) ๒. มิสัมมาวายามะ (พยายามชอบ)
๓. มิสัมมาสติ (ระลิกชอบ) ๔. มิสัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ)

๑ล๑^๑

ทุตยมคคสูตรที่ ๖ จบ

๗. ปฐมโฆหารปถสูตร

ว่าด้วยครรรลองแห่งโฆหาร สูตรที่ ๑

[๒๑๗] ๑ล๑^๑

๑. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ไม่ได้เห็นว่าได้เห็น
๒. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ไม่ได้ฟังว่าได้ยิน
๓. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ไม่ได้ทราบว่าได้ทราบ
๔. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ไม่ได้รู้ว่าได้รู้

๑ล๑^๑

๑. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ไม่ได้เห็นว่าไม่ได้เห็น
๒. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ไม่ได้ฟังว่าไม่ได้ฟัง
๓. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ไม่ได้ทราบว่าได้ทราบ
๔. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ไม่ได้รู้ว่าไม่ได้รู้

๑ล๑^๑

ปฐมโฆหารปถสูตรที่ ๗ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๑๒ (ทีฎฐีสสูตร) หน้า ๓๓๒-๓๓๓ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๓๓๕ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑนาสก]
๒. โสภณวรรค ๙. อหิริกสูตร

๘. ทุติยโฆหารปถสูตร ว่าด้วยครรลองแห่งโฆหาร สูตรที่ ๒

[๒๑๘] ๑๗๑^๑

๑. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ได้เห็นว่าไม่ได้เห็น
๒. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ได้ฟังว่าไม่ได้ฟัง
๓. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ได้ทราบว่าได้ทราบ
๔. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ได้รู้ว่าไม่ได้รู้

๑๗๑^๑

๑. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ได้เห็นว่าได้เห็น
๒. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ได้ฟังว่าได้ฟัง
๓. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ได้ทราบว่าได้ทราบ
๔. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ได้รู้ว่าได้รู้

๑๗๑^๑

ทุติยโฆหารปถสูตรที่ ๘ จบ

๙. อหิริกสูตร ว่าด้วยผู้ไม่มีหิริและผู้มีหิริ

[๒๑๙] ๑๗๑^๑

๑. เป็นผู้ไม่มีศรัทธา	๒. เป็นผู้ทุศีล
๓. เป็นผู้ไม่มีหิริ	๔. เป็นผู้ไม่มีโอตตปปะ

๑๗๑^๑

๑. เป็นผู้มีศรัทธา	๒. เป็นผู้มีศีล
๓. เป็นผู้มีหิริ	๔. เป็นผู้มีโอตตปปะ

๑๗๑^๑

อหิริกสูตรที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๑๒ (ทีฎฐีสสูตร) หน้า ๓๓๒-๓๓๓ ในเล่มนี้ (ดู ที.ปา. ๑๑/๓๓๓/๒๐๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๓๓๖ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑาสก]

๒. โสภณวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๑๐. ทุสสีลสูตร

ว่าด้วยผู้ทุศีลและผู้มีศีล

[๒๒๐] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ไม่มีศรัทธา	๒. เป็นผู้ทุศีล
๓. เป็นผู้เกียจคร้าน	๔. เป็นผู้มัวปัญญาทึบ

ฯลฯ^๑

๑. เป็นผู้มีศรัทธา	๒. เป็นผู้มีศีล
๓. เป็นผู้ปรารถนาความเพียร	๔. เป็นผู้มีปัญญา

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ทุสสีลสูตรที่ ๑๐ จบ

โสภณวรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปรีชาสูตร	๒. ทิฏฐิสูตร
๓. อกัตถุญดาสูตร	๔. ปาณาติปาตีสสูตร
๕. ปฐมมคคสูตร	๖. ทุตติมคคสูตร
๗. ปฐมโวหารปถสูตร	๘. ทุตติโวหารปถสูตร
๙. อหิริกสูตร	๑๐. ทุสสีลสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๑๒ (ทิฏฐิสูตร) หน้า ๓๓๒ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๓๓๗ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑาสก]

๓.ทุจจริตวรรค ๒. ทิฏฐิสุต

๓. ทุจจริตวรรค

หมวดว่าด้วยทุจจริตและสุจจริต

๑. ทุจจริตสูตร

ว่าด้วยทุจจริตและสุจจริต

[๒๒๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย วจีทุจจริต ๔ ประการนี้

วจีทุจจริต ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. มุสาวาท (พูดเท็จ)
๒. ปิสุณาวาจา (พูดส่อเสียด)
๓. ผรุสวาจา (พูดคำหยาบ)
๔. สัมผัสปลลาปะ (พูดเพ้อเจ้อ)

ภิกษุทั้งหลาย วจีทุจจริต ๔ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย วจีสุจจริต ๔ ประการนี้

วจีสุจจริต ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สัจจวาจา (พูดจริง)
๒. อปิสุณาวาจา (พูดไม่ส่อเสียด)
๓. สันถวาจา (พูดอ่อนหวาน)
๔. มั่นตภาสา^๑ (พูดด้วยปัญญา)

ภิกษุทั้งหลาย วจีสุจจริต ๔ ประการนี้แล

ทุจจริตสูตรที่ ๑ จบ

๒. ทิฏฐิสุต

ว่าด้วยทิฏฐิ

[๒๒๒] ภิกษุทั้งหลาย คนพาลผู้ไม่เจียมแหลม เป็นอสังตบุรุษ ประกอบด้วย

ธรรม ๔ ประการยอมบริหารตนให้ถูกกำจัด ถูกทำลาย มีความเสียหาย ถูกผู้

ติเตียนและประสพสิ่งที่มีโทษเป็นอันมาก

ธรรม ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๑๔๙ (สุจจริตสูตร) หน้า ๒๑๒ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปรัจวมปิณณาสก]

๓.ทุจจริตวรรค ๓.อกตัณฺณดาสูตฺร

๑. กายทุจจริต	(ความประพฤติชั่วด้วยกาย)
๒. วจฺทุจจริต	(ความประพฤติชั่วด้วยวาจา)
๓. มโนทุจจริต	(ความประพฤติชั่วด้วยใจ)
๔. มิจฉาทิฏฺฐิ	(ความเห็นผิด)

ภิกษุทั้งหลาย คนพาลผู้ไม่เจียมแหลม เป็นอสังตบุรุษ ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมบริหารตนให้ถูกกำจัด ถูกทำลาย มีความเสียหาย ถูกผู้รู้ดีเตียน และประสพสิ่งที่มีโทษเป็นอันมาก

ภิกษุทั้งหลาย บัณฑิตผู้เจียมแหลม เป็นสังตบุรุษ ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการย่อมบริหารตนไม่ให้ถูกกำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย ไม่มีความเสียหาย ไม่ถูกผู้รู้ดีเตียนและประสพโทษเป็นอันมาก

ธรรม ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. กายสุจจริต	(ความประพฤติชอบด้วยกาย)
๒. วจฺสุจจริต	(ความประพฤติชอบด้วยวาจา)
๓. มโนสุจจริต	(ความประพฤติชอบด้วยใจ)
๔. สัมมาทิฏฺฐิ	(ความเห็นชอบ)

ภิกษุทั้งหลาย บัณฑิตผู้เจียมแหลม เป็นสังตบุรุษ ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมบริหารตนไม่ให้ถูกกำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย ไม่มีความเสียหาย ไม่ถูกผู้รู้ดีเตียนและประสพโทษเป็นอันมาก

ทฺธิฏฺฐิสูตฺรที่ ๒ จบ

๓. อกตัณฺณดาสูตฺร

ว่าด้วยความเป็นผู้ไม่รู้คุณและความเป็นผู้รู้คุณ

[๒๒๓] ภิกษุทั้งหลาย คนพาลผู้ไม่เจียมแหลม เป็นอสังตบุรุษ ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการย่อมบริหารตนให้ถูกกำจัด ถูกทำลาย มีความเสียหาย ถูกผู้รู้ดีเตียนและประสพสิ่งที่มีโทษเป็นอันมาก

ธรรม ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปรัจจมป็นณาสก]

๓.ทูลจจริตวรรค ๕. ปรัจจมัคคสูตร

๑. กายทูลจจริต	๒. วจีสทูลจจริต
๓. มโนทูลจจริต	๔. อกัตถัญญา อกตเวทิตา ^๑

ฯลฯ^๒

๑. กายสุจจริต	๒. วจีสสุจจริต
๓. มโนสุจจริต	๔. กัตถัญญา กตเวทิตา

ฯลฯ^๒

อกัตถัญญาสูตรที่ ๓ จบ

๔. ปาณาติปาตีสสูตร

ว่าด้วยผู้ฆ่าสัตว์และผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์

[๒๒๔] ฯลฯ^๒

๑. เป็นผู้ฆ่าสัตว์	๒. เป็นผู้ลักทรัพย์
๓. เป็นผู้ประพฤติผิดในกาม	๔. เป็นผู้พูดเท็จ

ฯลฯ^๒

๑. เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์
๒. เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์
๓. เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม
๔. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ

ฯลฯ^๒

ปาณาติปาตีสสูตรที่ ๔ จบ

๕. ปรัจจมัคคสูตร

ว่าด้วยมรรค สูตรที่ ๑

[๒๒๕] ฯลฯ^๒

๑. มีมิจฉาทิฏฐิ	๒. มีมิจฉาสังกัปปะ
๓. มีมิจฉาวาจา	๔. มีมิจฉากัมมันตะ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๒๑๓ (อกัตถัญญาสูตร) หน้า ๓๓๓ ในเล่มนี้

^๒ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๑๒ (ทิฏฐิสสูตร) หน้า ๓๓๒-๓๓๓ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๓๔๐ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปรัจมป็นณาสก]
 ๓.ทจจรจรจรค ๗.ปรัจมโหวหารปถสูตร

ฯลฯ^๑

๑. มีสัมมาทวิฐฐิ	๒. มีสัมมาสังกัปปะ
๓. มีสัมมาวาจา	๔. มีสัมமாகัมมันตะ

ฯลฯ^๑

ปรัจมมัคคสูตรที่ ๕ จบ

๖. ทุดิยมัคคสูตร

ว่าด้วยมรรค สูตรที่ ๒

[๒๒๖] ฯลฯ^๑

๑. มีมิจฉาอาชีวะ	๒. มีมิจฉาวายามะ
๓. มีมิจฉาสติ	๔. มีมิจฉาสมาธิ

ฯลฯ^๑

๑. มีสัมมาอาชีวะ	๒. มีสัมมาวายามะ
๓. มีสัมมาสติ	๔. มีสัมมาสมาธิ

ฯลฯ^๑

ทุดิยมัคคสูตรที่ ๖ จบ

๗. ปรัจมโหวหารปถสูตร^๒

ว่าด้วยครรลองแห่งโหวหาร สูตรที่ ๑

[๒๒๗] ฯลฯ^๑

๑. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ไม่ได้เห็นว่าได้เห็น
๒. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ไม่ได้ฟังว่าได้ยิน
๓. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ไม่ได้ทราบว่าได้ทราบ
๔. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ไม่ได้รู้ว่าได้รู้

ฯลฯ^๑

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๑๒ (ทวิฐฐิสสูตร) หน้า ๓๓๒-๓๓๓ ในเล่มนี้

^๒ ดู ข้อ ๒๑๗ (ปรัจมโหวหารปถสูตร) หน้า ๓๓๕ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑาสก]

๓.ทูลจกริตวรรค ๘. ทุตติยโวหารปถสูตร

๑. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ไม่ได้เห็นว่าไม่ได้เห็น
๒. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ไม่ได้ฟังว่าไม่ได้ฟัง
๓. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ไม่ได้ทราบว่าจะไม่ได้ทราบ
๔. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ไม่ได้รู้ว่าไม่ได้รู้

ฯลฯ^๑

ปฐมโวหารปถสูตรที่ ๗ จบ

๘. ทุตติยโวหารปถสูตร^๒

ว่าด้วยครรลองแห่งโวหาร สูตรที่ ๒

[๒๒๘] ฯลฯ^๑

๑. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ได้เห็นว่าไม่ได้เห็น
๒. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ได้ฟังว่าไม่ได้ฟัง
๓. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ได้ทราบว่าจะไม่ได้ทราบ
๔. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ได้รู้ว่าไม่ได้รู้

ฯลฯ^๑

๑. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ได้เห็นว่าได้เห็น
๒. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ได้ฟังว่าได้ฟัง
๓. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ได้ทราบว่าได้ทราบ
๔. เป็นผู้กล่าวสิ่งที่ได้รู้ว่าได้รู้

ฯลฯ^๑

ทุตติยโวหารปถสูตรที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๑๒ (ทิวลีสสูตร) หน้า ๓๓๒-๓๓๓ ในเล่มนี้

^๒ ดู ข้อ ๒๑๘ (ทุตติยโวหารปถสูตร) หน้า ๓๓๖ ในเล่มนี้

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปรัจวมปิณณาสก]
๓.ทุจจริตวรรค ๑๐.ทูปปัญญสูตร

๙. อหิริกสูตร

ว่าด้วยผู้ไม่มีหิริและผู้มีหิริ

[๒๒๙] ๑ล๑^๑

๑. เป็นผู้ไม่มีศรัทธา	๒. เป็นผู้ทุศีล
๓. เป็นผู้ไม่มีหิริ	๔. เป็นผู้ไม่มีโอตตปปะ

๑ล๑^๑

๑. เป็นผู้มีศรัทธา	๒. เป็นผู้มีศีล
๓. เป็นผู้มีหิริ	๔. เป็นผู้มีโอตตปปะ

๑ล๑^๑

อหิริกสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ทูปปัญญสูตร

ว่าด้วยผู้มีปัญญาทรมและผู้มีปัญญา

[๒๓๐] ๑ล๑^๑

๑. เป็นผู้ไม่มีศรัทธา	๒. เป็นผู้ทุศีล
๓. เป็นผู้เกียจคร้าน	๔. เป็นผู้มีปัญญาทรม

๑ล๑^๑

๑. เป็นผู้มีศรัทธา	๒. เป็นผู้มีศีล
๓. เป็นผู้ปรารถนาความเพียร	๔. เป็นผู้มีปัญญา

ภิกษุทั้งหลาย บัณฑิตผู้เฉียบแหลม เป็นสัตบุรุษ ประกอบด้วยธรรม ๔
ประการนี้แลย่อมบริหารตนไม่ให้ถูกก้ำจืด ไม่ให้ถูกทำลาย ไม่มีความเสียหาย ไม่ถูก
ผู้รู้ตีเตียนและประสบบุญเป็นอันมาก

ทูปปัญญสูตรที่ ๑๐ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๑๒ (ทีฎฐีสสูตร) หน้า ๓๓๒-๓๓๓ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๓๔๓ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปรัจวมปิณณาสก]
๓.ทุจจริตวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๑๑. กวิสฺตร

ว่าด้วยกวิ

[๒๓๑] ภิกษุทั้งหลาย กวิ ๔ จำพวกนี้
กวิ ๔ จำพวก ไหนบ้าง คือ

๑. จินตากริ^๑

๒. สุตกริ^๒

๓. อัถถกริ^๓

๔. ปฏิภาณกริ^๔

ภิกษุทั้งหลาย กวิ ๔ จำพวกนี้แล

กวิสฺตรที่ ๑๑ จบ

ทุจจริตวรรคที่ ๔ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ทุจจริตสูตร

๒. ทิฏฐิสฺตร

๓. อกัตถุญจาสฺตร

๔. ปาณาติปาตีสฺตร

๕. ปรัจวมัคคสฺตร

๖. ทุตติยัคคสฺตร

๗. ปรัจวมโหหารปถสฺตร

๘. ทุตติยโหหารปถสฺตร

๙. อหิริกสฺตร

๑๐. ทุปปัญญสฺตร

๑๑. กวิสฺตร

เชิงอรรถ :

^๑ จินตากริ คือ ผู้เชี่ยวชาญในศิลปะการประพันธ์บทกลอน ตามแนวความคิดของตน (อง.จตกก.อ. ๒/๒๒๑-๒๓๑/๔๔๐)

^๒ สุตกริ คือ ผู้เชี่ยวชาญในศิลปะการประพันธ์ตามที่ได้ฟังมา (อง.จตกก.อ. ๒/๒๒๑-๒๓๑/๔๔๐)

^๓ อัถถกริ คือ ผู้เชี่ยวชาญในศิลปะการประพันธ์ โดยอาศัยความหมายสั้นๆ แล้วขยายความให้พิสดาร (อง.จตกก.อ. ๒/๒๒๑-๒๓๑/๔๔๐)

^๔ ปฏิภาณกริ คือ ผู้เชี่ยวชาญในศิลปะการประพันธ์ โดยใช้ปฏิภาณของตน ในลักษณะแต่งกลอนสดเหมือน พระเวียงคัสสเถระ (อง.จตกก.อ. ๒/๒๒๑-๒๓๑/๔๔๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๓๔๔ }

พระสวดมนต์ปิฎก อังคตตริภังค จตุกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑนาสก]

๔.กัมมวรรค ๑.สังขัตตสูตร

๔. กัมมวรรค

หมวดว่าด้วยกรรม

๑. สังขัตตสูตร

ว่าด้วยกรรมและวิบากแห่งกรรมโดยย่อ

[๒๓๒] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย กรรม ๔ ประการนี้เราทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว จึงประกาศให้ผู้อื่นรู้ตาม

กรรม ๔ ประการ^๑ ะไรบ้าง คือ

๑. กรรมดำ^๒มีวิบากดำ^๓
๒. กรรมขาวมีวิบากขาว^๔
๓. กรรมทั้งดำและขาวมีวิบากทั้งดำและขาว
๔. กรรมทั้งไม่ดำและไม่ขาว มีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว^๕ เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม

ภิกษุทั้งหลาย กรรม ๔ ประการนี้แลเราทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว จึงประกาศให้ผู้อื่นรู้ตาม

สังขัตตสูตรที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๑๒/๒๐๕

^๒ กรรมดำ ในที่นี้หมายถึงอกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ (ที.ปา. ๑๑/๓๕๙/๒๕๔, อจ.จตุกก.อ. ๒/๒๓๒/๔๔๐)

^๓ วิบากดำ คือ มีผลนำสัตว์ให้เกิดในอบาย (ทางเสื่อม) มี ๔ ประการ คือ (๑) นiryas นรก, ภาวะเร่าร้อนกระวนกระวาย (๒) ตีรจจานโยนิ กำเนิดสัตว์ตีรจจาน (๓) ปิดติริสัย แดนเปรต (๔) อสุรกายพวกอสุร (อจ.จตุกก.อ. ๒/๒๓๒/๔๔๐)

^๔ กรรมขาว ในที่นี้หมายถึงกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ (ตรงข้ามกับอกุศลกรรมบถ) มีวิบากขาว หมายถึงมีสุขเป็นผล นำสัตว์ให้เกิดในสวรรค์ (อจ.จตุกก.อ. ๒/๒๓๒/๔๔๐)

^๕ กรรมทั้งไม่ดำและไม่ขาว ในที่นี้หมายถึงมรรคญาณ ญาณในอริยมรรค คือ ความหยั่งรู้ที่สำเร็จภาวะอริยมัคค ๔ ประการ (โสดาปัตติมรรค สกทาคามิมรรค อนาคามิมรรค และอรหัตตมรรค) ซึ่งเป็นเหตุทำให้หมดกรรม มีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว ในที่นี้หมายถึงไม่ให้วิบากทั้ง ๒ อย่าง (อจ.จตุกก.อ. ๒/๒๓๒/๔๔๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๓๔๕ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑนาสก]

๔.กัมมวรรค ๒.วิตถารสูตร

๒. วิตถารสูตร

ว่าด้วยกรรมและวิบากแห่งกรรมโดยพิสดาร

[๒๓๓] ภิกษุทั้งหลาย กรรม ๔ ประการนี้เราทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่ง
เองแล้ว จึงประกาศให้ผู้อื่นรู้ตาม

กรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กรรมดำมีวิบากดำ
๒. กรรมขาวมีวิบากขาว
๓. กรรมทั้งดำและขาวมีวิบากทั้งดำและขาว
๔. กรรมทั้งไม่ดำและไม่ขาว มีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว เป็นไปเพื่อ
ความสิ้นกรรม

กรรมดำมีวิบากดำ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ปรุ่แต่ง^๑กายสังขาร^๒ที่มีความเบียดเบียน^๓ ปรุ่แต่ง
วจีสังขาร^๔ที่มีความเบียดเบียน และปรุ่แต่งมโนสังขาร^๕ที่มีความเบียดเบียน เขา
ครั้นปรุ่แต่งแล้วย่อมเข้าถึงโลกที่มีความเบียดเบียน ผัสสะที่มีความเบียดเบียน
ย่อมถูกต้องบุคคลผู้เข้าถึงโลกที่มีความเบียดเบียนนั้น เขาถูกผัสสะที่มีความ
เบียดเบียนกระทบเข้าย่อมเสวยเวทนาที่มีความเบียดเบียนเป็นทุกข์โดยส่วนเดียว
เหมือนพวกสัตว์นรก นี้เรียกว่า กรรมดำมีวิบากดำ

เชิงอรรถ :

^๑ ปรุ่แต่ง ในที่นี้หมายถึงการสังสมพอกพูน (อง.จตกก.อ. ๒/๒๓๓/๔๔๐)

^๒ กายสังขาร หมายถึงสภาพปรุ่แต่งการกระทำทางกายหรือกายสัญญาเจตนา คือ ความจงใจทางกาย
(อง.ติก.อ. ๒/๒๓/๑๐๑)

^๓ มีความเบียดเบียน หมายถึงมีทุกข์ (อง.จตกก.อ. ๒/๒๓๓/๔๔๐)

^๔ วจีสังขาร หมายถึงสภาพปรุ่แต่งการกระทำทางวาจา ได้แก่ วิตถกและวจีจาร หรือวจีสัญญาเจตนา คือ
ความจงใจทางวาจา (อง.ติก.อ. ๒/๒๓/๑๐๑)

^๕ มโนสังขาร หมายถึงสภาพปรุ่แต่งการกระทำทางใจ ได้แก่ สัญญาและเวทนา หรือมโนสัญญาเจตนา คือ
ความจงใจทางใจ (อง.ติก.อ. ๒/๒๓/๑๐๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๓๔๖ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑนาสก]

๔.กัมมวรรค ๒.วิตถารสูตร

กรรมขามมีวิบากขาว เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ปรุ่แต่งกายสังขารที่ไม่มีความเบียดเบียน ปรุ่แต่งวสีสังขารที่ไม่มีความเบียดเบียนและปรุ่แต่งมโนสังขารที่ไม่มีความเบียดเบียน เขาครั้นปรุ่แต่งแล้วย่อมเข้าถึงโลกที่ไม่มีความเบียดเบียน ผัสสะที่ไม่มีความเบียดเบียน ย่อมถูกต้องบุคคลผู้เข้าถึงโลกที่ไม่มีความเบียดเบียนนั้น เขาถูกผัสสะที่ไม่มีความเบียดเบียนกระทบเข้าย่อมเสวยเวทนาที่ไม่มีความเบียดเบียน เป็นสุขโดยส่วนเดียว เหมือนพวกเทวดา^๑ชั้นสุภกนิหะ นี้เรียกว่า กรรมขามมีวิบากขาว

กรรมทั้งดำและขามมีวิบากทั้งดำและขาว เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ปรุ่แต่งกายสังขารที่มีความเบียดเบียนบ้าง ไม่มีความเบียดเบียนบ้าง ปรุ่แต่งวสีสังขารที่มีความเบียดเบียนบ้าง ไม่มีความเบียดเบียนบ้าง และปรุ่แต่งมโนสังขารที่มีความเบียดเบียนบ้าง ไม่มีความเบียดเบียนบ้าง เขาครั้นปรุ่แต่งแล้วย่อมเข้าถึงโลกที่มีความเบียดเบียนบ้าง ไม่มีความเบียดเบียนบ้าง ผัสสะที่มีความเบียดเบียนบ้าง ไม่มีความเบียดเบียนบ้าง ย่อมถูกต้องบุคคลผู้เข้าถึงโลกที่มีความเบียดเบียนบ้าง ไม่มีความเบียดเบียนบ้าง เขาถูกผัสสะที่มีความเบียดเบียนบ้าง ไม่มีความเบียดเบียนบ้างกระทบเข้าย่อมเสวยเวทนาที่มีความเบียดเบียนบ้าง ไม่มีความเบียดเบียนบ้าง มีสุขและทุกข์ระคนกัน เหมือนมนุษย์ เทวดาบางพวก^๒ และวินิปาติกะ^๓บางพวก นี้เรียกว่า กรรมทั้งดำและขามมีวิบากทั้งดำและขาว

กรรมทั้งไม่ดำและไม่ขาว มีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม เป็นอย่างไร

เชิงอรรถ :

^๑ เทวดา ในที่นี้หมายถึงสุภกนิหะพรหม (อง.ตัก.อ. ๒/๒๓/๑๐๑)

^๒ เทวดาบางพวก ในที่นี้หมายถึงกามาวจรเทวดา ๖ ชั้น คือ จาตุมหาราช ดาวดึงส์ ยามา ดุสิตนิมมานรดี และปรนิมมิตวสวัตดี (อง.จตกก.อ. ๒/๒๓๓/๔๔๐)

^๓ วินิปาติกะ หมายถึงเวมานิกเปรต ได้แก่ เปรตผู้อยู่ในวิมาน เสวยสุขและทุกข์สลับกันไป บางตนข้างแรมเสวยทุกข์ ข้างขึ้นเสวยสุข บางตนกลางคืนเสวยสุข กลางวันเสวยทุกข์ เวลาเสวยสุขอยู่ในวิมานมีร่างกายเป็นทิพย์สวยงาม แต่เวลาจะเสวยทุกข์ก็ต้องออกจากวิมานไป และร่างกายก็กลายเป็นร่างกายที่นาเกลียดน่ากลัว (อง.จตกก.อ. ๒/๒๓๓/๔๔๑)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑนาสก]

๔.กัมมวรรค ๓.โสณกายนสูตร

คือ บรรดากรรมเหล่านั้น เจตนา^๑เพื่อละกรรมดำที่มีวิบากดำ เจตนาเพื่อ
ละกรรมขาวที่มีวิบากขาว และเจตนาเพื่อละกรรมทั้งดำและขาวที่มีวิบากทั้งดำ
และขาว นี้เรียกว่า กรรมทั้งไม่ดำและไม่ขาว มีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว เป็นไป
เพื่อความสิ้นกรรม

ภิกษุทั้งหลาย กรรม ๔ ประการนี้แลเราทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว
จึงประกาศให้ผู้อื่นรู้ตาม

วิถการสูตรที่ ๒ จบ

๓. โสณกายนสูตร
ว่าด้วยมาณพชื่อโสณกายนนะ

[๒๓๔] ครั้งนั้นแล พราหมณ์ชื่อสีขาโมคคัลลน^๒เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้ว จึงนั่ง
ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ หลายวันมาแล้ว โสณกายนมาณพ^๓ไปหาข้าพเจ้า
ถึงที่อยู่ได้กล่าวว่า ‘พระสมณโคตมทรงบัญญัติกรรมทั้งปวงว่าเป็นอกิริยะ^๔ ก็เมื่อ
บัญญัติกรรมทั้งปวงว่าเป็นอกิริยะ ชื่อว่ากล่าวความขาดสูญแห่งโลก ข้าแต่พระ
โคตมผู้เจริญ โลกนี้มีกรรมเป็นสภาพ ดำรงอยู่ได้ด้วยการก่อกรรมมิใช่หรือ”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พราหมณ์ เราไม่รู้สีกว่าได้เห็นโสณกายนมาณพเลย
ที่ไหนจะได้กล่าวปราศรัยอย่างนี้เล่า กรรม ๔ ประการนี้เราทำให้แจ้งด้วยปัญญา
อันยิ่งเองแล้วจึงประกาศให้ผู้อื่นรู้ตาม

เชิงอรรถ :

^๑ เจตนา ในที่นี้หมายถึงเจตนาในอริยมรรค ที่เป็นข้อปฏิบัติให้ถึงวิวิญญูคือพระนิพพาน (อง.จตกก.อ. ๒/
๒๓๓/๔๔๐)

^๒ หมายถึงพราหมณ์ตระกูลโมคคัลลนโคตร ที่มีมวยผมใหญ่อยู่กลางกระหม่อมศีรษะ จึงมีชื่อว่า สีขา
(อง.จตกก.อ. ๒/๒๓๔/๔๔๑)

^๓ หมายถึงมาณพผู้เป็นอันเดวาสีกของพราหมณ์สีขาโมคคัลลนโคตร (อง.จตกก.อ. ๒/๒๓๔/๔๔๑)

^๔ อกิริยะ หมายถึงการกระทำทุกอย่างไม่มีผล ทำดีก็ไม่ได้ดี ทำชั่วก็ไม่ได้ชั่ว เป็นความเห็นที่ปฏิเสธกฎ
แห่งกรรม (ที.สี.อ. ๑๖๖/๑๔๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑาสก]

๔.กัมมวรรค ๓.โสณกายนสูตร

กรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กรรมดำมีวิบากดำ
๒. กรรมขาวมีวิบากขาว
๓. กรรมทั้งดำและขาวมีวิบากทั้งดำและขาว
๔. กรรมทั้งไม่ดำและไม่ขาว มีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม

กรรมดำมีวิบากดำ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ปรุ้งแต่งกายสังฆารที่มีความเบียดเบียน ปรุ้งแต่งวชิสังฆารที่มีความเบียดเบียน และปรุ้งแต่งมโนสังฆารที่มีความเบียดเบียน เขาครีนปรุ้งแต่งแล้วย่อมเข้าถึงโลกที่มีความเบียดเบียน ผัสสะที่มีความเบียดเบียนย่อมถูกต้องบุคคลผู้เข้าถึงโลกที่มีความเบียดเบียนนั้น เขาถูกผัสสะที่มีความเบียดเบียนกระทบเข้าย่อมเสวยเวทนาที่มีความเบียดเบียน เป็นทุกข์โดยส่วนเดียวเหมือนพวกสัตว์นรก นี้เรียกว่า กรรมดำมีวิบากดำ

กรรมขาวมีวิบากขาว เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ปรุ้งแต่งกายสังฆารที่ไม่มีความเบียดเบียน ปรุ้งแต่งวชิสังฆารที่ไม่มีความเบียดเบียน และปรุ้งแต่งมโนสังฆารที่ไม่มีความเบียดเบียน เขาครีนปรุ้งแต่งแล้วย่อมเข้าถึงโลกที่ไม่มีความเบียดเบียน ผัสสะที่ไม่มีความเบียดเบียนย่อมถูกต้องบุคคลผู้เข้าถึงโลกที่ไม่มีความเบียดเบียนนั้น เขาถูกผัสสะที่ไม่มีความเบียดเบียนกระทบเข้าย่อมเสวยเวทนาที่ไม่มีความเบียดเบียน เป็นสุขโดยส่วนเดียวเหมือนพวกเทวดาชั้นสุภกิณหะ นี้เรียกว่า กรรมขาวมีวิบากขาว

กรรมทั้งดำและขาวมีวิบากทั้งดำและขาว เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ปรุ้งแต่งกายสังฆารที่มีความเบียดเบียนบ้าง ไม่มีความเบียดเบียนบ้าง ปรุ้งแต่งวชิสังฆารที่มีความเบียดเบียนบ้าง ไม่มีความเบียดเบียนบ้าง และปรุ้งแต่งมโนสังฆารที่มีความเบียดเบียนบ้าง ไม่มีความเบียดเบียนบ้าง เขาครีนปรุ้งแต่งแล้วย่อมเข้าถึงโลกที่มีความเบียดเบียนบ้าง ไม่มีความเบียดเบียนบ้าง ผัสสะที่มีความเบียดเบียนบ้าง ไม่มีความเบียดเบียนบ้างย่อมถูกต้องบุคคลผู้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑนาสก]

๔. กัมมวรรค ๔. ปฐมสิกขาปทสูตร

เข้าถึงโลกที่มีความเบียดเบียนบ้าง ไม่มีความเบียดเบียนบ้าง เขาถูกผัสสะที่มีความเบียดเบียนบ้าง ไม่มีความเบียดเบียนบ้างกระทบเข้าย่อมเสวยเวทนาที่มีความเบียดเบียนบ้าง ไม่มีความเบียดเบียนบ้าง มีสุขและทุกข์ระคนกันเหมือนมนุษย์ เทวดาบางพวกและวินิปาติกะบางพวก นี้เรียกว่า กรรมทั้งดำและขาวมีวิบากทั้งดำและขาว

กรรมทั้งไม่ดำและไม่ขาว มีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม เป็นอย่างไร

คือ บรรดาเจตนาเหล่านั้น เจตนาเพื่อละกรรมดำที่มีวิบากดำ เจตนาเพื่อละกรรมขาวที่มีวิบากขาว และเจตนาเพื่อละกรรมทั้งดำและขาวที่มีวิบากทั้งดำและขาว นี้เรียกว่า กรรมทั้งไม่ดำและไม่ขาว มีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม

พราหมณ์ กรรม ๔ ประการนี้แลเราทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว จึงประกาศให้ผู้อื่นรู้ตาม”

โสณกายนสูตรที่ ๓ จบ

๔. ปฐมสิกขาปทสูตร

ว่าด้วยสิกขาปท สูตรที่ ๑

[๒๓๕] ภิกษุทั้งหลาย กรรม ๔ ประการนี้เราทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว จึงประกาศให้ผู้อื่นรู้ตาม

กรรม ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. กรรมดำมีวิบากดำ
๒. กรรมขาวมีวิบากขาว
๓. กรรมทั้งดำและขาวมีวิบากทั้งดำและขาว
๔. กรรมทั้งไม่ดำและไม่ขาว มีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑาสก]

๔.กัมมวรรค ๕.ทุตติยสิกขาปทสูตร

กรรมดำมีวิบากดำ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ เป็นผู้ลักทรัพย์ เป็นผู้ประพฤตินิन्द
ในกาม เป็นผู้พูดเท็จ เป็นผู้เสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความ
ประมาท นี้เรียกว่า กรรมดำมีวิบากดำ

กรรมขามมีวิบากขาว เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ เป็นผู้เว้นขาดจากการ
ลักทรัพย์ เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤตินิन्दในกาม เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ
เป็นผู้เว้นขาดจากเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท นี้
เรียกว่า กรรมขามมีวิบากขาว

กรรมทั้งดำและขามมีวิบากทั้งดำและขาว เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ปรุงแต่งกายสังขารที่มีความเบียดเบียนบ้าง ไม่มี
ความเบียดเบียนบ้าง ฯลฯ^๑ นี้เรียกว่า กรรมทั้งดำและขามมีวิบากทั้งดำและขาว

**กรรมทั้งไม่ดำและไม่ขาว มีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว เป็นไปเพื่อความ
สิ้นกรรม เป็นอย่างไร**

คือ บรรดาเจตนาเหล่านั้น เจตนาเพื่อละกรรมดำ ที่มีวิบากดำ ฯลฯ^๑ นี้เรียกว่า
กรรมทั้งไม่ดำและไม่ขาว มีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม

ภิกษุทั้งหลาย กรรม ๔ ประการนี้แล เราทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง
แล้วจึงประกาศให้ผู้อื่นรู้ตาม

ปฐมสิกขาปทสูตรที่ ๔ จบ

๕. ทุตติยสิกขาปทสูตร

ว่าด้วยสิกขาบท สูตรที่ ๒

[๒๓๖] ภิกษุทั้งหลาย กรรม ๔ ประการนี้เราทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันรู้ยิ่ง
เองแล้ว จึงประกาศให้ผู้อื่นรู้ตาม

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๓๓ (วิถถารสูตร) หน้า ๓๔๗-๓๔๘ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑาสก]

๔.กัมมวรรค ๕.ทุดยสิกขาปทสูตร

กรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กรรมดำมีวิบากดำ
๒. กรรมขาวมีวิบากขาว
๓. กรรมทั้งดำและขาวมีวิบากทั้งดำและขาว
๔. กรรมทั้งไม่ดำและไม่ขาว มีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม

กรรมดำมีวิบากดำ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฆ่ามารดา เป็นผู้ฆ่าบิดา เป็นผู้ฆ่าพระอรหันต์ มีจิตประทุษร้ายต่อพระตถาคตยังพระโลหิตให้ห่อขึ้น ทำลายสงฆ์ให้แตกกัน นี้เรียกว่า กรรมดำมีวิบากดำ

กรรมขาวมีวิบากขาว เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดส่อเสียด เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดคำหยาบ เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา มีจิตไม่พยาบาท มีความเห็นชอบ นี้เรียกว่า กรรมขาวมีวิบากขาว

กรรมทั้งดำและขาวมีวิบากทั้งดำและขาว เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ปรุงแต่งกายสังขารที่มีความเบียดเบียนบ้าง ไม่มีความเบียดเบียนบ้าง ฯลฯ^๑ นี้เรียกว่า กรรมทั้งดำและขาวมีวิบากทั้งดำและขาว

กรรมทั้งไม่ดำและไม่ขาว มีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม เป็นอย่างไร

คือ บรรดากรรมเหล่านั้น เจตนาเพื่อละกรรมดำที่มีวิบากดำ ฯลฯ^๑ นี้เรียกว่า กรรมทั้งไม่ดำและไม่ขาว มีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม

ภิกษุทั้งหลาย กรรม ๔ ประการนี้แลเราทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว จึงประกาศให้ผู้อื่นรู้ตาม

ทุดยสิกขาปทสูตรที่ ๕ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๓๓ (วิถถารสูตร) หน้า ๓๔๗-๓๔๘ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปัลลวมปิณฑาสก]

๔.กัมมวรรค ๖.อริยมัคคสูตร

๖. อริยมัคคสูตร

ว่าด้วยอริยมรรค

[๒๓๗] ภิกษุทั้งหลาย กรรม ๔ ประการนี้เราทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว จึงประกาศให้ผู้อื่นรู้ตาม

กรรม ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. กรรมดำมีวิบากดำ
๒. กรรมขาวมีวิบากขาว
๓. กรรมทั้งดำและขาวมีวิบากทั้งดำและขาว
๔. กรรมทั้งไม่ดำและไม่ขาว มีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม

กรรมดำมีวิบากดำ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ปรุ่งแต่งกายสังขารที่มีความเบียดเบียน ฯลฯ^๑ นี้เรียกว่า กรรมดำมีวิบากดำ

กรรมขาวมีวิบากขาว เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ปรุ่งแต่งกายสังขารที่ไม่มีความเบียดเบียน ฯลฯ^๑ นี้เรียกว่า กรรมขาวมีวิบากขาว

กรรมทั้งดำและขาวมีวิบากทั้งดำและขาว เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ปรุ่งแต่งกายสังขารที่มีความเบียดเบียนบ้าง ไม่มีความเบียดเบียนบ้าง ฯลฯ^๑ นี้เรียกว่า กรรมทั้งดำและขาวมีวิบากทั้งดำและขาว

กรรมทั้งไม่ดำและไม่ขาว มีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม เป็นอย่างไร

คือ สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ สัมมาสมาธิ นี้เรียกว่า กรรมทั้งไม่ดำและไม่ขาว มีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม

ภิกษุทั้งหลาย กรรม ๔ ประการนี้แลเราทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว จึงประกาศให้ผู้อื่นรู้ตาม

อริยมัคคสูตรที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๓๔ (โสณกายนสูตร) หน้า ๓๔๙-๓๕๐ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๓๕๓ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑนาสก]

๔.กัมมวรรค ๗. โปชฌังคสูตร

๗. โปชฌังคสูตร

ว่าด้วยโปชฌงค์

[๒๓๘] ภิกษุทั้งหลาย กรรม ๔ ประการนี้เราทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว จึงประกาศให้ผู้อื่นรู้ตาม

กรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กรรมดำมีวิบากดำ
๒. กรรมขาวมีวิบากขาว
๓. กรรมทั้งดำและขาว มีวิบากทั้งดำและขาว
๔. กรรมทั้งไม่ดำและไม่ขาว มีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม

กรรมดำมีวิบากดำ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ปรุ่งแต่งกายสังขารที่มีความเบียดเบียน ฯลฯ^๑ นี้เรียกว่า กรรมดำมีวิบากดำ

กรรมขาวมีวิบากขาว เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ปรุ่งแต่งกายสังขารที่ไม่มีความเบียดเบียน ฯลฯ^๑ นี้เรียกว่ากรรมขาวมีวิบากขาว

กรรมทั้งดำและขาวมีวิบากทั้งดำและขาว เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ปรุ่งแต่งกายสังขารที่มีความเบียดเบียนบ้าง ไม่มีความเบียดเบียนบ้าง ฯลฯ^๑ นี้เรียกว่า กรรมทั้งดำและขาวมีวิบากทั้งดำและขาว

กรรมทั้งไม่ดำและไม่ขาว มีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม เป็นอย่างไร

คือ สติสัมโพชฌงค์ (ธรรมเป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือความระลึกได้) ธัมมวิจย-สัมโพชฌงค์ (ธรรมเป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือความเพินธรรม) วิริยสัมโพชฌงค์ (ธรรม

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๓๔ (โสณกายนสูตร) หน้า ๓๔๙-๓๕๐ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๓๕๔ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปัลลวมปิณฑนาสก]

๔.กัมมวรรค ๘.สาวัชชสูตร

เป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือความเพียร) ปีติสัมโพชฌงค์ (ธรรมเป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือความอิ่มใจ) ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ (ธรรมเป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือความสงบกายระงับใจ) สมามิสัมโพชฌงค์ (ธรรมเป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือความตั้งจิตมั่น) อุเปกขาสัมโพชฌงค์ (ธรรมเป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือความวางใจเป็นกลาง) นี้เรียกว่า กรรมทั้งไม่ดำและไม่ขาว มีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม

ภิกษุทั้งหลาย กรรม ๔ ประการนี้แลเราทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว จึงประกาศให้ผู้อื่นรู้ตาม

โพชฌงค์สูตรที่ ๗ จบ

๘. สาวัชชสูตร

ว่าด้วยกรรมและทิวฏฐิที่มีโทษ

[๒๓๙] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยกรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

กรรม ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. กายกรรมที่มีโทษ	๒. วาจกรรมที่มีโทษ
๓. มโนกรรมที่มีโทษ	๔. ทิวฏฐิที่มีโทษ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยกรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยกรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

กรรม ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. กายกรรมที่ไม่มีโทษ	๒. วาจกรรมที่ไม่มีโทษ
๓. มโนกรรมที่ไม่มีโทษ	๔. ทิวฏฐิที่ไม่มีโทษ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยกรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

สาวัชชสูตรที่ ๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปัลลวมปิณฑาสก]

๔.กัมมวรรค ๙. อภัยาปชณสูตร

๙. อภัยาปชณสูตร

ว่าด้วยกรรมและทิวฏฐิที่ไม่มีความเบียดเบียน

[๒๔๐] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยกรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

กรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กายกรรมที่มีความเบียดเบียน
๒. วจีกรรมที่มีความเบียดเบียน
๓. มโนกรรมที่มีความเบียดเบียน
๔. ทิวฏฐิที่มีความเบียดเบียน

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยกรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยกรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

กรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กายกรรมที่ไม่มีความเบียดเบียน
๒. วจีกรรมที่ไม่มีความเบียดเบียน
๓. มโนกรรมที่ไม่มีความเบียดเบียน
๔. ทิวฏฐิที่ไม่มีความเบียดเบียน

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยกรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

อภัยาปชณสูตรที่ ๙ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต [๕.ปรัจจมปิณณาสก]

๔.กัมมวรรค ๑๐.สมณสูตร

๑๐. สมณสูตร

ว่าด้วยสมณะ

[๒๔๑] ภิกษุทั้งหลาย สมณะที่ ๑ สมณะที่ ๒ สมณะที่ ๓ และสมณะที่ ๔ มีในธรรมวินัยนี้เท่านั้น ลัทธิอื่น^๑ว่างจากสมณะทั้ง ๔ เธอทั้งหลายจงบันลือสีหนาท^๒โดยชอบเถิด

สมณะที่ ๑ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เพราะสังโยชน ๓ ประการสิ้นไปจึงเป็นพระโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิ^๓ในวันข้างหน้า นี่เป็นสมณะที่ ๑

สมณะที่ ๒ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เพราะสังโยชน ๓ ประการสิ้นไปและเพราะระคะ โทสะ โมหะเบาบาง จึงเป็นพระสกทาคามี มาสู่โลกนี้ครั้งเดียวเท่านั้นก็จะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ นี่เป็นสมณะที่ ๒

สมณะที่ ๓ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เพราะสังโยชนเบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป จึงเป็นโอบปาติกะ^๔ ปรีนิพพานในภพนั้น ไม่หวนกลับมาจากโลกนั้นอย่างแน่นอน นี่เป็นสมณะที่ ๓

เชิงอรรถ :

^๑ ลัทธิอื่น ในที่นี้หมายถึงทฤษฎี ๖๒ ที่มาในพรหมชาลสูตร คือ สัสสวาทะ (ลัทธิที่ถือว่าอัตตาและโลกเที่ยง) ๔, เอกัจจสัสสติกวาทะ (ลัทธิที่ถือว่าบางอย่างเที่ยง บางอย่างไม่เที่ยง) ๔, อันตานันติกวาท (ลัทธิที่ถือว่าโลกมีที่สุด โลกไม่มีที่สุด) ๔, อมราวิกเขปวาทะ (ลัทธิที่พูดหลบลี้เลี่ยง ไม่แน่นอนตายตัว) ๔, อธิจ-สมุปปีนนวาทะ (ลัทธิที่ถือว่า อัตตาและโลกเกิดขึ้นเอง ไม่มีเหตุปัจจัย) ๒, สัญญิวาทะ (ลัทธิที่ถือว่า หลังจากตายแล้วอัตตามีสัญญา) ๑๖, อสัญญิวาทะ (ลัทธิที่ถือว่าหลังจากตายแล้วอัตตาไม่มีสัญญา) ๘, เวนสัญญินาสัญญิวาทะ (ลัทธิที่ถือว่าหลังจากตายแล้วอัตตามีสัญญาก็มิใช่ ไม่มีสัญญาก็มิใช่) ๘, อุจเจท-วาทะ (ลัทธิที่ถือว่าหลังจากตายแล้ว อัตตาขาดสูญ) ๗, ทิฏฐธัมมนิพพานวาทะ (ลัทธิที่ถือว่ามิสภาวะ บางอย่างเป็นนิพพานในปัจจุบัน) ๕, (อง.จตุกก.อ. ๒/๒๔๑/๔๔๒)

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ข้อ ๘ (เวสารัชชสูตร) หน้า ๑๓ ในเล่มนี้

^๓ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ข้อ ๗๖ (กุสินารสูตร) หน้า ๑๒๒ ในเล่มนี้

^๔ หมายถึงพระอนาคามีไปเกิดในชั้นสุทธาวาสภโตกภพหนึ่ง(อง.ติก.(แปล)๒๐/๘๗/๓๑๔, ม.ม.อ. ๑/๑๓๙/๓๒๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฏิจจมยัณเณสาสก]

๔.กัมมวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

สมณะที่ ๔ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ทำให้แจ่มแจ้งโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน นี่เป็นสมณะที่ ๔

ภิกษุทั้งหลาย สมณะที่ ๑ สมณะที่ ๒ สมณะที่ ๓ และสมณะที่ ๔ มีในธรรมวินัยนี้ ลัทธิอื่นวางจากสมณะทั้ง ๔ เธอทั้งหลายจงบันลือสีหนาทโดยชอบเถิด

สมณสูตรที่ ๑๐ จบ

๑๑. สัปปริสาณิสังสสูตร

ว่าด้วยอานิสงส์ที่พึงได้จากสัตบุรุษ

[๒๔๒] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลอาศัยสัตบุรุษแล้วพึงหวังได้อานิสงส์ ๔ ประการ อานิสงส์ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เจริญด้วยอริยศีล	๒. เจริญด้วยอริยสมาธิ
๓. เจริญด้วยอริยปัญญา	๔. เจริญด้วยอริยวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลอาศัยสัตบุรุษแล้วพึงหวังได้อานิสงส์ ๔ ประการนี้

สัปปริสาณิสังสสูตรที่ ๑๑ จบ

กัมมวรรคที่ ๔ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สังฆิตตสูตร	๒. วิตถารสูตร
๓. โสณกายนสูตร	๔. ปฐมสิกขาปทสูตร
๕. ทุตติยสิกขาปทสูตร	๖. อริยมัคคสูตร
๗. โพชฌังคสูตร	๘. สาวีชชสูตร
๙. อัပ္พยาปัณณสูตร	๑๐. สมณสูตร
๑๑. สัปปริสาณิสังสสูตร	

เชิงอรรถ :

๑ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ข้อ ๑๙๑ (โสทานุคตสูตร) หน้า ๒๗๖ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๓๕๘ }

พระสวดตันตปิฎก อังคตตริกาถ จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑนาสก]

๕.อาปัติกยวรรค ๑.สังฆเภทกสูตร

๕. อาปัติกยวรรค

หมวดว่าด้วยอาปัติกย

๑. สังฆเภทกสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้ทำลายสงฆ์

[๒๔๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ โขสิตาราม เขตกรุงโกสัมพี ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้ว นิ่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามท่านพระอานนท์ดังนี้ว่า “อานนท์ อธิกรณ^๑ระงับแล้วหรือ”

ท่านพระอานนท์ทูลตอบว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อธิกรณนั้นจะระงับแต่ที่ ไหน สัททวิหาริกชื่อว่าพาหิยะของท่านพระอนุรุธะมุ่งจะทำลายสงฆ์ฝ่ายเดียว เมื่อ พระพาหิยะยังยืนยั้นอยู่อย่างนั้น ท่านพระอนุรุธะก็ยังไม่พูดอะไรสักคำเดียว”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ เมื่อไร อนุรุธะจะจัดการชำระอธิกรณใน ท่ามกลางสงฆ์ อธิกรณใดก็ตามที่เกิดขึ้น เธอทั้งหลายกับสารีบุตรและโมคคัลลานะ จะต้องชำระอธิกรณทั้งหมดนั้นให้ระงับไปมิใช่หรือ

อานนท์ ภิกษุผู้เลวทรามเมื่อเล็งเห็นอำนาจประโยชน์ ๔ ประการนี้ จึงยินดี การทำลายสงฆ์

อำนาจประโยชน์ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุผู้เลวทรามในธรรมวินัยนี้เป็นคนทุศีล^๒ มีธรรมเลวทราม ไม่ สะอาด^๓ มีความประพฤติที่น่ารังเกียจ มีการงานปกปิด ไม่ใช่

เชิงอรรถ :

^๑ อธิกรณ คือ เรื่องที่สงฆ์ต้องดำเนินการ มี ๔ อย่าง คือ (๑) วิวาทาธิกรณ การเถียงกันเกี่ยวกับพระ ธรรมวินัย (๒) อนุวาทาธิกรณ การโจทหรือกล่าวหากันด้วยอาบัติ (๓) อาปัติตาธิกรณ การต้องอาบัติ การปรับอาบัติ และการเปลื้องตนให้พ้นจากอาบัติ (๔) กิจจาธิกรณ กิจธุระต่าง ๆ ที่สงฆ์จะต้องทำ เช่น ให้อุปสมบท เป็นต้น) ในที่นี้หมายถึงวิวาทาธิกรณ (อง.จตกก.อ. ๒/๒๔๓/๔๔๓, อง.จตกก.ฐีกา ๒/๒๔๓/๔๙๐-๔๙๑)

^๒ ทุศีล หมายถึงไม่มีศีล (อง.ติก.อ. ๒/๑๓/๘๖)

^๓ ไม่สะอาด ในที่นี้หมายถึงมีกายกรรม วาจกรรม และมโนกรรมไม่สะอาด (อง.ติก.อ. ๒/๑๓/๘๖)

พระสูตรต้นตอปัญหา อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑนาสก]

๕.อาปัติภยวรรค ๑.สังฆเภทกสูตร

สมณะแต่ปฏิบัติญาณว่าเป็นสมณะ ไม่ใช่พรหมจารีแต่ปฏิบัติญาณว่าเป็นพรหมจารี^๑ เน่าภายใน ชุ่มด้วยราคะ เป็นเหมือนหยากเยื่อ^๒ เธอคิดกังวลอย่างนี้ว่า 'ถ้าพวกภิกษุจักรู้ว่า เราเป็นคนทุศีล มีธรรมเลวทราม ไม่สะอาด มีความประพฤติน่ารังเกียจ มีการงานปกปิด ไม่ใช่สมณะแต่ปฏิบัติญาณว่าเป็นสมณะ ไม่ใช่พรหมจารีแต่ปฏิบัติญาณว่าเป็นพรหมจารี เน่าภายใน ชุ่มด้วยราคะ เป็นเหมือนหยากเยื่อ จักพร้อมใจกันทำลายเราเสีย^๓ แต่ถ้าแตกแยกกัน จักทำลายเราไม่ได้' ภิกษุผู้เลวทรามเมื่อเล็งเห็นอำนาจประโยชน์ที่ ๑ นี้จึงยินดีการทำลายสงฆ์

๒. ภิกษุผู้เลวทรามเป็นมิจฉาทิฏฐิ ประกอบด้วยอัมตคคาหิกทิฏฐิ^๔ เธอคิดกังวลอย่างนี้ว่า 'ถ้าพวกภิกษุจักรู้ว่า เราเป็นมิจฉาทิฏฐิ ประกอบด้วยอัมตคคาหิกทิฏฐิ จักพร้อมใจกันทำลายเราเสีย แต่ถ้าแตกแยกกัน จักทำลายเราไม่ได้' ภิกษุผู้เลวทราม เมื่อเล็งเห็นอำนาจประโยชน์ที่ ๒ นี้ จึงยินดีการทำลายสงฆ์

๓. ภิกษุผู้เลวทรามเป็นผู้มีมิจฉาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตด้วยมิจฉาชีพ เธอคิดกังวลอย่างนี้ว่า 'ถ้าพวกภิกษุจักรู้ว่า เราเป็นผู้มีมิจฉาอาชีวะ

เชิงอรรถ :

^๑ ไม่ใช่พรหมจารีแต่ปฏิบัติญาณว่าเป็นพรหมจารี หมายถึงตนเองไม่มีศีล หมดสภาพความเป็นภิกษุ แต่ยังเรียกตนว่า "เป็นภิกษุ" แล้วรวมอยู่ รวมฉันกับภิกษุอื่นผู้มีศีล ใช้นิหิตือเออลากที่เกิดขึ้นในสงฆ์ (อง.ติก.อ. ๒/๑๓/๘๖)

^๒ หยากเยื่อ ในที่นี้หมายถึงหยากเยื่อคือกิเลสมีราคะเป็นต้น (อง.ติก.อ. ๒/๑๓/๘๖)

^๓ ทำลายเราเสีย หมายถึงจักจุดคร่าไม่ให้เข้าไปทำอุโบสถและปวารณา (อง.จตกก.อ. ๒/๒๔๓/๔๔๓)

^๔ อัมตคคาหิกทิฏฐิ หมายถึงความเห็นที่ยึดเอาที่สุด คือ แล่นไปถึงที่สุดในเรื่องหนึ่ง ๆ มี ๑๐ ประการ คือ เห็นว่า (๑) โลกเที่ยง (๒) โลกไม่เที่ยง (๓) โลกมีที่สุด (๔) โลกไม่มีที่สุด (๕) ชีวะกับสรีระเป็นอย่างเดียวกัน (๖) ชีวะกับสรีระเป็นคนละอย่างกัน (๗) หลังจากตายแล้วเกิดอีก (๘) หลังจากตายแล้วเกิดอีก ไม่เกิดอีก (๙) หลังจากตายแล้วเกิดอีกและไม่เกิดอีก (๑๐) หลังจากตายแล้วเกิดอีกจะว่าเกิดอีกก็มีใช่ จะว่าไม่เกิดอีกก็มีใช่ (ดู ข้อ ๓๘ (ปฏิสันสูตร) หน้า ๖๒ ในเล่มนี้, อง.ทสก. (แปล) ๒๔/๙๓/๒๑๗, อง.ติก.อ. ๒/๕๑/๑๕๖)

อนึ่ง คำว่า ตถาคต ในที่นี้หมายถึงอัสตดา (อาตมัน) เป็นคำที่ลัทธิอื่น ๆ ใช้นั้นมาก่อนพุทธกาล มิได้หมายถึงพระพุทธเจ้า อรรถกถาอธิบายว่าหมายถึง สัตตะ (สัตว) (ที.สี.อ. ๖๕/๑๐๘)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๕. ปฏิจจมปฺปณาสก]

๕.อาปตติภยวรรค ๒. อาปตติภยสูตร

เลี้ยงชีวิตด้วยมิจฉาชีพ จักพร้อมใจกันทำลายเราเสีย แต่ถ้า
แตกแยกกันจักทำลายเราไม่ได้’ ภิกษุผู้เลวทรามเมื่อเล็งเห็นอำนาจ
ประโยชน์ที่ ๓ นี้ จึงยินดีการทำลายสงฆ์

๔. ภิกษุผู้เลวทรามปรารถนาลาภสักการะและชื่อเสียง เธอคิดกังวล
อย่างนี้ว่า ‘ถ้าพวกภิกษุจักรู้ว่า เราปรารถนาลาภสักการะและ
ชื่อเสียง จักพร้อมใจกันไม่สักการะ ไม่เคารพ ไม่นับถือ ไม่บูชา
เรา แต่ถ้าแตกแยกกันจักสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเรา’
ภิกษุผู้เลวทราม เมื่อเล็งเห็นอำนาจประโยชน์ที่ ๔ นี้ จึงยินดีการ
ทำลายสงฆ์

อานนท์ ภิกษุผู้เลวทราม เมื่อเล็งเห็นอำนาจประโยชน์ ๔ ประการนี้แล
จึงยินดีการทำลายสงฆ์”

สังฆเภทกสูตรที่ ๑ จบ

๒. อาปตติภยสูตร

ว่าด้วยอาปตติภย

[๒๔๔] ภิกษุทั้งหลาย อาปตติภย (ภัยที่เกิดจากการต้องอาบัติ) ๔ ประการนี้
อาปตติภย ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุหรือภิกษุณีบางรูปเข้าไปตั้งสัญญาในอาบัติปาราชิกทั้งหลายว่า
เป็นภัยอย่างแรงกล้า การเข้าไปตั้งสัญญาของภิกษุหรือภิกษุณินั้น
พึงหวังได้ว่า ‘ผู้ยังไม่ต้องอาบัติปาราชิกก็จักไม่ต้อง หรือผู้ต้องแล้ว
จักทำคืนตามสมควรแก่ธรรม^๑’ เปรียบเหมือนพวกราชขบถจับ
โจรผู้ประพฤติชั่วได้แล้วแสดงแก่พระราชาด้วยกราบทูลว่า ‘ขอเดชะ
ชายผู้นี้เป็นโจรผู้ประพฤติชั่วต่อพระองค์ ขอพระองค์จงลงพระ
ราชอาญาแก่เขา’ พระราชาจึงรับสั่งอย่างนี้ว่า ‘ท่านทั้งหลายจงไป
จงใช้เชือกเหนี่ยวมัดบวชนี้เอาแขนไหลหลังอย่างแน่นหนาแล้วโกนผม

เชิงอรรถ :

^๑ ทำคืนตามสมควรแก่ธรรม หมายถึงสละความเป็นพระภิกษุตามสมควรแก่โทษคืออาบัติปาราชิก หรือ
ดำรงอยู่ในภุมิสามเณร (อง.จดก.อ. ๒/๒๔๔/๔๔๔)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑนาสก]

๕.อาบัติติภยวรรค ๒.อาบัติติภยสูตร

นำตระเวนไปตามถนนและตรอกพร้อมกับแกว่งบังนเทาะวเสียงตั้ง
 นากลัว นำออกทางประตูด้านทิศใต้แล้วตัดศีรษะทางด้านทิศใต้
 แห่งพระนคร' พวกราชบุรุษใช้เชือกเหนียวมัดบุรุษนั้นเอาแขนไหล
 หลังอย่างแน่นหนาแล้วโกนผม นำตระเวนไปตามถนนและตรอก
 พร้อมกับแกว่งบังนเทาะวเสียงตั้งนากลัว นำออกทางประตูด้าน
 ทิศใต้แล้วตัดศีรษะทางด้านทิศใต้แห่งพระนคร ในที่นั้นมีชายคน
 หนึ่งยืนอยู่ ณ ที่สมควร กล่าวอย่างนี้ว่า 'ท่านผู้เจริญ ชายผู้นี้
 ทำกรรมชั่ว นาดิเตียน จนต้องถูกตัดศีรษะ พวกราชบุรุษจึงจับ
 ใช้เชือกเหนียวมัดแขนไหลหลังอย่างแน่นหนา โกนผม นำตระเวน
 ไปตามถนนและตรอกพร้อมกับ แกว่งบังนเทาะวเสียงตั้งนากลัว
 นำออกทางประตูด้านทิศใต้แล้วตัดศีรษะทางด้านทิศใต้แห่งพระนคร
 เขาไม่ควรทำกรรมชั่วร้ายเช่นนี้จนต้องถูกตัดศีรษะเลย'

๒. ภิกษุหรือภิกษุณีบางรูปเข้าไปตั้งสัญญาในอาบัติสังฆาติเสสทั้งหลาย
 ว่าเป็นภัยอย่างแรงกล้า การเข้าไปตั้งสัญญาของภิกษุหรือภิกษุณี
 นั้นพึงหวังได้ว่า 'ผู้ยังไม่ต้องอาบัติสังฆาติเสสก็จักไม่ต้อง หรือผู้
 ต้องแล้วจักทำคืนตามสมควรแก่กรรม^๑' เปรียบเหมือนชายนุ่งผ้าดำ
 สยายผม ห้อยสากไว้ที่คอ เข้าไปในกลุ่มชนแล้วพึงกล่าวอย่างนี้ว่า
 ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ข้าพเจ้าได้ทำกรรมชั่ว นาดิเตียน ควร
 แก่การห้อยสาก ท่านทั้งหลายพอใจให้ข้าพเจ้าทำสิ่งใด ข้าพเจ้า
 จะทำสิ่งนั้น' ในที่นั้น มีชายคนหนึ่งยืนอยู่ ณ ที่สมควร กล่าว
 อย่างนี้ว่า 'ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ชายผู้นี้ได้ทำกรรมชั่ว นาดิเตียน
 ควรแก่การห้อยสาก เขานุ่งผ้าดำ สยายผม ห้อยสากไว้ที่คอ
 เข้าไปในกลุ่มชนแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ข้าพเจ้า

เชิงอรรถ :

- ^๑ หมายถึงเข้าอยู่ประพาศฐานานวิธ คือ ระเบียบปฏิบัติสำหรับออกจากครุกำบัติ ในที่นี้หมายถึงอาบัติ
 สังฆาติเสส มีทั้งหมด ๔ อย่าง คือ ปริวาส มานติ อัพภาน และปฏิกัสนนา (อง.จตกก.๑.
 ๒/๒๔๔/๔๔๔)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๓๖๒ }

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปัฐมปิณฑนาสก]

๕.อาบัติติภยวรรค ๒.อาบัติติภยสูตร

ได้กระทำความชั่ว นาดิเตียน ควรแก่การห้อยสาก ท่านทั้งหลาย
พอใจให้ข้าพเจ้าทำสิ่งใด ข้าพเจ้าจะทำสิ่งนั้น เขาไม่ควรกระทำความชั่ว
นาดิเตียน ควรแก่การห้อยสากเช่นนั้นเลย'

๓. ภิกษุหรือภิกษุณีบางรูปเข้าไปตั้งสัญญาในอาบัติปาจิตตีย์ทั้งหลายว่า
เป็นภัยอย่างแรงกล้า การเข้าไปตั้งสัญญาของภิกษุหรือภิกษุณีนั้น
พึงหวังได้ว่า 'ผู้ยังไม่ต้องอาบัติปาจิตตีย์ก็จักไม่ต้อง หรือผู้ต้อง
แล้วจักทำคืนตามสมควรแก่กรรม^๑' เปรียบเหมือนชายผู้นุ่งผ้าดำ
สยายผม ห้อยห่อขี้ม้าไว้ที่คอ เข้าไปในกลุ่มชนแล้วพึงกล่าวอย่างนี้ว่า
ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ข้าพเจ้าทำกรรมชั่ว นาดิเตียน ควรแก่การ
ห้อยห่อขี้ม้า ท่านทั้งหลายพอใจให้ข้าพเจ้าทำสิ่งใด ข้าพเจ้าจะทำ
สิ่งนั้น' ในที่นั้น มีชายคนหนึ่งยืนอยู่ ณ ที่สมควร กล่าวอย่างนี้ว่า
ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ชายผู้นี้ได้ทำกรรมชั่ว นาดิเตียน ควรแก่
การห้อยห่อขี้ม้า เขาผู้นุ่งผ้าดำ สยายผม ห้อยห่อขี้ม้าไว้ที่คอ เข้า
ไปในกลุ่มชนแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ข้าพเจ้า
ได้ทำกรรมชั่ว นาดิเตียน ควรแก่การห้อยห่อขี้ม้า ท่านทั้งหลาย
พอใจให้ข้าพเจ้าทำสิ่งใด ข้าพเจ้าจะทำสิ่งนั้น เขาไม่ควรกระทำความ
ชั่ว ควรแก่การห้อยห่อขี้ม้าเช่นนั้นเลย'

๔. ภิกษุหรือภิกษุณีบางรูปเข้าไปตั้งสัญญาในอาบัติปาฏิเทสนียะ
ทั้งหลายว่าเป็นภัยอย่างแรงกล้า การเข้าไปตั้งสัญญาของภิกษุ
หรือภิกษุณีนั้นพึงหวังได้ว่า 'ผู้ยังไม่ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะก็จัก
ไม่ต้อง หรือ ผู้ต้องแล้วจักทำคืนตามสมควรแก่กรรม^๑' เปรียบ
เหมือนชายผู้นุ่ง ผ้าดำ สยายผม เข้าไปในกลุ่มชนแล้วพึงกล่าว
อย่างนี้ว่า 'ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ข้าพเจ้าได้ทำกรรมชั่ว นาดิเตียน
ควรตำหนิ ท่านทั้งหลายพอใจให้ข้าพเจ้าทำสิ่งใด ข้าพเจ้าจะทำ

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงแสดงอาบัติหรือปลงอาบัติ (อง.จตกก.อ. ๒/๒๔๔/๔๔๔)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑาสก]

๕.อาบัติติภยวรรค ๓.สิกขานิสังสสูตร

‘สิ่งนั้น’ ในที่นั้น มีชายคนหนึ่งยืนอยู่ ณ ที่สมควรกล่าวอย่างนี้ว่า
ท่านผู้เจริญ ชายผู้นี้ได้ทำกรรมชั่ว นาดิเตียน เขาฆ่าผ้าดำ
สยายผม เข้าไปในกลุ่มชนแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญทั้ง
หลาย ข้าพเจ้า ได้ทำกรรมชั่ว นาดิเตียน ควรตำหนิ ท่านทั้ง
หลายพอใจให้ข้าพเจ้าทำสิ่งใด ข้าพเจ้าจะทำสิ่งนั้น เขาไม่ควร
ทำกรรมชั่ว นาดิเตียน ควรตำหนิเช่นนั้นเลย’

ภิกษุทั้งหลาย อาบัติติภย ๔ ประการนี้แล

อาบัติติภยสูตรที่ ๒ จบ

๓. สิกขานิสังสสูตร

ว่าด้วยพรหมจรรย์มีสิกขาเป็นอานิสงส์

[๒๔๕] ภิกษุทั้งหลาย เราอยู่ประพฤติพรหมจรรย์นี้มีสิกขาเป็นอานิสงส์ มี
ปัญญาเป็นยอด มีวิมุตติเป็นแก่น มีสติเป็นอธิปไตย

พรหมจรรย์มีสิกขาเป็นอานิสงส์ เป็นอย่างไร

คือ อภิสมจาริกสิกขา^๑ เราบัญญัติแก่สาวกทั้งหลายในธรรมวินัยนี้เพื่อ
ความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นของคน
ที่เลื่อมใสแล้ว อภิสมจาริกสิกขาเราบัญญัติแล้วแก่สาวกเพื่อ
ความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้น
ของคน
ที่เลื่อมใสแล้วด้วยโดยวิธีใดๆ สาวกนั้นไม่ทำสิกขานั้น
ให้ขาด ไม่ให้ทะลุ ไม่ให้ต่าง ไม่ให้พร้อย สมทานศึกษาอยู่ใน
สิกขาบททั้งหลาย โดยวิธีนั้น ๆ

เชิงอรรถ :

^๑ **อภิสมจาริกสิกขา** คือ หลักการศึกษาอบรมในฝ่ายชนบธรรมนิยมเกี่ยวกับมารยาทและความเป็นอยู่
ที่ดั่งามสำหรับชักนำความประพฤติความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ให้ดั่งามมีคุณค่าเลื่อมใสยิ่งขึ้นไป ในที่นี้
หมายถึง อุดมสมจาริกสิกขา คือ มารยาทชั้นสูง เป็นชื่อของศีลบัญญัติ (อภ.จตกก.อ. ๒/๒๔๕/๔๔๔)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑนาสก]

๕.อาบัติติภยวรรค ๓.สิกขานิสังสสูตร

อีกอย่างหนึ่ง อาทิพรหมจรรย์สิกขา^๑เราบัญญัติแก่สาวกทั้งหลายเพื่อความสิ้นไปแห่งทุกข์โดยชอบทุกประการ อาทิพรหมจรรย์สิกขาเราบัญญัติแล้วแก่สาวกทั้งหลายเพื่อความสิ้นไปแห่งทุกข์โดยชอบทุกประการโดยวิธีใด ๆ สาวกนั้นไม่ทำสิกขานั้นให้ขาด ไม่ให้ทะลุ ไม่ให้ต่าง ไม่ให้พร้อย สมทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายโดยวิธีนั้น ๆ พรหมจรรย์มีสิกขาเป็นอันสงฆ์ เป็นอย่างนี้แล

พรหมจรรย์มีปัญญาเป็นยอด เป็นอย่างไร

คือ ธรรมทั้งหลาย^๒เราแสดงแล้วแก่สาวกทั้งหลายในธรรมวินัยนี้เพื่อความสิ้นไปแห่งทุกข์โดยชอบทุกประการ ธรรมทั้งหลายเราแสดงแล้วแก่สาวกทั้งหลายเพื่อความสิ้นไปแห่งทุกข์โดยชอบทุกประการโดยวิธีใด ๆ ธรรมทั้งหลายนั้นสาวกพิจารณาด้วยปัญญาโดยวิธีนั้น ๆ พรหมจรรย์มีปัญญาเป็นยอด เป็นอย่างนี้แล

พรหมจรรย์มีวิมุตติเป็นแก่น เป็นอย่างไร

คือ ธรรมทั้งหลายเราแสดงแก่สาวกทั้งหลายในธรรมวินัยนี้เพื่อความสิ้นไปแห่งทุกข์โดยชอบทุกประการ ธรรมทั้งหลายเราแสดงแล้วแก่สาวกทั้งหลาย เพื่อความสิ้นไปแห่งทุกข์โดยชอบทุกประการโดยวิธีใด ๆ ธรรมทั้งหลายนั้นเป็นธรรมอันวิมุตติถูกต้องแล้วโดยวิธีนั้น ๆ พรหมจรรย์มีวิมุตติเป็นแก่น เป็นอย่างนี้แล

พรหมจรรย์มีสติเป็นอธิปไตย เป็นอย่างไร

คือ สติที่ภิกษุตั้งไว้ดีภายในว่า 'เราจักบำเพ็ญอภิสมาจาริกสิกขาที่ยังไม่บริบูรณ์ให้บริบูรณ์ หรือจักอนุเคราะห์อภิสมาจาริกสิกขาที่บริบูรณ์แล้วด้วยปัญญาในฐานะนั้น ๆ' บ้าง สติที่ภิกษุตั้งไว้ดีภายในว่า 'เราจักบำเพ็ญอาทิพรหมจรรย์สิกขาที่ยังไม่บริบูรณ์ให้บริบูรณ์ หรือจักอนุเคราะห์อาทิพรหมจรรย์สิกขาที่บริบูรณ์แล้วด้วยปัญญาในฐานะนั้น ๆ' บ้าง สติที่ภิกษุตั้งไว้ดีภายในว่า 'เราจักพิจารณาธรรมที่เรา

เชิงอรรถ :

^๑ อาทิพรหมจรรย์สิกขา คือ หลักการศึกษาอบรมในฝ่ายบพญัตติหรือข้อปฏิบัติเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้เป็นพุทธอาณาเพื่อป้องกันความประพลิตเสียหายและวางโทษแก่ภิกษุผู้ล่วงละเมิดโดยปรับอาบัติหนักบ้าง เบาบ้าง ในที่นี้หมายถึง มหาศีล ๔ (ปาราชิก ๔) (อง.จตกก.อ. ๒/๒๔๕/๔๔๔)

^๒ ธรรมทั้งหลาย ในที่นี้หมายถึงสังฆธรรม(อริยสัง) ๔ ประการ (อง.จตกก.อ. ๒/๒๔๕/๔๔๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑาสก]

๕.อาบัติติภยวรรค ๔. เสຍยาสูตร

‘ไม่ได้พิจารณาด้วยปัญญา หรือจักกอนุเคราะห์ธรรมที่เราพิจารณาแล้วด้วยปัญญาใน
ฐานะนั้น ๆ’ บ้าง สติที่ภิกษุตั้งไว้ดีภายในว่า ‘เราจักถูกต้องธรรมที่เราไม่ได้ถูกต้อง
ด้วยวิมุตติ หรือจักกอนุเคราะห์ธรรมที่เราถูกต้องแล้วด้วยปัญญาในฐานะนั้น ๆ’ บ้าง
พรหมจรรย์มีสติเป็นอธิปไตย เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ข้อที่เรากล่าวว่า ‘เราประพฤติพรหมจรรย์มีสิกขาเป็นอานิสงส์
มีปัญญาเป็นยอด มีวิมุตติเป็นแก่น มีสติเป็นอธิปไตย’ เรากล่าวเพราะอาศัยเหตุนี้

สิกขานิสังสสูตรที่ ๓ จบ

๔. เสຍยาสูตร

ว่าด้วยการนอน

[๒๔๖] ภิกษุทั้งหลาย การนอน ๔ ประการนี้

การนอน ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. นอนอย่างคนตาย ^๑	๒. นอนอย่างคนบริโศคคาม
๓. นอนอย่างราชสีห์	๔. นอนอย่างตถาคต

นอนอย่างคนตาย เป็นอย่างไร

คือ ส่วนมากคนตายนอนหงาย นี้เรียกว่า นอนอย่างคนตาย

นอนอย่างคนบริโศคคาม เป็นอย่างไร

คือ ส่วนมากคนบริโศคคามยอมนอนตะแคงซ้าย นี้เรียกว่า นอนอย่างคน
บริโศคคาม

นอนอย่างราชสีห์ เป็นอย่างไร

คือ พญาราชสีห์ยอมสำเร็จการนอนตะแคงขวา ซ่อนเท้าเหลื่อมเท้า สอดหาง
เข้าในระหว่างโคนขา มันตื่นขึ้นยืดกายส่วนหน้าแล้วเหลียวดูกายส่วนหลัง ถ้ามัน
เห็นกายผิดปกติหรือไม่ปกติอย่างไรไป มันยอมเสียใจด้วยเหตุนั้น แต่ถ้าไม่เห็น
อะไรผิดปกติ มันยอมดีใจ นี้เรียกว่า นอนอย่างราชสีห์

เชิงอรรถ :

^๑ อีกประการหนึ่ง หมายถึงเปรต เพราะเปรตมีเนื้อและเลือดน้อย เกี่ยวพันกันด้วยโครงกระดูก จึงไม่อาจ
ที่จะนอนตะแคงได้ ดังนั้น จึงต้องนอนหงาย (อง.จตกก.อ. ๒/๒๔๖/๔๔๕)

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑาสก]

๕.อาปัตติภยวรรค ๖.ปัญญาวุตติสูตร

นอนอย่างตถาคต เป็นอย่างไร

คือ ตถาคตในธรรมวินัยนี้สังัดจากกาม ฯลฯ^๑ บรรลุจุดตถฌานที่ไม่มีทุกข์ไม่มี
สุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่ นี้เรียกว่า นอนอย่างตถาคต
ภิกษุทั้งหลาย การนอน ๔ ประการนี้แล

เสยยาสูตรที่ ๔ จบ

๕. ฎปารหสูตร

ว่าด้วยฎปารหบุคคล

[๒๔๗] ภิกษุทั้งหลาย ฎปารหบุคคล^๒ ๔ จำพวกนี้
ฎปารหบุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นฎปารหบุคคล
๒. พระปัจเจกพุทธเจ้า เป็นฎปารหบุคคล
๓. สาวกของพระตถาคต เป็นฎปารหบุคคล
๔. พระเจ้าจักรพรรดิ เป็นฎปารหบุคคล

ภิกษุทั้งหลาย ฎปารหบุคคล ๔ จำพวกนี้แล

ฎปารหสูตรที่ ๕ จบ

๖. ปัญญาวุตติสูตร

ว่าด้วยความเจริญด้วยปัญญา

[๒๔๘] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๔ ประการยอมเป็นไปเพื่อความเจริญด้วยปัญญา
ธรรม ๔ ประการ^๓ อะไรบ้าง คือ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๑๖๓ (อสุกสูตร) หน้า ๒๒๙ ในเล่มนี้

^๒ ฎปารหบุคคล หมายถึงผู้ควรแก่สอุป คือ หลังจากตายแล้วเป็นผู้ที่อนุชนควรเก็บส่วนที่เหลือไว้ในสอุป
เพื่อบูชา (อภ.จตกก.อ. ๒/๕๖/๕๘, ดู ที.ม. ๑๐/๒๐๖/๑๒๕)

^๓ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๑๑/๒๐๒

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑนาสก]
๕.อาปัตติภยวรรค ๘. ปฐมโวหารสูตร

๑. สัปปริสสังเสวะ (การคบหาสัตบุรุษ)
๒. สัทธัมมัสสวนะ (การฟังสัทธรรม)
๓. โยนิโสมนสิการ (การมนสิการโดยแยบคาย)
๔. ธัมมานุธัมมปฏิบัติ (การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม)
ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญด้วยปัญญา

ปัญญาขุทติสูตรที่ ๖ จบ

๗. พหุการสูตร

ว่าด้วยธรรมมีอุปการะมาก

[๒๔๙] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๔ ประการย่อมมีอุปการะมากแก่มนุษย์
ธรรม ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สัปปริสสังเสวะ
๒. สัทธัมมัสสวนะ
๓. โยนิโสมนสิการ
๔. ธัมมานุธัมมปฏิบัติ
ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมมีอุปการะมากแก่มนุษย์

พหุการสูตรที่ ๗ จบ

๘. ปฐมโวหารสูตร^๑

ว่าด้วยโวหาร สูตรที่ ๑

[๒๕๐] ภิกษุทั้งหลาย อนริยโวหาร^๒ ๔ ประการนี้
อนริยโวหาร ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้เห็นว่าได้เห็น
๒. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้ฟังว่าได้ฟัง
๓. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้ทราบว่าได้ทราบ
๔. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้รู้ว่าได้รู้
ภิกษุทั้งหลาย อนริยโวหาร ๔ ประการนี้แล

ปฐมโวหารสูตรที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ข้อ ๒๑๗ (ปฐมโวหารปถสูตร) หน้า ๓๓๕ และข้อ ๒๒๗ (ปฐมโวหารปถสูตร) หน้า ๓๔๑ ในเล่มนี้

^๒ อนริยโวหาร ในที่นี้หมายถึงถ้อยคำของเหล่าชนผู้ไม่ใช่พระอริยะ (อง.จดก.อ. ๒/๒๕๐/๔๔๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๓๖๘ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑาสก]

๕.อาปตติภยวรรค ๑๐.ตติยโฆหารสูตร

๙. ทุติยโฆหารสูตร^๑

ว่าด้วยโฆหาร สูตรที่ ๒

[๒๕๑] ภิกษุทั้งหลาย อริยโฆหาร ๔ ประการนี้

อริยโฆหาร ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้เห็นว่าไม่ได้เห็น
๒. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้ฟังว่าไม่ได้ฟัง
๓. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้ทราบว่าได้ทราบ
๔. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้รู้ว่าไม่ได้รู้

ภิกษุทั้งหลาย อริยโฆหาร ๔ ประการนี้แล

ทุติยโฆหารสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ตติยโฆหารสูตร^๒

ว่าด้วยโฆหาร สูตรที่ ๓

[๒๕๒] ภิกษุทั้งหลาย อนริยโฆหาร ๔ ประการนี้

อนริยโฆหาร ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. การกล่าวสิ่งที่ได้เห็นว่าไม่ได้เห็น
๒. การกล่าวสิ่งที่ได้ฟังว่าไม่ได้ฟัง
๓. การกล่าวสิ่งที่ได้ทราบว่าได้ทราบ
๔. การกล่าวสิ่งที่ได้รู้ว่าไม่ได้รู้

ภิกษุทั้งหลาย อนริยโฆหาร ๔ ประการนี้แล

ตติยโฆหารสูตรที่ ๑๐ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ข้อ ๒๑๗ (ปฐมโฆหารปถสูตร) หน้า ๓๓๕ และข้อ ๒๒๗ (ปฐมโฆหารปถสูตร) หน้า ๓๔๒ ในเล่มนี้

^๒ ดู ข้อ ๒๑๘ (ทุติยโฆหารปถสูตร) หน้า ๓๓๖ และข้อ ๒๒๘ (ทุติยโฆหารปถสูตร) หน้า ๓๔๒ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปัลลวมปิณฑนาสก]

๕.อาปัดติภยวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๑๑. จตตถโวหารสูตร^๑

ว่าด้วยโวหาร สูตรที่ ๔

[๒๕๓] ภิกษุทั้งหลาย อริยโวหาร ๔ ประการนี้

อริยโวหาร ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. การกล่าวสิ่งที่ได้เห็นว่าได้เห็น
๒. การกล่าวสิ่งที่ได้ฟังว่าได้ฟัง
๓. การกล่าวสิ่งที่ได้ทราบว่าได้ทราบ
๔. การกล่าวสิ่งที่ได้รู้ว่าได้รู้

ภิกษุทั้งหลาย อริยโวหาร ๔ ประการนี้แล

จตตถโวหารที่ ๑๑ จบ

อาปัดติภยวรรคที่ ๕ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สังฆเภทกสูตร	๒. อาปัดติภยสูตร
๓. สิกขานิสังสสูตร	๔. เสยยาสูตร
๕. ฎปารหสูตร	๖. ปัญญาขุทธิสูตร
๗. พหุการสูตร	๘. ปฐมโวหารสูตร
๙. ทุตติยโวหารสูตร	๑๐. ตุตติยโวหารสูตร
๑๑. จตตถโวหารสูตร	

ปัญจปิณฑนาสก จบบริบูรณ์

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ข้อ ๒๑๘ (ทุตติยโวหารปถสูตร) หน้า ๓๓๖ และข้อ ๒๒๘ (ทุตติยโวหารปถสูตร) หน้า ๓๔๒ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๓๗๐ }

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑนาสก]

๖.อภิญาวารค ๑.อภิญาสูตร

๖. อภิญาวารค

หมวดว่าด้วยธรรมที่รู้ยิ่ง

๑. อภิญาสูตร

ว่าด้วยธรรมที่รู้ยิ่ง

[๒๕๔] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๔ ประการนี้

ธรรม ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ธรรมที่บุคคลรู้ยิ่งแล้วควรกำหนดรู้ก็มี
๒. ธรรมที่บุคคลรู้ยิ่งแล้วควรละก็มี
๓. ธรรมที่บุคคลรู้ยิ่งแล้วควรให้เจริญก็มี
๔. ธรรมที่บุคคลรู้ยิ่งแล้วควรทำให้แจ้งก็มี

ธรรมที่บุคคลรู้ยิ่งแล้วควรกำหนดรู้ เป็นอย่างไร

คือ อุปาทานขันธ ๕ นี้เรียกว่า ธรรมที่บุคคลรู้ยิ่งแล้วควรกำหนดรู้

ธรรมที่บุคคลรู้ยิ่งแล้วควรละ เป็นอย่างไร

คือ อวิชชาและภวตัณหา นี้เรียกว่า ธรรมที่บุคคลรู้ยิ่งแล้วควรละ

ธรรมที่บุคคลรู้ยิ่งแล้วควรให้เจริญ เป็นอย่างไร

คือ สมณะและวิปัสสนา^๑ นี้เรียกว่า ธรรมที่บุคคลรู้ยิ่งแล้วควรให้เจริญ

ธรรมที่บุคคลรู้ยิ่งแล้วควรทำให้แจ้ง เป็นอย่างไร

คือ วิชชาและวิมุตติ นี้เรียกว่า ธรรมที่บุคคลรู้ยิ่งแล้วควรทำให้แจ้ง

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๔ ประการนี้แล

อภิญาสูตรที่ ๔ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงเอกัคคตาจิตและสังขารปริคคหวิปัสสนาญาณ ปัญญาเห็นแจ้งการกำหนดสังขารว่า ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา (อง.จตกก.อ. ๒/๒๕๔/๔๔๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๓๗๑ }

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑาสก]

๖.อภิญาวรรค ๒. ปรีเยสนาสุต

๒. ปรีเยสนาสุต

ว่าด้วยการแสวงหา

[๒๕๕] ภิกษุทั้งหลาย อนริยปรีเยสนา^๑ ๔ ประการนี้

อนริยปรีเยสนา ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

บุคคลบางคนในโลกนี้

๑. ตนเองเป็นผู้มีความแก่เป็นธรรมดา ย่อมแสวงหาแต่สิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา
๒. ตนเองเป็นผู้มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ย่อมแสวงหาแต่สิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา
๓. ตนเองเป็นผู้มีความตายเป็นธรรมดา ย่อมแสวงหาแต่สิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดา
๔. ตนเองเป็นผู้มีความเศร้าหมองเป็นธรรมดา ย่อมแสวงหาแต่สิ่งที่มีความเศร้าหมองเป็นธรรมดา

ภิกษุทั้งหลาย อนริยปรีเยสนา ๔ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย อริยปรีเยสนา ๔ ประการนี้

อริยปรีเยสนา ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

บุคคลบางคนในโลกนี้

๑. ตนเองเป็นผู้มีความแก่เป็นธรรมดา รู้โทษในสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาแล้ว ย่อมแสวงหานิพพานอันไม่มีความแก่ซึ่งเป็นแดนเกษมจากโยคะที่ยอดเยี่ยม
๒. ตนเองเป็นผู้มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา รู้โทษในสิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดาแล้ว ย่อมแสวงหานิพพานอันไม่มีความเจ็บไข้ซึ่งเป็นแดนเกษมจากโยคะที่ยอดเยี่ยม

เชิงอรรถ :

^๑ อนริยปรีเยสนา หมายถึงการแสวงหาของเหล่าชนผู้ไม่ใช่พระอริยะ (อภ.จตกก.อ. ๒/๒๕๕/๔๔๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๓๗๒ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑาสก]

๖.อภิญญาวรรค ๔.มาลงกยปุตตสูตร

๓. ตนเองเป็นผู้มีความตายเป็นธรรมดา รู้โทษในสิ่งที่มีความตาย
เป็นธรรมดาแล้วย่อมแสวงหาหนีพพานอันไม่มีความตายซึ่งเป็นแดน
เกษมจากโยคะที่ยอดเยี่ยม

๔. ตนเองเป็นผู้มีความเศร้าหมองเป็นธรรมดา รู้โทษในสิ่งที่มีความ
เศร้าหมองเป็นธรรมดาแล้วย่อมแสวงหาหนีพพานอันไม่มีความ
เศร้าหมองซึ่งเป็นแดนเกษมจากโยคะที่ยอดเยี่ยม

ภิกษุทั้งหลาย อริยปริเยสนา ๔ ประการนี้แล

ปริเยสนาสูตรที่ ๒ จบ

๓. สังคหัตถสูตร

ว่าด้วยสังคหัตถ

[๒๕๖] ภิกษุทั้งหลาย สังคหัตถ (ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว) ๔ ประการนี้
สังคหัตถ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ทาน (การให้)
๒. เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก)
๓. อัถถจริยา (การประพฤติประโยชน์)
๔. สมานัตตดา (การวางตนสม่ำเสมอ)

ภิกษุทั้งหลาย สังคหัตถ ๔ ประการนี้แล

สังคหัตถสูตรที่ ๓ จบ

๔. มาลงกยปุตตสูตร

ว่าด้วยพระมาลงกยบุตร

[๒๕๗] ครั้งนั้นแล ท่านพระมาลงกยบุตรเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดง
ธรรมโดยย่อแก่ข้าพระองค์ ซึ่งข้าพระองค์ได้ฟังแล้วพึงหลีกเลี่ยงไปอยู่ผู้เดียว ไม่
ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่เถิด”

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑนาสก]

๖.อภิญญาวรรค ๔.มาลงกยบุตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "มาลงกยบุตร บัดนี้เราจะกล่าวกับพวกภิกษุหนุ่ม
อย่างไร ในเมื่อเธอเป็นคนแก่เฒ่า เป็นผู้ใหญ่ ขอพึงโอวาทของตถาคตโดยย่อ"

พระมาลงกยบุตรกราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาค
โปรดแสดงธรรมโดยย่อแก่ข้าพระองค์ ขอพระสุดโปรดแสดงธรรมโดยย่อ ข้า
พระองค์จะพึงรู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งพระภาสิตของพระผู้มีพระภาคได้บ้าง ข้าพระองค์
จะพึงเป็นทายาทแห่งพระภาสิตของพระผู้มีพระภาคได้บ้าง"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "มาลงกยบุตร มีเหตุเกิดแห่งตัณหา ๔ ประการนี้
ที่ตัณหาเมื่อจะเกิดแก่ภิกษุยอมเกิดขึ้นได้

มีเหตุเกิดแห่งตัณหา ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตัณหาเมื่อจะเกิดแก่ภิกษุยอมเกิดเพราะจิวรเป็นเหตุ
๒. ตัณหาเมื่อจะเกิดแก่ภิกษุยอมเกิดเพราะบิณฑบาตเป็นเหตุ
๓. ตัณหาเมื่อจะเกิดแก่ภิกษุยอมเกิดเพราะเสนาสนะเป็นเหตุ
๔. ตัณหาเมื่อจะเกิดแก่ภิกษุยอมเกิดเพราะปัจจัยที่ดีและดีกว่า^๑

มาลงกยบุตร มีเหตุเกิดแห่งตัณหา ๔ ประการนี้แล ที่ตัณหาเมื่อจะเกิดแก่
ภิกษุยอมเกิดขึ้นได้

เมื่อใดแล ภิกษุละตัณหาได้เด็ดขาดแล้ว ตัตตากรถอนโคนเหมือนต้นตาลที่ถูก
ตัดตากรถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ ภิกษุนี้
เรียกว่า ตัดตัณหาได้แล้ว ถอนสังโยชน์ได้แล้ว ทำที่สุดแห่งทุกข^๒ได้แล้ว เพราะละ
มานะได้โดยชอบ"

ลำดับนั้นแล ท่านพระมาลงกยบุตรอันพระผู้มีพระภาคทรงสอนด้วยโอวาท
นี้แล้วลุกจากอาสนะ ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณแล้วจากไป
ต่อมา ท่านพระมาลงกยบุตรหลีกออกไป อยู่ผู้เดียว ไม่ประมาท^๒ มีความเพียร

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ข้อ ๙ (ต้นหุปบาทสูตร) หน้า ๑๕ ในเล่มนี้ (ดู ที.ปา. ๑๑/๓๑๑/๒๐๔)

^๒ ไม่ประมาท ในที่นี้หมายถึงไม่ละสติในกัมมัฏฐาน (ม.ม.อ. ๒/๘๒/๘๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑาสก]

๖.อภิญญาวรรค ๕.กุลสูตร

อุทิสกายและใจอยู่ ไม่นานนักก็ทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์ยอดเยี่ยมอันเป็นที่สุดแห่ง
พรหมจรรย์ที่เหล่ากุลบุตรผู้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการด้วยปัญญา
อันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน รู้ชัดว่า "ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำ
กิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป" จึงเป็นอันว่าท่าน
พระมาลงกยบุตรได้เป็นพระอรหันต์องค์หนึ่งในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย

มาลงกยบุตรสูตรที่ ๔ จบ

๕. กุลสูตร

ว่าด้วยตระกูล

[๒๕๘] ภิกษุทั้งหลาย ตระกูลใดตระกูลหนึ่งถึงความเป็นใหญ่ในโภคทรัพย์แล้ว
ย่อมดำรงอยู่ได้ไม่นานเพราะเหตุ ๔ ประการ หรือเหตุใดเหตุหนึ่งบรรดาเหตุ ๔
ประการนั้น

เหตุ ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ไม่แสวงหาพัสดุที่หายไป
๒. ไม่ซ่อมแซมพัสดุที่เก่าคร่ำคร่า
๓. ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค
๔. ตั้งสตรีหรือบุรุษทุศีลให้เป็นใหญ่ในเรือน

ภิกษุทั้งหลาย ตระกูลใดตระกูลหนึ่งถึงความเป็นใหญ่ในโภคทรัพย์แล้วย่อม
ดำรงอยู่ได้ไม่นานเพราะเหตุ ๔ ประการนี้ หรือเหตุใดเหตุหนึ่งบรรดาเหตุ ๔
ประการนั้น

ภิกษุทั้งหลาย ตระกูลใดตระกูลหนึ่งถึงความเป็นใหญ่ในโภคทรัพย์แล้วย่อม
ดำรงอยู่ได้นานเพราะเหตุ ๔ ประการ หรือเหตุใดเหตุหนึ่งบรรดาเหตุ ๔ ประการนั้น

เหตุ ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

เชิงอรรถ :

- ๑ ประโยชน์ยอดเยี่ยม ในที่นี้หมายถึงอรหัตตผล หรืออริยผลอันเป็นที่สุดแห่งมคคพรหมจรรย์ (อง.ทุก.อ.
๒/๕/๗, ม.ม.อ. ๒/๘๒/๘๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑนาสก]

๖.อภิญาวรรค ๖. ปฐมอาขานียสูตร

๑. แสวงหาผัสสะที่หายไป
๒. ช่อมแซมผัสสะที่เก่าคร่ำคร่า
๓. รู้จักประมาณในการบริโภค
๔. ตั้งสติหรือบุรุษผู้มีศีลให้เป็นใหญ่ในเรือน

ภิกษุทั้งหลาย ตระกูลใดตระกูลหนึ่งถึงความเป็นใหญ่ในโภคทรัพย์แล้วยอมดำรงอยู่ได้นานเพราะเหตุ ๔ ประการนั้น หรือเหตุใดเหตุหนึ่งบรรดาเหตุ ๔ ประการนั้น

กถุสูตรที่ ๕ จบ

๖. ปฐมอาขานียสูตร

ว่าด้วยองค์ประกอบของม้าอาชาไนย สูตรที่ ๑

[๒๕๙] ภิกษุทั้งหลาย ม้าอาชาไนยพันธุ์ดีของพระราชาที่ประกอบด้วยองค์ ๔ ประการยอมเป็นม้าควรถแก่พระราชา ควรเป็นม้านั้น นับว่าเป็นราชพาหนะโดยแท้ องค์ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

ม้าอาชาไนยพันธุ์ดีของพระราชาในโลกนี้

๑. สมบูรณ์ด้วยวรรณะ	๒. สมบูรณ์ด้วยกำลัง
๓. สมบูรณ์ด้วยเขาวัว (ฝีเท้า)	๔. สมบูรณ์ด้วยทรวดทรง

ภิกษุทั้งหลาย ม้าอาชาไนยพันธุ์ดีของพระราชาที่ประกอบด้วยองค์ ๔ ประการนี้แลยอมเป็นม้าควรถแก่พระราชา ควรเป็นม้านั้น นับว่าเป็นราชพาหนะโดยแท้ ฉะนั้นใด

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการก็ฉะนั้นนั้นเหมือนกันยอมเป็นผู้ควรถแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ^๑ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. สมบูรณ์ด้วยวรรณะ	๒. สมบูรณ์ด้วยกำลัง
๓. สมบูรณ์ด้วยเขาวัว	๔. สมบูรณ์ด้วยทรวดทรง

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเดิมในข้อ ๓๔ (อัคคัปปสาทสูตร) หน้า ๕๔ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๕. ปัลลวมปัลลณาสก]

๖. อภิญาวรรค ๗. ทุตยอาขานียสูตร

ภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยวรรณะ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้มีศีล ฯลฯ^๑ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย

ภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยวรรณะ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยกำลัง เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ปรารถนาความเพียรอยู่เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิด มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย

ภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยกำลัง เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยเขาว เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา' ภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยเขาว เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยทรวดทรง เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ได้จิวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจจัย-เภสัชชบรวิหาร ภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยทรวดทรง เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมเป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นนानุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ปัลลมหาขานียสูตรที่ ๖ จบ

๗. ทุตยอาขานียสูตร

ว่าด้วยองค์ประกอบของม้าอาชาไนย สูตรที่ ๒

[๒๖๐] ภิกษุทั้งหลาย ม้าอาชาไนยพันธุ์ดีของพระราชาที่ประกอบด้วยองค์ ๔ ประการย่อมเป็นม้าควรแก่พระราชา ควรเป็นม้านับว่าเป็นราชพาหนะโดยแท้

องค์ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

ม้าอาชาไนยพันธุ์ดีของพระราชาในโลกนี้

๑. สมบูรณ์ด้วยวรรณะ

๒. สมบูรณ์ด้วยกำลัง

๓. สมบูรณ์ด้วยเขาว

๔. สมบูรณ์ด้วยทรวดทรง

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๓๗ (อภิธานียสูตร) หน้า ๖๐ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า : ๓๗๗ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๕. บัฏจมปิณฑาสก]

๖. อภิญาวารรค ๗. ทุตติอาชานียสูตร

ภิกษุทั้งหลาย มาอาชานียพันธิตฺถิของพระราชาที่ประกอบด้วยองค์ ๔ ประการ
นี้แลย่อมเป็นมาควรแก่พระราชา ควรเป็นมาตฺถน นับว่าเป็นราชพาหนะโดยแท้ จันใด

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการก็จันนั้นเหมือนกันย่อม
เป็นผู้ควรแก่ของที่เขาंनाมาถวาย ฯลฯ^๑ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. สมบูรณ์ด้วยวรรณะ

๒. สมบูรณ์ด้วยกำลัง

๓. สมบูรณ์ด้วยเขาว

๔. สมบูรณ์ด้วยทรวดทรง

ภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยวรรณะ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้มีศีล ฯลฯ^๒ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย
ภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยวรรณะ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยกำลัง เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ปรารถนาความเพียรอยู่เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศล
ธรรมเกิด มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย
ภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยกำลัง เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยเขาว เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ทำให้แจ่มเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะเพราะ
อาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน ภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยเขาว เป็น
อย่างนี้แล

ภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยทรวดทรง เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ได้จิวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจจัย
เภสัชชบรិขาร ภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยทรวดทรง เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมเป็นผู้ควรแก่
ของที่เขาंनाมาถวาย ฯลฯ^๒ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ทุตติอาชานียสูตรที่ ๗ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๓๔ (อัคคัปปสาทสูตร) หน้า ๕๔ ในเล่มนี้

^๒ ดูข้อความเต็มในข้อ ๓๗ (อปริหานียสูตร) หน้า ๖๐ ในเล่มนี้

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑาสก]
๗.กัมมปถวรรค ๙.อรัญญสูตร

๘. พลสูตร

ว่าด้วยพละ

[๒๖๑] ภิกษุทั้งหลาย พละ ๔ ประการนี้

พละ ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. วิริยพละ
๒. สติพละ
๓. สมาธิพละ
๔. ปัญญาพละ

ภิกษุทั้งหลาย พละ ๔ ประการนี้แล

พลสูตรที่ ๘ จบ

๙. อรัญญสูตร

ว่าด้วยธรรมของภิกษุผู้ควรอยู่ป่าและไม่ควรอยู่ป่า

[๒๖๒] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ ไม่ควรอาศัย
เสนาสนะอันเจียมสงัด คือ ป่าโปร่งและป่าทึบ^๑

ธรรม ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ ภิกษุ

๑. ประกอบด้วยกามวิตก (ความตรึกในทางกาม)
๒. ประกอบด้วยพยาบาทวิตก (ความตรึกในทางพยาบาท)
๓. ประกอบด้วยวิหิงสาวิตก (ความตรึกในทางเบียดเบียน)
๔. มีปัญญาทรม โง่เขลา เป็นคนเซอะ^๒

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แล ไม่ควรอาศัย
เสนาสนะอันเจียมสงัด คือ ป่าโปร่งและป่าทึบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๒ และที่ ๓ ข้อ ๑๓๘ (นิกกัณฐสูตร) หน้า ๒๐๖ ในเล่มนี้

^๒ เป็นคนเซอะ แปลมาจากบาลีว่า "เอพฺมุโค" อรรถกถาใช้คำว่า "ปคฺขริตฺเตพฺมุโค" หมายถึงเป็นใบมี
น้ำลายไหล (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๑๒/๔๘) แต่ในฎีกากอธธาน์ปีที่ปีกา อธิบายว่า หมายถึงผู้ไม่ฉลาดพูด
และไม่ฉลาดฟัง (วัดสุโขทัย อภิลักขณ์, วจน สวเน จ อภิลักขณ์) และแยกอธิบายอีกว่า เอโพ หมายถึง
พริโ (คนหูหนวก) มุโค หมายถึง อวจน (พูดไม่ได้) หรือหมายถึง คนโง่เขลา (สเรฐี เอพฺมุโค)
(อภิธา.ฎีกา คธา ๗๓๔)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๓๗๙ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปัฐจมนิพนธนาสก]

๗.กัมมปถวรรค ๑๐. กัมมสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ ควรอาศัยเสนาสนะอันเจียมสงัด คือ ป่าโปร่งและป่าทึบ

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ ภิกษุ

๑. ประกอบด้วยเนกขัมมวิตก (ความตรึกปลอดจากกาม)
๒. ประกอบด้วยอพยบาทวิตก (ความตรึกปลอดจากพยาบาท)
๓. ประกอบด้วยอวิหิงสาวิตก (ความตรึกปลอดจากการเบียดเบียน)
๔. มีปัญญา ไม่โง่งเงลา ไม่เป็นคนเซอะ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แล ควรอาศัยเสนาสนะอันเจียมสงัดคือป่าโปร่งและป่าทึบ

อรัญญสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. กัมมสูตร

ว่าด้วยกรรมและทิวฐิที่มีโทษ

[๒๖๓] ภิกษุทั้งหลาย คนพาลผู้ไม่เจียมแหลม เป็นอสังตบุรุษ ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการยอมบริหารตนให้ถูกกำจัด ถูกทำลาย มีความเสียหาย ถูกผู้รู้ดีเตือนและประสพสิ่งที่มีโทษเป็นอันมาก

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กายกรรมที่มีโทษ	๒. วาจกรรมที่มีโทษ
๓. มโนกรรมที่มีโทษ	๔. ทิวฐิที่มีโทษ

ภิกษุทั้งหลาย คนพาลผู้ไม่เจียมแหลม เป็นอสังตบุรุษ ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลยอมบริหารตนให้ถูกกำจัด ถูกทำลาย มีความเสียหาย ถูกผู้รู้ดีเตือนและประสพสิ่งที่มีโทษเป็นอันมาก

ภิกษุทั้งหลาย บัณฑิตผู้เจียมแหลม เป็นสังตบุรุษ ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการยอมบริหารตนไม่ให้ถูกกำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย ไม่มีความเสียหาย ไม่ถูกผู้รู้ดีเตือนและประสพโทษเป็นอันมาก

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑาสก]
๗.กัมมปถวรรค ๑.ปาณาติปาตีสสูตร

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กายกรรมที่ไม่มีโทษ	๒. วาจกรรมที่ไม่มีโทษ
๓. มโนกรรมที่ไม่มีโทษ	๔. ทิฏฐิที่ไม่มีโทษ

ภิกษุทั้งหลาย บัณฑิตผู้เจียมแหลม เป็นสัตบุรุษ ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมบริหารตนไม่ให้ถูกกำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย ไม่มีความเสียหาย ไม่ถูกผู้รู้ดีเตียนและย่อมประสพบุญเป็นอันมาก

กัมมสูตรที่ ๑๐ จบ

อภิญญาวรรคที่ ๖ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อภิญญาสูตร	๒. ปรีเยสนาสูตร
๓. สังคหัตถสูตร	๔. มาลงกยปุตตสูตร
๕. กุลสูตร	๖. ปฐมอาขานียสูตร
๗. ทุตติยาขานียสูตร	๘. พลสูตร
๙. อรัญญสูตร	๑๐. กัมมสูตร

๗. กัมมปถวรรค

หมวดว่าด้วยกรรมบถ

๑. ปาณาติปาตีสสูตร

ว่าด้วยผู้ฆ่าสัตว์และผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์

[๒๖๔] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้ฆ่าสัตว์	๒. ชักชวนผู้อื่นให้ฆ่าสัตว์
๓. เป็นผู้พอใจในการฆ่าสัตว์	๔. กล่าวสรรเสริญการฆ่าสัตว์

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑนาสก]

๗.กัมมปถวรรค ๒. อทินนาทายีสุต

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยกรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยกรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

กรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์
๒. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์
๓. เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์
๔. กล่าวสรรเสริญการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยกรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ปาณาติปาตีสุตที่ ๑ จบ

๒. อทินนาทายีสุต

ว่าด้วยผู้ลักทรัพย์และผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์

[๒๖๕] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยกรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

กรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้ลักทรัพย์	๒. ชักชวนผู้อื่นให้ลักทรัพย์
๓. เป็นผู้พอใจการลักทรัพย์	๔. กล่าวสรรเสริญการลักทรัพย์

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยกรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยกรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑาสก]
 ๗.กัมมปถวรรค ๓.มิจจาจารย์สูตร

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์
๒. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการลักทรัพย์
๓. เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการลักทรัพย์
๔. กล่าวสรรเสริญการงดเว้นจากการลักทรัพย์

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ใน
 สวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

อหินนทหายีสสูตรที่ ๒ จบ

๓. มิจจาจารย์สูตร

ว่าด้วยผู้ประพฤติผิดในกามและผู้เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม

[๒๖๖] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ใน
 นรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้ประพฤติผิดในกาม
๒. ชักชวนผู้อื่นให้ประพฤติผิดในกาม
๓. เป็นผู้พอใจการประพฤติผิดในกาม
๔. กล่าวสรรเสริญการประพฤติผิดในกาม

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในนรก
 เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์
 เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม
๒. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม
๓. เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม
๔. กล่าวสรรเสริญการงดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปัสสัมปิณฑาสก]

๗.กัมมปถวรรค ๕. ปิสุณวาจาสูตร

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยกรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ใน
สวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

มิจจาจารีสูตรที่ ๓ จบ

๔. มุสาวาทิสสูตร

ว่าด้วยผู้พูดเท็จและผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ

[๒๖๗] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยกรรม ๔ ประการยอมดำรงอยู่ใน
นรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

กรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้พูดเท็จ	๒. ชักชวนผู้อื่นให้พูดเท็จ
๓. เป็นผู้พอใจการพูดเท็จ	๔. กล่าวสรรเสริญการพูดเท็จ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยกรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในนรก
เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยกรรม ๔ ประการยอมดำรงอยู่ในสวรรค์
เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

กรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ
๒. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการพูดเท็จ
๓. เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการพูดเท็จ
๔. กล่าวสรรเสริญการงดเว้นจากการพูดเท็จ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยกรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ใน
สวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

มุสาวาทิสสูตรที่ ๔ จบ

๕. ปิสุณวาจาสูตร

ว่าด้วยผู้พูดส่อเสียดและผู้เว้นขาดจากการพูดส่อเสียด

[๒๖๘] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยกรรม ๔ ประการยอมดำรงอยู่ใน
นรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑาสก]

๗.กัมมปถวรรค ๖.พรุสวาจาสูตร

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้พูดส่อเสียด	๒. ชักชวนผู้อื่นให้พูดส่อเสียด
๓. เป็นผู้พอใจการพูดส่อเสียด	๔. กล่าวสรรเสริญการพูดส่อเสียด

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดส่อเสียด
๒. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการพูดส่อเสียด
๓. เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการพูดส่อเสียด
๔. กล่าวสรรเสริญการงดเว้นจากการพูดส่อเสียด

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ปิสุณวาจาสูตรที่ ๕ จบ

๖. พรุสวาจาสูตร

ว่าด้วยผู้พูดคำหยาบและผู้เว้นขาดจากการพูดคำหยาบ

[๒๖๙] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้พูดคำหยาบ	๒. ชักชวนผู้อื่นให้พูดคำหยาบ
๓. เป็นผู้พอใจการพูดคำหยาบ	๔. กล่าวสรรเสริญการพูดคำหยาบ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑาสก]

๗.กัมมปถวรรค ๗. สัมผัสปลापสูตร

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดคำหยาบ
๒. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการพูดคำหยาบ
๓. เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการพูดคำหยาบ
๔. กล่าวสรรเสริญการงดเว้นจากการพูดคำหยาบ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

พรสวาจาสูตรที่ ๖ จบ

๗. สัมผัสปลापสูตร

ว่าด้วยผู้พูดเพื่อเจ้าและผู้เว้นขาดจากการพูดเพื่อเจ้า

[๒๗๐] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการยอมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้พูดเพื่อเจ้า
๒. ชักชวนผู้อื่นให้พูดเพื่อเจ้า
๓. เป็นผู้พอใจการพูดเพื่อเจ้า
๔. กล่าวสรรเสริญการพูดเพื่อเจ้า

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการยอมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเพื่อเจ้า
๒. ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการพูดเพื่อเจ้า
๓. เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการพูดเพื่อเจ้า
๔. กล่าวสรรเสริญการงดเว้นจากการพูดเพื่อเจ้า

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

สัมผัสปลापสูตรที่ ๗ จบ

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตริกาย จดกกนิบาต [๕. ปัลลวมปัลลณาสก]

๗. กัมมปถวรรค ๙. พยาบันนจิตตสูตร

๘. อภิขณาสสูตร

ว่าด้วยผู้ฟังเสียงอยากได้ของเขาและผู้ไม่ฟังเสียงอยากได้ของเขา

[๒๗๑] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้ฟังเสียงอยากได้ของเขา
๒. ชักชวนผู้อื่นให้ฟังเสียงอยากได้ของเขา
๓. เป็นผู้พอใจความฟังเสียงอยากได้ของเขา
๔. กล่าวสรรเสริญความฟังเสียงอยากได้ของเขา

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้ไม่ฟังเสียงอยากได้ของเขา
๒. ชักชวนผู้อื่นให้ไม่ฟังเสียงอยากได้ของเขา
๓. เป็นผู้พอใจความไม่ฟังเสียงอยากได้ของเขา
๔. กล่าวสรรเสริญความไม่ฟังเสียงอยากได้ของเขา

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

อภิขณาสสูตรที่ ๘ จบ

๙. พยาบันนจิตตสูตร

ว่าด้วยผู้มีจิตพยายบาทและผู้มีจิตไม่พยายบาท

[๒๗๒] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จดกกนิบาต [๕. ปัสสัมมปัญญาสูตร]

๗. กัมมปถวรรค ๑๐. มิจฉาทิฏฐิสสูตร

ธรรม ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้มีจิตพยาบาท
๒. ชักชวนผู้อื่นให้มีจิตพยาบาท
๓. เป็นผู้พอใจความมีจิตพยาบาท
๔. กล่าวสรรเสริญความมีจิตพยาบาท

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นผู้มีจิตไม่พยาบาท
๒. ชักชวนผู้อื่นให้มีจิตไม่พยาบาท
๓. เป็นผู้พอใจความมีจิตไม่พยาบาท
๔. กล่าวสรรเสริญความมีจิตไม่พยาบาท

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

พยานนจิตตสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. มิจฉาทิฏฐิสสูตร

ว่าด้วยผู้เป็นมิจฉาทิฏฐิและผู้เป็นสัมมาทิฏฐิ

[๒๗๓] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นมิจฉาทิฏฐิ
๒. ชักชวนผู้อื่นให้เป็นมิจฉาทิฏฐิ
๓. เป็นผู้พอใจความเป็นมิจฉาทิฏฐิ
๔. กล่าวสรรเสริญความเป็นมิจฉาทิฏฐิ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จดกกนิบาต [๕. บัณฑิตยัมปิณณาสก]

๘. รากเปยยาล ๑. สติปัญญาสูตร

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ในรก
เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์
เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตนเองเป็นสัมมาทิฐิ
๒. ชักชวนผู้อื่นให้เป็นสัมมาทิฐิ
๓. เป็นผู้พอใจความเป็นสัมมาทิฐิ
๔. กล่าวสรรเสริญความเป็นสัมมาทิฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แลย่อมดำรงอยู่ใน
สวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

มัจฉาทิฐิสสูตรที่ ๑๐ จบ

กัมมปถวรรคที่ ๗ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปาณาติปาตีสสูตร	๒. อทินนาทายีสสูตร
๓. มัจฉาจารย์สูตร	๔. มุสาวาทีสสูตร
๕. ปิสุณวาจาสูตร	๖. ผรุสวาจาสูตร
๗. สัมผัสปลापสูตร	๘. อภิขณาลสูตร
๙. พยาบันนจิตตสูตร	๑๐. มัจฉาทิฐิสสูตร

๘. รากเปยยาล

๑. สติปัญญาสูตร

ว่าด้วยการเจริญสติปัญญาเพื่อรู้ยิ่งรากะ

[๒๗๔] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๔ ประการ
เพื่อรู้ยิ่งรากะ (ความกำหนัด)

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑาสก]

๘.ราคาเปยยาล ๒. สัมมปปธานสูตร

ธรรม ๔ ประการ^๑ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ

กำจัดอกุศลและโทมนัสในโลกได้

๒. พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาอยู่ ...

๓. พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ ...

๔. พิจารณาเห็นธรรมในธรรมอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ

กำจัดอกุศลและโทมนัสในโลกได้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๔ ประการนี้เพื่อรู้ยิ่งราคา

สติปฏิฐานสูตรที่ ๑ จบ

๒. สัมมปปธานสูตร

ว่าด้วยการเจริญสัมมปปธานเพื่อรู้ยิ่งราคา

[๒๗๕] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๔ ประการเพื่อรู้ยิ่งราคา

ธรรม ๔ ประการ^๒ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. สร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ปรคองจิต มุ่งมั่น
เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น

๒. สร้างฉันทะ... เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

๓. สร้างฉันทะ... เพื่อทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น

๔. สร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ปรคองจิต มุ่งมั่น
เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิญโญภาพ ไพบูลย์ เจริญ
เต็มทีแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๔ ประการนี้เพื่อรู้ยิ่งราคา

สัมมปปธานสูตรที่ ๒ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ที.ปา. ๑๑/๓๐๖/๑๙๗-๑๙๘

^๒ ที.ปา. ๑๑/๓๐๖/๑๙๘

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๑ หน้า :๓๙๐ }

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑาสกั]
๘.ราคาเปยยาล ๔-๓๐.ปริญาทิสุต

๓. อธิปาทสูตร

ว่าด้วยการเจริญอิทธิบาทเพื่อรู้ยิ่งราคา

[๒๗๖] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๔ ประการเพื่อรู้ยิ่งราคา
ธรรม ๔ ประการ^๑ ะไรบ้าง คือ
ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิด
จากฉันทะและความเพียรสร้างสรรค์)
๒. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิด
จากวิริยะและความเพียรสร้างสรรค์)
๓. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิด
จากจิตตะและความเพียรสร้างสรรค์)
๔. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่
เกิดจากวิมังสาและความเพียรสร้างสรรค์)

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๔ ประการนี้เพื่อรู้ยิ่งราคา

อิทธิปาทสูตรที่ ๓ จบ

๔-๓๐. ปริญาทิสุต

ว่าด้วยการเจริญธรรมเพื่อกำหนดรู้ราคาเป็นต้น

[๒๗๗ - ๓๐๓] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๔ ประการเพื่อกำหนด
รู้ราคา

- ... เพื่อความสิ้นราคา
- ... เพื่อละราคา
- ... เพื่อความสิ้นไปแห่งราคา
- ... เพื่อความเสื่อมไปแห่งราคา
- ... เพื่อความคลายไปแห่งราคา

เชิงอรรถ :

^๑ ที.ปา. ๑๑/๓๐๖/๑๙๘

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต [๕.ปฐมปิณฑาสกั]
 ๘.ราคาเปยยาล ๓๑-๕๑๐. โทสอภิญญาทีสูตร

... เพื่อความดับไปแห่งราคะ
 ... เพื่อความสละราคะ
 ... เพื่อความสละคีนราคะ ...
 ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๔ ประการนี้เพื่อความสละคีนราคะ ฯลฯ

ปริญาญาทีสูตรที่ ๔-๓๐ จบ

๓๑-๕๑๐. โทสอภิญญาทีสูตร ว่าด้วยการเจริญธรรมเพื่อรู้อย่างโทสะเป็นต้น

[๓๐๔ - ๓๘๓] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๔ ประการนี้เพื่อรู้อย่างโทสะ
 (ความคิดประทุษร้าย)

... เพื่อกำหนดรู้โทสะ
 ... เพื่อความสิ้นโทสะ
 ... เพื่อละโทสะ
 ... เพื่อความสิ้นไปแห่งโทสะ
 ... เพื่อความเสื่อมไปแห่งโทสะ
 ... เพื่อความคลายไปแห่งโทสะ
 ... เพื่อความดับไปแห่งโทสะ
 ... เพื่อความสละโทสะ
 ... เพื่อความสละคีนโทสะ ... โมหะ (ความหลง) ... โกรธ (ความโกรธ) ... อุปนาหะ
 (ความผูกโกรธ) ... มักขะ (ความลบหลู่คุณท่าน) ... ปลาสะ (ความดีเสมอ) ... อีสสา
 (ความริษยา) ... มัจฉริยะ (ความตระหนี่) ... มายา (มารยา) ... สาถยยะ (ความ
 โอ้อวด) ... ถัมภะ (ความหัวดี) ... สारัมภะ (ความแข่งดี) ... มานะ (ความถือตัว)
 ... อติมานะ (ความดูหมิ่น) ... มทะ (ความมัวเมา) ... ปมาทะ (ความประมาท) ...
 ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๔ ประการนี้เพื่อความสละคีนปมาทะ

โทสอภิญญาทีสูตร ๓๑-๕๑๐ จบ ราคาเปยยาล จบ

จตกกนิบาต จบ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๑ สุตตันตปิฎกที่ ๑๓ อังคตตรนิกาย จตกกนิบาต จบ

คำอนุโมทนาและคำอธิบายท้ายเล่ม

ไฟล์ PDF เวอร์ชัน 1.0 - พระไตรปิฎกแปลไทย ฉบับ มจร. เล่ม 21

ที่แสดงอยู่นี้ ได้ถูกคัดลอกข้อความมาจาก

- โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ มจร. - MCUTRAI Version 1.0

และ

- ข้อมูลพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ มจร. (ออนไลน์) จากเว็บไซต์หมมโฆติ

<http://www.geocities.ws/tmchote/tpd-mcu/index.htm>

ขออนุโมทนาสาธุกับ “คุณ ศิริยะ นาราศิริ”

ผู้จัดทำเรียบเรียงไฟล์ PDF ฉบับนี้

ไฟล์ PDF เวอร์ชัน 1.0 เล่ม 21 นี้ ได้ถูกเริ่มอัปโหลดสู่สาธารณะเมื่อเดือน มกราคม พ.ศ. 2561

หากพบข้อผิดพลาดใดๆ ในส่วนของไฟล์ PDF

โปรดแจ้งมาที่อีเมล thepathofpurity@outlook.com